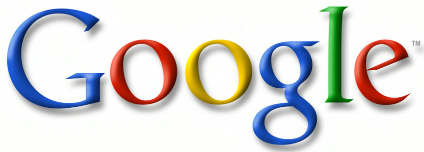
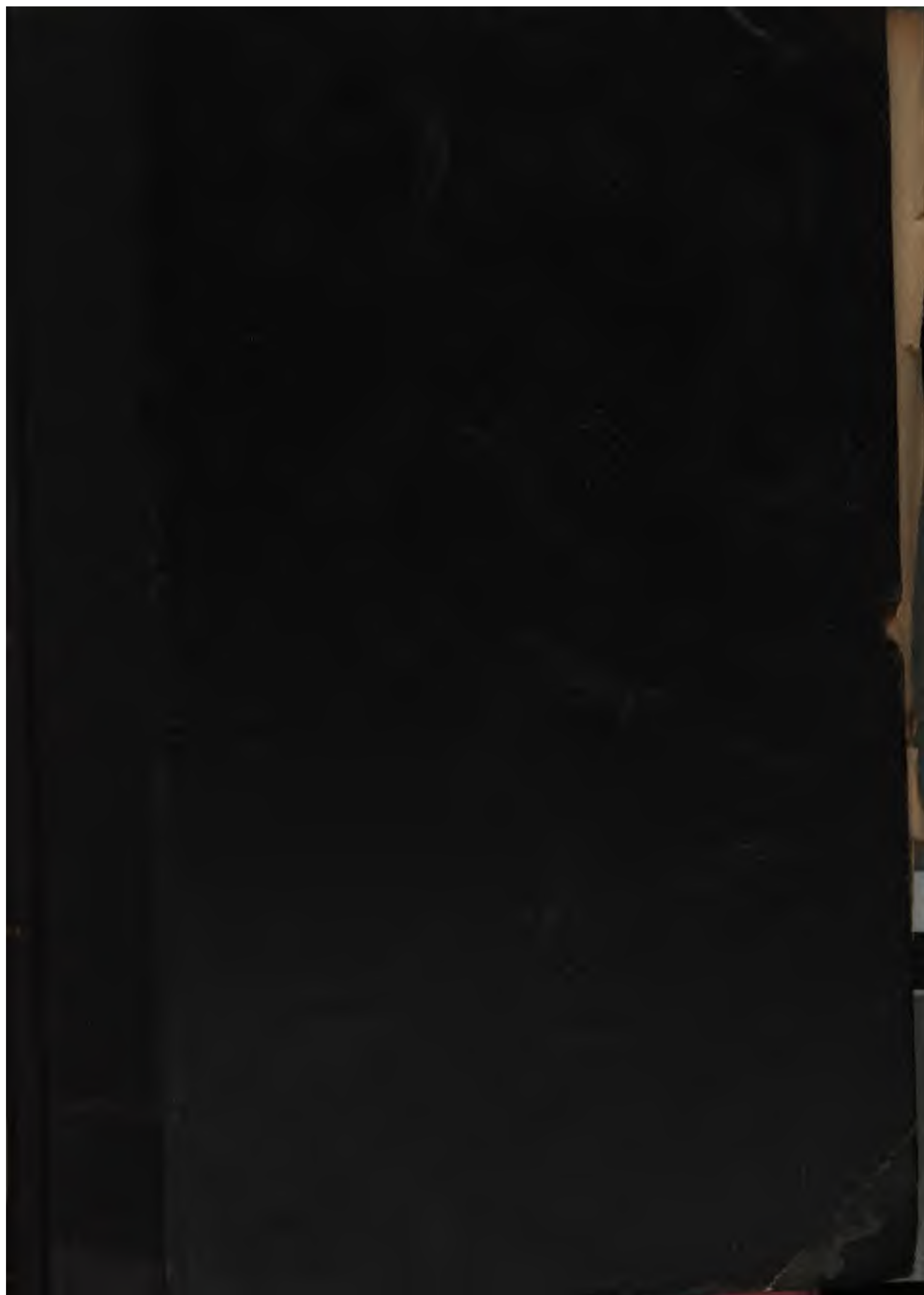

AZ

ÉJSZAKI OSZTJÁK NYELV

VOLOGODSZKI FORDÍTÁSAINAK

ÉS OROSZ-OSZTJÁK SZÓTÁRÁNAK ALAPJÁN

TEKINTETTEL

MIND CASTRÉN DÉLI OSZTJÁK GRAMMATIKÁJÁRA,

MIND A REGULY HOZTA SZÓ-JEGYZÉKRE S EREDETI OSZTJÁK

ÉNEKEKRE.

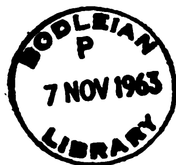
IRTA

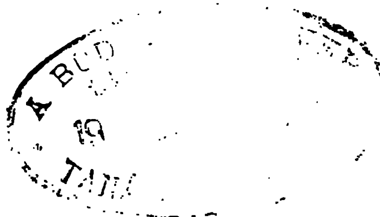
HUNFALVY PÁL.

BUDAPEST, 1875.

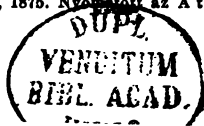
A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALÁBAN.

(Az Akadémia bérházában.)

Budapest, 1875. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

ELŐSZÓ.

Jelen nyelvtudományi munkámnak szótára előbb nyomatván ki, mint nyelvtana, mivoltán az eredeti szűkebb szándék látható. Úgy gondoltam vala eleinte, hogy a' Vologodszki evangeliumi fordítása, jóllehet csak 10 fejezetet ád Mátébul, lesz dolgozatomnak főbb alapja, segítséget várván ugyanannak osztják szótárátul, mellyet Wiedemann Sz.-Pétervárott saját használatára németre tett által, s velem szivesen közlött, s Castrén nyelvtanátul, melly a' déli osztjákot tárgyalja. Azért a' szótárban csak Vologodszki és Castrén szerepelnek mint utolsó tekintélyek vagy források. Természetes vala egyébiránt az osztják szóknak a' megfelelő vogul szók általi megvilágosítása, valahol az hoszszabb keresgélés nélkül megtörténhetett.

Jobban-jobban megismérkedvén a' nyelvvel s annak elérhető szókincsével, a' Reguly hozta osztják énekeket is elővevém, ámbár nem igen bíztam, hogy valamellyiknek megértése sikerüljön. Mert azt tudom vala, akár mythicus, akár történeti, akár lakadalmi énekek azok, nyelvök bizonyosan különbözik attul a nyelvtül, a' mellyet Vologodszki által lehet tanulnunk. Reguly egy kis osztják szójegyzéken kivül, a' mellyben némi grammatikai adatok is találhatók, semmit sem hagyott hátra, mi az énekeket megfejtené. Azonban említett följegyzései ugyanazon nyelvjárást mutatják, a' mellyet az énekek; a' mi legott az érthető szók idomaibul kilátszik. A' nyelvtan kidolgozásában tekintettel lévén

*

már azokra a' följegyzésékre is, a' grammatika tehát szélesebb alapúvá lett, mint a' szótár. S mennél többet forgatám az eredeti énekeket is, annál több-több remény csillamlék fel előttem, hogy talán mégis közölhetek legalább nagyobb töredékeket azokbul. Azért bevezetést is készíték az eredetiek jellemzésére. Végre a' Vologodszki orosz-osztrák szótárbul kezdém mind az egyes szókat, mind a' szólásokat kijegyezni, a' mellyek nálam nem voltak meg, hogy toldásképen a' már kinyomatott szótárhoz csatoljam, azon felül a' Schlözernél és Klaprothnál lévő osztják szókat is akarván közölni.

Ámde munkám ezen bővülések által lassankint annyira növekedett, hogy nem fér bele a' jelen kötetbe. Kénytelen vagyok tehát egy más, ha lehet a' következő, kötetben adni azt, a' mit az énekekbül közölni fogok, annál is inkább, mert nyelvi sajátságaik is fejtegetésre szorulnak, s mert az énekek a' Reguly nyelv jegyzeteivel együtt némileg egy külön osztják nyelvjárással ismertetnek meg bennünket. De ha meggondoljuk, hogy

Szegény ember szándokát
Boldog isten birja,

úgy hiszem, az olvasó nem fogja talán neheztelni, hogy már itt találja az Eredetiekhez való bevezetést. Ha el is kellene maradnia, a' mit most igérek, a' közlöttnek hasznát veheti majd, a' ki munkámat folytatja. Még a' szótári toldások sem férnek el mind itt. Ámbár tehát kétszerre jelen is meg az osztják nyelvet tárgyaló munkám, az által, mégis reménylem, csak növekszik majd mind teljessége mind alapossága. Eddigi késlelködése sem vált kárára.

Budapesten, 1875. tavaszhó 24-én.

Hunfalvy Pál.

TARTALOM.

Bevezetés.

ELSŐ RÉSZ.

Hangtan.

A' hangok változásairul.

Nyelvjárások. Lap.

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

ELSŐ OSZTÁLY.

A' név-szó.

Lap.

Tulajdonsági névszók.

Névszó-ragozás.

Viszony-ragok.

Számnevek.

Névi mód.

Lap.

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

SZÖVEGEK.

Fordítások.

NYOMTATÁSI HIBAK.

45. lap alulrul 5. sor. kükülömbséget helyett olv. különbséget
50. » felülrül 9. » akarok » » akarat
61. » » 19. 20 sor kitörlendők a' pontig
62. » » 15. sorhoz tedd hozzá: Ide való h ï s maradék, hamu, h ï-t a maradni.
84. lap alulrul 7. sor. **80** helyett olv. **81**
89. » » 8. » után tedd ezeket: m a-o t-e m enyém, n ï ng-o t- e n tiéd.
108. » felülrül 6. » k h a l e n t helyett olv. k h a l e u t
141. » » 8. sorban tedd hozzá. A' m e t s z e n i szó is ide tartozik, mert van m e t é l n i, 's volt m e t e t l e n, a' mai m e t s z e t l e n helyett. Lásd Nyelvt. Közlem. XII, 77.
191. lap felülrül 5. sor. turum huse helyett olv. turum husel
212. » » 3. » p o t a r z s e t » » p o t a r s e t

BEVEZETÉS.

1) Történelmi tájékozás.

Az *Ugor* nevü föld (Ugria, Jugria, Jugoria) az alsó *Ob* és *Irtis* folyók mellékeit foglalja magában, nyugatra az Uralig, éjszakra a' szamojédekig, keletre a' *Nadïm*, *Agan* és *Vach* folyókig, délre a' tatárokig terjedvén. A' vogulok és osztjákok hazája, kiket az orosz krónikák és czári oklevelek egy névvel *jugorok*- vagy *ugorok*-nak *(jugricsi)* neveznek. Az *ugor* vagy *jugor* név a' szirjän-ek útján jutott az oroszokhoz, mert ezek amazok által kerültek az Uralelvre; a' szirjänek pedig ezt az Uralelvet, vagy Uralon túli országot és népet *jögrá*-nak és az ugorokat *jögrajas*-nak nevezik vala. A' vogulok mind magokat, mind a' rokon osztjákokat *mansi*-aknak híjják.

De az *ugor*, *ogor* név sokkal régibb. Attila birodalmának szétbomlása után a' Deneperen túli vidékeken a' *kutrigurok* és *uti*- vagy *utrigurok* tünnek elé; az *ugur*, *ugor*, *onogur*, *saragur* népnevek is ott vannak a' Volga- és Káspi tenger meg az Ural hegység között. Mind e' nevekből az *ogor*, *ugor* név látszik ki.

Az 550 körül írt Jordanis, a' kinek alán eredeténél és a' gótok közt viselt hivatalánál fogva lehető tudomása vala a' mai déli Oroszországrul, ezt így írja le: A' (Balt) tengernél az *esztek* laknak; tölök dél felé van az *akatzir* erős nép, a' melly nem szánt-vet, hanem marhatartásbul és vadászatbul él. Azon túl van a' *bolgár* nép; ez után a' *hun* vitéz és számos törzsnek két ága, az *ultziagiroké* és *szaviroké*; a' *hunugurok* pedig, a' kiknek vitézsége nagyon félelmes, onnan ismeretesek, mert tőlük származik a' nyest bőr-kereskedés (quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium). *)

---

*) Az Anonymus is úgy ismeri a' magyarok ősi hazáját, hogy abban »ultra modum abundanter inveniuntur zobolini, ita quod non solum nobiles et ignobiles vestiuntur inde, verum etiam bubulci et subulci ac opiliones sua decorant vestimenta in terra illa.«

A' byzantinus Theophylactus Simocatta (612—640.) még világosabban tudósít az *ogor* néprül. Ez, úgymond, igen hatalmas mind számra, mind hadi gyakorlatra nézve. Keleten, a' *Til* folyó mellékein, lakik, melly folyót a' turkok *feketé*-nek *) neveznek. Az ogorok legrégibb fejedelmei *Uar* (*Οὐάρ*, Var) és *Cheunni* (*Χεουννι*) valának, kiktül némelly ogorok Uar-nak és Cheunni-nak neveztetnek.

Az *ugor, ogor* nép- és ország-név azután a' novgorodiak által lőn ismét ismeretessé, a' kik 1096 ólta kereskedést üztek ott, mi mindég rablással járt, ezt adóbehajtásnak nevezvén. Az ugorok több ízben agyonverék a' kereskedőket és adószedőket, jelesen 1193-ban. Nem sokára a' mongolok hódításai másfelé fordíták a' novgorodiak figyelmét. A' mongolok t. i. 1235-ben a' Volga és Káma mellékeit pusztíták; 1236-ban a' mordvinokat és Bolgárországot hódíták meg; 1237—1239-ig az orosz fejedelmeket hajták igájok alá egész Tverig és Jaroszlavig, de Novgorodig nem jutottak; azután Magyarország elpusztítása után 1242-ben visszatérének, 's a' mordvinokon, bolgárokon és baskirokon keresztül Ugorországot is meglátogaták. De az alsó Volga mellékein telepedvén le, az éjszaki vidékeket kevesbbé ronták. Novgorodnak kereskedése tehát azután is folya Ugorországgal, jóllehet maga a' *Kapcsaki ordu*-nak (Batu-khán utódainak) adózik vala. A' XIV. században bomladozék a' Kapcsaki ordu, 's belőle több khánság lőn, egyike a' *szibir* khánság, a' melly alá némileg a' vogul és osztják fejedelmek is tartoztak. 1455-ben egy vogul fejedelem, *Aszik*, az Uralon innen, a' vicsegdai tartományban pusztíta; 's az ütközetben a' permi püspök *Pitirim* is elesvén, azt 1467-ben egy nagyobb sereg megboszúlá Viatkábul és Permbül, a' melly a' vogul Aszikot is foglyul ejté.

A' moszkvai nagyfejedelem *Iván* egészen megváltoztatá az ottani viszonyokat. 1477-ben megsemmisíté a' novgorodiak szabadságát, 's ezeknek jogát is vagy kereskedését az ugorok közt eltulajdonítá. 1483-ban egy sereget indíta az ugorok ellen, minek következtében 1484-ben Aszik fija, *Jumsan*, néhány társfejedelemmel együtt hódolni mene Moszkvába; a' többi vogul-osztják fejedelmek folytaták még a' védelmet. 1499-ben még nagyobb sereg

*) Meg lehet jegyezni, hogy ma is a' török népek a' Vol át *Etil*, *Elel*-nek, a' Kámát pedig *fekete Etil*-nek nevezik.

indúla az Ural-elvre, 's Läpinä, Jujl, Munkesz vagy Munkosz vogul városokat, 's több, számszerint harminczkét más várost elfoglalyán, ötven fejedelmet és az előkelő lakosok közől ezernél több foglyot hurczolván magával, 1500-ban visszatére Moszkvába; Iván pedig az Ugor- vagy Jugorország nevét is béfoglalá a' czímébe. Mind errül Herberstein Zsigmond, ki Miksa és V. Károly császárok, meg Ferdinánd osztr. főherczeg követéül kétszer, 1516-ban és 1529-ben, járt Moszkvában, szerze tudomást, 's az említett hadjáratok leirásában így nyilatkozék: »Haec est Juharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt . . . Ajunt Juharos in hunc diem eodem cum hungaris idiomate uti, quod an verum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen ejus regionis hominem habere potui, quocum famulus meus, linguae Hungaricae peritus, colloqui potuisset.«

Még Herberstein előtt is híre vala nálunk, hogy a' magyarok oda való országbul jöttek volna ide. Mátyás király és Iván czár között követségek járának több ízben; azonban a' kereskedők előtt sem vala ismeretlen ama távoli ország, a' mellyben magyarúl beszéllők volnának, mit Herberstein Moszkvában is hallott. »Ezt Mátyás, úgymond Bonfinius, orosz (szarmata) kereskedőktül megtudván, követeket és tudakozókat is indíta oda, hogy, ha lehetne, a' rokon népet Pannoniába hoznák, a' melly a' folytonos háború által néptelenné vált. *)

Sőt már IV. Béla idejében, a' tatárjárás előtt, a' rokon népet keresni arra felé menének a' magyar szerzetesek, mint azt a' »Fa-

*) »Unnor et Magor, cujusdam annalium scriptoris opinione, Unnorum auctor fuisse traditur . . . . Quare Unni, bello asperrimi, trajecta ad Cimmerium Bosphorum palude Maeoti, non modo sedibus Gothos rejecerunt, sed universam Europae Scythiam domitarunt, in repetitisque Pannoniis quieverunt, quas a se Ungarias appellarunt. Pius autem Pontifex (mihi crede) doctissimus, Ungaros ab Unnis (quod omnes rerum scriptores confirmant) promanasse non patitur, pari cum Jornande tractus affectu, qui Ungaros ac Scythas, *pellium murinarum commercio notos fuisse* scribit. Deinde Sacrosanctus ille pater cujusdam Veronensis nomen adducit, qui cum ad Tanais ortum penetrasset, gentem Ungarica lingua loquentem se invenisse dicebat. Divus quoque Matthias noster, hujusce rei non ignarus, quam a Sarmaticis quibusdam mercatoribus acceperat, legatos illuc ac exploratores misit, quibus cognatam gentem, si posset, in Pannoniam, populis diuturno bello haud parum exhaustam, alliceret: quod etsi hactenus assequi nequivit, si vixerit tamen, fortasse praestabit.« Bonfinius, Rer. Hungaric. Decades. Dec. I. lib. II. Editio Car. Andr. Bel. Lipsiae, 1771. pag. 41.

ctum Magnae Hungariae« elbeszélli; végre Anonymus és Kezai Simon krónikáiban is némi homályos emlekezés van arrul a' messze országrul, mert az Ural vidékre teszik azt a' Scythiát, 's abban a' *Dent-* és *Mogor*-országot, a' mellynek keleti határosa »*regnum Jorianorum*«, mi nyilván az *Ugor* vagy *Jugor* ország.

De a' vogulok és osztjákok nyelvérül a' XVIII. század elejéig alig tudtak valamit. Talán *Witsen Miklós* az első, a' ki 1705-ben *) az éjszaki és keleti Tatárországot leírván, 's külömböző utazásokbul sokat közölvén a' vogulokrul és osztjákokrul, ezeknek nyelvébül is mutatványt, jelesen a' Mí atyánkat közlé. De azt nem lehet megérteni. Valamivel használhatóbbat ád az osztják nyelvbül *Strahlenberg Fülöp János* 1730-ban. **) — *Messerschmidt* is 1725. és 1726-ban jára az osztjákok és vogulok közt, de tudósítását csak Klaprothbul ismerem. Sokkal többet tanúlunk *Fischerbül*, ki az 1768-ban kiadott Sziberiai történelmében, nemcsak a' vogulok és osztjákok történeteibül annyit közöl, a' mennyit Müller Gerhard Fr. 1735-ben a' sziberiai levéltárakban megtalált, hanem háromszáz szóbul álló szótárt is állított össze, a' mellyek jelentéseit negyven sziberiai nyelvben kitette. E' szótár kézirata a' göttingai egyetem könyvtárában lévén, abbul közlé *Schlözer* az »Allgemeine Nordische Geschichte«-ben (1771.) a' háromszáz osztják szót. — *Pallas* 1768—1774-ig utazgata az orosz birodalom ázsiai részeiben; 1772-ben az obi osztjákoknál tartózkodék, 's útileirásában ***) némi szójegyzéket ád a' Berezovon aluli és Berezovon felüli osztják nyelvbül. Végre Pallas szerkeszté a' nagy egybehasonlító szótár első részét is, mellynek latin czime: Vocabularia linguarum totius orbis comparativa, Augustissimae cura collecta. S. Petersburg, 1786. A' mit *Gyarmathi* az osztjákbul és vogulbul felhoz, az mind abbul a' nagy szótárbul, meg Fischernek összeállításábul van kiszedve. Klaproth »Asia Polyglotta«-jában is csupán a' nagy szótárt hasz-

*) Noord en Oost Tartaryen stb. Door Mr. Nicolaas Witsen, Burgmester te Amsterdam. Amsterdam 1705. (Második kiadás 1785.)

**) Das Nord- und Ostliche Theil von Europa u. Asien stb. Bei Gelegenheit der schwedischen Kriegsgefangenschaft in Russland, aus eigener sorgfältigen Erkundigung auf denen verstatteten weiten Reisen zusammengebracht und ausgefertigt. Stockholm, 1730.

***) Reise durch verschiedene Provinzen des russischen Reichs. 4. kötet St. Petersburg 1771—1776.

nálja. Az orosz császárné szótára nem lévén nagyon elterjedve (orosz írása is nehezíté használását), a' Fischer gyüjteményében előfordúló osztják szók, a' mellyeket Schlözer Éjszaki történelmében találhatni, egész Reguly és Castrén utazásáig voltak a' legbecsesebb tudósítás. Akárki gyüjtötte is e' szókat, a' nyelvet ugyan nem érti vala, de füle jól fogta fel a' hangokat, 's a' gyüjtemény ma is használható, 's mint száz évesnél régibb nyelvemlék, történelmi becsü. Van ugyan benne sok érthetetlen, de legnagyobb része nemcsak érthető, hanem tanúlságos is, p. o. a' számnevek, az igeszók prasense, a' mint azt az illető helyen látni fogjuk.

2) Források.

Az osztják nyelvet tárgyalni akarván, elő kell adnom azokat a' forrásokat, a' mellyekbül az osztják nyelv ismeretét merítem.

Első bővebb tudósításunk róla a' Castrén Sándor 1849-ben Sz. Péterváratt megjelent »*Osztják nyelvtani kisérlete, egy rövid szó-jegyzékkel együtt.*« Castrénnek az »*ugor*« osztjákok nyelve nem vala fő feladata, mert több évi utazgatása közben Sziberiában, csak néhány hétig tartózkodék nálok. Ezen rövid idő alatt sokféle nép- és helyrajzi jegyzésen kivül némi anyagot gyüjte az addiglan igen kevéssé ismert osztják nyelvrül is; mert a' mit róla *Gyarmathi, Pallas, Klaproth* stb. munkájiban találunk, úgymond Castrén, az nem egyéb holmi csekély és nagyon hibás szójegyzékeknél. Castrén leginkább az Irtis melléki osztják nyelvbül gyüjtögetvén, azt tevé előadásának alapjává; de meg-megemlíti a' Szurguti és Obdorszki nyelvjárást is, amazt a' felső, ezt az alsó Ob mellékeirül. Bővebb tudósítást mind az osztjákrul mind a' vogulrul a' tudós világ, evvel bíztatja olvasójit Castrén, egy magyartul várhat, a' ki nem rég az osztjákok és vogulok közt tett nép- és nyelv-kutató utazásbul tért vissza.

Ez a' magyar, mint tudjuk, *Reguly Antal*, a' ki 1843. összén Pétervárbul kiindúlván előbb a' Loszva vidékein tartózkodék az Uralban, onnan elmenvén 's Tobolszkban rövid ideig mulatván a' Tavdán által Pelimbe, 's innen az éjszaki Szoszvára és az éjszaki Uralba utazék, a' hol a' legeredetiebb vogulokat találta. Az Uralbul pedig a' *Szin-ja* folyóhoz, *Tildomba*, igyekezék, melly folyó az osztjákok földjén az Uralbul az Obba kanyarodik.

Tildomban 1844. őszelő hó 18—20-án megpihenvén, tovább folytatá útját éjszak-kelet felé, a' *Vojkar* és *Szob* folyókhoz, 's az utóbbin lefelé a' hatalmas *Ob*-hoz, mellyen átkelvén Obdorszkba érkezék. Itt a' bőr-adó beszolgáltatása végett összegyült osztjákoktul írta le az énekeket. Obdorszkbul megint egy nagyobb kerülés után Berezovba siete, a' hol a' telet az osztják tanúlmányaira akarta fordítani. Tehát az obdorszki tartózkodásnak köszönjük azt a' nagy osztják szöveg-gyüjteményt, a' mellyet a' Reguly hagyományábul kézirati kincsül bír a' magyar Akadémia. Ámde e' nagy 's maga nemében unicum-féle gyüjteménynek megértésére Reguly hagyományaiban nem találtunk kulcsot; tőle osztják szó-gyüjtemény nem maradt reánk egyéb egy kis jegyzék-csomónál, mellyben a' számneveken kivül egyes szók és néhány grammatikai alak van összeírva, miket illető helyeken elő fogok hozni. Úgy látszik tehát, hogy Regulynek nem vala ideje vagy módja elegendő szóbeli magyarázatokat is följegyezni. Arra is emlékszem, hogy néhányszor kifejezte óhajtását előttem, visszatérhetni az osztják tanulmányok ismétlésére és béfejezésére.

1868-ban kijött Londonban Bonaparte Lucian költségén az obdorszki osztják nyelvre fordított Máténak tíz fejezete. Nagy örömmel vevém e' fordítást 's be is mutatám némi ösmertetéssel *) az Akadémiának, mert az lévén az első, általunk is megérthető osztják szöveg, sok felvilágosítással kecsegtet vala. Fordítója *Vologodszki* pópa, kinek, úgy tudtuk, orosz-osztják szótára is megvan a' Sz. Pétervári Tud. Akadémiánál. **) Ennek lehető hiteles másoltatását a' mí Akadémiánk számára Schiefner és Wiedemann valának szívesek eszközöltetni; Wiedemann pedig német fordítását is közlé velem, a' mellyet magának készített volt.

Vologodszki az orosz-osztják szótárához, a' melly 1840-ben készült, a' kátének némi fordítását is csatolá; ez tehát meg a' Máténak 10 első fejezete az osztják nyelvü szöveg, a' mellyet értelmezni lehet, hogy rajta a' nyelv alkotását 's miképi mozgását meg láthassük, mit se a' szójegyzékek, se a' szótárak nem mutatnak.

*) Lásd: Nyelvtudományi Közlemények 1869-ben megjelent VII. kötetének 403—419. lapjait. »*Osztják Evangelium 's az éjszaki osztják nyelv.*«

**) Azt Vologodszki maga 1842-ben küldte be az Akadémiának. Lásd: Castrén osztják nyelvtanának Schiefner által eszközölt második kiadását a' XII. lapon. V. ö. a' következő jegyzetet is.

meg, hacsak igen bő és sok mondatot nem közölnek. Ez okbul a' Castrén nyelvtana és szótára sem felel meg annak a' vágynak, a' melly nemcsak a' szókkal 's ezeknek képzéseivel és ragozásaival, hanem magával a' nyelvvel is meg szeretne ismerkedni, mert Castrén két rövid mondásnál többet alig közöl.

Vologodszki hírét Reguly is vette vala, *) sőt miatta és a' vogul származásu Satigin tanár miatt utazék Tobolszkba, de nem találá ott Vologodszkit, 's azt hallván felőle, hogy nem jól tudna osztjákul, a' tobolszki püspök ajánlását sem fogadá el, a' ki Vologodszkit fel akarta szólítani, hogy másoltassa le számára a' szótárát; mert Reguly azt hiszi vala, hogy rosz munkának bírása inkább káros mint hasznos. Ebben csalatkozék derék hazánkfia, mert minden szótár jó, a' melly a' szók értelmét megmondja; azután mí látjuk most, hogy Vologodszki eléggé jól tudta a' nyelvet.

A' források tehát, a' mellyekbül az osztják nyelv ismeretét meríthetem: a' Vologodszki fordításai és szótára (1840. körül); Regulynek nagy osztják-szöveg gyüjteménye meg nehány szó és grammatikai jegyzetei (184⁴/₅-bül); 's Castrén osztják nyelvtana (1849-bül), mellyet Schiefner némi bővítéssel 1858-ban másodszor adott ki. Castrén nem ád szöveget, Reguly nem ád szó-magyarázatokat, Vologodszki ád szöveget (bár nem eredetit) és szótárt. Reguly gyüjteménye sürüen teleírt 116 félívet teszen; mind ének, a' mit az egyes czímek jelentenek, a' mellyek többnyire vogul nyelvüek, néhol osztják fordítással megmagyarázva. E' gyüjtemény a' legbecsesebb, 's úgy látszik, az egyetlen afféle osztják nyelvemlék. Fájdalom, azt egészen megfejteni nem egyhamar fog sikerülni.

E' három forráson kivül van ugyan még az Ahlqvist gyüjtése, a' ki 1858. őszén és telén járta be az osztjákokat mind Bezerovban mind Obdorszkban, 's a' ki az Ob jegén térvén vissza, a' Kondinszki monostor fejétül egy kéziratbeli orosz-osztják szótárt nyert ajándékba; **) de mind ez Ahlqvist sajátja, ehhez tehát nem lehet férnem.

---

*) »Tobolszkba leginkább két férfiu híre vonzotta volt, egyike Vologodszki, a' ki az Obi vize mellékein sok évig papi hivatalban élvén, az osztjákok nyelvével húzamosabb ideig foglalkozott, 's néhány évvel ezelőtt a' Sz. Pétervári Akadémiának osztják szótárt küldvén be, Sjögrén előtt úgy nyilatkozott vala, hogy osztják nyelvtan készítésében is fáradozik.« Vogul föld és nép. 56. lapján.

**) Muistelmia Matkoilta Venäjällä vuosina 1854—1858. Kirjoittanut Aug. Ahlqvist, Helsingissä, 1859. 249. lapján.

3) Az osztják nép területe.

Az első és régibb tudósítások többnyire a' *Kondai* osztjákokat emlegetik; a' Fischer szógyüjteménye is ezek nyelvébül való, 's nevezetébül azt lehet gyanítani, hogy általánosabb, szélesebb vala a' *Kondai osztják* név.*) Azomban Fischer a' sziberiai történelmében az osztjákokat tartózkodási helyeikrül nevezvén meg, Irtisi, Obi, Kaszimi, Szoszvai (Ostiaken an der Obischen Soswa), Narimi, Keti, Jeniszeji, Kemi osztjákokrul beszéll. Ebben tévedés is lehet, legalább a' szoszvai osztjákokra nézve, mert három folyó viseli ezt a' nevet, 's ha az éjszakit, vagy nagy Szoszvát értjük rajta, melly Berezovnál egyesül az Obbal, annak mellékein vogulok laknak. Sok helyütt talán bajos is határt vonni a' vogulok és osztjákok között, minthogy ezek amazokat keletrül és éjszakrul bekerítik. — A' jeniszeji és kemi osztjákok külön megvannak nevezve, pedig Castrén szerint a' tatárok *Kem*-nek híjják a' Jeniszejt; a' kemi és jeniszeji tehát egy volna.

Az osztjákok és vogulok területeit semmi természetes határ nem választja el egymástul, azért egynek is tartható az osztják és vogul föld. Ennek mivoltát az *Ural*-hegység és a' hatalmas *Ob* vagy *Obi* határozzák meg.

Az Ural-hegységre se a' vogul se az osztják nyelvben nem találok nevet, melly t. i. az egészet jelentené; az egyes csúcsok, völgyek stb. természetesen saját nevüek. Már Herberstein tudja, hogy az Uralt »cingulum mundi«, világ övének nevezik; Müller (der ungrische Volkstamm I. 18.) meg azt mondja, hogy az *Ural* név, melly a' tatár nyelvben övet jelentene, a' dsingiszkáni kor által és utána lett ismeretessé. Az oroszok *kammenoj-pojas* (kőszikla öv), vagy *zemnoj-pojas*-nak (föld öv) nevezik, tehát lefordították a' tatár szót. A' vogul hit-rege, *a' Teremtés mondája,* megadja nekünk annak a' nevezetnek az okát. Az *Elmpi* (a' vogul hitbeli demiurgos) a' fő isten, *Numi Tarom*, meghagyása szerint előteremtette a' földet, azaz felbuktatta a' vízbül, de az egyre forog vala. Hogy

---

*) Schlözernél ez így áll: Kondisches Wörterregister, *bei den Kondischen Osztjaken am Irtisch.* Körülbelül ollyan, mintha valaki a' tiszai magyarokrul beszéllene, a' kik a' Dunánál laknak. Regulynél is: *handi jah* osztják, *ma handi jah* én osztják vagyok.

mint tehesse állandóvá, erre tanácsot kérvén Numi Taromtul, ez így oktatá: »A' magam birta ezüst gombu övemet vedd el, 's lemenvén rakd az egész föld körül.« Az Elmpi úgy tőn, megkerülvén a' földet, azon körülhúzá az ezüst gombu övet, 's íme a' föld veszteg maradt. — Az Ural-hegység, a' kiálló csúcsaival, nagy gombu övhöz hasonlít.

Az osztják nyelv *keu-*, *kevi*-nek nevezi a' követ és általában a' hegyet; *keu* vagy *kevi* tehát az Ural is. 'S minthogy nyugat felé húzódik el a' hegység, azért a' nyugatot is *keu-* vagy *kevi*-nek nevezik; Reguly szerint tehát *keu vuat* hegyi szél, annyi mint: nyugati szél; Vologodszki szerint meg *kevi pelak* hegyi fél, hegyi oldal, hegyi táják annyi mint: nyugati táják.

A' Reguly és Köppen térképein most az osztjákoknak határosai: éjszak és kelet felől a' szamojédek, nyugat felől a' szamojédek, szirjänek és vogulok; délfelől a' vogulok és tobolszki oroszok; kelet felől a' szamojédektül fogva a' déli határokig török vagy tatár nyelvü népek. A' vogulokon kívül, a' kikkel úgyszólván egy nemzetet tesznek, az osztjákok előtt legnevezetesebbek a' *szamojedek* és *szirjänek.* Az elsők, úgy látszik, nagy tekintélyüek, legalább nevök azt sejteti velünk. Az osztjákok *jor*, *or*-nak híjják, de *jor, or* erő is. Nem tudom ugyan, egy-e a' két szó, vagy csak hasonló hangu de külömböző eredetü: de Reguly is, a' mint emlékezem, büszkének találta a' szamojédet. Az osztják *orjas, orkas* gőgöt jelent; *orjaśta* és *orkaśta* gőgös lenni, büszkélkedni; Vologodszki a' farizeusokat *orkaśta jah*-nak = gőgös népnek, fordítja. Én régolta gyanítom, hogy a' magyar *órjás*-nak egy eredete van talán az *or, jor*-ral.

Jor-jah vagy *or-jah* tehát a' szamojéd nép, még pedig *keu or-jah* hegyi szamojéd, a' legéjszakiabb Uralban lakó, és *nim or-jah* alföldi szamojéd, a' tengerpart felé lakó, mit legitt az Ob folyó leirásánál jobban megértünk.

A szirjänekrül is alább lesz említés.

Az osztják területnek legnagyobb folyója az *Ob* vagy *Obi*, melly leghalasabb folyó is.

Osztják és vogul nyelven *Asz* (atya). Jelentőségét tudja és tiszteli a' nép, mert az osztják énekek *jemïng aś*-nak, azaz szent atyának, továbbá *lantïng as*-nak, *kulïng as*-nak, azaz, tápláló atyávak, halas atyának nevezik. Ha a' régibb tudósítások helyesek, a'

mellyeket Fischernél találunk, 's a' mellyek szerint a' Jeniszejnél és Ketnél is osztjákok laktak: ezek akkor az Obnak felső vidékein is, szinte az Altáji hegyekig, terjedtek volna. Most, Castrén szerint, a' Szurgut városon felül a' *Vach* folyóig érnek csak; a' nevezett Szurguton kivül lefelé még Berezov és Obdorszk városok vagy helységek vannak az obi osztjákok területén.

Minthogy az Ob délfelől halad éjszak felé a' Jegestengerbe, az osztják nyelven az al föld *nim mû,* al szél *nim vot*, al tenger *nim sarïs* az éjszaki földet, éjszaki szelet, éjszaki tengert jelenti; Sziberia is alföld, *nim mû*, t. i. az Uralhoz képest, a' mellynek keleti folyóji az Obba és Irtisbe folynak; viszontag a' fel szél *num vot*, fel föld *num mû* a' déli szél, déli föld. Ha tehát külömbséget tesznek a' *keu or-jah* (hegyi szamojéd) és *nim or-jah* (alföldi szamojéd) közt, az utóbbi azért neveztetik úgy, mert éjszak felé a' Jegestenger partján lakik. — A' második folyó:

az *Irtis*, mellynek forrásai szintén az Altajiban vannak, közel az Ob forrásaihoz, 's a' melly az Om, Isim, Tobol, Tavda, Konda nagy folyókat felvevén 's nagy folyamra növekedvén Szamarován alul az Obbal egyesül. Osztják neve, Castrén szerint, *Tangat*, Vologodszki szerint *Longa.* E' névrül alább többet. Az Om, Isim, Tobol, Tavda mellékein nem lakván osztjákok, ezeknek harmadik folyója tehát:

a' *Konda*, osztjákul *Chandï.* Ez az Ob és Irtis folyókhoz képest kicsi, de a' tudósítások gyakran említik, mert legtöbbet a' *Kondai osztjákokrul* beszéllenek. A' folyó az Uralban veszi eredetét 's dél-keletnek tartván, déli hajlásával éjszak-keletnek fordúl, 's Szamarován felül az Irtisbe szakad. Villa-félét képez tehát a' folyó, a' mellynek nyugati 's délfelé nyúló ága a' *Tap-ja, Jag-va* 's több apró folyót felszedvén a' vogulok földjét, keleti 's éjszak felé nyúló ága pedig az osztjákok földjét hasítja. Ezért vannak Kondai vogulok és Kondai osztjákok. A' Kondai vogulok nyelvét a' Máté és Márk evangeliumok fordításábul ismertettem meg, a' mellyet Popov készített.*) A' Kondai osztjákok nyelvérül az említett Fischer-féle szójegyzéknél külömb tudomásom nincs; Castrén sem említ belőle valami eltérőt. Ha tehát abban a' régi »Kondai osztják« szógyűjteményben bízni lehet, az inkább az obi, mintsem az irtisi

*) *Nyelvtudományi Közlemények* IX. és X. kötetében.

osztjákhoz tartoznék, ámbár Fischer egynek tartja az Irtisivel. — Negyedik folyó:

a' *keleti* vagy *kis Szoszva*. Három *Szoszva* van, a' *déli* és *éjszaki*, mellyek a' derék Uralban keletkeznek, 's a' *keleti*, melly annak egy keletiebb hátában származik. A' két első egészen a' vogulok földjén van; a' harmadik viszontag egészen osztják folyó. — A' *déli Szoszva* és a' *Loszva* egyesüléséből lesz a' *Tavda*, melly azután a' *Pelim* folyót is magába vevén a' *Tobolba* szakad. Az *éjszaki* vagy a' *nagy Szoszva* délfelől éjszak-keletfelé egy S alaku menetben folyván, Berezov mellett szakad az Obba, miután magába vette a' délfelől érkező *kis Szoszvát*, mellyet *osztják Szoszvá*-nak is nevezhetnénk. A' hol a' *nagy Szoszva* az Obba szakad, ott a' vogul földnek legnagyobb szélessége éri az osztják földet, azért lehet *berezovi vogulokrul* és *berezovi osztjákokrul* beszélleni.

A' *Szoszva* név se nem vogul, se nem osztják, hanem szirjän; vogul neve *Tajt* (*Taut*), *Täjt*. Már a' »Vogul föld és nép« czímü munkámban közlöttem azt az észrevételt, hogy a' vogul felfogás szerint a' nagy folyó mintegy anya-folyó, vagy öreg folyó, 's a' kisebb folyók, a' mellyek abba mennek, annak *ujjai*, mint a' magyar felfogás szerint is a' ruhának *ujja*, az asztalnak, szekrénynek *fija* vagy *fiókja* van. A' vogul-osztják földnek az *Ob* igazán anya-folyója, öreg folyója; ennek minden más folyó, melly beléje foly, egy-egy újja. 'S azt jelenti a' *tajt*, *täjt*, *taut* szó, a' mellyhez a' vogul nyelv a' *ja* = folyót, teszi hozzá, így: *tajt-ja* = újjbeli folyó. Akkor nem tudom vala, hogy a' *sos-va* ugyanezt jelenti, mert *sos* a' permi nyelvben is *újj*, a' permi nyelv szinte azonos a' szirjännel, ebben is *sos* lehet az újj, valamint az a' votjákban is *sajes*, *sajas*. A' permi és szirjän nyelvek mintegy két nyelvjárás, mellyet egy szóval szirjännek nevezhetünk; a' vogulok, osztjákok is *särän*, *sarän*, *sareng*, *saran*-nak nevezik. A' szirjän és permi nyelvjárásban a' folyó *va* (vogulul *ja*, osztjákul *jagan*, *jogan*); *sos-va* tehát ugyanaz, mi vogulul *tajt-*, *täjt-ja*, azaz, újjbeli folyó.

De mi a' Szoszvá-nak osztják neve? Vologodszki szerint *Levï*, Reguly szerint *Leu*, (mint *evi* leány, *kevï* kő, is Reguly szövegeiben *eu*, *keu*). A' Szoszva tehát osztjákul *Levï-jagan*, vagy *Leu-jagan*. A' *jagan*, mint tudjuk, az, mi a' vogul *ja*, a' szirjän-permi *va*: mi tehát a' *levi*, *leu*? Ez is újjat, manica-t, jelent, 's úgy viszonylik a' *luj*, digitus-hoz, mint a' vogul *tajt*, *taut*, *täjt* a' *tule*-hoz, mi

»digitus.« A' Reguly szövegei szerint a' *leu lu* is, azért *leving, leung* = *lung* is, azaz újjas, a' minek újja van, vagy illyen újjhoz tartozik, tehát *lung vuas* = ujj-város, újjon levő város, mint mondjuk: Tiszán, Dunán levő.

Még a' nagy Irtis is az Obnak újja, 's már régen gyanítom, hogy a' *tangat,* a' mint azt az irtisi osztjákok nevezik, nem egyéb a' vogul *tajt-nál.* Vologodszki szerint az éjszakiabb osztjákok *Longa-jagan*-nak nevezik. Lesz nem sokára alkalmunk igen számos példábul látnunk, hogy az éjszaki osztják gyakran a' déli osztjáknak *t*-jét *l*-lé változtatja, mind az elő-, mind a' bel-, mind az utóhangokban. A' *tangat* ennélfogva szabályosan *langal, longal* volna az éjszaki osztjákban: ámde itt csak *longa* van, utóhangbeli *t* vagy *l* nélkül. De a' *levi, leu, lu* is szakasztott illyen viszonyban van a' vogul *täjt, tajt, taut*-hoz, a' mit meg lehet jegyeznünk. Azt hiszem, nem csalatkozom, ha a' *tangat, longa* szót úgy magyarázom, hogy ujjat, manica-t, jelent. A' vogul és osztják nép tehát az Ob folyót öregnek, 's az abba menő folyókat újjainak nézi. Egyébiránt az *As* szó, mi a' folyónak vogul és osztják neve, valóban is atyát, öreget jelent; lehet, hogy az *Ob* vagy *Obi* szó is csak némi fordítása neki.

Most jutatom eszibe az olvasónak, hogy a' szirjänek az Uralelvnek kereskedői voltak, a' kik által az oroszok is odajutottak. Azért lettek a' szirjän nevek, a' mellyeket a' vogulok földjén is találunk, ismeretesek az oroszoknál és az európai tudományban. A' szirjän befolyásnak az ugor népek nyelveiben is sok nyoma van, úgymond Ahlqvist; *) így a' *saran* (szirjän) szó ugyanazt jelenti az osztják nyelvben, mit a' *saksa* (német) szó a' finnben, p. o. a' kis hajót *szirjän csónak*-nak, a' főtt szurkot *szirjän szurok*-nak stb. nevezik. Regulynél is találom, hogy *lop, lup* evező lapát, de *sarang lup* azaz szirjän lapát, a' kormány. Annál inkább az *szirjän,* mi onnan kerül az osztjákokhoz, mint p. o. a' lazacz, mellyet *szirjän hal*-nak (*saran hul, chul*) neveznek, mert az nem találtatik az Obban és újjaiban, (az Obnak feneke nagyon iszapos, mit a' lazacz nem szeret, azért nem költözik abba, hanem az Uralon inneni folyókbul vitetik oda).

---

*) Muistelmia stb. 259. lapján.

Az osztják népet most is a' folyókrul nevezik, a' mellyek mellékein lakik. Van tehát

a) *As-jah,* azaz Obi nép, mert a' *jah* szó népet jelent; az *asjah* szóbul lett az *osztják.* Az Obi nép természet szerint vagy fel Obi nép = *num Asjah,* a' Szurgut város környékein, az a' déli osztják nép; vagy al Obi nép = *avas Asjah, nim Asjah* (mert mind *avas,* mind *nim* = al), a' Berezov és Obdorszk környékein. A' *Szurgut* városnak nem tudom, van-e osztják neve; a' Berezov helyén az orosz hódítás előtt is városféle vala, mellynek osztják neve *Sugmut vaš,* úgymond Fischer,*) ma is úgy nevezik, hogy *Sungït* vagy *Sûmet vaš,* vogulul pedig *Kal'-uos.* Mind az osztják, mind a' vogul név *nyírvárost* jelent, 's azt teszi az orosz *Berezov* is (bereza, березa, nyír, березов nyíres). *Obdorszk* megint szirjän név, Ob-dor = Ob-mellett, az *sk* orosz végzet; annak osztják neve *Pulnga-vaš* azaz: a' Pulingon (való) város. E' név azt mondja nekünk, hogy az osztják város nem közvetlenül az Ob mellett, hanem a' *Pul'* folyó mellett volt, a' hol az Obba folyik. Az osztják énekben *Puling aut*-nak neveztetik, mint alább megtudjuk. Továbbá van

b) *Tangat-jah,* vagy *Longa-jah* azaz Irtisi nép Tobolszkon alul, tehát Tobolszktul éjszakfelé. Ennek a' nyelve a' Castrén előadásának alapja; az és a' szurguti osztják teszik a' déli osztjákot.

c) *Handa (chandi-) jah* azaz Kondai nép, a' Konda keleti vagy osztják ágának mellékein. Az ottani osztjákok *handa-kujet-nek,* azaz, Kondai embereknek híjják magokat. Meg van már mondva, hogy a' régibb tudósítások leginkább a' Kondai osztjákokat emlegetik.

d) *Levï, Leu-jah,* azaz Szoszvai nép. Minthogy három Szoszva van, mellyik Szoszvának a' népe osztják? A' déli Szoszva, melly a' Loszvával egyesülten a' Tavdát képezi, egészen vogul folyó, annál tehát vogulok laknak, 's ezekrül soha nem volt kétség, miolta ismeretes a' vogul nép. Az éjszaki vagy a' nagy Szoszva népét, úgy látom, Reguly előtt az oroszok osztjáknak tartották volt, melly tévedésbe annál könnyebben eshettek, mert az osztják és vogul nyelvek nagyon közel állván egymáshoz, a' nem értő előtt csak egynek látszanak; továbbá, mert a' Szoszvai mellékek voguljait az éjszakiabb osztjákoktul semmi természetés határ nem választja

*) Siberische Geschichten. 263. lapját.

el. De mí most határozottan tudván, hogy a' nagy Szoszva legalább odáig, a' hol a' kis, vagy keleti Szoszva egyesül vele, csak vogulokat táplál, a' Szoszvai osztják néven tehát a' keleti Szoszvának lakosait, 's a' Berezov környékbelieket értjük.

Az osztják nép számát Köppen 1838-ban 18,800-ra tevé. Újabb népszámlálást, vagy becsülést nem ismerek.

4) Az osztják nép jelen állapotja.

Nem akarom mind azt egybeszerkeszteni, a' mit az osztjákokrul Pallas, Castrén, Ahlqvist előadtak, hanem némelly fővonással annyit kifejezni, a' mibül némi képét alakíthatjuk magunknak az osztják nép állapotjának. E' végett is össze kell fűzni a' múltat és a' jelent.

Nagy Iván ural-elvi hódításai, úgy látszik, feledékenységbe jutottak, vagy inkább nem voltak egyéb rabló hadjáratoknál; mert *Jermak* 1578-ban újra kezdé hódítgatni Sziberiát, véget vetvén a' szibir khánságnak, 's kipusztítván a' vogulokat és osztjákokat. E' hódítással járó éhségek és betegségek nagyon ártottak, különösen a' *himlő,* melly 1631-ben mutatkozék először a' vogulok és osztjákok közt, 's majdnem az élők felét elragadta.*) — Moszkvában 1599-bén, a' Jermak hódítása befejeztével, az orosz birodalom egyetemes térképét rajzolák, a' mellyet czári meghagyásbul 1626-ban és 1680-ban le-lemásoltak. Ezen térkép az alsó Ob mellett az Irtis beszakadásáig 18 helységet, az Ob feletti Irtis mellett 10-et számlál elő, a' mellyek legnagyobb részét *városnak, kerített helységnek* (gorod) nevezi.**) Hol vannak ezek ma? Reguly térképén csak egy-két osztják helység mellett áll az orosz *gorod* szó.

Az osztják énekekben a' város *vuas, us* (Vologodszkinál *vaš, voš*), de *aut* is, úgyhogy az *aut* a' megfelelő sorban *vuas* helyett áll, tehát bizonyosan egy jelentésü emezzel, p. o.

šoper nohlä *vuas* ti amesleu,
šaper nohlä *aut* ti amesleu

(= a' šoper magosságon várost lakunk most). Az *aut* hegyet is jelent; azt lehet hát gondolnunk, hogy a' *vuas, vs, vaš* is emelkedő

*) Fischer, *Sibirische Geschichte.* 439. 440. lapon.

**) Lehrberg, Über die geographische Lage und Geschichte des Jugrischen Landes. Lásd: Untersuchungen zur Erläuterung der ältern Geschichte Russlands. St. Petersburg, 1816.

helyen való várost teszen, a' mire külömben, t. i. magasságok megszállására, a' vogul és osztják lapos földeken a' folyók áradásai kényszerítették a' lakosokat.

Amott a' 9. lapon láttuk, hogy az osztják *keu* nemcsak követ, hanem hegyet is jelent (mint magyarban is *kö* hegyet teszen, p. o. *Ajnács-kö, Bodó-kö, Kö-alja* helységnevekben; másnyelvben is, p. o. németben *Stein* = hegy, mint *Königstein* stb.): vajjon hát az *aut*, hegy, kö is egyszersmind? Úgy van; 's most világossá lesz a' vogul *ahtes, ahtas, ahtos* kö. A' szó-tö *aht*, mi azonos az *aut*-tel; a' gutturalis *h* magánhangzóvá, *u*-vá lesz; az *s* pedig képzö, melly nemcsak igetökhöz járul, mint *kal, hal*-hoz, mibül lesz *kales, kalas, koles, hales* = halandó, hanem névi tökhöz is, p. o. *vot, vuat* szél-hez, mibül *votas*, Regulynél *vuadas* szélvész. Így *aut, aht* kö, hegy, de *ahtes, ahtas, ahtos* is kö és hegy. — Úgy látszik, a' *keu, ahtes* szókon inkább gömbölyü alaku követ, vagy kösziklát ért a' nyelv, mert mind az osztják *keu*, mind a' vogul *ahtes* vesét és herét is jelentenek.

'S ez az *aut*, *aht* szó végre azonos a' magyar *hegy* szóval, melly utóhangbeli *t* nélkül van, mint az más szókrul is leesett, p. o. a' vogul *jaut, jajt* magyarban *íj (ijj)*; a' finn *yht*, vogulban *akv, äuk*, magyarban *egy (eggy)*; söt a' vogul nyelvben magában is van *aht* és *ah, âh* kö, hegy. *Aht, aut* tehát igazán = hegy.

Annál inkább lehet az *aut* szó rokon avval a' magyar *egy* szóval is, a' melly a' régi *Egy-kö*-ben (most *Hegy-kö* = Heiligenstein, Sopronmegyében), továbbá az *egy-ház* szóban van meg.

A' *falu* az osztják nyelvben *pugol, pôgol*, a' vogulban *paul*. Falu, paul, pugol, pôgol szók is egy eredetüek 's a' *pugol, pôgol*-bul fejthetök meg, a' melly gombot jelentvén, hasonlóképen kisebb kiemelkedö helyiséget teszen. A' mit tehát nem is gyaníthatott az ember, ím a' vogul-osztják-magyar város és falu jelentései közt is találkozás volna.

Az osztjákok, úgymond Castrén,*) sok nemzetségre oszlanak, mindegyike magában egy nagy háznépet vagy kis államot képezvén. A' keresztyénné lett osztjákságnál megszünt már e' szerkezet, mert az orosz hatóságok és törvények alatt él, de az obdorszki

---

*) Castrén, Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker; St. Petersburg, 1857. A' 107—128. lapjain.

osztjákoknál tart még a' régi pogány rend. A' nemzetség néha száz, sőt ezer lelket is számlál, a'. kik egymást rokonoknak tekintik. Ezt a' nemzetségi viszonyt *rag, rah* szóval fejezi ki a' nyelv, innen az ige *rahta* azt jelenti: érni, illeni, közellenni, jólenni; azután rokon lenni. A' voguloknál is megszünt már a' nemzetségi szerkezet, de a' *rag*-nak megfelelő *rau* ugyanazt teszi ott; *raunu* közelebb, többesben *raunut* egy nemzetségbeliek, osztjákul *rahtet*. A' régi időben a' *raunut, rahtet* között tilos volt a' házasság, az egyik nemzetség férfiai tehát a' másik nemzetség leányait vették vagy rabolták. Ez talán még most is divatozik az osztjákoknál, mert Vologodszki a' Máté 5, 27. versét így fordítja: *Nen hulseta, muj jastïm us jis jaha: »rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtïja«* (hallottátok, mi mondva volt a' régieknek: *rokon* nővel és férjes nővel vagy leánynyal ne paráználkodjál). Itt a' *rahta ne* tulajdonképen: egy nemzetségbeli nő. Az orosz eredetiben csak annyi áll: ne preľubodejstvuj = ne paráználkodjál. A' Kondai vogul fordító is csak így mondja: *mot ne jot ul hajerlen* más nővel ne hamiskodjál.

A' nemzetség feje az öreg; több nemzetség megint egy fejedelem alatt áll, a' kinek méltóságát II. Katalin czárnő elismerte. Van több illyen fejedelem. Ezek fentartják a' rendet a' nemzetségek közt, 's itélnek azokban az ügyekben, a' mellyek az öregektül hozzájok kerülnek; de a' halálbüntetést csak az orosz hatóság mondja ki. Az osztják nyelvben *uort, urt*, vogulban *ater*, szószerint *ur*-at jelent. Nem birtam még kihozni, vajjon ez az *uort* vagy *urt* = *úr* csak fejedelem-e, vagy nemzetségi öreg is? Az *uort, urt*-nak vagyis *ater*-nek ezt a' nevezetét is: *num ho* = fő ember, vogulul: *äli-kum* találom. Mind a' nemzetségek öregei, mind a' fejedelmek méltósága örökös. A' nemzetségek összetartanak, 's ha költöznek, az öreg vagy a' fejedelem vezérli. E' nomád nemzetségek mind Obdorszkban, télelő, vagy deczember hó vége felé találkoznak a' vásárban. Hivatalbul tartoznak a' fejedelmek és öregek jelen lenni, 's a' törzs vagy nemzetségek adaját beszedni és általszolgáltatni. (Minden férfiszemélytül két szürke rókabőr jár). Láttuk, hogy Reguly illyen alkalommal gyüjté össze az osztják énekeket. — Ahlqvist két osztják fejedelemmel találkozék, egyikkel a' *Szinja* mellékén, másikkal Obdorszkban. Ennek neve *Tajšin,* kinek méltóságát Miklós czár is megerősítette volt, 's a' ki 1854-ben meglátogatá a' czárt Sz. Pétervváratt, azért nagy tekintélyü vala még az

orosz hatóságok előtt is. Egyébiránt gazdag ember is, (10,000 rénnek a' gazdája), mi, úgymond Ahlqvist, az ottani viszonyok közt 40,000 ezüst rubellel felér. *)

Az osztják énekekbül megtudjuk, hogy a' nemzetséget *jah*-nak, azaz népnek, nevezik; 's egy-egy *jah*-nak volt egy *vuas*-a vagy *aut*-ja. Némelly *aut* azomban több *vuas*-bul is állott; azaz némelly fejedelem alá több nemzetség tartozott, mint Castrén is tudósít. Így például megjegyzi Reguly, hogy a' *Nading jah* igen hatalmas volt, 8000 emberbül álló — bizonyosan nagyítás, mellyet azomban a' multnak hire teremt. — Ennek városa a' *Nat* kis folyó torkolatján, közel a' mai Obdorszkhoz volt. De fővárosa *Puling aut*, a' mellynek neve a' *Pul'* folyórul való, a' mai *Pulnga vas* = Obdorszk. 'S itt úgy látszik, hogy az *aut* szélesebb jelentésü a' *vuas*-nál, mert a' *Puling aut* alá tartozott a' *Pul' folyóbeli* város, vogulul: *Pul' ja keurt*, a' *Nat* város, és a' *Lung aut*, melly nem lehet a' keleti vagy az osztják Szoszvának városa, mert e' Szoszva vagy *Leu* Berezovnál, tehát Obdorszktul igen messze, szakad az Obba, hanem más közelebb folyóé, a' melly hasonlóképen az Obba merül. A' *Lung aut*-rul megvan jegyezve, hogy külön népe és külön éneke volt. Sőt az énekek czímjeibül kitetszik, hogy minden nemzetségnek vagy *jah*-nak volt saját *aut*-ja vagy *vuas*-ja meg saját éneke, *ar*-ja, vogulul: *eri*-jä. Mert íme van:

Nating ar, a' Nat város, vagy nép éneke. Az ének a' *nim sariš*-nál = alsó vagy Jeges tengernél való három városrul szól: *kolom vuas ti mulmeu, kolom vas ti amesmeu*, három város a' kerületünk, három város az ülésünk stb. Továbbá van:

Puling aut eri (a' Pul' város éneke),
Lung aut ńal eri (a' Lu város fokának éneke),
Jeli us eri (a' Jeli város éneke),
Sames vas ar (a' Sames város éneke).

Ez utolsónak illyen czíme is van: *As jah ater eri* az Obi nép fejedelmének éneke.

E' czímek tiszta vogulok, az utolsót kivéve, de a' mellynek magyarázata: *As jah ater eri* szinte vogul, mert osztjákul így volna: *As jah uort ar*. Ez is a' két nyelvnek és népnek egymáshoz való

*) Ahlqvist, Muistelmia etc. a' 242. lapon.

nagy közelségét és rokonságát mutatja, mi egyébiránt sokbul és folyvást kitetszik.

Egyes fejedelmekrül, sőt asszonyokrul is vannak énekek, p. o. *urt enmem arl,* vogulul: *ater jänimem eriä,* azaz a' fejedelem nevelésének éneke; *uort ar,* vogulul: *ater eri* = fejedelem éneke, a' mellynél e' különös magyarázat van: *Sarńu uort lu arl* azaz: az arany fejedelemnek ő éneke. A' két ének czíme azért is nevezetes, hogy a' harmadik személyü birtokos rag ki van téve a' biró névszó után, így *urt enmem arl,* vagy épen *uort lu arl* a' fejedelem nevelése éneke, a' fejedelem ő éneke, mi szokatlan, 's eddigelé, tudtomra, első mutatkozó eset. A' vogul magyarázat ezt is utánozza, így: *ater jänimem eriä.* *)

A' *Šaper naj ankem ar* a' Saper fejedelem asszonyom éneke, így van magyarázva vogulul: *Angve Puling aut ne ols.* Az *anki, angve* asszony, itt mintegy tulajdonnév áll, 's errül mondatik, hogy Pulvárosi nő volt. De mí ebbül látjuk, hogy az osztjákoknál úgy, mint a' voguloknál, híres nők is, tehát, mint a' vogul rege mondja, nemcsak *eri kumet, majt kumet* = ének emberei, monda emberei, hanem *eri net, majt net* = ének nejei, monda nejei, is valának.

Egy éneknek vogul czíme így szól: *Munkes kant Tarom eri* a' Munkesz hadistenének éneke. A' *Munkes uos* = Munkesz város, a' vogulok földjén van, 's az általam közlött vogul énekek közt ott van egy *Munkes eri,* Munkesz ének, is, de az medvérül szól, tehát medve-ének. Az osztják ének nem illyen tartalmu.

Más énekek nem emberek, nem városok, hanem természeti tárgyakrul szólnak, mint

---

*) Már itt érdekes tudnunk, hogy az *uort, urt* (fejedelem) megfelel a' magyar *úr*-nak, a' finn *uros* vagy *uroh*-nak. Az osztják szónak utóhangbeli t-je a' finnben *s* vagy *h,* melly hangváltozás gyakori; a' magyarban pedig el is vész, mi hasonlóképen gyakran történik, mint láttuk az *aut* = hegynél stb. Még az is nevezetes, hogy az osztjákban *uort* úr, fejedelem, és *ort* szolga; a' finnben *uros, uroh* úr, hős, és *orja* szolga (esztben *ori*); a' magyarban *úr* és a' régi *ör* szolga. Hogy *urat,* nem *úrt* vagy *urot* mondunk, az talán az utóhangbeli *t*-nek a' nyoma. — Továbbá azt is meg lehet itt jegyezni, hogy a' vogul *ater* fejedelem, nem az, mi az osztják *uort, urt,* hanem azonos az osztják *eter, eder*-rel. Az *ater, eter, eder* szó derültet, fényest jelent, 's mint illyen, urat is. A' *naj* szó ugyan azt teszi, 's egyszersmind fejedelmet, így a' *šaper naj anki* = a' Saper fejedelem asszony. Ha nem csalatkozom, az *ater* inkább férfiakrul, a' *naj* meg inkább asszonyokrul mondatik.

As pogol ar az Ob dombjának éneke;

Tajt kvätl eri, ismét vogul czím, eme' osztják megfejtéssel: *Leu kudob ar;* mind kettő azt jelenti: a' Szoszva-közép-ének. Ez homályos, mert nem tudom, a' *kvätl, kudob* = közép, az énekhez tartozik-e, miszerint az a' Szoszvának vagy Leu-nek közepső éneke volna, vagy a' Leu-höz-e, miszerint a' középső Szoszvának vagy Szoszva-köznek volna éneke. A' *Leu*-rül is mondja az ének, hogy *lanting Leu, kuling Leu* = táplálékos Szoszva, halas Szoszva.

A' *Šaper naj anki* = a' Saper fejedelem-asszony nevezetéhez következő tudósítást adhatom: Az osztják *jah* = nép, szó a' vogulban *mam, mäm;* már a' *Puling aut jah,* vagy *Puling aut mäm*-rül azt a' megjegyzést találom, hogy az *šaber mam*-nak, azaz *šaber* vagy *šaper* népnek is hivatik. Előbb már *šaper, šoper nogïl*-t = saper magosságot láttunk. Mit jelent tulajdonképen a' *šoper, šaper šaber* szó, nem tudom, de előfordúl a' vogul és osztják énekekben az érczek megnevezésénél is. Ott van t. i. a' vogul *sarń,* osztják *sorne, sorńa, sorńu* arany; a' vogul *aln,* osztják *uln* ón; a' vogul *og, ogi, vog, vogi, voh,* osztják *vah, voh, oh, uh, ogi* réz; a' vogul *kért, kér,* osztják *kardï, kordï* vas, de *etvah* is; a' vogul *argen, arïn, aren* réz, mi, tudtomra, nincs az osztjákban. De van ebben *lolpi* ólom, Castrénnél a' déli nyelvben *tolpa, toppa.*

A' vogul *aln* ón, ezüstöt is teszen, 's a' vogul énekekben van: *sareng aln* szirjän ón, azaz ezüst, *kemi aln,* és *šaper aln.* Az osztják énekekben van: *kemi voh* vagy *kemi ogi, šaper voh* vagy *šaper ogi.* A' *sareng aln* maga magát magyarázza meg; a' *kémi aln-ra, kémi voh*-ra meglepő magyarázatot találok emebben: Novgorod, mellyet a' tatár-járás nem bántott, a' *Jugra* vagyis *Ugor* országgal közlekedett egész Nagy Iván idejéig, az adónak egy részét a' moszkói Nagy fejedelemnek tartozván fizetni, a' ki, a' krónikák szerint, egyszer különösen a' *za-kámi* ezüstöt, azaz Káma-elvi, Kámán túli ezüstöt követelé. *Za-kámi* országot említi az 1557-ki czári parancs is, az hát a' *Káma-el-föld,* azaz Kámán-túli föld. A' vogul *kémi aln,* és osztják *kémi voh* bizonyosan az oroszok által is követelt *kámai ezüst,* azaz a' Kámán túli országbul, tehát a' nyugati Ural hegyeibül kikerült ezüst. Már most a' *sareng aln, kémi aln, kémi voh* (szirjän ezüst, kámai ezüst) mellett a' *šaper, šaber aln, šaper voh* vagy *šaper ogi* is azt gyaníttatja, hogy volt *šaper* nevü tartomány és nép is, a' melly a' vogul és osztják földön hírre jutott. Úgy lát-

szik, az ezüst nem került elő a' voguloknál és osztjákoknál, azért az Ural nyugati vidékeirül vitetett oda. A' szirjän nyelvben megvan az *ezïś* = ezüst szó, de az nincs meg se a' vogulban, se az osztjákban. Helyette van a' vogulban *aln*, mi tulajdonképen *ón*, 's azért *sareng aln*, *kami*, *kémi aln*, *šaper aln* a' külömböző helyrül származott ezüst; *liling aln* kény-eső. Az osztjákban *voh*, *vog*, *oh* réz, vagy inkább ércz; az obdorszki nyelvjárásban *sel-voh*, a' berézoviban *novï voh* = fejér ércz, azaz ezüst.

A' fémek vagy érczek neveiben sok tanúltság rejlik. Az eddig felhozott vogul és osztják szókbul kitetszik, hogy az ugor népek a' fémek ismeretét nem kapták az oroszoktul, hanem hogy megvolt nálok, akár ők magok jutottak hozzá eredetileg, akár a' régi, szinte mondai *csúd* néptül vették azt. Így a' magyar *arany*, *ezüst*, *réz*, *vas*, *ón* mind eredeti ugor szók. Az *ólom* látszhatnék idegennek, hogy talán szláv szó, *olovo*, melly a' mí szlávjainknál ólom, az oroszoknál ón, (ezeknél *szvinecz* az ólom). Annak is tartja Ahlqvist (De Vestfinska spräkens Kulturord, Helsingfors, 1871, a' 65. lapon), jóllehet ismeri az osztják *lolp* szót, melly *lola-ta*, olvadni, igébül való. 'S ebbül lehet gyanítanunk, hogy az *ólom* is az *olv*-adni igének származéka. A' déli voguloknál *atveš* az ólom, a' régi szójegyzékben *athuš*; továbbá Ahlvqisttul tanúljuk, hogy a' déli vogul az ónt *kaim atveš*-nek nevezi, melly *kaim* szó bizonyosan egy a' mí *kami* szónkkal.

Ámbár a' fémek ismerete megvolt az Uralon túli népeknél, mégis a' tulajdonképi pénznek nyomát nem kell nálok keresni. Külömben is ott legrégibb időtül fogva a' becses szőrü bőrök jártak pénz gyanánk, mert Jordanisnál olvassuk: Hunuguri autem hinc noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium.« (Pag. 29). Most is az evetke (melly vogulal *lén*, *lin*, éjszaki osztjákul *langa*, *lanki*, déli osztjákul *tanga*, *tenki*) annyi, mint pénz; tehát vogulul *šät lin*, vagy *sat lén*, osztjákul *sot langa*, *lanki* annyit teszen, mint 100 pénzt, vagyis egy rubelt. *)

---

*) Már 1864-ben a' *Vogul föld és nép* czímü munkában (25. lapján) írtam: »Az evetbőr pénz gyanánt szolgált és szolgál mai nap is nemcsak az Ural népei közt, hanem egész éjszaki Ázsiában.« — Hofmann (Der nördliche Ural und das Küstengebirge Pae-choi. Untersucht und beschrieben von einer in den Jahren 1847. 1848. und 1850. durch die Kaiserlich- russische Geographische Gesellschaft ausgerüsteten Expedition. Band II. Verfasst von dem Leiter der Ural-

A' vogulok és osztjákok életmódja a' *vadászat* és *halászat* meg a' *rénszarvas tartás*. A' vadászatra fegyver és kutya kell. A' fegyvert az osztják *jugol-ňol*-nak, azaz íj-nyíl-nak, mint a' vadat *voj-hul*-nak, azaz állat-hal-nak nevezi. Tulajdonképen *voj* mindenféle vad, innen *tohling voj*, azaz tollas vad a' madár. A' *voj-hul* = vad-hal, kifejezés megmondja, mit vadásznak leginkább. A' vadászni szót *vel-ta* (*vel*, vogulul *äl* annyi mint öl és fog) szóval fejezik ki; a' vogul *li* = lő is; az osztják *joutlal* = lő. Ez a' szó külömbözik ugyan a' *li* = *lő*-tül, de származik a' *jugol*, déli osztják *jogot*, vogul *jaut, jajt* azaz *íj*-tól, minélfogva *joutla-ta* annyi mint *íjjazni, íjjalni*, mint mí a' nyílszóbul *nyilazni, nyilalni* igét képezünk. — A' vadászkutya *amp* eb, 's a' külömböző vadra külömböző kutya van, p. o. *ňogos-amp* = nyuszt-eb, *vohsar-amp* róka-eb. stb.

Expedition Dr. Ernst Hofmann. St. Petersburg, 1856.) az idézett munka 34-dik lapján ezt írja: »Az erdős vidékek vadászára nézve a' legközönségesebb bundás vad az evetke, a' mellynek bőre, bár legolcsóbb is, vadászatának fő nyereségét alapítja meg, 's a' mellynek bőségébül vagy szűk voltábul nyárban gazdag vagy szegény esztendőt jósol. Az evetbőr szerint, mellyet pénz gyanánt veszen és ád, határozza meg az árúk értékét. Azt nem érti, ha mondják, hogy egy pud liszt ennyi meg annyi kopekbe van, de igen is azt, hogy ennyi meg annyi evetbőrön kapható. Orosz pénzre váltva egy evetbőr 5—6 ezüst kopek.« — Ahlqvistnál (De Vestfinska spräkets Kulturord, Helsingfors 1871. a' 169-dik lapon) olvassuk: »A régi időben leginkább az evetbőr vala a' közönséges csereeszköz vagy váltó pénz az európai és ázsiai éjszakon, 's az részint ma is. Eme' jelentésébül az evetbőrnek maradt meg nálunk (a' Viborgi tartományban) egy kamarális elnevezés, t. i. az *evet-föld* (*oravan maa*), bizonyos terjedelmü föld, a' mellytül egy evetbőrt kellett adóba fizetni. 'S mert pénz gyanánt szolgált az evetbőr, azért jelent az máig is sok uralaltaji nyelvben pénzt, például a' szirjän és cseremisz nyelvben *ur* (= finn. *orava* = evet), votják *kuni*, vogul *lin*, tatár *ti'in*.« Nagy csudálkozással olvasám tehát a' Petermann Mittheilungen-je 1874-dik évi I. füzetének 37. lapján: »Die Russischen Steppen sind im Süden und Norden von Waldungen begrenzt. *Im Süden giebt es Eichhörnchen, im Norden befinden sich dieselben nicht*, trotzdem alle Bedingungen zu ihrer Existenz geboten sind. Als die Russische Regierung vor einiger Zeit mit dem Gedanken umging, die Steppen wieder zu bewalden, wies Carl Ernst v. Baer nach, dass hier von einer Wiederbewaldung nicht die Rede sein könne, denn die Steppe sei schon zu Herodots Zeit Steppe gewesen. Hätte sich der Baumwuchs je über das ganze Areal erstreckt, *so müssten die Eichhörnchen eben so gut im Norden wie im Süden vorkommen*. Aber ein Eichhorn ist durchaus nicht angepasst — obschon seine Geschwindigkeit entschieden grösser ist, als die des Lemming — über eine ausgedehnte baumlose Ebene zu wandern, desshalb finden wir diese Thierchen nur an dem einem Rande der Wüste.« — tudniillik déli Oroszországban.

A' halászatra mindenféle háló kell. A' legközönségesebb szó az osztják *holïp, halep*, vogul *kulp, hulp* szószerint háló, a' *hol, kul, hul* igétül, melly merülni, azután halászni jelent. Söt a' Kondai vogulban *hulp* a' fejhálót, fejkötöt is teszi. A' hálót szevik, szövik, mert *sevi, seu, säg, sag* annyi mint sző, fon; 's a' *holïp, halep, kulp, hulp-sem* ugyancsak *háló-szem.*

Egy másik háló-féle az osztják *uzom*, vogul *uosem*. Ez a' szó *us, uos* igét teszen föl, mellynek hasonhangúja *us, uos* annyi mint vesz, vész; *us-ta, uos-ingve* veszni. Meglepő tehát a' magyar *vész-háló* is. Ezenkivül még többféle háló van, mind ott a' voguloknál és osztjákoknál, mind nálunk, p. o. »nádból *vészt, vétret, varsat* vagy csík-kast készít, hálót köt.« 1863-beli Koszorú 353. lapján.

A' vadászat és halászat a' legelső, legeredetiebb életmód, 's valóban nagy jelentőségü az erre való találkozás a' magyar és az éjszaki rokon nyelvekben. A' nyájőrző, marhatenyésztő élet már egy későbbi kornak életmódja, melly azután az országok külömbségei szerint is külömböző. Azért is a' vogul Teremtés mondája szerint az Elmpi, a' Numi Tarom utasításánál fogva arra tanítja ugyan az embereket, hogy mint és mibül készítsenek íjjat, nyilat, 's mint ejthetik meg a' vadakat; továbbá arra, hogy mint és mibül fonjanak hálókat, csináljanak gerebeket a' halászatra: de marhatartásra nem oktatja őket. Ez később, mintegy a' történelmi korban álla elő. Nevezetes, hogy csak a' *lóra* nézve van találkozás a' mí nyelvünkben és az ottani nyelvekben, mert a' *ló* vogulban *lu*, osztjákban *lou, lovi*. Nevezetes az is, hogy a' rénszarvasra nézve nincs találkozás a' vogul és osztják nyelvekben sem, mert abban *kunnä* és *sali*, ebben meg *kalang, kaläng,* a' déli osztjákban *vêta, uêta* a' rénszarvas. Azt kell tehát ebbül következtetni, hogy a' *lovat* már abban a' korban tanulták ismerni és használni az ugor népek, mikor még közel valának egymáshoz: de hogy sokkal utóbb jutottak a' réntartásra, mikor már eltávoztak volt egymástul, 's hogy külömböző viszonyok közt ismerködének meg vele azok is, a' kik úgyszólván, együtt maradtak.

5) Az osztják nép hite.

Az általános népismertetéshez tartozik, hogy az osztjákok hitérül is szóljak valamit. Ez is azonos a' vogulok hitével.

a) A' vogul *tarom* és osztják *torïm*, egy; csakhogy a' vogul szó a' mennyet, tehát a' rendesnél nagyobb nagyságot, mennyiséséget, sőt időt is jelent, 's azonkívül az istent. E' jelentései bizonyosan megvoltak az osztják szónak is; az evangeliumi fordítás megkülömbözteti a' *torïm*-ot (istent) a' *turum*-tul, mi mennyet, időjárást teszen. Alkalmasint most már az osztják nép is teszi e' külömbséget a' *torïm* és *turum* közt, mi eredetileg csak egy volt a' vogul *tarom*-mal. — A' *torïm* fő istenség; annak, Castrén szerint, nem volt bálványa; közvetlenül nem folyamodtak hozzá, hanem más, alsóbb istenek közbejárásával. Azért *num torïm*-nak, fő torïm-nak nevezik. Alkalmatos tehát e' szó a' keresztyén istennek kifejezésére. Van mégis több *torim, tarom*-név, melly vagy azt jelenti, hogy valósággal több *tarom* volt, vagy hogy ezek a' *Numi tarom*-nak jelenései. Így Regulynél *Palm-tarom* fordúl elő, 's annak éneke *Palm-tarom ar*. Vogul névvel *Pelem-tarom*. A' vogul hitrege szerint *tarompi-ak* = tarom-fi-ak ezek voltak: a' *Palm-tarom*, pelimi isten, *Lopmus-tarom*, a' Szähu vagy Szigva mellett, 's a' *Suoma-tarom* a' Päľ-ja mellett, hol ez a' Szoszvába folyik. Volt ezeken kívül *Sarńu ater*, a' Taromnak legkisebbik és legkedvesebb fija = *Numi tarom väsi pi*, Lunt uos-ban, azaz Lúd városban. E' *sarńu ater* az osztjákoknál *sarńi eter*, azaz arany fejedelem. Egyik osztják ének czíme: mint láttuk, *Sames vas ar* (Szamesz város éneke), mellynek vogul czíme: *As jah ater eri* az Obi nép fejedelmének éneke. Vonatkozik-e az a' vogul *Suoma-Taromra*, nem tudom.

Az éjszaki fényt az osztjákok *tarom tut lil*-nek, tarom tüzlelkének, nevezik; a' *lélek, lil* szót leheletnek vevén, az éjszaki fény tehát a' taromnak tüzes lehelete, a' mi bizony nagyszerű költői képben mutatja a' jeles tüneményt.

b) Az osztják énekekben a' *torïm, tarom* a' *jelem, jielem* szóval váltatik fel, ez hát okvetetlenül azonos jelentésü amavval. p. o.

tormä kältmem käli ko,
jielmä kältmem käli ko; vagy:
num tarom ažem = fő tarom atyám,
num jelem jigem = fő jelem atyám.

Ebbül látjuk, hogy a' *jelem*-nek is *num* = felső, fel, a' jelzője. — A' *jelem* szót Vologodszki szemérem-nek, szégyen-nek magyarázza: az osztják énekbül gyanítjuk, hogy más jelentése is van, melly alkalmatos a' fő istenség megjegyzésére. — Castrén maga

nem ösmeri a' *jelem*-et, de *Erman*-bul hozza fel a' *jelan*-t.*) Nem tudom, lehet-e azt a' *jelem*-mel azonosítani? Erman is állítja, hogy a' *torïm*-on kívül minden osztják istenségnek bálványa van, a' *jelan*-nak is. Ez ellenkeznék az osztják énekek felfogásával, a' melly a' *jelem*-et és *torïm*-ot egyenlőnek állítja, ennélfogva nem is volna egy a' *jelem* és *jelan*.

De Castrén az Ethnologiájában osztják bálványt látott, a' mellyet *jiljan*-nak neveznek vala,**) 's ez nyilván egy az Erman *jelan*-jával. Vologodszkinél *jelang* kis bálvány.

c) *Kul'*. Castrén vízi istennek mondja, 's azt, hogy az osztjákok különösen veszedelmesnek tartják. Előfordúl a' *kul'* a' szirjänek- és permieknél is, a' hol a' *kul'* általában ördög, *kul' pijan* ördög fijai; *va kul'* vízi isten; a' dudva-félét is *kul'*-nak nevezik, mint *kul zör* (zör = zab) vad zab.***) A' vogul hitrege azomban legjobban értesít a' *kul'*-rul, a' mellyet *kul'-ater*-nek = kuly-fejedelemnek nevez. Az emberek, a' Teremtés mondája szerint, a' *Numi Tarom*-tul, vagy a' fő istentül vett utasítás szerint vadászván és halászván meg összeházasodván nagyon elszaporodtak volt, hogy szűk lett nekik a' föld. Az *Elem-pi*, a' ki mint valamelly demiurgos, előhozta a' földet 's gyúrta földbül és hóbul ez embert és az állatokat 's a' ki folyvást közbenjáró a' fő isten és az alsó világ között, fölhág tehát a' Numi Tarom-hoz tanácsért, hogy mit tegyen e' szorultságban, mikor annyira elszaporodtak az emberek, hogy már az erdei vad, és a' vízbeli hal nem elég táplálni őket. »Vidd le magaddal ezt a' *kul'-ater*-t, úgymond neki Numi Tarom, az majd betegséget támaszt, 's a' mennyi néped fog születni, annyi meg is fog halni.« — Látjuk ebbül, hogy a' *kul'*, vagy *kul'-ater* az eredeti hitrege szerint, a' halálnak okozója. 'S valamint a' *Tarom, Torïm* (elhagyván pogány jelzőjét, a' *numi*-t, *num*-ot) igen alkalmatos a' keresztyén isten jelölésére: úgy a' *kul'* is (*ater* nélkül) igen jól fejezi ki az ördögöt. Vologodszki tehát *kul'*-nak nevezvén azt, a' Máté 4, 1. így fordítja: *Si jubina Isus jemïng lïlna tuvïm us tal tagaja, kul' huzipsa*

---

*) Castrén, Vorlesungen über die finnische Mythologie. St. Petersburg, 1853. A' 216. lapon.

**) Castrén, Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker. St. Petersburg, 1857. A' 110. lapon.

***) Rogov, Пермяцко-Русскій Словар, Permaczko—Russzkij Szlovar, Sz. Pétervár, 1869. a' 80. l.

vorna ezután Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába, az ördög (kul') kisértése végett. A' Kondai vogul fordításban Popov nem használja a' vogul *kul'*-t, hanem a' tatár nyelvbül az *asraj* arab szót veszi, a' melly szinte halál-angyalt jelent.

d) *Meng*. Ez, Castrén szerint *meang* is, erdei isten; a' vogul hitrege szerint a' *meng*, vagy *mengu, méhu, méh,* sőt *miš* is (mert annyiféle alakban fordúl elő), barlangokban lakik, 's a' vadászati szerencsének osztója. Azért vogulban: *mehu majle kualung* = a' mehu mellyének, azaz a' mehu-nek menni annyit teszen: szerencsét kisérteni, vaktába menni. A' mély és gömbölyü gödröket a' hegyekben *mehu kväl, kvol*-nak, mehu háznak nevezik. Ennek a' *meng*-nek *meh*-nek sajátjai a' különös jegyü jávorok, nyusztok, a' mellyeket nem szabad lőni, külömben oda a' vadászati szerencse. — Az osztják énekekben is *meng kum, meng ne* fordúlnak elő, meng-ember, meng-nő. Úgy látszik nekem, a' *meng* szóban emlékezete van meg egy rég elmúlt népnek, a' mellyet az osztjákok és vogulok vad állapotúnak képzelnek, 's melly igen hatalmasnak tartatik. Vajjon ebben a' régi csúdok emlékezete van-e meg?

e) *Long, lung, leng,* sőt *loń, luń, leń* is. Castrén szerint minden bálványt *long*-nak neveznek az osztyákok. Vologodszki is bálvány jelentésében használja, midőn a' második parancsot így fordítja: *al vera ningena lunget* ne csinálj magadnak bálványokat. Nála ez is van: *lavilta torim leng* őrangyal, őrző isteni leng. — Vogulban *long, lang, lań, läń, läj* alakú a' szó; de ott egyenlőt látszik jelenteni a' *meng*-gel, mit e' szólásbul lehet gyanítani: *kaštal alpe mätä mengten, longten johteleltvesu* valami ösmeretlen mengek, longok által érettünk el. A' vogul hitrege *long fiját, long leányát* is ösmeri, mi alkalmasint annyi, mint ördög fija, ördög leánya. Nem tudom azomban, vajjon ez: *läj tarom, läj pubi* azt jelenti-e, hogy a' bálvány mint illyen *läj, long,* vagy pedig neki is bálványa van-e? A' déli osztjákban *tong* a' *long,* 's az Castrén szerint nemcsak bálványt, hanem *csúdot* is jelent; csúd pedig a' régi mondai nép, a' mellyet a' *meng* is jelenteni látszik.

Castrén arrul tudósít bennünket, hogy minden nemzetségnek, *jah*-nak, külön bálványa, tehát, szerinte, külön *long*-ja, *lung*-ja van, a' melly közös házban tartatik. Vologodszki *lunga pojkśata hot*-nak nevezi, azaz Lunghoz imádkozó (imádkozásra való) ház. Pallasbul pedig tudom, hogy e' bálvány-ház rendesen magas he-

lyeken állott. — Vajjon, *aut-hot*-nak nevezték vagy nevezik-e? mi azonos volna a' magyar *egy-ház*-zal, nem találtam még az osztják énekekben: de valószinü.

f) *Tarn;* azonos a' vogul *tern*-nel, mi most bolygó tüzet, lidérczet jelent; azért mondják: *tern jäli* = a' tern jár. Az *tern ulè*, vagy *sat ńalmep tern ulè* is, azaz tern tüze, vagy a' hét nyelvü tern tüze. Jelent ragadós betegséget is, 's többnyire a' *kul' ater*-rel együtt említik. Hajdan a' *tern lating* = tern szólás, büvölést-bájolást tett; most a' keresztyén voguloknál isten káromlást, átkozást jelent.

Az osztjákok tudnak *tarning ar*-rul, azaz *tarning* énekrül, 's ezt Vologodszki vitéz énekre fordítja. A' *tarning ar* is azonos a' vogul *terning eri*-vel = terning énekkel, 's erre a' vogul hitrege következő felvilágosítást ád: Kezdetben, úgymond a' nevezett hitrege, Tarom az órjás népet (jar magom) teremtette, azaz égbül eresztette le, mindenfelé; csak azután lettek az emberek. A' Tarom eresztette nép, vagy órjások mind isten-fiak (*tarom-pit*). Ez órjás nép a' hadakozás korában egymással hadakozott; akkor éneklik vala a' terning énekeket (*terning erit toko ti lauanet* szószerint: a' terning énekek akkor mondatnak vala) stb. Az említett hitrege arrul értesít azután, hogy a' közönséges emberfajt eme megelőzött órjás nép nem bírt egymással békességben élni, azért elszélesztė őket Numi Tarom. A' *terning eri*, vagy osztják nyelven *tarning ar* igen is a' régi hős korban divatozott vitézi ének, melly a' közönséges emberek előtt ördöngös éneknek látszik.

Végre azt is megemlítem, hogy a' medve *jem voj* = jó vad, az osztjákoknál is nagy tiszteletben áll. Az esküt szentül megtartja a' vogul és osztják, ha medvefejre esküdött. Továbbá mind a' vogul, mind az osztják *szent*-nek (*jelping, jeming*) nevezik a' kigyót, de tiszteletéről nem tudok semmit Vologodszki is *jeming voj*-nak = szent állatnak, nevezi. Máté 7, 10. 10, 16.

Azt felette nevezetesnek tartom, hogy a' kígyót *szent*-nek vélte a' vogul és osztják. A' hitregék egyik jeles maradványa, mellynek forrását nem tudom, azt a felfogását t. i. az ős népeknek, a' mellynél fogva *szent*-nek látszik vala a' kígyó. A' paradicsomi kígyó is afféle forrásbul való.

Szent még a' vogul felfogás szerint a' *csuka* = *sart* is, a' melylyet *jelping kul*-nak, szent halnak neveznek. Az osztják *sort* = *sart*-rul nem találtam még, hogy szent volna.

Az isteni tiszteletre, papságra stb. nézve azt hozhatom fel a' Reguly jegyzeteibül, hogy *sebän* a' büvelő-bájoló, vagy pap, kit a' vogul *ńajt*-nak nevez; 's hogy *penžer sebän* annyi, mint a' vogul *kväjping ńajt*, azaz dobos bájoló. Mert a' *kväjp*-nek, dobnak hangja által esik *rejtezésbe*,*) ájulásba, a' mellyben lelke a' Taromhoz ragadtatik, megtudni, a' mit jósolni fog. A' *sepän* szó a' voguloknál is megvan, 's ott igéző ügyességet jelent; *sepäneng kum* illyenféle ügyes büvölő. De a' *penžer* szó nem ugor, azt az osztjákok a' szomszéd tatároktul kölcsönözték, a' kik nyelvében a' perzsa szó *penžer* dobot jelent.

*) A' *rej*, *buz* magyar szókban, mellyek meleget, hévséget jelentenek, tehát ugyanazt, mit a' vogul *rej*, p. o. ebben: *tarom rej tauen johts* az isten (tarom) melege jutott reá, azaz elragadtatott, mai magyar kifejezéssel is »*elrejtezett*«, — sokat jelentő maradványait birjuk a' régi ugor hitnek. V. ö. Magy. Nyelvtud. Közlemények. V. 247. stb. l.

ELSŐ RÉSZ.

Hang-tan.

1. §. Az osztják nyelv hangjait következő betükkel fejezzük ki

a ä e ï i o u
k h (ch) g ng (ñ) j
l ľ n ń s ś š z ž r
t ŧ ď
p b v m

Az ľ ń ś ŧ a' j hanggal lágyitottakat jelentik, tehát ly, ny, ty, sj; az š = magyar s.

Castrén még ö és ü magánhangzókat, továbbá k' = ǵ, c č ʒ ǯ, tl dl mássalhangzókat veszi föl. — A' k' = kj, ǵ = gy, č = cs, ʒ = dz, ǯ = ds. *)

---

*) A' betük a' hangok jegyei; a' szók ugyan egy hangbul is állhatnak, p. o. *i*, mi egyet jelent, de legtöbbnyire két vagy több hangok egyesületei. A' szó tehát hang-egyesület. Ez a' hang-egyesület nem hang-rakás, mellynek se eleje se utója nincsen, millyent például két vagy három, vagy tíz borsó szem teszen, a' mellyben keresetlenül első, vagy második, vagy harmadik, vagy utolsó lehet minden szem, a' nélkül hogy legkevesbbé is változnék a' rakás, hanem a' szó valóságos *hang-test*, mellynek van eleje, utója, belseje, mindegyik saját ereju és hatásu lévén. 'S valamint a' test, úgy a' szó is részekbül áll, a' mellyeket helyesen *szótagoknak* nevezünk; a' szótagnak meg az egyes hangok a' legegyszerűbb részei. Mikor az egyes hangokrul kell beszélleni, legjobb, úgy hiszem, 's a' magyar nyelv felfogásához is legillőbb, ha *elő*, *utó*, *belső* jelzőkkel külömböztetjük meg azokat, 's *előhang*, *utóhang*, *belhang* műszókat képezzük és használjuk. Vegyük p. o. *aktīpsa* = gyűjtés szót. Ebben *ak* elötag, *tīp* beltag, *sa* utótag; továbbá, mikor az egyes hangokat tüntetjük ki, az *aktīpsa* szóban *a* előhangbeli, *ktīp* belhangbeliek, *a* utóhangbeli. — Lehetne az *elöt* és *utót* a' *kezdő* és *végző* szóval s megnevezni, miszerint *ak* volna kezdő, *sa* végző szótag: de akkor a' belsőt nem birjuk megfelelő szóval kifejezni, mert a' *kezdő* és *végző* közt a' *folytató*

Magánhangzók.

2. §. Ezek, Castrén szerint, rövidek és hosszak; a' hosszakat így fejezi ki: â, ê, î, ô, û. Vologodszki a' hosszú ї, u-t kettőzéssel fejezi ki, így: її, uu; más hosszakat nem igen találhatni nála. Reguly néha úgy írja mint Castrén, néha, jelesen az e-t, magyarosan, így: é.

A' rövid magánhangzók kiejtése, Castrén szerint, hol nyílt, világos, hol zárt, homályos; az utolsó szótagban igen kétes, mint: *tûrum, tûrem, tûrm; sôdop, sôtep* hüvely. A' hosszak kiejtése, természet szerint, világos.

3. §. A' rövid *a*, Castrén szerint, majd az *o*-hoz, majd az *e*-höz közeledik; az első a' gyöki szótagban, a' másik inkább az utótagban fordúl elő, p. o. *opa* és *aba* néne, *ńot, ńat* orr, *poh, pah* fiú, *por, par* fúru, *jot, jat* rest; — *jernas, jernes* ing, *kerap, kerep* hajó, *âdang, âdeng* reggel; *âra, ârelı* ének, *anʒa, anʒe, anʒeh* csipkebokor.

Az *a* és *o* közti változás, Castrén szerint, hosszú gyöki szótagban is előfordúl, mint: *sôdop, sâtep* hüvely, tok, *pâs, pôs* kesztyű. A' szurguti nyelvjárásban a' birtokos ragu szó a' homályos *a*-t *u*-vá, a' világost pedig *i*-vé változtatja, mint *pâs* kesztjü, *pûsem* kesztyűm, *sârt* csuka, *sûrdem* csukám; *tâs* áru, *tîsem* árum, *sâp* patak, *sîpem* patakom.

Az *a* és *o* változását, Vologodszki szerint, az obdorszki nyelvjárás is mutatja, mint *lang* és *long* bálvány; *hol-ta* és *hal-ta* halni; *hoš-ta* és *haš-ta* ismerni, tudni; *hor* és *har* hím állat, mén, bika stb.

Reguly is kiteszi az *a*-nak eme két hangját, úgy hogy az *o*-felé hajlót így jegyzi: *ă*, a' tiszta *a*-t pedig minden megkülönböztetés nélkül hagyja, p. o. *šăper* és *šoper* jeles, rendkivüli, *kăr* és *kor* férfi, hím, *vuăj* és *vuoj* vaj, *vuăs* és *vuos* város stb. Ellemben *aś* az Obi folyó, *ar* sok, *jaj* báty, *labed* hét stb. a' mellyeket Castrén *â*-val írna, de a' mellyek Reguly szerint rövidek, jóllehet tiszta *a*

---

van, 's ez itt alkalmatlan. A' mit a' magyar nyelv természet szerint valónak, testnek, növevénynek, vagy természet szerint folytonosnak tekint, annak *elejét*, *utóját* szereti megnevezni, 's ezek között ott kell lenni a' *belső*-nek vagy *bél*-nek is. Azt hiszem tehát, hogy *előhang, belhang, utóhang,* továbbá *előhangbeli, belhangbeli, utóhangbeli* szók nem alkalmatlan grammatikai műszók.

hanguak. Az *o* felé hajló *a* ott van az *amesti*, ülni, szóban is, melly másutt *omesta*, sőt *umesta* is.

Az utóhangbeli *a*, *aj* lehetett a) a' *psa* képzőben eredetileg, mert a' többesi és más képzők meg a' ragok előtt visszakerül a' *j*, mint: *aktïpsa* gyüjtés, *aktïpsajet* gyüjtések (nem *aktipsat*, vagy *ahtïpset*); *hanžipsa* írás, *hanžipsajet* írások; *partïpsa* parancs, *partïpsajet* stb. *unltïpsa* tanítás, *unltïpsajem*, *unltïpsajen*, *unltïpsajel* tanításom, tanításod, tanítása stb. *mortalïpsa* mérés, *mortalïpsajing* mérhető; *moštïpsa* értés, *moštïpsajing* értő, tanúlékony stb. Úgy látszik, más *a* utóhangbeliek is teszik azt, mint: *hola* halott, *holajet* halottak.

b) *a*, mint az igének szenvedő képzője is *aj* (vogulban *au*, *ov*), p. o. *masa* adatott, *masajin* adattál, *masajet* adattak; *labïdla* evődik, *labïdlajet* evődnek; *jogodla* érkezik, *jogodlaju* érkezünk; *vožatla* üldöztetik, *vožatlajït* üldöztetnek.

De másfelül az utóhangbeli *a* rendesen elszokott változni, kivált a' képzők előtt. Jelesen

a' *ta* névi mód Regulynél mindég *ti*, mint *amesti* ülő, Vologodszkinál *omïsta*; *verti* csináló, Vol. *verta* stb. Ebbül megérthető, hogy a' *ta* a' birtokos előtt, 's az *ot* képzőféle szó előtt elváltozik, vagy elvész, mint: *jaśta* inni, ivó, *jaśtem*, *jaśten*, *jaśtel* ivásom, ivásod, ivása; *ulta* lenni, levő, *ultem*, *ulten*, *ultel* valóm vagy létem stb. *mata* adni, adó, *matem*, *maten*, *matel* adásom, adásod stb. — *jaśta* ivó, *jastot* (jasta-ot) az ivó; *mata*, *matot* az adó, *ulta*, *ultot* a' lévő stb.

a' *la* fosztó képző *lï* is. Regulynél mindig *li*, p. o. *kašla* kedvetlen, és *kašlï*; *sem-la* szemnélküli, vak, és *semlï*. Ez a' *la*, *lï* (*li*) fosztó a' többesben mindig *le*, mint: *kašla*, *kašlï* szomorú, *kašlet* szomorúak; *semla*, *semlï* vak, *semlet* vakok; *ojla* szerencsétlen, *ojlet*; *hanïla* nem titkos, nyilvános, *hanilet*.

Az *ot* előtt a' *la* képzőnek mind *a*-ja mind *ï*-je elvész, innen *kašlot* a' szomorú (kašla-ot, kašlï-ot); *semlot* a' vak, *hanilot* a' nyilvános stb.

Egyéb utóhangbeli *a* is elvész ezen képzők előtt, mint *mada* melly, *madet* mellyek, *madot* a' mellyik. Az egytagu szók kivételt tesznek, mert *ma* én, *ma-ot* éné, *maotem* enyém.

A' *pa*, *ba* képző lehet *pï*, *bï* sőt csak *p*, *b* is, mint *sempa*, *semba*, *sempï*, *sembï*, *semp* szemü; *sampa*, *samba*, *sampï*, *sambï*,

samp szívü. A' *semp*, *samp* így is ejthető: *semïp*, *samïp*; így *kur* alak, *kurïp* alaku; így a' *tur* torok szónak eme képzőse: *turpa*, *turba*, *turbï*, *turïp*, *turop*, *turp*.

A' belhangbeli *a* is gyakran *ï*-vé változik, nemcsak képzők előtt, hanem a' szók tőjében is, mint: *haj-ta* és *hï-ta* hagyni; *agïd-ta* és *ïgïd-ta* függi; *akmazapsa* és *akmasïpsa* gyülés (*aktmazïpsa h.*), *irśalapsa* és *irïślïpsa* kötés stb. *ellata* és *ellïta* hányódni; *rahta-ta* és *rahtï-ta* kedvessé tenni; *imaltata* és *imaltïta* gyógyítani; *amdaltata* és *amdïltata* örvendeztetni; *sagat* és *sajït* szerint; *lavïrt* és *lïïrt* nehéz; *lavïrtap* és *lïïrtap* teher; *lavïlta* és *lïïlta* felvigyázni. stb.

4. §. *ä* se Castrénnél, se Vologodszkinál nem fordúl elő; ez utóbbi az írás miatt nem fejezhette ki, ha észrevette is a' kiejtésben. Reguly nemcsak rendesen az inessivus *na*-t, 's a' lativus és birtokos *a*-t írja *ä*-vel, hanem a' szók tőjében is gyakran kiteszi az *ä*-t, p. o. *kangeunä* (kangeuna) hágónkon, hegyünkön, *nohlä* (nohla) felje, felsője, *sohlä* (sohla) deszkája, a' *nogïs*-, *sogol*-ból; *käsm* sárga, világos, *jäng* jég, *jäm* jó stb. A' következő parallel sor mutatja, mi gyakran fordúl elő Regulynél az *ä* hang:

Tormä kältmem käli ho ultem pätä
jelmä kältmem käli ho ultem urinä.

5. §. A' rövid *e*, Castrén szerint, az Irtis mellékein úgy hangzik, mint a' finn *ä*, vagy a' széles magyar *e*, p. o. *pegde* fekete, *peste* éles. Ő tehát az *ä*-t is csak *e*-nek írja. A' hosszú *ê*, úgymond, *i*-vé szeret változni, ha nyilt, mint: *jênget*, *jînget* gömbölyü kaska, *nêbek*, *nîpek* papír stb. Ellemben ha zárt, akkor az *ï* (orosz ы) váltja fel, mint *têles*, *tïlis* hold és hónap.

Vologodszki, már az orosz írás miatt, nem teszen 's nem tehehet külömbséget az *e* között, ha külömböző hangzásunak tudja is. — Az *e* és *o* felváltatik néha, mint *serasla-ta* és *śorasla-ta* alkudozni; *kel* és *kol* kötél; *ajkol* és *ajkel* hír stb.

Regulynél néha *é* is van, a' mivel alkalmasint a' hosszú *é*-t fejezte ki, a' magyar írás szerint. Ő tehát az *ä*, *e*, *é* hangokat megkülömbözteti.

6. §. Az ï (orosz ы) nagy szerepü Vologodszki irásában. Ha szem előtt tartjuk a' vogul Máté és Márk fordításokat, 's azokat a' Reguly írta vogul nyelvemlékekkel összehasonlítjuk, azt vagyunk hajlandók hinni, hogy az orosz írástudók a' közép ė-t általában

ы-val fejezi ki, mit mí ï-vel írjuk ott és egyebütt. Tehát ezen ï hasonló az ė-vel. Ugyan ez a' nézet támad bennünk, ha Vologodszki osztjákját hasonlítjuk össze a' Reguly hozta osztják nyelvemlékekkel. Regulynél tehát rendesen *e* (ė) van a' Vologodszki ы-je (ï) helyett.

De az ï (ы) nemcsak ė helyett van Vologodszkinál, hanem *a* helyett is sokszor, mint láttuk a' *la* és *pa* képzőknél. Ezt az ï-t Reguly csak *i*-vel fejezi ki, ő tehát a' tompa orosz ï hangot, melly hasonlít az ė-hez, egyáltalában nem vette föl. — Castrén szerint az ï talán csak rövid szótagokban fordúl elő. Vologodszki nem ritkán ыы-t azaz két ï-t ír, a' mi talán nem két tagu, hanem egy hoszszú tagu, p. o. *tïï-ta* születni; de Wiedemann *an tïjilem* ír (Mát. 3, 11.), mintha *tïji-ta* volna. Egyébiránt úgy látszik, hogy ezen ï (ы) hang nagyon kezd uralkodni az osztják és vogul nyelvben, mint a' magyarban az *e* (ä), melly az ö-t és ė-t már sok szóban kiszorította.

Az *i*-ről nincs megjegyzés. Castrén azt mondja róla, hogy a' germán nyelvek *i*-jének felel meg.

7. §. Az o-t és u-t összefoglalhatjuk, a' mennyiben gyakran egymás helyét tartják, p. o. *ogol* és *ugol* szán, *og* és *ug* fej, *onlta* és *unlta* szokni, *vonda* és *unda* -ig, *ong* és *ung* szurok stb. *hol* és *hul* hasadék, *holïp* és *hulïp* háló, *hon* és *hun* gyomor, has, *hong-ta* és *hung-ta* hágni, *hor* és *hur* kép, *hos* és *hus* csillag, *śom* és *śum* erő stb.

Egyébiránt hosszú *ö* nem fordúl elő, mert az *au*-ból keletkezett volna. Ez pedig Vologodszkinál *ov*, Castrénnél és Regulynél *au*, p. o. *ovi* ajtó, C. *au*; *ovi* folyó, R. *aui*.

Hosszú *u* van mind a' háromnál. Vologodszki *uu*-val, C. és R. *û*-val írják; az utolsó *ú*-val is jegyzi, p. o. *muu, mû, mú* föld, *juupsa, jûpsa, júpsa* leves.

ö, ü Vologodszkinál nem fordúl elő; Castrénnél néha, Regulynél csak az ö-t vettem észre, *ü*-t soha, p. o. Castrénnél *köǯe, keǯe* betegség (V. *kaž* betegség); *pöm, pem* meleg fürdő gőz (V. *pam* hőség); *köńer, keńer* szegény, könyör-ögni (V. *końar* szegény).

8. §. Iker magánhangzók Vologodszkinál: *aj, oj, uj*. Ezek iránt nincs kétség. De van az iránt, ha az ï a' megelőző magánhangzóval iker-e, vagy két külön magánhangzó? mint *païrt* gerenda, *meïl* melly. E' két szó Castrénnél *pagert, meget*; látjuk tehát, hogy két tagu szókból valók. Vologodszki írásábul nem lehet ki-

venni, hogy két taguak-e, 's azért lehet-e így is írni: *pajïrt, mejïl?* vagy pedig egy taguak, 's ennél fogva így is lehetne írnunk: *pajrt, mejl?* Azomban a' kéttaguság mellett tanúskodik a' *sajït* szó, melly *sagat*-bul lett úgy, mint *pagert, meget*-bül *païrt, meïl*. Az *i*-s iker magánhangzókat mí ez által tüntetjük ki, hogy *aj, oj, uj, ej*-nek írjuk (az orosz írás ezekben a' j-t й által fejezi ki), 's ezektül az *ai, oi, ui, ei*-t mint két tagu szókban előfordúlókat megkülömböztetjük. — A' *veï* (erő, hatalom, Castrénnél *veg* és *voh*) szónak ragosait így írja Vologodszki: *veem veen veel*, erőm erőd ereje; ebbül tehát gyanítjuk, hogy két tagunak veszi mind *veï*-t, mind *veem*-et. Az *ïï* p. o. a' *tïï-ta*, születni, szóban, szinte kétséges, hogy *tï*-e vagy *tïj*, lásd a' 6. §-ban. Ha összevetjük a' Castrénnél előfordúló *tîvem* született 's a' megfelelő Konda-vogul szókat, lásd a' szótárban a' *tïï-ta* czikket: a' *tïj* vagy *tij* mellé állnánk. Nem bírván eldönteni a' kérdést, az *ï* hangot meghagyom a' *païrt, meïl, païd-ta* (vetni) stb. szókban, mert így sem okoz bajt; az *ïï*-t is meghagytam, ha *î*-vé nem változtattam, mi szinte bajt nem okozhat.

Regulynél az *aj, oj, uj* ikerhangzókon kívül még *ej*, azután *au, oa, ua, ie* fordúlnak elő. Például: *aj* kicsiny, *sajm* patak, kis folyó, *voj* vaj, zsír, *lavlla* ültettetik, építtetik, *poagol* (*pogol*) sziget, *vuas* város, *jielem (jelem)* isten, *leu-jagan* Szoszva, *uer (ver)* tett stb. Az *au, eu* félék azért nem kerülnek elő Vologodszkinál, mert ezek nála *ov, ev*, p. o. *au* folyó, V. *ovi*; *leu* Szoszva, V. *levi*; *keu* kő, V. *kevï*.

Castrénnél valamennyi magánhangzó nemcsak *i*-vel és *u*-val, hanem *e*-vel is ikerhangzóvá lesz; sőt ott van *ea* is, p. o. *jeaga* kis folyó *(jogan)*.

Mássalhangzók.

9. §. Castrén általában megjegyzi, hogy a' k g l r n d s p b v hangok úgy ejthetők, mint a' németben; hogy azomban a' d és b valamivel keményebben hangzanak, úgy hogy a' *d* és *t*, *b* és *p* között kevés a' külömbség. A' *g* pedig a, o u közzé jutván mint *tôgos* barát, *aňaga* mostoha anya, valamint utóhangban is, némi hehentéssel ejtetik, tehát: *tog'os, aňag'a, jig'* atya, *meg'* föld, *peg'* barát, *teg'* fark. Ellemben *g* az e, i előtt tisztán ejtetik ki. Általános megjegyzés legyen még az, hogy *g d b* nem lehet-

nek az előhangban; az utóhangban is csak *g* fordúl elő, úgy látszik; tehát azok leginkább belhangbeliek. Lássuk most egyenkint a' mássalhangzókat, a' mellyekrül megjegyezni valónk lesz.

k. Castrén szerint a' felhangu (e, i) magánhangzók előtt *tiszta k*, alhanguak előtt, *hehentett k* (kh), melly azért *ch*-vá, vagy *h*-vá lesz. Vologodszki és Castrén írásai szerint természetesen ott írjuk a' *k*-t, a' hol ők, 's kiejtését nem határozhatjuk meg.

ch. Castrén azt orosz x-el jelöli, 's azt mondja, hogy megfelel a' német *ch*-nak; 's hogy a' gyenge *h* nincs meg az osztjákban. Mí csak *h*-val írjuk, mert a' magzar *h* az alhangu szók elején, valamint általában a' szók utóján még *ch*-nak hallik. A' felhangu szók elején is sokkal teljesebb és keményebb a' német *h*-nál, tehát közelebb áll a' *h*-hoz, mintsem az *a*-hoz. Hogy a' *k, ch, h* az élő nyelvben nagyon felváltják egymást, a' Reguly írása is mutatja, kinél *kholom* három, *hot* hat stb. fordúlnak elő. De a' *ch* hangot ő is leginkább *h*-val fejezi ki. Az előhangban pedig a' *k* lehet *h (ch)* és *g* az előző betű természete szerint, p. o. *ko* ember, lehet *ho* és *go* is, mint: *alel ko, untang go, ar jah ho.*

10. §. *g*. belhangban és utóhangban fordúl elő, de csak magánhangzók előtt tartja meg a' *g* hangot, mássalhangzók előtt *h*-vá (*ch*) lesz, p. o. *vogïm* hívott, *vogïl* hí, ellemben *vohta* híni, *vohlem, vohlen* hívok, hísz. Az *s* azomban jobban szereti maga előtt a' *g*-t, mintsem a' *h*-t; innen *vogsem* híttam. Ezt a' szabályt lehet a' Vologodszki írásábul és Wiedemann átírásábul kihozni. P. o. *Osip Tavït pog* József, Dávid fija; *lu tajs lu olïng pogel* ő szülte ő első fiját; *Rahil hollal lu evi-pohlal olïnpela* Ráhel sír ő leány-fiai miatt. — Reguly az utóhangbeli *g*-t is *h*-nak írja, ha a' reákövetkező szó mássalhangzóval kezdődik, szerinte tehát ez: *jogotsu luela og ponta* jöttünk neki fejet hajtani, így hangzana: *jogotsu luela oh ponta.* Regulynél az előhangbeli *k* is *g*-vé változik, ha magánhangzó után következik, p. o. *i-goš-jong* = 11, e' helyett *i-koš-jong.*

11. §. *ng*. »Az orrbeli n-nel (ñ) azt a' hangot jegyezzük, úgymond Castrén, a' mellyet a' német írásban *ng*-vel írnak.« — Az *n*-et a' *g* és *k* előtt nem szükség külön jegygyel (*ñ*) kitüntetni, hogy orrbeli hangja jelöltessék, mert minden mássalhangzónak kiejtése a' reákövetkező betű által módosul, mit írással kitűntetni szükségtelen, ámbár tesszük, midőn *d* helyett *t*-t, *b* helyett *p*-t írunk, p. o. *jogodlem* jövök, *jogotsem* jöttem; *ubït* hajszál, *uptet* (*ubïtet*)

hajszálak. Nyomosabb kérdés az *ng* (ñ-)nél az, vajjon az *n*-é, vagy a' *g* a' fő hang? Erre legvilágosabb feleletet adnak a' példák, a' mellyek mutatják, hogy az *n* nemcsak torokhangok, hanem foghangok előtt is gyakran mutatkozik. P. o. *unš-ta* és *uš-ta* általmenni, *kanš-ta* és *kaš-ta* keresni, *kunš* és *kuš* köröm, *lonš-ta* és *loš-ta* állani, *šanš* és *šaš* hát, *ponš-ta* és *poš-ta* melegíteni, érlelni, *punš-ta* és *puš-ta* nyitni, *venš* és *veš* arcz stb. A' Kondai vogulbul következő példákat teszem ide: *onč* és *oš* vagy *anš* és *aš* bír, tart; *unt* és *ut* ül; *kinš* és *kiš* keres (osztjákul: *kanš* és *kaš* keres); *hanč* és *haš* tud, ismer, *hanč* és *haš* ír; *hont* és *hot* talál; *l'unč* és *l'uš* sír; *tunč*, *tunš* és *tuč*, *tuš*, áll; *punš* és *puš* nyit stb. Regulynél *end*, *endom*, Vologodszkinél *an*, *antom*, Castrénnél is *endam*, *endem*, a' vogulban *at*, *atïm*, *atem* = nem, nincs. A' rokon nyelvek ugyan azt mutatják, p. o. a' vogul-osztják *lunt* és a' magyar *lúd;* a' vogul *pant*, *pänt*, *pantel*, *päntïl* 's a' magyar *fed*, *fedél;* az osztják *paleng* és a' magyar *felleg;* az osztják *šun'a-ta*, *šund-ta* 's a' magyar *sülni*, *sütni*. Így állanak egymással szemközt a' finn *lintu* 's a' lapp *lodde* madár. Világos, hogy ezekben a' foghang a' tőbeli, az *n* pedig csak hangbővülés, melly el is maradhat. Lássuk most torokhangok előtt az *n*-et.

Castrén így írja p. o. *âñet* és *ânket* czölöp; *señim* és *senkim* ütött. Nem világos-e ebbül, hogy ha *ânket*, *senkim* jó, *ânget*, *senget* nem lehet rossz? De hogy az *ng* hangokból is a' *g* a' tőbeli 's az *n* csak hangbővülés, mint a' foghangok előtt, a' rokon nyelvekbül vett megfelelő szók is mutatják; mint: *nïng* te, Kondai vogulban *nag*, éjszaki vogulban *näng;* *šenk* nagyon, vogulban *šak*; *lunk* szög, ék, vogulban *lig*, *lih;* *lung* nyár, vogulban *tuj;* *meng* ördög, erdei lény, vogulban *mehu* és *meng*. Megfordítva is: vogul *nong* fel, osztjákban *nog* és *noh*. Még inkább kitetszik az, ha az osztják-vogul és a' magyar megfelelő szókat tekintjük, mint: *jeng*, *jong* jég; *pong*, *penk* fog; *lengïr*, *tenger*, *tänger* egér; *sung* szög; *tunk* dug stb. Magában az osztjákban van *šank* és *šak* hőség, *šankïm-ta* és *šakmï-ta* izzadni; *lanka* és *lakka* széllyel; *jak-ta* és *jang-ta* tánczolni stb. Az éjszaki vogulban a' névi mód *ngv*, a' déliben *hv*, p. o. *menungve*, *menuhv* menni, *olungve*, *oluhv* lenni stb.; mi ugyan azt a' hangváltozást mutatja, a' melly van a' *menk*, *meng* és *mehu* (ördög) közt. — Világosnál világosabb tehát, hogy az *ng* hangok közt a' *g* a' tőbeli, melly *g* azomban *h*-vá is változik, mint az itteni példákból és a' **10. §**-ból kitetszik. Én tehát nem *ñ*-t, hanem *ng*-t

írok. Így ír Reguly is mindég, Vologodszki is нг ír, jóllehet megjegyzi, hogy az n és g közt nincs semmi hiatus.

Az *ng* hang igen gyakori, mert az a' tulajdonságnevek képzője, l. az **53. §.** Ezt is hát mindenkor úgy írom, jóllehet az a' Kondai vogulban csak *n*, p. o. *lil* lélek, *lileng*, *liling* lelkes; az éjszaki vogulban is *lileng*, de a' Kondaiban *lilen*.

De az *ng*-t a' belhangban mássalhangzók előtt is megtartom, 's nem írok *nh*-t, mint a' **10. §.** szerint kellene, minthogy Vologodszki is többnyire megtartja 's Wiedemann azt ñ-nel fejezvén ki, soha sem változtatja meg; tehát *long-ta* (Wiedemann: *loñ-ta*) bémenni, *lita langmats* (Wiedemann: *lita lañmats*) megéhezett, vagy: enni akarni kezdett. Azomban van mégis Vologodszkinél: *honhra* és *hongra* fekete rigó; *nohla hunhta* felhágni, felfelé menni stb. Regulynél is találok: *longlem* bémegyek, nem: *lonhlem;* de van *janh ho* és *jang ko* is = tíz ember.*)

12. §. Az *l*-rül azt jegyzi meg Castrén, hogy az oroszúl beszéllő osztjákok azt sokszor úgy ejtik ki, mint a' kemény orosz *l*-*t*, ha kemény magánhangzó következik reá. Vologodszki a' szótárában egy kis horoggal ('l) jegyzi meg, ha úgy kell kiejteni, hogy a' nyelv hegyével az ínyt érintsük; 's úgy jegyez meg minden l-t, a' mellyet nem kell *l'*-nek, azaz magyar írás szerint, *ly*-nek kiejteni. Wiedemann az evangeliumi kiadásában csak *l*-t és *l'*-t külömböztet meg, mint Reguly, ki *l*-t és *ly*-t ír magyarosan. Én tehát a' kemény hangot *l*-nek, a' lágyítottat *l'*-nek írom. Azomban lehet, hogy az élő szó a' kettős *ll*-et, melly az ige jelen idejében gyakran előfordúl, mint: *ull* van, *voll* él, keményebben ejti ki az egyszerű l-nél, p. o. a' *jogodl,* jő, szóban. — A' régi osztják szójegyzékben (Schlözernél) a' kemény *l* gyakran *lh*-val van kifejezve, mint *lhügh* fark (*lig*, *lih*), *ma ulhem* én látok, *ent ulhem* nem látok, (*ma ulem*, *an ulem*); a' *lolta* = állani jelenjét így mutatja fel: *malholham* (*ma lollam*),

*) Budenz is úgy látja, hogy a' felhozott és más példákban az orrbetű (*n*, *m*) nem tőbeli, hanem csak hangbővülés. »Was die nichterhaltung des *n* eines vorauszusetzenden *nt*, *ns* im wotjakischen, lappischen, magyarischen betrifft, so verdient bemerkt zu werden, dass gerade diese (nebst dem syrjänischen) unter den ugrischen sprachen vorwiegende neigung besitzen, sich eines vor *t k p* und *s*-lauten stehenden Nasals zu entledigen, während das finnische, mordwinische, čeremissische, osztj.-wogulische denselben meistentheils bewahren.« Ugrische Sprachstudien. I, 32.

nunglholhan (*nïng lollan*), *lhulholh* (*lu loll*). De ott van *mamendlam* *malotlam* is e' helyett, *ma menlam* (én megyek), *ma lollam* (én állok).

13. §. A' *j* és *v*, mellyek legközelebb érik a' magánhangzókat, amaz az *i*-t, ez az *u*-t, néha össze is olvadnak ezekkel; tehát lehet *im* és *jim* = jó, *jink* és *ink* víz; *urt* és *vurt* söt *jvrt* is = haszon, *vot* és *uot* szél stb.

A' hangok változásairul.

14. §. Az osztják nyelv, mint a' vogul is, nem ismeri a' magánhangzók egyezését, minélfogva egy szóban csak a o u, vagy ä ö ü fordúlhatnának elő mint a magyarban és finnben; tehát az osztjákban a' ragok és képzők nem alkalmazkodnak a' szó-tő magánhangzójihoz. Ezért van itt: *tut-na* tüzben, és *jing-na* vízben; *pal-la* fületlen, siket, és *sem-la* szemetlen, vak; *le-ta* enni és *tu-ta* hozni. Reguly szerint: *tutnä, jingnä* tüzben, vízben; — *palli*, *semli* siket, vak stb. De vannak egyéb hangváltozásai a' nyelvnek.

15. §. A' szótőnek magánhangzóji néha változnak, mint *le-ta* vagy *li-ta* enni és *lavïd-ta* étetni; *ma-ta* adni, *mas* adott, de *mija* adj, *mijipsa* adás; *kadn* kettő, *kitmet* kettődik; *ji-ta* jönni, *jura* jöjj, *jum* jött, *jupsa* jövetel. Ezek talán a' legfeltetszőbb hangzóváltozások az éjszaki osztjákban.

A' déli osztjákban Castrén többet jegyzett fel. Ott jelesen a' birtokos ragok előtt a' homályos *a* és *o* lesz *v*-vá, a' tiszta *a* és *e* pedig *i*-vé, mint: *pôm* fű, *pûmem* füvem; *ônk* szurok, *unkam; sârt* csuka, *sûrdem;* — *ât* éj, *îtem* éjem; *âmp* eb, *împem; tâs* készlet, áru, *tisem; lêk* nyom, *lîkam* stb.

Illyen hangzóváltozások fordúlnak elő igeszóban is.

A' Kondai vogulban *te*, *vi*, *mi* igetők változtatják meg magánhangzójikat, úgy hogy az imperativusban lesznek: *tajen*, *vajen* *majen* (tégy, vigy, adj).

Azon hangzó-változás, mellyet az osztják énekekben találunk, inkább azért figyelemre méltó, mert a parallelismussal jár. p. o.

š**o**per nohl**ä** vuas ti amesleu
š**a**per nohl**a** aut ti amesleu.

—

v**u**ili vet ord altmeng teel išem šidi **u**ltal
v**e**li vet ord altmeng teel turem šidi **o**ltal.

—

16. §. Kéttagu névszók, különösen *m t k* utóhanguak, némelly képzők és viszonyragok előtt kiugratják a' másik tagnak hangzóját, p. o. *torïm* isten, *tormïje* oh isten, istenke, *torma* istennek, *tormet* istenek; *turum* meny, ég, *turmïje, turma, turmet*; *lavïm* szén, *lavmïje, lavma, lavmet*; *sugum* fonal, *sugmung* fonalas; *horazïp* alakú, *horaspïja* alakúnak; *hurïp* képü, *hurbet* képüek; *kutïp* közép, *kutpïng* közepes; *sungït* nyirfa, *sungtïng* nyíres; *ubït* hajszál, *uptïje, ubta, uptet* hajszálka, hajszálnak, hajszálak és *ubtïje, ubta, ubtet; kutïr* forró, *kudrïng* forrós; *jolïh, joloh* nedves, *jolhïpsa* nedvesség; *pelak* fél, oldal, *pelka, pelket; kurïk* sas, *kurkïng* sasos hely, a' hol sok sas van; stb. stb.

17. §. Castrén azt mondja a' déli osztjákrul, hogy néha a' kiejtés könnyebbítése végett rövid hangzókat toldanak bele a' szókba, vagy hozzájok, p. o. *pûma-gar* kaszáló (fű-mező), *pum-har* helyett; *vâga-pêlek* egy kopeka (réz-fél), *vah-pelek* helyett. A' vogulban is vannak illyenek, p. o. *ujä-kul* vad (tulajdonképen: vadhal); *talä-tuj* esztendő (tulajdonképen: tél-nyár).

Ezekben nem látszik, hogy a' könnyebb kiejtés volna a' toldás oka, mert mind a' két nyelv a' *pum-har,* vagy *uj-kul*-énál sokkal nehezebb torlást is meggyőz. Hanem más oka lehet, mellyet talán kisejtek. A' vogul és osztják nyelv sokszor két szóval fejezi ki azt, mi két részbül áll, vagy két nemü, mint szüle, gyermek, esztendő stb. A' szüle = anya-atya, a' gyermek = leány-fiú, az esztendő = tél-nyár. 'S azt a' két szót dualisba teszi, melly a' birtokos ragok nélkül könnyen fölösnek látszik, 's a gyors beszédben el is marad, legalább a' másik szórul. A' vogulban p. o. *egva* aszszony, *ojkä* férj; ha már azt akarják mondani: egy pár szüle van, a' szókat mind dualisba teszik, így: *egvai ojkäi olei* (ezekben az *i* a' dualis), szószerint: két asszony, két férj ketten vannak. Ezt: anyám atyám, így mondja a' vogul: *angváum jägáum*, szószerint: két anyám, két atyám. A' kettősség van ezekben is: *ujä-kul* vad, *talä-tuj* nyár, talán *ujä-kulä, talä-tujä* helyett.

18. §. A' *k t p* az előhangban és utóhangban változatlanok, de a' belhangban *g, d, b*-vé lágyúlnak, leginkább magánhangzók előtt, mint: *jink* víz, *jinging* vizes, de *jinking* is; *hurïp* képü, *hurbet* képüek; *hop* sajka, *hobïje* sajkácska; *hump* hab, *humbet* habok stb.; *šuk* baj, kín, *šugad-ta* kínozni; *ort* szolga, napszámos, *ordet* szolgák, *ordeng* szolgai; *kart* udvar, *kardïng* udvaros; *kart* és *kardï*

vas, *sem kardet* pápaszem (vas szemek); *hot* ház, *hodïje* házikó, *hoding* házba való, házhoz tartozó; *kaš* kedv, *kašing* örvendő; *voš* város, *voša* városba, *vošet* városok stb. stb.

Ez szabálynak látszik, de fordúl elő sok kivétel is.

De mássalhangzók előtt is változnak, különösen a' *g* és *t*. A' *ta* névi mód képzője előtt a' *g* majdnem kivétel nélkül *h*-vá lesz Vologodszkinál, tehát *vog, nog, rag, tag* igetők lesznek: *voh-ta* híni, *noh-ta* sántítani, *rah-ta* érni, *tah-ta* vetni. Egyébkor is *h*-vá lesz *g* a' *t* előtt, mint *sugod-ta* szakitani, *suhtïpsa* szakítás; *suhtïlï-ta* szaggatni. Az *ng* kivételt látszik tenni, azért a' *hong, jang, long, vong, mung* igetők *g*-je megmarad a' *ta* képző előtt, így: *hong-ta* hágni, *jang-ta* menni, utazni, *long-ta* bémenni, *vong-ta* vágni, *mung-ta* törülni, zsurolni. V. ö. a' **11. §.** végét.

A' *g* az *l n t* előtt is *h*-vá szeret változni, p. o. *hogol-ta* futni, de *hohlïpsa* futás; *sogol* deszka, *sohlet* deszkák; *sogon-ta* végződni, *sohnïpsa* vég, *sohnïpta-ta* végezni; *sohnema-ta* szakadni.

Talán hasonló okbul változik a' *t* is mind *t*, mind *l* előtt *d*-vé, p. o. *lid-ta* akarni, *lidlem* akarok, de *litïm* akarva, akart; *sugod-ta* szakítani, *sugodlem* szakítok, de *suhtïm* szakított. Az is van: *jil servïrla pa tuta jutla* elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — meg: *jug sevïrla pa tuta judla* a' fa elvágatik és tűzbe vettetik. 7, 14. — Általában némi ingadozás tünik elő az említett hangváltozásban: a' *ta* képző előtt Vologodszki rendesen *d*-vé változtatja a' *t*-t, minek bizonyosan oka van. Lehet, hogy hasonló kiejtés van az osztjákban is, valamikor *tt* kerül össze, mint a' lapp nyelvben, a' mellyben a tt, kk-t úgy ejtik, mintha *ht*, *hk* volna.

A' Reguly hozta énekekben az említett hangváltozás két szónak egybetalálkozásában is mutatkozik, p. o. *jang ko* (tíz ember) helyett van *janh ho*, és *jang go; ord ko* (szolga ember) helyett van *ort ko; melek, meleg turpi* (meleg ajaku, torku) helyett van *meleh turpi* stb. stb. Vologodszkinál is vannak illyenek, mint *šuk* baj, kín, de *šug vandta ho* kínszenvedő; *šup* darab, de *šub jug* darab fa; így *horas* kép, de *horaz vïlet* képet vesznek, ebben: *lï kašla horaz vïlet lï ohtel* = ők szomorú képet vesznek magokra.

Azért van *izagat* mind, *i-sagat* helyett, *izi* ugyanaz, *i-si* helyett stb. Regulynél *i goš jong* (11) *i koš jong* helyett; *i belek* egy fél, *i baji* egy rakásra, *i pelek*, *i paji* helyett stb.

19. §. Nevezetes hangváltozás az ajak- és ínyhangok között,

jelesen az *m*, *v* és *ng* között, melly *ng* azután *ń*-jé lágyúl, de csupasz *n*-né is lesz, p. o. *lumïdta* és *lungïdta* ölteni; *sugmït*, *sũmït* és *sungït*, *suńit* nyírfa; *lumta*, *lungta*, *luńta* és *lunta* szám; *tumdak* Regulynél és *tungtak* egészséges.

A' magyarban is vannak *torom* és *torony*, *szirom* és *szirony*. De ha a' rokon nyelvek megfelelő szavait vesszük, e' hangváltozásnak sok példáját látjuk. Így a' magyar *fö*, *föv*-nek megfelel a' vogul *pong*, *ponk*, a' magyar *vö*, *vöv*-nek megfelel az osztják *veng*; a' szirjän *pom* és *pon* (vég)-nek megfelel a' votják *pung*.

E' változás az előhangban is történik; innen a' vogul *mau* osztjákban *ńah*, ebben: *mauint* = *ńagïl* nevet. 'S a' *nevet* szó a' magyarban is jeles példája neki, mert a' régi *mevet* most *nevet* (hasonló hangváltozás van a' régi *vép* és a' mai *lép* között).

Eme' hangváltozási tünemény világossá teszen sok tényt, p. o. a' vogul-osztják *äm*, *am* nálunk *én*, a' mellybül lesz *eny-é-m*, és *engem*. [A' *tég-ed*-nek *g*-je alkalmasint a' vogul-osztják *nag*, *näng*, *nïng*-ben találja meg alapját, mert *nag*, *näng*, *nïng* = te].

De látván, hogy nyelveinkben hajlandóság van az ajak- és íny- (torok)-hangok közti változásra: ezt a' magyarra nézve a' hasonításban (assimilatioban) is el kell ismernünk, annál inkább, ha az értelem kifejezője eszközli. A' tárgyas igeragozást, a' harmadik tárgyas személyre nézve, a' *va*, *ve* (*vö* = *ő*) pronomen által történik, melly *va*, *ve* azután *ja*, *je* is, mint a' régi *hadla-va*, *felede-ve*, 's mai *hall-já-tok* (auditis hoc) stb. bizonyítják. A' tárgyatlan ige: tud, tudsz, tudok; a' tárgyas: tudja (tudva), tudod, tudom. A' *tudom*-ban, errül akarván most beszélleni, okvetetlenül benne kell lennie a' *va* (*ja*) tárgyas kifejezőnek, így: *tud-v-k*. A' tudok maga nem lett egyébbül, mint a' *tud* és *én*-ből, melly az *engem* alakbul következtetvén, *eng* = vogul *äm* volt. Az *eng*-ből csak *k* maradt meg ragul, 's lett *tud-eng* bül *tud-o-k*. Most a' tárgyas *v* elibe járván, 's ez akarván a' hasonítást végrehajtani, az v+nk-ból nem válhatott egyéb, mint *m*, kivált ha meggondoljuk, hogy a' nyelvnek hajlandósága volt assimiláló közbejárás nélkül is *ń*, *ńg*-t *m*-mé változtatni.

Hasonló eljárását a' hasonításnak kell a' tud-sz és *tud-od* között is elismerni. A' tárgyas *v* hozzá, vagy közzé jutván lesz: *tud-v-sz*, *tudov-sz*, 's végre v+sz-bül *d* válván, *tudod*. Mind a' két esetben a' tud-v+ng és tud-v+sz-ban a' *v* nem veszíthetvén el a' jelentését, tehát az dönt a' hasonításban.

Nyelvjárások.

20. §. Nagyon ismeretes dolog, hogy minden nyelv, a' mellyet irodalom nem határoz, nem fékez, sokféle tájbeli eltérést hoz elő, sőt nyelvjárásokat is nevel. A' nyelvjárás különös alakját teszi a' nyelvnek: a' tájbeli eltérés, vagy tájszólás a' nyelvjárásoknak is tájbeli sajátságait tüntetik fel. Ha könnyebb megmondani, mit tartunk tájszólásnak, nem könnyű ám határt vetni a' nyelvjárás és az önálló nyelv között.

A' vogul és osztják nyelvek valóban testvér-nyelvek, mégis mindenikét önálló nyelvnek mondjuk és kell is mondanunk. A' vogul igének névi módja: *ungve, uhv, ne* és *m* képzőkkel, az osztják igéé pedig *ta* és *m* képzőkkel alkot igeneveket, így:

a' vogul:	*men-ungve*,	vagy *men-uhv*	menni,
	men-ne	menő,	menés,
	men-(ï)m	ment,	menés;
az osztják:	*men ta*	menni, menő,	menés,
	men-(ï)m	ment,	menés.

Továbbá a' vogul igének jelen ideje képző nélkül való, az osztják igéé d (l) képzővel van, tehát

a' vogul: *menem, menen, meni; meneu, menen, menet.*
az osztják: *men-l-em, men-l-en, menel; men-l-u, men-l-en, men-l-et*

(megyek, mégy, megyen; megyünk stb.) Már ezeknél fogva is külön nyelvnek kell tartani a' vogult, 's különvalónak az osztjákot.

A' vogulnak két nagy nyelvjárását írtam le: az éjszakit, és a' délit vagy a' Konda-mellékit; egy harmadik nyelvjárása lehet a' Loszvai, a' mellynek ismertetését Ahlqvist-tül várjuk. *)

Hány nyelvjárása van mind össze az osztjáknak, nem tudom, de hányrul van tudomásom, azt itt előadom. Castrén, mint a' Bevezetésben meg van mondva, az irtisi és a' felső obi nyelvjá-

---

*) Ahlqvist állítása szerint: »Voguulin kieltä on kolme ei paljon toisistansa eroavata murretta, nim. lounaspuolinen, jota voisi kutsua *Losvan* murteeksi, kaakkoinen eli *Kondan* ja pohjainen eli *Sosvan* murre« a' vogul nyelvnek három nem igen különböző nyelvjárása van, t. i. a' nyugat-déli, mellyet *Loszvai*-nak nevezhetni, a' kelet-déli vagy a' *Kondai* meg az éjszaki, vagy a' *Szoszvai*, Kieletär, 3 Vihko. 58. lapján.

rást tárgyalta; e' kettőt együtt déli osztják nyelvnek nevezhetjük, a' mellynek tehát szorosan véve irtisi és fel-obi nyelvjárása van.

Vologodszki szótára és fordításai az al-obi nyelvjárást mutatják nekünk; ez volna tehát az éjszaki osztják nyelv. De Vologodszki gyakran felhozza a' berezovi és obdorszki tájszólásokat.

A' Reguly hozta énekek is az éjszaki nyelven valók, de némi sajátságokat tüntetnek elő, a' mellyek leginkább hangkülömbségek.

Ezek szerint az osztják nyelv *déli osztjákra* és *éjszaki osztjákra* oszlik.

A' déliben van az irtisi és fel-obi, vagy szurguti nyelvjárás. Ezek tájszólásairul nem tudunk semmit, mert az egész déli osztjákot csak Castrén előadásából ismerjük. A' Fischer által úgy nevezett Kondai osztják (lásd Bevez. 3.) inkább az al-obi nyelvjáráshoz való.

Az éjszakihoz tartozik a' Vologodszki nyelve, a' berezovi és obdorszki tájszólásokkal, meg a' Reguly hozta énekek nyelve.

21. §. A' déli és éjszaki osztják leginkább két tünemény által külömbözik egymástul, t. i. hogy igen sokszor a' déli nyelvnek *t, d*-jét az éjszaki nyelv *l*-lel váltja fel, 's hogy a' déli nyelv *au, eu* iker hangzójit az éjszaki nyelv *ov, ev*-vel fejezi ki. Azért van

a' déli osztjákban:		*az éjszaki osztjákban:*
teu	ő	*lu*
tau	ló	*lov, lovï*, R. *lau*
tâbet	hét	*labït*
tâbetmet	hetedik	*labïtmït*
ta	talan, nélkül	*la*
sem-ta, sem-da	vak	*sem-la*
tâjem	balta, fejsze	*lajïm*
tâgart	nehéz	*lavïrt, lïïrt*
tetl	öl	*lal*
tanga	evet	*lanki*
tant	gabona, liszt	*lant*
tenger	váll	*lankïr, lenkïr*
tenger	egér	*lengïr, lenkïr*
tonh	bálvány	*long, leng*
tor, turt	gyökér	*ler*
teg	fark	*lij*

a' déli osztjákban:		*az éjszaki osztjákban:*
tit	lélek	*lil*
tuj	ujj	*luj*
tuj	ruha ujja	*lit, lut*
ton	húr	*lon*
ťont	hó	*loňïs, loňs*
tangat	Irtis folyó	*longa*
tujit	gyürü	*lujt*
tunk	szálka, szög	*lunk*
tunt	lúd	*lunt*
tung	nyár	*lung*
ton	len	*ľon*
ňadem	nyelv	*ňalïm*
hûdem, hôdem	három	*holïm*
hudmet	harmadik	*holmet*
neta, neda	négy	*nel, nil*
nît, nida	nyolcz	*nîl, nïïl*
nîdamet	nyolczadik	*nîlmit*
âdeng	reggel	*alïng*
kût	köhögés	*hul*
kutl	hal	*hul*
jûgot	íj	*jugol*
nütl	nyél	*nal*
ňat, ňot	orr	*ňal*
sutl	valaminek széle	*sil*
sot	bél	*sol, sul*
sat	só	*sol*
pet	fül	*päl, pal*
pûden	csalán	*puln*
peteng	felleg	*paleng*
pungat	oldal	*pungïl*
vêdem	velő	*velïm*
veta	rénszarvas	*vïl*
met	mély, mélység	*mal*
mêget	melly	*meïl*
mûgot	máj	*mugol*
pôgot, pugot	falu	*pugol*

a' déli osztjákban:		*az éjszaki osztjákban:*
togot	talu	*togol, togïl*
pêget	fürdő	*peïl*
ugot	szán	*ogol, ugol* stb.

Ez a' hangváltozás igetőkben és a' jelen időnek képzőjében is mutatkozik, p. o.

a' déli osztjákban:		*az éjszaki osztjákban:*
têv	enni	*le, li*
ûd, vėd	lenni	*ul, vul*
kid	kelni	*kil*
hud	hallani	*hul*
hud	halni	*hul*
tod, tond	állani	*lol*
ped	félni	*pal*
pegd	fürdeni	*peïl*
ved	ölni	*vel*
ûd	élni	*vol*
tang	akarni	*lang*
ťel	sírni	*lïl*
toht	köszörül	*logọd*
totïm	lopni	*lolïm*
tang	bémenni	*long*
tungd	olvasni	*lungïd* stb.
men-d-am	megyek	*men-l-em*
men-d-an	mégy	*men-l-en*
men-t	megyen	*men-l*
men-d-eu	megyünk	*men-l-u*
men-d-eda	mentek	*men-l-eta*
men-d-et	mennek	*men-l-et.*

A' déli osztják nyelvnek *t, d*-jét és az éjszakiénak *l*-jét szem előtt tartva, mondhatjuk, hogy a' régi Fischer-féle úgynevezett *kondai osztják* szójegyzék inhább az *l*-es nyelvhez tartozik, ámbár némelly szónál fogva mintegy közepső tagját teszi a' délinek és éjszakinak, mert van benne *pel* fül, *net* orr, *nalem* nyelv, *dluj* újj, *jogodl* íj, *nodl* nyíl, *ogol* szán, *lajem* balta, fejsze, *lau* ló, *lanka* evet,

vul rénszarvas, *lenker* egér, *lunt* lúd, *lant* árpa, *vat-lant* zab stb. De mert van:

le-l-em eszem, *man-l-u* megyünk, *men-dl-am* megyek, *lot-l-am* állok, *omes-l-am* ülök, *omes-l-an* ülsz, *omes-l* ül; *omes-l-u* ülünk, *omes-l-ite* ültök, *omes-l-at* ülnek; *û-l-em* látok stb stb.; ezeknél fogva egészen az éjszaki nyelvhez volna sorolandó.

A' Reguly hozta nyelvemlékek az *l*-es jellem által az éjszaki nyelvhez tartoznak.

A' másik külömbség a' déli és éjszaki nyelv között az *au*, *eu*-ben meg *ov*, *ev*-ben áll, melly azomban kisébb nyomosságu amannál. A' déli nyelvben van p. o. *tau*, *eud*, az éjszakiban *lov*, *evid* ló, vág. A' Reguly szövegeiben is az *au*, *eu* inkább uralkodik mint *ov*, *ev*, p. o. a' déli nyelvben *keu* kő, az éjszakiban *kev*, de Regulynél is *kev*. Néha a' déli *eu* az éjszakiban *u*, mint: *teu* ő, *lu*; *teu* csont, *lu*.

A' déli nyelvben azután Castrén külömbséget talál az *irtisi* és *szurguti* nyelvjárások között, melly azomban kevesbbé tartozik a' hangtanba, mint a' nyelvtanba, a' hol meg is fogjuk látni.

22. §. A' déli nyelvnek tájszólásairul egyebet nem tudok annál, a' mit a' Castrén nyelvtanában találhatni.

Vologodszki némi gonddal tünteti ki a' berezovi és obdorszki tájszólásokat, a' mellyek vagy hangváltozatokban, vagy külömböző szókban állanak. Hangváltozatok tetszenek ki a' következőkben:

Obdorszk:		*Berezov:*
ajkol	hír	*ajkel*
ogol, ohlet	szán	*ugol, uglet*
holïm	három	*hulïm*
omïd-ta	ülni	*omïs-ta*
omtïm	ülve, ültetve	*omsïm*
uvï-ta	kiáltani	*vïjï-ta*
kam	néhány	*kem*
kit puža	ketté	*kat puža*
kol	kötél	*kel*
kordï	vas	*kardï*
kon, kona	könnyű, könnyen	*ken, kena*
konamd-ta	könnyíteni	*kenamd-ta*
korïjï-ta	leesni	*kerïjï-ta*
hos	csillag	*hus*

Obdorszk:		*Berezov:*
hï-ta	hagyni	*haj-ta*
jind-ta	varrni	*jond-ta*
jong	tíz	*jang*
jonk	jég	*jenk*
logïs	barát	*lugïs*
nom	fel	*num*
nil	négy	*nel*
sajït	szerint	*sagat*
sumït	nyírfa	*sungït*
soh	tokhal (stör)	*suh*
soj	homok	*sej*
śagïr	csorda	*śugïr*
šeži ho	lakos	*šoži ho*
toknïpta-ta	tölteni	*teknïpta-ta*
top	alig	*tup*
taj	tő, csúcs	*tïj*
putï	fekete	*pïtï*
porïmtï-ta	fúrni	*purïmtï-ta*
vurt	haszon	*jurt*
vodïjï-ta	nézni	*vand-ta*
možmïltïm	csonkított	*mužmïltïm*
mur	nép	*mïr*
morïla-ta	törni, törik	*murla-ta.*

Külömböző szókra nézve ezek a' jelesebb tájszólások

Obdorszkban:		*Berezovban:*
atïp	fa nedv	*juh ink*
an-metïpsa	nem fáradás	*an-tujïmïpsa*
anži	bors	*kurmek*
al-ta, alïjï-ta	mutatni	*šažilï-ta*
enmïm	felnőtt	*šenkïm*
inkvoj lek	hód járása	*inkvoj pant*
irna hojtot	heverő	*irna oltot*
otšama ji-ta }	magánkívül,	{ *tulapula nerïjï-ta*
pa soga ji-ta }	bolond lenni	{ *pa sohna nerïjï-ta*
ogor	magas	*palat*

Obdorszkban:		*Berezovban:*
ohšam	kendő	*šeškan*
otšam ne	bolondos nő	*pulpul ne*
optïpsa, obtïpsa	ugatás	*hortïpsa*
urt	hold	*tïlis*
ur	vér	*kali*
urna, urîna rîlta-ta	veresre festeni	*kalina rîlta-ta*
un jir tïlis	oktober	*as podta tïlis*
ung	száj, nyilás	*evi*
kalang	rénszarvas	*vïl*
kel-ta	bájolni, bűvölni	*serd-ta*
kam, kamïng-puš	hány, néhányszor	*moltï, moltï-kem puš*
hugodla-ta	futni	*hondïtla-ta*
hol morïd-ta	le-, ki-törni	*kim murïd-ta*
hola huntl	reggeli hajnal	*alinga huntl*
hoj-ta	feküdni	*ol-ta*
honïpsa	betegség	*kaži*
homalïng	kerek	*numïr*
hozïnga	mellett	*pungïlna*
hadl ježa	dél	*hadl kutïp*
još	út	*pant*
jetn	est	*ila*
jega	együtt	*i paja*
joulta-ta	vetni	*selta-ta*
jukana	helyett	*vola*
jom	eső	*jert*
jolta	után	*jugot*
jengïl	kas, kosár	*johtïp*
ńań jengïl	kenyér kosár	*ńań johtïp*
jeza	kevés	*šimil*
jogoś	vissza	*pungla*
jevïr	farkas	*por voj*
jengïm	szabad, kötetlen	*larbït*
jit	íz, csukló	*nak*
lid-ta	akarni	*langa-ta*
lïk	harag	*kand*
longïd-ta	hasítani	*halïd-ta*

Obdorszkban:		*Berezovban*
lonśak	szappan	*mojdek*
nï-ta	látni	*vand-ta*
naj	nap	*hadl*
naj longïpsa	naplemenet	*hadl longïpsa*
ńohrep	kés	*keži*
ńogïm-ta	futni	*hugoma-ta*
sik-ta	szökni, vetődni	*seltan-ta*
sïis, sïus	sas	*kurïk*
sïmri	sigér (barsch)	*evï*
sojp	háló	*togol*
šar	dohány	*šagem*
sut	köszörű kő	*logadta kevï*
šukalot	törött	*murtśatot*
šitak	csendes, szelíd	*rom, husla*
šitaka ulta ho	csendes ember	*husla ulta ho*
šoga	hófajd	*pojdek*
šavïlśa-ta	őrizkedni	*lavïlśa-ta*
tungtak	egészséges	*jim, jimaltïm*
tabïlï-ta	tévedni, csavarogni	*lomtïtla-ta*
pubï	medve	*ošni*
pal, pala, palat	fel, felé, magosság	*karïs, karśa, karśat*
parpïng	keserű	*vosremïng*
ponžita ver	erőszak, rablás	*jorna rïta ver*
puž	fark	*lij*
pam	hév, hévség	*rû*
pum	fű	*torn*
part	bal	*pu*
parta pelka	balra	*pua pelka*
pev	fagy	*iski*
pevïpsa	fagyás	*iskina laptïpsa*
pevmïld-ta	fagylalni	*iskina labïdta*
vel-ho	özvegy ember	*imila ho*
vas, vasot	vékony	*ugol, uglot*
vul	nagy	*un*
vul poh, vul evï	bátya, nén	*un poh, un evï*
varïs	vessző	*šojt*

Obdorszkban :		*Berezovban :*
voj	zsír	*sahsi*
vir, ur	vér	*kali*
mola, mala	millyen, mi	*muj*
moš, mož	betegség	*kaži, hońzïpsa.*

23. §. A' Reguly szójegyzékében előfordúló hangkülömbségek példáji legyenek: *läjm* fejsze, *lajm* helyett; *ašńi* medve *ošni* helyett; *ot* vagyon, adó, *ut* helyett; *keu* kő, *kevi* helyett; *lau* ló, *lovï* helyett; *lou* csont, *lû* helyett; *hat* ház, *hot* helyett; *kezi* kés, *keži* h.; *jas* kéz, *juš, još* h.; *os, vuos* város, *voš, vaš* h.; *teudom* tetű, *tevtïm* h.; *taui* tavasz, *tovï* h.; *sar* dohány, *šar* h.; *siu* bot, igazgató bot, *sû* h.; *sas* hölgymenyét, *sos* h.; *šares* tenger, *śares, sares* h.; *šel* ezüst, *sel* h.; *koš, goš* hoz, *hož* h. az *i-goš-jong*-ban = 11.; — *naui* fejér, *novï* h.; *vuan* rövid, *van* h.; *atom* rossz, *adïm, adem* helyett. stb. stb.

Hangsúly.

24. §. Az osztják nyelv hangsúlya a' szók alakítására nem gyakorol befolyást — mit általában lehet a' finn-ugor nyelvekrül mondani — azért kis jelentésü a' grammatikában, jóllehet az élő nyelvnek lelke a' hangsúly.

Castrén (az 51. §-ban) azt állítja, hogy az osztják nyelvben a' hangsúlynak nincs ollyan ereje, mint a' tatár nyelvekben, de abban is szabály szerint, *az utolsó szótagra* jut. A' török-tatár nyelvek tudniillik a' szók utolsó tagjára eresztik a' hangsúlyt, 's ez az egyik külömbség ezek és a finn-ugor nyelvek között, minthogy a' lapp, finn, eszt, magyar stb. nyelvekben a' hangsúly kivétel nélkül *a' szók első tagján van.* Ezt a' szabályt követi a' vogul nyelv is, a' mennyiben Regulynek élő értesítésébül és irott hagyományaibul tudom. Ennek a' szabálynak követését tehát az osztják nyelvben is lehetne gyanitani. De Castrén az ellenkezőt bizonyítja, nem említvén kükülömbséget a' déli és éjszaki osztják között.

Vologodszki a' szótárában és a' hozzácsatolt fordításaiban kiteszi a' hangsúlyt egyenkint minden szón. Az ő írása szerint megfordítva állana a' Castrén szabálya, hogy tehát *az osztják nyelv is a' szók első tagjára juttatja a' hangsúlyt,* bár millyen hosszú le-

gyen is a' szó, mi a' finn-ugor nyelvek általános jelenségével megegyez. — Azomban kivételeket is látunk. A' *jena* igaz, *aga* de, *hoźa* nál, *kinźa* között, *pada* ért, *seda* ott stb. efféle szókban, a' mellyek utóhangja *a*, erre teszi Vologodszki a' hangsúlyt. Úgy látszik, hogy az imperativus is oda kivánja, mint *mana* menj. Továbbá *paltap* félő, *veśkat* becsület, igazság, *horam* kép, *horaz* u. a. *pazan* asztal, *ńoga* hús stb. hasonlóképen az utolsó tagon mutatják a' hangsúlyt, miért is következetesek ezek: *paltapla, veskatla, horazing, horazet.* Föltetszők a' *jastandta* szóló, *langamïmot* akarok stb. szók. Úgy látszik, ezekben a' hosszúság kívánja meg a' hangsúlyt (mi ellenközik a' finn-ugor nyelv-jellemmel), vagy tévesztette az orosz írót. Ezt azért is gyanítani lehet, mert a' *psa* képző, melly eredetileg *psaj*, tehát hosszú, a' fosztó *la* előtt hangsúlyos, p. o. *evilïpsala* hitetlenség, holott *imila* nőtelen, *mortotla* mértéktelen, *hurila* félelmetlen. stb.

Az összetett szók Vologodszki irása szerint a' szabály alá tartoznak, melly az első tagot hangsúlyozza: de *hanne-ho* ember, mindég kivételesen van írva, *ne* tag levén a' hangsúlyos. A' *hanne* szó jelentése homályos előttem; tehát nem is sejdíthetem a' *ne* hangosságának okát.

Azonkívül ír Vologodszki: *kur-ilbi* láb alatti, pokol, *i-zidi* így, *i-zagat* e' szerint stb., de *i-zagat* is. A' tagadó *an*-nal összetett szók nem az *an*-ra vetik a' hangsúlyt, tehát: *an-nïta* nem látni, *annïtot* láthatatlan stb.

Akárhogy vagyunk is a' kivételekkel — a' mellyekben egyéb iránt nem következetes a' Vologodszki irása, vagy ennek másolója — fő szabálynak mégis el kell fogadnunk, hogy *az éjszaki osztják nyelv a' szók első tagjára teszi a' hangsúlyt.*

Reguly nem írta fel azt; észrevételt vagy megjegyzést sem találok nála, hogy egy vagy némelly esetben a' hangsúly nem volna az első szótagon, mint a' vogulban. 'S minthogy akkor, midőn az osztják énekeket írta, hozzá vala szokva a' vogul nyelv hangjárásához, az osztják nyelv eltérése bizonyosan föltetszett volna neki. Regulynek hallgatásábul is tehát következtetem, hogy *az éjszaki osztják nyelv hangsúlya egészen vogul természetü, azaz, az első szótagra esik.*

MÁSODIK RÉSZ.

Szó-tan.

25. §. A' szótan két osztályra oszlik, úgymint *névszói* és *igeszói* osztályra.

Első osztály.

A' névszó.

26. §. Névszó alá foglaljuk: a' *tárgyi* (dologi) nevet, a' *tulajdonsági* nevet, a' *számnevet*, a' *névmást* meg a' *viszonyi* nevet. A' tárgyi és tulajdonsági névszók, ragozásokra nézve, azonosak lévén, 's az osztják nyelvben még a' fokozó képző által sem külömbözvén egymástul, tehát azoknak ragozását egyszerre adjuk.

Tárgyi név.

27. §. A' tárgyi nevek vagy *eredetiek*, vagy *származottak* Mind a' két felet számos példával hozzuk fel, béfoglalván a' Reguly jegyzékébül valókat is.

A. *Eredeti tárgyi névszók.*

ajm, ajim enyv, *an* edény, R. *an, hu-an* tál, hosszú csésze; *autï* dárda, hegy, R. *aut; anki* anya, R. *angi; anži* tüske, *as* Obi, nagy folyó, *azi* atya, R. *aži*; *ar* ének, R. *ar; art* idő, *artn* adósság, *at* éj, R. *at*; *apsi* öcs, R. *apši; amp*, eb, R. *amp.*

el test, R. *el*; *esim* melly, csecs, R. *esem; evi* leány, R. *eui;* *evï* hit.

iki férj, R. *igi* öreg; *ir* szél, vidék, *ir, jir* áldozat, *imi* nő, R. *ïmi.*

oj szerencse, *oγ, ŭg* fej, R. *oh; ong* verem, nyílás, R. *ung; onk* szurok, *oś* fék, *oš, ož* juh, *oš* ész, *ošni* medve, R *ašńi; ort* szolga, *obï* néne, R. *obi; ovï* folyás, folyó, *ovi* ajtó, R. *ou.*

unži fenyü, *und* erdő, *ung, ong* nyílás, verem, *uś* bőjt, *uś* tudat, ismeret, *uš* szél, határ, kerület, *ur, vor* vonal, *ur* fátlan rét, *ura* erő, *urt* nőkérő, *urt, vurt* haszon, *ut* vagyon, adó, R. *ot; ub* ipa, *û, uv* zaj, lárma.

kak varr, rüh, *kali, kal'* vér, *kanan* könyök, *kand* harag, *kaš* kedv, akarat, mulatság, *kaži* betegség, *kar* kéreg, R. *kar*; *kęr* fagyoshó kérge, *kart* udvar, *kart, kardï* vas, *kati* macska, *kel, kol* kötél, R. *kel*; *keži* kés, R. *kezi; kev, kevï* kő, R. *keu; kîn* inggomb, csat, *kir* sérülés, *końar* szegény, *kor* kemencze, *kul'* ördög, *kunš, kuš* köröm, R. *kuns; kuš-ker* köröm, *kunš, kuš* bekecs, *kur* láb, R. *kur, kür pedi* talp; *kurt* sikátor, *kut* harag, *kum* tehetség.

hala halott, *han* császár, *has* édes gyökerü mocsári edény, *har, hor* tér, mező, *lant-har* szántóföld, *turum-har* menny-ég, R. *har-taga* tundra, fátlan tér; *hadl* nap, R. *katl; hïl* unoka, *hïn* erdei szellem, *hïš* hamu, *hïr* tömlő, zsák, *ho* ember, férj, R. *huj; hol, hul* hasadék, *hola* kelet, hol-val, *hońs* láz, *hon* has, gyomor, R. *hon; hos* húgy, *hus, hos* csillag (húgy), R. *hos; hosna* zárt hely, pénztár, *hosna hot* fogház; *hoš* por, *hor* alak, *hot* ház, R. *hat; hotïng* hattyú, R. *hodang; hop* hajó, sajka, R. *hap; hom* koporsó, *homzi* ostor, *hul* hal, R. *kul, hul; hul* köhögés, *hul* korom, fekete, *hanšta hulet* tinta; *huli* csók, *hur* láb, l. *kur; hump* hab.

jaj bátya, *jah* nép, R. *jah*; *jert* eső, *jetn* est, *ji* atya, *jink* víz, R. *jing; jir* áldozat, *joh, jog, jug* fa, R. *juh; jogan* folyó, R. *jogan; jonk, jenk* jog, *još, juš* kéz, R. *jas; jor* úr, *jom* eső, *jugol* íj, R. *jogol*; *juś* szádló, dugó, *jur* erő, hatalom, *jurt, urt, vurt* haszon.

lajm, lajim balta, fejsze, R. *läjm*; *lak* kerek, golyó, R. *vues lag* homlok, *vues lagat; lal, l'al'* öl, R. *lel*; *lankï* evet, R. *längi; lant* gabona, liszt, *lankïr, lenkïr* váll, R. *länger; larbi* méreg, csalóét, *lat* kor, idő, *lap* lap, *leń* restség, *leng, long, lung* bálvány, R. *long; lengïr, lenkïr* egér, R. *longor, langur; ler* gyökér, R. *ler; levï* szolga, *lïj* fark, *lïk* harag, bosszú, *lïl* lélek, *lïs* horog, tőr, *lït, lut* újj, ruha újja, *lib, libi* edény, bél, *log, luk* hófajd, nyírfajd, *lok* liliom, *lon* húr, ér, *lonïs, lońs* dér, R. *lanǯ* hó; *longa* Irtis folyó, *lot* gödör, kút, *lovï* ló, R. *lau*; *lû* csont, R. *lou; luj* újj, R. *luj; lujt*

gyürü, *lunk* szög, szálka, *lunt* lúd, R. *lont; lung* nyár, R. *lung; lup* lapát, evező.

l'al' öl (lal), *l'al'* had, *l'on* len.

nak tag, *naj, nag* nap, R. *naj; nal* nyél, *nank* veres fenyü, R. *nank; ne* nő, R. *neng, nïng; neš, niž* horog, *nepek, nebek* írás, könyv, R. *nebek; nem* név, *nink* nyü, *nïp* teher, tarisznya, *nor* híd, *nori* (fal), *nor, nur* gyürü, *lujt nor* újjak gyürüje; *nuj* posztó, R. *noj; nur* harag, rosszaság.

ńah nevetés, *ńali* kanál, R. *ńali; ńalïm* nyelv, R. *ńalem; ńań* kenyér, R. *ńań; ńoga* hús, test, R. *ńoga; ńol* orr, fok, R. *ńal; ńol* nyíl, R. *ńal; ńogos* nyuszt, R. *ńogos; ńuki* bőr.

sah gyöngy, *sah* bőrruha, R. *sah; san* fagomba, R. *sân, sôn, soun, tut sôn* tapló; *sar* szóró lapát, *saras, śaras* tenger, R. *šares; sam* szív, bél, R. *sem; sami* rozsda, *sej* homok, *sel* ezüst, R. *šel; selu* jajgatás, *seris* nád, *ser* négyszegü gerenda, *ses* tőr, *seś* tisztelet, *sep* zseb, *sevi* fonat, *sem* szem, R. *sem; sïr* törvény, rend, szer, *siśki* veréb, *sip* kősziklás part, *sij* szó, *sil* szél, valaminek széle, R. *sil; soh, sog* bőr, R *soh; sohta* iszap, agyag, *sogon* vég, *sola* só, *sol, sul* bél, *sos* hölgymenyét, R. *sas; sorïm, sorm* halál, dögvész, *sort* csuka, R. *sart; sorni* arany, R. *sarńi; sovï* szokás, erkölcs, *som* kéreg, pikkely, R. *sam; oh-sam* kendő, *sû* bot, R. *siu* igazgató bot; *sunk* halom, domb, *sun* nyírhéjból való edény (*an-sun*), *sung* szög, *sus* ösz, R. *sus; sur* szár, *sut* köszörü kő, *sum* ostoba, bolond.

śak sulyok, kalapács, *śan* kád, véka, *śaś* érzés, *śam, śum* erő, *śult* szikra, *śung* bőség, *śur* vonal.

šaj tea, *šajka* csapat, *šak, šok* soh, *šank* hőség, *šanš, šuš* hát, gerincz, R. *senš; šanš-uh* térd; *šaži, šeži, šoži* lakos, *šar* dohány, R. *sar; šaman* büvész, *šïï* köd, *šil, jernas šil* pálha az üngben, *šojt* vessző, rúd, *šojt* kád, köböl, *šot* szám, *šop* igazság, *šop* darab, *šomši, šumši* búza, *šuk* apró, *šuk* restség, *šuk* baj, *šup, šop* rész, darab, *šum* zúgás, zörej.

rat tüzhely, R. *rad; reg, reh, rih* bogyó, R. *reh; rep* hegy, *ruś* orosz, R. *rus; rut* faj, törzs, *rozï* rojt, bojt, *rom* szelídség, *rû* hév, *rû* meredekség.

taj tő, vég, *tak* erő, *taga* hely, R. *taga*, azután *har-taga* tundra; *tal, tel* tél, *tal-lung* tél-nyár, esztendő, R. *tal* tél; *tal* puszta, *taś* kész, áru, *tel* teliség, *tevtïm* tetü, R. *teudom; tin* ár, becs, *tiš, tuš* bú, *tor* daru, *tor, tur* torok, *torïm* isten, R. *tarom; torn* fü, széna,

tovi tavasz, R. *taui*; *tû* tó, R. *tu*; *tuj* tályog, fekély, *tujt* szán, *tul'* tegez, *tun* gyöngy, *tunk* moh, R. *tunk*; *tung* igazság, *tus* ügyesség, *tuš* szakál, R. *tus*; *turum* ég, R. *torom*; *tut* tüz, R. *tut*: *tupa* ló-köröm.

paj rakás, *pal* fül, R. *päl*; *pal* fél, *pan* zátony, föveny, R. *pan*; *pant* út, ösvény, *pang* gombolyag, *pad'*, *padi*, *pot* fenek, *još-pad'* tenyér, R. *ped*; *patka* pap, *pam* hőség, *peïl* fürdő, *penk* fog, R. *peäng*; *peś* czomb, R. *piš*; *perna* kereszt, *pil* fél, társ, *piś* csuda, *pog*, *poh* fiú, *pol* viz-gát, R. *pol* geréb a' vízben; *polt* rothadás, *pon* fing, *pong* gomba, *pos* újjatlan keztyü, *pos* jel, csúda, *pos* vég, *poś* fos, szar, *por* fúru, *pom* fü, *puj* tő, segg, R. *puj*; *puka*, *pukaj* begy, *puga* púp, *pugol* falu, R. *pogol*; *pul* falat, *puln* csalán, *pun* fan, szőr, R. *pun*; *pun*, *pon* zacskós háló, R. *pon*; *pus* ok, *pus* rét, *i puš* egyszer, *puži* fark, *put* fázok, R. *put*; *pubi* medve, *pum*, *pom* fü.

vaj lábbeli, R. *vaj*; *vanži* pázsit, fü, *vazi* kacsa, R. *vas*; *var* geréb a' tó szájában, *veï* erő, *velïm* velő, *veng* vő, *vent* feleség, *vež*, *venž* kép, R. *vues*; *ver* tett, *vïl* rénszarvas, *voj* vad, *vaj*, *voj* zsír, *voh* pénz, *vïr*, *vur* vér, R. *vuir*; *vïs* lyuk, *vïs* himlő, bőrkiütés, *vït* tágasság, *vol* alj, hely, *voš*, *vaš* város, R. *os*, *vuos*; *vozi* por, füst, *vor*, *ur* vonal, *vorïnga* varju, R. *vorgna*; *vot* szél, R. *vuat*; *vul* czölöp a' sátor felállítására, *vuš* dolog, *vurt* haszon.

mal mélység, *mavï* méz, *meïl* melly, R. *mêl*; *menk* ördög, *meng* meny, *mïl* süveg, *mis*, *mus* tehén, *miž* kincs, *mit* bér, fizetés, R. *mit*; *moj* vendégség, *mok*, *muk* baj, gond, *mońs* mese, monda, *moš* vélemény, *moš*, *muš* betegség, *mort* mérték, *mû* föld, ország, R. *mû*; *mugol* máj, *muži* hangya, *mur*, *mïr* nép, *muvï* folyó hajlatja.

A' Reguly jegyzetébül még ezek is: *angen* íny, *or* szamojéd, *or* erdő, *ord* hold, *uzom*, *važam* vészháló, *kis* komok, *kis* bőrharisnya, *kir* zsák, *ko* és *ho* ember, *jindi* ideg, húr, *juos* út, *laum* szén, *lar* tó, *li* nagy merőkanál, *luk* hófajd, *nagar* mogyoró, *nu* ág, *ńada* rénszarvas moha, *saj* kerecsen madár, *sajm* patak, *sans* térd, *sebän* bübájos, *sius* sas, *soga* fajd, *soros* arasz, *tahtï* bőr takaró, *tondï* nyírhéj, *toba* rén köröm, *mus* tehén, *vars* vércse, ölyv.

28. §. Az eredeti névszók egytaguak, de nem mind. A' déli osztjákban p. o. *tagutem*, *teudem*, az éjszakiban *tevtïm*, *teudom* tetü, tetv; a' *tagutem*, bár háromtagu szó, csakúgy eredeti, mint a' magyar *tetv*, söt ha tovább mennénk, mint a' finn *täi*, a' cseremisz *ti* és a' mordvin *si*. Jeles példája ez a' rokon nyelvekbeli megfelelő

szók hangváltozásának: *tagutem, teudem, teudom, tevtïm, tetv* vagy *tetü, täi, ti, si.* Annál könnyebb elfogadni, hogy a' *ńalïm* nyelv, *velïm* velő szókon kívül a' *ńavïrem,* R. *ńaurem* gyermek, *lajïm* fejsze, *sorïm* vagy *sorm* halál, *torïm* isten, *turum* ég, szók is eredetiek, jóllehet megfelelőjiket nem mutathatjuk fel a' magyarban De az osztják *sorïm* vagy *sorm*-nak, a' finn *surma,* halál, felel meg.

A' *voringa, vorgna* varnyu, varju, *savïna,* R. *sauning* szarka, is eredeti névszók. — 'S ha tudjuk, hogy *lenkïr, longur* egér, eredeti szó: a' *lankïr, länger* váll, szót is annak vehetjük, mert nem birjuk széttaglalni.

29. §. A' következőket sem taglalhatjuk szét 's azért eredetieknek tarjuk:

osmar tréfa, *untïr, undïr* méh, has, R. *ondur; kutïr* forróság, *nambïr* szemét, *ńavïr* hab, tajték, *ńumïr* kerek, *šour* nyúl, R. *saur*; *tagar* gyékény, *pugor* sziget, *vohsar* róka, R. *ohsar; vondïr* hód, R. *onder.* — De a' *vohsar* összetettnek látszik, a' *voh* = réz, a' szinét fejezvén ki.

Idegenek a' *tovar* áru, tár, *pojar* úr, *pozar* vásár, *pogatur* bátor.

30. §. Sok *k, h* végü, bár kéttagu, névszó eredetinek tartható, mint:

kurek tyúk, *kuruk* sas, *kulah, kulih* holló, R. *holah; nepek* könyv, írás, *tulah* szalonka; talán *muroh* földi málna (Moltebeer), R. *moroh* is az; — *sopek* csizma, orosz.

Idegenek talán a' *pažoh, požoh* borjú, kölyök, *amp požoh* eb kölyök, *oš požoh* bárány, mert a' török-tatár *buzagu, bozagu* = borjú; az *ng* végüek is lehetnek eredetiek, mint: *kalang,* R. *kelang* rénszarvas, *hotïng* hattyú, *jeleng* bálvány, *sauńing* szarka, *palïng* felhő, *pukïng* köldök.

31. §. Némelly *l* és *n* végü kéttagu névszó hasonlóképen eredeti, mint:

jugol íj, *pugol, pogol* falu, *mugol* maj, *togol, togïl,* R. *togol* toll, szárny, *meïl* melly, pectus, *peïl* fürdő, *ogol, ugol* szán.

A' következő *n* végüek: *kanan* könyök, *jakan* zár, *jetn* estve, *jevïn* sigér, *jogan folyó, šamkan* csengettyü, *torn* fü, széna, *toman* lakat, *pazan* asztal, *puln* csalán. — *šaman* büvész, idegen; *pordon* méreg, is annak látszik.

32. §. A' *s* végüek közt is sok van, a' mellyeket legalább mostanáig, eredeticknek kell tartanom, illyenek:

ernas, jernas üng, *onas* teher, *kenas* kád, *laras, laris* szekrény, *lebis* galy, ág, v. ö. *libit* levél, *logis*, *logos* barát, *lobas* pajta, R. *lobas; lobis* törlő ruha, *nomis* elme, *ńogos* nyuszt, *soros* arasz, *śaras* tenger, *śugos* lábikra, *tilis* hold, *paris* vitorla, *poris* serte, *puris* disznó, *varas* gally, vessző, *vares* szőr, *mońs* monda.

Így a' magyar *tavasz* a' magyar nyelv terén eredetinek látszik, de hozzá hasonlítván az osztják *tovi*-hoz, az *sz (asz)* miatt származottnak tűnik elő. V. ö. **38. §.**

33. §. Eredetiek a' következő *t* végüek is:

ongit szarv, R. *anget; ubit* haj, R. *obet; libit* levél, *ńibit, nubit* tartósság, *sungit* nyír, R. *sumet; (sungit vaš* Berezov = nyírváros), *pairt* gerenda, *pakit* nyáj, *pukit* dolog.

34. §. Az eredeti névszókhoz az összetett vagy szerkesztett névszókat is kell számítani, p. o.:

evi-pog gyermek (leány-fiú),

untpel-imi napa, *untpel?*

ji-anki atya-anya, azaz szülék.

ji-pog atyafi, egy atyának fijai, fivér,

jaj-apsi bátya-öcs, azaz testvér,

hanne-hoj felebarát, *hanne?*

as-jah Obi nép = osztják; *as* nagy folyó, Obi; *jah* nép,

jugol-ńol íj-nyíl, azaz fegyver,

tal-lung tél-nyár, azaz esztendő,

ajkol-jastipsa hírmondás (*jeming ajkol-jastipsa* szent hírmondás, azaz evangelium),

šanš-uh térd-fej, térd, térd-kalács,

voj-kul vad-hal, azaz vad, vadászható vad, tágabb jelentésben az, mi a' magyar *marha*, német *Vieh*, orosz скотъ.

sah-kušgnen bekecs-palást = ruha.

Ide valók, mint igazán szerkezettek, a' *vel-ho* özvegy ember; *voh-sar* róka, a' *voh*, *vog* réz szinérül-e?

Az *an* és *ot* szókkal való szerkezetet lásd a' **47.** és **48. §§.** alatt.

B. *Származott tárgyi névszók.*

Ezek hol más névszóktul, hol igeszóktul származnak.

Névszóktul származnak.

35. §. Az *ïje* képzővel, melly kicsinyít, mint:

an edény	*anïje* edényke,
hol, hul hasadék	*holïje, hulïje* kis hasadék,
hot ház	*hodïje* házikó,
johtïp kas	*johtïpïje* kis kas,
hop sajka	*hobïje* sajkácska,
kati macska	*katïje* kis macska,
lebïs gally, ág	*lepsïje* kis ág,
libït levél	*liptïje* levélke,
lon húr, ér	*lonïje* erecske,
lunk szög	*lunkïje* szögecske,
ne nő	*nenïje* (*nejïje*) kis nő,
nïp teher	*nïpïje* teherke,
ńol nyíl, szög	*ńolïje* szögecske,
sem szem	*semïje* szemecske,
sunk halom	*sunkïje* halmocska,
šour nyúl	*šovrïje* nyúlacska,
tïgïl fészek	*tïhlïje* fészecske,
torïm isten	*tormïje* istenke,
pal fül	*palïje* fülecske,
pul falat	*pulïje* falatka.

Ez a' kicsinyítő *ïje* alkalmasint igen sok névszóhoz járul, a' mellyeknek jelentése a' kicsinyítést elfogadhatja. Kétséges előttem az *atïje* szónak jelentése az evangeliumi fordítás 2, 14-ében: *lu kilïs, ńavïrem pa lu ankel vïs atïje, pa Jegipet mua mans* ő felkele, a' gyermeket és ő anyját vevé éjjel, és Egyiptom földjére mene. Látjuk, itt *atïje* éjjel (mert at = ej) jelentésben áll, pedig *atna* volna éjben, éjjel. Vajjon tehát a' kicsinyítő *ïje* valami átvitt értelemben időjelölésre is alkalmazható-e? mint rendesen a' vocativust is pótolja, p. o. *tormïje!* uram, vagy istenem! a' 8, 8-ban.

Castrén nem említi ezt a' kicsinyítő képzőt, fel lehet hát

tenni, hogy a' déli osztjákban nem szokásos. Ellemben felhozza a' *li*-t, a' melly, úgymond az **56. §.** c-ben, némelly nyelvjárásban mind tárgyi, mind tulajdonsági nevekbül képez kicsinyítőt, p. o. *aťe* atya, *aťeli* atyácska; *imi* asszony, *imili* asszonyka. — A' *li* az éjszakiban sem ismeretlen, mit az *ajlat* kicsinység, szó bizonyít, mert *aj* kis, *ajli* kicsike, *ajlat*, a' mellyben a' *li*-hez *at* képző járult, mellyet láss az **54. §**-ban.

Az éjszaki nyelvben meg kell azomban külömböztetni a' *la* képzőből vált *lï*-t, melly foszt vagy tagad, nem kicsinyít, p. o. *vït* tágas, *vïtlï* nem tágas, szűk. Erről a' *la* = *lï*-ről a' tulajdonsági nevek rovatában lesz szó.

Castrén szerint a' leggyakrabban előfordúló kicsinyítő *ohtep*, a' melly tulajdonsági nevekhez járul (**56. §.** d) mint *aj*: kis, *aj-ohtep* kicsike; *verde* veres, *verd-ohtep* vereses; *nova* fejér, *nov-ohtep* fejéres. A' *verd-ohtep*-hez nem hasonlító alak az éjszaki nyelvbeli: *verťï-otïje* vereses, mert ennek taglalása ez: *verťï-ot*, a' mellyet utóbb fogunk tárgyalni, 's a' kicsinyítő *ïje*, tehát egészen külömbözik a' *verdohtep*-tül.

36. §. A' *k, h* a' névszóhoz járul mint képző, a' nélkül, hogy jelentését változtatná, mint:

urek határidő (*urek-la* végetlen), *ur* szél;
jolïh levegő, *jol?*
lonsah szappan, *lonïs, lońs* zúz, dér;
toroh, R. *tarah* bél, tüdő, *tor* torok;
pelak fél, oldal, *pel* fél.

Össze lehet hasonlítani az osztják *lïl* a' magyar *lélek*-kel, az osztják *tor*, *tur* a' magyar *torok*-kal, (a' vogul *piš, piť* a' magyar *fészek*-kel), a' mellyek alakilag azonosak az itt felhozott *toroh*-val, *urek*-vel stb.

Castrén azt véli, hogy ezen *k, h* csak széphangzat végett járul a' szókhoz, p. o. *pêlek* fél. (**55. §.**)

37. §. Az *ng* hasonló jelentésü képzőnek látszik, mint:

alïng reg, reggel;
olïng elsö, *ol;*
olpïng festék, *olïp?*
tahtïng R. bukrucza;
palïng felleg;

polïng mennydörgés, *pol?*
polsïng nyál, takony, *polïs?*
puzïng füst, *pus?*

38. §. Néha *s (as, ïs)* is illyenféle képző, mint
horas kép, alak, hasonló, *hor* kép;
naras-, narïs-, naras-jug hegedű, *nar?*
levipas étel, *levïp* evő;
velpas fegyver, *velp* ölő;
volpas élet, *volp* való, levő.

Össze lehet vetni a' magyar szókat: *tavasz* (osztj. *tovï*), *száraz* (osztj. *sor*), *igaz (jog)*.

39. §. A' *p* és *m* is képeznek néha névszóbul új névszót:
lavïrtap és *lïirtap* teher, *lavïrt* nehéz;
rogop hamis, *rog?*
torïp ajak, *torbet* ajkak, *tor* cső, torok; *torop, torop-punet* bajusz;
vangrep horog, kapocs, *vanker* görbe;
sump, sumpa bolond, *sum* ostoba, *sum ho* ostoba ember;
uram árok töltése, *ur* szél;
horam minta, előrajz, *hor* kép;
juram barázda, *jur* vonal;
norïm híd, *nor* palló

A' *p* és *m* azomban leggyakrabban igeszókbul képeznek névszókat.

Igeszóktul származnak névszók:

40. §. *p* képző által, mint:

imaltïp gyógyszer,	*imalta-ta* gyógyítani,
amtïp, amdïp öröm,	*amïd-ta* örülni,
hongep hágó, lépcső,	*hong-ta* hágni,
langïp és *lankïp* takaró,	*lang-ta* fedni,
nomïzïp képzelet,	*nomïs-ta* gondolni, képzelni,
sïstep vakaró,	*sista-ta* tisztítani,
śurtïp vas vessző a' szán talpán,	*śur-ta* vonalt húzni,
tuhrep rekesz,	*tugor-ta* bétevődni, záródni,
pulïp dugó,	*pul-ta* fúl-ni, fojtani,
voltïp vakaró kés, gyalu,	*volta-ta* gyalulni?

Illyenek: *antïp*, R. *antep* öv; *hašap* előfüggő, *holïp* háló, *sotïp* hüvely stb., bár ezeknek igéji, úgymint a' *pulïp* dugó, *voltïp* gyalu, szókéi, inkább csak a' rokon nyelvekbül ismeretesek. Ide tartozik *lolpi* ólom is, *lola-ta* olvadni.

41. §. *p+sa* által, azaz *p*-hez hozzájárul még *sa (saj)* 's valamennyi igébül névszó lesz, melly nomen actionis. Ez a' legszokottabb származék, p. o.:

aküd-ta gyüjteni,	aktïp,	*aktïpsa* gyüjtés,
amïd-ta örülni,	amtïp,	*amtïpsa* öröm,
evïl-ta hinni,		*evïlpsa* hit,
uś-ta tudni,	uzïp,	*uzïpsa* tudás,
jasta-ta mondani,	jastïp,	*jastïpsa* mondás,
ji-ta lenni,	jup,	*jupsa* lét,
imaś-ta békülni,	imazïp,	*imazïpsa* békülés,
langa-li-ta akarni enni, éhezni,	langalip,	*langalipsa* éhezés,
ľak-ta folyni,	ľakïp,	*ľakïpsa* folyás,
ľalis-ta csatázni,	ľalip,	*ľalipsa* csatázás,
long-ta bémenni,	longïp,	*longïpsa* bémenetel,
ńah-ta nevetni,	ńagïp,	*ńagïpsa* nevetés, stb.

Mindenféle igébül lehet ezt a' nomen actionis-t képezni, jóllehet a' *p*-es képzet nem mindenkor él önálló szó gyanánt. Sőt annyira uralkodik a' nyelven ez a' *psa* képzet, hogy ott is előtünik, a' hol közvetetlen igét nem találunk, p. o. *ńongľïpsa* genyedés, pedig *ńongïľ* genyedség. Hasonlóan találjuk az *m*-es képzetet is közvetetlen ige nélkül, p. o. *nor* palló, *norïm* híd (*nord*-ta hídalni, *nortïpsa* hídlás).

Castrén az **56. §.** a)-ban beszéll az *ep (ap, op)* képzőrül, a' melly mind tárgyi mind tulajdonsági neveknél előfordúl, p. o.: *jindep* tü, *endep* öv, *ôndap*, *ôndep* bölcső, *ôdap* erős, *sôdop* hüvely. Ezen képzővel, folytatja, igékbül lesznek ollyan névszók, a' mellyek eszközt vagy szerszámot jelentenek, mint *kunǯep* fésü (*kunč*-ta fésülni) stb. De nagyon megjegyzésre méltó, hogy Castrén egyetlen egy példát sem hoz elő a' *psa (psaj)* képzőjü szókbul; fel kell tehát tenni, hogy a' déli osztják nyelvjárásokban nem honos eme' képző.

A' vogul, mind éjszaki mind Konda melléki nyelvekben is

a' *p* képzős szók igen divatosak, de *psa* képzős azokban sincs, tudtomra. *)

42. §. *p+s* (as) által. Illyenül *levipas* étel, *velpas* fegyver, *volpas* élet, tűnnek elő. Az elsőnek és másodiknak tőigéje *le-ta* enni, *vel-ta* ölni, a' mellyekbül *levïp* evő, *velïp* ölő, mind nomen actonis, mind nomen instrumenti; 's ebbül újra *levipas, velpas* lesznek. A' harmadiknak tőigéje *vol-ta* élni, *volïp* élő, *volpas* élet. **)

43. §. *m* által, *omdïm* ültetés, *omid*-ta ültetni; *ulïm* lét, *u'*-ta lenni; *olïm, ulïm* álom; R. *uzom* vészáló (e' kettőnek közvetlen igéje nincs meg), *usltïjïm* böjtölés, *usltïji*-ta böjtölni; *kaslïm* vitel, költözés, *kasl*-ta vinni, költözni; *justam* jutalom, *justa*-ta jutalmazni; *halïm* holt, *hal*-ta halni stb. stb. Látjuk, hogy ez a' képzet tulajdonképen *m*-es ige névszó.

44. §. *l* és *ng* által, mint: *langïl* tető, fedél, *lang*-ta fedni;

---

*) A' *p* képzőnek megfelel a' magyar *va* (*ve*), a' finn *ja* (*jä*) és *va* (*vä*). A' finn *ja* (*jä*) főnevet, a' *va* (*vä*) melléknevet képez, p. o. *rakasta-ja* szerető (amasius), *rakasta-va* szerető (amans); *teke-jä* tevő, szerző (auctor), *teke-vä* tevő (faciens). A' magyarban a' *va* (*ve*) ó (ő)-vé lett, tehát a' régi *tudava* helyett *tudó*; de hogy a' *va* igazán megvolt az *ó* helyett, bizonyítja a' Temetési beszéd a' mellyben *cleve* van *élő* helyett. Még a' *ja* (*jä*)-nek is nyoma van a' magyarban, 's azt a' *szüle* szóban találom meg, melly (*szüleje, szülej, szüle*) főnévi jelentésü, holott *szülő* (szüleve) inkább participialis vagy melléknevü. A' főnévi és melléknévi külömbség hamar elenyészvén (*szüle* = *szülő*), az *e*-féle participiumok a' régi nyelvben a' *ja* (*je*) képzőnek tanúji, 's ennek megvoltát bizonyítják az *ajtó, ajtaja, olló, ollaja* stb. is; a' *birája* (biró), *birák* is arrul tanuskodik. A' *birája* szemlátomás *biraja* helyett van, mi a' többesi *k*-val *birák* alakot képez; így *szüléje, szüle, szülék*. Az *aja, eje* = *a*, *e* képzőhöz *s* új képző járulván, lesznek az *ás, és* névszók, mint *tudás, látás, birás, szülés* stb. stb. E' szerint az osztják *p+sa* megfelelőjét az *ás és* képzőjü magyar szókban találjuk meg, a' mellyek olly gyakoriak, mint az osztják *psa* félék. 'S ha még tovább lehet menni, a' magyar *š* talán épen az osztják *ś* = *sj* (*saj*)-bul fejthető meg, mit még a' csangó *tudász, szülész* (tudás, szülés) sem czáfolna meg, annak *sz*-je elhagyván a' *j*-t, 's azért nem válván *s*-sé. Az osztják-vogul nyelv is így teszen az *s* és *š*-vel, p. o. osztj. *šank* hőség, vog. *sang*; osztj. *šanš, šaš* hát, vog. *sans*; osztj. *šïj* köd, vog. *seng*, de *šeng, šeh* is. Az *s* és *š* váltakozását mutatja az éjszaki és kondai vogul is. Lásd *Kondai Vogul nyelv* 8. lapját.

Az osztják és vogul *p* képzőnek megfelel a' magyar *u*, *ü* képző is. p. o. *sem* szem, *sem-pa* szemü. Lásd errül az 50. §.

**) A' *pas* alkalmasint azonos a' *psa* képzővel, tehát *p* + (*a*)*s* = *p+sa*. Mind a' mellett jelentésbeli külömbség látszik a' kettő között, minél fogva *volpas* élet, *levipas* étel stb., de *volïpsa* élés, *levïpsa* evés, stb.

illyen *ajkol* hír, *pogol* csomó, stb. V. ö. Kv. *ajgel* kiáltás. — Hasonló képzések lehetnek: *hadïl, hadl* nap, *huntel, huntl* hajnal, ámbár bizonytalan a' *had, hunt*. Az *altel* hordható teher, alkalmasint nem ide tartozik, mert az *l* birtokos rag lehet, így: *al-ta* emelni, hordani, meg emelő, hordó; innen *altem, alten, altel* terhem, -ed, -e. *jazïng* beszéd, *jasta*-ta szólni.

45. §. *s* által. Ide tartoznak a' feljebb tárgyalt *levïpas* étel, *velpas* fegyver, *volpas* élet, a' mellyekhez a' kissé homályos *sopas* eleség, szüleség, tartozik. Továbbá *ontas* segítség, mert az *ontïptata* segíteni ige, egy *ond*-ta tő-igét teszen föl, a' mellytül való a' szokatlan *ontïp,* és a' szokásos *ontas*. — A' *l* és *s* képző a' Kvogulban is megvannak, mint az *l* a' magyarban is, mint: *fedél, lepel*; *ulas* szék, *ul-ta* igét teszen föl, melly a' vogul *ul-ungve*-ben meg is van. A' vogul *kales, koles, hales* halandó, ember stb. illyen, ide tartozik.

46. §. *ta* által, tudniillik minden ige, *ta* képzős voltában, egyszersmind névszó, a' mellynek jelentése hol participiumnak, hol nomen actionisnak felel meg. P. o. *le-ta* enni, de evő, evés is, *jańs-ta* inni, de ivó, ivás is. Ezen igés névszó által igen gazdaggá lesz a' nyelv.

Itt van helye kétféle szerkezetet felhozni, mellyek a' szóképzéshez tartoznak, az *an-* és *ot*-féle szerkezetet.

47. §. a) *an* tagadó adverbium, melly az ige és annak származékai elibe tétetik, 's azoknak tagadó, vagy más, de mindig ellenkező jelentést ád, p. o. *pard-ta* parancsolni, *an-pardta* nem parancsolni, tehát tiltani, inneu *partïpsa* parancsolás, de *an-partïpsa* tiltás; *johtand*-ta juttatni, hasonlítani, tehát *johtantïpsa* hasonlóság, *an-johtantïpsa* külömbség; *ma-ta* adni, *an-mata* nem adni, tartózkozni, *anmatot* tartozkodó, folyvást való. Ez a' szó *an-mata-* és *ot*-bul van szerkezve, ez tehát átvezet az

48. §. *ot* szerkezetre. Az *ot* mindenféle szóhoz járulhat, annak jelentését meghatározván, mit a' példák legjobban felvilágosítanak:

aj kis, *aj-ot* a' kicsiny;

olïng első, *olïng-ot* az első;

mužïng beteg, *mužïngot* a' beteg;

hani titkos, *hani-ot* a' titkos; *hanïla* nem titkos, nyilvános, *hanïl-ot* a' nyilvános;

semla szemetlen, vak, *seml-ot* a' vak, *seml-odet* a' vakok;
ježa valami kevés, *ježa-ot* a' kevés, *ježa-odet* a' kevesek;
imi nő, *imi-ot* a' nőé;
hoj ki, *hoj-ot* a' kié; *ma* én, *ma-ot* (éné), *ma-ot-em* enyém;
mada melly, *mad-ot* a' mellyik; *madodet* a' mellyek;
samba szívü, *samb-ot* a' szívü, *sambodet* a' szívüek;
jetn este, *jetna* estére, *jetna-ot* estére való, esteli (étel);
pukït dolog, tárgy, *pukït-ot* a' dolog;
tajta bírni, *tajt-ot* bíró, *jim tïïtipsa an-tajtot* jó gyümölcsöt nem hozó. 3, 10.
jita jönni, *jit-ot* a' jövő; *ma jubem jïtot* az én utánam jövő. 3, 11.
nemïtsata neveződni, *nemïtsat-ot* a' neveződött. *Isus Hristos nemïtsatot* (az, ki) Jézus Kristusnak neveztetik. 1, 16.
jondta játszani, *jondt-ot* a' játszó, és játék, *jondtotïje* játékocska.
kanžim keresve, kereső, *kanžim-ot* a' kereső; *ńavïrem lïl kanžimodet* a' gyermek lelkét keresők. 2, 20.

Látjuk, hogy az *ot* mindenféle szóhoz, képzőshöz, nem képzőshöz, sőt még ragos szóhoz is járulhat.

Castrén nem említi meg ezt az *ot*-ot, ez tehát nem igen divatos lehet a' déli nyelvben. A' déli vagy Kondai vogulban sem fordúl elő; de az éjszakiban a' megfelelő *ut* nagyon járja, p. o. *tene* evő, *ten-ut* enni való = *let-ot; ätem* gyüjtött, szerzett, *ätem-ut* a' mi szerezve van, vagyon; *ńaurem* gyermek, *ńaurem-ut* a' gyermeké, *ńaurem-utem* gyermekemé stb. Ott még magában is áll, p. o. *äm utem* enyém, a' mi nekem való, 's ez szakasztott mása az osztják *ma-otem,* enyém-nek.*)

*) A' vogul *ńaurem-ut* = gyermeké, *ńauremutem* (gyermeké-m) gyermekemé, kezünkbe adja a' nyitot, az osztják *ot*, vogul *ut* és a' magyar *é* közti viszonynak kimutatására. Az *ot*, *ut* meg *é* között, úgy látszanék, nincs semmi viszony; azt azomban erősen érezteti velünk az *é*, hogy valamivel több, mint mutat, hogy nem képző, hanem egy önálló szó, a' melly »hozzá tartozót«, »valakinek vagy valaminek birtokában valót« jelent. A' *Péteré*, a' *falué* jelentéséből világos ez. 'S az a' jelentése tökéletesen azonos az osztják és vogul *ot*, *ut*-ével. — Micsoda hangbeli találkozást lehet már bennek kitalálni? Erre a' finn nyelv segíthet reá. A' finn igének múlt időbeli participiuma *nut*, *nyt* által képeztetik, p. o. *antanut* adott, *elänyt* élt; ámde a' *nut*, *nyt* (*nüt*) töje *nehe*. Az utóhang elhagyásával marad *neh*, a' minek magyarban *né* felelne meg, mit a' finn

Ellemben a' Kondai vogulban az *aš* szerepel úgy mint az éjszakiban az *ut,* 's a' mi osztják nyelvünkben az *ot*, lásd a' *Kondai Vogul nyelv* 28. és a' Szótár 18. lapját. Ámde azaz *aš*, eredetére nézve, nem az *ut* vagy *ot*-tal, hanem a' mí osztják nyelvünkbeli *vuš*-val egyezhető, ebben: *loveng vuš* ménes, a' mellyben *lovï* ló, *loveng* = lovas, meg a' *vuš*. A' Kondai vogulban *loven aš* volna az osztják *loveng vuš*. Ezen *vuš* azomban ritkábban fordúl elő. Összeegyeztethetők tehát:

éjszaki vogul	*ut,*	éjszaki osztják	*ot,*
déli vogul	*aš,*	déli osztják	*vuš.*

Tulajdonsági névszók.

49. §. A' tulajdonsági névszók is eredetiek, és származottak.

Eredeti tulajdonsági névszók.

50. §. Ezek a' hangokra, vagy külsejökre nézve nem különböznek a' tárgyi névszóktul, mint:

aj kis, R. *aj* kis, fiatal; *al* köz, közönséges, *ar* sok, *adïm, adem* rossz, R. *atom.*

edïr derült, tiszta, R. *eter.*

is, jis öreg.

ogor magas.

un nagy.

karra régi, ó, R. *katra*: *kon* könnyű, R. *kuon*; *kuli* vastag, R. *kul.*

hurï félénk, *horas* hasonló, *hu* hosszú, R. *ku.*

jim jó, R. *jem.*

lavïrt, lïïrt nehéz, *lel* alacsony, *lel-kam* lapos, R. *lel*; *leś, leś-kam* széles, *ler, lïr* nyilvános, *lebït* lágy, R. *lebel*; *lïng* gyenge, *lor* alacsony, *lopsah* lapos.

ńamïk lágy, *novï* fejér, R. *navi*; *ńogol* alacsony.

sajk józan, ébredt, *sajt* derült, *sïstam* tiszta, *sit* kielégített, elég,

---

kaht-nak megfelelő magyar *keht* bizonyít, mellyet *két*-nek ejtünk. Ha tehát magában a' finnben *nut* a' *nehe*-bül, vagy megfordítva a' *nehe*-bül *nut* lett: az osztják-vogul *ot, ut* is magyarban *é* lehet.

sos (asz), száraz, R. *sos; śakïr* fösvény, *šak* nagy, sok, *šitak* csendes, *šimil* kevés, *šop* igaz.

ragï nyájas, *rom* szelíd, *rutak* balga.

tak erös, kemény, R. *tak; talang* egész, *tarïm* kemény, fösvény, *tung'* igenes, R. *tung*.

pïtï, putï fekete, homályos, R. *puti; pua* bal, *parda* bal.

van rövid, R. *vuan; vït* tágas.

moltï sok, *moltas* sok.

Még a' Reguly jegyzetébül: *ose* szük, *ilep* új, *iški* hideg; *ogol* híg, vékony, *ul* nagy, *joura* görbe, *jierm* szük, *lunži* langyos, *sänk* meleg, *tal* üres, *pelek* fél, *pesti* éles, *pal* magos, *puriš* öreg, *mäl* mély.

A' származott tulajdonsági névszók leginkább *p (pa), b (ba, bï)*; *ng; la (lï)* képzők által lesznek.

51. § p (pa) *b* (*ba, bï*) tárgyi és más névszókbul képez tulajdonsági neveket, mint:

hur kép, *hurïp* képü;
kim ki, *kim-bï* külső;
lïlït levél, *lïbïtpa* levelü;
lam, lamba közel való, *lamba hoj* felebarát;
ńalïm nyelv, *ńalmap, ńalïmpa* nyelvü;
sem szem, *sempa* szemü;
sam szív, *samba* szívü;
mû föld, *mûpa* földi stb. stb.

Valamennyi névszóbul lehet ezen képzővel tulajdonsági nevet származtatni. A' *pa* és *ba, bï* között nincs külömbség, mert lehet *sem-pa, semba* és *sembi*, söt *semp* is szemü; lehet *tur, tor* = torokbul *turop, turp, turba, turbï* torku.

Castrénnél is előfordúl a' *p* képző, de csak mint tárgyi nevek képzője, lásd itt a' **40. §**-ban.

A' Kondai vogulban a' *p* hasonlóképen tárgyi névbül tulajdonsági nevet képez, mint *šam* szem, *šam-p* szemü, osztjákul *sem-pa*, vagy *sem-p*.

Ezen *p, b (pa, ba)* féle képző megfelel a' magyar *ú* (szemű, torkú) képzőnek.

52. §. *ng* mind tárgyi nevekbül képez tulajdonsági neveket, mind ezekbül új tulajdonságiakat. Mivelhogy ezen képző által va-

lamennyi tárgyi névbül lehet tulajdonsági név, az *ng* képzős szók is nagyon divatosak, p. o.:

a) tárgyi nevekbül, mint: *arten, artn* adósság, *artneng* adós; *esïm* melly, csecs, *esmïng* mellyes, csecses; *imi* nő, *imeng* nős; *oj* szerencse, *ojang* szerencsés; *olïm* álom, *olmïng* álmos; *und* erdős, vadonság, *undïng* erdős; *ura* erő, *uraïng* erős; *ut* vagyon, adó, *udïng* adós, adózó; *ubït* haj, *uptïng* a' kinek haja van; *kand* harag, *kandïng* haragos; *kart* udvar, *kardïng* a' minek udvara van; *kulï* korom, *kuleng* kormos; *kalï* vér, *kaleng* véres, veres; *lal* öl, *lalïng* öles; *lovï* ló, *loveng* lovas; *lunt* lúd, *luntïng, lundïng* ludas; *ńol* orr, *ńolïng* orros; *ńongïl* genyedség, *ńonglïng* genyes; *ńoga* hús, *ńogaïng* húsos: *pelak* fél, *pelkïng* feles; *peltïp* fulánk, *peltïpïng* fulánkos; *pog* fiú, *pogïng* fias; *pugol* falu, *puhlïng* falvas; *vot* szél, *votïng* szeles stb. stb.

Elvont tárgyi nevekbül is, mint: *jastïpsa* beszéd, *jastïpsaïng* beszédes; *l'avïtïpsa* szidás, *l'avïtïpsaïng* szidalmazó, *l'avïtïpsaïng potar* szidalmazó szó; *porïpsa* marás, *porïpsaïng* marakodó; *pel'tïpsa* váltás, *pel'tïpsaïng* változó; *sopas* eleség, *sopazïng* bőséges stb. stb.

p képzős (39. §.) névszókbul, mint: *moštïp* észrevevő, észrevét, *moštïpïng* észrevehető; *peltïp* fulánk, *peltïpïng* fulánkos; *paltap* félő, *paltapïng* félős; *parïp* haragvó, kemény, *parpïng* haragos stb. stb.

b) tulajdonsági nevekbül, mint: *jem* jó, *jemïng* jós, szent; *šop* igaz, *šobïng* igazságos; *pitśa* kölcsön, *pitśaïng* kölcsönös; *van* közel, rövid, *vanïng* rövides; *veśkat* igaz, *veśkatïng* igazságos stb. Nagyon lehetséges tehát, hogy az *ng* végüek az eredeti tulajdonsági nevek közt, származottak, mint: *lïng* gyenge, *talang* egész, *tung* igenes, ámbár tőjiket önálló szóknak nem ismerem.

c) Sőt ragos szókhoz is járul az *ng* képző, p. o. *un* nagy, *una* nagynak, *unang* nagynak való, csúdás; *vol* al, alap, *vola* alapra, *volang* alapnak való, alapos; *rû* meredek, meredekség, *rua* meredekségre, *ruang* ollyan, a' mi meredek.

A' Reguly jegyzetébül: *aung* folyós, *au* folyó; *eplïng* szagos, édes, *ebil, epil* szag; *kazeng* beteg, *kazi* betegség; *kanzeng* tarka, *kanzä* tarkaság; *jinging* vizes, *jing* víz; *lileng* lelkes, élő, *lil* lélek; *sokung* szükes, szegény, *sok* szükség; *ruung* meleg, *ru* melegség;

tažing gazdag, *taš* áru, kész vagyon; *vuating* szeles, *vuat* szél; *mozing* beteges, *mos* tehetetlenség.

Castrénnél is *ng* possessiv tulajdonság-neveket képez, mint: *keu* kő (kevï); *keveng* köves (keveng); *mêreh* szárny, *mergeng* szárnyas; *tâs* áru, vagyon, *tâsang* gazdag; *pûm* fű, *pûmang* füves; *pûn* szőr, *punang* szőrös.

Jegyzet. A' Castrén szavai többnyire *ang*-osak. Az éjszaki osztjákban is van *teïing* és *telang* teljes, *taksang* hatalmas, *takïs* hatalom (*tak* erős); *torlang* érthető, *torïl*; *padlang* tetős, *og padlang* fej tetőse, (választékja), *padïl* tető. De hogy vajjon ezekben az *ng* véget nem előzi-e meg *a* rag, mint c) alatt, legalább néha lehet kérdezni.

A' Kondai vogulban ez a' képző *n*, mint: *ačel* halál, *ačelen* halálos; *arent* adósság, *arenten* adós; *kav* kő, *kaven* köves stb. (18. §. n képző).

53. §. *la, lï* fosztó tulajdonságneveket képez, mellyek tehát az *ng* képzősöknek ellenkezőji. A' *la, lï* képző mindenféle névszóhoz, sőt igéhez is járul. a) N é v s z ó k h o z, mint:

kašla szomorú, *kaš* kedv, *nomïsla* oktalan, *nomïs* elme, *jahla* néptelen, *jah* nép, *jazïngla* néma, *jazïng* beszéd, *semla* vak, *sem* szem, *ńalïmla* néma, *ńalïm* nyelv, *palla* siket, *pal* fül, *ojla* szerencsétlen, *oj* szerencse, *edïrla* borult, *edïr* derült, *sïtla* éhes, *sït* kielégített, *veśkatla* igazságtalan, *veśkat* igazságos stb.

A' Reguly jegyzetéből: *auli* nem folyós, *ušli* ismeretlen, *tinli* olcsó, árnélküli, *pälli* siket, fül nélküli, *semlibelli* (*semlibedli*) vak, *pernaili* keresztelen, pogány.

Leggyakrabban az *ng* képzős a' *la* képzősnek felel meg, mint:

ojla szerencsétlen,	*ojlang* szerencses,	*oj* szerencse,
olïmla álmatlan,	*olmïng* álmos,	*olïm* álom,
ubïtla kopasz,	*uptïng* hajas,	*ubït* haj,
hosinla kerülés nélküli,	*hosïng* környékező,	*hos* mellék,
jelemla lelkösméretlen,	*jelmïng* szégyenlős,	*jelem* szégyen,
lïbïtla leveletlen,	*lïptïng* leveles,	*lïbït* levél,
nubïtla múló,	*nuptïng* örökké való,	*nubït* tartósság,
ńogala sovány,	*ńogaïng* húsos,	*ńoga* hús, test,
sïjla siket, hangtalan,	*sïjïng* hangos,	*sïj* szó, hang,

sorïmla halhatatlan,	*sormïng* halálos,	*sorïm* halál,
torïmla istentelen,	*tormïng* istenes,	*torïm* isten,
tusla ügyetlen,	*tuzïng* ügyes,	*tus* ügy, baj,
tušla szakálatlan,	*tužing* szakálos,	*tuš* szakál,
tušla víg,	*tvžïng* szomorú,	*tuš* baj,
parïsla vitorla nélkül,	*parsïng* vitorlás,	*parïs* vitorla,
tïnla olcsó,	*tïnïng* áros,	*tïn* becs, ár,
punla szőretlen,	*punïng* szőrös,	*pun* szőr,
veïla erőtlen,	*veeng* erős,	*veï* erő,
velïmla velőtlen,	*velmïng* velős,	*velïm* velő,
vïtla, *vïtlï* szük,	*vïtïng* tágas,	*vït* tág,
mortla mértéktelen,	*mortïng* mértékes,	*mort* mérték,
mortalïpsa-la mérhetetlen,	*mortalïpsajïng* mérhetős,	*mortalïpsa* mérés,
moštïpsala megfoghatalan,	*moštïpsajïng* tanulékony,	*moštïpsa* észrevevés stb.

54. §. b) Igeszókhoz, mint:

ušla ismeretlen, *vš-ta* ismerni, *hol-la* ismeretlen, hallatlan, *hol-ta* hallani, *jastantla* szónélkül, múlhatatlan, *jastand-ta* szólalni, *le-la* étlen, *le-ta* enni stb. stb. Castrennél *ta da*, *te de*, *tlah tleh* a' fosztó képző, mint *sem-de* vak, *sem* szem; *tutta* száj nélkül, néma, *tut* száj stb.

A' Kondai vogulban *tal* ezen képző, a' melly ott is mind névszókbul mind igeszókbul képez tulajdonságneveket, mint: *at-tal* ízetlen, *kat-tal* kezetlen, *at* íz, *kat* kéz stb. *agt-tal* hitetlen, *agt* hiszen stb., lásd Kondai Vogul Nyelv 18. §. *tal* képzőt.

Kevesbbé közönséges tulajdonságnévi képzők: *šik* és *at*.

55. §. A' *šik* kicsinyít, mint: *aj* kicsiny, *ajšik* kicsike; *ar* sok, *aršik* sokacska; *un* nagy, *unšik* nagyocska; *jel* el, *jelšik* távolacska; *mustïm* kedves, *mustïmšik* kedvecske.

A' déli osztják nyelvben *ǯek*, *ček* felel meg neki, p. o. *aj* kicsiny, *ajǯek* kicsike; *čenk* meleg, *čenkček* melegecske. Lehet, hogy a' török-tatár nyelvbül való; de az orosz nyelvben hasonló kicsinyítő képző van; a' magyar *acska*, *ecske* is illyenféle.

56. §. Az *at* képző a' tulajdonságnevek elvont tárgyiságát jelenti, mint: *aj* kicsiny, *ajli* kicsike, *ajlat* kicsinység; *ar* sok, *arat* sokaság; *karïs* magas, *karsat* magasság; *hu* hosszú, messze, *huat*, *huvat* messzeség, hosszúság; *lo*, *lov?* *lovat* terjedség, p. o. *aj lovat*

kis termet, *un lovat* nagy termet, *jem lovat* jó termet; *kon* könnyű, *konat* könnyűség, 's valami könnyű; *kuli* vastag, kövér, *kulat* vastagság, kövérség; *vït* tágas, *vïtat* tágasság, *i vïtat* egy tágasságu, azaz négyszögü; *mal* mély, *malat* mélység; *vesik* jó, igaz, *veśkat*.

A' *hoj* ki, névmáshoz is járul, így: *hojat* valaki, *nem hojat* senki. — Regulynél: *jierm* szük, *jiermat*.

Igeszókhoz is járulhat, mint: *ul-(ta)* lenni, *ulat* dolog, a' mi van, tehát elvontan *lét* is; *hal-(ta)* hálni, *halat* a' miben hál az ember, háló ruha, 's ekkor épen azonosnak látszik a' magyar *at, et* képzővel, a' melly igékbül elvont jelentésü tárgyi szókat alkot, mint: élni, *élet*, hajlani, *hajlat*, venni *vét*, lenni *lét*, hinni *hit*, enni *ét*, inni *it* ebben *itlan* stb.

Castrén is felhozza az *at* képzőt (56. §. e), a' melly, úgymond, határozatlan névszókat, névmásokat és igehatározókat képez, p. o. *jem* jó, *jemat* valami jó; *verda'at*, *verdagat* valami veres, *tagemamat* valami hajíttatott. Ez utolsó példa azomban azt mutatja, hogy a' déli osztjákban az *at* két külömböző képzőnek, az itt szóban levő *at*-nak 's a' 48. §-ban felhozott *ot*-nak felel meg.

Jegyzet. A' Reguly jegyzékébül még következőket tesszük ide, a' mint külömböző képzők által lettek, p. o.

p által, mint: *kanžep* kész, érett, a' vogul *tasim* szóval magyarázva; *sukap* szükölködő.

ng által, mint: *aung* folyó, *kazeng* fájós, *kanzeng* tarka, *using* eszes, *jinging* vizes, *lileng* élő, *ruung* meleg, *sokung* szükes, szegény, *tažing* gazdag, *vuating* szeles, *mozing* beteges.

m által, mint: *kaurem* forró, *halem* holt, *lijim* rothadt, *sosem* aszott, száraz.

s által, mint: *patles* sötét.

Névszó-ragozás.

57. §. Az osztják nyelvnek, úgy mint a' vogulnak, *egyes, kettős, többes* száma van.

Egyes szám.

58. §. Az egyes számnak, mint eddigelé a' sokféle felhozott példábul látjuk, semmi jelelője nincsen; a' névszónak tője mindenkor az egyes számot is jelenti; a' többes szám jelelője *t*, mit szük-

ség legitt megmondani. Maga a' tő pedig vagy magánhangzós, vagy mássalhangzós végü.

59. § A' magánhangzós vég: *a, ï, e, i, o, u*. Az *a* kétféle, vagy ollyan, melly *ï*-vé is változhatik, vagy ollyan, a' melly nem változhatik *ï*-vé. A' fosztó képző *la*, mint láttuk, *lï* is, ellemben a' *psa* végzetnek *a*-ja soha sem változik el, azért azt *aj*-nek is lehetne írni, mert p. o. *jastïpsa* mondás, a' többes számban *jastïpsajet*. A' kétfelé *a*-s végü szókon kívül kevés *a* végü mútatkozik, p. o. *ura* erő, *hala* halott, *hola* kelet, reg; *hosna* zárt hely, pénztár; *ńoga* hús, test; *taga* hely, *perna* kereszt, a' mellyeknek *a*-ja megmarad-e, csak a' többes számbul tudhatni meg, de ezt nem találom meg mindenkor. P. o. *ńoga* test, a' többesben *ńogajet; perna, pernajet*; de *ura* erő talán *uret*.

Az *ï* a' *lï* képzőn kívül is gyakrabban előfordúl, mint: *autï* dárda, *obï* néne, *kevï* hegy és nyúgat, *levï* szolga, *lovï* ló, *sornï* arany, *sovï* szokás, erkölcs, *veï* erő, *mavï* méz, *muvï* hajlat. Ez az *ï* a' többes számban *e*-vé változik, tehát: *autet, obet, kevet* stb. Egyébiránt nagy lévén a' közelsége az *i*-hez, gyakran föl is cserélheti azt.

Az *e* a' *ne*, nő szón kívül alig fordúl elő, mert azt az *ï* nyomta ki.

Az *i* még gyakrabbi vég, mint: *anki* anya, *anši* tüske, *azi* atya, *apsi* öcs, *evi* lány, *iki* férj, öreg, *imi* asszony, nő, *ošni* medve, *ovi* ajtó, *unši* fenyű, *kaši* betegség, *keši* kés, *ji* atya, *lanki* evet, *ńali* kanál stb. Ez az *i* is a' többes számban *e*-vé lesz, tehát: *anket, anšet, iket*; de *aziet* atyák, mert van *azieu* atyánk; *apsi* öcs is, vajjon *apsiet*-e? a' többesben, nem bátorkodom a' nyilván hibás *apsisañen* 4, 18. miatt elfogadni. Lásd a' **61. §.**

Az *o* is csak a' *ho* = emberben fordúl elő, de azt is jobb *hoj*-nak írni.

Több névszónak vége *u*, mint: *û* kiáltás, *lû* csont, *sû* bot, *rû* hév és meredekség, *tû* tó, *mû* föld; *selu* sírás.

A' magánhangzós végekhez az ikermagánhangzók is tartoznak, *aj, ej, ij, oj, uj*. Az *ïï*, azaz a' kettős *ï*, két tagot teszen-e vagy ikermagánhangzó, nem világos, de tán nem csalatkozunk, ha *ïj*-nek is írjuk.

aj, mint *jaj* bátya, *naj* nap, *taj* tő, *šaj* tea, *paj* rakás, *vaj* lábbeli; a' *psa* végzet is inkább *psaj*.

ej, mint: *sej* homok.
ij vagy *ïj*, mint: *lij* fark, *sïj* szó, *sïi* köd.
oj, mint: *oj* szerencse, *voj* vad, *voj* és *vaj* zsír, *moj* vendégség.
uj, mint: *luj* újj, *nuj* posztó, *tuj* tályog, *puj* tő, segg.

60. §. A' mássalhangzós vég lehet: k, h, g, ng; l, n, s, š, ž, r; t; p, m. Például:

onk szurok, *kak* varr, *jonk*, *jenk* jég, *jink* víz, *lok* liliom, *lunk* szög, *lak* kerek, *lïk* harag, *nak* tag, *nank* veres fenyü, *nink* nyü, *sak* gyöngy, *śak* sulyok, *šak*, *šok* sok, *šank* hőség, *šuk* baj, *šuk* rész, *šuk* restség, *tak* erő, *penk* fog, *menk* ördög, *mok*, *muk* baj, gond; ide tartoznak a' *kurek* tyúk, *kuruk* sas.

jah nép, *joh* fa, *ńah* nevetés, *sah* bőrruha, *soh* bőr, *poh* fiú, *voh* réz, pénz.

og, *ug* és *uh* fej, *ong*, *ung* verem, nyílás; *hotïng* hattyú, *jog jug*, *joh* fa, *leng*, *long* bálvány; *log*, *luk* nyírfajd; *lung* nyár; *sog*, *soh* bőr; *sung* szög; *śung* bőség; *reg*, *reh* bogyó; *tung* igazság; *pang* csomó, gombolyag; *pog*, *poh* fiú; *pong* gomba; *veng* vő; *meng* meny. Ide tartoznak az *ng* képzős tulajdonsági nevek.

evïl hit, *kel*, *kol* kötél, *kul'* ördög, *kal'* vér, *hadl* nap, *hïl* unoka, *hol*, *hul* hasadék, *hul* hal, *hul* köhögés, *hul* korom, *lal*, *l'al'* öl, *lïl* lélek, *l'ul'* had, *nal* nyél, *ńol* orr, fok, *ńol* nyíl, *sel* ezüst, *sil* valaminek széle, *sol* só, *sol*, *sul* bél, *tal*, *tel* tél, *tel* teliség, *tul'* tegez, *pal* fül, *pal* fél, *pejl*, *peïl* fürdő, *pil* fél, társ, *pol* víz-gát, *pugol* falu, *pul* falat, *vïl* rén, *vol* alj, hely, *vul* czölöp, sátor czölöpe, *vul* bátya, nén, *mal* mély, mélység, *meïl* melly, *mïl* süveg, *mugol* máj. Ide tartoznak az *l* képzősök is (lásd a' **43. §.**)

an edény, *artn* adósság, *kanan* könyök, *kin* ing-gomb, kapocs, *han* császár, *hïn* erdei szellem, *hon* gyomor, has, *jetn* est, *jogan* folyó, *leń* restség, *lon* húr, ér, *ńań* kenyér, *san* fagomba, *sun*, *an-sun* nyírhéjbul való edény, *tin* ár, becs, *torn* fü, széna, *tun* gyöngy, *pan* zátony, föveny, *pon* fing, *puln* csalán, *pun* fan, szőr, *pon*, *pun* zacskós háló.

as nagy folyó, Obi; *oš* fék, *uś* böjt, *uś* ismeret, *has* édes gyökerü növevény, *hos* húgy, *hońs* láz, *hus*, *hos* csillag, *juś* szádló, dugó, *lïs* horog, tőr, *lonïs*, *lońs* dér, *ńogos* nyuszt, *saras*, *śaras* tenger, *seńs* nád, *ses* tőr, *seś* tisztelet, *sos* hölgymenyét, *sus* ősz, *śaś* érzés, *ruś* orosz, *taś* áru, készlet, *tus* ügyesség, *peś* czomb, *piś* csuda, *pos* újjatlan keztyű, *pos* jegy, *poś* fos, szar, *pus* ok, *vïs* lyuk, *vïs* himlő,

mis, mus tehén, *mońs* mese, monda. Ide tartoznak az *s* képzősök (a' 37. §.)

oš, ož juh, *oš* ész, *uš* határ, vidék, *kaš* kedv, akarat, *kuš, kunš* köröm, *hïš* hamu, *hoš* por, *još, juš* kéz, *neš, niž* horog, *šaš, sanš* hát, *tïš, tuš* bú, *tuš* szakál, *puš* rét (*i puš* egyszer), *vež* kép, *voš, vaš* város, *uš* dolog, *miž* kincs, *moš* vélemény, *muš, moš* betegség.

ar ének, *ir* szél, vidék, *ir, jïr, jur* áldozat, *ur, vor* vonal, *ur* fátlan rét, *kar* kéreg, *ker* fagyos hónak a' kérge, *kïr* sérülés, *końar* szegény, *kor* kemencze, *kur* láb, *har, hor* bika, mén, *har, hor* tér, mező, *hïr* tömlő, zsák, *hor, hur* alak, *hur, kur* láb, *jor* úr, *jur* erő, hatalom, *ler* gyökér, *nor* híd, palló, *nor, nur* gyűrű, *nur* harag, *sar* szóró lapát, *ser* négyszegü gerenda, *sïr* törvény, rend, *sur* szár, *śur* vonal, *šar* dohány, *tor* darú, *tor, tur* torok, *por* fúrú, *var* geréb a' tó szájában, *ver* tett, *vor, ur* vonal, *mïr, mur* nép. Ide tartoznak a' kéttagu *r*-esek.

art idő, *at* éj, *ort* szolga, *und* erdő, *urt* nő-kérő, *urt* haszon, *ut* adó, *kand* harag, *kart* udvar, *kart* vas, *kurt* sikátor, *kut* harag, *hot* ház, *jert* eső, *jurt* haszon, *lant* gabona, liszt, *lat* kor, idő, *lït, lut* újj, *lot* gödör, kút, *lujt* gyűrű, *lunt* lúd, *sort* csuka, *sut* köszörü kő, *sult* szikra, *šojt* vessző, rúd, *šojt* kád, *šot* szám, száz, *rat* tüzhely, *rut* faj, törzs, *tujt* szán, *tut* tűz, *pant* út, ösvény, *pot, pad* fenék, *polt* rothadás, *put* fazék, *vït* tágasság, *vot* szél, *vurt* haszon, *mit* bér, *mort* mérték. Ide tartoznak a' kéttagu *t*-sek is.

amp eb, *ub* ipa, *hop* sajka, *hump* hab, *lap* lap, *lib* edény, *lup* evező lapát, *nïp* teher, tarisznya, *sep* zseb, *sip* kősziklás part, *sump* ostoba, *šop* igazság, *šup, šop* rész, darab. Ide tartoznak a' *p, pa,* meg a' *b, ba, bï* képzősök.

ajm, ajïm enyv, *esïm* melly, *kum* tehetség, *hom* koporsó, *jom* eső, *lajm, lajïm* fejsze, balta, *nem* név, *ńalïm* nyelv, *sam* szív, bél, *sem* szem, *sorïm, sorm* halál, *šum* zúgás, *rom* szelídség, *tevtïm* tetü, *pam* hőség, *pom, pum* fű, *velïm* velő. Ide tartoznak az *m* képzősek (*uram* stb., *omdïm* stb., és *m*-es participiumok).

Kettős szám.

61. §. A' kettős számnak az evangeliomi fordításban e' példáji vannak:

1, 18. *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen (pitsañen)* előbb mintsem ők együtt élni kezdettek. Itt a' névmás *lï-n* duális, 's az igeszó *pitsangen*, a' mellyet előleg taglalván, következő alkató részekbül állónak találunk: *pit* igető, kezd; *s* az ige multjának képzője, tehát *pitïs* kezdett, többesben *pitset* kezdettek; *angen* tehát a' kettős számbeli alak, így : *pitsangen* ketten (*lïn*) kezdettek. Az igének dualisa nem tartozik ugyan ide, de szolgálhat felvilágosításúl.

1, 19. *kadna manta* ketté menni, azaz elválni. A' *kad, kadn* két, kettő; *kadn* tehát dualisi alak.

4, 2. *neljang atñen pa hadlñen usïtïjim jubina* negyven éj és nap böjtölése után. Itt *at* éj, *hadl* nap; a' *ñen* dualisi képző. A' vogul nyelvbül is tudjuk, hogy az összetartozó két tárgy dualisba jut, p. o. *jänmeltem jägaum angaum* nevelő atyám anyám, a' mellyben *jägä* atya, *ange* anya, *jägog* két atya, *angag* két anya, *jägaum* két atyám, *angaum* két anyám: de együtt véve *jägaum-angaum* nem azt teszi, hogy: két atyám, két anyám, hanem: két szülém, azaz egy anyám-atyám. Az *éj* és *nap* is azonképen összetartoznak, mert együtt tesznek egy egész napot, tehát osztjákul: *atñen, hadlñen* két éj, két nap, annyi mint éj-nap, (a' kettő) egy nap.

4, 18. *lu każalas kad jaj-apsangen* ő láta két báty-öcsőt, azaz két testvért. *Jaj-apsi* báty-öcs, testvér; minthogy a' hol két testvér van, ott az egyik okvetetlenül bátya, a' másik öcs, azért a' nyelv a' testvéreket báty-öcs-nek nevezi, 's dualisba teszi a' szókat. *Apsi* öcs, *apset* öcsek, *apsangen* két öcs. — (A' nyomtatott szövegben *jaj-apsisañen* áll, mi nyilván sajtóhiba, *apsiañen* vagy *apsañen* helyett. Én ezt fogadom el, az *apsi* tő *i*-jét *a*-vá lettnek gondolván).

4, 21. *każalas pa kad i jï-poçñen* láta más két egy-atya-fiat. Ím egy eredeti ugor nyelvbeli fogalom. »*Egy testvérek ők*« mondja meg néha a' magyar nyelv, azt akarván mondani, hogy »ők egy testnek a' vérei,« azaz egy anyának gyermekei. Ellemben *atyafiak* a' magyar nyelvben: egy atyának fijai. Tehát eredeti magyar nyelven: *egy-testvérek* = egy anyától való gyermekek, és *egy-atyafiak* = egy atyától való gyermekek. [Az osztják nyelv így mondja teljesen: *i jaj-apsi anki sagat* testvér anya szerint, *i jaj-apsi azi sagat* testvér atya szerint.] A' magyar nyelv a' rövidséget szeretvén az eredeti kifejezésekbül lettek: *testvér* (frater uterinus), és *atyafi* (frater carnalis), mellyeknek külömbségeit azomban a' hanyag szokás nem igen tartja meg. (Az újabb nyelv, a' melly a' németet

igyekszik utánozni, a' brudert *fivér*-nek, a' schwestert *nővér*-nek nevezi). — Az osztják *i ji-pog* épen az, mi a' régi magyar *egy atya-fi*. De az idézett helyen az osztják nyelv *két egy-atya-fiat* akar mondani, azért a' *pog* szót dualisba teszi, így: *pogñen*.

Ezeknél több tárgyi névszóbeli dualisi alak nem fordúl elő az evangeliomi szövegben, mert a' hol még helye volna, ott a' többes szám áll, p. o. 8, 28. *jeźalt uźanset luela kadn*, *kul' tajtodet* (szószerint) eleibe kiáltának neki kettő, ördög-leltek. Itt a' *kadn* dualisban van, de *uźanset*, *tajtodet* többesben vannak. A' névmások dualisait lásd alább a' 78. §-ban. A' felhozott példákbul kitetszik, hogy az osztjákban a' dualis képzője *ngen* (*ñen*), a' mibűl a' *kad* = két szóhoz csak *n* járul, így *kad-n* kettő.

Castrén szerint a' déli osztjákban *kan*, *han*, *gan* a' dualis képző, p. o. *iki* öreg, *iki-gen* két öreg; *kara* tér, mező, *kara-gan* két tér; *vont* hegy, *vont-han* két hegy; *mak* hód, *mak-kan* két hód.

A' K.vogulban *i* és *ag* a' dualisi képzők, mint *lajl* láb, *lajl-i* két láb; *kit* két, *kit-ag* kettő; *jege-püvinč-ag* = *ji-pogñen* két atyafi. — Az éjszaki vogulban is *i* és *ag*, *aj* a' dualisi képző, mint *kvol-i* és *kvol-ag* két ház; *jägag*, *angag* két atya, két anya, a' mibül lesz: *jägaum-angaum* két szülém. — A' vogul képző tehát *ag*, *aj* és *i*, melly *i* az *aj*-nak rövidülése, vagy inkább fogyatkozása.

Összefoglalván az osztják és vogul dualisnak képzőjét, azt *g-n* vagy *n-g* vagy *n-g-n*-bül állónak találjuk, mellynek két rövidülése lett: *i* és *n*, p. o. *kvol-i*, *lajl-i*, *luv-i* két ház, két láb, két ló, *kvol-aj*, *lajl-aj*, *luv-aj* helyett, és *kad-n* kettő, vogulul *kiti* vagy *kitag*.

Kérdés: az osztják *ñen* így írható e: *ngen*? miszerint *atñen*, *pogñen*, *kadlñen* így lennének: *at-ngen*, *pog-ngen*, *hadl-ngen*?

Ezt, úgy látszik, nem lehet kiejteni; *pog-nen*, *hadl-nen* kiejthető, de a' *g* hang nélkül szűkölködnék.

Az eredeti osztják énekben *gnen*, *gnin* dualisi képzőt találom:

koräng or ko koräng kät ortgnen,
vojäng or ko koräng ortgnin.

(a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgája, a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgája). Az *ort* szolga, *ortgnen*, *ortgnin* két szolga,. mi egyszer a' *kät* (*kad*, *kit*) = *két* szóval is meg

van tétezve. E' szerint az *atñen*, *pogñen*, *hadlñen* bízvást így írhatók: *atgnen*, *poggnen*, vagy *pohgnen*, *hadlgnen*. Magánhangzó után az *ñ* könnyen lehet *ng*. *)

Többes szám.

62. §. A' többes szám képzője *t*, melly a' mássalhangzós végü névszókhoz *e*-vel járul, a' mássalhangzót lágyítván, p. o. *jitot* a' jövő, *jitod-et* a' jövők; *hollatot* a' síró, *hollatod-et* a' sírók, *sambot* a' szívü, *sambod-et* a' szívüek (samba-ot); *kanžimot* a' kereső, *kanžimod-et* a' keresők. Ezekben az ot van, lásd a' 47. §.

uš vidék, határ, *už-et*; *voš* város, *vož-et*; *sit* az, *sid-et*;

ojang boldog, *ojang-et*; *faris* farizeus, *faris-et*; *saduk* saducaeus, *saduk-et*; *rud* nemzetség, *rud-et*; *rom* csendes, *rom-et*; *turumhar* ég, *turumhar-et*.

Az *i* és *ï* végüek *e*-vé változtatják a' végzetet, így: *iki* férj, *ike-t*; *imi* nő, *ime-t*; *kevï* kő, *keve-t*; *levï* követ, *leve-t*; *lovï* ló, *lovet*; kivétel talán az *azi* szó (*aziet*).

Ugyanezt teszik a' *la* (*lï*) fosztó képzősök, mint: *semla* vak, *semle-t*; *ńalïmla* néma, *ńalïmle-t*.

Az *u* végüek közvetetlenül veszik föl a' *t*-t, mint *mu* föld, *mu-t*.

De az ikermagánhangzósok a' *t*-t *e*-nek közbevetésével veszik magokhoz, mint *hoj* embert, *hoj-et*. Ide tartoznak a' *psa* végüek is, mint: *hanžipsa* írás, *hanžipsaj-et*; *jastïpsa* mondás, *jastïpsaj-et*; *pamtïpsa* parancs, *pamtïpsaj-et*. Söt ide tartoznak más *a* végüek is, mint *ńoga* test, *ńogaj-et*; *perna* kereszt, *pernaj-et*.

Ezeknél fogva szabálynak látszik, hogy a' *la* (*lï*) fosztó képzősökön kívül az *a* végüek *aj*-vá lesznek az *et* többes előtt. V. ö. a' 3. 59. §§.

63. §. Az *m*, *t*, *s*, *l* végüek a' többes *et* képző előtt az eredeti rövidebb alakot veszik vissza, mint: *torïm* isten, *torm-et*; *turum* ég, *turm-et*; de *ńavïrem* gyermek, *ńavïrem-et*; *nubït* tartosság, *nubt-et*; *lïbït* levél, *lïbt-et*; *ubït* haj, *ubt-et*; *lebïs* galy, *lebs-et*; *lobïs* törlő, *lobs-et* stb. Hogy ezek többesében a' *b* *p*-vé válik a' kiejtés-

---

A' *monnó*-bul, mellynek megfelelője a' finn *mol*-empi, meg a' *kettő*-bül régen azt hoztam ki, hogy a' *nó*, *nö* dualisi képző, még pedig (a' *monnaja*, *ketteje* után itélvén) *naj*, *nej* alakú. Ezt az osztják nyelv tökéletesen igazolja. A' két magyar szó tehát *mol-naj*, *keht-nej* tagokbul áll.

ben, magától érthető, tehát így is lehet írni: *nuptet, liptet, uptet, lepset* stb. De az evangeliumi fordítás meghagyja a' *b*-t, mint mí a' »*dolog-tul*« szót nem írjuk *dolok-tul*-nak.

hadel nap, *hadl-et,* (*idel* egye, *idl-a* egyének); *jugol* íj, *juhl-et*; *pugol* falu, *puhl-et; togol, togïl* tollu, *tohl-et* stb.

Jegyzet. A' déli osztjákban és az éjszaki és Kondai vogulban, mint általában a' finn-ugor nyelvekben a' többes képző *t*. Kivételt teszen a' magyar, a' mellyben *k,* 's a' lapp, a' mellyben *k, h, t* a' többes képző. De már a' lapp nyelv tanúsága szerint is a' *t* a' *k*-val váltakozik, tehát a' *t* és *k* többes képzők azonosak. A' finn-ugorságban csak a' permi csoportbeli (votják, permi, szirjän) és cseremisz nyelvek nem képezik *t* vagy *k*-val a' többesi számot, hanem amazok *jas, jos,* ez meg *vľa* képzővel.

Viszony-ragok.

64. §. A' viszonyragokra nézve az osztják nyelv Vologodszki szerint szegény, neki csak *a* és *na* ragjai lévén, amaz a' dativus, allativus, illativus, factitivus, ez a' locativus 's egyéb viszonyokat fejezvén ki.

Az *a* és *na,* úgy mint a' többesi *et,* mindenféle névszókhoz járulván, az éjszaki osztják nyelv a' magánhangzók egyezésének törvényét nem érzi.

Az *a* elibe a' magánhangzós végüek *j*-t tesznek, p. o. *iki* öreg, *iki-ja* öregnek, öreggé stb.; *levï* követ, *levï-ja; sora* hamar, *sora-ja; semla* vak, *semla-ja*; kivéve *mu* föld, *mu-a.* A' többiek az *a* előtt azt a' változást szenvedik, a' mellyet a' többesi *et* előtt, tehát: *jitot* a' jövő, *jitod-a*; *sambot* a' szívü, *sambod-a; uš* vidék, *už-a*; *voš* város, *vož-a; sit* az, *sid-a*; *ojang* boldog, *ojang-a*; *hanžïpsa* írás, *hanzïpsa-ja*; *ńoga* test, *ńoga-ja*; *torïm* isten, *torma*; *nubit* tartosság, *nubt-a*; *hadel* nap, *hadl-a: it* egy, *idel* egyik, *idla* egyiknek; *at* mag, *adel* maga, *adl-a* magának stb.

A' *na* mindég közvetetlenül járul a' névszóhoz, akármillyen végü legyen is.

Néhány példa.

Egyes szám.

iki férj	*ńoga* test	*pog* fiú	*lïbït* levél	*paľing* felhő.
iki-j-a	*ńoga-j-a*	*pog-a*	*lïbt-a* (*lïpt-a*)	*palng-a.*
iki-na	*ńoga-na*	*poh-na*	*lïbït-na*	*palïng-na.*

Kettős szám.

ikińen	*ńoga-ńen*	*pog-ńen*	*lïbït-ńen*	*palïng-ńen.*

vagy:

iki-ngen,	*ńoga-ngen,*	*poh-gnen,*	*lïbït-gnen,*	*palïng-gnen.*

Többes szám.

ik-et	*ńogaj-et*	*pog-et*	*lïbt-et* (*lïptet*)	*palng-et.*
iked-a	*ńogajed-a*	*poged-a*	*lïbted-a* »	*palnged-a.*
iket-na	*ńogajet-na*	*poget-na*	*lïbtet-na* »	*palnget-na.*

Jegyzet. 1) A' kicsinyítő képző (35. §.) vocativus gyanánt is jár, p. o. *tormïje* istenem! *ajïje* kicsinyem! *ježaśa ajïje* bátorodjál fiam! 9, 2.

2) A' kettős számot nem találtam eddig az *a, na* ragokkal kitéve.

3) A' viszonyszók ragosaiban meg az ige határozójiban még több rag mutatkozik, mint:

s, admas rosszúl (*adem* rossz), *haras* gyéren (*har?*), *imas, jimas* jól (*im, jim* jó),

ś, nogiś felfelé, *iliś* lefelé, *nimiś* aláfelé,

t, mellyet *a* elöz meg, tehát *at,* mint: *semat* szemben, előtt, *huvat* hosszant; — *a* nélkül, mint *oht* rajta, fenn, (*og* fő), *ilt, ilta* alatt.

st, nužast szegényül, *jegast* közönségesen,

l, i labïdl egy héttel, hetenkint, *i tïlisl* egy hónappal, hónaponkint, *i tall* egy évvel (téllel), évenkint,

lt, lta mint: *jeźalt* előtt; *jolta* után, *selta* innen, *tolta* onnan, *numilta* felől, felülről, *jilta* alulról; — *ajilta* kicsinyen, halkkal.

n, mint: *numen* fenn,

j, g, ga, go mint: *tïj* ide, *togo* oda, *sega* oda, azután.

65. §. Castrén a' déli osztjákban több eltérést hoz fel. Először kettős számot csak a' Szurgut melléki nyelvben talál, de nem az Irtis mellékiben. Azután mindegyikben több viszonyi ragot hoz fel, t. i. az *a*-n és *na*-n kívül még ablativust *îvet*, instrumentalist *at*, és caritivust *ta*. Ez a' caritivus azonos a' mí *la* (*lï*) fosztó képzőnkkel, a' mellyet a' casusok közzé nem vettem fel, mert az általa képzett szók mind tulajdonságnevek. A' többi kettő, az *îvet* és *at*, ismeretlen az éjszaki nyelvben. Castrén szerint tehát az Irtis melléki osztják így ragozza a' névszókat:

Egyes szám.

Nom.	urmâ, gyapjúskesztyű,	kerap, hajó,	pêteñ, felhő.
Dat.	urmâga,	keraba,	pêteña.
Loc.	urmâna,	kerapna,	pêteñna.
Abl.	urmâgîvet,	kerabîvet,	pêteñîvet.
Instr.	urmâgat,	kerabat,	pêteñat.
Car.	urmâgeda,	kerapta,	pêteñda.

Többes szám.

Nom.	urmâget,	kerabet,	pêtñet.
Dat.	urmâgeda,	kerabeda,	pêtñeda.
Loc.	urmâgetna,	kerabetna,	pêtñetna.
Abl.	urmâgedîvet,	kerabedîvet,	pêtñedîvet.
Instr.	urmâgedat,	kerabedat,	pêtñedat.

Látjuk, hogy az *urmâ*-féle szók az éjszaki nyelvbeli *ńoga*, *jastïpsa*-féle szókhoz hasonlítanak, különben is az *urmâ*-féléknek *g*-je *j* is lehet, így: dat. *urmâja*, mint *ńogaja*. Ugyanaz a' mássalhangzók gyengülése is magánhangzók előtt, mint: *keraba*, *kerabet* = *hoda*, *hodet* (*hot* ház).

A' Szurgut melléki osztjákban pedig ez a' névszók ragozása:

	Egyes sz.	*Kettős sz.*	*Többes sz.*
Nom.	kara, tér, alap,	karagan,	karagat.
Dat.	karaga,	karagana,	karagada.
Loc.	karana,	karaganna,	karagatna.
Abl.	karageuh,	karaganeuh,	karagadeuh.
Instr.	karanat,	karagannat,	karagatnat.
Car.	karadah,	—	—

Itt az ablativus *euh*, *iuh*, *i* (tehát *karagiuh*, *karagi*) új, sőt fel is tetsző alak.

66. §. A' Reguly jegyzékében is találni ragos szókat, a' mellyeket nyilván igenes kérdésekre kapott feleletekbül írt le, 's a' mellyek itt következnek:

1) *kelänge tus* rénszarvast hozott,
kelanget tus rénszarvasokat hozott.

—

2) *kelängelti lidet mijä* a' rénnek ennivalókat (enni) adj,
kelängedelti lidet mijä a' réneknek enni adj.
ma jugelti pansem én a' fára tettem,
jugelte lajl a' fán (fárul) függ.

—

3) *kelängeult soh korsem* a' rénrül a' bőrt lenyúsztam,
kelängedeult soh korsem a' rénekrül a' bőrt lenyúsztam.
4) *kelängedelne* vagy *kelängdume jisem* rénekkel jöttem.
5) *kelängli ollem* rén nélkül élek.

—

1) *ma ar vas väntsem* én sok várost láttam,
ma vas ulti jahsem én a' város által hajtottam (szánon vagy rénen, bin gefahren).
6) *ma vasne mensem* én a' városba mentem,
ma vasne ollem én a' városban élek, lakom,
ma vassesnä ollem én a' város megett élek, lakom,
jasne versem kézzel csináltam.
3) *ma vaseul jisem* én a' városbul jöttem,
ma vassenzeult jahsem én a' város megett (megől) hajtottam.
7) *ma vassesnel ollem* én a' város alatt élek, lakom.

Az egyező alakokat mind egyesben mind többesben ugyanazon számmal jegyeztem, miszerint az 1) alatt a' puszta vagy nominativusi alak, a' többiek alatt pedig a' ragos alakok vannak. A' 6) alatt látjuk a' *na* ragot (Vologodszki és Castrén), mellyet Reguly az énekekben majdnem kivétel nélkül *nä*-nek ír, de itt *ne*-t írt, csak egyszer *nä*-t. Ez a' *ne* (*na*, *nä*) ugyanannyi jelentéssel bír itt, mint Vologodszki fordításaiban 's az érthető eredeti énekekben; még a' *jasne versem* (Vologodszki szerint: *jošna versem*) kézzel csináltam-féle is találkozó.

A' 3) alatt van egyszer *eul* (vaseul), de a' többi példákban *eult*. Ez Vologodszkinál nem rag, hanem önálló viszonyszó, *elta* alakban; ez a' szólam tehát: *ma vaseul jisem* Vologodszki nyelvén és írása szerint így volna: *ma voš elta jisem* = én a' városbul jöttem. Ez az *eul*, *eult* Castrénnél *îvet*, mi az osztják hangtan szerint a' Reguly *eul*- 's a' Vologodszki *el*-jének felel meg; *îvet* az éjszaki nyelvben *ivel*, *eul*, *el* lévén. Ezen *ivel*, *evl*, *eul* hang és jelentés szerint a' magyar *ól*, *öl*, *ul*, *ül* viszonyitó ragnak felel meg ezekben: *ház-ól* vagy *ház-ul*, *fel-öl*, *bel-öl* vagy *fel-ül*, *bel-ül* stb. A' déli osztjákban is (*kuttep* = közép), *kuttebîvet* = közepől; (*kud* = köz), *kudîvet* = közől, l. Castr. 68. lapján a' 14. 15. alatt. — Az *elta*, *eulta*, *eult* tehát a' *ta* raggal van tetézve; melly *ta* Vologodszkinál *ti* is, némi jelentésmódosulással, úgyhogy *elta* tól, ból, *elti* pedig által jelentésü. A' magyar *ól*, *úl* is *ta* raggal van tetézve az »*ólta*, *últa*«-ban.*)

Vologodszki az *elta*-t mindenkor önálló szónak és külön hangsúllyal írja: a' Reguly énekeiben is *eult* mindenütt külön áll, nem ragadva az előző szóhoz, mit szinte a' hallott kiejtés okozhatott.

A' 2) alatt *elti*, *elte* ragot látunk a' *kelängelti*, *jugelti*, *jugelte* szókban. Az *elti* »neki«, »oda« vagy dativusi jelentést mutat a' *kelängelti*, *kelängedelti lidet mijä* = a' rénnek, réneknek enni adj, meg a' *ma jugelti pansem* én a' fára tettem. Az *elte* jelentése külömbözik, mert *jugelte lajl* azt teszi: a' fán vagy fárul függ. Úgy látszik, e' két rag így taglalható: *el-ti*, *el-te*, 's hogy a' *ti*, *te* azonos a' 3-dik alatt talált *ta*-val. Az *el* mellett a' 4) alak is szól, a' *kelängedelne jisem* rénekkel, jöttem, a' hol *kelänged* többeshöz *el-ne* járult. Ez az *el* végre még a' 7) alatt is van, de más szókkal szerkesztve, a' mint mindjárt meglátjuk. Itt azt jegyezzük meg, hogy:

el-ne; kelängedelne rénekkel (jöttem) = *jisem;*

el-ti; kelängelti, kelängedelti rénnek, réneknek (adj); *jugelti* fára (tettem);

el-te; jugelte lajl a' fán vagy fárul függ.

Az *el* önálló viszonyító Vologodszkinál *jel*, a' mibül *jelbi* elő,

*) Réges régen a' magyar *ólta* szót a' finn *ol*-, magyar *vol*, *vul* (*olla* lenni, *vala*, *volt*) szóval egyeztettem. Most láthatjuk, hogy azonos az *ól*, *ul* viszonyitóval, és *ta* újj raggal, mellyet sok osztják viszonyitónál fogunk látni. *Az ólta*, *mi ólta* írása és ejtése is az osztják nyelvben találja megfelelőjét, hogy önálló szónak iratik.

előre, *jelbinä* előtt stb. A' déli osztjákban, Castrén szerint, *it* (= el), *itpi* = jelbi; *it-paja* elé, előre = jelbïja; *itpina* = jelbina előtt. — A' vogul nyelvben is nagyon otthonos az *el*, lásd: A' *Kondai Vogul Nyelv* 55. lapját.

A' 7) alatt van: *ma vassesnel ollem* én a' város alatt lakom. Evvel össze kell vetni a' 6) alatti: *ma vassesnä ollem* én a' város megett lakom, meg a' 3) alattit: *ma vassenzeult jahsem* én a' város megől elhajtottam, eljöttem. Ezekben *ses*, *sens*, Vologodszki szerint *šaš*, *šanš* hát, meg, van a' *nä*, *nel*, és *eult* ragokkal szerkesztve; tehát *sesnä*, *sesnel*, *senzeult* szakasztott ollyanok. mint a' magyar *megett*, *megől*. A' *nä*, *eult* viszonyító rag és szó ismeretesek lévén, a' *nel* szorúl még magyarázatra, mellyet a'

A' 4) alatti *kelängedelne jisem* = rénekkel jöttem való szólamban sejtünk meg. A' *kelänget* többesi alak *elne*-vel van szerkesztve, 's az *elne* nyilván *el-ne*, mint láttuk. A' *nel* talán megfordítva *ne-el*. Az illető jelentések szabatos meghatározását csak számos példa tenné lehetségessé, mellyek, legalább eddigelé, nincsenek meg.

A' *kelängedelne* szóval egyenlő jelentésünek van bemutatva ez: *keländume jisem* = rénekkel jöttem. Ebben a' *kelängd* = *kelänget*, mellynek *t*-je az általános szabály szerint *ume* előtt *d*-vé lágyult. Ám ez *ume* egészen szokatlan; nincs a' rokon nyelvekben *m* végü viszonyszó vagy rag. Én tehát ezt oroszosnak tartom, mi az oroszt: *s olenyom* prišol, utánozza.

Az 5) alatti: *kelängli ollem* rén nélkül élek, a' *li* fosztó képzővel van, mellyet Vologodszki *la* és *lï*-nek, Castrén pedig *ta*, *danak* ír; *kelängli* tehát a' Castrén-féle caritativus, 's az ő nyelvén *vêda-da* volna. Én nem vettem föl a' ragok közzé, azt vélvén, hogy a' *la*, *lï* képzővel szerkesztett tárgynevek mind tulajdonság-nevekké lesznek. (53. §.)

Lehet, hogy engem a' magyar nyelv ejt tévedésbe, a' melly szerint: *pénzetlen* (*rénetlen*) *állapot* grammatikailag azonos a' *pénznélküli állapottal*; egy grammatikai kategoria alá tartozók: *szemtelen ember* 's *szemtelen vagyok*. A' finn megtudja külömböztetni a' *rahatta olen* pénz nélkül vagyok, szólamot a' *rahatoin olen* pénzetlen vagyok, szólamtul. Van-e efféle külömbség az osztják nyelvben is, nem tudom; ezt világosan látom, hogy a' Castrén *ta*, Vologodszki *la*, *lï*, Reguly *li*-je mind a' *ta*-, mind a' *toin*-nak felel meg a' finnben.

Az ebben a' §-ban felhozottak mindenesetre tanúságosak,

mert ollyan tényeivel ismertetnek meg az osztják nyelvnek, a mellyeket másutt nem találunk.

67. §. A' tulajdonságnevek, mint jelzők, nem veszik föl a' viszonyi ragokat, vagy a' számbeli képzőt, hanem úgy állanak a' tárgyi nevek előtt, mint a' magyar nyelvben, p. o. *lu nünïlan pernaja longïltata pidl jemïng lïlna pa jemïng tutna* az titeket keresztelni fog szent lélekkel és szent tüzzel. 3, 11. — *lant-pom an-hurlata tutna labïdl* a' szalmát olthatatlan tüzben égeti. 3, 12. — *turmanna omïsta hanne-hojet un novï turum kaźalaset* a' setétben ülő emberek nagy világosságot láttak. 4, 16. — *al mijat jemïng pukïtotlan amba* ne adjátok szent dolgaitokat a' kutyának. 7, 6.

De magában, tárgynév nélkül állván, minden tulajdonság-név úgy veszi fel a' viszonyi ragokat és számi képzőt, mint bármelly tárgyi név, p. o. *sormïng ishorna omïstodeta novï turum kaltmas* a' halálos árnyékban ülőknek világosság kelt fel. 4, 16.

A' magában álló tulajdonságnevek dativusa rendesen adverbium jelentésü, mint *joura* görbe, *jouraja* görbén; *śakïr* fösvény, *śakïra* fösvényen; *parpïng* kemény, *parpïnga* keményen; *telïng* teljes, *telïnga* teljesen; *tung* igenes, *tunga* igenesen; *polïng* utolsó, *polïnga* utoljára stb.

68. §. Fokozó képző nincs az osztjákban. A' comparativust és superlativust az *a* raggal fejezik ki, p. o. *sit turum nubïtna aja nemïtśal; sit turum nubïtna una nemïtśal* az a' mennyországban kisebbnek (legkisebbnek) neveztetik; az a' mennyországban nagyobbnak (legnagyobbnak) neveztetik. 5, 19.

Itt az *aj* kicsiny, *aj-a; un* nagy, *un-a.*

69. §. Az egybehasonlított tárgyat a' *kińźa* (nál) szó jelöli, p. o. *lïl letot kińźa pa el lumïdta sah kińźa una an ull?* a' lélek az ételnél és a' test a' ruhánál nem nagyobb-e? 6, 25. — *nen lï kińźa hu taga jima an ulleta?* tík azoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26. — *nïn, Vipleen, nem moltïna aja an ullen Judej ogïng vožet kińźa* te, Bethlehem, semmivel kisebb nem vagy a' Judeai fővárosoknál. 2, 6.

Néha a' *kińźa* szó nélkül is áll az egybehasonlított tárgy, mint: *hun nen veśkaten nebekïng jah pa orkaśta jah veśkat numbija an pidl* ha a' tí igazságtok az írástudók és gőgösök igazságánál nagyobb nem lesz. 5, 20.

Jegyzet. Castrén szerint a' déli osztjákban sincs fokozó képző. Az egybehasonlított tárgy ablativusban áll, mint *tau sagarîvet kereš* a' ló a' tehénnél nagyobb (mi az éjszaki nyelvben így volna: *lovï sàgar kińža karśa ull); nank jugodîvet ar* a' veres fenyű a' fáknak legnagyobbja (az éjszaki nyelven: *nanki juget kińža ara ull.*)

A' vogulban van illyen képző; az éjszakiban *nu,* p. o. *el* el, *elnu* (elébb) tovább; *mań* kicsi, *mańnu* kisebb, mint: *jäni piä vatalahtïm jäli, ne anši: mań piä mańnu* = nagy fija kereskedve jár, neje van: kis fija kisebb *(Vata-kum).* A' Kondai vogulban *ńuv, ńou,* melly olly lazul ragaszkodik a' tőszóhoz, hogy a' többesi képzőt és a' viszonyi ragokat is követheti, p. o. *ošt* vékony, *oštńuv* vékonyabb; *jomas* jó, *jomaset* jók, *jomasetńuv* jobbak; *šav* sok, *šavel* sokkal, *šavelńuv* többel. A' *ńuv* szó egyébiránt nagyságot jelent, p. o. *sah išem ńuv* a' napfény hőségének nagysága.

Nevezetes tehát, hogy a' magyar *b* képző (a' kettős *bb* az analogiának túlkapása) nem az ugor, hanem a' lapp és finn nyelvekben találja fel megfelelőjét.

Számnevek.

70. §. A' számneveket is úgy adjuk, hogy a' C. betüvel jelölve a' déli nyelvjárások neveit rakjuk melléjök, 's közbe tegyük R. betüvel jelölve a' Reguly jegyzékébül valókat.

Alap számnevek.

1. i, it.	R. it.	C. ja, i, it; ei.
2. kad, kadn. / kit	R. kät, katn.	C. kât, kâden, kâdn; kât, kât-hen.
3. holïm, hulïm.	R. kholom.	C. hôdem, hôdem.
4. nel, ńel.	R. ńil.	C. ńet, ńeda; ńedla.
5. vet.	R. vuet.	C. vêt.
6. hot, hut.	R. hot (sic.)	C. hût, hôt.
7. labïd, labït.	R. labad.	C. tâbet; tlabet.
8. nîl, nïïl.	R. ńiil.	C. ńît, ńîda; ńiged-lah.
9. jert-jang.	R. iltäm-(irt)-jong,	C. âr-jong; ürh-jeung.
10. jang.	R. jong.	C. jong, jang; jeung.

A' finn-ugor számnevek 1—7 egyszerüek, 8 és 9 szerkezettek. Az osztják (szurguti) *ńiged-lah* a' 8-asnak legteljesebb alakja, melly a' magyarban *nyol-cz*, a' vogulban *ńol-lau*, *ńiged nyol*-nak, és vogul *ńol*-nak, *lah* pedig a' vogul (ńol-) *lau*-nak felelvén meg. A' többi osztják 8-at jelentő szó már csonkított alakok, a' mellyekben a' *nîl*, vagy *ńiil* = *ńiged*, az *l* vagy *t*, *d* pedig a' *lah*-nak csonkája, mit azért lehet fölvenni, mert a' vogulban is *ńo-lau*, *ńo-lu* a' *ńol-lau (lu)* helyett szeret lenni. A' 9-es világos szerkezet, 1—10 = *jert-jang*, *âr-jong; ürh-jeung*, a' mellyek első része okvetetlenül egyet teszen, mint a' magyarban a' *kilen*-czé, a' vogulban az *antel-lau*-é. Figyelmet érdemel a' Reguly felhozta *iltäm-jong* = 9, a' mellynek *iltäm*-je még felvilágosítás nélkül szükölködik. Végre az osztják *tâbet*, *labad*, *labït* legteljesebb alak, melly a' finnben már *seitse* (-män), tehát *seit* = *labït*, a' magyarban meg *hét*. Továbbá megjegyezni való, hogy az osztják *tâbet*, *labït* csak úgy jelenti a' *het-et*, azaz a' hónapnak negyed részét, mint a' magyar hét; tehát, p. o. *labït hutmït hadl* a' hétnek hatodik napja, *labït lunti* hetenkint. Castrén szerint is *tâbet* »sieben, és Woche.«

Még az első két számnév kiván meg némi észrevételt. Az osztják 1-es (*i*, *it*, *ja*, *ei*) mint a' rokon *yht*, *egy* stb. szóknak legfogyottabb alakja, azért nevezetes, mert az osztják szók rendesen legteljesebb testüek a' rokonok között, mint a' *ńiged* = *nyol* és számos más előkerült szó mutatja (mûgot, mugol, majt, máj; tûgot, tugol, taul, toll stb.) — Az éjszaki osztjákban az *i* csak jelző, az *it* pedig önálló, p. o. *i labïtl* egy héttel, *i tïlisl* egy hóval, *i tall* egy téllel, azaz hetenkint, havonkint, télenkint; *i hadl-lunta* egy napra való, *i paja* együvé = egy rakásra, *i pajot* a' mi együtt van, közönséges, lásd a' szótárt is. Az *it*-nek önállóságát mutatja ez az evangeliumi hely: *hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl* a' ki a' kis parancsokbul egyet megmásít. 5, 19.

Az *it* a' birtokos ragokat is fölveheti: *idem*, *iden*, *idel* egyem, egyed, egye, mirül lásd a' **80. §**-ban.

Reguly jegyzeteiben csak *it* van: de az osztják énekek tudják a' külömbséget az *i* és *it* között, azért *i belek* vagy *i pelek* egy fél, nem *it pelek*. 'S Reguly maga a' 11-et *i-goš-jong*-nak írja, nem *it-koš-jong*-nak.

Az osztják 2-ösnek jelző alakjai: *kad*, *kât*, *kät*, *kit*; önálló alakjai: *kadn*, *kätn*, *kathen*, a' mellyek *hen*, *n* része a' dualis jele-

lője, mint láttuk az 57. §-ban. Reguly jegyzeteiben csak *katn* fordúl elő; de már a' 12-ben *kat-koš-jong*-ot ír. Úgy látszik, mikor ezeket feljegyezte, nem tudja vala a' külömbséget a' *kat* és *katn* közt.

71. §.

11. {i hoś jang / jang arka it}	R. i-goš-jong	C. ja hat jong
12. {kad hoś jang / jang arka kadn}	R. kat-koš-jong	C. kât hat jong
13. {holïm hoś jang / jang arka holïm}	R. — —	C. hûdem hat jong
14. {nel hoś jang / jang arka nel}	R. — —	C. ńeda kat jong
15. {vet hoś jang / jang arka vet}	R. — —	C. vêt hat jong
16. {hut hoś jang / jang arka hut}	R. — —	C. hùs hat jong.
17. {labït hoś jang / labït moltas jang / jang arka labït}	R. — —	C. tâbet hat jong
18. {nîl hoś jang / jang arka nîl}	R. — —	C. nît hus
19. jert hus	R. irr kos	C. âr hus
20. hus	R. kos	C. hûs, kôs.

A' magyar számnevek 11—19-ig *en* tagot vesznek fel, így: tíz-*en*-egy, tíz-*en*-hat, tíz-*en*-kilencz. Az éjszaki osztják nyelv kétféleképen szerkeszti össze az egyes számokat a' tízessel, így: *i hoś jang, kad hoś jang, holïm hoś jang* stb. a' mi szószerint annyit teszen: egy-hez 10, kettőhöz 10, háromhoz 10 stb. Regulynél *koš*, *goš* áll *hoś helyett*. Hasonló szerkezett a 17-es, *labïd moltas jang* is, mi annyit teszen, hogy: héten felül tíz. A' másik szerkezet meg ez: *jang arka it, jang arka kadn, jang arka hulïm* stb. Az *arka* szó nem egészen világos. *Ar* sok, ebből lehetne *arïk*, a' K. vogul *arg*, a' mi azt jelenti, »a' mivel több lett a' dolog.« Lásd a' Kondai Vogul nyelv szótárában az *arg* szót. *Arïk*-nak dativusa stb. volna *arka*, 's comparativus jelentésü (lásd a' 63. §.), minél fogva *jang arka it*

szószerint azt ténné: tíznél több egy. Az *arïk* pedig igazoltatik a' *pajïk* szóval is, mert *paj* rakás, *pajka* rakásra, mi csak *pajïk*-tul lehetséges.

A' déli osztják a' 18-at és 19-et is levonás útján fejezi ki, mint a' 8-at, 9-et, így: *nît hus* = 18, *âr hus* 19. Az éjszaki osztják csak a' 19-et mondja így: *jert hus.*

A' 20-ra nézve a' vogul, osztják és magyar nyelvek közt azonosság van: *húsz, hûs, hus, kos, kôs.*

72. §. A' sokszorozott tizeseket világosan fejezik ki az osztják nyelvjárások, kivéve a' 80-at és 90-et, a' mellyeket hasonlóképen levonás útján képeznek, tehát:

30. holïm jang	R. kol̓ jong	C. hûdem jong
40. nel jang	R. ńil jong	C. ńeda jong
50. vet jang	R. vuet jong	C. vêt jong
60. hut jang	R. kut̓ jong	C. hût jong
70. labït jang	R. labad jong	C. tâbet jong
80. nîl sot	R. niil sat	C. nît sot
90. jert sot	R. irr sat	C. âr sot

A' sokszorozott tizeseket meg az egyeseket (huszonegy, harmincz kettő, negyven három stb.) az éjszaki osztják így alkotja: *hus pela it* = 21, azaz húszra (felül) 1; *hus pela kadn* 21, *hus pela vet* 25, *holïm jang pela labït* 37, *labït jang pela nel* 74 stb. De el is hagyja a' *pela* szót, 's úgy mondja, mint a' magyar: *nîl sot nîl* = nyolczvan nyolcz.

A' déli nyelvjárásokbul nem hozza fel Castrén ezeket a' számokat.

Regulynél föltetsző szerkezeteket találok, úgy mint 21-re: *kol̓ jom bele it*, 31-re *ńil jom bele it.* Ezek nyilván e' helyett vannak: *kol̓-jong bele it*, *nil-jong bele it*, *ng* a' *b* előtt *m*-mé válván, melly hangváltást (*ng* és *m* között) szeret a' nyelv, lásd a' 19. §. Ez a' szerkezet pedig hasonlít a' finn: *yksi kolmatta kymmentä-*, *yksi neljättä kymmentä*-hez. *Kol̓-jom-bele it* azt teszi szószerint: a' három tízre egy, vagy (két tíz meglévén) a' harmadikra egy = 21; *nil-jom-bele it* a' negy(-edik) tízre egy = 31. — A' *kol̓-jom-bele it*-ben a' *kolom*, vagy mint Reguly írja, *kholom* helyett csak *kol̓* van.

73. §. 100	sot	R. sat	C. sôt, sât
200	kad sot	—	C. kât sôt
300	holïm sot	—	C. hûdem sot
400	nel sot	—	C. ńeda sôt
500	vet sot	—	C. vêt sôt
600	hut sot	—	C. hût sôt
700	labït sot	—	C. tâbet sôt
800	nîl sot	—	C. nît sôt
900	jert sot	—	C. âr sôt
1000	śorïs	R. šaräs	C. ťaras, ťores.

Látjuk, hogy a' 800 és 900 úgy van kifejezve, mint a' 80 és 90.

74. §. Az alapszámnevek a' tárgyi szók egyes számával járnak, mint a' magyarban, tehát p. o. hat ember = *hut hojat,* húsz dolog = *hus pukït.* De a' *kad, kit* számnév a' tárgyi szót dualisba veszi magához, p. o. *kaźalas kad i jï-pogńen* láta két egyatyafiat. 4, 21. — A' déli nyelvben erre nézve külömbség van. Mert az Irtisi nyelvjárásban nincs dualis, abban tehát, Castrén szerint, így mondják: *kât tanga* két kopeka, *sôt tanga* száz kopeka, *ťaras tanga* ezer kopeka (mint a' magyarban). A' Szurguti nyelvjárásban van dualis, ebben tehát így mondják: *kât vak-ken* két rézpénz, kopeka. Az éjszaki osztjákban a' *kât tanga* (két kopeka) így volna: *kad lankingen;* a' *kât vakken* pedig így: *kat vogńen.*

75. §. A' *na* ragnak különös jelentése ez: *kadna kadna* ketten ketten; *nelna nelna* négyen, négyen.

Sor-számnevek.

76. §. 1-sö	olïng	R. aling	C. ôdeng
2-dik	kimit / kitit	—	C. kîmet
3-dik	hulmït	R. kolmit	C. hûtmet
4-dik	ńelmït	—	C. ńetmet
5-dik	vetmït	—	C. vêtmet
6-dik	hutmït / hudïmt	—	C. hûdamet
7-dik	labïtmït	—	C. tâbetmet
8-dik	nîlmït	—	C. nîdamet, ńigedlahmet

9-dik	jertjangmït	—	C. âr-jongmet
10-dik	jangmït	—	C. jongmet
20-dik	husmït	—	C. hôsmet
30-dik	hulïm jangmït	—	C. hûdem jongmet
	stb.		sôtmet = 100-dik
			farasmet = 1000-dik.

Ezeknek képzője *mït, met,* melly *ïmt* is lehet, mint *hutmït* és *hudïmt.* — Az evangeliumi fordításban (6, 24.) *kimidtotel* = második, kettődik, áll, mi bizonyosan így lett: *kimit-ot* a' kettődik, ehhez járult a' birtokos *el* rag megelőzve a' határozó *t* által, így: *kimit-ot-t-el,* 's azután: *kimitodtel.* A' *kimidtotel* tehát, úgy hiszem, *kimitodtel* helyett áll.

Egyéb számnévi szerkezetek.

77. §. *kut* köz szóval lesz *kad-kut* (= két köz), kétes, rossz.

pa szóval lesznek: *i pa* egyszer, *kad pa* kétszer, *hulïm pa* háromszor stb. Továbbá: *kadpaïng* kettős, iker; *kadpaïng ńavïrem* iker gyermek.

puš rét, szer, szor, szóval lesznek: *i puš* egyszer, *kad puš* kétszer, *hulïm puš* háromszor; *ar puš* sokszor stb. *kitit puš* és *kimit puš* másodszor. Továbbá: *i pužïng* egyes, *kad pužïng* kettős, *hulïm pužïng* hármas stb.

pelak, pelïk oldal, fél, szóval lesznek: *kïmït pelak* másod fél, *hûlïmet pelak* harmad fél stb. *kad pelak* két fél, *kad pelak elta* két oldalról, kölcsönös.

Függelék.

A' régi szójegyzékben (Schlözernél) így vannak írva a' Kondai osztják számnevek:

1. eiet (ejet)	8. nilha (nila)
2. katn	9. artjan
3. chulom	10. jong
4. nillha (nilla)	11. igul-jong (i-gul-jong)
5. uwät	12. kat chut-jong
6. chôt	13. chulom-chut-jong
7. sabat	20. chûs

21. chus-egid	100. sot
22. chus-katn.	101. sot-egid
30. chulom jang	200. kät-sot
40. nilli jang	1,000. türres
50. uwät jang	2,000. kat-türres
60. chotiang (chotjang)	10,000. jong-türres
70. sabatiang (sabatjang	100,000. sot-türres.
80. nilsot	
90. orsot	

A' 11. *iguljong* alkalmasint *igutjong* helyett van, *chut* lévén itt az összekötö szó, (magánhangzó után lágyulva *gut, i-gut*), melly Vologodszkinál *huś*, Regulynek *koš* (magánhangzó után *goš, i-goš*), Castrénnél *hat* és *kat*. A' 90. *orsot* és a' R. *irrsat* egymást felvilágosítják, a' mellyekben a' *t* az *s* elött kiesett (*ort-sot, irt-sot* helyett). Végre a' régi jegyzék írása szerint *lh* csak kemény *l*-et jelöl, tehát: *nillha* és *nilha* = *nilla, nila.*

Névmások.

Személyes névmások.

78. §. Ezeket mindjárt ragos alakjaikkal együtt adjuk.

Egyes szám.

ma én	nïng te	lu ö
manem engemet	nïngen tégedet	luel öt
manema nekem (manem)	nïngena neked	luela neki.

Kettös szám.

men mí ketten	lïn ök ketten
menemïn kettönknek	—

Többes szám.

mung mí	neng tí	lï ők
muneu minket	ningïlan titeket	lïel őket
muneu nekünk	nïngïlana nektek	lïela nekik.

A' *ma* a' szokott *ot*-tal is előfordúl, így: *ma-ot-em* enyém. 2, 15. — *Jegipet mu eḷta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjéről híttam én én fiamat. A' fordítás oroszosan adja ezt: *pogem maotem* (sïna mojego), osztjákosan így kellene lenni: *ma vogsem ma pogem* én híttam én fiamat; de az oroszos kifejezésnek köszönjük a' *maotem* alakot.

Van egy szó, melly azt alanyra vonatkozván (reflexivum), a' személyes névmásokhoz tartozik, t. i. *at*, a' mellynek *adel*, *adl* alakja annyit tesz mint *maga*, azután *csak*. Castrén szerint (a' 83. §.) a' szurguti nyelvjárásban ezek az alakjai fordúlnak elő: *atemnam* én magam, *atennan* te magad; *atimemnan* mí ketten magunk. Az *atitnam* ő maga, gyanús. Ezekbül az *atem*, *aten*, *atit* világosak, a' mellyek az éjszaki nyelvben így volnának: *atem*, *aten*, *atel*, vagy *adel*. De a' szövegben csak *adel* fordúl elő, már mint jelző, p. o. *nïng adel hotena longa* te magán házadba menj be. 6, 6. — *torïma og pona*, *pa adel luela lužita* istent imádd, és csak neki szolgálj.

79. §. A' Reguly jegyzékébül következő alakjait közölhetem a' személyes névmásoknak:

Egyes szám.

ma én	nang te	lu ő
manem engem, és nekem	nengen téged, neked	luel őt, neki
meultem tőlem	—	lueultel tőle.

Kettős szám.

min mí ketten	nen tí ketten	lin ők ketten
minemen kettőnknek	—	linän kettejöknek
mineultel kettőnktül	—	—

Többes szám.

mung mí	nang tí	lu ők
mueu minket, nekünk	—	—
mungeulte tőlünk	—	—

80. §. A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, így vannak a' személyes névmások:

Egyes szám.

	ma én	neng te	teu ő
Acc.	mant	nengat	tevat
Dat.	menem (mantem)	nengen	tevet
Loc.	mana	nengna	teung
Abl.	ma'attem	nengatten	tevattet
Instr.	ma'ademat	nengademat	tevademat.

Kettős szám.

	min	nîn	tin
Acc.	minat (minet)	nînat (nînet)	tînat
Dat.	mînemen	nîneden	tîneden
Loc.	mînna	nînna	tînna
Abl.	mînattemen	nînatteden	tînatteden
Instr.	mînademenat	nînadedenat	tînadedenat.

Többes szám.

	meng mí	neng tí	teg ők
Acc.	mengat	nengat	tegat
Dat.	mengeva	nengeda	teget
Loc.	mengna	nengna	tegna
Abl.	mengattem	nengatteden	tegattet
Instr.	mengadevat	nengadedenat	tegadedat.

Birtokos ragok.

81. §. A' személyes névmások mint birtokos ragok járulnak a' névszókhoz. Lássunk előbb példákat:

1. *hot* ház, *hot-em (hodem)* házam; *levï* szolga, *levem* szolgám; *mur* nép, *murem; pog* fiú, *pogem.*

2. *azi* atya, *azen* atyád; *el* test, *elen* tested; *imi* nő, asszony, *imen*; *og* fej, *ogen; kaš* kedv, *kažen; kur* láb, *kuren; hoj* ember, *hojen; jir* áldozat, *jiren; jazïng* beszéd, *jazïngen; ńoga* test, *ńogajen; ńultïpsa* esküvés, *ńultïpsajen*; *nubït* ég, *nubten; torïm* isten, *tormen* stb.

3. *apsi* öcs, *apsel* öccse; *anki* anya, *ankel* anyja; *azi* atya, *azel* atyja; *iki* férj, *ikel* férje; *it* egy, *idl* eggye; *at* mag, *adel* maga; *undïr* méh, *undrel* méhe; *levipas* étel, *levïpazel* étele; *levï* szolga, *level; nag* nap, *nagel* napja, *nagla* napjának; *potïr* beszéd *potrel*; *veï* erő, *veel* stb.

voš város, *voštel* városávaí. 2, 3; de *hus* csillag, *husel* csillaga; *taž* kincs, *tažel;* — *mu* föld, *mutel* földjével. 4, 8; de *mu* föld, *lï mul* ők földjével. 8, 34; *arat* sokaság, *aradtel* mindje; *huvat* hosszúság, *huvadtel* a' hosszúsága.

Ezek a' szók mind a' töt, mind a' birtokos ragot az egyes számban mutatják. Látjuk az első személybeli rag *m*, a' másodikbeli *n*, a' harmadikbeli *l*. E' ragok mind *e*-vel járulnak a' tőhöz, mint: hot, hot-em; pog, pogem; kur, kur-en; hoj, hoj-en; nag, nag-el; levipas, levipaz-el. Ebben *s* a' birtokos rag előtt gyengül; ez történik a' *t*-vel is, azért *it* egy, idel, vagy idl eggye; *hotem* is lehet *hodem*.

Ha a' tő *a*-val végződik, az a' birtokos ragok előtt *j*-t veszen föl, mi azt mutatja, hogy az *a*-s tők tulajdonképen *aj*-as tők; ńoga test, ńogajem, ńogajen, ńogajel; ńultïpsa esküvés, ńultïpsajem, ńultïpsajen, ńultïpsajel (lásd 3. §.)

Az *i* és *ï* pedig *e*-vé változik, tehát azi, apsi, anki, iki, veï lesznek:

azem,	apsem,	ankem	ikem	veem,
azen,	apsen,	anken,	iken,	veen,
azel,	apsel,	ankel,	ikel,	veel.

Az *ïr*, *ïl* (el), *ïm, um*, *ït* végü szók kiugratják az önhangzót, tehát:

undïr méh;	undrem,	undren,	undrel,
potïr beszéd;	potrem,	potren,	potrel,
torïm isten;	tormem,	tormen,	tormel,
turum ég;	turmem,	turmen,	turmel,
nubït tartósság;	nubtem,	nubten,	nubtel,
ubït haj;	ubtem,	ubten,	ubtel.

A' harmadik személybeli birtokos rag előtt néha *t* fordúl elő, melly nyilván, a' vogul nyelvhez való hasonlagosság szerint, határozó, így: *voš* város, *vošt* a' város, tehát voštel a' városa. *sit hulman Irot han nomïsna lïllas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna*

ezt hallván Heródes király, elméjében megháborodék 's egész Jeruzsalem városá(-nak) népe ő vele. 2, 3. — *Pasi kulna visa luel pal rep ohtïja, pa izagat ulta mutel vožet . . . luela šažilal* megint az ördög által viteték ő fel magas hegyre, 's minden ő földje városait neki mutatja. 4, 8. — Illyen határozó *t* van az *aradtel* szóban is, *arattel* helyett (l. 18. §.), melly azt teszi, hogy mindnyája.

4. *levipas* étel, *levipazeu* ételünk; *azi* atya, *azieu* atyánk; *mung azieu* mí atyánk. 6, 9. — Ebben föltetszik az *i*, melly mindig kiesik.

5. *azen* atyátok, *nen azen* tí atyátok; *kut* köz, *nen kuten* tí közetek.

6. *lï mul* földjök. *pojkšset, lï mul elta pungla manta* kérék, ő földjök-rül elmenni. 8, 34.

Ezek az alakok a' tőt az egyes számban, a' birtokos ragot a' többes számban mutatják. Az első többes számbeli rag *u* (eu); a' második és harmadik többes számbeli ragok a' megfelelő egyes számbeli ragokkal azonosak.

7. *jazïng* beszéd, *jazïng-la-m* beszéd-je-im.

8. *nak* tag, *nak-la-n* tagjaid; *jah* nép, *jah-la-n* népeid; *lugïs* barát, *lugïs-la-n* barátjaid; *navïrem* gyermek, *navïrem-la-n* gyermekeid.

9. *mu* föld, *lu mulal* ő földjei; *evi-pog* gyermek, *lu evi-pohlal* ő gyermekei; *sopek* saru, *lu sopelal* ő sarui.

Itt a' birtok a' többes számban, a' birtokos az egyes számban állanak.

10. *lïl* lélek *lil-l-au* lelkeink; *muš* betegség, *muš-l-au* betegségeink; *krek* bün, *krek-l-au* büneink.

11. *sam* szív, *sam-l-án* szíveitek. Látjuk, hogy e' sor egészen azonos a' 8-dikkal.

12. *hot* ház, *hot-l-al* házaik, p. o. *hodï verlet rogop-vešpa jah pojkšata hotlalna* így tesznek a' képmutatók imádkozó házaikban. 6, 2. — Tehát a' 12-dik sor is azonos a' 9. sorral. A' *lï tïïpsalal* ő gyümölcseik, példa mutatja, hogy ezek az l-es birtokos ragok az a-végü szókhoz közvetetlenül, tehát *j* nélkül járulnak. A' *tïïpsa* gyümölcs, szó tehát így ragoztatik:

tïïpsajem,	tïïpsajen,	tïïpsajel,	gyümölcsöm stb.
tïïpsajeu,	tïïpsajen,	tïïpsajel,	gyümölcsünk stb.
tïïpsalam,	tïïpsalan,	tïïpsalal,	gyümölcseim stb.
tïïpsalau,	tïïpsalan,	tïïpsalal,	gyümölcseink stb.

Szövegünkben kettős számbeli alakok nem fordúlnak elő.

82. §. A' Reguly jegyzékében a' birtokos ragozásbul ennyit találok:

Egyes szám.

ma kalengem,	vogulul:	äm sâlim	én rénszarvasom,
nang kalengen,	»	—	te rénszarvasod,
lu kelengel	»	tau sâlitä	ő rénszarvasa.

Kettős szám.

min kelengmen, vogulul: men sâlimen két rénünk.

Többes szám.

mung kelengu, vogulul: mân sâliu szarvasunk.

Továbbá a' *kašä* (hoża) viszonyító birtokosai: *ma kašeem*, vogulul: *äm poaltem* én nálam; *lu kašeel*, vog.: *täu poaltä* ő nála; *mung guduv* mí köztünk.

83. §. A' déli osztjákban, Castrén szerint, a' birtokos ragozás, a' melly mellé, a' hasonlóság kitüntetésére, az éjszaki nyelvbelit is tesszük, így foly:

Egyes számbeli birtok.

Déli osztják.				Éjszaki osztják.		
Birtokos:						
Egyes sz.	imem,	imen,	imet,	imem,	imen,	imel,
Kettős sz.	imemen,	imeden,	imeden,	?	?	?
Több. sz.	imeu,	imeden,	imet,	imeu,	imen,	imel.

Többes számbeli birtok.

Déli osztják.				Éjszaki osztják.		
Birtokos:						
Egyes sz.	imi-d-am,	imi-d-an,	imi-d-et,	imi-l-am,	imi-l-an,	imi-l-al,
Kett. sz.	imi-dedem,	imi-den,	imi-den,	?	?	?
Több. sz.	imi-d-eu,	imi-dеn,	imi-d-et,	imi-l-au,	imi-l-an,	imi-l-al.

Az â végü szók a' déliben *g*-t vetnek a' birtokos ragok elé, mint az éjszakiban *j*-t, p. o. *urmâ* gyapjus keztyü, hasonlóan foly, mint *ńoga* test, az éjszakiban, így:

urmâgem,	urmâgen	urmâgest stb.
ńogajem,	ńogajen	ńogajel stb.

A' birtokos ragok tehát azonosak az éjszaki és déli osztjákban, kivéve, hogy a' déli *t (d)* helyett az éjszakiban *l* áll, mint: *imet* felesége, az éjszakiban *imel*; *imidam* feleségeim, az éjszakiban *imilam*. A' többes számu birtokot tehát az éjszakiban *l*, a' déliben *d* jelöli.

84. §. Már midőn első ízben adtam némi tudósítást az éjszaki osztják nyelvrül*) megjegyzém a' felötlő tüneményt, hogy a' magyar nyelv a' többes számbeli birtokot *ja*-val jelöli, melly látszólag azonos az egyes számbeli harmadik birtokos raggal. P. o.:

bot-om,	bot-od,	bot-ja,
bot-ja-im,	bot-ja-id,	bot-ja-i (bot-j-ok)

's hogy az osztják mind az éjszaki mind a' déli nyelvjárások azonképen teszik. P. o. az éjszaki *hot*, a' déli *hat* ház:

hot-em,	hot-en,	hot-el,
hot-l-am,	hot-l-an,	hot-l-al;
hat-em,	hat-en,	hat-et,
hate-d-am,	hate-d-en,	hate-d-et.

De úgy teszen a' vogul nyelv is. P. o. az éjszaki vogulban *sem*, a' déliben *šam* a' szem; mind a' két osztjákban is *sem*.

Magyar	szemem,	szemed,	szeme,
	szemeim,	szemeid,	szemei.
Éjszaki vog.	semem,	semen,	semä,
	semanem,	semanen,	semanl.

*) Nyelvtud. Közl. VII. köt. 412. stb. l.

Déli vogul	šamem, šamanem,	šamen, šamanen,	šamä, šamanel.
Ejszaki osztj.	semem, semlam,	semen, semlan,	semel, semlal.
Déli osztják	semem, semeden,	semen, semeden,	semet, semedet.

Akár birjuk akár nem birjuk megfejteni ezt a' szembetünő azonosságot eme' nyelvekben: a' tény világos, 's olly nevezetes, a' millyen világos.*)

Mutató névmások.

1. *it* ez, *idï* így, a' 3-dik szám alattival: *tam-idï* úgy.

2. *si*, *sit* az. A' *si* (mikor *im* jelentésü, orosz szó, p. o. *si*, *evi undrelna vïl* ím, egy leány méhében visel. 1, 23.) rendesen jelzőül áll, 's azért nem is ragoztatik, p. o. *si-horas* ollyan, *si-miś* ollyan,

*) Az idézett *Nyelvtudományi Közlem. VII. kötet 412. stb. lapjain* a' névszók birtokos ragjainak nagy egyezésére, szinte azonosságára, mutattam a' tárgyas igeragozás megfelelő ragjaival, 's a' 414. lapon azt mondám: »Valamint a' tárgyas (ige-) ragozásban vagy rejtve (az m, d-ben), vagy nyiltan (a' *ja* és megfelelőjiben) a' tárgy jelelője okvetetlen ott van: azonképen kell a' birtokos névragozásban is előfordulnia, mivel máskülömben a' névszó nem birtokomat, hanem en magamat jelentené. *Házam* azt teszi, a' ház enyim, én a' ház birtokosa vagyok, ellemben *ház*ok, ha úgy szólhatnánk, mint a' szamojéd vagy a' mordvin nyelv (p. o. szamojéd *sava* jó, azután: *savam, savan, sava* = jó vagyok, jó vagy, ő jó; mordvin *mazï* szép, azután: *mazïan, mazïat, mazï* = szép vagyok, szép vagy, ő szép stb.), azt tennék: én ház vagyok. A' birtokos névragozás tehát ez okból egyez meg a tárgyas igeragozással, azaz, a' birtokos névragozásban is a' tárgyi jelelő fordúl elő, csakis evvel fejezhetvén ki a' nyelv azt, hogy a' névszó által jelentett dolog nem subjectum, hanem objectum.«

Budenz ugyanazon évben (1869-ben) az »Ugrische Sprachstudien I.« (Nachweis und Erklärung einer ursprünglicheren Gestalt der pluralischen possessiv-affixe in den ugrischen Sprachen) nincs tekintettel a' tárgyas igeragozásra, 's egész más úton haladva, mégis hasonló eredményre jut el, arra tudniillik, hogy a' többes számbeli birtokos ragokban »ein verstärkendes accessorium als demonstrativus pronominalelement« látható. A' külömbség, a' factumra nézve, az én és az ő nézetünk közt abban áll, hogy én azt a' demonstrativ elemet az egyes számban is megtalálom (p. o. *botom, botod, botja*, meg *tudom, tudod, tudja*), ő pedig csak a' többes számban ismeri el. »Ein solches, noch dazu die Beschränkung auf Pluralbegriff enthaltendes Pronominalelement muss mithin das fragliche Coaffixum der ugrischen Sprachen sein.« Pag. 42. 43.

si-mort annyi, *si vonda* addig; *si ho* az ember; *si ho si ne pilna lu samel krek vers* az az ember avval a' nővel ő szívében bünt tett. 5, 25.

sit az, magában állván, azért ragoztatik; *sidet* azok, *sidï* úgy. *tami izagat edïs sit vorna* az mind előtünt (lett) a' végett. 1, 22. — *lu sit, madot olïnpela jastas* ő az, a' kirül szólt. 3, 3. — *sit og suda pidl* az a' fő bíró alá esik. — *ojanget sidet, madet lïlel sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények.

Osïp verïs sidï, hodï torïm levï pardïs József tőn úgy, a' mint az Isten követje parancsolta. 1, 24.

3. *tam, tami, tom, tomi* az. Úgy látszik, *tam, tom* jelzőül, *tami, tomi* magában áll. De ragos alakjai nem fordúlnak elő. — *tam porana* most; *tam-idï* úgy; *tam hadl* ma; *hoj tami?* ki az? 8, 27. — *tami izagat edïs sit vorna* az mind lett azért. 1, 22.

4. *tï* ez, *to* az; *tïji* ide, *togo* oda, *tolta* attul, *tolta sagat* attul fogva; *tot* az, *toda* oda, és ott. *tïjï jogotsen mungeu šugadta?* ide jöttél-e minket kínozni? — *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább menvén. 9, 9. — *ula toda si vonda* légy ott addig.

Regulynél ezeket a' mutató névmásokat találom:

ši az, *šimeš* ollyan, *šidi* úgy; *šiget* azok;
tam ez, *tam-kuj* vogulul *ťe kum* ez ember;
tom az, *tom kuj* vogulul *tä kum* az ember.

tä ez, *ta* az, *tädä* ide (*tada* oda?); *tam kuj tädä ši* ez ember itt ez, vogulul *ťe kum tit ti.*

A' déli nyelvjárásokban, Castrén szerint, *tema* ez, *tom, toma* az; *temet, tomet* ezek, azok.

Kérdő és visszamutató névmások.

85. §. 1. *hoj* ki? *hojet* kik? rendesen ragoztatik. — *hoj ningïlana nomïs mas* ki adott nektek tanácsot? 3, 7. — *i hoja jastalem* az egyiknek mondom.

i hoj egyik, *pa hoj* másik. *i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juva, i jogodl* egyiknek mondom: menj, 's megyen, és másiknak mondom: jöjj, 's jő. 8, 9. — *kuš hoj* akárki.

A' *hoj*-nak szerkezetei: *hoj-ot* a' ki, *hoj-at* valaki. — Az *ot*-ot másunnan ismerjük már; az *at* pedig alkalmasint az *adel*-nek töje.

A' *hojat* többese *hojadet* valakik. *Ar hojat* sok, *ar hojadet* sokan. *sidet huvat ar hojadet jilet* azokon sokan mennek. 7, 13.

nem hojat senki. *nem hojat an pusl lužïdta kad jora* senki nem szolgálhat két úrnak. 6, 24.

Ide tesszük a' *kaman, kamïng*, hány? szót is.

2. *muj* mi? a' mi. *muj nïngena mung vorna ver?* mi neked miattunk a' dolgod? 8, 29. — *nem lve'a ponla Emmanuil, muj vll: mung panna torïm* Emmanuel nevet add neki, mi annyi: mí velünk isten. 1, 23.

A' mondat végén *muj* kérdést fejez ki; *evïlleta muj, ma tami verta puslem?* hiszitek-é, én ezt tehetem? 9, 28. — *mung nïng nemenna jellï ver an jastasu muj?* mí te nevedben jövendőlést nem mondtunk-é? 7, 22.

A' *muj*-nak szerkezetei: *muj-kem* mennyi, *mujkem, si-kem* mennyi, annyi; — *muj-lamba* millyen, *muj-sir* miféle, *muj-vuj* (mi állat) miféle; *muj-pa* más, vagy; *mujpa . . . mujpa* vagy . . . vagy.

3. *mat, mada* mi, melly; *madet* mellyek; *kuš mada* akárki; az ismeretes *ot* szóval: *madot* mellyik, a' melly. A' *mada*-nak végső *a*-ja, mint látjuk, úgy a' többesi képző mint az *ot* elött, kiesik. — *kuš mada ho, si ma jazïnglam kuš hul', pa sidet sagat an verl, nomïsla ho horaza ull, madot lu hotel omïts sej ohtïna* akármelly ember, ez az én beszédeimet akár hallja is, de azok szerint nem cselekszik, értelmetlen emberképen van, a' ki ő házát homokra rakta. 7, 26. — *sidï kuš hoj, madot ma si jazïnglam hull* így akárki (mindenki), a' ki az én beszédeimet hallja. 7, 24.

A' Reguly jegyzékében következő kérdő és visszamutató névmások vannak: 1) *koj* ki, vogulul *kungä*; 2) *muj* és 3) *molä* mi, vogulul *mänr*; 4) *mät, mäti* melly.

Castrén szerint a' déli nyelvjárásokban vannak kérdők és visszamutatók: *hoj, hoje, koje* ki; *met, metta* melly; *medoj* (*met-hoj* helyett) melly, ki.

A' visszamutatókhoz tartoznak, úgymond: *mecir* (jobban: *met-sir*) miféle, a' szurguti nyelvben *mugu-sir; tïs-sir* illyenféle; *tament* ollyan mint az, *tïment* illyen mint ez. A' két utolsó áll *ta, tï* és *ment* szókbul.

Határozatlan névmások.

86. §. 1) *pa* α) más; *pa soha jum* más bőrbe jutott = magán kívül lett.

pa-ot másik, egy más. — *kažalas pa kad i jï-pogñen* láta más két egy atyafiat*). 4, 21. — *šavïšal sit i paot* megmentetik az és a' másik. 9, 17. — *paot lu unltïjilta jahlal elta jastas luela* egy más a' tanítványai közöl monda neki. 8, 21.

pa-idï másképen, *pa-lamba* másféle, *pa-hadl* más nap, *pa-sagat* más szerint; *pa-sïr* más, másféle.

β) meg, és. *kažalas pa jastas* jelentkezék és monda. 1, 20. — *poy tajl, pa nem luela ponlen* fija lesz, 's nevezd őt. 1, 21.

pa-si meg az, megint.

2) A' *met* mint, Castrénnél, mint láttuk, *ment*, p. o. *tament* ollyan mint az, *tïment* ollyan mint ez. Bátran lehet tehát az osztják *met, ment* szót a' magyar *mint* szóval azonosítani, jóllehet a' tökéletes egyezés majdnem kétkedővé teszi az embert.

3) *aradtel* mindnyája, minde. Töje *arat*, birtokos ragja *el*, mellyet a' határozó *t* előz meg (lásd 81. §. 3). P. o. *aradtel voget* minden pénz(ek), *aradtel rudet* minden nemzetség(ek).

4) *antom* nincs, *antomet* nincsenek (*ant, an* nem és *om*). Regulynél *endam*; Castrénnél *endam, endam*. De Regulynél vannak e' szólások is:

ma endamel,	vogulul	*äm-tal*	=	nélkülem,
lu endamel,	vogulul	*täu-tal*	=	nélküle,
mung endamel,	vogulul	*man-tal*	=	nélkülünk.

Az *endamel,* úgy látszik, *endamli*, *endamla* helyett van.

5) *moltï* sok; *i moltï* egyvalami; *nem moltï* semmi; *moltas* sok.

6) A' többi határozatlan névmások a' *hoj* alatt vannak felhozva, mint: *hojat* valaki, *hojadet* valakik; *nem hojat* senki, *nem hojadet* senkik.

Regulynél találom: *mättät* valami, *ne mättät* semmi; *ne mät* semmi; *nem kožä* senki, vogulul *nem katpä; äzäd* minden, *mordeng* némelly, *mordenget* némellyek. Ezek közt a' *kožä* feltetsző; *äzäd*

*) A' magyarban »egy testvér« fratres uterini, »egy atyafi« tehát fratres carnales.

idegen, tatár nyelvü-e ? *mordeng* a' *mort* mérték-nek képzőse. A' tagadó *nem* csak *m* előhangu szó előtt *ne* (így a' vogul szövegben is).

Castrén szerint határozatlanok: *hojat* valaki, *medat*, *mettat* valami, *metsirat* valamiféle, *ťissirat* afféle.

Viszonyszók.

Ezen rovat alá mind azokat foglaljuk, a' mellyek akár névszók után akár igeszók előtt a' helyi viszonyokat kifejezik, tehát a' szorosan vett postpositiókat és adverbiumokat.

88. §. 1) *elťa* tól, ról, ból, p. o. *Matvej elťa jeming ajkol jastïpsa* Mátétul (való) szent hír-írás = evangeliom; *tajïs imel elťa* nemze nejétül; *jink elťa edïs* a' vízbül kijött; *turum elťa potardta sï* az égrül, ég felül szóló szó. — Regulynél *eul*, Castrénnél *ivet, evet* lévén a' tő, ennek csak *el* (*eil*) felel meg, a' *ta* tehát hozzájárult rag.

elťï által. Azonosnak lehet nézni az előbbivel; a' hozzájárult rag *tï* (*ta*). De némi külömbséget teszen Vologodszki a' kettő között, p. o. *jena at ull torïm elťa jastïmot jellï jastata jeming iki elťï* igazzá hogy legyen az istentül való mondás a' szent próféta által.

Mind a' kettő a' birtokos ragokkal így van: *elťem, elťen, elťel*; ez alakban tehát megszünik a' külömbség. Azért *lu elťel pernaja longïltïjiset* lehet: ő általa, vagy ő töle megkeresztelkedtek.

2) *il* vagy *jil* al, le; *ilip, jilip* és *ilbi* (al-u) alsó; ragosan *ilba*, hasonúlva *illa*, *illï* alatt; *ilbija*, *jilbija* alá; *ilta, jilta* alatt; *iliś*, *jiliś* aláfelé. P. o. *jil korija* essél le; *jil sevirla* levágatik; *lu jillï an pits* ő alá nem esett; *hanne-hojet kuret jïlbija* emberek lábai alá.

Más vissonyitókkal is egyesül, p. o. *pela*-val, tehát: *illa pela*, *iliś pela* alá felé; *sagat*-val, tehát: *jilta sagat*, például ebben: *hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman an longlet* a' hová a' zsiványek aláásván, nem mennek be.

Regulynél *iln*, vogulul *jaln*, és *ill* vog. *jale*, alatt és alá, fordúlnak elő. — Castrénnél *it, jit, ida, itta; jit-hot* alház, pincze, *jit-vot* alszél, azaz éjszaki szél; — *jideng* alsó.

3) *irš*. E' szónak nyomát se Regulynél se Castrénnél nem találom. Vologodszkynál *irš-na* koron, kor; *nïng vïa pidten iršna*

a' te bőjtbe fogásodkor = mikor bőjtölni akarsz. *sirš-na* = *si-irš-na* akkor, *i-sirš-na* egykor-on, ugyanakkor.

4) *olïn*. Ez is homályos szó; magában nem fordúl elő, hanem *pela*-val szerkesztve, *olïnpela*, 's jelent: felől, miatt, p. o. *purïjat ńavïrem olïnpela* kérdezgessetek a' gyermek felől; *Rahil hollal lu evi-pohlal olïnpela* Ráhel sír ő gyermekei miatt, síratja ő gyermekeit.

5) *og* fej, ebbül lesz *oht, ohta, ohtï* fen, fent, rajt. Viszonyító ragokkal: *ohtïna* felett, rajta, fen; *ohtïja* reá, felé, p. o. *si taga ohtïna* a' hely felett, *šanšuh ohtïja* térdre. Továbbá, birtokos ragokkal: *ohtem, ohten, ohtel* rajtam, -ad, -a, a' mellyek hasonlóképen fölveszik a' viszonyító ragokat, p. o. *ohtema* reám, *ohtenna* rajtad, feletted, *ohtela* reá; *lu lu ohtela vïsle mung každlau* ő ő magára vette a' mí betegségeinket.

Castrénnél vannak: *ohta, ohteja* és *ogoteja* felé, reá, *ohtena* és *ogotena* fel, fent, felett, *ohtivet, ogoteuh* felől.

6) *ultï; izagat ultïna* minden által, folyvást. — Alakjára és jelentésére nézve hasonló az *elï*-hez; eredetére nézve a' Kondai vogul *ujl* ád némi felvilágosítást, melly időt és okot kifejező viszonyító, p. o. *vati jomentanat ujl* a' tenger-parthoz mentekor; *aj jortet olne ujl* ivótársak léte miatt stb. (l. Kondai Vogul Nyelv. Szótára 34. l.). Az éjszaki vogulban van: *ult, ujlt* által, *ultem, ulten, ujtä* általam, általad, általa.

7) *undïr* has, bél, *undïrna* ben; *undreng* belső.

8) *kam, kim* kü, ki; *kaming* külső, *kim-pelah* ki-oldal, külső, kilső, *kimľa* kifelé (*kimiľ, kimľa*); *kimbi* külső.

Regulynél: *kamen*, vogulul *kvon* kün, kin, *kamm* (*kamń*), vog. *kvone* ki, kive, *kamelta*, vog. *kvonl* kívül, kívülről.

Castrénnél: *kâm, kêm, kîm; kâmen, kêmen* kün, *kâmetta, kimetta* kívül.

9) *keš*, raggal *keža*, homályos szó előttem. Vologodszki a' 6, 34-diket (melly oroszul így van: dovolno dľa každago dńä svojej zabotï = elég minden napra a' maga baja) így fordítja: *tarmal hadlundï keža lu lu muklal*. Tehát *hadlundï keš* napi tartás, napra való; *hadlundï keža* napra valóra, napra valónak. — Az orosz *vek* század, idő, életkor (*na veki* örökre, *vo veki* örökké) szóval lesz *vek keža* örökké, élethosszáig.

10) *kińš*, raggal *kińža* nál. Talán a' *keš*-nek változatja. Leg-

inkább az egybevető fokozást fejezi ki, mint a' magyar *nál*, p. o. *ma kińśa tak* én nálamnál erősebb; *oging vožet kińša aja an ullen* a' fővárosoknál kisebb nem vagy; *lï kińza jima ulleta* azoknál jobbak vagytok

A' *kińś* szót nem lehet a' magyar *köz* szóval egybevetni; mert az osztják *kut* felel meg a' magyar *köz*-nek.

11) *kut* köz; viszonyító ragokkal *kuta* közzé, *kutna* között; birtokos ragokkal: *kutem kuten kutel, kuteu* stb. közöm -öd -e, közünk stb.

p képzővel: *kutïp* közép, *hadl kutïp, at kutïp* nap közepe (dél), éj közepe (éjfél). — Regulynél *kutn*, vogulul *kalt* = között, és *kudob* alak, van *kutïp* helyett. — Castrénnél: *kut* köz, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudîvet* közöl; továbbá *kuttep* közép, és ragosai: *kutteba, kuttepna, kuttebîvet.*

12) *hoś* környék, közelség; ragosan *hoźa* nál, hoz, hozzá, p. o. *levem olal ma hoźa hońsman* egy szolgám fekszik nálam betegen; *lu hoźa šužemas sotnik* ő hozzá lépe egy százados. — Castrén nem ismeri e' viszonyítót. De Reguly ismeri, *koš* alakban, mi a' vogul *poal* nál, felel meg, innen R. *košäil* = *poaltä* nála. A' *hoź* és *koš*-nak jelentése a' származott *hoźïng, košing*-bul tetszik ki, melly mellette valót jelent, Regulynél *ma košingem* ennyi, mint a' vogul *äm poagomt*, azaz, én nálam, én mellettem. Ez a' *hoź, koš* a' 11—19 számnevek alkotását is eszközli, p. o. *i hoś jang*, R. *i goš jong* = egyhez tíz; *kad hoś jang*, R. *kat koš jong* kettőhöz tíz. Ez az utóbbi szerkezet azt mutatja, hogy a' *hoś, koš* főnévül, a' *kad, kat* pedig melléknévül áll, ha e' mellől az *n*-nek elesését nem gondoljuk (*kadn* (*katn*) *hoś* (*koš*) *jang*.

13) *hol* le, el, mint: *hol parkatat* rázzatok le. Származéka *holiś* elfelé, el, mint: *holiś senkta* elverni. Ragosa *holśa* elé, valahová. — Regulynél *kol*, mellyet talán nem helyesen magyaráz a' vogul *kotäl'* = hová felé, szóval, mert neki a' vogul *kot* felel meg. Castrén nem ismeri. A' vogulban, mint mondtam, *kat* a' megfelelője.

14) *hu* hosszú, messze; ragosai: *hua, huva* messzire, el, mint: *huva kidta* elküldeni, eltávoztatni; *huna* távol, messze; *hulta* messzirül. — Regulynél *kuu* (hosszú *u*-val) = *hu*. Ezt és ragosait így magyarázza meg a' vogul szókkal, a' mellyek mellé a' Vologodszki és Castrén szavait is tesszük, így:

Reguly.	*vogul.*	*Volog.*	*Castrén.*
kuu,	kosä,	hu,	hou, kouh,
kuui,	kosäi,	hua, huva,	hova,
kuun,	kosän,	huna,	hovan,
kuultä,	kosänl,	hulta,	hovatta.

A' Kondai vogul *kočä* csak változatja az éjszaki vogul *kosä*-nek. — A' magyar *hoszjú, hosszú* közelebb áll a' vogul *kosä, kočä*-hez: a' finn *kauk-a* ellemben az osztják *kuu, hou, kouh, hu*-hoz áll közelebb.

15) *jel* el, távol, elő; ragosai: *jellï (jella)* előre, továbbra, *jelna* előtt, előre; képzőse *(jelïp) jelbi* elő, 's ennek ismét ragosai: *jelbija* elé, *jelbina* előtt. — Castrénnél *it* felel meg a' *jel, (el)*-nek; *itpi* = jelbi, itpea, *itpeja* = jelbija, *itpena* = jelbina, *itpîvet* elö!. Regulynél *altagan* van a' vogul *elä, poagt* szókkal megmagyarázva. *Al* volna tehát = *el, jel,* Castr. *it; altagan* pedig az *al*-nak *t* (alt = vogul *elt* = előtt) ragosa, me'lyhez ismét a' hová kérdésre felelő *g*, 's a' hol kérdésre felelő *n* járultak; egyébiránt *ἅπαξ λεγόμενον* gyanánt vehető csak.

16) *ježalt* előtt, *ježalta* elébe. Regulynél *ïžältä,* következő vogul magyarázattal: *äm toïem lïil* = én ellenemben, én előttem. Az evangeliumban: *sidï vera, hooï kultsen toïïm j žalt* úgy tégy, a' mint megesküdtél isten előtt. — *mur edïs Isus ježalta* a' nép kimene Jézus elé. — A' tő *ježa, ïžä.* — Castrén nem ismeri.

17) *ježa* közép, mint *hadl ježï* nap közepe, dél, *at ježa* éj közepe, éjfél. — Castrénnél *ječe* közép, *ječega* közzé, *ječen* között *ječegeuh* közől.

18) *jo* meg vissza; ragosai: *jon* hátul, megett, utó; *jogo* vissza, meg, minek új ragosai *jogoś* és *jogot* vissza, utó; *jolta* utól. — Regulynél: *joln* vogulul *jun, jogo* vog. *ju, jolta* vog. *jujl.* — Castrénnél *joh* = *jogo.*

19) *ju* az előbbinek mása; képzőse *jup* utó, *jubem, juben, jubel* utánam, utánad, utána. Továbbá *jubina* után.

20) *jukan* osztály, rész; *jukana* gyanánt, ért, mint: *nen mu sol jukana ulleta* tik a' föld sava gyanánt vagytok; — *si jukana* azért; — *sem sem jukana, penk penk jukana* szem szemért, fog, fogért.

21) *lak* kerék. kör, gyűrű, golyó; ebbül *lakka* körül, széllyel, p. o. *sï mans mu lakka* hír ment a' földön széllyel. — Vogulban *lahv, lahve* széllyel, köröskörül.

22) *lat* idő, kor; *latna* koron, mint: *tolta sajat jelšik pitmal latna kažalas* onnan tovább mente-koron láta. — A' Kondai vogulban gyakran előfordúl, p. o. *ton lat* akkor, *aku lat* egykor, *ton latnel* attul fogva, azon kortul fogva stb.

23) *lap* be; *lap verta* betenni, *lap tugorta* bezáródni, beforrni, — Vogulban *lep* fedél, *lepil* lepel, fedél.

24) *lep* közel, hozzá, mint: *lu hoža lep jogotset* ő hozzá közel jövének, hozzá közelítének. Ragosa *lepna* közelben. — A' vogulban: *l'äpät* közelben, *l'äpäń* közelbe, *l'äpänl* közelrül.

25) *lip*, *libi* edény, bél; ragosai: *libija* belé, *libina* benn, *libi elta* belől. — Regulynél a' joln-nal van szerkesztve, így: *joln libinä*, vogulul *keurt* benn, és *keurn* belé; *libelt* vogulul *keurl* belől. — Castrénnél *tibe*, *tigbi* bel, belső, *tileja* belé, *tibena* benn, *tibîvet* belől.

26) *l'al'* ellen. Ámbár Vologodszkinál csak tárgynév gyanánt, *ellenség* és *had* jelentésében, fordúl elé, mégis ide teszem, mint a' magyar *ellen* szónak megfelelőjét, mert a' vogulban viszonyító, a' mellynek ragosai a' Kondai vogulban *l'alh* ellenébe, *l'al't* ellent. Az éjszaki vogulban is *l'äl't* ellent, lásd itt a' 16) alatt a' *ježalt* viszonyítót is.

27) *nog*, *noh* fel; *noh kil'is* felkelé. A' *nog*-nak ragosa *nogiś* fölfelé, és képzőse *nogil* fel-valóság, mellynek ragosa *nohla* felé, vagy *nohla pela* felfelé. — Regulynél van *nogoš pele*, mellyet a' vogul *nongäl'* = felfelé, szóval magyaráz. Ez a' *nogoš* = *nogiś*. — Castrénnél *noh, nok* fel; a' Kondai vogulban *noh* és *nonh*, az éjszaki vogulban *nong* és *nonga*.

Ezen viszonyító tője *no*, úgy hogy ennek ragosa a' *noh, nog, nok*, *nong*, *nongo, nonh*, 's azért tulajdonképen *felé* jelentésü.

28) *nom*, *num* fel; *nomi*, *numi* felső, *nomen*, *numin* fenn, *nomilta, numilta* felől, felőlrül; *nombi* és *numbi* felső, 's ennek ragosai: *nombija, numbija* felé, felsőbbé, *nombina, numbina* felett.

Látjuk, hogy a' 27) 28) alatti viszonyító tulajdonképen egy, *no*, *nu* tőjü. — Regulynél van: *nomen* vogulul *numen* fent, *nomeltä* vogulul *numel* felől. Castrénnél is *num*, *nom* fel, *numen*, *nomen* fenn.

29) *nim* al, *nim vot* al szél, azaz éjszaki szél (mint *num vot* felszél, azaz déli szél, lásd Bevezetés 10. lapj.). A' *nim*-nek ragosa *nimiś* alá felé.

Regulynél tanúlságos a' *nih*, mit vogulul *nalme* = alá, le,

magyaráz, 's ennek ragosa *nikiš*, *nikeš* vogulul *langäľ* = lefelé. Ebbül látjuk, hogy a' *nikiš* megfelel a' *nogoš*-nak, hogy tehát a' *nim*-nek tője is *ni*, mint a' *nom*, *num*-é csak *no*, *nu*. — Castrénnél nincs meg a' *nim*.

30) *sagat*, *sajït* szerint, ért, kor, p. o. *pora sagat* az idő szerint, *hodï sagat* miként; *i aj sel voh sagat* egy kis ezüst pénzért; *kad semla, lu jubina jitel sagat uvïset* két vak, ő utána jöttekor kiálta. Összeszerkeződik más viszonyítókkal is, mint: *jolta sagat* után, *tolta sagat* onnan, *jilta sagat* alatt, alá. — Regulynél nem találom; de Castrénnél van: *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

31) *siri* el, előbb; *sirija* előre, p. o. *siri imaśa si ho panna* előbb békülj meg azon emberrel; *sirija edta* előre kimenni, megelőzni. Regulynél nem találom; Castrénnél van: *sira*, *sire* előbb.

32) *tombi*. Ez a' *tom*, az-nak származéka, mellynek ragosai *tombija* azzá, arra, meg *tombina* azon kívül. A' *tombi* felveszi a' birtokos ragokat: *tombem*, *tomben*, *tombel* kívülem, kívüled, kívüle.

33) *panna* vel. Ez ragos szó, tője *pan*; több ragosát nem ismerem. Használata ebbül tetszik ki: *mung panna torim* mí velünk isten; *panna al vijat* vel(etek) ne vigyetek. — Se Regulynél, se Castrénnél nem fordúl elő.

34) *pad* fenék (vogulul *päť*), ragosa *pada* ért, végett; *sit pada* azért. — Castrénnél is *pete*, *pede* fenék: azután *pede*, *peda*, *pedan*, *pedait* miatt, ért.

35) *pel* fél, oldal; ragosa *pela* felé, túl, p. o. *manset lï irel pela* menének ő országok felé. — Származéka *pelak*, *pelïk* fél, oldal, 's ennek ragosa *pelka* = felé, is viszonyító. — Regulynél a' *pelak* megfelelője *pelek*, mutató névmással van szerkezve, így: *täm beleg*, vogulul *ti päl* e' fél, ezért; *tum beleg*, vogulul *ta päl* a' fél, azért. Meg van nála ragosa is: *pelkiš*, ebben *ut pelkiš*, mit vogulul így magyaráz: *pugi poalt* hátra felé. — Castrénnél *tom pêlga* a' felé, *tom pêlgena* a' félen, a' másik oldalon, *tom pelegîvet* a' felől, a' másik oldalrul. Így *tem pêlga*, *tem pêlgena*, *tem pelegîvet* e' felé, ez oldalra, e' félen, ez oldalon, e' felől, ez oldalrul.

36) *pil* fél, társ (a' 35. alatti pel = fél, oldal), azért *pil ho* feles, társ. Ragosa: *pilna* vel; *lu pilna* ő vele. — A' Castrénnél levő *pi*, *pe*, ezekben: *itpeja*, *itpena* stb. nem ennek a' *pil*-nek, hanem az előbbinék, a' *pel*-nek, csonkája, ezt tehát ki kell javítani

a' szótárban. — A' *pil*-nek képzőse *piling* feles, társ; ennek ragosa *pilinga* együtt.

37) *pulang* kor. Töje homályos; a' *pulang*-nak jelentése világos, p. o. *si pulang* akkor, *juš ohtïna ulten pulang* úton létedkor. A' *pulang jošna* = maga kezével, más jelentését is sejteti velünk. Reguly és Castrén nem hozzák fel.

38) *pungïl* oldal; ragosa: *pungla* oldalra, félre. — Castrénnél a' megfelelő *pungat* = oldalnak, több ragosa van: *pungada* mellé *pungatna* mellett, *pungadîvet* mellől.

39) *van* rövid, közel; ragosai: *vana* közelre, *vanna* és *vanasna* közelben, *vanïlta* közelrül. — Regulynél: *vannä*, vogulul *ľäpät* közel, közelben; *vanne*, vogulul *lyäpäń* közelre; *vanltä*, vog. *ľäpänl* közelrül. — Castrénnél: *vana, vanen* vagy *vanna, vanetta.*

40) *vol* alj, alap, hely; ragosa *vola* helyett, mint: *hana ull lu azel vola* királyul van ő atyja helyett.

41) *vond*, ragosa: *vonda* -ig, p. o. *Avram elta Tavïd vonda* Ábrahámtul Dávidig. — Castrénnél *unda.*

42) *vor* (ér?), *vorna* ért, végett; *si vorna* azért, *muj vorna* miért. A' *vor* a' birtokos ragokat veszi föl: *vorem, voren, vorel*, 's ez alakok ismét viszonyító raggal lehetnek, így: *voremna* érettem, p. o. *lï vorelna turum nubït ull* érettök van a' mennyország.

43) *moš* vég, ragosa *moža* -ig, *muj moža* meddig, míg.

44) *muhťi* által, keresztül, mellette el, p. o. *juš muhťi manta* az úton által menni. *i muhťi* egyáltalában, egyfolytában. — Regulynél *mohti* e' vogul magyarázattal: *tare* = keresztül, által. — Castrénnél: *mohta, mogda, mugda* által. A' tő nyilván *moht, muht.*

45) *mugolta* körül; *mugoltogï* körül, ragosa: *mugoltogïja* körüle. Töje *mugol* bizonyosan kereket, kört jelent; lehet, hogy egy a' *mungïl*, Castrénnél *mungol* csomó, szóval.

Ezeken kívül vannak még Regulynél:

α) *al* fel, vogulul *äl*, ragosa *ališ*, vogulul *äľal* felfelé.

alm, az *al*-nak *m* képzőse (mint 28. *no, nu* 's 29. *ni* ugyanevvel a' képzővel: *nom, num, nim*). Ragosa *almiš*, vogulul *älń* = felfelé.

β) *elte*, vogulul *tärmel* rajta. Ha így nem volna magyarázva, egynek tarthatnók az 1. alatti *eľťi*-vel.

γ) *ut* fel, part; *ut pelkiš* vogulul *puj poalt* part felé. Ragosa

uti vogulul *pa, vätäň* felé, partra. Ez a' szó Castrénnél is van: *ûtta* »über, gerade gegenüber.«

δ) *nam*, mintegy változatja a' *nim*-nek. Van két ragosa: *namen (nimen)* vogulul *nalmel* lent, alant, 's *nameltä (nimelta)* vogulul *nalvel* alól, lentrül.

ε) *sossel belä* vogulul *hani γoal* jobb oldal (khani oldal).

ζ) *vessel belä* vogulul *kuallem poal* bal oldal. — A' *sossel, vessel* még homályosak; nem merem a' *šanš* vagy *šaš* = hát, meg a' *venž, venš* vagy *veš* = kép szókra magyarázni, pedig nagyon ezekre mutatnak.

89. §. Az előszámlált viszonyszók némellye igehatórozóul vagy adverbiumul is szolgál, például:

il, jil le; *jil korija* essél le; *jil sevirla* levágatik; *lu jillï an pits* ő alá nem esett; —

kim ki; *kim kitïm us* ki volt küldve; —

hoś közelség; *hoźa šužemas sotnik* hozzá lépe a' százados; —

hol le; *hol vongta* levágni; —

jel el, előre; *Isus još jel medšimna lu hoźa hanimtas* Jézus a' kezét előre (ki) nyújtván ő hozzá ért; —

jogo, jogoś mege, vissza; *jolta* utól, p. o. *nen hoźa jogo kertśal* tí hozzátok visszatér: *jogoś kerlata* visszafordúlni; *jolta ńogolta* utólérni stb.

lap be; *lap tugorta* bezáródni, összeforrni.

no, noh fel, felé; *noh kilis* felkelt stb. stb.

Igehatározók.

90. §. Az igehatározók vagy eredetiek, vagy származottak.

91. §. Az eredeti igehatározók: *izï* bizony, *in* most, *top* alig, *met* mint, — azután a' tagadók, mint: *an* nem, p. o. *hanneho i ńaň leviman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él; — *anmota* nem adni, *an-pardta* nem parancsolni, azaz tiltani stb. — *anke* hanem.

anta nem, nemis, se. Minthogy a' vogulban *at* nem, tehát *ant* lehet az *an*-nak teljes alakja, mit Reguly igazol, kinél *end* = *an, ant.*

al ne, mindenkor az imperativust követeli, mint: *al hurïja vïta Maria nïng imen* ne félj venni Máriát, te feleségedet; — *al*

uśla ne tudassék; — *volla al ńulta, anta turumna, anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre.

Jegyzet. Az osztják *nem* (melly azonos a' magyar *nem*-mel) nem látszik igehatározónak, mert névszókat előz meg, azokat tagadókká tevén, mint: *nem urna* semmi módon; *nem hojat* senki; *nem tagana* sehol stb. Ez a' *nem* talán benne van az *antom*, nincs, szóban is; vogulul *at́im*, Castrénnél *endam, endem.*

Eredeti igehatározók még a' tulajdonságnevek is, a' mikor igehatározókul állanak.

92. §. A' származott igehatározók lesznek:

1) tulajdonságnevekbül, még pedig

a) a' szokott *a* és *na* ragok által, minélfogva minden tulajdonságnév adverbiummá lesz, p. o. *edïr* derült, *edïra* derülten; *parpïng* kemény, *parpïnga* keményen; *piling* feles, társ, *pilińga* együtt; *alïng* reg, *alïnga* reggel; *nomsïng* okos, *nomsïnga* okosan; *mustï* kedves, *mustïja* kedvesen. Lásd a' 67. §. a' 82. lapon. — Ide tartoznak: *jega* együtt, *jena* igen, igazán, amen.

ogor magas, *ogorna* magasan; *kur* láb, *kurna* (lábon) gyalog; *hïzim* hagyott, *hïzimna* utoljára; *ver* tett, *verna* valóban, igazán; *ur* mód, *ar ur* sok mód, *ar urna* sokféleképen. Látjuk a' nehány felhozott példábul is, hogy a' szokott *a, na* ragok által nemcsak tulajdonság- hanem tárgy-nevek is igehatározókká lesznek.

b) Szokatlan ragok által, millyenek:

n, mint *roman* mindjárt, *šitaman* csendesen.

s, mint: *admas* rosszúl, *adïm* rossz; *jimas* jól, *jim* jó; *moltas* sokan, bőven, *moltï* sok; *haras* gyéren, *har* gyér. — Azt lehetne gondolnunk, hogy az *s* az *a* raghoz járul, tehát ennek jelentését mintegy ismétli, így: *adïm* rossz, *adma* rosszúl 's *admas* rosszúl.

š, mint: *sïlaš* hallgatva (*sï* hang, *sï-la* hangtalan); *sumpaš* haszontalanúl, *sumpa* ostoba; *nužaš* szegényül, *nuža* (or.) szükség.

st, mint: *nužəst* szegényül, *jegast* együtt.

2) névmásokbul, különösen mutató, kérdő névmásokbul, mint: *idï* így, *tam-idï* úgy; *selta* onnan, *sega* azután; *tam hadl* ma, *mogadl, magadl* tegnap, *holajt* holnap.

3) viszonyszókbul, mint: *jilta sagat* alá, p. o. *jilta sagat hïrman* aláásni; *siršna* akkor, p. o. *siršna Ordan jogan lakka ulta mur izagat edliset lu hoža* akkor a' Jordan folyó körül élő nép

mind kimenének ö hozzá; *izagat ultina* folyvást; *lep* közel, *lep jogotset* közelítenek stb. stb.

A' Reguly jegyzékébül: *kundi* vogulul *kuń* midőn, *ittem* vog. *äń* most, *sagä* vog. *täjäh* azután, Vologodszkinál *sega; jôgot* vog. *jotl* azután; *püšnä* vog. *konäl* mikor; *tam katl* vog. *ťe katel* ma; *khalent* vog. *kolit* holnap; *pa katl* vog. *mot katel* más nap; *kolmït katl* vog. *kormit katel* harmad nap; *aleng* vog. *alpel* reggel; *mundi* vog. *mont* most; *koti* vog. *kumľe* hogyan; *koti sagait* vog. *kummos* mitszerint; *ibai (i-paji)* vog. *äkjot* együtt; *jagä* vog. *äkvät* együtt; *adel* vog. *janes* maga; *end* vog. *ät* nem, *tamiti* vog. *ťe kajtl* így, e' módon.

Castrénnél vannak: *hoda* hová, *hodan* hol, *hoťe, kotl* honnan; *tege* ide, *tette, tet* itt, *tet sagat* innen; *togoť* oda, *totta* ott, *totl* onnan; *noh* felfelé; *nûmen* fen, *nûmatta* felől; *itn* lent; *avasta* alulról; *pira* vissza, megé, *pirna* megett, *pirivet* megől; *itpeja* előtt; *hova* messzire, *hovan* messze, *hovatta* messzől; *vana* közel hozzá, *vanen, vanna* ott közel, *vanetta* közelről; *kîm, kêm, kâmen, kêmen, kâmetta* kivé, kin, kivől; *joh, jodan* haza, hon, *mohta* igenest, *megde* mellett;

hun mikor, *ťutna* akkor, *în* most, *sira* előbb, *hou, hovat* hoszszan, *togan* mindég, *mettatna* valamikor stb.

Mondat-kötök.

93. §. *at* hogy, p. o. *jena at ull* igaz hogy legyen; *kuš* akár, *kuš hun* akármikikor, *kuš hoj* akárki; *no* de (orosz); *sar* de, *sar jogodlet hadlet* de jönnek napok; *pa* és, meg, *pasi* megint; *mola* vagy; *ke* ha, a' szóhoz és mondathoz símul.

94. §. Felkiáltók. *ja,* vogulul *jaga, jaga ïä* oh, oh te

Második osztály.

Az igeszó.

95. §. Az igeszó tárgyalását is az igetők bővebb felhozásával kezdjük meg. Minden igető úgy tűnik elő, ha elkülönítjük a' *ta* végzetet, melly a' névi módot, az infinitivust és a' participium

praesens-t jelöli. Az igeszó vagy eredeti vagy származott lévén, előbb az eredeti igetőket, még pedig hangtesteik szerint osztályozva, soroljuk elő.

Magánhangzós egytagu igetők.

96. §. *ma-ta* adni, *ū*-ta tudni, látni; *ū*-ta és *vĭ*-ta kiáltani (uvïs kiáltott); *ji*-ta jönni, lenni (fieri), ellemben *ul*-ta lenni (esse); *ja*-ta inni; *le*-ta és *li*-ta enni; *ni*-ta nézni; *tí*-ta születni; *tū*-ta hozni; *vĭ*-ta vinni; *ma*-ta adni; *ha*-ta, *hĭ*-ta maradni; *hoj*-ta veszni; *hoj*-ta feküdni; *lij*-ta rothadni; *taj*-ta bírni, tartani.

A' *ja*-ta, inni, tő szokatlan, helyette *jaś*-ta és *janś*-ta jár, de ezek már képzős alakok. — Ezek a' szók hangtesteikre nézve a' magyar ev, iv, hiv, lev, tev, vev, viv (eszik, iszik, hiszen, leszen, teszen, veszen, viszen) igetőkhöz hasonlítanak, azonkívül némellye a' magánhangzót is elváltoztatja, p. o. *ji*-ta lenni- és jönni-bül lesz *juva* légy, jőjj; *juvat* legyetek, jőjjetek; *jum* lett, lévе, jött; *jûpsa* lét, levés, jövés; a' *le*-ta, *li*-ta enni-nek származott igéji: *lalĭl*-ta étetni, *lavema*-ta valamit enni, kezdeni enni; a' *ma*-ta adni-bul lesz: *mija* adj, *mijat* adjatok; *mijipsa* vagy *mîpsa* adás, adomány; *mijiś* adatik stb. pedig a' praesensben *ma-l-em, ma-l-en, ma-l* adok, adsz, ad. — A' Kondai Vogulban hasonló tüneményt mutatatnak ezek a' legegyszerűbb igetők. (Nyelvt. Közlem. IX. köt. 61. lap).

97. §. Mássalhangzós egytagu igetők.

1) *l-es, n-es* és *r-es igetők:*

al-ta hordani, emelni; *al'-ta* mutatni, tanítani; *ol*-ta feküнni; *ul*-ta és *vul*-ta lenni (esse); *kil*-ta kelni; *hol*-ta és *hul*-ta hallani; *hol*-ta halni; *hol'*-ta folyni; *hul*-ta hálóval fogni; *jul*-ta és *joul*-ta vetni; *lel*-ta szállani, reászállani; *lol*-ta, *lol'-ta* állani; *lol*-ta méltó lenni; *nel'*-ta nyelni; *tal*-ta húzni, színi; *pal*-ta félni; *pejl*-ta fürdeni; *pol*-ta fúni; *vel*-ta ölni; *vol*-ta élni; *onl'*-ta és *unl*-ta szokni; *kadl*-ta fogni, kezelni; *śujl*-ta terhelni; *kasl*-ta vinni; *pon*-ta tenni; *man*-ta menni; *kir*-ta béfogni; *hĭr*-ta ásni; *ner*-ta kenni, festeni; *sor*-ta száradni; *mar*-ta merni, merülni.

2) *k, h, g torokhangos igetők:*

Ezeknek *g*-je mássalhangzók előtt *h*-vá lesz. A' torokhangokat sokszor *n* előzi meg.

lak-ta pökni; *l'ak*-ta folyni; *pojk*-ta kérni; *senk*-ta ütni; *vank*-ta mászni; *noh*-ta sántítani, *nogïl* sántít; *rah*-ta érni, kelleni, *ragïl* kell, ismeretes; *tah*-ta vetni, *tagïl* vet; *voh*-ta híni, *vogïl* hí; *honh*-ta, *hunh*-ta hágni; *janh*-ta menni, útazni; *lonh*-ta bemenni; *lonh*-ta hasadni; *vonh*-ta vágni; *munh*-ta zsúrolni. Tegyük ide *ižik*-ta, vagy *išk*-ta dicsérni.

3) *t végü tők:*

Ezeknek utóhangu *t*-je némelly mássalhangzó előtt *d*-vé lágyul.

ed-ta kimenni, *etïm* kimenve; *kid*-ta küldeni, *kitïm* küldve; *jud*-ta vetni, *jutïm* vetve; *jond*-ta, *ind*-ta varrni; *jond*-ta játszani; *lid*-ta akarni, *litïm* akarva; *lod*-ta és *lud*-ta venni (emere), *lotïm*, *lutïm* véve; *ńod*-ta segíteni, *ńotïm* segítve; *rûd*-ta, *rîd*-ta keverni, fecsegni, *rûtïm*, *rîtïm* fecsegve; *pid*-ta esni, *pitïm* esve; *pod*-ta fázni, *potïm* fázva; *med*-ta fáradni, *metïm* fáradva.

4) *s, ś, š végü tők:*

unš-ta, *uš-ta* általmenni; *is*-ta szitálni; *los*-ta állani; *pus*-ta fúni; *mos*-ta és *mus*-ta kelleni, szeretni; *uś*-ta ismerni; *kanš*-ta, *kaš*-ta tudni, keresni; *kaś*-ta látni; *hanš-ta* írni, tarkázni; *hońs*-ta lázas lenni; *hoš*-ta érteni, tudni; *huś*-ta kisérteni; *uš*-ta veszni; *uš*-ta és *unš*-ta általmenni; *šuš*-ta lépni; *loš*-ta érni, méltó lenni; *puš*-ta megérni (reifen); *ponš*-ta u. a.

5) *p, m-es tők:*

šep-ta szopni; *tap*-ta tévedni; *nom*-ta gondolni, emlékezni; *šum*-ta savanyú lenni.

98. §. Magánhangzós kéttagu igetők.

1) *a véges tők:*

aľľa-ta fűteni; *ehta*-ta függni; *hojla*-ta érkezni, megszállani; *hola*-ta, *holï*-ta, *hoľ*-ta folyni; *honda*-ta futni; *hurla*-ta oltódni;

longa-ta kivánni; *leżala*-ta illeni, érni; *l'ol'ə*-ta olvadni; *šenkla*-ta serdülni; *tagïrla*-ta felakadni; *pûla*-ta dagadni; *purla*-ta repülni; *menla*-ta hajlani, menyülni.

2) *i véges igetők:*

ińzi-ta kérdeni; *ismï*-ta tudni; *korïji*-ta esni; *holi*-ta, *hol'a* folyni; *hurïji*-ta félni; *ńeriji*-ta bánni vele, vesződni; *ńozi*-ta kenni; *ńoliji*-ta nyalni; *ńuhli*-ta és *ńugol*-ta üldözni; *seri*-ta égni; *šaviji*-ta őrizni; *šaži*-ta mutatni; *rahni*-ta és *rakïn*-ta ébredni; *rańi*-ta hengerleni; *toriji*-ta rázódni; *tuhri*-ta és *tugor*-ta záródni; *pïmti*-ta fázni; *pïrïji*-ta és *purïji*-ta kérdezni; *pohni*-ta és *pogon*-ta fakadni; *puvïlï*-ta és *pûla*-ta dagadni, felfúni; *vol'ïji*-ta fényleni; *malïji*-ta tapasztalni; *mańži*-ta tépni; *mori-ta* törni, törik.

Látjuk, hogy néha az *a* már *ï*-vé gyengül, mint: *hola*-ta és *holï*-ta sőt *hol'*-ta folyni; *pûla*-ta és *puvïlï*-ta dagadni.

99. §. Mássalhangzós kéttagu igetők.

1) *t végü tők:*

ańid-ta örülni; *agïd*-ta és *igïd*-ta akadni; *kajïd*-ta megtérni, bánni; *jogod*-ta jutni; *selïd*-ta vetni; *pajïd*-ta vetni; *maïrd*-ta és *mïrd*-ta igyekezni. — Orosz szók: *lužïd*-ta szolgálni; *mučid*-ta kínozni.

2) *l-es, r-es, n-es kéttagu igetők:*

ogïl-ta leszállani; *hogol*-ta és *hugol*-ta futni; *lavïl*-ta őrzeni; *lovïl*-ta evezni; *lugol*-ta rágni; *ńugol*-ta és *ńogol*-ta hajtani; *pajïl*-ta kovácsolni; *pugol*-ta és *pogol*-ta törni, taposni; *vogol*-ta leszállani; *navïr*-ta ugranni; *ńogor*-ta és *ńohrï*-ta gyalúlni; *sevïr*-ta vágni; *tugor*-ta és *tuhrï*-ta záródni, betenni; *padïr*-ta nyomni; *pevïr*-ta és *peïr*-ta hibát követni el; *maïr*-ta és *mïr*-ta igyekezni; *sogon*-ta szűnni; *šakïn*-ta fúladni; *rakïn*-ta ébredni; *rogïn*-ta szakadni, rogyani; *pakïn*-ta ijedni; *pogon*-ta, *pohnï*-ta pukkadni.

3) *m-es kéttagu igetők:*

l'ikïm-ta történni; *ńogom*-ta futni; *ńugum*-ta felelni; *serïm*-ta csudálkozni; *tugom*-ta, *togom*-ta és *tuhma*-ta harapni; *porïm*-ta lépni; *menim*-ta elszakadni.

Származott igék.

100. §. Ezek származnak névszóktul és más igéktül;

101. §. I. Névszóktul származó igék.

Némelly névszó egyszersmind igető is. Ezek szorosan véve nem származott igék, mert a' névszó igésitő képző nélkül is igető lehetvén, az tehát eredeti gyanánt vehető. De itt soroljuk elő:

ú zaj, *ú*-ta kiáltani;
uś ész, *uś*-ta észrevenni, ismerni;
orkas (orkazïng gőgös), *orkas*-ta gőgös lenni;
hos hugy, *hos*-ta hugyni, hugyozni;
hor kéreg, *hor*-ta hámlani, hántani;
jerïm szük, *jerïm*-ta szükülni;
ler, lir nyilvános, *ler*-ta, *lir*-ta nyilvános, ismeretes lenni;
nomïs elme, *nomïs*-ta gondolni;
ńah nevetés, *ńah*-ta nevetni;
ńar kopasz, *ńar*-ta kopaszodni;
śaś érzés, *śaś*-ta éreződni, hallatszani;
sevï fonadék, *sevï*-ta szőni;
sogon vég, *sogon*-ta végződni;
pel fulánk, *pel*-ta szúrni;
potar beszéd, *potar*-ta beszélleni;
ver vett, *ver*-ta tenni;
mondal, mondïl batyú, csomó, *mondïl*-ta csomózni, csomagolni;
mosti, mustï kedves, *mosta*-ta, *musta*-ta kedves lenni.

102. §. Többnyire azomban igésítő képző járul a' névszóhoz, 's úgy származik attul az ige. Illyen igésítő képző:

1) *t*, hangtani okbul *d*, p. o.:

ajm enyv, ajïm-d, ajm-d enyvez;
amdïp öröm, amdip-t örvendeztet;
antïp öv, antïp-t övez;
antas segítség, antas-t segít;
kaži betegség, kažïd-ta fájni;
hani titok, hańad-ta titkolni;

hul korom, hulï-d kormoz;
jazing beszéd, jasta-ta beszélleni;
justam jutalom, justa-ta jutalmazni;
jukan osztály, rész, jukand-ta osztályba nyerni;
lunk szög, lunk-t szögez;
nem név, nemï-d nevez;
nor híd, nor-d hídaz;
nur harag, nur-d boszúl;
ńul eskü, ńul-t esküszik;
ńulïm seb, ńulïm-d sebez;
śur vonal, árok, sur-d vonalaz, barázdál;
šok, šuk baj, šoga-d tűr;
pil fél, társ, pil-d felez, társul;
pos jegy, pos-t jegyez;
por fúrú, porï-d fúr;
potar beszéd, potar-d beszéll;
mera mérő, merï-d, meraï-d mér;
moš vélemény, moš-t levél;

mugol, mungïl gömbölyü, mugol-d környékez, gömbölyít.

Ide látszanak tartozni ollyanok is, a' mellyek tő-névszója nem egészen világos, mint: *ind* és *jond* varr; *old* ött, forraszt, *jega oldta* összeforrasztani; *ord* oszt; *jolt* foltoz; *lunt* és *lungït* számol és olvas; *lalt* lehel; *sert* bűvöl; *part* parancsol; *pelt* vált; *vant* lát; *mult* esküszik, lásd *ńult*.

Ide számíthatók ollyanok is, mellyek igéje nem a' kész névszótul, hanem annak tőjétül származik, mint *lank-ta* fedni, nem a *langïl* (tető) szótól, hanem a' *lañ* vagy *lang* tőjétől származik. Ide tartozó példák a' felhozottakbul:

jazïng szó, *jas*, tehát *jas-t* szól,
justam jutalom, *just*, tehát *jus-t* jutalmaz.

Ezen *t, d* képző néha maga elé, néha maga után vet segédhangzót. Így *hulïd-ta* kormozni, *nemïd-ta* nevezni, *šogad-ta* tűrni, *porïd-ta* fúrni, *meraïd-ta* mérni, igékben a' segédhangzó a' képző előtt áll: ellemben *mošta-ta* vélni, *lunkta-ta* szögezni, *justa-ta* jutalmazni, *jasta-ta* szólni, *antïpta-ta* övezni igékben utána következik. Azt is jó észrevenni, hogy eme' *t, d* képző a' magyar *z* képzőnek felel meg illyetén származékokban; így *nemïd* = nevez.

2) *l* igesítő képző, melly az előbbivel hasonló, bár sokszor benható jelentésü.

evi hit, evi-l hiszen,
ink víz, inkĭ-l vízzel ömlik,
im jó, ima-l gyógyúl,
olïng első, olïngĭ-l első lenni,
joura görbe, joura-l görbül,
jout, jogot íj, jout-l lő, íjaz,
lïl lékek, lilĭl-ta háborodni (lillas háborodott),
ńulïm seb, ńulmĭ-l sebez,
sajk ébredt, józan, sajka-l ébred,
sol só, solal sóz,
pajïl sima, pajlal simúl,
pang gombolyag, pangĭl gombolyít,
puzïng füst, pusïngĭl füstöl,
velpas fegyver, velpasl vadászik,
vosrem epe, vosreml keserüvé lesz,
mort mérték, mortal mér,
mit bér, midal bérel,
moj vendég, mojl vendégül van,
ar sok, arl bőven van.

A' magyarban is az *l* és *t* közel jelentésüek, p. o. *pipál, pipáz.*

3) *m* igesítő képző majdnem mindég benható jelentésü.

eni nagy, enim-ta nőni,
edïr derült, edĭrma-ta derülni,
kon könnyü, konam-ta könnyülni,
kulï vastag, kulam-ta vastogodni,
sajk éber, sajgĭm-ta ébredni,
rom szelídség, *romïm* szelíd, rommam-ta csendesedni,
tarm elég, tarĭm-ta elég lenni,
tung igenes, tungïm-ta igenesedni,
veïng, veung erős, veïm-ta, veam-ta, tehetni, győzni,
veïla erőtelen, veïlam-ta erőtlenedni,
van közel, vanam-ta közeledni,

Ezen *m* képző által tehát tulajdonságnevekbül lesznek igék, még pedig benható jelentésüek.

4) *ś* igesítő képző.

olïng első, elïngśa-ta kezdődni,
ježa .... ježaś-ta bátorodni,
joura görbe, jouraś-ta görbülni,
jer .... jerśa-ta ellentállani, vonakodni,
lïk harag, lïgaś-ta haragunni,
jor úr, joraś-ta mint úr, úgy viselni magát,
im jó, imaś-ta békülni,
kand harag, kandaś-ta haragunni,
kaš kedv, kažaś-ta beléegyezni valamibe,
kunš köröm, kunžaś-ta körmölődni, fésülködni,
kut köz, kutaś-ta kötődni,
hani titkos, hańaś-ta titkolózni,
lep közel, lepśa ta beléférni,
l'al' had, ellen, l'alis-ta hadakozni,
navïr hab, navïrśa-ta habozni, tajtékzani,
ńongïl geny, ńongïlśa-ta genyesedni,
sam szív, samaśa-ta kivánkozni,
sïj hang, szó, sïjaś-ta hangzani,
sogon vég, sogonśa-ta végződni,
šok, *šuk* baj, kín, šokaś-ta, šukaś-ta, šogaś-ta, šugaś-ta bajlódni, aggni,
takïng erős, takanśa-ta erősödni,
tunk moh, tunkśa-ta dugúlni,
ver tett, verśa-ta tevődni,
mit bér, mitaś-ta bérbe szegődni.

103. §. Vannak igék, mellyek nem képző által, hanem egy névszónak a' *jï-ta*, *taj-ta*, *païd-ta* igével való összeolvadás által keletkeznek. A' névszó a' dativus-raggal előzi meg az igét, p. o.:

is öreg, *iza-jita* öreggé lenni, öregedni,
jim jó, *jima-jita* javúlni,
ur erő, *ura-jita* erőlködni,
lïk harag, *lïka-jita* haragba jutni, haragunni,
luńs dér, hó, *luńza-jita* hűlni,
ńarog kopasz fej, *ńaroga-jita* kopaszodni,
rogop csaló, *rohpa-jita* csalós lenni,
sorïm száraz, sűrű, *sorma-jita* sűrűdni,
tarïm kemény, *tarma-jita* keményedni.

Ezeket így is lehet írni: *izaita, jimaita, uraita, likaita* stb.

lïkïng haragos, *lïkïnga-tajta* gyülölni,
mustï kedves, *mustïja-tajta* szeretni stb.,
sorïm halál, *sorma-païdta* megölni,
sem szem, *sema-païdta* meglátni,
ver tett, *vera-païdta* vádolni stb.

De más igék is járulnak illy névszókhoz, jelesen *verta* tenni, *pïdta* esni, mint p. o.:

tarïm kemény, *tarma-verta* keménnyé tenni (*tarma-jita* keménnyé lenni);
sem szem, *sema-pïdta* szembe esni, azaz születni stb.

II. Igetőktül származott igék.

104. §. A' *t (d)* képző a' benható igét kihatóvá teszi, a' kihatót pedig tétetővé; néha a' kihatóhoz a' nélkül is járul, hogy változtatná jelentését, mint:

amïr-ta merülni, *amïrd-ta* meríteni,
edl-ta kijönni, *edlta-ta* kivezetni,
û-ta kiáltani, *uvïd-ta* kiáltani,
u-ta tudni, *ujïd-ta* találni, tudni,
unl-ta szokni, *unlta-ta* szoktatni, tanítani,
uš-ta veszni, *ušta-ta* veszteni,
ontas-ta segíteni, *onstasta-ta* segíttetni,
jul-ta vetni, *juld-ta* vetni,
kaï-ta bánni, *kajd-ta, kajïd-ta* megtérni,
kil-ta kelni, *kilta-ta* keltetni,
hol-ta halni, *holta-ta* ölni, veszteni,
jaś-ta inni, *jaśta-ta* itatni,
jerïm-ta szorúlni, *jermad-ta* szorítani,
le-ta enni, *lavïd-ta* étetni,
lerma-ta terülni, feküinni, *lermad-ta* teríteni, fektetni,
ńogal-ta mozdúlni, felérzeni, *ńogald-ta* mozgatni,
ńol-ta, ńolïm-ta hámlani, *ńolïmd-ta* szőrt ereszteni,
tarïm-ta elég lenni, *tarmad-ta* kielégíteni,
pejl-, peïl-ta fürdeni, *pejlta-, peïlta-ta* füröszteni,
pol-ta fúni, *polta-ta, pold-ta* fúvatni,
pohnï-ta, pogon-ta fakadni, *pogond-ta* fakasztani,
pusngïla-ta füstölögni, *pusngïld-ta* füstölni.

De van sok kiható jelentésü *t* képzős ige, a' mellynek akár névszói, akár igeszói tője az osztjákban nem világos, például:

ebïd-ta ömleni, önteni; *evïd-ta* vágni, *orïd-ta* szakítani (*oremata* szakadni); *jengïd-ta* fonni, *labïrd-ta* óldani, fejteni, *lepïld-ta* csalni, *logïd-ta* és *ľavïd-ta* mosni, *logod-ta* köszörülni, *lozïd-ta* kifogni rént, *lomïrd*-ta ránczolni, *lomïd-ta, lumïd-ta, lungïd-ta* ölteni, *lungïd-ta* számolni, *ľavïd-ta* szidni, *nord-ta* nyomni, *selïd-ta* vetni, *senïd-ta* becsülni, *sugod-ta* szakítani, *sumïd-ta*, *sungïd-ta* ruházni, *śamïld-ta* temetni, *palïd-ta* eloldani, szabadítani (vogul. *päl, pälen* szabad), *parkad-ta* lerázni, *vožad-ta* hajtani, üldözni, *murid-ta* törni (frangere).

2) Néha a' *t, d* kihatóvá teszi, a' mi *l* által benható volt, mint:

imal-ta gyógyúlni, *imad*-ta gyógyítani,
hanimla-ta érintkezni, *hanimd*-ta érinteni,
hurla-ta oltódni, *hurd*-ta óltani,
kerla-ta fordúlni, *kerd*-ta fordítani,
jilbala-ta újúlni, élедni, *jilƚata*-ta éleszteni,
joural-ta görbülni, *jourad*-ta és *jourd*-ta görbíteni,
leźala-ta illeni, *leźad*-ta illeszteni, igazítani,
sajkal-ta ébredni, *sajkad*-ta ébreszteni,
roganla-ta szakadni, rogyni, *rogand*-ta szakasztani, rogyasztani,
termali-ta sietni, *termad*-ta siettetni,
tungmil-ta igenesedni, *tungmid*-ta igenesíteni,
vosremla-ta keserű lenni, *vosremad*-ta keseríteni,
tušla-ta szomorkodni, *tušta*-ta szomorítani,
menla-ta hajlani, *mend*-ta hajtani, görbíteni,
pozala-ta végződni, *pozad*-ta végezni.

Egy-két esetben a' *t, d* más mássalhangzót is felvált, mint:

hańaś-ta titkolózni, *hańad*-ta titkolni,
omis-ta ülni, *omïd*-ta ültetni.

3) Gyakrabban a' *t* képzős igetőhöz járul, még pedig:

α) gyakorító *l*-hez:

enim-ta nőni, *enmil-ta*-ta nevelni,
ed-ta kijönni, *edl*-ta, *edl-ta*-ta kihozogatni,
jańs-ta inni, *jańsili*-ta iddogálni, *jańsil-ti*-ta ittatgatni,
long-ta bemenni, *longïli*-ta gyakran bemenni, *longil-ta*-ta bevezetgetni,

loś-ta, *lonś*-ta állani, *lonzili*-ta állongani, *lonzïl-ta*-ta, *lośl-ta*-ta, *lośal-ta*-ta állatgatni,
lungd-ta olvasni, *lungïl*-ta, *lungïl-ta*-ta számlálgatni,
niśla-ta nyúlni, *niśl-ta*-ta, nyújtani,
sïj szó, hang, *sïjal*-ta? *sijal-tï*-ta hirdetni,
sor-ta száradni, *sorlï*-ta száradozni, *sorl-ta*-ta szárítgatni,
rah-ta közel lenni, *ragïlï*-ta, *ragïl-d*-ta szeretni,
ron-ta késni, *ronal*-ta tartózkodni, *ronal-d*-ta tartóztatni,
tî-ta születni, *tîli*-ta, *tîl-ta*-ta szülni,
pod-ta fázni, *podïl*-ta, *podl-ta*-ta, *podl-tï*-ta hütögetni.

β) inchoativ, momentan *m*-hez.

lerama-ta látszani, *leram-d*-ta mutatni,
nomïlma-ta emlékezni, *nomilmad*-ta emlékeztetni,
śaźi-ta mutatni, *śazimd*-ta egyszer mutatni,
menim-ta szakadni, *menimd*-ta szakasztani.

Ide vethetők azon *am*-os igék, a' mellyek névszóktul származnak, mint:

leśik? *leśkam*, *leśkamd*-ta szélesíteni,
lebït lágy, *leptam*, *leptamd*-ta lágyítani,
lïk harag, *lïkam*, *lïgam*, *lïkamd*-ta, *lïgamd*-ta bosszantani,
ling gyenge, *lingam*, *lingamd*-ta gyengíteni,
ńamïk lágy, *ńamkam*, *ńamkamd*-ta lágyítani,
śimil kevés, *śimilam*, *śimilamd*-ta kevéssé tenni,
tak erő, *takam*, *takamd*-ta erőssé tenni,
vana közel, *vanama*-ta közeledni, *vanamd*-ta közelíteni.

γ) participialis *m*-hez:

omïs-ta ülni, *omsïm* ülve, ült, *omsïm-ta*-ta ültetni,
lol-ta állani, *lolïm* állva, *lomlïm-ta*-ta állatni, állítani,
lol-ta tolvajlani? *lolïm* lopva, *lolïm*-ta lopni.

δ) Igen gyakran járul a' *p* képzős igetőkhöz:

evil-ta hinni, *evilïp*, *evilïp-ta*-ta bíztatni,
antïp öv, *antïp-ta*-ta övezni,
ontïp, *ontïp-ta*-ta segíttetni,
imaś-ta békülni, *imazip*, *imazip-ta*-ta békíteni,
ontas-ta segíteni, *ontastïp*, *ontastïp-ta*-ta segíttetni,

unš-ta átmenni, *unžïp*, *unžïp-ta*-ta szállítani,
— — *uzïp*, *uzïpta-ta* gyujtani.
kasl-ta, vinni, *kaslïp*, *kaslïpta*-ta, szállítani.
kadl-ta fogni, *kadlïp*, *kadlïp*-ta-ta, eljegyezni,
hol-ta, halni, *holïp*, *holïp-ta*-ta, veszteni,
jogod-ta jutni, *johtïp*, *johtip-ta*-ta juttatni,
lild-ta, vegyiteni, zavarni, *liltïp*, *liltïp-ta*-ta, téveszteni, botrá koztatni,
lungïd-ta ölteni, *lungïp*, *lungïp-ta*-ta öltöztetni,
lumïd-ta ölteni, *lumïp*, *lumïp-ta*-ta öltöztetni,
sungid-ta } ölteni *sungïp* } *sungïp-ta*-ta } öltöztetni,
sumïd-ta } *sumïp* } *sumïp-ta*-ta }
sogop-ta szürni, *sohnïp*, *sohnïp-ta*-ta végezni,
= *sogop*, *sogop-ta*-ta fizetni,
šujla-ta beléfulni, *šujlap*, *šujlap-ta-ta* } fúlasztani,
— — *šujlïp*, *šujlïp-ta*-ta }
lé-ta enni, *lap*, *lap-ta*-ta fogyasztani,
rogïn-ta rogyni, *rohnïp*, *rohnïp-ta*-ta ledönteni,
sogon-ta végezni, *sohnïp*, *sohnïp-ta*-ta végezni,
togon-ta szakadni, *togop* } *togop-ta*-ta } szakasztani,
tohnïp } *tohnïp-ta*-ta }
pojk-ta kérni, *pojkïp*, *pojkïp-ta*-ta kérlelni,
pakïn-ta ijedni, *paknïp*, *paknïp-ta*-ta ijeszteni,
pal-ta félni, *paltap*, *paltap-ta*-ta ijeszteni,
pela-ta szúrni, *peltïp*, *peltïp-ta*-ta szúrni,
veïm-ta tehetni, erős lenni, *veïmp*, *veïmp-ta*-ta kényszeriteni,
mojla-ta vendégül lenni, *mojlïp*, *mojlïp-ta*-ta vendéget me ajándékozni,
voziji-ta porlani, füstölni, *vozijip*, *vozijip-ta*-ta füstölni,

105. §. A' *t*, *d* képző még *jï*-t is fogadhat el, mi gyakorító teszi a' kihatót.

ušl, *ušl-ta*-ta böjtölni, *ušltïjï*-ta gyakran böjtölni,
long-ta, *longïl*-t bemenet, *longtijï*-ta bemenni, 7, 13,
logïd-ta mosni, *logitijï*-ta mosni,
— — *nerijï*-ta tenni, cselekedni,
— — *ńavriji*-ta ártani,
al-ta vinni, hordani, *alliji*-ta hordozni,
— — — *volïji*-ta vigasztalólni.

106. §. *L* gyakorítóvá teszi az igét.

amïd-ta örülni, *amdïtla*-ta örvendezni,
ed-ta kimenni, *ella*-ta, *elli*-ta kimendegélni,
is-ta szitálni, *isili-ta* szitálgatni,
ismi-ta tudni, *ismalï*-ta kérdezni,
ol-ta feküdni, *olïla*-ta heverni,
omsimta-ta ültetni, *omsimtilï*-ta nyugtatni,
uś-ta } ismerni *uśl*-ta } tudakozni,
— } tudni *uzili*-ta }
kaś-ta tudni, *kaźala*-ta találni,
kir-ta befogni, *kirïlï-ta* gyakran befogni,
hïr-ta ásni, *hïrili*-ta ásogatni,
haś-ta maradni, *hazilï*-ta maradozni,
hola-ta } folyni, *holalï*-ta } folydogálni,
hol'-ta } *hol'al*-ta }
hol-ta, *holla*-ta sirni,
horis-ta hámozni, *horisla*-ta lehántani,
jogod-ta jutni, *jogtïlijï*-ta jöddögélni,
ji-ta lenni, jönni, *juvilï*-ta gy. lenni, jöddögélni,
justa-ta jutalmazni, *justïlï*-ta jutalmazgatni,
leśkamd-ta szélesíteni, *leśkamtili*-ta szélesedni, szélesítgetni,
lij-ta rothadni, *lijli*-ta savanyodni,
lild-ta zavarni, *liltïli*-ta, *liltiliji*-ta zavargatni,
logod-ta } köszörülni, } *lohtïla*-ta } köszörülgetni,
} mosni, } } mosogatni,
lonś-ta } állani, *lonzilï*-ta állongani,
loś-ta }
lugol-ta rágni, *luhlïjï*-ta rágcsálni,
ni-ta nézni, *nili*-ta nézegetni,
noh-ta sántítani, *nogilï*-ta sántikálni,
nomis-ta gondolni, *nomisil*-ta képzelni,
ńah-ta nevetni, *ńahal*-ta, *ńahïl*-ta nevetgélni,
ńogal-ta mozdúlni, *ńogalla*-ta mozogni,
n'olta-ta őrleni. *ńoltili*-ta őrlegetni,
n'ord-ta nyomni, *ńortïlï*-ta nyomogatni,
serd-ta bűvölni, *sertïli*-ta babonázni,
sugod-ta szakítani, *sugtili*-ta szaggatni,

sungid-ta ölteni, *sungitlï*-ta öltöztetni,
šuj-ta fúlni, *šujil-ta* és *šujla*-ta fuldokolni,
šuš-ta lépni, (tiji-togo) *šūžili*-ta (ide-oda) lépegetni,
rah-ta kelleni, hozzáférni, *ragilï-ta* közeledni,
taj-ta birni, *tajli*-ta viselni,
tah-ta vetni, *tahtilï*-ta vetegetni,
tasta-ta készíteni, *tastilï*-ta szerezgetni,
tî-ta születni, lenni, *tîlï*-ta teremni, születgetni,
tohnïp-ta-ta szakitani, *tohnïptïli*-ta szaggatni,
tugorta } betenni, *tuhrïlï*-ta betámogatni,
tuhrïta } zárni,
peld-ta váltani, *peltïlï-ta* változtatgatni,
pild-ta egyenlővé, felessé tenni, *piltila*-ta egyenlősítgetni,
pod-ta fázni, *potïlï*-ta fázogatni,
potltï-ta hűteni, fagylalni, *potltïlï*-ta hűtögetni,
vand-ta látni, *vandila*-ta nézegetni,
vank-ta mászni, *vankïlï*-ta mászkálni,
voh-ta híni, *vogïlï*-ta hivogatni,
vogol-ta leszállani, *vohlïlï*-ta száldosni,
vord-ta támasztani, *vortïlï-ta* támogatni,
med-ta fáradni, *metïlï*-ta fáradozni,
ma-ta adni, *mijla*-ta adogatni,
mungta törülni, *mungïla*-ta törülgetni.

Látjuk, hogy ez hol a' puszta igetőhöz, hol képzős igetőhöz járul. Képző igetőhöz járuló *l*: *omsimtïlïjita*, *hazilï*-ta,(mert *haś*-ta már a' *ha*-ta, hagyni, tőnek származéka), *horislata*, (mert *hor*-ta, *horis*-ta); *leśkamtïli*-ta. *tohnïptïli*-ta, *potltïli*-ta; a' többi példa mind puszta igetőhöz járuló *l*.

107. §. S' a z a l a n y r a h a t ó v á, a z a z r e f l e x i v v á, t e s z i a z i g é t, 's járul hol névszóhoz, hol igetőhöz. A' mikor névszóhoz járul, a' szók a' 102. §. 4. rovatba valók. Ide tehát az igetőhöz járuló *ś*-es példák tartoznak, a' melyek hasonlóképen kétfelé oszlanak, mert az *ś* vagy csupasz igetőhöz, vagy képzős igetőhöz járul.

a) Csupasz igetőhöz:

akïd-ta gyüjteni, *aktaśa*-ta gyülni,
al-ta mutatni, *alśa*-ta mutatkozni,
ella-ta támadni, *ellaśa*-ta emelkedni,

esl-ta ereszteni, *eslśa*-ta bocsátkozni, indúlni,
igïd-ta akasztani, *igitśa*-ta akaszkodni,
inzi-ta kérdeni, *inziśa*-ta tudakozni,
išik-ta dicsérni, *iškaś*-ta dicsekedni,
old-ta forrasztani, *oltïśa*-ta összeforrni,
omïs-ta ülni, *omsśa*-ta ülepedni,
unl-ta szokni, *unlśa*-ta magát szoktatni, tanúlni,
unlta-ta szoktatni, tanítani, *unltiśa*-ta vagy *untlśa*-ta összeszokni,
undlï-ta? *undlïśa*-ta üdvözölni,
kaś-ta látni, *kaźaś*-ta megjelenni,
ha-ta hagyni, *haś*-ta maradni,
ja-ta inni, *) *jaś*-ta és *janś*-ta inni,
kuts-ïm részeg, *kutśa*-ta részegedni,
joul-ta vetni, *joulśa*-ta reszkedni,
jud-ta vetni, *jutśa*-ta vetődni,
jogod-ta jutni, *johtanśa*-ta összeütközni,
jourd-ta csavarni, *jourtśa*-ta csavarogni, tévedni,
laptald-ta táplálni, *laptalśa*-ta, *laptïlśa*-ta táplálkozni,
lavil-ta őrzeni, legeltetni, *lavilśa*-ta őrizkedni,
lepild-ta csalni, *lepïlśa*-ta csalatkozni,
lang-ta fedni, ruházni, *langiśa*-ta takarózni,
lild-ta zavarni, *lilśa*-ta vegyülni,
ner-ta kenni, festeni, *nerśa*-ta dörzsölődni,
ńogald-ta mozgatni, felérzeni, *ńogalśa*-ta inogni,
ńolta-ta őrleni, *ńoltśa*-ta szétőrlődni,
senkand-ta verni, *senkantśa*-ta verekedni,
sogon, *sogonśa*-ta végződni,
sohnïpta-ta végezni, tökéletesíteni, *sohnïpśa*-ta végződni,
šožïnd-ta önteni, *šožintśa*-ta öntődni,
ragïld-ta, szeretni, *ragilśa*-ta szeretközni,
(*samna ragilśata* belészeretni),
rani-ta hengerezni, *raniśa*-ta hengerőzni,
rohnïmd-ta rontani, *rohnimśa*-ta lerogyni,
ron-ta késni, *ronśa*-ta, *ronaś*-ta késedelmezni,
tî-ta lenni, *tîśa*-ta benőni;

---

*) Azért *jand*-ta is inni.

tîli-ta teremni, *tîlśa*-ta növekedni,
tû-ta hozni, *tuś*-ta hozódni,
paltapta-ta ijeszteni, *paltaptaś*-ta félemedni,
peld-ta váltani, *peltaś*-ta változni,
pojk-ta imádni, *pojkśa*-ta imádkozni,
polta-ta fútatni, *poltśa*-ta fuvalkodni, dagadni,
pon-ta tenni, *ponśa*-ta tevődni,
pild-ta egyenlővé tenni, *piltśa*-ta, *piltaś*-ta, *piltiśa*-ta egyesülni, csatlakozni,
punš-ta nyitni, *punžaś*-ta nyílni,
ver-ta tenni, *verśa*-ta tevődni,
menim-ta szakadni, *menimśa*-ta törődni,
ma-ta adni, *mijśa*-ta adódni,
mung-ta törülni, zsurolni, *mungaś*-ta, *mungïśa*-ta zsurlódni, törülközni.

β) Képzős igetőhöz:

akma-ta most gyülni, *akmaśa-ta* gyülekezni,
kaïtïl-ta bánni, *kaïtïlśa-ta* bánkódni,
kadlïpta-ta kézfogást tartani, *kadlïptśa-ta* eljegyződni,
kutsïpta-ta részegíteni, *kutsïptïlśa-ta* részegedni,
antïpta-ta övezni, *antïptïjïlśa-ta* övezkedni,
uźan-ta előtünni, *uźanśa-ta* találkozni,
lomtïp — — *lomtïpśa-ta* tévedezni,
nemïd-ta nevezni, *nemïtśa-ta* neveződni,
lumïd-ta ölteni, *lumïtśa-ta* öltözni,
kerd-ta fordítani, *kertśa-ta* fordúlni.

108. §. *m* képző inchoativ vagy momentan jelentésü.

amïrd-ta meríteni, *amïrma*-ta megmerülni,
ella-ta támadni, *elma*-ta megemelkedni,
ankïr-ta ? *ankïrma*-ta megnézni,
evïd-ta vágni, *evïtma*-ta bévágni,
orïd-ta szakasztani, *orema*-ta megszakadni,
û-ta kiáltani, *uvema*-ta elkiáltani magát,
kalta-ta kelteni, *kaltma*-ta felkelni,
hugol-ta futni, *hugolma*-ta megfutni,

janś-ta inni, *janzema*-ta inni kezdeni,
{*jul*-ta és, {*julma*-ta és,
{*joul*-ta vetni, {*joulma*-ta visszavetődni,
langa-ta akarni, *langma*-ta akarni kezdeni ; *leta langmas* megéhezett,
le-ta enni, *lavema*-ta enni kezdeni,
ler-ta nyilván lenni, *lerama*-ta kitetszeni,
long-ta bemenni, *longema*-ta megérkezni,
lugol-ta rágni, *luhlema*-ta egyszer rágni,
navïr-ta futni, ugranni, *navïrma*-ta hanyatt ugranni, vetődni,
ńogold-ta, *ńogolma*-ta megindúlni,
ńugum-ta felelni, *ńuhma*-ta viszonozni,
selid-ta vetni, *selma*-ta egyszer vetődni,
sevïr-ta vágni, *sevïrma*-ta vágni kezdeni,
sogon-ta szakadni, *sohnema*-ta elszakadni,
surd-ta vonni, *surtema*-ta egy vonást tenni,
šukaś-ta aggódni, *šuksema*-ta bajlódni,
šuš-ta lépni, *šužema*-ta egyszer lépni közel,
rom szelid, *romïm*, *rommam*-ta lecsendesedni,
tušta-ta busítani, *tuštema*-ta elszomorodni,
palta-ta ijeszteni, *paltama*-ta félemedni,
pohni-ta fakadni, *pohnema*-ta megfakadni,
por-ta marni, *porema*-ta egyet harapni,
pod-ta fázni, *potema*-ta, *potïm*-ta, meghűlni,
vï-ta kiáltani, *vïvema*-ta elkiáltani magát,
voh-ta hívni, *vogema*-ta, *vogim*-ta egyszer híni,
vong-ta vágni, *vongema*-ta meg-, belévágni,
malï-ta tapogatni, *malema*-ta megtapasztalni,
menim-ta szakadni, *menema*-ta megszakadni,
mojla-ta vendégül lenni, *mojlama*-ta egyszer vendégül lenni,
mori-ta törni (törik), *morema*-ta megtörni (törik)
Látjuk, hogy, *ma* és *mï*, és *m* csak hangilag külömbözők.

Az *m* képző névszókbul is képez ugyan illyen jelentésü igéket, mellyek azomban nem ide, hanem a' **102. §.** 3) alá tartoznak. Például: *edïr* derült, *edïrma-ta* kiderülni, *joura* görbe, *jourma-ta* görbülni, *sïj* szó, *sïjema-ta* megszólalni, *piris* öreg, *pirsama-ta* öregülni.

109. §. *S* képző ritkán fordúl elő, 's nem szembetünő a' jelentése, p. o. *hor-ta* nyúzni, szántani, *horïs-ta* hámozni. Castrén szerint augmentativ jelentésünek tarthatjuk, lásd nála a' 97. §. f).

Különös ez: *vel-ta* ölni, *veltas*, *veltasla-ta* öldösni, fogdosni.

110. §. Az *nt* (*nd*) képző, melly vagy *a*-val, vagy *i*-vel jár, hasonlóképen ollyan, hogy jelentését inkább csak sejteni, mintsem meg tudnám határozni; peldák:

alïnd-ta hordani, *al*-ta hordani,
epśand-ta szagolni; *ebïl* szag, *epśa*-ta? szagos lenni?
uźand-ta előtünni? *uś*-ta tudni, tulajdonképen *uźan*-ta,
uśantïji-ta tetszeni, mutatkozni,
hulïnd-ta szót fogadni, *hul*-ta hallani,
jand-ta inni, (*jaś*-ta, *janś*-ta) *ja*-ta,
jouland-ta reszkedni, *joul*-ta vetni,
johtand-ta, *johtanta*-ta, *johtantï*-ta összehasonlítani, *jogod*-ta jutni,
juvind-ta lenni, *ji*-ta lenni,
levind-ta fogyasztani, *le*-ta enni,
senkand-ta csatázni, *senk-ta* ütni,
(*senkantïpsa* csata, *senkanśa*-ta verekedni),
rogand-ta rogyni, *rogïn*-ta szakadni,
(*takand*-ta? *takanśa*-ta erősödni),
porśand-ta marakodni, *porśa*-ta harapózni, *por*-ta marni,
veland-ta verekedni? *vel*-ta ölni, vadászni,
vïjand-ta? *vïjanśa*-ta szándékozni, *vï*-ta venni,
sevïrand-ta vágni, *sevïr*-ta vágni.

Talán idevalo, a' *hadna-ta* csapni, *had-ta* csapni; de van *hatśa*-ta is, csapódni.

111. §. Az igéktül származott igék tehát leginkább t, l, s, ś, m, nt kepzők által lesznek. De korántsem állíthatom, hogy ezeken kívül nem volna több képzö; rokon nyelveink, úgy mint a' magyar is, e' tekintetben nagyon dúsak. Némelly találkozást a' magyar és az osztják képzők között jeleztem már; figyelemre méltók még a' **102. §.** 2) alatti viszony az *l*-es és *t*-s igék közt, mint *imal-ta* gyógyúlni, és *imad-ta* gyógyítani stb. 's az *ś* képző (**107. §.**), melly a' magyar *dz* vagy *z* képzőnek felel meg.

Az említett képzők halmozódhatnak a' jelentésnek megfelelő változásával, mit a' felhozott igék is mutatnak. E' halmozódás

példája legyen még: *lumïd-ta* ölteni, *lumït-śa-ta* öltözni, *lumtïpta-ta* vagy *lumtïpd-ta* öltöztetni, *lumtïptïjïl-ta* öltöztetgetni, *lumtïptïjïlśa-ta* öltözködni;

továbbá: *lumïd-ta* ölteni, *lumïtlïji-ta* öltözködni.

112. §. A' Reguly jegyzetében nem találok erre nézve sokat; a' mi kevés van, minthogy a' praesensi alakban van írva, alább fogom előhozni.

Castrén a' déli osztjákbul, a' *t*, *id*, (*it*), *m*, *s*, és *ś* képzős igéket hozza fel. Szerinte is a' *t* vagy *d* névszókbul alkot igéket, mint: *ajem* enyv, *ajem-d* enyvez, *pôs* jegy, *pôs-t* jegyez stb; továbbá a' *t* benható igékbül kihatókat képez, mint: *termad* siet, *termat-t* siettet, *têb* téved, *têbett* téveszt, tévedtet stb. Ha továbbá a 49. lapon b) alatt azt mondja, hogy tt helyett némelly igében *pt* fordúl elő, mint *hajd'* marad, *hajd'ept* hagy stb., ebben a' *p*+*t* képzőt látjuk, mellyet a' 104. §. 3. *δ*) alatt sok példával megismertettem.

Az *id*, *it*, képzőrül mondja, hogy frequentativ igéket képez, mint: *jast* mond, *jastîd* gyakran mond. Ez Vologodszki szerint: *jasta*-ta mondani, *jastïla*-ta mondogatni. Az *id*, *ît* tehát = *l* képzőnkkel, megelőző hosszú í-vel.

Az *s* Castrén szerint augmentativ igéket képez, mint: *punǯ* nyit, *punǯes* sebesen, hirtelen nyit; *hud* köhög, *hudes* nagyon köhög stb. Vologodszkinál kevés példáját találom e' képzőnek. Különösen nála a' *hudes-ta* szónak *hulla-ta*, *hullï-ta* felel meg.

Az *ś* pedig Castrén szerint is reflexiv jelentésü, tehát azonos a' 107. §-ban felhozottal. Castrén a' *mîdaś* »sich vermiethen« példát hozza fel; ez nálunk *mitaś-ta*, vagy *midaśa-ta* szegődni, bérbe állani.

Az *m* momentan jelentésü igéket képez, mint nálunk a' 108. §-ban.

Végre Castrén még *k*, *g*, *h*, képzőt hoz fel, azt mondván, hogy evvel, úgy látszik, néha frequentativ igék képződnek; de a' felhozott példák közt vannak *ârg*, *ârk* énekel, *jankt* játszik, *ńak* nevet, a' mellyek azt mutatják, hogy azok az igék a' 101. §. alá tartoznak, a' mellyeken nincs képző. Az *arg*, *ark* nálunk *arj*, *ari*; a' *jankt* nálunk *jonkta* forog, a' miben a' *t* lehet képző; végre a' *ńak* nálunk *ńah* = nev-et.

113. §. A' mit conjugatiónak nevezünk, az az ugor nyelvekben a' módok, idők alakulásán kívül a' subjectum és a' tárgy közötti viszonyokat is magában foglalja.

Az éjszaki osztják nyelv csak három módot képez: a né módot, az imperativust és az indicativust. (Castrén azomban a' co juctivust is megtalálta). Idő-alakot csak kettőt: jelent és multat. subjectum és tárgy közötti viszonyokat azomban különösebb meghatározza; — minthogy a' tárgyat az igével magával is me jelölheti, 's az úgynevezett *tárgyas igeragozást* képezi.

Névi mód.

114. §. Az osztják nyelv névi módjának két alakja van, *ta* és az *m*-féle. Egy harmadik, a' *p*-féle, magában nem igen ker elő, de az igék származékaiban annál gyakrabban mutatkozi (**104. §.** 3. *δ*).

115. §. A' *ta* alaku.

Ez eddigelé nagyon ismeretes előttünk. A' *ta*, mint látju vagy közvetetlenül járul az ige-tőhöz, vagy *a*, *ï*, *i* magánhangz közbevetésével. Közvetetlenül járul az egytagu magánhangzós, egytagu *l, n, r, k, h, g*; *t*; *s, ś, š*; *p, m* utóhangzós, meg a' *t*; *l, n*, *m*-es kéttagu tőkhöz; másokhoz a' nevezett *a, ï, i* magánhan zók közbevetésével, mint az előbbi §§-ban láttuk. A' reflexiv és inchoativ vagy momentan *m*, úgy látszik, leginkább szeretik a *a*-t, lásd **107.** és **108. §.** Egyébkor az *a*-t felváltja *ï*, p. o. *ella-ta* é *ellï-ta* hányodni, *imalta-ta* és *imaltï-ta* gyógyítani stb.

116. §. A' *ta* névimódnak jelentése leginkább háromféle, mer megfelel a' magyar *ni*, *ó*, *ás* képzős igeneveknek, p. o. *ul-ta* lenni való, levés (lét); *le-ta* enni, evő, evés. A' magyar *ó*-nak sokféle je lentésében is osztozik, 's a' *jaś-ta* az »inni« és »ivás« jelentésein kí vül még ívó *ember*, ivó *vizet*, és ivó *edényt* is fejezhet ki. P. o. *al-t ho* vivő ember, *al-ta jug* vivő fa, hordozó ágy; *voh-ta* híni, *kaš-t* keresni, *senk-ta* ütni, de *vohta ho* hívó, *kašta ho* kereső, *senkta h* ütő, hopogó; *šožilï-ta* menni, járni, *šožilïta taga* járó hely, a' hc járnak stb.

117. §. A' *ta* névimód felveszi mind a' viszonyi, mind a' bi tokosi ragokat, valamint a' viszonyítókat is. P. o. *kerla-ta* fordúln *kerlatem, kerlaten, kerlatel* fordúlásom, -od, -a, *kerlatelna* fordúlás ban; *longtanna* bemenéstökben, (*hot libija longtanna, uša ver* a' házba bemenvén, köszöntsetek); *tolta sagat mantelna Isus kaš*

las onnan elmenvén, láta Jézus; *kasl-ta jelbina* költözés előtt; *so gondta moži* végzésig stb.

118. §. Végre a' *ta* névimód az *ot*-ot is magához veszi, 's ez által határozott dolognévvé (substantivummá) lesz. Ebben az összeolvadásban a' *ta-ot*-bul *tot* lesz, tehát a' *ta*-nak *a*-ja elvész az *ot* előtt Példák: tajta-ot = *tajtot; jim ťiťipsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem biró, a' ki jó gyümölcsöt nem hoz. 3, 10. — *ma jubem jitot* (jita-ot) az én utánam jövő. 3, 11. — *lu hoža jogots huštot* (hušta-ot) ő hozzá méne a' kisértő. 4, 3. — *Simon Petïra nemïdtot* (nemïdta-ot) a' ki Simon Péternek neveztetett. 4, 18. — *an nïtot* (nïta-ot) nem látó, nem látható; *nïng azen, si an nïtot vandtot* te atyád, az a' nem láthatót látó; — *haniot vandtot* (vandta-ot) a' titkot látó. 6, 6. — *lïl letot* (leta-ot) *kiníža una an ull?* a' lélek az ennivalónál nagyobb nem-e? 6, 25. — *turmet ohťina ultot* (ulta-ot) az egeken lévő. 6, 9. — *lï holïplal jontasman omïstodet* (omista-odet) ív hálójikat varrogatva ülők. 4, 21. — *ľavïdtodet* (ľavidta-odet) a' rágalmazók, szidók; *nen panna lïkïnga ultodeta* tí veletek haragosan levőknek (ulta-ot, többesben: *ultodet*, és dativusi raggal: *ultodeta*). 5, 44.

119. §. A' *ta* névimód Regulynél *ti*, néha *tä*, mint: *ames-ti* ülni, ülő, *ver-ti* csinálni, csináló, *aš-tä* szedő stb.

Castrén szerint az Irtisi nyelvjárásban az infinitivus *taj, tej*, a' Szurguti nyelvjárásokban *taga, daga*, de gyakran, úgymond, a' *j* vagy *ga* egészen elmarad, így: *ômasta tongadem* ülni akarok (az itteni nyelven: *omïsta langalem*), *tẽde most* enni kell (az itteni nyelven: *leta mosl*). Az infinitivus tehát az éjszaki és déli nyelvjárásokban egy, kivéve, hogy *tẽde*, le-ta helyett, a' magánhangzók egyezésére mutatna, minek az éjszakiban nincsen nyoma. A' *ta, te* vagy *taga, daga* alakú infinitivusnak azon értelmére nézve, hogy a' supinum accusativusát is kifejezi, a' mit Castrén megemlít, nem kell mást gondolni, mint azt, hogy az osztják infinitivus azonképen szerepel, mint akár a' német: ich gehe Wasser trinken, akár a' magyar: megyek vizet inni: éjszaki osztjákul: *jink jašta manlem.*

A' participium praesensre nézve azt mondja Castrén, hogy hasonló alaku az infinitivussal, 's gyakran azonos vele (fällt häufig mit demselben zusammen), mit eme' példákkal világosít: *unttada hojat* tanító ember (homo docens), meg: *unttada menôt* tanítani ment. Az éjszaki nyelven: *unltata ho*, meg: *unltata mans*. Úgy

látszik tehát, hogy a' *ta*-féle névimódra nézve nincs különbség az éjszaki és déli nyelvjárások közt.

120. §. Az *m* alaku.

Ez is vagy közvetetlenül járul az igetőhöz, a' kiejthetés végett *ĭ*-t vevén föl, melly mindannyiszor kiesik, ha a' kiejtés nem kivánja meg, vagy *a*, *i* magánhangzónak közbevetésével, a' melly állandóan megmarad. De a' magánhangzós egytagu tők némi változatosságot mutatnak az *m*-es névimódban, a' mennyire ismeretes, p. o. *û-ta* kiáltani, û-m; *u-ta* látni, tudni, *u-m*; *taj-ta* bírni, *taj-m*; de *tu-ta* vinni, *tuv-ĭm*; *le-ta* enni, *lev-ĭm*; *ji-ta* lenni, *ju-m*.

Egyebek példáji gyanánt legyenek: *pid-ta* esni, *pitĭḿ*, *hanš-ta* írni, *hanžim*, *lolĭmta-ta* állítani, *lolĭmtĭm*, *pozala-ta* meghalni, *pozalĭm*; *voh-ta* híni, *voǵim*; *vanama-ta* közeledni, *vanamĭm*; *korĭjita* esni, *korĭjim*, *man-ta* menni, *manĭm*; *tugor-ta* zárni, *tuhrĭm*; *oms-ta* ülni, *omsĭm* stb.

De *jasta-ta* mondani, *jastĭm* és *jastam*; *sĭjalta-ta* hirdetni, *sĭjaltam*; *lavĭlśa-ta* őrizkedni, *lavĭlśam*; *tarĭnla-ta* szorgalmatoskodni, *tarĭnlam*; *kaźala-ta* látni, *kaźalam* stb. Nem tünik elő tehát itt az a' következetesség, a' mellyet, legalább részben, a' Kondai vogul mutat, lásd a' Kondai Vogul nyelv 72—77. lapjait.

121. §. Jelentései az *m* alaku névimódnak a' következő példákból tetszenek ki: *kaslĭm* költözés, *kadlĭptĭm* eljegyzés, *kaslĭm jubina*, *kadlĭptĭm jubina* költözés után, eljegyzés után; — *Irot han pozalĭm jubina* Heródes király halála után; — *sema pitĭm judej han* a' megszületett zsidó király; — *Irot han ulĭm hadlet* Herodes király voltának napjai; — *nebekna hanžim idĭ* a' könyvekben így írva; — *hus holĭmtĭm* a' csillag megállapodása; — *lĭ manmel* (manĭm-el) *jubina* ív elmentök után; — *Irot mudra jah voǵimna hus etĭm pora lĭ eltel purĭlĭjis* Heródes a' bölcseket (magához) hívám a' csillag kijövetelének idejét tudakozá ő tőlök. 2, 7. — *vanamĭm lĭk* közeledő harag. 3, 7. — *nebeketna sidĭ jastĭm ull* a' könyvekben így van mondva. 4, 4. — *hun izagat tarmatĭm an jĭl* míg minden betöltve nem lesz. 5, 18. — *ńavĭrem lĭl kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *torĭm pernaja longĭltĭm iki* keresztelő = isten keresztjébe bemenető öreg; — *varas elta verĭm* szőrből készült stb. A' jelentés tehát hol benható (szenvedő), hol kiható (cselekvő), hol jelzői (attributiv), hol magában álló összerű vagy elvont.

122. §. Az *m* névimód lehet többes számbeli, 's fölveszi a' viszonyi és birtokosi ragokat.

Többes számbeli *lungtïm* olvasva van, *lungtïmet* olvasva vannak, mint: *nen hoźa i og-ubïtlan izagat lungtïmet* nálatok a' fejetek hajszálai is mind megvannak olvasva.

Viszonyragul *na* szerepel leginkább, mint: *vogïm* hívott, híva, *vogïm-na* (*mudra jah vogïmna hus etïm pora purïlïjis* a' bölcseket híván, a' csillag föltetszésének idejét tudakozá); *korïjim* esve, esett, *korïjim-na*; *edltïm* kivéve, *edltïm-na* (*šanžuh ohtïja korïjimna, i lï taźel edltïmna luela majlïpsa tuset* térdre esvén, és kincsöket előhozván neki ajándékót adának); — *hulïm* hallott, hallva, *hulïm-na* (*sit hulïmna jastas luela* azt hallván, monda neki); *tuhrïm* zárva, *tuhrïm-na* (*nïng jubenna ovï tuhrïmna pojksema* te utánad az ajtót bezárván imádkozzál) stb.

Jelentésére rokon vele az *n* (mindenkor *an*) rag, p. o. (*ulïm*) *ulman* lévén, (*hulïm*) *hulman* hallván, (*litïm*) *litman* akarván, (*verïm*) *verman* tevén, (*ponïm*) *ponman* tevén, (*lolïm*) *lolman* állván, (*potartïm*) *potartman* beszéllvén, (*vandïm*) *vantman* látván, (*hońzïm*) *hońsman* forró lázban levén, (*serïmïm*) *serïmman* csudálkozván.

(*jastam*) *jastaman* mondván, (*sïjaltam*) *sïjaltaman* hirdetvén, (*kaźalam*) *kaźalaman* látván, (*lavïlśam*) *lavïlśaman* őrizkedvén, (*hanïmśam*) *hanïmśaman* érintkezvén.

(*levïm*) *levïman* evén, (*korïjim*) *korïjiman* esvén, (*hïjim*) *hïjiman* maradván stb.

A' birtokosi ragok közöl leginkább a' 3-dik személybeli tünik elő az evangeliumban. P. o. a' *man-ta* men-ni igének *m*-es igeneve *manïm* menve, ment, menés stb. 's ez az egyes számbeli birtokosi ragokkal: a' **81. §.** szerint volna: *manmem, manmen, manmel*; *manmeu, manmen, manmel* mentem, mented, mente; mentünk, mentetek, mentök, mint van is: *lï manmel jubina* ív elmentök után (2, 13.). De az ismeretes *na* viszonyraggal hol *el-na*, hol *al-na* fordúl elő, jelentésbeli külömbség nélkül.

el-na, p. o. *šuš-ta* lépni, *šužem*, *šužemelna*, — *lu unltïjilta jahlal, lu hoźa šužemelna, noh kiltata luel pitset* ő tanítványai, ő hozzá lépvén, fel kezdék őt kelteni. Itt a' subjectum többesben áll. Ellemben: *lu hop libija longmelna* (*longïm*) *jogoś unžis* ő a' hajóba bémenvén vissza tért. Itt meg a' subjectum egyesszámbeli. — Azonképen találjuk az *al-na*-t is, p. o

lïel Vipleem voža kitmalna jastas őket Betlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *lï, han partïpsa hulmalna, manta pitset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdének. 2, 9. — *hus lolïmtïm kažalamna lï amïtset* a' csillag megállapodását látván ők örvendének. 2, 10. — *pa togo jogotmalna šešmašas* 's oda jutván (József) lakni kezde. 2, 23. — *Nazaret hïjimalna jogots i volta pits* Nazaretet elhagyván mene 's lakni kezde. 4, 13.

123. §. Ez az igésnév is fölveszi az *ot*-ot, p. o. *jum-ot* levő, *longïmot* bémenő, *ulïmot* való; *honsta jumodet* hideglelősök, *kulna longïmodet* az ördög által elfoglaltak (a' kikbe belément az ördög), *tïlismušna ulïmodet* hóldkórságban valók, *veïla jumodet* erötlenedők 4, 24. *tïm-ot* a' született, *lu undrelna tïmot jemïng lïl elta ull* az ő méhében született a' szent lélektül van. 1, 20. — *nurïng voj elta tïmodet* a' kigyótul születtek. 3, 7; *Simon Petïrna nemtïnot* Simon Péternek neveztetett. 10, 2.

124. §. Castrén felhozván azt az igésnevet, az *n* (*na*) viszonyragos alakot gerundiumnak nevezi, 's azt véli, hogy eme' gerundium alkalmasint egy *ma* képzőjü elveszett tőnek a' locativusa. De a' puszta *n*-nek meg a' teljes *na*-nak okául megemlíti, hogy »in der absoluten Form (azaz birtokos rag nélküli alakban) ist die ursprüngliche Endung des Locativs (na) durch Elision des auslautenden Vocals verkürzt worden, in Verbindung mit den Personalaffixen (birtokos rag) tritt sie aber vollständig hervor, z. B. *ma uimemna* bei meinem Sehen.«

A Reguly hozta osztják énekekben az *m*-es igésnév (*em*) igen gyakori; a' birtokos *l* rag is gyakran ott van (*al*).

125. §. A' *p*-s névi mód magában nem igen van meg, de a' származott igékben nagyon szerepel, lásd **104. §.** 3. *δ*), valamint az igéktül származott névszókban, lásd a' **40. §.** A' *ta*, *m* névimódok és a' *psa*-féle származott névszó csaknem egy jelentésüek, p. o. *Vavilon voža kaslta jelbina* Babylon városba költözés előtt; *Vavilon voža kaslïm jubina* Babylon városba költözés után, meg *Vavilon voža kaslïpsa vonda* Babylon városba költözésig.

Parancsoló mód.

126. §. Ennek képzője az egyes számban *a*, a' többesben *at* vagy *atï*; a' kettős nem fordúl elő se Vologodszkinál, se Regulynél.

A' képző a' mássalhangzós végü tőkhöz közvetetlenül járul, igy *man-a* menj, *pon-a* tégy, *man-at* v. *man-atï* menjetek, *pon-at* v *pon-atï* tegyetek. Magánhangzós végü tőkhöz *v*, vagy *j* közbevetésével járul, így: (*tu-ta* hozni), *tuv-a* hozz, *tuv-at*, *tuv-atï* hozzatok; *vï-ta* vinni, *vij-a*, *vij-at*; (*każala-ta* nézni), *każalaj-a* nézz, *każalaj at* vagy *każalaj-atï* nézzetek; (*hurïjï-ta* félni), *hurij-a* félj, *hurij-at*, *hurij-atï* féljetek. Látjuk ebbül, hogy *u* után a' közbevető hang *v*, *a* és *i* után *j*.

A' legegyszerübb tők magánhangzó-váltást mutatnak, így:

ma-ta adni, *mij-a* adj, *mij-at* adjatok,
ji-ta lenni, *juv-a* légy, *juv-at* és *juv-atï* legyetek.

A' többiekét nem találtam meg, jelesen nem tudom, mi a' *le-ta*, *li-ta* enni, igének parancsolója, *lej-a*, *lij-a*-e'? vagy *lav-a*? minthogy *lavïd-ta* étetni, *lavema-ta* enni kezdeni.

Regulynél van *engi*, vogulul magyarázva: *kot angveln*, azaz vesd le (a' ruhát, csizmát); továbbá folytatja Reguly: *enhlem*, *kož enhlem* vogulul: *kot angvilem* vetek, levetem. A' tő tehát *enh-ta* (vogulul: *angvung*), 's ennek parancsolója: *eng-i*. Ennél fogva a' parancsolónak képzője *a* is *i* volna Reguly szerint.

Castrén a' *pan-ta*, *men-ta* (tenni, menni) igék parancsolóját így mutatja fel:

	Irtisi nyelvjárásban:		*Szurguti nyelvjárásban:*	
Egy. sz.	pane	mena	pane	mene
	panag	menag	paneh	meneh
Kett. sz.	panaden	menaden	paniten	meniten
	panagen	menagen	paneganat	menigenat
Több,sz.	panaden	menada	paniten	meniteh
	panat	menat	panitat	menidat.

Indicativus.

127. §. Az osztják nyelvben az indicativusnak nincs jelelője, mint általában egyik finn-ugor nyelvben sincsen. Az igető tehát, a' mellyhez az idő-alakok képzőji járulnak, maga az indicativus.

Ennek jelentése már vagy *kiható* vagy *benható*, melly külömbség az igével magával jár, azért a' nyelv nem is fejezi ki azt valami jelelő által, mert a' *pon-ta* tenni, *vand-ta* nézni, látni, igék

természetöknél fogva kihatók: ellemben a' *man-ta* menni, *ji-ta* lenni (fieri), *vol-ta* lenni (esse) és lakni igék, benhatók.

Az osztják nyelv indicativusa két egyszerű időalakot képez: *jelent* és *multat*; de a' névimód segítségével némelly igék, úgymint: *ul-ta* lenni, *pid-ta* esni és kezdeni, *ji-ta* lenni, *pus-ta* tehetni, *mos-ta* kelleni, *taj-ta* bírni stb. szerkesztett időalakokat is képeznek, mint látni fogjuk.

128. §. Jelen idő.

A' jelen idő-alak, úgymint általában a' finn-ugor nyelvekben, egyszersmind a' jövendőt is jelenti. De sajátságos az, hogy ellenkezőleg a' finn-ugor nyelvekkel, az éjszaki osztják jelenidő alak *l* jelelőt veszen föl, még pedig külömbség nélkül akár kiható, akár benható jelentésü, 's akár eredeti, akár származott legyen is az ige. A' személyes ragok az egyes számban m, n —, a' többes számban u, ta, t, a' kettős számbeliek nincsenek Vologodszkinál, de Regulynél megvannak. A' praesens alakban tehát *l* jelelőt és a' személyes ragokat találjuk.

Az *l* a' magánhangzón végződő tőkhöz közvetetlenül járul, p. o.

ji-ta lenni, *jil* leszen; *vï*-ta vinni, *vïl* viszen; *taj*-ta bírni, *tajl* van neki; *tu*-ta hozni, *tul* hoz; *ma*-ta adni, *mal* ád; *le*-ta enni, *lel* eszik. Továbbá:

viśa-ta vivődik, *viśal* vitetik; *eslśa*-ta bocsáttatni, *eslśal* bocsáttatik; *jasta*-ta szólni, *jastal* szól; *mijiśa*-ta adódni, *mijiśal* adatik; *lumtïpta*-ta öltöztetni, *lumtïptal* öltöztet; *lumtïptïjiśa*-ta öltözködni, *lumtïptïjiśal* öltözködik; *pojkśa*-ta imádkozni, *pojkśal* imádkozik; *ankïrma*-ta nézni, *ankïrmal* néz; *nemïtśa*-ta neveződni, *nemïtśal* neveztetik; *ušta*-ta veszteni, *uštal* veszít; *unlta*-ta tanítani, *unltal* tanít; *šavïji*-ta menteni, *šavïjil* ment.

—

N, r, l, s, š, ž utóhangú tőkhöz is közvetetlenül járul.

pon-ta tenni, *ponl* teszen; *man*-ta menni, *manl* megyen; *potar*-ta beszélleni, *potarl* beszéll; *ul*-ta lenni, *ull* van; *vol*-ta élni, *voll* él; *mos*-ta kelleni, *mosl* kell; *pus*-ta tehetni, *pusl* tehet; *huś*-ta kisérteni, *huśl* kisért; *uš*-ta veszni, *ušl* vész (*uštal* veszít); *kanš*-ta keresni, *kanžl* keres.

A' torok-hang után *ï*-nek közbevetésével jár a' tőhöz, mint:

rah-ta kelleni, *ragïl* kell, valamire való; *voh*-ta híni, *vogïl* hí; *senk*-ta ütni, *senkïl* üt; *long*-ta bemenni, *longïl* bémegyen stb.

De a' többi személyekben kieshetik az ï, mint: *vohlem*, *vohlen*, *vogïl*, *vohlu*, *vohleta*, *vohlet*. Az *ï* helyett *a* is van, kivált Regulynél, mint *ragal*, ragïl helyett, *ńagal* nevet, ńagïl helyett, *jangal* megyen, jár, jangïl helyett.

A' *t (d)* utóhangu tőkhöz közvetetlenül járul, de a' *t*-t *d*-vé lágyítja, mint:

ed-ta kimenni, *edl* kimegyen; *kid*-ta küldeni, *kidl* küld; *jud*-ta vetni, *judl* vet; *lid*-ta akarni, *lidl* akar; *pid*-ta esni, kezdeni, *pidl* esik, kezd; *jogod*-ta jutni, *jogodl* jut; *aküd*-ta gyűjteni, *aküdl* gyűjt.

E' szerint könnyű mindenféle igének a' praesensét alakítani.

Egyszersmind látjuk a' felhozott példákbul, hogy ezen praesenstőbeli *l* valóban ott van mindenféle jelentésü és alaku igében. Magában az egyes számnak harmadik személyét is kifejezi, azért az osztják igének nincs külön jelelője az egyes számu 3-dik személynek számára. Az *l*-es tő azután a' többi személyes ragokat *e*-hangzóval veszi föl, melly a' többes szám első személybeli *u* előtt kiveszen. Némelly példa világossá teszi a' nyelvnek eljárását:

ma-ta adni :	malem, malen, mal adok, adsz, ád,
	malu, maleta, malet adunk stb.,
ji-ta lenni :	jilem, jilen, jil leszek stb.,
	jilu, jileta, jilet leszünk stb.,
vï-ta vinni :	vïlem, vïlen, vïl viszek stb.,
	vilu, vileta, vilet viszünk stb.,
jasta-ta szólni :	jastalem, jastalen, jastal szólok stb.,
	jastalu, jastaleta, jastalet szólunk stb.,
jogod-ta jutni :	jogodlem, jogodlen, jogodl jutok stb.,
	jogodlu, jogodleta, jogodlet jutunk stb.,
voh-ta híni :	vogïlem, vogïlen, vogïl hívok, hísz, vagy:
	vohlem, vohlen, vogïl hí,
	vohlu, vohleta, vohlet hívunk stb.

A' kettős számbeli ragozásnak, a' mint mondtam, Vologodszkinál nincs példája (t. i. a' jelen időben).

129. §. A' Reguly jegyzékében számos igeszó van vogulul

magyarázva, mellyeket a' személyek szerint összeállítva közlök, a' tárgyas igéket kihagyván innen.

Világosság kedviért a' Reguly *ti (tä)* névimódját is rekesztben hozzá teszem, azt itt-ott a' Vologodszki-féle szóval ismertetvén.

Első személybeliek.

ti névimód.	*Vogul jelentés.*	
ašlem (aš-ti)	vatem	szedek,
rah ašlem	pil vatem	bogyót szedek,
artlem (ard-ti = ord-ta)	urtem	osztok,
ägetlem (äged-ti = akïd-ta)	ätem	szedek,
jaga ägetlem	akven' ätilem	egybeszedem,
eullem (eul-ti = evil-ta)	ajtem	hiszek,
ogollem (ogol-ti)	vajlem	szállok, megyek,
pogoln ogollem	—	faluban megszállok,
ulem (u-ti = vi-ta)	vim	veszek,
ullem / ullom (ul-ti)	olem	vagyok,
verl ti ullom	ašt olem	dologban vagyok,
untltätilem (untltäti-ti)	kanštahtem	tanulok, szokom,
ušlem (uš-ti = uś-ta)	kantem	találok, felismerek,
ušlem (uš-ti = uš-ta)	unsem	általmegyek,
učilem (uči-ti)	tangem	akarok,
kaslom (kas-ti)	kasem	húzok,
katlem (kad-ti)	puem	fogok,
käslem (käs-ti = kaš-ta)	kinzem	keresek,
kišlem (kiš-ti = hïs-ta	kuľtem	maradok,
konhlem (konh-ti)	kangem	hágok,
khorlem (khor-ti = hor-ta)	nujem	nyúzok, fosztok,
hallem (hal-ti)	kuleim (iét)	hálok (éjjel),
hojlem (hoj-ti)	kujem	fekszem,
honhlem (honh-ti)	talem	felszállok, hágok,
hongoltlem (hongold-ti)	taltem	felszállítok, hágatok,

ti névimód.	*Vogul jelentés.*	
jahlem (jah-ti = jank-ta)	jälem	megyek, utazom,
jastelem (jaste-ti = jasta-ta)	lauem	szólok,
jertlem (jerd-ti)	jarltem	feltartóztatok,
jemellem (jemel-ti)	esemauem	szégyenkezem,
jilom (ji-ti)	jum	jövök, leszek,
jislom (jis-ti = jaś-ta)	ajem	iszom,
jogotlem (jogod-ti)	johtem	jutok.
longlem (long-ta)	šältem	bémegyek,
lilom (li-ti)	tem	eszem,
laulom (lau-ti)	latem	szidok,
laotlem (laod-ti)	tauem	rágok,
litlem (lid-ti)	tangem	akarok,
logotlem (logod-ti)	kiutem	köszörülök,
luotlem (luod-ti = lod-ta)	joutem	veszek, emo,
nauerlem (nauer-ti = navïr-ta)	suoltem	ugrom,
nomlem (nom-ti)	nomisem	gondolok,emlékezem
ńogohlem *) (ńogol-ti)	kajtem	utána megyek,
suoslem (suos-ti = šuš-ta)	joamem	lépek,
seurlem (seur-ti = sevir-ta)	sajrem	vágok,
sasemlem (sasem-ti)	sasem	öntök,
sukatlem (sukad-ti = šugad-ta)	säkvetem	kínozok,
sometlem (somed-ti = sumïd-ta)	mäzem	ruházok,
seulem (seu-ti = sevi-ta)	sägem	szövök, fonok,
rondlem (rond-ti)	rošem	késem,
tajlem (taj-ti)	ańšem	bírok, van nekem,
tallem (tal-ti)	kartem	húzok, szívok,
termälälem (termälï-ti)	molimtahtem	sietek,
portertlem (poterd-ti)	potertem	beszéllek,
pagoptälem (pagoptä-ti)	patemtem	pattogok,
peullem (peul-ti)	pulem	fúvok,
pojkšilem (pojkši-ti)	pojkšem	kérek,
vantlem (vand-ti)	šunzem	látok,
vanteltälem (vanteltä-ti)	šuŝeltem	láttatok, mutatok,
mälem (mä-ti)	mim	adok,
menlem (men-ti = man-ta)	minem	megyek.

*) Külömben *ńogollem.*

Harmadik személybeliek.

ti névimód.	*Vogul jelentés.*	
aol (au-ti)	auti	folyik,
ariil (ari-ti)	eri	énekel,
art ariil	ert eri	énekeket énekel,
artmel (artmi-ti)	artmi	?.
amerl (amer-ti)	amerti	merül, merít,
älel, ebben:		
pagol älel	šahl mirli	menydörög,
epsetel (epse-ti = epsand-ta)	ätintahti	szagos, büzöl,
uul (u-ti = û-ta)	hrangi	kiált,
uratl (urad-ti)	voräti	erőlködik,
karatl (karad-ti)	(amp) karti	(eb) ugat,
hahlel (hahl-ti = holla-ta *)	lunži	sír,
jietl (jied-ti)	rägvi	eső esik,
lahl (lald-ta?)	lilti	lélekzik,
lalmel (lalem-ti)	tolmenti	lop,
lapel (lap-ti)	lapi	?
ľihmel (ľikem-ti)	ľikmi	történik, megesik,
ľauetl (ľaued-ti)	ľauti	szid,
	ľauti äm nobelom	szid engem,
lajl (laj-ti = loj-ta)	kani	függ,
ńagal (ńah-ti)	muinti	nevet,
šatl (= śas-ta)	sujti	hangzik, érzik,
masl (mas-ti = mos-ta)	eri	kell,
jangal (jang-ti)	—	megyen,
togolne jangal	tilemli	repül.

Második személybeli szók nincsenek a' jegyzékben.

Nagy szerencsére Reguly felirta a' *men-tä* igének teljes pr[...] sensét, az *ol-ta* igéét is, a' dualis kivételével. Mind a' kettő itt k[...] vetkezik.

---

*) Itt is hl = ll; *hohl-ti* = *hollata.*

Jelen idő.

Egyes szám.	*Kettös szám.*	*Többes szám.*
ma menlem	min menlamin	mung menlu
nang menä	nen menätn	nang menä
lu menl	lin menätn	lu menlet.

ma ollem	—	mung ollu
nang ollen	—	nang ollen
lu oll	—	lu ollet.

Magánosan állanak: *velpislälu* vadászunk, mi Vologodszki nyelvén *velpaslalu* volna, de Reguly *älšlém* vogul szóval magyarázza, minek csak *velpislälem*, vadászok, felellhet meg.

jaulmälu, vetünk, *sajp jaulmälu* kötelet vetünk, mit Reguly úgy fejez ki vogulul: *tali rébitungve* = kötelet vetni, holott így volna helyesen: *tali řébiteu.*

Föltetsző a' *nang menä* (Vologodszki szerint: *nïng menlen*) te mégy, 's *nang menä* (Volog. szerint: *neng menlen)* tí mentek: holott az *ollen* vagy, vagytok, szabályos. De az *l* a' dualis 2-dik és 3-dik személyében sincs meg. Castrénnél, mint legitt látható, erre nézve nincs szabálytalanság.

130. §. A' Castrén által ismertetett déli osztják nyelvjárásokban a' jelen időnek jelelője *t*, melly az éjszaki nyelvjárásbeli *l*-nek felel meg. Legyen például a' *menni* ige, a' melly itt *man-ta*, a' déli osztjákban C. szerint *men-daj,* 's mellynek jelen időbeli ragozása imígy áll Vologodszki és Castrén szerint:

Egy. sz.	man-l-em	megyek	C. men-d-am,
	man-l-en	mégy	men-d-an,
	man-l	megyen	men-t.
Több. sz.	man-l-u	megyünk	men-d-eu
	man-l-eta	mentek	men-d-eda
	man-l-et	mennek	men-d-et.

A' *kettös számot* így adja C. *men-de-men* mí ketten megyünk, *men-de-den* tí ketten mentek, *men-de-gen* ők ketten mennek.

131. §. A' finn-ugor nyelvek körében eme' feltünő sajátságát az osztják nyelvnek lehet-e *gyakorító* erejünek tartani? minél fogva az osztják igének jelen ideje tulajdonképen frequentativ alak volna. Ezt a' felfogást, úgy látszik, a' nyelv maga nem igazolja. Mert ha az *l*-es vagy *t*-s alak nem tisztán jelen időbeli, hanem gyakorító jelentésü volna: mellette, ámbár uralkodóvá lett, mégis a' gyakorító képző nélküli alak is találkoznék imitt amott. P. o. ollyankor, mint az evang. 2, 6. *nïng el'ta edl lavïlta ho* te belőled jő ki az őrző, — épen nincs helye a' frequentativumnak, mégis ott van az *l* (ed-l). — Sokat bizonyítanak a' Reguly felhozta példák is, a' mellyek soha nincsenek frequentativ vogul igével megmagyarázva.

Van ugyan a' jegyzékben öt nem *l*-es szó, mellynek vogul magyarázatja praesens alaku, úgymint:

nomelmäsem	vog.	nomelmatem	emlékezem
jorämäsem (jorema-ta)	»	jorulem	felejtek
angermäsem (ankïrma-ta)	»	angvätem	tekintek,nézek
kazelesem (kaźala-ta)	»	kazalem	nézegetek
kuoltsem	»	kuloslem	?

mégis azokat, praesens alaku magyarázatok ellenére, múlt időbeli alakoknak nézem.

Továbbá nem keveset nyom, hogy a' passiv alaknak praesense is megtartja az *l*-et, mint a' **137. §**-ban látjuk.

Végre a' világosan gyakorító ige-tők is a' jelenidejöket csak úgy képezik *l* által, mint akármellyik. P. o. *kaźala-ta* nézni, nyilván gyakorító alak, mégis a' jelenidőt így képezi: kaźala-l-em, kaźala-l-en, kaźala-l; kaźala-l-u, kaźala-l-eta, kaźala-l-et. *Ojanget sistam sambodet, lï torïm kaźalalet* boldogok a' tiszta szívüek, ők istent látják (nézik). 5, 8. — Így *ed-ta* kijönni, gyakorítója: *edl-ta* kijövegetni, *edlta-ta* kihozogatni: mégis: *edlta-l-em, edlta-l-en, edlta-l* kihozogatok, kihozogatsz, kihozogat stb. *Ma nïngïlana jastalem, torïm než tam kevet el'ta edltal evi-pog Avrama* én nektek mondom, isten még a' kövekbül is kihozogat fiakat Ábrahámnak. 3, 9.

A' magyar nyelvben van egy tünemény, a' mellyet én az osztják nyelvbeli tüneményhez hasonlítok. Tudva van, hogy *ev, iv, hiv, lev, tev, viv, vev* igetők a' jelenidőt így képzik: e-sz-em, i-sz-om, hi-sz-ek, le-sz-ek, te-sz-ek, vi-sz-ek, ve-sz-ek, a' melly *sz* a' többi idő-alakban és módokban nincsen. Van ezeken kivül még néhány

ige, a' mellyek *sz*-je nyilván nem a' tőhöz tartozik, így *vonni*. Még Pereszlényi úgy tudja, hogy csak a' praesensben lehetséges a' von-z-ok, von-z-asz, von-z-on, von-z-unk stb. a' többi alakok mind *von*-tőtül valók. Az *úszni* ige talán már réges régen *úsz:* de valamennyi finn-ügor nyelvben *u*, vagy *uj* a' tő. A' *tetszeni* igének régi töje *tet*, ezt tudják még nyelvemlékeink. A' ját-ék szó is azt mutatja, hogy a' *játszani* igének töje *ját*, nem *ját-sz;* ez az alak tehát, úgy mint *tet-sz*, azon *sz*-es igékhez tartozik. A' nélkül, hogy meg birnám fejteni eme' tüneményét a' magyar nyelvnek, szabad legyen azt az osztják nyelvnek általános tüneményéhez hasonlítani.

Múlt idő.

132. §. Az éjszaki osztják nyelvben a' múlt időnek képzője *s*, melly magánhangzós végü tőkhöz közbevetetlenül, mássalhangzós tőkhöz pedig többnyire *ï*-nek közbevetésével járul, p. o.:

vohlïji-ta	leszálldosni,	*vohlïlïji-s*
purïïji-ta	kérdezni,	*purïlïji-s*
sïstamtïji-ta	tisztúlni,	*sïstamtïji-s*
lïlla-ta	háborodni,	*lïlla-s*
ella-ta	támadni,	*ella-s*
esla-ta, esl-ta	ereszteni,	*esla-s*
każala-ta	látni,	*każala-s*
vogol-ta és		
vohla-ta	leszállani,	*vohla-s*
lïkaża-ta	haragunni,	*lïkaża-s*
šešmaża-ta	megszállani,	
	lakni kezdeni,	*šešmażas*
omïśa-ta és		
omśa-ta	leülni,	*omśa-s*
vortaśa-ta	hányódni,	*vortaśa-s*
unlta-ta	tanítani,	*unlta-s*
lolïmta-ta	állítani,	*lolïmta-s*
ľerama-ta	nyilvánúlni,	*lerama-s*
nomïlma-ta	gondolni,	*nomïlma-s*
paltama-ta	ijedni,	*paltama-s*
kaltma-ta	kelni.	*kaltma-s*

vohma-ta és *vogema-ta*	híni,	*vogema-s*
šužema-ta	közeledni,	*šužema-s*
vanama-ta	közeledni,	*vanama-s*
kïl-ta	küldeni,	*kita-s*
potard-ta	beszélleni,	*potarta-s,*
	de	
pard-ta	parancsolni,	*pardï-s*
ver-ta	csinálni,	*verï-s*
edl-ta	kijönni,	*edlï-s*
voh-ta	híni,	*vogï-s*
pid-ta	esni, kezdeni,	*pit-s*
jogod-ta	jutni,	*jogot-s*
aküd-ta	gyűjteni,	*akït-s*
pon-ta	tenni,	*pon-s*
man-ta	menni,	*man-s*
evil-ta	hinni,	*evil-s*, evïlï-s
kïl-ta	kelni,	*kïlï-s*
hul-ta	hallani,	*hulï-s*
omïs-ta	ülni,	*omsï-s*
už-ta	veszni,	*vžï-s*
û-ta	kiáltani,	*uvï-s*
	tehát:	

taj-ta bírni, *tïï-ta* születni, *taj-ïs*, *tïjï-s*, nem *tajs*, *tïjs*, annál inkább, mert *hï-ta (hïj-ta)* hagyni, *hïjï-s*; azért is jobb lesz (*hoj-ta* feküнni) *hojï-s*, mintsem *hojs*.

vi-ta	venni, vinni,	*vi-s*
ji-ta	lenni,	*ji-s*
tu-ta	hozni,	*tu-s*.

Nem várt alakok: 1) *jang-ta* fordúlni, menni, a' mellynek múlt alakja *jangas*. *Isus jangas Halilej mu lovatna* Jézus jára a' Galileai föld vidékeire. 4, 23. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vozet sagat* Jézus megfordúla minden nagy és kis városokban. 9, 35.

2) *langmats* ebben: *Isus lita langmats* Jézus enni akara (megéhezett). Itt csak *langma-ta* akarni kezdeni (*langa-ta* akarni) ige lehetséges, a' mellynek múltja, az igen számos hasonlagosság

szerint, *langma-s* volna. Lehet, hogy csak nyomtatási hibábul áll *langmats*, vagy néha *t* hangzik *s* előtt.

A' felhozott példákbul azt lehet kihozni: A' múlt időnek képzője *s* rövid magánhangzó után közbevetés nélkül, hosszú vagy iker magánhangzó után *j* vagy *u* közbevetésével, mássalhangzó után pedig vagy közbevetés nélkül, vagy ï-nek közbevetésével járul a' tőhöz. A' személyes ragok csak a' kiejtés szerint változtatnak a' szabályon, p. o.: *vantïs* látott, *vogïs* hívott:

Egyes sz.	vant-s-em,	vant-s-en,	vant-ï-s,
Többes sz.	vant-s-u,	vant-s-eta,	vant-s-et.
Egyes sz.	vog-s-em,	vog-s-en,	vog-ï-s,
Többes sz.	vog-s-u,	vog-s-eta,	vog-s-et.

A' többes szám 2. személyében *eta* helyett *ta* is áll, p. o. *allï vïsta* (vïseta) *pa allï mijat* ingyen vettétek 's ingyen adjátok. 10, 8.

Az *ul-ta* lenni igének múlt alakja *ul-s* volna, de mindenkor csak *us*, tehát: *usem, usen, us*; *usu, usta* (useta), *uset*, voltam stb.

A' kettős számnak egy példája *pitsangen*, ebben: *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* előbb mintsem együtt élni kezdének. 1, 18. — Látjuk, az ige: *pid-ta* kezdeni, *pit-s* kezdett; tehát *pitsem* kezdettem stb. *pitsu* kezdettünk, *pitsangen* kezdettek ketten. Az első és második személy nem fordúlnak elő, de Castrénnél is a' 3-dik személyes-rag *ñen* lévén, a' nála lévő paradigmának hasonlagossága szerint bátran az 1. személyes ragot *men*, a' 2-dikat *dennek* gondolhatjuk, 's így alakíthatjuk a' dualist: *pitsamen, pitsaten, pitsangen*. A' *pid-ta* igének teljes múlt alakja e' szerint:

Egyes sz.	pitsem,	pitsen,	pits (pitïs),
Többes sz.	pitsu,	pitseta,	pitset,
Kettős sz.	pitsamen,	pitsaten,	pitsangen.

132. §. A' Reguly jegyzetében következő múlt időbeli alakok fordúlnak elő:

tais (tajis)	vog.	tels	lett, volt
enmes	»	jänumes	nőtt, naggyá lett
učisem	»	—	akartam
mentä učisem	»	minung jemtelesem	menni akartam
uosis	»	uosis	veszett
kales	»	posält	halt, vége lett
jis	»	jemts	lett

kaseng jis	vog.	aumel jemts	beteg lett
košt täbelsem	»	kot tibelteslem	eltévedtem
kiltsem	»	sajkelesem	sértettem
rahnes	»	rägäts	?
maltsales	»	ärits	?
tahnamtes	»	talmäts	elvált ?
jeces	»	ostis	?
hotles	»	katels	nappalodott
ožilisem	»	kontkatsem	?
korisem	»	purmätesem	?
majleptesem	»	mujlung johts	vendégül jött
koš kontes	»	ojes	megfizetett
ligažis	»	lavošes	megharagutt
ulmisem	»	ulmjäsem	álmodtam
ma mensem	»	minsem	mentem.

Az *ol-ta (ul-ta)* lenni, szót pedig így ragozza:

ma osm, osem	—	mung osu
nang osn	—	nang osten
lu os	—	lu oset.

Kár, hogy nem jegyezte föl dualisát is.

134. §. Forduljunk a' déli osztjákra, mint azt Castrén előadja. A' 102. §-ban írja, hogy az osztják nyelvben a' praeteritumnak nincs jelelője, hanem a' személyes ragok közbevetetlenül járulnak az igetőhöz, tehát: *panem* letevék. E' szerint, ha így volna a' dolog az éjszaki nyelvben is, *ponem* volna ott a' múlt alak, »letevék.« De ezt nem találhatni, mert ott van: *pon-l-em* leteszek, és *pon-s-em* letevék, letettem. Az előző 101. §-ban kivételeket is hoz föl, azt mondván: A' múlt időnek kifejezésére némelly nyelvjárásban az augmentativ képzős, másokban a' deminutiv képzős ige szolgál, p. o. *têgetmem* repültem, *vermem* csináltam; *pansim* letettem. — A' *pansim* alak azonos az éjszaki *ponsem*-mel, ez hát a' mí szabályunk alá esik. Ebben az *s* nem deminutiv képző, hanem a' múlt időnek képzője; Castrén maga a' 97. §-ban az *s, (c)* képzőt augmentativnek mondja, melly hathatós sebes cselekvést jelöl. Ugyanott az *m* képzőrül azt tanítja, hogy »momentan« igéket képez; a' *têgetmem* tehát inkább »reppenek« vagy a' múltban »reppentem« jelentene. De Castrén bizonyosan nem csalatkozik vala,

midőn a' *pan-em*-féle alakot múltbelinek találta, 's azt az egész munkáján keresztül annak adja ki. Az Irtis- és Szurgut-nyelvjárásokban tehát így áll ez:

Egyes sz.	panem	panem
	panen	panet
	panet	pandah.
Kettős sz.	panemen	pandamen
	paneden	panten
	paneden	panten
Többes sz.	paneu	pandauh
	paneden	panten
	panet	panitl.

Vagy:

Egyes sz.	menem	menem
	menen	menen
	menôt	men
Kettős sz.	menmen	menmen
	menden	menten
	mengen	mengen
Többes sz.	meneu	meneuh
	menda	menteh
	menet	ment.

Lesz még alkalmunk visszatérni Castrénnek emez alakjaihoz, itt csak múlt időbeli jelentésöket tekintjük, a' mellyre nézve lehetetlennek tartom, hogy Castrén csalatkozott volna. Hisz illyetén alak ott van a' finnben és a' magyarban is:

pan-i-n	tev-é-k
pan-i-t	tev-é-l
pan-i	tev-e
pan-i-mme	tev-é-nk
pan-i-tte	tev-é-tek
pan-i-vat	tev-é-nek.

A' finn nyelvtan imperfectum-nak nevezi ez alakot, mint a' régibb közönséges magyar nyelvtan is. De már bizonyossá lett, hogy a' magyarban ez alak a' praeteritum historicum, melly Sylvesternél a' perfectumot is elnyelte. Alkalmasint nem csalatkozunk,

ha a' Castrén alakját is illyen praeteritum historicumnak vesszük, melly a' perfectumot is elnyeli azon emberek nyelvében, a' kiktül Castrén a' nyelvet tanulá. A' finn grammatika és talán az élő nyelv is a' skandináv grammatika befolyása alatt 's a' svéd nyelv példája után veszítették el a' praeteritum historicum fogalmát és gyakorlását.

135. §. A' leggyakoriabb szerkesztett idő-alakok ezek: 1) *jastata pidl* mondani fog, ez tehát egész magyarosan így ragoztatik:

Jelen idő:	jastata pidlem,	jastata pidlen,	jastata pidl;
	jastata pidlu,	jastata pidleta,	jastata pidlet;
Múlt idő:	jastata pitsem,	jastata pitsen,	jastata pits;
	jastata pitsu,	jastata pitseta,	jastata pitset.

A' jelen idő e' szerint a' futurumot teszi, a' múlt pedig illyen jelentésü: szólni kezdtem stb.

2) *jastïm ull* mondva van, tehát: jastïm ullem, j. ullen, j. ull; jastïm ullu, j. ulleta, j. ullet; mondva vagyok stb.

jastïm us mondva volt, tehát: jastïm usem, j. usen, j. us; jastïm usu, j. usta, j. uset; mondva voltam stb. De a' 2) alatti szerkesztett időalak szenvedő jelentésü.

Conjuctivus.

136. §. Castrén a' 109. §-ban arrul értesít, hogy a' Szurguti nyelvjárásban igen gyakran előfordúl egy *ñ* képzős conjunctivus, így *pan-ñ-am* letenném, *ver-ñ-am* csinálnék. Továbbá azt mondja ez alakrul, hogy személyes ragozása egészen azonos a' Szurgut névszónak birtokos ragozásával, így:

Egyes sz.	pan-ñ-am letenném	ver-ñ-am csinálnék
	pan-ñ-an letennél	ver-ñ-an csinálnál
	pan-ñ-atl letenne	ver-ñ-atl csinálna.
Kettős sz.	pan-ñ-amen	ver-ñ-amen
	pan-ñ-in	ver-ñ-in
	pan-ñ-in	ver-ñ-in.
Többes sz.	pan-ñ-auh letennénk	ver-ñ-auh csinálnánk
	pan-ñ-in letennétek	ver-ñ-in csinálnátok
	pan-ñ-itl letennének	ver-ñ-in csinálnának.

Az éjszaki osztjákban, mennyire ismerem, csak az evangelium 5, 39-ben fordúlna elő: *hun hoj hadnal ningen* = ha ki megcsapna tégedet. De megvan a' vogulban is, mint:

Egyes sz.	ol-n-em	var-ni-lem csinálnám azt
	ol-n-en	var-ni-len csinálnád
	ol-n-i volna	var-ni-ta csinálná.
Többes sz.	ol-n-ov volnánk	var-ni-lov csinálnók
	ol-ni-ne volnátok	var-ni-lan csinálnátok
	ol-n-at volnának	var-n-anel csinálnák. *)

Már a' vogul és osztják szók magyar fordítása is mutatja, hogy ez az alak a' magyarban is megvan, *n* képzővel (vol-*n*-ék, csinál-*n*-ám); de ott van a' finnben is, a' hol concessivusnak neveztik, így: *ol-ne-n* volnék, *ol-ne-t* volnál, *ol-ne-e* volna; *ol-ne-mme* volnánk, *ol-ne-tte* volnátok, *ol-ne-vat* volnának. Ezt a' módot tehát, akár conjunctivusnak, akár concessivusnak, akár condicionalisnak nevezzük, eredeti finn-ugor módnak tarthatjuk.

Szenvedő ige.

137. §. Szenvedő igének jelentésével járnak a' számos *ś* képzős igék, (**107. §.**) a' mellyek magára, az alanyra hatók (reflexiva); járnak az *m*-es névimód és *ul-ta* segéd igével szerkeződött idő-alakok, mint *jastïm-ull* mondva van, *jastïm-us* mondva volt. De szorosan véve szenvedő igealak az, melly nem az időt és módot, hanem a' személyes vagy praedicativ ragot megelőző képző által lesz. Ezzel külömbözik a' szenvedő ige-alak minden származott igétül, noha, mint a' magyar nyelvben is, az eredeti szenvedő alak azután még képzővel is tetéztetik. A' személyes ragot megelőző képző *aj a*, p. o. *joślal ohtïna ningen tulajin* kezeiken te vitetel. 4, 5. — *sirśna kul'na hijisa luel* akkor az ördög által elhagyatott. 4, 11. — *lu hoźa tutlasa aradtel muzïngodet* ő hozzá vitteték mindenféle beteg. 4, 24. — *madet vožatlajit veśkat ver vorna* a' kik üldöztetetnek az igazságért. 5, 10. — *hun nïngïlan takïlïje lavidta pidlajitan ma vorna* ha tík hijába szidatni fogtok én érettem. 5, 11. — *put jïlbija an omïsla* a' fazék alá nem ültettetik. 5, 15. — *nïngen sud-hoja al*

*) Lásd: *A' Kondai Vogul Nyelv* 101. meg 104. lapját; a' Nyelvt. Közl. X. köt. meg a' *Kondai Márk evangeliuma* 206. lapját; a' Nyelvt. Közl. X. köt.

masajin, pa al jutsajin ningen turma-hot libija te a' birónak ne adassál által, 's ne vettessél a' tömlöczbe. 5, 25. — *anta nïn nogajen izagat tutïng śarasa julmala* mintsem a' te egész tested a' tüzes tengerbe vettessék. 5, 29. — *hanne-hojetna lïel at ižiklajit* az emberek által ők hogy dicsértessenek. 6, 2. — *hanne-hojetna lïel at vandlajit* az emberek altal ők hogy láttassanak. 6, 5. — *lï nomïslet, lï ar potrelna hullajit* ők azt vélik, ő sok beszédök miatt hallgattatnak meg. 6, 7. — *nen turum azenna lïel labïdlajit* tí mennyei atyátok által ők étettetnek. 6, 26. — *nïngïlan sudïdta pidlajita* tík itéltetni fogtok. 7, 2. — *nïngïlan al manžilajita* tík el ne tapostassatok. 7, 6. — *turum nubït poget padlem turmaja jultalajit* a' mennyország fijai a' sötét toronyba vettetnek. 8, 12. — *lu hoža ar hojadet tusa* ő hozzá sok ember viteték. 8, 16. — *si mort hop humbetna temta pitsa* annyira, (hogy) a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24. — *nïn evïlpsajenna noh vïsajin* te hited által fölvétetel. 9, 22. — *hurïjat, nemhojatna al uśla* féljetek, (hogy az) senki által meg ne tudassék. 9, 30. — *hun nïngïlan vožadta pidlajitan* ha tík üldöztetni fogtok. 10, 23. — *nem-huntsï simiś pos an vandïjim us Israil muna* soha illyen csuda nem látatott volt Israel földjén. 9. 33.

Az elősorolt helyekben következő alakok fordúlnak elő:

Jelen idő.

Egyes szám:

2. szem. *tulajin* vitetel.

3. szem. *omïsla* ültettetik, *julmala* vettetik, *uśla* tudatik, *nïla* láttatik (*madot an nïla* a' ki nem láttatik. 6, 18.), *verla* tétetik.

Többes szám:

2. szem. *pidlajita* és *pidlajitan* fogattok, e' helyett: fogtok (tétetni stb.).

3. szem. *vožatlajit* üldöztettetnek, *ižiklajit* dicsértettetnek, *vandlajit* láttatnak, *hullajit* hallatnak, *labïdlajit* étettetnek, *jultalajit* vettetnek.

Világos, hogy a' jelenidőnek *l* jelelője után a' szenvedő képző *aj* következik, 's ez után a' személyes vagy praedicativ rag, melly nem *e*-vel, hanem *i*-vel jár. A' harmadik személyben azomban *aj*

helyett csak *a* van. A' *tu-ta* hozni, vinni igének jelenideje: *tu-l*; tehát szenvedője: *tu-l-aj*, melly így ragoztatik: *tulajim*, *tulajin*, *tula*; *tulajiu* (*tulaju?*), *tulajita* vagy *tulajitan*, *tulajit*. Így *pid-ta* kezdeni, fogni; praesens: *pidl*, passivum: *pidlajim*, *pidlajin*, *pidla*; *pidlaju*, *pidlajita*, v. *pidlajitan*, *pidlajit*. Így *uś-ta* ismerni, tudni; praesens: *uślem*, *uślen*, *uśl* stb. passivum: *uślajim*, *uślajin*, *uśla*; *uślaju*, *uślajita* v. *uślajitan*, *uślajït*.

Mult idő.

Egyes szám:

2. szem. *visajin* vitettél, *noh visajin* segéltetettél, *masajin* adattál, *jutsajin* vetettettél.

3. szem. *tusa* hozatott, *pitsa* kezdetett, *tutlasa* hozogattatott, *hijisa* hagyatott.

Többes szám:

Ennek példáji nem fordúlnak elő, de ki lehet tölteni a' híjakat

A' múlt időnek képzője *s*, ezután járul a' passivum kepzője stb. Világosabb lesz a' nyelv eljárása, ha a' *tu-ta* hozni, *vï-ta* vinni igék mind praesensét mind praeteritumát kitesszük.

Tehát: *tul* hoz, *vïl* viszen; *tus* hozott, *vïs* vitt így ragoztatnak

tulajim	tusajim	vïlajim	visajim
tulajin	tusajin	vïlajin	visajin
tula	tusa	vïla	visa;
tulaju	tusaju	vïlaju	visaju
tulajita (tan)	tusajita	vïlajita	vïsajita
tulajit	tusajit	vilajit	vïsajit.

A' kettős számnak példáji nem fordúlnak elő.

138. §. Regulynél kevés szenvedő alakot találni, úgymint,

Jelen időbeliek:

nilä vogulul *nejli* és *nangi*, azaz látszik, láttatik;

ägatlä, *sajp ägatlä* vogulul *tali nabitaui*, azaz a' hajókötél függ, függesztetik;

sogatlaju vogulul *savctau* kínoztatnak.

E' három szó Vologodszkinál: *nï-ta* nézni, *agïd-ta* függni, *šogad-ta* szenvedni.

Mult időbeliek:

potsaim	vogulul	*pol'vesem*	fáztam
sengmesaim	»	*muńmitauesem*	melegedtem
ojmsaim	»	*ajlmätem* (sic!)	aludtam, álmodtam
kajsä	»	*kajves*	felakadt.

Hogy a' fáztam, melegedtem, felakadt passiv szókkal van kifejezve, azon nem akadhatni fen. Az aludtam vagy álmodtam vogulját Reguly jelenidőben jegyezte, *ajlmätsem* helyett. — Vologodszkinál: *pod-ta* fázni, mi Castrénnél passiv alakban áll, *pôtâjem* hűlt; — *šank* hő, melegség, *šankïm-ta* (*šankmï-ta*) izzadni, tehát *šankmïsajim*, a' Reguly *sengmesaim*-ja, Castrennél is *čenkmâjem* hűlt; — *ulmïji-ta* álmodni. — A' negyedik szó se Vologodszkinál se Castrénnél nicsen. Ez *kaj-ta* akadni, függni, vogulul *kaj-ungve.*

139. §. Castrén előadása szerint (117—119. §§.) a' szenvedőnek képzöje a' múltban *aj,* melly közvetetlenül a' tőhöz járul; a' jelenben pedig *taj* vagy *daj*; a' Szurgut nyelvjárásban *oj*, meg *toj*. Látjuk, ez azonos az éjszaki nyelvbeli képződéssel, tudván, hogy Castrén nem ismer a' *s*-es múltat, 's hogy a' déli nyelvben a' praesens jelelője *t* (*d*) az éjszaki nyelvnek *l*-jének felel meg. Castrén az *untt* tanít, igén, melly nálunk *unlt*, mutatja a passiv ragozást; tanúság végett hozzája tesszük a' mienket.

A' praesens-tö.

Castrén szerint:	az éjszaki nyelv szerint:
untted.	*unltal.*
Egyes szám:	
unttedajem	unltalajim v. unltlajim
unttedajen	unltalajin v. unltlajin
unttedaj	unltala v. unltla.
Kettős szám:	
unttedajmen	— ?
unttedajden	— ?
unttedajgen	— ?

Többes szám:

unttedajeu	unltalaju v. unltlaju
unttedajda	unltalajita v unltlajita
unttedajet	unltalajit v. unltlajit.

A' praeteritum-tő.

Castrén szerint:	az éjszaki nyelv szerint:
untt.	*unltas.*

Egyes szám:

unttajem	unltasajim
unttajen	unltasajin
unttaj	unltasa.

Kettős szám:

unttajmen	—
unttajden	—
unttajgen	—

Többes szám:

unttajeu	unltasaju
unttajida	unltasajita v. -tan
unttajet	unltasajit.

Castrén szerint (120. §.) abban is megegyez a' déli nyelv az éjszakival, hogy az m-es névimód a' létigével együtt passivumot jelent, p. o. *kitem uttam* (az éjszaki nyelvben *kitïm ullam*) küldetem, küldve vagyok; *kitem ûdem* (az éjszaki nyelvben *kitïm usem* = *ulsem*) küldettem, küldve voltam.

Az éjszaki vogul nyelvben a' passivnak képzője *au*, melly a' múltban *v*-vé szorúl össze; a' deliben *ov* és *v*, így: *kiet*, osztják *kit* = követ, küld

	Vogulban:		Osztjákban:	
kietem	kietauem	kietovem	kidlem	kidlajim
kieten	kietauen	kietoven	kidlen	kidlajin
kieti	kietau(e)	kietove	kidl	kidlaj.
kietsem	kietvesem	kietvesem	kitsem	kitsajim
kietsen	kietvesen	kietvesen	kitsen	kitsajin
kietes	kietves	kietves	kitas	kitsa stb.

Az osztják és vogul nyelvek tehát a' passiv képzőre nézve azonosak; de a' képzőnek helyére nézve külömböznek, mert az osztják nyelv az idő-jelelő után veti, a' vogul pedig a' múlt időbeli alakban az idő-jelelő elibe teszi.

Tárgyas ige.

140. §. Idáig a' legszorosabb viszony tünvén ki a' vogul és osztják nyelvek közt, föl lehet tenni, hogy az utóbbiban a' tárgyas igeragozás is megvan. Össze kell tehát szedni annak példáit, a' mellyek a' Vologodszki fordításaiban előkerülnek.

1, 23. *nem luela ponla Emmanuil* Emmanuel nevet add neki. *Pon-ta* tenni, adni; paranacsolóban *pona* tégy: de itt *ponla* van = tedd. — 6, 3. *nïng milostïňa sidï mijila* te alamisnyádat úgy add. E' két példa *(pon-l-a, miji-l-a)* azt mutatja, hogy az éjszaki osztják nyelvben *l* a' tárgyas rag.

3, 15. *siršna Ivan luel eslale* akkor János őt ereszti, bocsátja. *Esl-ta* ereszteni; jelen időben: *eslïlem* v. *eslalem, eslïlen* v. *eslalen, esll* eresztek stb. 6, 15. *nen turum azen an esll* a' tí mennyei atyátok nem ereszt, bocsát). Múlt időben = *eslasem*, *eslasen*, *eslas* eresztettem stb. (8, 28. *eslaset* eresztettek). Itt az idézett helyen *eslale* van. Kérdés: jelen, vagy múlt időbeli jelentésü? Az értelem szerint múlt időbeli volna, jóllehet az orosz így szól: *togda Joann dopuškajet jeho; dopuškajet* jelenidőbeli alak. Ha tehát illyen a' jelentés is: akkor *eslale* helyett *eslal-le* kellene, minél fogva *le* volna a' tárgyas rag és 3-dik személy. Ha pedig múlt időbeli a' jelentés: akkor *esla* volna = ereszte, *esla-le* pedig = eresztė; 's akkor ebben azt a' múlt alakot ismernők fel, a' mellyet Castrén egyedül tárgya (134. §.), 's melly a' magyar és finn történeti múlttal azonos. De bármellyik jelentés és alak legyen is az, *le*-ben minden esetre tárgya ragot kell látnunk, mint utóbb világossá lesz.

Ez egy *(eslale)* példán kívül Vologodszkinál nem kerül elő

jelenidőbeli alak az *l* tárgyas raggal. 'S ennek talán az lehet oka, hogy az élő nyelv a' jelenidőbeli *l*-en kívül a' tárgyast nem fejezi ki határozottan. Mert p. o. *vï-l-em*, *vï-l-en*, *vï-l* teszen: veszek, vész, veszen: ellemben *vï-l-l-em*, *vï-l-l-en*, *vi-l-len* (*vi-lï-le?*) volna = veszem, veszed, veszi; gondolnunk lehet tehát, hogy *vïlem* igazán veszek és veszem, a' mint Vologodszki mindenkor ír. Így 7, 3. 4. *nïng semenna ulta païrt an hullen?* — *mija, ma nïng semen elta lunk kim vïlem* = A' te szemedben lévő gerendát nem érzed? — adj (engedj), én te szemedbül a' szálkát kiveszem. — Mind a' mellett a' nyelv a' jelenidőbeli alakban is ki bírja fejezni a' tárgyas jelentést, mint Reguly feljegyezte, a' kinél *eutlilem* vágom, holott *eutlem* vágok. A' Reguly *eut*-je ugyanaz Vologodszki *evït*-jével, mellynek tárgyatlan ragozása

Reguly irása szerint:		Vologodszki irása szerint:
eut-l-em	vágok	*evïd-l-em*
eut-l-en	vágsz	*evïd-l-en*
eut-l	vág	*evïd-l;*
tárgyas ragozása pedig:		
eut-li-l-em	vágom	(*evïd-li-l-em*)
eut-li-l-en	vágod	(*evïd-li-l-en*)
eut-li-le	vágja	(*evïd-li-le*).

1, 24. 25. *i lu ime! vïsle; i an uśsle luel sivonda, hun* = és ő nejét vette; és nem ismerte meg őt addig, míg. Itt van *vï-ta* venni, *uś-ta* ismerni; továbbá *visem, visen, vis* vettem, vettél, vett; *uśsem*, *uśsen*, *uśis* vagy *uśs* ismertem stb. a' *vis-le*, *uśs-le* tehát ugyan azon tárgyas raggal van, mellyet az *eslale*-ben találtunk. — 10, 4. *madot luel Jevrej mura tïnïsale* a' ki őt zsidó népnek eladta. *Tïnï-ta* árulni, *tïnïlem* árulok, *tïnïsem*, *tïnïsen*, *tïnïs* árultam stb. A' két előbbi (*visle*, *uśsle*) példa szerint *tinïsle* volna elég, pedig *tïnïsale* van. Ennek hát *tïnes-ta* (*tïnïs-ta*) volna a' tője, a' mellyet az *es-ta* igével hasonlítva, így kell a' tárgyatlan jelenidejében ragozni:

tïnïslem	árulok	mint	*esllem*	eresztek
tïnïslen	»		*esllen*	»
tïnïsl	»		*esll*	»

Föltevén a' történeti múltat, tárgyatlanúl így volna-e?

tïnïsam	árulék	*eslam*	eereszték
tïnïsan	stb.	*eslan*	stb.
tïnïsa	stb.	*esla*	stb.;

tárgyasan pedig így-e?

tünisa-l-em	árulám	*esla-l-em*	eresztém
tünisa-l-en	stb.	*esla-l-en*	stb.
tünisa-l-e	stb.	*esla-l-e*	stb.

akárhogyan legyen is, *tünisale* tárgyas rag múlt időbeli jelentésü alakban.

Az eddigi peldákbul bizonyossá lett, hogy az éjszaki osztjákban is tárgyas igeragozás van, mellyben *l* a' tárgy jelelője. De minden felhozott példa egyes számban adja az alanyt, 's egyes számban mutatja a' tárgyat is.

—

7, 20. *Sidi liel moštallan li tültüpsajel sagat* = így őket ismeritek meg gyümölcseikrül. *Mošta-ta* ismerni, vélni; ennek tárgyatlan jelenideje:

moštalem	*moštalu*
moštalen	*moštaleta*
moštal	*moštalet.*

Itt *moštallan* van, 's ez a' többes szám második személye, még pédig többes tárggyal = ismeritek őket.

7, 16. *li tüpsalal sagat uślalan liel* = iv gyümölcseikrül ismeritek meg őket. *Uśleta* ismertek, *uślalan* ismeritek őket.

7, 6. *al julat ti-ing tunen purset šozilita togaja, kurlalna al purindlalal* = ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. *Purindlata* taposni; *purindlalal* tapossák őket.

E' szerint kiegészítvén az első személyt, az egész alak ez volna:

uślalu	ismerjük őket
uślalan	ismeritek őket
uślalal	ismerik őket.

—

1, 23. *ma ningilan nem huntsi ussalam* én titeket soha sem ismertelek. *Uśta*-bul lesz *uśsem*; tárgyasan *uśslem*, *uśslen*, *uśsle; uśslu, uśslen (uśslan?) uśslet (uśslat?)* ismertem őt stb. Továbbá: *uśsalam, uśsalan, uśsalal* ismertem őket és ismertelek benneteket.

Ezekbül a' példákbul látjuk, hogy az osztják nyelv is tárgyasan ragozza az igéket; hogy a' tárgy jelelője *l*, melly mind a' má-

sodik mind a' harmadik személybeli tárgyat kifejezi; végre hogy a' nyelv külömbséget bír tenni az egyes és többes számbeli tárgy között. Az oszják nyelv tehát e' tekintetben is a' vogulnak testvére.

141. §. Regulynek alig vala ép fogalma a' magyar tárgyas igéről; alkalmazásban a' magyar élő és irodalmi nyelv nem igen véthet ugyan, de annak fel- és megismerése, mi altal lesz az ige tárgyassá, csak az újabb időben sikerült. Reguly az oszják igék jelenidőbeli alakokat hol tárgyas hol tárgyatlan vogul igével magyarázza meg. Tárgyas igével vannak magyarázva: *alemlem*, vog. *almilem* emelem; *antestelem* vog. *antestilem* segítem; *artlem* vog. *urtelem* osztom; *eutlilem* (*rväd-ta* vágni) vog. *jähtlilem* vágom; *esllem* vog. *taritlem* és *keulem* eresztem; *ulem* (*vi-ta* venni) vog. *vim* és *vilem* (itt Reguly a' tárgyatlan és tárgyas igét írja ki); *untlem* vog. *kanžulem* tanúlom; *kasellu* vog. *vantileu* vezetjük (tehát Reguly szerint *kaslom* vezetek, költözöm, de *kasellem* vezetem); *kaïelem* vog. *junitelem* ütöm, (e' szó nincs meg se Volog. se Castrénnél); *jútlem* (jûdti) vog. *lilem* lövöm; *jaumälem* vog. *rebitilem* vetem; *leštäntlelem* vog. *leštentilem* javítom; *ležätlem* vog. *šabitelem* keszítem; *longotlelm* vog. *tuolilem* beviszem; *ńogotlilem* vog. *ńaulelilem* üldözöm.

Eme' néhány példábul az tetszik ki, hogy a' nyelv a' jelen időben is ki tudja fejezni, ha akarja, a' tárgyas alakot, mert:

kaslom	viszek, vezetek,	de *kasellem* vezetem;
leštäntlem	—	de *leštäntlelem* javítom;
longotlem	bemenetek,	de *longotlelm* bemenetem;
ńogotlem	üldözök	de *ńogotlilem* üldözöm.

142. §. Castrénnek sem volt világos fogalma a' tárgyas igének mivoltárul, mert azt a' Szamojed grammatikában egész viszásan adja elő. *) De ha a' *men-de* menni és *pan-da* tenni igék ragozását nézzük a' Szurguti nyelvjárásban, a' tárgyast azonnal felismerjük.

Jelen idő.

Egyes szám.	mendlem	pandlem
	mendlen	pandlen
	mendl	**pandladah.**

*) A' mennyiben Regulynél a' magánhangzói egyezésnek nyoma van, mint Castrénnél is van, a' *tï*, *ti* névimód az alhangu, a' *tä*, *te* pedig a' felhangu tőkhöz járulna, de nincs benne bizonyosságom.

Kettős szám.	mendlemen	**pandladamen**
	mendleden	pandlaten
	mendlegen	pandlaten.
Többes szám.	mendleuh	**pandladauh**
	mendledeh	pundlaten
	mendlet	**pundlitl.**

M ú l t i d ő.

Egyes szám.	menem	panem
	menen	panen
	men	**pandah.**
Kettős szám.	menmen	**pandamen**
	menten	panten
	mengen	panten.
Többes szám.	menuh	**pandaüh**
	menteh	panten
	ment	**panitl.**

143. §. Vologodszki szerint így menne hát az éjszaki c nyelv igeragazása, elhagyván a' kettős számot, a' melly csa szer előfordúl, a' *pid-'a* igébül, mellynek múltja ez: *pitsem, pitïs*; *pitsu, pitseta, pitset*; kettős szám: *pitsangen* = kett dének; — 's elhagyván a' Conjunctivust vagy Concessi mellynek némi nyoma a' *hadnal* szóban fordúlna elő, lásd a

Paradigmák.

1. *ul-ta* lenni (esse).

N é v i m ó d o k.

a) *ulta ; ultem, ulten, ultel* voltom, voltod, volta.

b) *ulïm ; ulmem, ulmen, ulmel* voltom stb. ; *ulm ulman* levén.

c) (ulïp) *ulïpsa* levés; *ulïpsajem, ulïpsajen, ulïps* levésed, levése.

---

*) Lásd Magyar Nyelvészet III. 268—277. l. (1858.)

Parancsoló mód.

ula	légy	*ulat, ulatï*	legyetek.

Jelen idő.

ullem	vagyok	*ullu*	vagyunk
ullen	vagy	*ulleta*	vagytok
ull	van	*ullet*	vannak.

Múlt idő.

usem (ulsem)	voltam	*usu* (ulsu)	voltunk
usen (ulsen)	voltál	*usta, useta* (ulseta)	voltatok
us (uls)	volt	*uset* (ulset)	voltak.

Szerkesztett időalakok.

a) *ulta pidlem*	lenni fogok	*ulta pidlu*	lenni fogunk
ulta pidlen	lenni fogsz	*ulta pidleta*	lenni fogtok
ulta pidl	lenni fog	*ulta pidlet*	lenni fognak.
b) *ulïm usem*	voltam volt	*ulïm usu*	voltunk volt
ulïm usen	voltál volt	*ulïm ustá*	voltatok volt
ulïm us	volt volt	*ulïm uset*	voltak volt.

2. *ji-ta* lenni (fieri).

Névimódok.

a) *jita ; jitem, jiten, jitel* levésem, levésed, levése.

b) *jum ; jumem, jumen, jumel* voltom, -od, -a ; *jumelna* voltában, *juman* levén.

c) (jup) *jupsa* lét, levés ; *jupsajem, jupsajen, jupsajel.*

Parancsoló mód.

juva	légy	*juvat, juvatï*	legyetek.

Jelen idő.

jilem	leszek	*jilu*	leszünk
jilen	lész	*jileta*	lesztek
jil	leszen	*jilet*	lesznek.

Múlt idő.

jisem	lettem	*jisu*	lettünk
jisen	lettél	*jista*	lettetek
jis	lett	*jiset*	lettek.

Szerkesztett időalakok.

a) *jita pidlem*	lenni fogok	*jita pidlu*	lenni fogn
jita pidlen	lenni fogsz	*jita pidleta*	lenni fogt
jita pidl	lenni fog	*jita pidlet*	lenni fogn
b) *jum ullem*	lettem volt	*jum ullu*	lettünk vo
jum ullen	lettél volt	*jum ulleta*	lettetek v
jum ull	lett volt	*jum ullet*	lettek volt

3. *ma-ta* adni.

Névimódok.

a) *mata; matem, maten, matel* adnom stb., adásom stb.

b) *mijim; mijimem, mijimen, mijimel* adásom stb.; *mijim* *mijiman.*

c) (mijip) *mijipsa* adás; *mijipsajem, mijipsajen, mijipsaje*

Parancsoló mód.

mija	adj	*mijat, mijatï*	adjatok.

mijila ad.

Jelen idő.

malem	adok	*malu*	adunk
malen	adsz	*malen*	adtok
mal	ád	*malet*	adnak.

Múlt idő.

masem	adtam	*masu*	adtunk
masen	adtál	*masta*	adtatok
mas	adott	*maset*	adtak.

Szerkesztett időalakok.

mata pidlem	adni fogok stb.	*mata pidlu*	adni fogunk stb.
mijim ullem	adva vagyok, adatom stb.	*mijim ullu*	adva vagyunk, adatunk stb.
mijim usem	adva voltam, adattam stb.	*mijim usu*	adva voltunk, adattunk stb.

4. *uś-ta* ismerni.

Ennél mutatom fel a' tárgyas alakokat is.

Névimódok.

a) *uśta; uśtem, uśten, uśtel.*
b) *usïm; uśmem, uśmen, uśmel; uśmelna, uśman.*
c) (uzïp) *uzïpsa* ismerés, *uzïpsajem, uzïpsajen, uzïpsajel.*

Parancsoló mód.

uśa	ismerj	*uśat, uśatï*	ismerjetek

uśla ismerd.

Jelen idő.

uślem	ismerek	*uślu*	ismerünk
uślen	stb.	*uśleta*	stb.
uśl		*uślet*	

uślalan ismeritek őket
uślalal ismerik őket.

Történeti múlt.

uślam	ismerék	*uślau*	ismerénk
uślan	stb.	*uślan*	stb.
uśla		*eślat*	

uślale ismeré őt.

Múlt idő.

uśsem	ismertem	*uśsu*	ismertünk
uśsen	stb.	*uśseta*	stb.
usïs, *uśs*		*uśset*	
uśsle	ismerte őt	**uśsalam**	ismertem őket

5. *pon-ta* tenni.

Szenvedő igeragozás.

Jelen idő.

ponlajim	tevődöm	*ponlaju*	tevődünk v.
ponlajin	v.	*ponlajita*, *ponlajitan*	
ponla	tétetem stb.	*ponlajit*	tétetünk stb.

Múlt idő.

ponsajim	tevődtem	*ponsaju*	tevődtünk v.
pontajin	v.	*ponsajita*, *ponsajitan*	
ponsa	tétettem stb.	*ponsajit*	tétettünk stb.

HARMADIK RÉSZ.

Mondat-tan.

A' mondat részei.

144. §. A' mondatot logikailag és grammatikailag lehet tekinteni. Logikailag tekintve minden mondat egy-egy ítélet, a' mellynek lényeges részei az *alany*, *mondomány* és a' *kapcsoló*, melly öszefoglalja; grammatikailag tekintve is a' teljes mondatban mind a' három megkivántatik, de sokszor hol az egyik hol a' másik nincs szóval kifejezve. P. o. az osztják énekben olvassuk: *vuas laulla*, a' város lakatik, bíratik, 's *vuas ti amesleu* a' várost üljük, lakjuk. Az első mondat teljes, mert ott van az alany (*vuas*) és a mondomány (*laulla*) a' mellyel a' kapcsoló is ki van fejezve. A' másikban a' *vuas* szó tárgy, nem alany, mert a' mondomány *amesleu* (üljük) kivánja meg a' tárgyat, az alany (mí) nincsen kifejezve; de lehetne, ha így volna: *vuas ti amesleu mung*, vagy *mung vuas ti amesleu*, a' várost mí lakjuk, vagy mí a' várost lakjuk; a' kapcsoló itt is az igeszóban rejlik. Néha, söt gyakran, első tekintetre kétséges, alany vagy mondomány van-e elöttünk. P. o. *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmi éneke, vagy a' szent Asz lakadalmának éneke; *Matvej ella jeming ajkol-jastipsa* Mátétul (való) szent hír-mondás = Máté evangelioma. E' két mondatban az alany vagy a' mondomány van-e kifejezeve? Ha kiegészítjük: *tami jeming As muj ar*; *tami Matvej ella jeming ajkol-jastipsa* = ez a' szent Asz lakadalmi éneke; ez Máté evangelioma, világossá lesz, hogy azokban a' mondomány van kifejezve, az alanyt, (*tami*) csak hozzá gondoljuk, valamint a' kapcsolót is az alany és mondomány között. Grammatikailag egy igeszó magában is lehet mondat, p. o. *evillem*, hiszek. Mert az igével, melly a' mondományt teszi, a' kapcsoló is ki van fejezve, az alanyt pedig az igének személyragja jelöli. Az *evillem*, hiszek, kifejtve azt-teszi: *ma evilip ullem* én hívő vagyok. Itt a' *ma*, én, alany, *evilip*, hívő, mondomány, *ullem*, vagyok, kapcsoló. Ha már a' kapcsoló a' mondományos igeszóban

benne rejlik, akkor természetetesen nem kell söt nem is lehet azt külön kifejezni, p. o. *ma evïllem, nïng evïllen, lu evïll* én hiszek, te hissz, ő hiszen; *mung evïllu* mí hiszünk stb. Ha a' mondomány nem igeszóval, hanem más szóval van kifejezve, a' kapcsoló (vagyok, vagy, vagyunk, vagytok) csak az első és második személyben fejeztetik ki, a' harmadikban nem, kivéve ha nem a' jelenidőre vonatkozik, mert akkor a' kapcsolónak kifejezése az időt is tartozik jelölni. Innen mondjuk: én hívő vagyok, mí hívők vagyunk; te hivő vagy, tík hivők vagytok; ő hívő, ők hívők: de ő hívő volt, ő hívő lesz stb. A' *van, ull*, tehát csak akkor tétetik ki, ha nem csupán kapcsolót, hanem létet, létezést is fejez ki, p. o. *pénzem van*, vagy *van pénz*, mi egészen más mint ha mondom: *ez pénz.* — Felszólítást jelentő mondatok minden nyelvben mondomány nélküliek, p. o. *num tarom ažem! num jelem jïgem!* felső tarom atyám! felső jelem atyám! — Viszontag a' parancsoló módbeli mondomány alany nélkül szokott lenni, mint *juš torima taštat* útat készítsetek istennek.

Ezek szerint grammatikailag *teljes* a' mondat, ha mind három része (alany, mondomány, kapcsoló) külön-külön szóval ki van fejezve, *nem teljes* a' mondat, ha egy a' három közöl nincsen kifejezve. Azért a' *nem teljes* mondat nem *csonka* még, minthogy logikailag teljes értelmű.

A' mondat külömbségei.

145. §. A' mondat, ha kifejezett részei magokban valók, *rideg*, ha azok más szókkal vannak meghatározva vagy kibővítve, *nem-rideg*. P. o. *Ivan jogots* = János jöve, *rideg* mondat: de *Si hadletna Ivan, torïm pernaja longïltïm iki, sïmïltata pits tal Judej muna* = a' napokban János isten keresztségébe vivő öreg, hirdetni kezde a' puszta judeai földön — *nem-rideg* mondat, mert alanya *Ivan* (János) e' szókkal van meghatározva: *torïm pernaja longïltïm iki*; a' mondomány *pits* (kezde) pedig először avval van kibővítvé, hogy mit kezdett, t. i. *sïmïltata*, hirdetni, azután avval van meghatározva, hogy hol kezdett hirdetni, t. i. *tal judej muna* a' puszta judeai földön.

Továbbá mind a' rideg mind a' nem-rideg mondat lehet *egyszerü*, ha egy mondatbul áll, vagy *többszerü*, ha két vagy több mondat össze van foglalva. Az idézett két mondat *egyszerü*, mert egy-egy alanybul 's egy egy mondatbul állanak. de ez: *Si hadletna Ivan,*

torïm pesnaja l'ongïltïm iki, jogots pa sïmïltata pits tal judej mana = a' napokban János .... jöve és kezde ...... már *többszerü* mondat, mert benne két mondomány van összefoglalva: *jogots* és *pits*. — *Sit hulman Irot han nomïsna lïllas i izagat ulta Ierusalim vošťel mur lu panna* = ezt hallván Heródes király az elméjében felháborodék és az egész Jéruzsálem városának népe ő vele (együtt). Ez is többszerü mondat, mert benne két alany (Heródes király meg: egész Jéruzsálem városának népe) van összefoglalva.

A' többszerü mondat igen sokféle lehet részint az összefoglalt mondatok különös mivoltuknál fogva, részint azon viszonynál fogva, a' mellyek azok egymás alá vagy egymás mellé vannak rendelve.

Az alany és mondomány egyezése.

146. §. Az alany lehet csupasz vagy birtokos ragu, azután lehet egyes, kettős és többes számbeli. A' millyen számbeli a' csupasz vagy birtokos ragu, olyan számbeli a' mondomány is. P. o. *uta sï sašl* kiáltó szó hallik. — *Isus Hristos tïïpsa si horasna us* Jézus Kr. születése e' módon volt. — *kolom šoper nohlä vuas ti amesleu, ńäl šaper nohlä aut ti amesleu* a' három jeles magasságu várost üljük, a' négy jeles magasságu várost üljük. — *lu ohtïna turumharet punžašset* ő felette az egek megnyilatkozának.

Siri antom hun lïn jega volta pitsangen előbb hogysem ők (ketten) együtt élni kezdtek (ketten). — *kû poter kû kas kû katl ameslemen, van poter van kas kû katl ameslemen* hoszú beszédet, hoszú mulatságot hosszú napig ülünk (ketten); rövid beszédet rövid mulatságot hosszú napig ülünk (ketten).

sit ma šenk mustï pogem ull, madot hoža izagat ulta ma jïm nomsem ez az én nagyon kedves fiam, a' kiben minden jó akaratom van. (Jegyzet. A' *sit pogem ull* oroszos, e' helyett: *sit pogom*: viszontag a' következő visszamutató mondatban el lehetne az *ull*, így: *madot hoža izagat ulta ma jim nomsem ull.*) — *num tarom ažeu iški turpi turing vuat pontal, sajk ńolpi ńoling vuat pontal* = felső isten atyánknak hideg torku szél-támasztása, híves orru szél-támasztása. — *mung sorńi turum azeu*! mí arany mennyei atyánk! az az, mí mennyei atyánk!

De vannak kivételek is a' szabály alól, jelesen:

a) A' sokaságot jelentő alany egyes számbeli, a' mondomány

pedig többes számbeli lehet, mint: *hun jah kim kitimet uset* midőn a' nép ki volt küldve (ki voltak küldve); *siišna mudra jah hola pelak elta Jerusalim voža jogotset i potarlet* akkor a' bölcs nép keletrül Jéruzsálem városába jöve (jövének) és monda (mondának); — *lu lu murel savijil li kreklal elta ő* a' maga népét megszabadítja bünétül (iv büneitül). — *lu laltipsajelna jeming jah potarset* ő ihletése által szóltak a' szentek.

Általában a' *jah* szó, melly népet jelent, *emberek* értelmében jár; *ultim jah* tanúló nép, azaz tanítványok, *pernala jah* kercszteletlen nép, azaz pogányok, *or jah* szamojédek stb. lásd a' Szótárban a' *jah* szót.

b) Ellemben a' számnevek, mellyek természet szerint sokaságot jelentenek, az egyesben kivánják a' szókat, mint: *i sidi aradtel rudet Avram elta Tavit vonda nel hosjang rud, i Tavit elta Bavilon voža kaslipsa vonda nelhos jang rud* 's így mind a' nemzetségek Ábrahámtul fogva Dávidig tizennégy nemzetség, 's Dávidtul fogva Babilon városába való költözésig tizennégy nemzetség.

labed muzung labed maj tinl kurtom jige eui šidi ultal,
kot muzung kot maj tinl kurtom aže eui šidi ultal
hét kedves hét vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül,
hat kedves hat vendégséget becses udvarom atya-leánya ott ül.

A' *kät, kad* (két) szó néha kettős számbeli szóval egyesül, néha nem, mint:

koreng or ko koreng kät ortgnen,
vojeng or ko koreng kät ortgnin
rénbikás szamojéd embernek bikás két szolgája,
vadas szamojéd embernek bikás két szolgája. Itt az *ort-gnen* kettős számbeli.

Halilej saras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-apsiangen a' galileai tengerhez léptekor láta két báty-öcsöt (testvért). — *kažalas pa kad i-ji-pohgnen* láta más két egy-atya fiat.

De viszontag van: *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgálhat két úrnak. — *panna al vijat kat sah* vele (magatokkal) ne vigyetek két ruhát.

Az evangeliomi fordításban a' *kadn* (kettő) szó többes számbeliekkel egyesül, mint: *ježalt užanset luela kadn, kul tajtode* eleibe kiáltának neki ketten, ördög-leltek.

A' kettős számot azon szók is szeretik, a' mellyek ketteje

ketteje teszen egy egészet, mint p. o. *tél-nyár* = esztendő, *éj-nap* természetes nap, *anya-atya* = szüle, szülék, *leány-fiú* = gyermek, Regulynél: *neng-ho* = nő-férfi = ember stb. Azért az evangeliomban a' negyven napig való böjtölés így van kifejezve: *neljang atgnen pa hadlgnen*, azaz szószerint: negyven két éj és két nap böjtölés.

c) A' számneveket követik e' tekintetben a' határozatlan szám jelentőji, p. o. *lu jubel ar mur manta pits* ő utána sok nép kezde menni.

Azomban az *ar* után a' *hojat*, valaki, többesben áll, mint: *sidet huvat ar hojadet jilet* azokon sokan jönnek. — *ar hojadet jogodlet hola pelak elta i kevi pelak elta* sokan jönnek kelet felől és nyúgat felől.

Moltas, sok, *aradtel*, mind, is többes számmal társúlnak, mint: *pojksatanna moltas jazinget al potartat* imádkozástokban sok szókat ne mondjatok; *aradtel rudet* minden nemzetségek. De van: *aratel hanneho* is.

d) A' mondomány kiegészítése egyes számban áll, jóllehet a' mondomány többes számbeli, mint: *ojanget hollatodet, li kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezőkké (*kažinga*, nem *kažingeda*) lesznek. — *ojanget, madet kanžlet i lidlet veškat ver, li tarmatinga jilet* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot, ők kielégíttetnek. — Ez »*kažinga*,« »*tarmatinga*« adverbiumúl áll, tehát *kažinga jilet* ollyan szófűzés, mint a' magyar: *jól vannak.*

147. §. A' birtokos ragú szók egy különös sófűzést mutatnak az eredeti énekekben, a' mellyet fel kell hozni. A' birtokos ragok t. i. nem magához a' névszóhoz, hanem ennek viszonyítójához járúlnak, vagy azon szóhoz, a' melly viszonyító gyanánt áll. Magyarban így mondjuk: *városom belseje*; az osztják énekben így van mondva: város *belsőm*; tehát e' helyett: *városom belsejében*, azt találjuk: *város belsőmben.* Lássuk osztják példákat.

num tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnä,
sarńi ulpi ulung kat lipelnä =
Num tarom atyám(nak) ülő réz szinű házában,
arany festékü házában. Itt *katel (kadel) libinä* helyett van *kat lipelnä* = ház belsejében, *házá-ban* helyett.

ma amesti aj lari melte kat lipemnä
aj tuj melte kat lipemnä =

én ülő kis láp melletti házamban, kis tó melletti házamban. *Kat lipemnä* e' helyett: *katem (kadem) lipinä.*

sosi vuas kareunä jogotlaju, sosi kort kareunä jogotlaju a' lakott városunk térében, piaczán vezettetünk, a' lakott udvarunk térében vezettetünk. Itt *vuaseu karnä (karelnä), korteu karnä (karelnä)* helyett áll a' *vuas kareunä* stb.

juhung vuas alngem ameslä vagy

juhung vuas alngem laulla = a' fa város (fa kerítésü) városom eleje ültettetik, vagy őriztetik. Itt *vuasem aling (alngel)* helyett áll a' *vuas alngem.*

A' nyelvnek felhozott emez eljárása szerint lehet az igen gyakran előkerülő szólást értelmezni, melly így van:

alel ko ar al amesmeu eult

jisl ko ar jis koltmeu eult; vagy:

alel ko ar al amesteu eult

jisl ko ar jis kolteu eult. Ezekben az *amesmeu* vagy *amesteu eult* azt teszi: ülésünk után, vagy ülésünk ólta, ülésünktül. De mi az, a' mire az »ülésünk után« vonatkozik? vagyis, mi ezen mondománynak az alanya? Felelet: *alel ko ar al, jisl ko ar jis* azaz: sok fiatal ember, sok öreg ember. A' szokásos mondást tehát így kell fordítani: nekünk, sok fiataloknak, ülésünk után, nekünk, sok öregeknek, mulatásunk után.

A l a n y.

148. §. Minden szó, melly tárgyszó gyanánt állhat, lehet alany; tehát a' tulajdonképi tárgyszón kivül leggyakrabban névmás és igés névszó teszik az alanyt. P. o. *lu undrelna tîmot jemingt lïl elta ull* az ő méhében fogantatott a' szent lélektül van. Itt *tîmo* igésnév az alany. — *Tami izagat edïs sit vorna, jena at ull torïm elta jastïmot jellï jastata jeming iki elta, madot potarl* ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten mondása a' szent próféta által, a' melly szól. — Itt alanyok: *tami*, ez, *jastïmot*, mondott, mondás, *madot*, a' melly. Hogy az alany gyakran ki sincs fejezve, a' 144. §-ban láttuk.

Az alany, mint nominativus, nem vesz maga elé mutató névmást, millyen a' magyar *az, ez*: ámbár, úgy látszik, hajlandósága van reá a' nyelvnek, mert Vologodszki így ír: *ma izidï evïllem je-*

ming lïla, madot lu torïm veelna ulipsa i lïl izagata mal, i lu torïm azi elta edl én azonképen hiszek a' szent lélekbe, ki az isten erejében, vagy ereje által (*madot lu torïm veelna*) életet át mindennek, és az isten atyábul jő ki.

De a' nominativus maga után veheti a' *ti* (*t*)-t, mi a' tárgyat meghatározza, mint a' vogulban. Ennek példáji, Vologodszki fordítása szerint, csak birtokos ragok előtt fordúlnak elő, p. o. *Irot nomïsna lïllas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* Heródes elméjében megháborodott 's egész Jéruzsálem a' városának népe ő vele. Itt *voštel* = *voš* = város, *t* az, 's *l* a' harmadik személybeli birtokos rag. — *pasi kulna visa luel pal rep ohtïja, pa izagat ulta mutel vožet luela šažilal* azután az ördög által vitetett ő egy magas hegyre 's a' földnek minden városait neki megmutatja. Itt mutel = *mu* föld, *t* az, *l* birtokrag. Ezt tudva, nem kételkedünk az énekbeli *vuas ti amesleu, aut ti amesleu*-t így értelmezni: a' várost üljük.

Az *arat* szó, melly sokaságot jelent, Vologodszkinál gyakran illyen alakban fordúl elő: *aradtel* mind, mindnyája; de van *aratel* is. Amabban a' határozó *t* van, 's ezért áll *arat-t-el* helyett: *arad-t-el;* ebben nincs meg a' határozó *t*, p. o. *aradtel rudet* minden nemzetségek; de *aratel hanneho* minden ember; — *evïllem torïm azija, mû veritoda, i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot* hiszek isten atyába, a' föld teremtőjébe, 's minden azéba, mi neküak mindnyájunknak látható és láthatatlan.

149. §. Az alany más tárgyszók által lehet jelezve, mellyek hozzá genitivusi vagy appositiói viszonyban állanak; 's mind ezek mind az alany maga is tulajdonság-szókkal lehetnek jelezve. Lássuk tehát ezeket sorban, kezdvén a' tulajdonság-szókon.

150. §. A' tulajdonság-szó, a' mikor jelző, mindég a' tárgyszó előtt áll, 's vele szinte egy szóvá lesz, mert ragot nem veszen föl. Lehet pedig jelző az igazi tulajdonság-szó (50—56. §§.) az alap- és sor-szám-név (70—77. §§.), a' mutató, kérdő, visszamutató, meg határozatlan névmások (84—86. §§.), a' *ta, m* alaku igésnevek (115—122. §§.). P. o. *pernaing jah tung-sir torma evijipsa* a' keresztyének igaz istenbe (való) hite. A' »keresztyének« osztjákul *pernaing jah* = keresztes nép; *pernaing* tehát a' *jah*-nak jelzője. *Tung-sir* meg a' *torma* szónak jelzője, melly *a* ragos (torïm, torm-a), de *tung-sir* ragatlan.

kos kar kohlem lanting As,
jang kar kohlem koling As

húsz rénbika futotta táplálós Asz, tíz rénbika futotta halas Asz. Itt halmoza vannak a' jelzők; a' *lanting, koling* (táplálós, halas) szorosabb jelzője az Asz-nak, azaz Obi folyónak; a' *kos, jang* (húsz, tíz) meg szorosabb jelzője a' *kar* (biká)-nak; a' *kos kar kohlem, jang kar kohlem* (húsz bika futotta, tíz bika futotta) együtt véve újra az Asz-nak jelzője.

Az eredeti osztják énekekben (úgy mint a' vogulokban is) a' *p (pi)* és *ng* képzős tulajdonság-szók együtt szeretik jelezni a' tárgyszót, mint a' már felhozott *iški turpï·turing vuat, sajk ńolpi ńoling vuat* hideg torku torkos szél, híves orru orros szél, azaz hideg erős szél, híves metsző szél. Más példák:

iški turpi turing vuat, — meleh turpi turing vuat hideg torku torkos (erős) szél, — meleg torku torkos (erős) szél.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,
sat kujpi kujing maj šidi jitel
húsz méltóságos vendégnek ott levése,
száz méltóságos vendégnek ott levése.
jang jengpi pengung ungel tíz fogu fogas szája,
kuos pengpi pengung loll húsz fogu fogas ajka.
l̄om pahlep pahling entep enteptelä,
anzi pahlep pahling entep jersetelä
zelnicze gombu gombos öv öveztetik,
tüske gombu gombos öv öveztetik.
vuah nirpi niring kat lipelnä
sarńi ulpi ulung kat lipelnä
réz színü színes házában
arany festékü festékes házában.

Sajátságos, de a' magyar nyelv szokásával azonos az illyen jelzés: *kar kohlem* = bika futotta, a' minek egy tanúságos példája ím ez:

vuas leti un pari labedleu,
kort leti un pari vueri leleu;
meń ne lelti noji kareng jäm ogol ležätleu,
tant ne amesti kaur koreng jäm ogol ležätlen

város-ette (város-evő) nagy lakomát étetünk,
ház-ette (ház-evő) nagy lakomát eszünk;
a' meny-nő *) szállotta fehér bikás jó szánt elkészítjük,
a' tont-nő *) ülte barna bikás jó szánt elkészítjük.

Meg lehet még jegyezni 1) *izagat ulta* jelzőt, melly nagyon szerepel az evangeliomi fordításban, 's minden-t jelent. Taglalva ezt teszi: *i sagat ulta* = egy szerint való. P. o. *izagat ulta Ierusalim* minden (egész) Jéruzsálem; *izagat ulta og-popet* minden főpapok; *izagat ulta torïm ungïl elta edta jazïnget* minden, isten szájábul kijövő beszédek, szók stb. Sőt *ulta* nélkül is jelent »minden«-t, p. o *ma izidï evïllem jemïng lïla, madot lu torïm veelna ulïpsa i lïl izagata mal* én azonképen hiszek a' szent lélekbe, a' ki az isten ereje által életet és lelket ád mindennek.

2) Az *aradtel* és hasonló alaku jelzőt, a' mellyek a' harmadik személyü birtokos raggal vannak, akár igazi tulajdonság-nevek, akár nem. Az *aradtel* szót a' 147. §. megfejtettük 's tudjuk, hogy úgy *aradtel* mint a' határozó *t* nélküli *aratel* szószerint »mindene,« »mindnyája« jelent, de »mind,« »minden« értelmével jár. P. o.

sosl ńalpi kät ort, jorl ńalpi kät ort hölgy-menyét orrú (képü) két szolga, úr orrú (képü) két szolga; *alel ko ar al amesmeu eult' jisl ko ar jis koltmeu eult* fiatal ember sok fiatal ülésünk ólta (sok fiatal emberünk fiatal ülése ólta), öreg ember sok öreg ülésünk ólta (sok öreg emberünk öreg ülése ólta).

unglel vijem lonh kor pohgnen,
ńalmel vijem kalt kor pohgnen
szája hívott csudálatos két fija, nyelve hívott csudálatos két fija.

Hogy pedig valóban illyetén birtokos ragu szó mint jelző áll, világos a' következő mondások által:

num pangel saring lala likomtal taganä,
nnm pangel ohung kantä logomtal taganä
felette vastag hasu ellenség mozgásának helyén,
felette vastag fejü had mozgásának helyén; mi másutt így van kifejezve:

num pangen saring lalä likomtän taganä,
num pangen ohung kantä logomtan taganä

---

*) A' *meny-nő, tant* vagy *tont-nő* jelentésérül alább, az ének magyarázatában lesz szó.

felette vastag hasu ellenséged mozgásának helyén,
felette vastag fejü hadad mozgásának helyén.
sohlä kaš ko sugen un avt ti amesleu,
unsen kaško unsen un vuasti amesleu
tokhalas víg ember (beli) tokhal nagy várost lakunk, lazaczhalas víg emberbeli lazaczos nagy várost lakunk.

A' Reguly jegyzetében is a' tulajdonság-szók között vannak illyenek: *karl taga*, vogulul *kara ma* üres hely, puszta hely, másutt meg *har taga* a' tundra, azaz fátlan gyepség. Tehát *karl taga* vagy *harl taga* egy a' *har taga*-val. Továbbá: *perl tining* felette becses, szószerint: mindene becses; *kangel**) *jogan* hágója folyó, azaz hágós folyó, folyó a' mellynek hágója, sellője van. Magyarul is ezt mondjuk: *java búza* = legjobb búza, *eleje búza* stb.

De mikor a' jelző a' tárgyszó után következik, fölveszi a' ragokat. Ezt azomban csak a' fordításban találtam; az eredeti énekekben, legalább eddigelé, nem vettem észre. P. o. *pojksata sir torïm elta mungeu mimot* az imádság istentül nekünk adatott, azaz ist. nek. adott imádság; — *ma evïllem i torïm' azija, izagat kadltoda, num turum i mû verimota*; *izidï evïllem Jisusa Hrista, torïm poga, ita tïmota* én hiszek egy isten atyába, mindent igazgatóba, a' mennyet és földet teremtőbe, azonképen hiszek Jézus Krisztusba, isten fijába, egyetlen szülöttbe. Ezt »egyetlen szülöttbe« Vologodszki nem helyesen adja így: *ita tïmota*, holott *i tïmota* kellene lenni, a' mint legitt látni fogjuk.

151. §. Jelző gyanánt szolgáló némelly szó kettős alaku, mint: *kad* és *kadn* (két és kettő), *i* és *it* (egy), *si* és *sit* (az), *tam* és *tami* (ez). A' rövidebb alak jelzőül, a' másik, vagy hosszabb alak, magában áll, tehát nem jelző. Ennek oka világos a' *kad*-ra, (Regulynél 's az eredeti énekekben) *kät*-re nézve, melly maga a' tő, mint a' finn *kaht*, a' magyar *két*, a' vogul *kit*, 's azért lehet jelző: holott a' *kadn* dualisi alak, mint a' magyar *kettő* 's a' vogul *kiti, kitag*, miért is ezek nem lehetnek jelzők, hanem magokbau állók. A' magyar, osztják és vogul nyelvekben t. i. a' jelző szó rag (annál inkább számbeli képző) nélkül áll az illető tárgy-szó előtt. A' *kad*-ra és *kadn*-ra nézve lásd a' **146. §.** b).

*) Vogulban is *kangel* a' sellő, »stromschnelle«, másképen *auung sori* folyó szorosa, vagy *soring ma* szoros hely. Egy magyarázó mondás így szól: *soring ma man kanglä lauu* a' szoros helyet (a' folyóban) mí hágónak, sellőnek, mondjuk.

Példák az *i, it*-re nézve:

hun lu sit potars lïela, i madot sudjah elta jogots midőn ő azt mondta nekik, egy valaki jőve a' birák közzül. — *ma evïllem i torïm azija* én hiszek egy isten atyába.

i ńali tinlipä ameslen,
kät ńali tinlipä ameslen.

Az *i* jelző igen sok szóval szinte összenő, mint *izi*, e' helyett *i-si* = egy, az, lásd a' szótárban *i, it* egy.

Ellemben: *hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl* a' ki e' kis parancsokbul egyet megváltoztat. — *nem hojat an pusl lužïdta kad jora, mujpa idl lïkinga tajta pidl ..... mujpa idla tarïnlata pidl* senki sem szolgálhat két úrnak, vagy az egyiket gyülölni fogja ..... vagy az egyiknek kedvezni fog. Itt a' tő *it*, egy, harmadik személyü birtokos raggal van: *idel* vagy *idl* egyik, lásd a' 70. 81. §§.

Már az *i* és *it* (egy) közt nincsen olly külömbség, millyen van a' *kad* és *kadn* között: mégis a' nyelvszokás az *i*-t jelzőnek, az *it*-et pedig magában állónak használja. Ugyan így van a' *si* és *sit*-re nézve, mint eme' példák mutatják:

si hadletna Ivan jogots a' napokban jöve János. — *si ne lu roda potars* a' nő magában monda. — *si imi izi šosna tungtaka jis* a' nő azon órában egészségessé lett.

lu sit, madot olïnpela jelbï jastas ő az, a' kirül jövendölt. — *si mans sit olïnpela izagat si mû lakka* hír ment az felől mind az országban. — *lu jastas sit ohtïja* ő monda erre. — *tami izagat edïs sit vorna* ez mind lett azért. — A' ragos *sidï*, úgy, természetesen csak az önálló *sit*-bül lehetséges.

De van illyen is: *si jubina Jisus tuvïm us* azután Jézus vitetett volt; — holott a' *sit olïnpela, sit ohtïna, sit vorna* után *sit jubina*-t várnánk. Össze lehet hasonlítani a' *si jubina*-val az igen nevezetes *i-hoź jang*-ot = 11, Regulynél *i-goš-jang* (e' helyett: *i-koš-jang*), a' mellyet így kell értelmezni, hogy: *egyhez tiz.* Vologodszki talán az ellenkezőre vétett, midőn a' »hiszek Jézus Krisztusba, isten fijába, egyszülöttbe« így fordította: *evïllem Jisusa Hrista, torïm poga, ita tïmota,* = egybe szülöttbe, e' helyett: egy szülöttbe = *i tîmota.* De ő az oroszt követve a' *Jisus* szó után is ragot tett. Az egész mondat így volna helyesebb: *Jisus Hristus-a, torïm pog-a, i tîmota.*

Példák a' *tam*, *tami*-ra: *hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl* a' ki e' kis parancsokbul egyet megváltoztat.

täm tormeu labed al nii mal endom
täm jelmeu kot alpä nang mäl endom.

tami izagat edïs sit vorna ez mind lett azért. — *hoj tami? v det pa šaras luel hulïndlet* ki az? a' szelek és tenger hallgatnak reá.

Ha nem csalatkozom, az osztják *i*, *it* (egy), *si*, *sit* (az), *tam*, *tami* vagy *täm*, *tämi* (ez) szerepléséhez hasonlít a' magyar *nincs*, *nincsen*-é, amaz jelzői, ez magában való jelentésü lévén, jóllehet a' szokás nem tartja meg szorosan a' külömbséget. Legalább a' többes: *nincsenek* azt mutatja, hogy a' *nincsen* az önálló, magában való, a' *nincs* pedig jelzői jelentésü.

152. §. A' genetivusi viszonyt a' Vologodszki osztjákságában a' tárgyszót előző más tárgyszó fejezi ki, melly rag nélkül való, tehát: *torïm pog* isten fija; *Isus Hristos tïïpsa* Jézus Krisztus születése, *Irot kan ulïm hadletna* Heródes király életének napjaiban. E' szerint az osztják nyelv a' genitivusi viszony kifejezésére nézve abban külömböznék a' magyartul, hogy genitivusi ragot nem ismer, azaz semmiféle raggal nem jelöli a' genitivust, — holott a' magyar így mondhatja: *isten fija*, és *istennek fija*, *istennek a' fija*; továbbá, hogy a' nominativust, a' mellytül függ a' genitivus, nem toldja meg harmadik személybeli birtokos raggal, holott a' magyar azt mindenkor teszi, akár így mondja: *isten fija*, akár így: *istennek fija*, *istennek a' fija*.

A' Vologodszki osztjákját igazolják az eredeti osztják énekek is, a' mellyek czímei: *jeming As muj ar* a' szent Asz lakadalmának éneke, itt *As* és *muj* genitivusi viszonyban vannak; *As pogol ar* Asz falujának éneke; *uort ar* az úr, fejedelem éneke stb.

Azomban az énekek azt mutatják, hogy a' *na* (*nä*) rag a' genitivusi viszonyt is jelöli, mint:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,
jang kar kohlem koling As kangeunä
kolom šoper nohlä vuasti amesleu,
ńäl šaper nohla vuasti amesleu

a' húsz rénbika futotta táplálos Asz-hágónknak, a' tíz rénbika futotta halas Asz-hágónknak, három jeles magasságára üljük a' várost, négy jeles magasságára ültetjük a' várost. — Szinte még nevezetesebb a' következő példa:

kareng vuas karemnä kamen etlem,
kareng gord karemnä kamen etlem

a' piaczos város-piaczomnak küljére kimegyek, a' pia czos gorod piaczomnak küljére kimegyak. Itt a' *kamen* = kive, a' *karämne*-re vonatkozik, mintegy: *piaczomnak kijébe* jelentvén.

De a' genitivusra vonatkozó nominativus birtokos ragu jelölése is találtatik az osztjákon, p. o. *urt enmem arl* = a' fejedelem nevelésének éneke, a' hol az osztják *l (ar-l)* a' magyar *e*-nek (ének-e) felel meg. Van illyen is: *sarńu uort lu arl* az arany fejedelem ő éneke (*sarńu uortnä lu arl* szakasztott magyar volna: az arany fejedelemnek ő éneke). Magokban az énekekben is gyakran előfordúl a' birtokos ragu szerkezet, p. o. *sohlä koš ko sogen un vuas nemel kaltšä sitmal, unsen on aut siil kaltšä sitmal;* vagy: *jeming Jeli, jeming aut nemel pa kaltša sitmal, päsing Jeli päsing säs siil pa kaltša sitmal* a' tokhalas ember a' tokhalas nagy város nevét valahogyan kérdezi; vagy: szent Jeli, szent város nevét is valahogyan kérdezi, fényes Jeli, fényes szállás hírét is valahogyan kérdezi. A' nominativusnak eme 3. személybeli birtokos raggal való megjelölése az evangeliomi fordításban is előkerül, mint: *sit hulman Irot han nomïsna lïllas, i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna* azt hallván Heródes király elméjében felháborodék és egész Jéruzsálem városá(nak) a' népe ő vele. Itt *voštel* szó szerint: *a' városa.* — A' »hiszek«-ben is mondja Vologodszki, mint a' 147. §. láttuk: *madot lu torïm veelna ulïpsa mal* a' ki az isten erejében (ereje által) életet ád.

153. §. Az appositiói viszony a' szók egymás mellé való helyzete által fejeztetik ki, mint más nyelvekben, p. o. *torïm azi, num tarum i mű verïmot* isten atya, a' meny és föld teremtője.

Mondomány.

154. §. A' mondomány kifejezője vagy igeszó vagy névszó. Az igeszónak jelentése lehet benható, kiható, magáraható, szenvedő, akár vele jár az igetővel, akár képző által jelöltetik. Az igésnév, minthogy az igeszónak származéka, eredetijének jelentését követi. A' mondományt kifejező névszó, bármillyen legyen is, az igésnéven kívül, mindenkor benható vagy szenvedő jelentésü.

A' benható, magáraható és szenvedő jelentésü mondomány

teljes értelmü, azért nem követel kiegészítést azaz accusativust, p. o. *voj-hul voll* az állat él; *uta sï saśl* kiáltó szó hallik; *vuas ti laulla* a' város őriztetik; *ojanget hollatodet* boldogok a' sírók; *ojanget, madot romet* boldogok, a' kik szelídek. — A' kiható jelentésü mondomány nem teljes értelmü, 's azért kiegészítést vagy accusativust követel, p. o. *vohsaret ong tajlet pa turum tohlïng vojet tihlet* a' rókák gödröt vallanak 's az égi szárnyasok fészkeket. Mikor a' benható jelentésü mondománynak is kiegészítése van, azt a' határozatlan névi mód fejezi ki, mint: *mung lu turum husel vantsu hola pelakna i jogotsu luela og ponta* mí ő mennyei csillagát láttuk keleten és jöttünk neki fejet hajtani.

155. §. A' kiható jelentésü mondomány kiegészítéseül az accusativust követeli, az fejezvén ki a' tárgyat, a' mellyre a' mondomány hat. Az ugor nyelvek sajátsága, hogy az igével magával is jelölhetik a' tárgyat. Az ige tehát tárgyas alakuvá lesz, melly a' tárgynak személye és száma szerint külömböző, a' mint azt a' 140. és 143. §§-ban láttuk. A' tárgyas ige, természeténél fogva, határozott tárgyra vonatkozik: mikor nincsen meghatározva a' tárgy, az ige sem lehet tárgyas alaku. De az osztják nyelv, a' mint Vologodszki fordításaiban mutatkozik, nem követi szorosan a' szabályt; az eredeti énekek, a' mennyire ismerem és értem, ritkán élnek a' mult idővel, a' mellyen látható volna a' tárgyas alak.

Helyén van a' tárgyatlan ige következő példákban: *lïela veï mas kuľet ohïja* nékiek hatalmat adott az ördögökre. — *panna al vijat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. — *al hurija vïta Marija ning imen* ne félj venni Máriát, te feleségedet. — *ajkoľ manema païtat* hírt vessetek nekem. stb.

Helyén van a' tárgyas ige következő példákban: *an usle luel si vonda* nem ismeré meg addig. — *ma nïngïlan pernaja longillalan jink libina* én titeket megkeresztellek vízben. — *mung ńań leupazeu mïla mungeu* mí kenyér ételünket add meg nekünk. — *nem luela ponla Emmanuil* Emmanuél nevét add neki.

E' két utolsó példában *mila* add, *ponla* tedd, világos tárgyas alakok, mert a' tárgyatlan parancsolók *mija*, *pona*. De a' következőkben már bizonytalan az alak: *esla mungeu mung kreklau, hodi sagat i mung pa hojadeta esllu kreklal; i al esla mungeu huzïpsaj pidta, no šavija mungeu kuľ elta* bocsásd meg nekünk mí bűneit

ket, a' hogy mí is más embereknek megbocsátjuk bűneiket; 's ne bocsáss (hagyj) minket a' kisértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögtül. Mert az *esla*-ban az *l* a' tőhöz tartozik, tehát tárgyatlan alak, a' tárgyas volna *eslla,* vagy *eslïla.* Azért az *esllu* is bizonytalan, minthogy az egyik *l* (*esl)* az igetőhöz tartozik, a' másik *l* (*lu*) a' jelenidőnek jelleme; itt a' tárgyas alak három *l*-t követelne, mit lehetetlen kiejteni. Azon igetők tehát, a' mellyek utóhangja *l*, 's a' jelenidőnek jelleme, a' melly hasonlóképen *l*, okozzák nagy részben, hogy a' tárgyas alak nem tűnik szembe, a' hol meg is van.

156. §. Minden mondomány, akármillyen jelentésü, az igenes kiegészítésen kívül, vagy a' nélkül is, nem-igenes kiegészítést vonhat maga után. A' nem-igenes kiegészítés külömböző viszonyban állhat a' vonzójához; ezt a' külömböző viszonyt a' ragok és viszonyszók fejezik ki. Azért most ezek értelmét tárgyaljuk.

Ragok és viszonyítók.

157. §. Az **a, ja** rag áll:

1) *hová kérdésre*, mint: *Bavilon voža kaslïpsa* Babilon-városba költözés; — *jogotset Ierusalim voža* jöttek Jeruzsálem városába; — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom-országba; — *Isus Ivan turmaja omsïm olïnpela hulman Halileja mans* Jézus, Iván tömlöczbe való ülése felől hallván, Galileába mene. — A' *kadna* azt teszi: kettővé, ketté, azért *kadna manta* ketté menni, azaz elválni.

A' *hová* kérdésre felelve a' viszonyszókhoz is járul, p. o. *mur kažalamna lu rep ohtïja hungïs, pa hun omssas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltïm jahlal* népet látván ő egy hegy-re (*ohtïja*) hága, 's midőn leült, akkor ő hozzá *(hoža)* közel jövének ő tanítványai. — *sol už nem-moltïja an patïmdta pidl, tob luel kim julmata ragïl, hanne-hojet kuret jilbija* a' só már semmibe (*nem-moltïja*) érni nem fog, csak kivetni való, az emberek lábai alá *(jilbija)*. — *asvéša put jilbija an omïsla, no nor ohtïja* a' gyertya fazék alá *(jilbija)* nem tétetik, hanem tartóra (ra = *ohtïja)*. — *vuasti nohlä amesleu* a' várost a' magasságra ültetjük.

lungen katl kabing labed maj labta johmal

lungen katl kareng ohling kot maj kotä johmal nyári napon sajkás hét vendég jár a' színbe, nyári napon bikás szános hat vendég jár a' házba.

Jegyzet. Lu hóza vohta szószerint volna: ő hozzá híni, szólni, de azt jelenti: tőle kérni. *Ull-muj nen kutenna simiś ho, madot, hun lu pogel vogïl lu hoźa ńań, mal kevï?* van-e tí köztetek ollyan ember, a' ki, midőn a' fija kér ő tőle (*lu hoźa*) kenyeret, követ ád? *si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoźa vohtodeta* annál inkább a' tí mennyei atyátok ad minden jót a' tőle kérőknek.

2) *kinek, minek?* kérdésre, mint: *jogotsu luela og ponta* jöttünk neki fejet hajtani; — *nen mura novï ulleta* tík a' népnek világosságul vagytok. — *ma nïngïlana potarlem* én nektek mondom. — *nen hulseta muj jasťïm us jis jaha* tík hallottátok, mi mondva volt az öregeknek. — *lu pardl-lu nagla ellïta adïm i jim hannehojet ohtïna* ő parancsol az ő napjának támadni, rosz és jó emberek felett. — *lu nazarea nemïtśal* ő nazarénusnak neveztetik. — *Levveï, Taddeja nemtïmot* Levi, Tadeusnak neveztetett.

3) *mivé lesz vagy lett?* kérdésre, mint: *pant luela pajla leźatat* az ösvényt neki egyenessé készítsétek. — *hun nïng torïm pog, jasta, tam kevet ńańa at verśalet* ha te isten fija vagy, mondd, e' kövek hogy kenyérré legyenek. — *A' mivé?* jelentéssel rokon az *úl, ül* jelentése, azért ide tartozik, mint: *hulïs, Arhelaj hana ull Judej vośna lu azel vola* hallá, hogy Arkelaus királyul (*han-a*) van Judea városban, ő atyja helyébe (*vol-a*). — *sidï novïja at ulleta hannehojet jelbina* úgy hogy világosságul (*novïja*) legyetek az emberek előtt.

Evvel kapcsolatban van az igehatározó, melly tulajdonságszókbul *a* (*ja*) raggal lesz, lásd a' **67**. és a' **92**. **§**. 1) a). Példák: *mujpa idl lïkïnga tajta pidl a kimitotel mustïja tajta pidl* vagy az egyiket haragosan fogja tartani, a' másikat kedvesen fogja tartani. — *ojanget sidet, madet śitaka vollet* boldogok azok, a' kik békésen élnek stb. Minthogy illyenkor a' tulajdonság-szó igehatározó is, azért áll egyesszámban a' többesszámu mondomány mellett, mint: *ojanget hollato let, lï kaźinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezők (örvendezve) lesznek; *ojanget, madet lidlet veśkat ver, lï tarmatïnga jilet* boldogok, a' kik akarják az igazságot, ők kielégítve lesznek. V. ö. **146**. **§**. d).

Az *a* rag *ï*-vé lett a' *hodï* hogyan, hogy, *sidï* az énekekben *śidï* úgy, *idi* így, *tamidi*, Regulynél *tomiti, tomidi* (így = *tam-it-i*) a' *hot, sit*, vagy *śit, it*-bül.

4) Végre az *a* (*ja*) rag a' tulajdonság-szók fokozását is kife-

jezi, a midőn az egybehasonlított tárgy *kiňža* szó által jelöltetik, vagy a' nélkül is marad, p. o. *sit turum nubïtna aja nemïtšal, sit turum nubïtna una nemïtšal* az a' mennyországban kisebbnek, az a' mennyországban nagyobbnak neveztetik. — *muj kona jastata muj .... mola jastata* mi könnyebb, mondani-e .... vagy mondani. — *lïl letot kiňža pa el lumïdta sah kiňža una an ull?* a' lélek az ételnél 's a' test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? V. ö. a' 68. 69. §§. — Megjegyzésre méltó, hogy *si numbija* annál inkább-ot jelent.

158. §. A' *na* (Regulynél *nä*) rag áll:

1) *hol* kérdésre, mint: *lu undrelna tajl jemïng lïl elta* ő méhében visel a' szent lélektül. — *Isus sema pits Vipleem Judej vošna* Jézus szembe esett (világra jött) Bethlehem Judeai városban. — *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mí ő mennyei csillagát láttuk keleten. — *uta sï sašl tal har tagana* kiáltó szó hallik a' pusztában. — *jemïng nepket hanžipsajetna jastim ull* a' szent könyvek írásaiban mondva van. — *hun Isus omsïs pazanna lu hotelna, siršna ar aktïpsa akïdta jah jogotset* midőn Jézus ült az asztalnál ő házában, akkor sok vámszedő jöve.

2) *mikor* kérdésre: *hun Isus sema pits ...... Irot han ulïm kadletna, siršna jogotset* mikor Jézus született Héródes király életének napjaiban, akkor jövének. — *nïng uža pidten iršna nïng ogen ňozïta* te böjtbe fogásod koron (mikor böjtölni akarsz) te fejedet kendd meg. Látjuk, hogy *irš* kor, *irš-na* koron, kor, *siršna* = *si irš-na* az kor-ban = akkoron, akkor.

Azért járul a' *na (nä)* rag azon viszonyítókhoz, a' mellyek időt is jelentenek, nemcsak helyet, mint: *Vavilon voža kaslta jelbina* Babilon városba költözés előtt; *Vavilon voža kašlïm jubina* Babilon városba költözés után.

ti semem alemitem kutnä
ti semem pajtemtitem kutnä

szemem ez emelése közben, szemem e' reá vetése közben.

Járul az igésnevekhez, a' mellyek az időt kifejezik, mint: *hanija mudra jah vogïmna purïlïjïs* titkon a' bölcseket híván kérdezé. — *lï, han partïpsa hulmalna manta pitset* ők a' király parancsát hallván menni kezdének. — *hus lolïmtïm kažalamna amïtset* a' csillag megállapodását látván megörülének. — *tolta sagat mantelna Isus kažalas Matveï ..... lu kilmalna lu jubel manta pits* onnan elmenvén látá Jézus Mátét..... ő felkelvén utána menni kezde stb.

3) *minek?* kérdésre, mint: *lï torïm pogetna nemitšalet* ők ist
fiainak neveztetnek. — *olïngot Simon Petrna nemtïmot* az első S
mon Péternek neveztetett. — E' jelentést az *a* ragon is látt
156. §. 2). Mintha az a' külömbség volna az osztják *a* és *na*, közö
a' melly van a' magyar *vá* és *nak* között, mikor mondunk: királl
lesz (királyul van) = *hana ull*, meg királynak neveztetik = *han*
nemïtšal.

Ezen rovat alá kell sorozni azt a' jelentését a' *na (nä)* ra
nak, melly a' magyar *nak*, *nek*-nek felel meg az énekekben, min

kos kar kohlem lanting As kangeunä,
jang kar kohlem koling As kangeunä
kolom šoper nohlä vuasti ameslev.

húsz rénbika futotta táplálos Asz hágónknak, tíz rénbika futo
halas Asz hágónknak három jeles magasságára ültetjük a' váro

kareng vuas karemnä kamen etlem,
kareng gord karennä kamen etlem

az utczás városi utczámnak kije jövök.

4) *mi által? mi okon?* való kérdésre, a' mikor a' magyar
(az-o-n) ragnak felel meg, 's azért fűződik hozzá gyakran a' sze
vedő igealak, a' mikor a' magyar *vel* ragnak vagy *által* viszony
tónak felel meg. Tehát: *pasïr jušna manset lï ïrel pela* más úto
menének a' maguk országa felé. — *Isus Hristos tïïpsa si horasn*
us Jézus Kr. születése akképen volt. — *ma nïngïlan verlem hann*
hojet torïm mudrana veltaslata jahna én titeket emberek halászóiv
teszlek isteni bölcseség által. A' *torim mudra-na* ide, de a' *juh-na*
3) alá tartozik. — *Ivan antïptïjilšas ňuki antïpna* János övedzkede
bőr övvel. — *Isus jemïng lïlna tuvïm us tal tagaja* Jézus a' sze
lélek által vitetett puszta helyre. — *hurïjat, nem hojatna al us*
őrizkedjetek, senki által ne tudassék meg.

Föltetsző, hogy illyenkor az alanyul álló névmás nem nom
nativusban, hanem accusativusban áll, mint: *jastïm ull sidï*; *nïï*
olïnpela lu levïlala pardl šavïjita nïngen, pa jošlal ohtïna nïng
tulajin írva van így: te végetted parancsolja szolgájinak őriz
tégedet, 's te kezeiken vitetel. — *nurïng hojenna ningen sud-ho*
al masajin, a sud-hona al masajin turma-hot šavïjita hoja pa
jutsajin nïngen turma hot lïbija haragosod által hogy ne adassál
bírónak, 's a' bíró által hogy ne adassál a' tömlöczőrnek 's ne v

tessék a' fogházba. — *pasi kulna vïsa luel* megint az ördög által vitetett ő. — *siršna kulna hijïsa luel* akkor az ördög által elhagyatott ő. — *si jubina kulna alïmsa luel jemïng voža* azután az ördög által vitetett ő a' szent városba. — *hanne-hojetna lïel at ižiklajit* az emberek által ők hogy dicsértessenek itt a' *nïngen, luel, lïel* nem nominativusok, pedig a' szenvedő ige azt követelné, hanem accusativusok.

5) a' *na* rag a' *pil-na* vel, től, *pan-na* nál, vel, *vor-na* ért viszonyítókban némileg különböző jelentésü, mint kitetszik a' példákbul: *Osip vïtsilas šitaman lu pilna kadna manta* József szándékozék csendesen ő töle elválni (= ketté, azaz kettővé menni). — *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* azon ember azon nővel ő szívében bünt követett el.

lu ankel Marija, Osip panna kadlïptïm jubina, leramas az ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után, látszott. — *mung panna torïm* mí velünk isten. — *pa ho imi panna i evi panna krek al vera* más ember nejével és leánynyal bünt ne kövess el.

tami izagat edïs sit vorna, jena at ull az mind lett azért, hogy igazzá legyen. — *ojanget sidet, madet vožatlajit veskat ver vorna, lï vorelna turum nubït ull* boldogok azok a' kik üldöztetnek az igazságért, mert érettök van a' mennyország.

Az eredeti osztjákban is a' *nä* sok jelentésü. A' már felhozott példán kívül legyen még ez itt:

> *kät konä sosi vuas kareunä jogotlaju,*
> *sosi kort kareuna jogotlaju* =

két ember által a' lakos városunk terében vezettetünk, lakos házunk terében vezettetünk. — Itt a' *ko-nä* jelent »ember által« t. i. vezettetünk; a' *kareu-nä* pedig »térünkben« jelent.

159. §. Az *elta*, (Reguly jegyzeteiben és az osztják énekekben) *eult* viszonyítónak jelentései *tól, ból, ról, után, ólta*. P. o.

Avram elta Tavït vonda Ábrahámtul fogva Dávidig. — *Irot kitas velta ho ňavïremet kad tal elta aja, pora sagat, mada mudra jah elta purïjis* Heródes külde ölni a' férfi-gyermekeket két téltül kisebb (eket), az idő szerint, mellyet a' bölcsektül kérdezett.

hun Isus jink elta edïs, siršna midőn Jézus a' vízbül kijött, akkor . . . . . — *hoj tam aj pantipsajet elta it pasagat verl* a' ki e' kis parancsolatokbul egyet megváltoztat.

siršna turum elta potardta si ulim us akkor az égrül beszéllő szó lett. — *I lu jubel senk ar mur jis Halilej elta pa jang vož elta pa Jerusalim elta pa Ordan jogan pa pelak elta* 's ő utána sok nép jött Galileábul és a' tíz városbul és Jéruzsálembül és a' Jordan folyó másik oldalrul.

Az énekekbül legyenek következő példák itt:

alel ko ar al amesmeu eult
jisl ko ar jis koltmen eult,
labed muzung eult,
lungen katl kabinggi labed maj labta johmal,
lungen katl kareng ohling kot maj kotä jahmal,
fiatal ember, sok fiatalunk ülése után
öreg ember, sok öregünk múlatsága után,
egy hétnek kedvtöltése után, *)
nyári napon sajkás hét vendégnek a' sátorba jövése,
nyári napon bikás-szános hat vendégnek a' házba jövése.

nanh jogi vuering au eult kamen etlem
kol jogi vuering au eult kamen etlem
veresfenyű fa erős ajtóbul kive megyek
feketefenyű erős ajtóbul kive megyek.

160. §. A' többi viszonyszók, a' mellyek a' 88. §. elő vannak hozva, se szófűzési se jelentési külömbséggel nem járnak, a' mit fel kellene hozni. A' ragokra nézve térnek el némellyek, p. o. az eredeti szövegben van *kamen* = *kive*, ki, a' helyett hogy *kamne* (*kamnä*) volna, mint: *au eult kamen etlem* az ajtóbul kive megyek.

A' viszonyszókhoz tartoznak a' mutató, kérdő és visszamutató névmások ragosai is, mint: *tolta* onnan, *toda* ott, *selta* onnan *seda* ott, *sega* azután stb. a' mellyekben az *lta* rag az önálló *elta*, *eult*-bül való. Másokban is van, p. o. *jilta* alól, e' helyett hogy: *jil-elta*; *hulta* messzirül, *jolta* utól, *nomelta*, *numilta* felülrül, *mugolta* körül. A' Reguly-féle *košäil* e' helyett van: *kosäilt*, vagy *košäiltä*-

*) Lásd ennek a' szólásnak megfejtését a' 147. §-ban.

Igés nevek.

161. §. Az igés nevek egyike *ta* (*ti*), másika *m* képzős; jelentésők majdnem egyező, de leginkább a' *ta* képzős megfelel a' magyar *ni, ó, ás* igésneveknek és névszónak. Mind a' két alak fölveszi az *ot*-at, melly által tökéletes névszóvá lesz; fölveszi a' birtokos ragokat is, lásd a' 118—124. §§.

a) *ta* képzős.

Irot han tam ńavïrem kašta pidl, vuelta luel Heródes király a' gyermeket keresni fogja, megölni öt (hogy azt megölje). — *ma manlem luela og pon'a* megyek neki fejet hajtani. — *l'ï manta pitset* ők menni kezdének. — *an lidl volïjita* nem akar megvigasztalódni. — *al esla mungeu huzipsaja pidta* ne hagyj minket kisértetbe esni.

jelli jastata jeming iki előre mondó szent öreg = jövendölö próféta. — *ning elta idl l'avïlta ho* belöled jö ki az örző, a' pásztor. — *uta sï śasl tal har tagana* kiáltó szó hallik a' pusztában, az üres helyen. — *Ivan kaźalas ar mur farizet pa saduket lu hoźa jitodet* János láta sok nép farizeust és szaduceeust ö hozzá (magához) jövöket. — *ma jubem jitot* az én utánam jövö. — *izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot* mind az, a' mi nekünk látható és nem-látható. — *nïng azen, si an-nitot vandtot* a' te atyád, a' láthatatlant néző.

pa us toda Irot har pozalata vonda és volt ott Heródes király halásáig. — *hot libija longtanna, uźa verat* a' házba bemenéstekben köszöntsetek. — *hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edïs* midőn Jézus a' keresztbe menése után (keresztelkedése után) a' vízbül kijött. — *tolta sagat mantelna Isus kaźalas* onnan elmentében Jézus láta. — *Nazaret hïjimalna jogots* Nazaretet elhagyván juta.

tinl kurtom jige-eui šidi ultal,
tinl kurtom aže-eui šidi ultal

becses udvarom atya-leányának ott levése, becses udvarom atya-leányának ott levése. — Az *aže-eui, jige-eui* ollyan, mint a' magyar *atya-fi* = gyermek, az osztják határozottan itt leányt fejezvén ki.

kos kojpi kojing maj šidi jitel,
sat kajpi kujing maj šidi jitel
húsz méltóságos vendégnek oda jövése
száz méltóságos vendégnek oda jövése.

kolt vureng jäm juh senk jumal az fényes erős jó fának nagy növése.

koreng or ko koreng kät ord šidi enemman,
vojeng or ko koreng kät ord šidi enemman,
taln katl iln kojing maj siin iški turpi turing vuat mohti kajtäl,
lungen katla jilen uorting maj sien meleh turpi turing vuat mohti jogotsal;
täm nomis pitti kar lonh eti kares sus num tarem ažeu pustal,
vaj lonh eli kares sus num jelem jieu vuertal
a' bikás szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
a' vadas szamojéd embernek bikás két szolgája ott növekedvén,
a' téli nap végéig a' méltóságos vendéget a' zúgó hideg torku szélnek áthatása,
a' nyári nap végéig az urias vendéget a' zúgó meleg torku szélnek átjárása;
az észbe eső bika bálvány elé a' száraz őszt felső tarom atyánk csinálása,
vad lonh elé a' száraz őszt felső jelem atyánk csinálása.

Látjuk, ezt úgy kell érteni, hogy: a' két szolga növekedvén, akkor volt a' hideg, a' meleg szélnek hatása, járása; azután következett be az ősz. Általában, a' birtokos ragu *ta* igésnév nagyon uralkodik az osztják énekekben.

b) *m* képzős.

Az *m*-es igés névnek jelentéseit, a' birtokos és viszonyragokkal meg az *ot*-nak való növekedését lásd a' 120—124. §§-ban. Mind a' mellett elősoroljuk itt is.

Lehet *benható* jelentésü, mint: *manema pitïm l'al' jah tajlem* nekem tartozó (azaz hozzám tartozó, alattam való) hadi népet birok — *hoj nïngilana nomïs mas, hondta vanamïm lïk elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közeledő harag elől? — *si kadhoš jang kitïjah nemlal uset simišet* a' tizenkét küldöttek nevei valának ezek

Lehet *kiható* jelentésü, mint: *torïm pernaja longïltïm iki* isten resztjébe bemenető öreg = keresztelő. — *ńavïrem lïl kanšimodet zalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak.

Lehet *jelzői* jelentésü, mint: *ojanget sïstam sambodet* boldogok tiszta szívüek.

Lehet *elvont* jelentésü, mint: *hus lolïmtïm kaźalamna lï amït-šenk un amdïpna* a' csillag megállását látván ők megörülének en nagy örömmel. — *Isus Iván turmaja omsïm olinpela hulman zlileja mans* Jézus, Jánosnak tömlöczbe ültetése felől halván, lileába méne.

A' lét igével az *időt* fejezi ki, mint: *jemïng hanźipsa nebketna lï jastïm ull* a' szent irás könyveiben így van írva. — *turum elta tardta sï ulïm us* az égbül szóló hang volt. — *jemïng lïlna tuvïm tal tagaja* a' szent lélek által vittetett volt a' pusztába.

Lehet *igehatározói* jelentésü (*man, ïm-na, am-na,*) mint: *hanne-i ńań levïman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. *Isus jangas, lï pojkšata hotlalna unltaman, jïm ajkol sïjaltaman tungtaka verman* Jézus körüljára, imádkozó házaikban tanítván, evangeliomot hirdetvén, és gyógyítván.

sit hulimna Isus serimtas azt hallván Jézus elcsudálkozék. — *ts ar mur lu mugoltogïja kaźalamna pardïs* Jézus sok népet maga rül látván, parancsola.

Az eredeti énekekbül:

kolïm šoper nohlä ord nemitem,
ńäl šoper nohlä ord siiltem
ıárom, négy kiváló szolgának való hivása, szólítása,
ti semem alemitem kutnä,
ti semem pajtemtitem kutnä
szemem fölemelése közben, itt szemem reá vetése közben.
sosl ńalpi kät ord enemman ajilta,
jorl ńalpi kät ko sengelman ajilla,
koreng ord ko, koreng kät ord šidi enemman,
vojeng ord ko, koreng kät ord šidi enemman
menyét-orru két szolga növekedvén lassanként,
ur-orru két ember felserdülvén lassanként;
bikás szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén,
vadas szolga ember, bikás két szolga ott növekedvén.

Az igenlő *at.*

162. §. Az *at* szócska, mellyet »hogy«-val lehet fordítani, ne
csak többszörös, hanem egyszeres mondatban is előfordul, 's ekk
mintegy igenlő szónak jelentésével jár. A' többszörös mondatn
utójában világos a' szükséges volta, nem ollyan világos az egys
resben, p. o. *tami izagat edïs sit vorna, jena at ull torïm elta jastïn*
ez mind lett azért, igazzá hogy legyen az isten által mondatott. –
A' kondai vogul fordításban: *ton mos toho jejmtes, tak śarme*
latelp toremnel. Ebben az *at* (vogul *tak*) az utómondatban szükség
képen áll. Hasonló ez is: *hun nïng torïm pog, jasta, tam kevet ńań*
at verśalet ha te isten fija vagy, mondd, e' kövek kenyérré hog
váljanak. A' kondai vogulban: *hun nag torïm püv, laven, ištobi t*
kavet jejmtset ńańi. Itt *ištobi* áll az osztják *at* helyett.

De másképen van a' következőkben: *hoj lu imel pilna kadn*
manl, si ho at mal luela kadna manta nebek a' ki a' nejétül elváli
az ember adjon neki (nejének) választó levelet. A' kond. vogulba
hon pali kvaltkti tak netatel, tom maje tavane nepek. A' vogulba
nincsen az osztják *at* kifejezve, a' magyarban lehet azt a' *had*
szóval tenni. — A' Miatyánkban olvassuk: *nïng jemïng nemen mun*
hoźa jemïng at ull; at jogodl nïng turum nubten; ning kažen at ul
te szent neved mí nálunk szent legyen; jöjjön te országod (menny
korod); te akaratod legyen. Itt is az *at*-ot *hadd* szóval lehetne k
fejezni, de szükségtelen. A' kondai vogulban ismét a' *tak* szó va
tak jälpenlahte nag namen; tak jejmte nag naerlahen; tak jejn
nag erken. Ezekben az orosz *da* van utánozva: *da* svjatitsa jim
tvoje stb.

A' Tagadó *an, al, anta* szók.

163. §. Az *an* nem áll az imperativus előtt, az *al* meg csak
előtt áll, mint: *hanne-ho i ńań levïman an voll* az ember egye
kenyeret éve nem él. — *hoj manem an uśta jerśal hanne-hojet jež*

---

*) A' kondai vogulban a' *śarmi* és *śarme* között alig ha az a' külön
nincsen, hogy az első egyszerű benható, a' másik valóságos szenvedő, így,
müem, śarmüen, śarme; talán így is külömbözik a' Máté 5, 18. a'
1, 22.-tül.

i ma an ušta jeršalem ma turum jïm ježalt a' ki engem nem vonakodik elismerni az emberek előtt, én is nem vonakodom megismerni mennyei atyám előtt.

al hurïja vïta Marija nïng nimen ne félj venni Máriát te feleségedet. — *al huža nïng tòrmen* ne kisérd te istenedet.

anta, nem is, se, többszörös mondat utójiban következik az előmondat *al*-ja után, mint: *volla al ńulta, anta turumna, anta muna, anta Jerusalïmna, anta nïng ogenna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre, se Jéruzsálemre, se a' te fejedre. — *panna al vïjat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh, anta alta hïr* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt, se tarisznyát.

Oroszos az, hogy az *al* ollyan mondatokban is áll, a' mellyek nem tagadók, mint: *ma nïng jubenna manlem, kuš holta nïng al manlen* én te utánad megyek, akár honnan te ne menj (akárhová te mégy). Oroszul: poidu ja za toboju, kuda tï *ni* poideš.

Többszörös mondatok.

164. §. A' többszörös mondatok leginkább ollyanok, melyek időszerinti vagy okszerinti feltevést, 's reávonatkozó következést fejeznek ki, a' mellyek egyszeresei tehát *hun* és *siršna* (midőn, mikor, és ha) mondatkötőkkel vannak egybekapcsolva; a' *siršna* sokszor nincsen kifejezve. Ez a' szófüzet nyilván az orosznak utánozása. Az eredeti a' *hun* helyett *ke*, *ki*-t alkalmazza, melly soha nem kezdi meg a' mondatot. Példák: *hun nïng turïm pog, jasta, tam kevet ńańa at veršalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. — *pa hun omssas, siršna lu hoža lep jogotset* és midőn leült, akkor ő hozzá közel jövének. — *siršna, hun nïng jiren tulen torïm hota* akkor, ha te áldozatodat viszen isten házába.

tälil ki täl labta šidi jital,
lungen ki lung labta šidi jital,
alel ko ar al jel amesleu,
jisl ko ar jis jiel amesleu.

ha tele (kor) téli hétre ott van jövése, ha nyara (kor) nyári hétre ott van jövése, fiatal ember, sok fiatalak elülünk, öreg ember, sok öregek elülünk.

nomsen ki pitmal jahteu, untrenki *) *pitmal mänteu* ha eszedbe jutása van, megyünk, ha elmédbe jutása van, megyünk.

165. §. A' többszörös mondatokhoz tartoznak az úgynevezett visszamutató mondatok is, a' mellyeket *mada, madot, madet* fejeznek ki. A' fordított szövegekben leggyakrabban, az eredetiekben viszontag alig fordúlnak elő. P. o. *lu sit, madot olïnpela jelbi jastas* ő az, a' kiről jövendölt. — *ojanget sidet, madet lïlel sagat koňara vollet* boldogok azok, a' kik lelkeik szerint szegényül élnek. stb. stb.

---

*) Itt is figyelmeztetjük az olvasót a' legkülömbözőbb népek találkozó eszejárására. Az új testamentomban σπλάγχνον, bél, könyörületet, szeretetet is jelent; az osztják énekekben az *unter*, has, a' *nomïs*-szal szeret társulni, mi eszet, emlékezetet jelent. Az *unter* tehát, mint a' σπλάγχνον, indúlatot fejez ki, 's azért fordítom az *elme* szóval, nem tehetvén azt a' *szív* szóval, melly a' héberben (לֵב) hasonlóképen elmebeli mozgást jelent, annál kevésbbé a' *has*-sal.

SZÖVEGEK.

A' szövegek kétfélék: fordítások és eredetiek.

A' *fordítások* Vologodszkitul valók (lásd a' 7. lapon).

Állanak:

I. Máté evangeliomának tíz első fejezetébül, mellyek Londonban 1868-ban, herczeg Lucian Bonaparte költségén, nyomattak.

II. Némi kátéfélébül, úgymint a) a' hitbül, b) a' tíz parancsolatbul, c) az úri imádságbul. Ez hát kétszer van meg, a' Máté hatodik fejezetében, és itt; de közlöm ezt is, mert némi változatot mutat, mellyeknél fogva osztjákosabb az előbbinél. — A' kátéféle a' szótárhoz van csatolva, mellyet Vologodszki Tobolszkban 1840-ben készített, 's mellynek másolatját a' Magyar Akadémia Schiefner és Wiedemann urak szivessége útján szerezte meg.

Az *eredeti* szövegek a' Reguly hozta ének-gyüjteménybül valók (lásd a' 6. 7. lapon); ezek mivoltárul alább bővebb értesítést talál az olvasó.

FORDÍTÁSOK.

I.

Matvej elʼta jemïng ajkol-jastïpsa.

I. Og.

1. Isus Hristos rud-nebek, Tavït pog, Avram pog.

2. Avram tajs Isak, Isak tajs Jakop, Jakop tajs Juda i lu
ilal;

3. Juda tajs Tares i Zar Famar imel elʼta, Fares tajs Esrom,
om tajs Aram;

4. Aram tajs Minadav, Minadav tajs Nasson, Nasson tajs
mon;

5. Salmon tajs Voos Rahav imel elʼta, Voos tajs Ovit Ruf
l elʼta, Ovit tajs Jesej;

6. Jesej tajs Tavït han, Tavït han tajs Solomon Urija imel
;

7. Solomon tajs Rovam, Rovam tajs Avij, Avij tajs As;

8. As tajs Osaf, Osaf tajs Oram, Oram tajs Osij;

9. Osij tajs Otam, Otam tajs Ahas, Ahas tajs Jesek;

10. Jesek tajs Manas, Manas tajs Amon, Amon tajs Osij;

11. Osij tajs Jekim, Jekim tajs Jehon, i lu apsilal, Vavilon
a kaslta jelbina;

12. Vavilon voža kaslta jubina Jehon tajs Salafil, Salafil tajs Sorovavel;

13. Sorovavel tajs Aviut, Aviut tajs Eliakim, Eliakim tajs Asor;

14. Asor tajs Sadok, Sadok tajs Ahim, Ahim tajs Eliut;

15. Eliut tajs Eliazar, Eliazar tajs Matpan, Matpan tajs Jakop;

16. Jakop tajs Osip, Maria iki, mada evi eľta tïïs Isos Hris-
tos nemïtśatot.

17. I sidï aradtel rudet Avram eľta Tavït vonda nelhośjan
rud, i Tavït eľta Vavilon voža kaslïpsa vonda nelhośjang rud, V
vilon voža kaslïpsa eľta Hristos vonda, nelhośjang rud.

18. Isus Hristos tïïpsa si horasna us. Lu ankel Maria, Os
panna hadlïptïm jubina, siri antom hun lïn jega volta pitsang
leramas, lu undrelna tajl jemïng lïl eľta.

19. Osip lu ikel, jim ho ulman pa lu olïnpela sïjaldta an it-
man, vïtsilas śitaman lu pilna kadna manta.

20. Hun lu nomïlmas sït, torïm levï olïmna luela kaźaśas pa
jastas: Osip Tavït pog! al hurïja vïta Marija nïng imen; lu u d-
relna tïïmot jemïng lïl eľta ull.

21. Pog tajl, pa nem luela ponlen Isus; lu lu murel śavïj lï
kreklal eľta.

22. Tami izagat edïs sit vorna, jena at ull torïm eľta jastï ot
jellï jastata jemïng iki eľta, madot potarl:

23. Si, evi undrelna vïl i tajl pog, i nem luela ponla Emm a-
nuïl, muj ull: mung panna torïm.

24. Olïm eľta noh rakïnmalna Osip verïs sidï, hodï torïm levï
pardïs, i lu imel visle.

25. I an uśsle luel si vonda, hun jugot lu tajs lu olïng pogel;
pa iki nem luela pons Isus.

II. Og.

1. Hun Isus sema pits Vipleem Judej vošna Irot han ulïm hadletna, siršna mudra jah hola pelak elta Ierusalim voža jogotset i potarlet:

2. Hoda jilba sema pitïm Judej han? mung lu turum huse vantsu hola pelakna, i jogotsu luela og ponta.

3. Sit hulman Irot han nomïsna lïllas i izagat ulta Ierusalim voštel mur lu panna.

4. I akïts izagat ulta og-popet i nebeking jah mur elta, inzišas lï eltel, hoda mosl sema pidta Hristosa?

5. Lï jastaset luela: Vipleem Judej vošna; jelli jastata jemïng iki nebekna hanžim sidï:

6. I nïng, Vipleem Judej mu, nem moltïna aja an ullen Judej ogïng vožet kińža: nïng elta edl lavïlta ho, madot ma Israil murem šavïjil.

7. Siršna Irot hanija mudra jah vogïmna hus etïm pora lï eltel purïlïjis;

8. I lïel Vipleem voža kitmalna jastas: manat i tarïnlaman purïjat ńavïrem olinpela, pa hun ujïdleta luel, ajkol manema païtat, ma manlem luela og ponta.

9. Lï, han partïpsa hulmalna, manta pitset, pa si hus, mada si vantset hola pelakna, mans lï jelbina, hun jugot jogots i lolimtas si taga ohtïna, hoda ńavïrem us.

10. Hus lolimtïm kažalamna lï amïtset šenk un amdïpna.

11. Hota longset, kažalaset ńavïrem lu ankel Marija panna, i šanžuh ohtïja korïjimna luela og ponset; i lï tažel edltïmna luela majlïpsa tuset, sorni, jemïng onk pa jemïng voj.

12. Pa olïmna lïela partïpsa us torïm elta, an kerlata Irot hoža, pasïr jušna manset lï irel pela.

13. Lï manmel jubina, si, torïm levï Osip hoźa olïmna ulman edïs pa jastal: kila, ńavïrem pa lu ankel vïja, pa honda Jegipet mua, pa ula toda si vonda, hun ma nïngena jastalem; Irot han tam ńavïrem kašta pidl, velta luel.

14. Lu kilïs, ńavïrem pa lu ankel vïs atïje, pa Jegipet mua mans.

15. Pa us toda Irot han pozalata vonda, torïm jastïpsa sagat jellï jastata jemïng iki elta, madot potarl: Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem.

16. Siršna Irot han każalas ńahïpsa lu ohtïna mudra jah elta, šenk lïkażas, pa kitas velta Vipleem vošna i izagat ulta lu mulalna ho ńavïremet kad tal elta aja, pora sagat, mada mudra jah elta purïjis.

17. Siršna jellï jastata jemïng iki Jeremija jastïmot veśkata jis, madot potarl:

18. Sï Ramna śasl, hollïpsa i selïpsa pa šenk numbi selu; Rahil hollal lu evi-pohlal olïnpela, pa an lidl volïjita, hun lï antomet.

19. Irot han pozalïm jubina si, torïm levï olïmna pasi Osip hoźa edltïjiśal Jegipet muna ulman,

20. I jastal: kila, vïja ńavïrem pa lu ankel, pa mana Israil mua; ńavïrem lïl kanžimodet pozalaset.

21. Lu kilïs, vïs ńavïrem pa lu ankel, i jogots Israil mua.

22. Hulïs, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola, paltamas togo manta, pa olïmna ulman partïpsa hulïs torïm elta, punglamans Halilej mu už ohtïja.

23. Pa togo jogotmalna Nazaret nemba vošna šeśmaśas jellï jastata jemïng iket jazïng sagat, lu Nazarea nemïtśal.

III. Og.

1. Si hadletna Ivan, torïm pernaja longïltïm iki, jogots pa sïmïltata pits tal Judej muna,

2. I jastas: Kajtïjat, si vanamas turum nubït.

3. Lu sit, madot olïnpela jelbi jastas jellï jastata jemïng iki Isaj sidï potartman: Uta sï śasl tal har tagana: juš torïma taśtat i pant luela pajla ležatat.

4. Si Ivan lumïdta sah tajïs pa mu lovï horazïp voj varas eľta verïm, pa antïptïjilśas ńuki antïpna, a lu levïpazel us novï semïng lant pa har voj mavï.

5. Siršna Jerusalim mur, Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur izagat edliset lu hoža,

6. I lu eľtel pernaja longïltïjiset Ordan joganna lï kreklal sïstamman.

7. Ivan ar mur Fariset pa Saduket lu hoža jitodet pernaja longta kažalamna jastas lïela: Nurïng voj eľta tïïmodet! hoj nïngïlana nomïs mas hondta vanamïm lïk eľta?

8. Tuvatï veśkat kajtïpsa.

9. I al nomïsatï nen olïnpela jastaman »mung azija tajlu Avram.« Ma nïngïlana jastalem, torïm než tam kevet eľta edltal evipog Avrama.

10. Už i lajim juget ler hoža hojl; izagat ulta jug, jim tïïtïpsa an tajtot, jil sevïrla pa tuta jutla.

11. Ma nïngïlan pernaja longïllalam jink libina kajtïta vorna; ma jubem jitot ma kińža tak, ma než an tïjilem lu sopeklal allijita. Lu nïngïlan pernaja longïltata pidl jemïng lïlna pa jemïng tutna.

12. Sar lu jož̌elna, pa lu lant sem païdta harel sïtaml, i akïdl šomši lant semlal hožap libija, a lant pom an hurlata tutna labïdl.

13. Siršna Isus jogots Halilej eľta Ordan jogan ohtïja Ivan hoža, lu eľta pernaja longta.

14. A Ivan luel jogo kadlta pits, i potartas: manema mosl nïng eľta pernaja longta, i nïng muj ma hoža jilen?

15. Isus sit ohtïja ńuhmas luela: al kadla manem; sidï menemïn mosl tarmadta izagat ulta veśkat ver. Siršna Ivan luel eslale.

16. Pa si sorana, hun Isus pernaja longmal jubina jink elta edïs, siršna lu ohtïna turum haret punžaśset, i Ivan kaźalas torïm lïl, madot jis met tohlïng voj, pa vohlïlïjis Isus ohtïja.

17. Siršna turum elta potardta sï ulïm us: sit ma šenk mustï pogem ull, madot hoźa izagat ulta ma jim nomsem.

IV. Og.

1. Si jubina Isus jemïng lïlna tuvïm us tal tagaja, kul hu-zipsa vorna.

2. Neljang atngen pa hadlngen uśltïjim jubina jugot lit langmats.

3. Siršna lu hoźa jogots huśtot i jastas: hun nïng torïm pog jasta, tam kevet ńańa at verśalet.

4. No lu jastas sit ohtïja: jemïng hanžipsa nebketna si jastïm ull: hanne-ho i ńań levïman an voll, no izagat ulta torïm ungïl elta edta jazïngetna.

5. Si jubina kulna alïmsa luel jemïng voža, pa lośaltasa lue hot langïl ohtïja,

6. Pa jastal luela: hun nïng torïm pog ullen, jil korïja; jemïng nebket hanžipsajetna jastïm ull sidï: nïng olïnpela lu levïlala pardl šavïjita nïngen, pa jošlal ohtïna nïngen tulajin, kevï ohtïja nïng kurenna al vangïmlen.

7. Isus jastas luela: jemïng nebket hanžipsajetna i sidï jastïm ull: al huźa nïng tormen.

8. Pasi kulna vïsa luel pal rep ohtïja, pa izagat ulta mutel vožet i lï taźlal luela śažilal,

9. I jastal luela: sit izagat nïngena malem, hun šanžuh ohtïja korïjiman manema og ponlen.

10. Siršna Isus luela jastal: pungla mana ma elta, kulšiki!

---

2. Langma ta, tehát *langmas* kellene.

jemïng nebket hanžipsana sidï jastïm ull: Torïma og pona, pa adel luela lužita.

11. Siršna kuľna hïjisa luel, pa torïm levet jogotset, i luela lužitset.

12. Isus Ivan turmaja omsïm olïnpela hulman Halileja mans.

13. I Nazaret hïjimalna jogots i volta pits śaras honïng vošna Kapernaumna, Saulon i Nefalim mu užetna,

14. Veśkat at ull jellï jastata jemïng iki Isaj jastïmot, madot potarl:

15. Saulon pa Nefalim mu, pant ohtïna śaras pela, Ordan jogan huvat, Halilej pernala mur,

16. Turmanna omïsta hanne-hojet un novï turum kažalaset, pa huna i sormïng ishorna omïstodeta novï turum kaltmas.

17. Si pora eľta Isus sïmïltata i potardta pits: kajtïjat, si vanamas turum nubït.

18. Halilej śaras lep šoštal sagat lu kažalas kad jaj-apsiangen, Simon Petïra nemïdtot pa Andrej lu apsel, madet śaras pidarna holïp omïtset: lï hul veltaslata jah uset.

19. Jastal luela: manatï ma jubem, ma nïngïlan verlem hannehojet torïm mudrana veltaslata jahna.

20. Lï izi śosna holïplal hïjiman manta pitset lu jubel.

21. Tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas pa kad i jï-pogngen, Jakop pa Ivan Sevedej azel panna hop libina lï holïplal jontasman omïstodet, i lïel vogemas.

22. Lï izi śosna hopel pa lï azel hïjiset, i lu jubel manta pitset.

23. Isus jangas Halilej mu lovatna, lï pojkśata hotlalna unltaman nubït olïnpela, jim ajkol sïjaltaman pa izagat ulta mužet, izagat ulta kažet hanne-hojet kutna tungtaka verman.

---

18. jaj-apsisañen.

24. Ajkol lu olïnpela Sirija mu lovatna mans, i lu hoža tutlasa aradtel mužingodet arsïr mužetna i hoństa jumodet i kuľna longï-modet i tïlis-mušna ulïmodet i veïla jumodet, i lu tungtaka lïel vers.

25. I lu jubel šenk ar mur jis Halilej eľta, pa Jerusalim eľta pa Ordan jogan pa pelak eľta.

V. Og.

1. Mur kažalamna lu rep ohtïja hungïs, pa hun omsśas, siršna lu hoža lep jogotset lu unltïm jahlal.

2. Lu unglel pušmal jubina unltata pits lïel sidï:

3. Ojanget sidet, madet lïlel sagat końara vollet, lï vorna turum nubït ull.

4. Ojanget hollatodet, lï kažinga jilet.

5. Ojanget, madet romet, lï jemïng mu jukandlet.

6. Ojanget, madet kanžlet i lidlet veśkat ver, lï tarmatïna jilet.

7. Ojanget, madet hanne-ho ńatśalet, si jukana lïel ńatśala.

8. Ojanget sïstam sambodet, lï torïm kažalalet.

9. Ojanget, madet šitaka vollet, sit vorna lï torïm pogetn nemïtśalet.

10. Ojanget sidet, madet vožatlajit veśkat ver vorna, lï vo-relna turum nubït ull.

11. Nen ojanget, hun nïngïlan ńavrijita, vožadta, arurna nïn-gïlan takïlïje lavïdta pidlajitan ma vorna.

12. Amdïtlat i kažinga ulat, nïngïlana un justam ull turmet ohtïna. Izidï vožatsajit jellï jastata jemïng iket, nen jelbina ulïmodet.

13. Nen mu sol jukana ulleta; hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel verlen solanga? lu už nem moltïja an patïmdta pïdl, tob luel kim julmata ragïl, hanne-hojet kuret jilbija.

14. Nen mura novï ulleta; vož an pusl lankïśata rep ohtïna lolman.

15. Pa asveśa uziptïmna put jilbija an omïsla, no nor ohtïja, i novï verl izagat hot libina ulta mura.

16. Sidï novïja at ulleta hanne-hojet jelbina, lï at vandlet nen jim veret i nen torïm azen sit vorna at sïjallet.

17. Al nomïsat, ma jogotsem sud-sïr mujpa jellï jastata jemïng jah nebket pasagat verta; ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta.

18. Ma jena nïngïlana potarlem, soraja turum i mu volla manl, a sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i śurtïpsa an manl sidï, hun izagat tarmatïm an jil.

19. Pa sidï hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl, pa sidï hanne-hojet unltal, sit turum nubïtna aja nemïtśal; no hoj tam pamtïpsajet sagat verl pa sidï unltal, sit turum nubïtna una nemïtśal.

20. Ma nïngïlana jastalem, hun nen veśkaten nebekïng jah pa orkaśta jah veśkat numbija an pidl, siršna turum nubta an longleta.

21. Nen hulseta, muj jastïm us jis jaha: al vela; hoj hanne-ho vell, sit suda pidl.

22. A ma nïngïlana jastalem, kuš hoj, takïlïje lïkaźatot lu lamba-ho ohtïja, suda pidl; hoj jastal: nïng sump ho, sit og-suda pidl; hoj jastal: nïng jelemla ho, si ho tutïng śarasa julmata ver ull.

23. Siršna, hun nïng jiren tulen torïm hota, pa seda nomïlmalen, lamba-hojen nïng ohtïja nur tajïl;

24. Nïng jiren seda hïja torïm hotna, pa mana, sïri imaśa si ho panna, pa siršna johta i nïng jiren torïma tuva.

25. Imaśa soraja nïng nurïng hojen panna, juš ohtïna ulten purang, nurïng hojenna nïngen sud-hoja al masajin, a sud-hona al masajin turma-hot šavïjita hoja, pa al jutsajin nïngen turma-hot libi.

26. Jena jastalem nïngena, an edlen tolta si vonda, hun an malen hïzïm voh-pelak.

27. Nen hulseta, muj jastïm us jis jaha: rahta ne, pa ho ne mola evi panna al jurtïja!

28. A ma nïngïlana jastalem, kuš hoj ankïrmal imi ohtij krek verta nomïsna, si ho si ne pilna lu samelna krek vers.

29. Hun nïng jim pelak semen nïngen hušl, menma luel pungla nïng elta julma; jima nïngena jil, hun naklan elta i mad nak at ušl, anta nïng ńogajen izagat tutïng śarasa julmala.

30. Pa hun nïng jim pelak jožen hušl nïngen, hol sevïrma nïng elta pungla julma; jima nïngena jil, hun nïng naklan elta nak at ušl, anta ńogajen izagat julmala tutïng śarasa.

31. Izidï jastïm us: hoj lu imel pilna kadna manl, si ho at m al luela kadna manta nebek.

32. A ma nïngïlana jastalem, hoj kadna manl lu imel panna krek vermel sajit, si ho pardl luela pa ho panna krek verta; pa hoj kadna manïm ne pilna ventśatïjil, si ho si imi panna krek verl.

33. Izidï nen hulseta, mola jastïm us jis jaha: ńultïpsajen pasagat al vera, no sidï vera, hodï ńultsen torïm jeźalt.

34. A ma nïngïlana jastalem, volla al ńulta, anta turumna, sit lu torïm omïsta jemïng pazana ull;

35. Anta muna, lu torïm kuret jilbi taga; anta Jerusalimna, sit lu un han voźa ull;

36. Anta nïng ogenna al ńulta, nïng an puslen než i ubït novïja mujpa pïtïja verta.

37. No at ull nïng ńultïpsa jazïngen: pa hodï, pa hodï! antom, antom! a muj si numbija ull, sit kul elta.

38. Nen hulseta, muj jastïm us: sem sem jukana, pa penk penk jukana!

39. A ma nïngïlana jastalem: nïngen ketïmta hoja al jerśa;

no hun hoj hadnal nïngen jim pelak venž punglena, šažimta luela kimit venž punglen.

40. I hoj lidta pidl suda manta nïng pilna, jernasen nïng el'ta vïta vorna, mija luela i kaftanen.

41. Pa hoj nïngen vohta pidl i versta, mana lu pilna kadn.

42. Nïng el'ta vohta hoja mija, pa pitśaja nïng vïta langata ho el'ta al honda.

43. Nen hulseta, muj jastïm us: nïng isïrpa hojen mustïja taja, pa lïkïnga ula nïng kutïng hojen pilna.

44. A ma nïngïlana jastalem, mustïja tajat nen kutïng jahlan, jim jazïng jastat nïngïlan l'avïdtodet olïnpela, jim verat nen panna lïkïnga ultodeta, i torïma pojkśat nïngïlan šugadtodet pa vožadtodet olïnpela.

45. At jileta nen turum azen pogetna; lu pardl lu nagla ellïta adïm i jim hanne-hojet ohtïna, pa jert kidl veśkatodet i veśkatla hojet ohtïja.

46. Hun nen mustïja tajta pidleta nïngïlan mustïja tajtodet, siršna mujsïr justam lavïlta pidleta? pa mur voh akïdta jah izïdi an verlet?

47. I hun ragïja ulleta nen lugïslan pilna, muj moltas verleta? pa pernala jah izidï an verlet?

48. Ulatï nen sidï veśkata i sïstama, hodi veśkat pa sïstam nen turum azen.

VI. Og.

1. Hurïjat nen jim veren verta hojet semat si vorna, nïngïlan lï at vandlet; si antom nïngïlana nemmoltï justam nen turum azen el'ta an jil.

2. I sidï, hun nïng jim ver verlen, al sïmalta nïng sit olïnpela, hodï verlet rogop veśpa jah pojkśata hotlalna i kamïngna, hanne-hojetna lïel at ižiklajit. Ma jena nïngïlana potarlem, lï už vïset lïela justam.

3. Nïng milostïna sidï mijila, nïng pua pelak jožen al uśl, muj verl jim pelak jož.

4. Nïng milostïńajen at ull hanija, pa nïng turum azen, haniot vandtot, sem vanman nïngena mal.

5. I hun pojkśalen, al ula rogop-veśpa jah idï, madet mustïja
tajlet pojkśata hotlalna i vož haretna pojkśata lolimdta, hanne-hoje
lïel at vandlajit. Jena nïngïlana jastalem, lï už vïset lïela justam.

6. Nïng hun pojkśalen, nïng adel hotena longa, pa nïng j
benna ovï tuhrïmna pojksema nïng torïm azena, madot an nïla; p
nïng si azen, haniot vandtot, sem vanman nïngena mal.

7. Pojkśatanna moltas jazïnget al potartat, hodï verlet perna
jah; lï nomïslet, lï ar potrelna hullajit.

8. Lï horaspija al juvatï; nen torïm azen uśl, mujsïr nuža t
leta nen lu hoža vohten jelbi.

9. Nen sidï sagat pojkśat: Mung azieu, turmet ohtïna ult
nïng jemïng nemen mung hoža jemïng at ull;

10. At jogodl nïng turum nubten; nïng kažen at ull i
ohtïna hodï turum ohtïna;

11. Ńań mung mosta levïpaseu mija mungeu tam hadl oht a;

12. I esla mungeu mung kreklau, hodï i mung eslïlu kute na
kreklal;

13. Pa al esla mungeu huzipsaja pidta, no mungeu śavïja k ul
elta; nïng hoža ull turum nubït i veï i sïmïltïpsa nubït huvat, jen !

14. Hun hanne-hojeta lï kreklal eslta pidleta, i nen turum az en
esll nïngïlana;

15. A hun hanne-hojeta lï kreklal eslta an pidleta, i nen tur m
azen an esll nen kreklan.

16. Hun uža pidleta, al ulat kaśla-hurbet met rogop-veśpa j h;
lï neman kaśla horaz vïlet lï ohtel, hojetna at vandlajit, lï ža
pitset. Jena nïngïlana potarlem, lï už vïset lïela justam.

17. Nïng uža pidten iršna nïng ogeń ńozïta pa nïng ven žen
ľogita.

---

12. mung eslïlu kuteuna kreklau.

18. Hanne-hojetna nïng uźa pitïm ver al uśla, no nïng turum azenna at uśla, madot an nïla, pa nïng azen, si an nïtot vandtot, sem vanman nïngena mal.

19. Al aktat nïngïlana mu ohtïna taź, hoda nïnk vojna pa samïna volla verla, hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman longtïjilet i lolïmlet.

20. No aktat nïngïlana taź turum ohtïna, hoda anta nïnk voj anta samï volla an verl, hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman an longlet pa an lolïmlet.

21. A hoda nen simiś jemïng tażen ull, toda i nen samen ulta pidl.

22. Semen tut-novï jukana ull elena. Hun nïng semen sïstam, siršna elen izagat novïja ulta pidl;

23. Hun nïng semen adïm, siršna nïng elen izagat padlem ulta pidl. Pa hun nïng libina ulta novï turmana lungïtśal, siršna muj jil, hun nïng libina turman?

24. Nem hojat an pusl lužidta kad jora; mujpa idl lïkïnga tajta pidl a kimidtotel mustïja tajta pidl, mujpa idla tarïnlata pidl, a kimidtotel olïnpela an tarïnlata. An pusl taźa i torïma lužidta.

25. Si vorna potarlem nïngïlana, nen lïlenna al šuksematï, muj nen leta pa jaśta pidleta; anta elen olïnpela al šugaśat, mujna lumïtśata. Lïl letot kińźa pa el lumïdta sah kińźa una an ull?

26. Ankïrmatï turum tohlïng vojet ohtïja. Lï anta lant omïdlet, anta evïdlet, anta akïdlet hožabet libïja, nen turum azenna lïel labïdlajit. Nen lï kińźa hu taga jima an ulleta?

27. Pa hoj nen elta, nomïsna šugaśman, pusl enmïltata lu luel kuš i još sur palatkem?

28. Pa lumïdta sah olïnpela nomïsna šugaśleta? Vandatï harna ulta loget ohtïja, hodï sagat lï enïmlet. An tarïnlalet, anta jengïtlet;

29. A ma nïngïlana jastalem, než i Solomon han izagat ulta sïelna ulman sidï an lungïtlijis, hodï kuš madot lï elta.

30. Hun harna ulta pom, madot tam hadl cnïml, a holejt kor libija julmala, torïm sidï lumtïptal, evïlat, nïngïlan si numbija lumtïptal.

31. Al nomisat i al jastat: muj mung leta pidlu? muj jaśta? mujna lumtïptïjilśalu?

32. Sit izagat pernala jah kanžlct; nen turum azen uśl nen aradtel nužalan olïnpela.

33. Olïngna kanžatï torîm hoža ulta nubït pa lu veśkatel, a sit izagat mijiśal.

34. Siršna holejt hadl olïnpela nomïsna al šugaśat. Holejt hadl lu nomïsata pidl lu lu muklal olïnpela; tarmal hadlundï kez̆a lu lu muklal.

VII. Og.

1. Sud al verat polïs jazïngna, nïngïlan sudïdta al pidlajita.

2. Muj sudna sudïtleta, izimiś sudna nïngïlan sudïdta pidlajita, pa muj mortna mortalaleta, izimiś mortna nïngïlana mortalata pidlet.

3. Pa muj nïng vandlen lamba hojen semna ulta lunk ohtïja, a nïng semenna ulta païrt an hullen?

4. Mujpa hodï sagat jastalen nïng lamba hojena: mija, ma nïng semen eľta lunk kim vïlem, — hun nïng semenna talang païrt ull?

5. Rogop-veśpa ho! sïri nïng semen eľta païrt kim vïja, pa siršna kaźalalen, hodï sagat vïta lunk lamba hojen sem eľta.

6. Al mijat jemïng pukïtotlan amba, pa al julat tïnïng tunen purset šožilïta tagaja, kurlalna al purïndlalal, pa jogoś kerlatelna nïngïlan ara al manžilajita.

7. Vogat, i mijiśal nïngïlana; kanžat i uidleta; ova senkat, i nïngïlana pušlet.

8. Izagat kuš hoj vohta ho vïl, kašta ho uidl, i ova senkta hoja pušlet.

---

30. A' fosztó *la*-nak többese rendesen *let*, de meghagyom az *evïlat*-ot, *evïlet* helyett.

9. Ull muj nen kutenna simiś ho, madot, hun lu pogel vogïl lu hoźa ńań, mal kevï?

10. Pa hun vogïl hul, mal luela jemïng voj?

11. Siršna hun nen, admet ulman, hošleta jim mijipsa nen ńavïremlana mata, si numbija nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoźa vohtodeta.

12. Pa sidï izagat ulta verna, hodï lidleta, hanne-hojet nen pilna at nerïjilet, siršna nen izidï nerïjat lï panna. Sit vorna sud-nebek i jellï jastata jemïng iket nebket ullet.

13. Longtïjat jermat ovetna; sit pada vïtïng ovet pa leśkam juš tulet halta sorma, i sidet huvat ar hojadet jilet.

14. Hodï vaś ovet pa jermat juš, madet tulet jemïng volpaza, pa hodï šimil hojadetna lïel uidlajit!

15. Lavïlśaman ulat rogop jellï jastata jah eˇta, madet nen hoźa jogtïjillet ož sahna, a lï undrelna jevïr lamba ullet.

16. Lï tïïpsalal sagat uślalan lïel. Akïdlet pela anźi jug eľta vïna reh, mola pelpïng vanži eľta eplïng reget?

17. Sidï izagat ulta jim jug jim tïïltïpsajet verl, a adïm jug adïm tïïltïpsajet verl.

18. Jim jug adïm tïïpsa an verl, pa adïm jug jim tïïpsa izi an verl.

19. Izagat ulta jug, jim tïïltïpsa an vertot, sevïrla pa tuta judla.

20. Sidï lïel moštallan lï tïïltïpsalal sagat.

21. Anta hojat ho jastatot manema: tormïje, tormïje! turum nubta longïl, no ma azem kaž sagat vertot, madot turmet ohtïna ull, sit turum nubta longïl.

22. Si hadlna ar hojadet jastalet manema: tormïje, tormïje! mung nïng nemenna jellï ver an jastasu-muj? pa nïng nemenna kuľet hanne-hojet eľta an vožatsu-muj? pa nïng nemenna ar pos an versu-muj?

23. Siršna lïela leramlem: Ma nïngïlan nem huntsï an uśsalam
pungla manat ma elta, adïm ver vertodet!

24. Sidï kuš hoj, madot ma si jazïnglam hull, pa sidet sag
verl, nomsïng iki horaza tajlem, madot lu hotel omïts kevï ohtïn

25. Jert manta pits, jogan jinket ebïtset, i vodet polta pitset,
izagat si hot ohtïja ellaset, i lu jillï an pits, kevï ohtïna omdïm vor

26. A kuš mada ho, si ma jazïnglam kuš hull, pa sidet sag
an verl, nomïsla ho horaza ull, madot lu hotel omïts sej ohtïna.

27. Jerta jis, jogan jinket ebïtset, i vodet polta pitset, i si h
vortaśset, i lu jillï korïjis, i lu korïjipsajel šenk veïng us.

28. Hun Isus si jazïnget sohnïptas, mur lu unltïpsajel olïn
jazïngla pits pasi.

29. Lu unltas lïel met veï tajtot, a anta hodï nebekïng jah
orkaśta jah.

VIII. Og.

1. Hun lu rep elta vohlas, lu jubel ar mur manta pits.

2. Seda lep jogots mužïng ho, i og ponman luela jastas: tor-
mïje! hun lidlen, manem sïstama vera.

3. Isus još jel medšimna lu hoža hanïmtas, pa jastas: Langa-
lem, sïstama juva. I lu izi kurïmna sïstamtïjis muž elta.

4. Isus jastas luela: hurïman ula, nemhojata al jasta, no mana,
padka hoža vanltijisa, pa torïma jir vera, mujsir Mojsej sud-nebekna
pardïs, ultï-ver pada lïela.

5. Hun longïs Isus Kapernaum voža, lu hoža šužemas sotnik,
i pojkśal luel,

6. Jastal: tormïje, levem olal ma hoža hoñsman i šenk šugaśl.

7. Isus jastal luela: ma jogodlem, talanga verlem luel.

8. No sotnik jogoś ñugumman luela jastas; tormïje! ma an
lollem, nïng ma hotema at longsen; tob jasta jazïng, i ma levem
tungtaka jil.

9. Ma kuš veï jilbina ullem, no manema pitïm ľaʳjah tajlem; i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juva, i jogodl, pa ma levema: sit vera, i verl.

10. Sit hulïmna Isus serïmtas, pa lu jubina jitodeta jastas: jena nïngïlana potarlem, anta Israil muna ma an uitsem simiś evïlpsa.

11. Pa jastalem nïngïlana, ar hojadet jogodlet hola pelak eľta, i kevï pelak eľta, pa Avram, Isak i Jakop panna turum nubïtna ulta pidlet;

12. A turum nubït poget padlem turmaja jultalajit, toda hollïpsa pa penkna serkemapsa jil.

13. Isus sotnika jastas: mana, i hodï nïng evïlsen, sidï i at ull nïngena. I lu level izi śosna tuntaka jis.

14. Isus Petr hota jogots, i kaźalas lu untpel-imi tut-muźna hojtot.

15. Luel jožel eľta hun vïsle, i tut-muž luel hïjis. Si ne noh kilïs i luela lužits.

16. Jetna pelka lu hoźa ar hojadet tusa, kuľna longïmodet, i lu jazïngna si kuʳet kim vožats, pa izagat muźïngodet tungtaka vers.

17. Jellï ulta ver jastata jemïng iki Isaj jastïm sagat at us, madot potarl: lu lu ohtela vïsle mung kaźilau, mužlau almïs.

18. Isus ar mur lu mugoltogïja kaźalamna unltïjilta jahlala pardïs pa pelka unšta.

19. I nebekïng ho lep šuźemas, jastas luela: unltata ho! ma nïng jubenna manlem, kuš holta nïng al manlen.

20. Isus jastal luela: vohsaret ong tajlet, pa turum tohlïng vojet tïhlet, a hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragïldta.

21. Paot lu unltïjilta jahlal eľta jastas luela: tormïje! esla manem sïri manta i ma azem śamïldta.

22. Isus jastas luela: juva ma jubem, hïja halïmodeta lï halalal śamïldta.

23. Hun lu lelïs hop libija, lu unltïjilta jahlal manta pitset lu jubel.

24. Šenkap śaras ohtïna ellas šenk un votas, si mort h
humbetna temta pits; a lu hojis.

25. Lu unltïjilta jahlal, lu hoźa šužemelna, noh kiltata lu
pitset, jastaman: Tormïje! mung lïllau edlta, mung si hallu!

26. Jastas luela: muj eľta neng pakïnseta, šimil evïlpsa t
todet? Siršna kilmalna an pardïs vota polta i śarasa humbe
ellata, i numbi ševïnga jis.

27. Jah noh serïmman potarset: hoj tami? vodet pa śar
luel hulïndlet.

28. Hun lu pa pelka unžis Gergesinsk ira, jeźalt uźanset lue
kadn, kuľ tajtodet, hom-juget eľta etïmodet, si k em parpïnget, n
nemhojat si juš muhtï manta an eslaset.

29. Lï roman uvïdta pitset i potarset: muj nïngena mun
vorna ver, Isus, torïm pog? tïjï jogotsen pora jelbina munge
šugadta?

30. Jelnašik lï eľta lavïlśaset un purset pakït.

31. Kuľet pojkśset luel, sidï jastaman: hun mungeu vožadlen
siršna parta mungeu manta purïs pakïta.

32. Jastas lïela: manatï. Lï etmelna longset purset pakït libij.
i roman purïs pakït izagat navïrmas rep eľta śarasa, i šujil
jinketna.

33. Lavïlïm jah hugolmaset, pa voźa jogotmelna, torla ja
taset izagat ulïmot olïnpela i kuľ tajmodet olïnpela.

34. Izi kurïmna izagat voštel mur edïs Isus jeźalta, pa lu
kaźalamna pojkśset, lï mul eľta pungla manta.

IX. Og.

1. Siršna lu hop libija longmelna jogoś unžis i jogots lu voźela

2. Seda tusa lu hoźa hońsman veïla pitïmot, alïndta jug ohtïn
ultot. Isus lï evïlpsal vantman veïla hoja jastas: Jeźaśa, ajïe! nïn
kreklan eslśalet nïngena.

3. Si puľang i madodet nebeking jah eľta lï roda jastaset: Lu
m ľavïdl.

4. Isus, lï nomsel uśman, jastas: Muj vorna admas samlanna
ïsleta?

5. Muj kona ull, jastata-muj: eslśalet nïngena kreklan, mola
ata: kila pa janga.

6. Uźatï nen, hanne-ho pog veï tajl mu ohtïna kreket eslta.
śna jastas veïla hoja: Kila, lermïpsajen vïja, pa mana nïng
ena.

7. Lu lermïpsajel vïsle i mans lu hotela.

8. Mur, sit vanman, serïmtas i torïm ižiks, madot mas hanne-
eta simiś veï.

9. Tolta sagat mantelna Isus kaźalas hanne-ho aktïpsajet
ïdta tagana omïstot, Matvej nemel, pa jastas luela: juva ma jubem.
kilmalna lu jubel manta pits.

10. Hun Isus omsïs pazanna lu hotelna, siršna ar aktïpsa
ïdta jah pa krekïng jah jogotset i omïsset Isus pilna pa lu unl-
ilta jahlal pilna.

11. Sit kaźalamna orkaśta jah jastaset lu unltïjilta jaha: mola
rna nen unltata hojen lel pa janśl aktïpsa akïdta i krekïng jah
na?

12. Isus sit hulïmna jastas luela: tungtakodet an tajlet nuža
karna, no mužingodet.

13. Manat, unltïjiśat, mujsïr si jastïpsa: jim ver lidlem a anta
. Ma jogotsem anta veśkatodet no krekïngodet vohta kajtïta.

14. Siršna jogotset lu hoźa Ivan unltïm jah, pa jastalet: mola
rna mung pa orkaśta jah arpuš uś verlu, a nïng unltïjilta jahlan
uśltïjiset?

15. Isus luela jastas: moj-pori ohtïna ultodet tïśtalet-muj, muj

11. mola verta.

moža lï pilna veng-ho? Sar jogodlet hadlet, hun lï eľta vïśal ve
ho, siršna uś tajta pidlet.

16. Nem hojat an ponl jolïpsa jilïp sah eľta karra sah ohtïja;
jilïp jolïpsa menïmśal sah eľta, i vïs karraot kińźa adma jil.

17. Izidï an šožimla jilïp vïna karra hïret libija; antake pelka
oremalet si hïret, i vïna kim manl, i hïret ušlet. No jilïp vïna pona
jilïp hiret libija, i śavïśal sit i paot.

18. Hun lu sit potars lïela, i madot sud-jah eľta jogots, i og
ponman luela potars: Ma evcm in u-ta pits; johta, nïng jožen lu
ohtïja pona, i lu lïlïnga jil.

19. Isus kilmalna manta pits lu jubina i lu uńltïjilta jahlal.

20. Seda adïm vïr manïpsana kadhoś jang tal šugasim i,
jolta sagat šužemïmna, hanïmtas lu sahlal sïl hoźa.

21. Si ne lu roda potars: hun tob hanïmlem lu sahlal hoźa
tungtaka jilem.

22. Isus jogoś ankïrmas i luel kaźalamna jastas: ježaśa, ev!
nïng evïlpsajenna noh vïsajin. I si imi izi śosna tungtaka jis.

23. Hun Isus jogots si sud-ho hota, kaźalas ongïtna jondtod et
pa jah lïltïpsana.

24. Siršna jastas lïela: kim etatï, evi an užis, no hojl. I ńahset
lu ohtel.

25. Hun jah kim kitïmet uset, lu longmalna luel jožel eľta
vïsle, i evi jilbalas.

26. I sï mans sit olïnpela izagat si mu lakka.

27. Hun Isus tolta sagat jis, kad semla lu jubina jitel sagat
uvïset i potarset: Jim nomïs kerta mung ohtïja, Isus, Tavït pog!

28. Hun lu jogots hotna, siršna šužemaset lu hoźa si semlet,
pa Isus lïela potarl: evïlleta-muj, ma tami verta puslem? Lï jas-
talet luela: Evïllu, tormïje!

29. Siršna lu, lï semlal hoźa hanïmśaman jastas: Nen evïlp-
sajen sagat at ull nïngïlana.

30. I lï semlal punžaśset. Parpïnga an pardïs lïela Isus, jasta-
ι : nem hojatna al uśla.

31. A lï, etmelna sïjalset lu olïnpela si mu lovatna.

32. Lï edtel puľang lu hoźa tusa ńalïmla kuľna longïmot.

33. Kuľ vožatïm jubina ńalïmlaot potardta pits, pa mur noh
mman potartas: nem huntsï simiś pos an vandïjïm us Israil muna.

34. Orkaśta jah potarset: lu kuľet vožadl kim lï kańaźel eľtï.

35. Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman lï
ćśata hotlalna, sïmïltïman turum nubït jim ajkol, pa izagat ulta
: pa izagat ulta kaži hanne-hojet kutna talanga verman.

36. Jah kaźalamna šaľ vers lï metïpsajel pa lakka pozatïpsa-
olïnpela, met lavïlta ho an tajta ožet.

37. Siršna lu unltïm jahlala potarl: lant-har ar, a evïdta
šimil.

38. Pa sidïke pojkśata lant-har jora, at kidl evïdta jah lu lant-
el ohtïja.

X. Og.

1. Pa kadhośjang lu unltïm jahlal vohmalna, lïela veï mas
et ohtïja, lïel hanne-hojet eľta kim vožadta, pa tungtaka verta
;at ulta muž, izagat ulta kaži.

2. Si kadhośjang kitïm jah nemlal uset simiśet: olïngot Simon,
rna nemtïmot, pa Andrej lu apsel; Jakop, Sevedej pog, pa Ivan
apsel;

3. Pilip pa Varfolomei, Toma pa Matvej, aktïpsa akïdta ho;
cop, Alfej pog, pa Levvej, Taddeja nemtïmot.

4. Simon Kananit pa Juda Iskariot, madot luel Jevrej mura
isale.

5 Si kadhośjang Isus kits, i pardïs lïela jastaman: pernala jah
a al manat, pa Samarij voža al longat.

6. A manat Israil muret hoźa.

7. Pa holïś jogodleta, sïmïltat jastaman: turum nubït vanamas.

8. Mužingodet tungtaka verat, hïningodet sïstamtat, užimodet
atat, kuľet vožatat; allï vïsta, pa allï mijat.

9. Panna al vïjat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh
h nen antïplan libija;

10. Anta alta hïr, anta kad sah, anta sopeket, anta još-su;
bïdta ho mosta levïpas uidl.

11. Mujsïr un mola aj voža longleta, noh ismïjat, hoj se mustïmšikot ull, pa sit hoźa ulat selta edtan moža.

12. A hot libija longtanna, uźa verat sidï jastaman: tam h‹ šitak volpas lidlu.

13. Hun si hot mustal, siršna nen litïm šitak volpazen lu oht at jogodl; a hun an mustal, siršna nen litïm šitak volpasen n hoźa jogo kertśal.

14. A hun hojat nïngïlan jogo an esll, pa nen jazïnglan hulïnd an pidl, siršna si hot elta mola si vož elta kim etmanna nen kur-pa lana hanïm nambïr hol parkatat.

15. Jena potarlem nïngïlana, Sodom pa Gomor vožeta torï sud verta hadlna lïela si vož kińźa ńatśingašik jil.

16. Si ma nïngïlan kidlem met ožet jevret kuta; siršna mu rainga ulat met jemïng voj, pa lïk al tajat holup nemba voj idï.

17. Hurïman ulat hanne-hojet elta; lï nïngïlan suda mata pi let, pa lï pojkśata hotlana nïngïlan senkta pidlet.

18. Pa tulajitan nïngïlan sud kadlta jah hoźa i hanet hoźa ı jukana, ultï sagat potardta pada lï jeźalt pa pernala jah jeźalt.

19. A hun nïngïlan suda mata pidlet, nomïsna ul šugaśat, h‹ antake muj potardta pidleta; si śosna torïm elta miśal nïngïla muj mosl jastata.

20. Anta nen potardta pidleta, no nen torïm azen lïl potar‹ pidl nen libina.

21. Sorm ohtïja jaj mal apsel, pa azi lu pogel, pa evi-po ellalet jï-ankilal ohtïja, i lïel velta pidlet.

22. Aradtïna lïkïnga tajta pidlajitan ma nenem vorna, a sogondta moža verïdtot sit undliśal.

23. A hun nïngïlan vožadta pidlajitan i vošna, hondat voža. Jena potarlem nïngïlana, an sohnïptaleta Israil vožet lakl kerdta hanne-ho pog jogodta vonda.

24. Unltïjilta ho unltata hojel numbija an ull; levï lu jor numbija an ull.

25. Tarmal unltïjilta hoja, lu unltata hojel lamba at us; levï izi tarmal, lu jorel lamba at us. Hotïng kuźaj nemïtsa kulet kańa si numbija lu hotïngotlal.

26. Lïel al hurïjat; nem moltï antom hańatïmot, madot lul jelba an edïs, i antom haniot, madot an leramïs.

27. Sit, muj ma jastalem padlemna, potartat novïna, pa s

muj ma nĭngĭlana jastalem ajilta pal ohtĭja, sĭmaltat hot langlet eĭta.

28. Pa al palat hanne-ho veltodet eĭta, no lĭl velta veĭ an tajlet: a palat lĭl i el tutĭng śarasna veltot eĭta.

29. Kad siśki tĭnĭśalet i aj sel voh sagat, i než it mu ohtĭja an pidl nen torĭm azen kaž takla.

30. A nen hoźa i og-ubĭtlan izagat lungtĭmet.

31. Al hurĭjat, nen ar siśket kińźa tĭnĭnga ulleta.

32. Pa izagat ulta ho, madot manem hanne-hojet jeźalt moštĭptal, i ma luel moštĭptalem ma turum azem jeźalt.

33. A hoj manem an uśta jerśal hanne-hojet jeźalt, i ma an uśta jerśalem ma turum jĭm jeźalt.

34. Al nomĭsat, ma jogotsem šitak volpas mu ohtĭja tuta; ma jogotsem anta šitak volpas, no sevĭrandta keži tuta.

35. Ma jogotsem hanne-ho lu jĭl pilńa ordta, pa evi ankel panna, pa meń untpel-imi panna.

36. Kutĭng jah hanne-hoja ullet lu hotĭngotlal.

37. Azel mola ankel ma numbĭja samĭnga tajtot manema an loll; antake pogel mola evel ma numbĭja tajtot manema an loll.

38. Pa hoj lu pernajel an vĭl pa ma jubem an manl, sit manema an loll.

39. Lu lĭlel lavĭltot luel uštal; a lu lĭlel uštĭmot ma vorna uidl luel.

40. Nĭngilan esltot manem esll, a manem esltot manem kitĭmot esll.

41. Jellĭ jastata iki esltot jellĭ jastata iki nem vorna, jellĭ jastata iki justam vĭl, pa veśkat ho esltot veśkat ho nem vorna, veśkat ho justam vĭl.

42. Pa hoj tam ajodet eĭta i ho jaśltal potĭm jink tob antelkem unltĭjilta ho nem vorna, jena nĭngĭlana potarlem, an uštal lu justamel.

II.

a) **Pernaïng jah tung-sir torma evïjipsa.**

1. Ma evïllem i torïm azija, izagat kadltoda, num turum i
verïmota i izagat sit, muj mung arateuna nidot i annidot.

2. Izidï evïllem Jisusa Hristaja, torïm poga, ita tïmota, mad
azï elta tïïs izagat ulta nobït elbïna, novïja novï elta tïïmota, jen
torïma, jena torïm elta ultoda, tïmota evïllem, a an antom verïmot
i kem azel panna vultoda, i lu veelna izagat vull.

3. Ma evïllem, čto si torïm poh nomïlta sagat vohlas mû ohtïj
hannehojet pada, i mungeu jilbadta krekïng sorom elta, i hanneh
ńoga lu lu ohtela vïs jemïng lïl elta, jemïng evï elta, i hann
hoja jis.

4. Ma evïllem, čto si Jisus Hristos mung krekïng jah vorn
perna ohtïna kardï lunketna senkïm us, šogasïs, i mua śamïltïm u

5. I evïllem, čto lu noh jilbalas sorïm elta holmit hadlna, ho
jemïng nebketna sit olinpela hanžïm.

6. Evïllem, čto lu num turmet ohtïja i omïsl torïm azel je
pelak sagat.

7. Izidï evïllem, čto si Jisus Hristos pa jogodl nomïlta sudïd
lïlïngodet i užimodet i hana ulta pidl vekkeža.

8. Ma izidï evïllem jemïng lïla, madot lu torïm veelna ulïp
i lil izagata mal, i lu torïm azi elta edl; luel izidï mosl pojkśat
čes mata, hodï malu jia i poga; lu laltïpsajelna jemïng jah jel n
bïtna muj tïjil potarset *).

---

*) *lu laltïpsajelna jemïng jah potarzset*, az oroszban: Его вдохновен
сватые Люди говорили. De a' fordítás így szól: *lu laltïpsajelna jemïng*
jel nubïtna muj tïjil potarset. E' szók: *jel nubïtna muj tïjil* nincsenek orosz

a) **Keresztes népnek (keresztyéneknek) igaz istenbe (való) hit.**

1. Én hiszek egy isten atyába, mindennek fentartójába, menny és föld teremtőjébe, s mind az- (ába), mi nekünk látható és láthatatlan.

2. Azonképen hiszek Jézus Krisztusba, isten fiába, egyetlen szülöttbe, a' ki istentül lett minden való idő előtt, világosságtul világossággá lett, igaz istenbe, igaz istentül valóba hiszek, a' ki nincs teremtve; atyjával egyenlő, 's a' kinek ereje által minden van.

3. Én hiszem, hogy ez az isten fija felülrül szállott a' földre az emberek miatt és minket felszabadítani a' bünös haláltul 's ember testét vette magára a' szent lélek által, a' szent szüz által, 's emberré lett.

4. En hiszem, hogy a' Jézus Krisztus mí bünös népünk miatt vas szögekkel keresztre veretett, szenvedett és a' földbe temettetett.

5. Én hiszem, hogy ő feltámadott a' halálbul harmad napon, a' mint a' szent könyvekben a' felől írva.

6. Hiszem, hogy ő a' mennyekben (van) 's ül az isten atyja jobbja felől.

7. Azonképen hiszem, hogy a' Jézus Krisztus megint jő felülről ítélni az élőket és holtakat, 's király lesz örökké.

8. Én azonképen hiszem a' szent lélekbe, a' ki az isteni ereje által életet és lelket ád mindennek, 's az isten atyátul jő; őtet azonképen kell imádni és tisztelni, a' mint tiszteljük az atyát és fiút; ő ihletése által szóltak a' szent emberek.

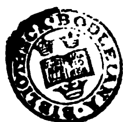
fejezve, de világos értelmet sem adnak. *Jel nubïtna* tehetne »a' multban,« *muj tijil* tehetne »mi lesz« ; az egész tehát azt jelelenthetné : az ő ihletése által szóltak a' szent emberek (próféták) hajdan (arrul), a' mi lenni fog, azaz jövendöltek.

9. Ma evïllem i jemïng hoda, mada Jisus Hristos kïtïm jaha i lu hoźa unltïlïm jaha, mu lovatna omïssa.

10. Ma evïllem i pernaja longïjitïpsaja, madotna hanneho krek sïstamśal.

11. Evïllem, čto pozalïmodet noh jilbalalet.

12. I lavïllem jogot nubït volïpsa. Amin.

b) Jong nakpa pamtïpsajet torïm elta aratel hanneho jaha mïmodet.

1. Ma nïng tormen ullem; al ullet nïng hoźa pa tormet ma tombemna.

2. Al vera nïngena lunget nemmoltï si horazïbet, muj numïn vandlen, muj mû ohtïna, i muj jinketna i mû jilbina; al pojkśa i al jiraśla.

3. Al kaśta nïng tormen nem takïla.

4. Nomïsan taja jemïng hadl, jemïng volpasna i jim veretna siršna ulta mosl; hut hadl vera, i si hadletna izagat ulta hodïng verlan sohnïpta; a labïtmït hadl torïm pada.

5. Nïng jin šavïjiman taja i anken, siršna ojanga mû ohtïna volta pidlen i hû-nobtenga jilen.

6. Hanneho al vela.

7. Pa ho imi panna i evi panna krek al vera.

8. Al lolma.

9. Ultï sagat nïng logsen ohtïja rogop kol al jasta.

---

9. *omïssa* a' perfectum passivuma; *omïsta* ülni, *omïssem*, *omïssen*, *omïsïs* ültem, ültél, ült; *omïssajém*, *omïssajen*, *omïssa* ültettem, ültettél, ültetett. A' fordító ezt akarja mondani: *mada J. Hr. kïtes jaha i lú hoźa ualtïlïm jaha, i máda*

9. En hiszek egy szent házba, mellyet Jézus Krisztus küldvén a' népnek 's ő tanítványainak, az egész földön ültettetett.

10. Én hiszek egy keresztségbe, melly által az ember büne megtisztúl.

11. Hiszem, hogy a' holtak fölelevenednek.

12. És várom a' jövendő életet. Amen.

---

b) Tiz tagu parancsok, istentül minden ember számára adattak.

1. Én te istened vagyok; ne legyenek néked más isteneid én rajtam kívül.

2. Ne csinálj magadnak bálványokat, semmihez hasonlókat, a' mit fent látsz, a' mi a' földön, és a' mi a' vizekben és a' föld alatt (van); ne imádjad 's ne áldozzál (nekik).

3. Ne említsd te istened nevét hijában.

4. Emlékezetben tartsd a' szent napot, azon szent életben és jó tettekben kell lenni; hat napon dolgozzál, és azon napokon minden házi dolgaidat végezd : de a' hetedik nap az istené.

5. Te atyádat tisztelve tartsd és anyádat, akkor boldogúl fogsz élni a' földön és hosszú életkorúvá léssz.

6. Embert ne ölj.

7. Más ember feleségével és leányával bünt ne tégy.

8. Ne lopj.

9. Tanuságul te barátodra hamis beszédet ne mondj.

---

mu lovatna omüssa = mellyet J. Kr. küldött a' népnek és az ő tanítványainak, 's a' melly ültettetett, plántáltatott az egész földön.

10. Al lita rahtoden imi, al lita logsen hod, anta lu mûl, a lu robotajel i lu ordnïngel, anta kalangel, anta lu lovïl i izagat voj-holel i izagat sit, mola pa hoja pidl.

---

c) Pojksata sir torïm eľta mungeu mïmodet.

Mung sorni turum azeu!

Nïng nemen jemïng at ull;

Nïng han-joren at jogodl mung ohteu;

Nïng voljaen at ull, hodï turum ohtïna, sidï i mû ohtïna.

Mung ńań leupazeu mïla mungeu hadlungdï tarïmtakem.

I esla mungeu mung kreklau, hodï sagat i mung pa hoja esllu kreklal!

I al esla mungeu huzipsaja pidta, no šavïja mungeu eľta.

---

10. Ne kivánd rokonod feleségét, ne kivánd rokonod házát, se földjét, se ő napszámosát, se ő szolgáját, se rénszarvasát, se ő lovát, semmi (neki) való vadját-halát, se semmit, a' mi máshoz tartozik.

Imádkozó szer (imádság) istentül nekünk adatott.

Mi arany isteni atyánk!

Te neved szent legyen.

Te királyságod jöjjön mi reánk;

Te akaratod legyen mint a' mennyben, úgy a' földön is;

A' mi kenyér-ételünket add meg nekünk a' napra elegendőt;

És bocsásd meg nekünk mí büneinket, a' mint mí is más embereknek megbocsátjuk bűneiket.

És ne hagyj minket kisértetbe esni, hanem szabadíts minket az ördögtül.

EREDETIEK.

Az eredeti osztják szövegek mind Reguly gyüjteményébül valók, 's ezek énekek, *ar-et*; monda féle, azaz nem-ének, nincsen abban, mit sajnálni lehet.

Az általam közlött vogul szövegek részint mondák (*majt-et*). *) részint énekek (*eri-t*), 's ez a' kétféleség nagy tanultságra szolgál. Nem lévén eredeti osztják monda vagy elbeszéllés, abbul a' nyelvnek mindennapias életét nem látjuk. Az énekek valami ünnepélyes ruhában jelennek meg, 's lehet, van sok bennök, a' mit nemcsak, mí nem értünk, a' kik időt és fáradságot szánunk azok értelmének kitalálására, hanem azok sem értették vala már jól, a' kiknek emlékezetébül Reguly leírá.

Tudjuk, hogy ez Obdorszkban történt 1844. telében, midőn az osztjákok a' bőr adójok befizetése végett ott valának. Van 19, 18, 16, 12, 10, 8, 7 stb. ivnyi ének, a' legrövidebb 2 ivnyi. Az összes ének-gyüjtemény 116 ivet teszen. Nem találok semmi jegyzéket a' Reguly hagyományában, melly megmondaná, kitül, vagy kiktül mit írt le: de a' ki neki 19 ívnyi éneket elmondott, annak emlékezete sokat bír vala; kérdés azomban, mindent híven mondott-e el? A' változó kifejezések, fordulatok elő-elő tűnnek ugyan az ének gondos egybevetésébül: de én alig vetettem össze tized részöket. Úgy gyanítom, Reguly vogulul is beszéllett az osztjákokkal (az orosz nyelv bizonyosan fő tolmács vala köztök), mert az énekek czímei nagyobbára vogul nyelven vannak följegyezve, néhol a' vogul czím mellett az osztják nyelvü is ott áll; továbbá a' kis szójegyzéken is az osztják szók mellé a' vogul jelentés van írva, 's azután következik a' német vagy orosz. De az írásbul azt is lehet

---

* *Vogul Föld és Nép.* Pesten, 1864.

hogy Reguly a' jó alkalommal élve azon vala, hogy amarább mendtül többet írhasson, 's nem kérdezősködék után, mert az írás semmiféle magyarázó észrevétellel nincs sztva. Söt azt is mutatja az írás, hogy Reguly nem érti , a' mit írt. Így például a' *jelpinä, jupina* többnyire így va: *jel pinä, ju pinä*, pedig *jelpi, jupi* = elő, utó, 's *jel-inä* = előtt, után. A' *nomis* ellenében a' parallel helyen *iter, unter* áll; amaz elmét, emlékezetet, ez hasat jelent, 'éle értelemben van véve, mint a' bibliai τὰ σπλάγχνα = ikor a' szó indulatot, könyörületet teszen. Az osztják ének *mesen, nomsä pitl* észbe esik, és *onteren, onträ pitl*, hasba akarván kifejezni, hogy emlékezik, eszébe jut. Már e' *äm nomsä* pitti, *täm onträ* pitti (= ez észbe eső) így talá-ran: *tä monträ pitti*. Más illyenféle hibás írásokbul is ki-gy Reguly nagyon siete. De úgy írta le a' szókat, a' mint ta; 's ő a' hangokat rendszerint nagyon helyesen írta le. d Reguly szójegyzetei, mind az eredeti énekek, az *l*-es 'ogva (lásd a' **21. §.**) az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, ni sajátsággal kiválnak ebbül, úgy hogy szinte külön st tesznek ki, melly általában jobban közeledik a' vogul mint a' többi nyelvjárás. Tisztán vogul szó is fordúl elő). a' *lanting*, táplálós, helyett *teping* van. Az iker magán-t szereti, tehát *au, eu* van benne *ov, ev* helyett. Az *ng* akran csak *n*, mint a' déli vagy Kondai vogulban; az ogulban mindenkor ng— ; azt az *n*-t néha annak lehet ıni, hogy az utána következő torokhang miatt a' *g* nem meg jól; de magánhangzó előtt is áll, a' hol az *ng* jobban tő. — Az előhangu *h, ch*, szeret *k*-vá lenni, de az előző t lesz *g*-vé, *h*-vá is. A' *t* a' belhangban változik *d*-vé; de an sem a' jelenidőbeli *l* előtt, sem a' névi módbeli *ta* (itt tt nem változik *d*-vé. A' *p* az előhangban és belhangban tehát gyakran van *i-belek* (*i-pelak* helyett). Az *s* néha *š*-sé a' *ši, šit, šidi* (*si, sit, sidi* helyett); *koš* (*hoś* helyett); ıeg a' Vologodszki *š*-e mindenkor *s*, p. o. *vuas, vuos* = vá-ı, *vaš, oš* helyett. — Egyéb sajátságai az énekek nyelvé-ı' mondattanban meg vannak említve; másokat a' szöveg ása közben fogok adni.

osztják énekeken a' parallelismus uralkodik. Reguly írása

sehol sem mutatja meg, hogy észrevette volna, mert az egy húzamban, minden megállapodás nélkül foly, a' mondatokat sem tüntetvén ki semmi jeggyel. A' parallelismusra nézve tehát az osztják énekek a' vogul énekekhez hasonlók.

Eme' külső formával jár nemcsak a' hasonértelmü szóknak szereplése a' megfelelő sorban, hanem az azonos szók magánhangzójinak, vagy grammatikai alakjainak változása is. P. o.

puteng jengpi lanting Leu kutpeunä jeming vuas ti amesleu ;
päsing Jeli, päsing aut ti amesmeu ;
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla =

(a' zajlós jégü táplálós Szoszvánk közén üljük a' szent várost, a' fényes Jeli, a' fényes város, ülésünk, fa városom eleje ületik, feljárású városom eleje őríztetik.) A' parallelismus szembeszökő ezekben:

jeming vuas ti amesleu
päsing aut ti amesmeu ; meg
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla ;

a' megfelelő sorokban váltakoznak *vuas* és *aut*, továbbá *juhung* és *panteng* ; *ameslä* és *laulla* ; végre grammatikai alak változása *amesleu* és *amesmeu*. Ebbül a' szándék így, 's nem máskép mondani, tetszik ki világosan ; ez hát a' müvészetnek kezdete, rudimentuma. Az még inkább kitetszik abbul, hogy az *amesleu*, *amesmeu* (ülünk, ülésünk) után *ameslä*, *laulla* (ületik, őriztetik) következik, melly változás igen gyakori, p. o.

kos kar kohlem lanting As kangeunä,
jang kar kohlem koling As kangeunä
kolom šoper nohlä vuas ti amesleu,
ńäl šaper nohla aut ti amesleu ;
juhung vuas alngem laulla =

(táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló csúcsu várost üljük, négy kiálló csúcsu várost üljük ; fa városom eleje őriztetik. Ebben hasonértelmü szók : *lanting* (táplálós) és *koling* (halas), sőt a' számnevek *kos* (húsz) és *jang* tíz, mellyek »sok« jelentésével vannak itt, ezt akarván kifejezni, hogy : sok rénbika futotta hágó, azaz gazdag emberek lakta hágó ; viszontag a' kolom (három) és *ńäl* (négy)

›t« akarnak jelenteni. A' magánhagzónak változása a' *šoper* *r* (kiálló, előkelő), a' *nohla* és *nohlä* (magos, csúcsos) szókon ki. A' *vuas alngem laulla* szintúgy béfejezi a' vers-szakaszt, előbbiben.

A' parallelismus, úgy látszik nekem, szüli az *alliteratiot* ; a' hasonjelentésü szók változása magátul megyen reá, a' ›. o. ezt mondja:

neming ord nemem nemitla,
süng ord siem sültlä

ıram neve neveztetik, híres uram híre híreszteltetik); vagy:

sat anpi aning pol mohlä anteu
sat nirpi niring pol mohlä nirtleu

›löpü czölöpös hársfa-gátat verünk le, száz vesszőjü vesszős ›átat kötünk; vagy:

ιm tarom ažem amesti vuah nirpi niring kat lipelnä,
rńi ulpi ulung kat lipelnä

tarom atyám ülő réz színü házában, arany színü házá-gy:

enemte ko kurä mir enemti eult,
sengelte ko jasä mir sengelti eult

lő ember-lábú nép növekedése után, serdülő ember-kézü nép ıe után; vagy:

ma lohung kat logem ameslaim,
sungung kat sungem laullaim

ı házam öblét ülöm, szögös házam szögét őrzöm.

ár e néhány mutatványbul is látható, hogy az osztják éne-lve nemcsak *ünnepélyes*, azaz nem ollyan, millyet a' köznapi teremt, hanem az ünnepélyesség által *csinált* is, úgyhogy mást mond a' csinált jelzés, 's mást jelent. P. o. ha olvas-*lom, ńäl šoper nohlä vuas ti amesleu* = három-négy csúcsu lünk, azt értjük, azt helyén valónak találjuk: de ha nem so-következik:

kolim šoper nohlä ord nemitem,
ńäl šaper nohla ord siiltem

felakadunk. Az *ord* lehet szolga, lehet úr (*uort, ort*), lehet *t*): de bármellyiket vesszük is, mit akar itt a' három ki-

álló csúcs; mi volna a' három-négy kiálló csúcsu szolga, vagy ú vagy hold is? Nyilván az ének, ha úrrul beszélt, azt előkelőne akarja festeni, 's arra a' kész jelzést: *kolim šoper nohlä, ńäl šap nohla*-t használja. De illyenek nagyon nehezítik az értelmet; ne könnyű a' nyelvnek csinját-binját megkapni, 's ha sikerül is, ne mindjárt esik meg.

Egyes szók is okoznak bajt. P. o. az udvar, vagy kert énekekben *kart, kort, kurt*, 's nem mondhatom, hogy a' *kert* al lehetetlen: ámde *kart* vasat is jelent. Említettem az *ord* szót melly lehet *ord*, és *urt, vort*, és jelenthet szolgát, urat, holdat. M előbb a' *nirpi niring* vesszőst jelent, és szinest, p. o. *vuah n* réz színü. Illyenkor a' parallelismus segíthet, ha értjük a' megfel szót: de ha ez is új előttünk, akkor nagy a' baj. Igaz, az össz szövegek alkalmasint mindenkor útba igazítanának, ámde gono munka (labor improbus) kell ahhoz; az tőlem alig telik ki.

Az osztják énekek tartalmát, a' mennyire felcsillámlik előtte ha összevetjük a' vogul énekekével, azt kell mondanunk, hogy eze inkább mythosbeliek, amazok inkább történelmi színüek. A' vog énekek tárgya a' medve, 's annak vadászata; a' medve a' Num Taromnak fija, 's a' medve-tor után visszatér ahhoz, azaz, úg értem, hogy Numi Tarom is áldozat által részes lesz a' vadász szerencséjében. A' vogul énekek tehát a' medvetiszteletre vona koznak.

Ezek ellenében az osztják énekek városokrul, vendégeskedé rül, hadakozásrul szólnak, tehát inkább történetiek. Ezekbül, h jól és mind meg lehetne fejteni, az osztjákság multjárul teljeseb képet nyerhetnénk, mint akármellyik utazónak leirásábul. Még töredékes megfejtés is, a' mellyet adhatok, vet némi világosság nemcsak magának az osztják népnek multjára, hanem a' rok nyelvü népekére is. Mert a' történelem mezején is egyik tény fe világositója a' másikat; a' nyelvek pedig a' történelemnek legny mosabb emlékiratai. 'S midőn az osztják nyelvet és az osztják n régiségeit nyomozzuk, tulajdonképen az ugor népek történet nyomozzuk; 's ha ezekbül sikerül valamit megértenünk, talán magyar nemzet ősi homályát is felderítjük.

Az osztják énekekbül tanúljuk például, hogy a' *num taru mal* (felső isten) egy jelentésü a' *num jelem, num jielem*; tudj hogy neki megfelel a' vogul *elem*, a' finn *ilm, ilma*; azt is g

nítjuk, hogy a' régi magyar *eleve* szóban, minek az osztják *jelp*, vogul *elp* felelne meg szószerint, rokonát birjuk az osztják *jelem*-nek.*)

Az osztják énekekbül tanúljuk többi közt, hogy az ugor népek régi lakóhelyei millyenek voltak, 's mint nevezték magok azokat; ebbül továbbá a' rokon népek hasonló viszonyait értjük meg jobban, sőt azon az úton az idegen íróknál található értesítéseket is tökéletesebben fel foghatjuk.

A' Bevezetésben (14. 15. lapon) előadtam már, hogy az osztják népnek városai valának, 's hogy a' várost *vuas*, *uos*, *us*, *oś*-nak vagy *vuaš*, *vuoš*, *uš*, *oš*-nak, de *aut*-nak is nevezik; az énekek megfelelő, azaz parallel, soraiban tehát a' *vuas* és *aut*, vagy *aut* és az orosz *gorod* állanak egymással szemközt, mibül világos, hogy a' sok alaku *vuas* meg az *aut* egy jelentésüek az orosz *gorod*-dal, azaz várossal. Tegyjük itt hozzá, hogy vogulban is a' város *vos* és *uoš*, a' mordvinben *oš*. Ugyanott megmutatám, hogy az *aut* hegyet is jelent, a' mi egyenlő amaz *egy* szóval, a' mellyet a' magyar nyelv az *egy-ház*-ban őrzött meg; továbbá megmutatám, hogy az osztják *pogol*, *pugol* azonos a' vogul *paul* és a' magyar *falu* szóval, mellynek rövidített, alakja *fa*, p. o. *Asszony-fa*, azaz *Asszonyfalva*; *Kis-asszony-fa*, *Nagy-asszony-fa*; Győr és Vas megyében, *Farkas-fa* Székesfehér megyében stb.

A' magyar *ház* eredetileg *haz* volt, mit a' *haz-a*, *haz-ul* vagy *haz-ól* alakok bizonyítanak; a' *haz* pedig az osztjákban *kat*, *kot*, *hat*, *hot*, (*chat*, *chot*), valamint a' finnben *kot*, a' vogulban *kvol*, *kvel*, sőt még a' török nyelvekhez tartozó csuvaszban is *kil*. Vologodszki az orosz egyház oltárját *torïm hot*-ra, azaz isten házá-ra fordítja, alkalmasint azért, mert az orosz oltár, *ikonostas*, teli van szent ké-

---

*) Lásd Nyelvt. Közlemények XII. 81—86 lapjait. Azt hallom, hogy némellyek a' magyar *eleve* és osztják *jelp* közt azt találják megfejtetlennek, hogy magyar szónak előhangjai *el*, az osztjákéi *jel*. Emlékeztetem tehát a' számos példára, mellyek mind világosnál világosabban mutatják, hogy sok magyar szó előhangja egy mássalhangzót elveszített. Itt csak a' mutató névmás *az*, *ez* legyen megemlítve, a' melly nemcsak *ad*, *ed* volt, mit az *od*-a *id*-e bizonyít, hanem *tad*, *ted* is, (vogul-osztják *tot*, *tat*, *tet*), 's hogy az előhangu *t*-nek nyoma a' népies *jaz*-ban van meg, *az* helyett. Népdalokban is fordúl elő a' *jaz*, mint Gyulai Pál tudja, ki engemet arra figyelmeztetett.

Az *eleve* tehát, *jelp* helyett, annyira törvényes nyelveink történetei szerint, hogy ez oldalrul alig lehet ellene kifogást tenni.

pekkel, az osztják pedig *rus torïm*-nak = orosz istennek, nevezi a' szent képet; előtte tehát az orosz oltár igazán istenháza. De feltetszőbb az, hogy Vologodszki az ekklézsiát, oroszul *cerkov*-ot *jemïng hot*-ra, azaz *szent ház*-ra fordítja, mintha a' magyar *szentegy-ház*at ismerné. A' találkozás a' *jemïng hot* és *egy-ház* között bizony nevezetes: valamint Vologodszkit a' nyelvszokás kényszerítette az orosz *cerkov* ellenére a' *jemïng hot* használására, úgy az első magyar keresztyén papokat is az kényszerítette az *egyház* elfogadására, mind a' mellett, hogy a' *milost* (malaszt), *kereszt*, *vízkereszt*, *hála*, *pap*, *koma* stb. sok szót a' szláv nyelvbül vették át.

Mind a' *ház* maga, mind kiváltképen az *egyház* igen sok helységnévben szerepel nálunk, p. o. *Fülöp-ház*, *Fülöp-háza*, *Had-háza* stb. *Fél-egyháza*, *Halom-egyháza*, *Kerék-egyháza*, *Nyár-egyháza*, *Nyír-egyháza* stb. meg *Egyházas Bük*, *Egyházas Füzes*, *Egyházas Hollós* stb.

Föl lehet tenni, hogy nyelvszerint vagy legalább társadalmi állapot szerint más rokon népeknél is hasonló helynevek voltak. Mindjárt is megemlékezünk a' kazarok *Sarkel*-ére, a' mellynek jelentése, Constantinus Porphyrogenitus szerint *fejérház* vagy *fehér szállás* *), Leontius szerint is *fejér ház* **). A' szó a' csuvasz nyelven *šore kil* vagy *sara kil*, azaz: fejér vagy sárga ház. ***) Tegyük

---

*) De Administr. Imperii, Caput 42. ἑρμηνεύεται δὲ παρά αὐτοῖς τὸ Σάρκε[λ] ἄσπρον ὀσπιτιον.

**) Σάρκελ λευκον οἰκῆμα (Schlözer, Allgem. Nord. Geschichte, pag. 53[illegible]. Lehrberg, Untersuchungen zur Erläuterung der ältest. Geschichte Russlands; pag. 395.

***) A' *Sarkel*-t sokféleképen magyarázták meg. *Bayer*, mint Lehrberg-nél találjuk, a' Comment. Acad. Petropolit. T. IX. pag. 399. így írt: »Linguam Chazarorum Turcicam fuisse reperio. Jam *Scher* urbem significat, *Kil* lutum, argillam. *Ak-scher* alba urbs in Rumaea seu Asia minori.« Bayer szerint tehát Sarkel = *scher-kil*, azaz város-sár. Schlözer az idézett helyen szokott elbizakodásában utána ír Bayernek. Pedig az csalatkozott; *scher* vagy jobban *šeher* nem is török, hanem perzsa szó. Lehrberg tudja azt, 's azért a' Sarkelt így fejtegeti, hogy az *Sara kala*, vagy *Sari kala*, azaz Sárga város, mert törökül *sara*, *sari* sárga, *kala* pedig város. Ámde *kala* sem török szó, hanem arab: *kala't* قلعة mit *kaláh*-nak is ejtenek, قلعه صاری azaz, erősített város, vár.

Klaproth a' »Mémoire sur les khazars«-ban (Mémoires rélatifs à l' Asie, Paris, 1824.) nem fogadja el Lehrberg javaslatját, melly szerint قلعه صاری = *szari kala'h*-t kellene olvasni, mert az nagyon elüt a' Constantinus Σάρκελ-jétül, tehát ennek megfejtésére más magyarázatot javasol. A' vogul nyelvjárá-

hozzá, hogy Constantinus a' Sarkelt »Castrum«-nak mondja (*μέχρι τοῦ Σάρκελ τοῦ τῶν Χαζάρων κάστρου*), mi megint hasonló a' házzal.

Ugyan ez az író ugyanott (cap. 37.) a' besenyők helységeit számlálja elő így: A' besenyők első castruma, (*καστρον*), *Aspron*

---

sokban *sar, sarni, sorni* fejeret jelent, *kel, kella, kuel, kuol* pedig lakást. »A' vogulok, úgymond Klaproth, a' keleti finnekhez tartoznak, 's a' mai magyarok eleji. A' kazarok tehát ugyanazon fajbul valók, *mert nyelvök azonos vala a' vogulokéval.* Ez a' tény, így folytatja Klaproth, szükségképen megváltoztatja a' mai napig elfogadott néprajzi rendszert a' nagy nép-költözésre nézve. Ez azt is bizonyítja, hogy a' Nestor által említett *fehér magyarok* (hongrois blancs) nem mások, mint a' byzantinusok kazarjai.« Klaprothnak igaza van a' *kel*-re nézve, az a' vogulban *kvol, kvel, kuol, kuel,* 's jelent házat; igaza van a' *sar*-ra nézve is, mert *sajr, sajreng* fejér: de *sarni, sorni* arany. Mind a' mellett két szóbul, de tízszer kettőbül sem merünk nyelvazonosságra itélni, 's míg több mutatvány nem lesz a' kazar nyelvbül, a' kazarokat nem fogadhatjuk el a' magyarok testvér-gyermekeinek.

De miért bátorkodom én a csuvasz nyelvvel magyarázni a' Σάρκελ-t, 's azt *šore kil*-nek mondani, mi szószerint fejér házat jelent ugyan, de vogulul *sajr kvel* is lehetne ugyanezen jelentéssel? Arra a' magyar nyelv maga késztet, a' mellyben ollyan töröknyelvü szók vannak, mellyek az ismeretes oszmanli törökbül vagy a' sziberiai tatárbul valók nem lehetnek, mint *ökör* tör. öküz, *iker* tör. ikiz, *tenger* tör. tengiz, *karó* tör. kazïk, *ír* tör. jaz, *borju* tör. buzagu stb. stb. Constantinusbul tudjuk, hogy a' kazaroknak egy nemzetsége, a' kabar, vagy kavar, elszakadván ezektül a' magyarokkal egyesült még kelet-déli Oroszországban laktukkor; azt is beszélli Constantinus, hogy a' kabarok eltanúlták a' magyar nyelvet, a' magyarok meg a' kabarokét, minél fogva két nyelve vala az egyesült nyolcz nemzetségnek. Már Constantinus tudósítása épen a' magyar nyelvnek felhozott sajátsága által igazoltatik. Keresvén azt a' török nyelvet, a' mellybül valók lehetnének az idézett szók, annak a' csuvasz nyelvet találjuk, mert abban van *r* a' török *z* helyett, mint *jaz,* čuvas *sir*, magyar *ír*; *buzagu* csuvasz *pru*, magyar *borju* stb., 's én bátor vagyok ebbül a' ténybül azt következtetni, hogy a' mai csuvaszok a' híres kazarok maradékai. Ebben néprajzi lehetetlenség nincsen, a' nyelvi bizonyiték pedig erősebb minden más tanúságnál, a' mellyet akár Klaproth, akár Lehrberg felhozott, kik a' magyar nyelvet nem ismerték vala jól. Így lévén a' dolog, a' csuvasz *šore kil* = fejér ház, tökéletesen megfelel a' Σάρκελ-nek, melly egyszersmind a' kazar törökségnek mivoltát is feltünteti, a' mennyire azt egy szó teheti. A' török nyelvekben *ev* a' ház; a' kazarban pedig, Constantinus tanusága szerint *kel* a' ház, a' csuvaszban is *kil*: tehát a' csuvasz kazarféle nyelv. A' csuvasz nyelvben sok van, mi az ugor nyelvekkel egyez meg jobban, mint a' törökkel, p. o. a' török *jel* szél, a' csuvaszban is *sel.* Így a' csuvasz *kil* megegyez a' vogul *kuel*-lel; ámde a' vogul szó különböző alakjai a' *kot, kat, hot, hat, haz* szónak változatjai, mi épen az osztják nyelv által válik bizonyossá. Egyébiránt az utó *t*, melly nálunk *z* szokott lenni, néha a' finnben is *l*, p. o. vog. osztják *taut, tut* tűz, a' finnben *tul-e.*

(*Ἄσπρον*) azaz fejér, mert fejéres kövekbül van épitve (*διὰ τὸ το λίθους αὐτοῦ φαίνεσθαι καταλεύκους*), második*a Tungatai*, harmadil *Kraknakatai*, negyedike *Salmakatai*, ötödike *Sakakatai*, hatodil *Giaukatai.* Mi kár, hogy Constantinus nem teszi ki az első ca trumnak besenyő nevét! most tudnók az *ἄσπρον*-nak, a' fejérne besenyő elnevezését, 's az igazolná a' következő nevek értelmezés a' mellyek nyilván összók: *gatai* vagy *katai* és *Tun*, *Krakna*, *S ma*, *Saka*, *Giau*-bul valók. Ezek tulajdon nevek lévén, jelentésökh sejteni sem lehet: de a' *gatai*, *katai* köznévnek látszik, 's valószí a' *kot, kat*, azaz *ház* lappang benne, miszerint a' besenyő castrum nevei *Tun-háza, Krakna-háza, Szalma-háza, Szaka-háza*, (*Gya Gyó-háza* volnának. 'S azok jelentése tökéletesen megegyezne kazar *Sarkel*-ével; arra nézve tehát kifogás nem érhetné a' magy rázatot, hisz *Eszterháza, Nyíregyháza, Hadháza* stb. illyetén m gyar helynevek ugyanazon jelentésüek. De ha az így volna, a' b senyők nem épen magyar nyelvüsége, de a' magyar nyelvhez ig rokon ugor nyelvüsége bizonyossá lenne; kivált, hogy a' *kang* nevökben — melly Constantinus szerint, nemzeti neve volt a' bes nyőségnek — ugyan azt a' szót megtaláljuk, melly a' *ma-gyar* (*m ger, mo-ger*, *kan-gar*) névben van meg. Azért még egyszer, nag kár, hogy Constantinus nem írta meg az első castrumnak besen nevét!

Azt is meg kell jegyezni, hogy a' besenyő *kata*-hoz még k zelebb jár a' némelly magyar helynevekbeli *káta* szó, a' Tápió fol vidékén, mint: *Szent Lőrincz Káta, Puszta Boldog Káta, Pusz Tamás Káta, Puszta Egres Káta, Nagy Káta.* Ez a' *káta* még kább azonos lehetne a' rokon nyelvekbeli *kot, kat* = *ház* szóv egyszersmint annak is példája volna, hogy vannak szók a' magy nyelvben, a' mellyek régiebb alakja is megmaradt az új alak m let, mint *büd* (büd-ös) és *bűz; vid* (vid-es, vid-esen, Nyelvőr, I, 42 és *víz; ed, od* (ed-e, id-e, od-a) és *ez, az.*

De miért hozom itt elő a' kazarok és besenyők castrumai Azért, mert az osztják *uos, oś, oš, vuaš, vuoš* a' magyar *város*, orosz *gorod* értelmezésére szolgálnak, valamint ezek viszont amazokat értelmeztetik.

Az osztják *uos, us, oś, oš vuaš, vuoš* tulajdonképen kerít jelent, mert *ośna* vagy *ošna mugoldta* azt teszi, hogy kerítés körülfogni, bekeríteni. Ugyan azt jelenti az orosz *gorod*, mert *gor*

dit = bekeríteni. Ez a' szláv szó bejutott hozzánk is, *garád* alakban, p. o. kertnek, szőlőnek *garádja*, azután *garádolni* annyi mint gyepülni, gyepüvel vagy egyébbel bekeríteni. Ismeretesek az orosz (szláv) *Novigorod*, *Višegorod*, *Nišnigorod*, *Černigorod*-féle város-nevek, a' mellyek nálunk is *Nógrád*, *Visegrád*, *Csongrád* alakban vannak meg, *gorod*, *garad* helyett *grád* lévén azokban; így a' *Nándor*-, vagy *Lándor*-Fejérvárnak szláv neve *Belgrad* (Belo-gorod, Beogorod).

Mit jelent már a' magyar *váras*, *város*? Talán a' finn tudós Ahlqvist mondta ki először, hogy a' név összó lehet*): *vár-as*, vagy *vár-os*, a' mellynek utó tagja, *as*, *os* ugyanaz volna, mi az ostják-vogul és mordvin *uos*, *oš*, *uaš*, *aš* stb. tehát *kerítés*. Ha közelebbrül tekintjük a' szót, 's látjuk, hogy a' *vár*-nak *várad* származéka van, de *váras*, vagy *város*-féle származéka helytelen jelentést adna, mert *város*, *váras* az volna, minek vára van, mint *pénzes*, *halas* stb: az Ahlqvist sejtése egyelőre is nagyon valószinűnek látszik, kiváltképen azért is, hogy *mezőváros* épen *vár* nélküli helység.

Az osztják énekek így írják le a' várost:

kos kar kohlem lanting As kangeunä,
jang kar kohlem koling As kangeunä
kolom šoper nohlä vuas ti amesleu,
ńäl šoper nohlä aut ti amesleu;
juhung vuas alngem laulla. Azaz: táplálós Aszunknak húsz bika futotta hágóján, halas Aszunknak tíz bika futotta hágóján a' három kiálló magasságu várost üljük, a' négy kiálló magasságu várost üljük; a' fa városom eleje őriztetik. — *Asz* az Obi folyónak neve lévén, látjuk, hogy az ének a' folyó hágóján, vagy parti hátán lévő városrul szól, mellynek három négy kiálló csucsa van. — Más ének így szól:

Lanting As kangeunä,
put jing meńmeng aj jogan kangeunä,
nul-jing meńmeng aj jogan kangeunä
sohlä kaš ko sogen un aut ti amesleu,
unsen kaš ko unsen un vuas ti amesleu;
juhung vuas alngem ameslä. Azaz: A' táplálós Asz hágó-

*) Ahlqvist: De Vestfinska Språkens Kulturord. Helsingfors, 1871. Pag. 163.

ján, a' zajló vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' kiöntött vízzel kanyargó kis folyó hágóján, a' tokhallal bővelkedő emberek(lakta) tokos nagy várost üljük, a' nyelma-hallal bővelkedő ember (lakta) nyelma halas nagy várost üljük; fa városom eleje ültetik. Az ének ollyan városrul beszéll, a' melly kis folyónak az Obiba való beszakadásánál, tehát szigeten, áll. Egyéb leírása hasonló az elsőhöz. — Egy harmadik ének így kezdődik:

Puteng jengpi lanting Leu kutpeunä
jeming vuas ti amesleu,
päzing Jeli, päsing aut ti amesleu;
juhung vuas alngem ameslä,
panteng vuas alngem laulla. Azaz: a' zajló jégü táplálós Szoszva közén való szent várost üljük, fényes Jeli, a' fényes város (hegy) ülésünk; a' fa városom eleje ültetik, a' feljárásu városom eleje őriztetik. — Itt meg van nevezve a' város, az a' Jeli szent vagy fényes városa, nem az Obi hágóján, hanem a' Szoszva közén; 's a' város eleje mellett a' város útja vagy feljárása is említtetik. — A' negyedik ének megint úgy kezdi, mint az első, de a' *juhung vuas alngem laulla*-hoz hozzáteszi: *ponteng vuas alngem ameslä*, mi az előbbinek utolsó sorával egyező. — Egy más énekben ez a' két utolsó sor így szól:

tomal vuas alngem laulla,
tamal gorod alngem amesla. Itt a' *vuas* a' *gorod*-dal áll szemközt; de homályos még a' *tomal* szó, melly így is lehet *tom al* = amaz közönséges. Még egy más ének nagyobb változást hoz elő, így:

kos kar kohlem lanting As kangemnä,
jang kar kohlem kuling As kangemnä
sarńi uon ašem mulmal,
num tarom untang go jiem mulmal,
tar ńal pilteng si aut ameslem,
voj ńal pilteng nohleng aut ameslem,

. . . .

juhung vuas alngem laulla,
karing nang pantep vuas alngem laulla. Azaz: táplálós Ászomnak húsz bika futotta hágóján, halas Aszomnak tíz bika futotta hágóján, a' hol arany nagy atyámnak múlása (vendéglése),

hol) felső tarom erdős ember atyámnak múlása (vendéglése)
n), hálós magos várost ülök, hálós magos várost (hegyet) ülök,

. . . .

rárosom eleje őriztetik; utczás veres-fenyü útú városom eleje
tetik.

Hogy teljes legyen a' város leírása, ide teszem még követ-
őket:

kareng vuas karemnä kamen etlem,

kareng gord karemnä kamen etlem, azaz: a' téres városom
bül megyek ki. *Kar* hely, tér *); teheti közeit vagy útczáit a'
osnak, teheti annak egész területét, a' melly a' kerítésen belül
, az előbbi *karing nang pantep vuas*-bul látjuk, hogy a' városba
ető út *nang pant*-nak, azaz veres fenyő-fábul pallózott vagy
gkarózott útnak van nevezve, 's az is *karïng*, téres.

Kät konä sosi vuas kareunä jogotlaju,

sosi kort kareunä jogotlaju; azaz, két ember lakta váro-
k térébe jutunk, lakta udvarunk térébe jutunk. — Ebbül világo-
b lesz-e a' *kar*-nak jelentése, mert az a' városnak, udvarnak is a'
e. Azomban ismét új része is előtűnik, a' *kort, kart, kurt*, mit ud-
nak nevezek, vogulban *kart* kert; *kart aui* kert ajtaja, vagy ka-
; tehát kisebb kerített hely, ha mondani merném, az *vuas*-ban,
zös kerítésben, foglalt magán kerítés, udvar, ház. Azt is olvassuk:

vuas leti un pari labedleu,

kort leti un pari vueri leleu; azaz: a' város evő nagy ebé-
t étetjük, az udvar evő nagy vendégséget esszük. A' *város evő,*
var evő ebéd városnak, udvarnak evésére való ebéd. **)

---

*) A' szirjénben, permiben, votjákban *kar* a' város.

**) Ahlqvist idézett munkája 105. 106. lapján a' vogul-osztják *kart, kort,*
t szót a' germán-skándináv *gaard, gärd*-tul származtatja, a' mellytül való az
sz *gorod* is volna; e' szerint attul a' germán-skandináv szótul számaznék
ncsak a' finn *kartano*, házhely, udvar, ház, meg a' vogul-osztják *kart, kort,*
t, hanem az orosz *gorod* is, a' melly azután megint az oroszbul ment az
tják-vogulba.

Hozzánk még a' latin *cors, cortis* vagy *chors, chortis*, (*cohors, cohortis*) szó
elly baromfi udvart, barom udvart, garádot jelent, *cortis aves* tyúkok), a' ro-
n nemzetektül jutott, a' mellyeknél *corte, curte* (udvar), *cortezia, courtoisie* (ud-
iasság) stb., úgyhogy nálunk is *corte, curta* Párispápai szerint — N.-szebeni ki-
is 1767, a' 603. lapján — »majorház volt«, olly hely, a' hol a' szolgák dolgoztak.
a' magyar-latinos *kort, kurt* tehát szakasztott ollyan, millyen a' vogul-oszt-

Azomban a' *kat*, *kot*, *hat*, *hot*, úgy látszik, nincsen úgy ɛ
:*os*-ba, *vuas*-ba foglalva, mint a' *kart*, *kort*, *kurt*, mert az magába
zerepel, mintha melléje, nem alája volna rendelve a' városnak
' kazar *Σαρκελ*-nél, azaz fejér ház-nál is láttuk, hogy az egyenlő
:astrummal, tehát *vuas*-szal; a' besenyő castrumok neveiben is c
'an a' *kat* (*katai*) szó. Azért mondja az osztják ének:

katl sar jeng kasing kat amesleu,
mû sar jeng epling kat amesleu

ɩ' nap-fejér jég ..... a' kedves házat üljük, a föld-fejér jég ...
ɩ' szagos házat üljük. — Itt a' *kat amesleu* egészen úgy áll, mi
ɩ' *vuas amesleu*, *aut amesleu*.

ma amesti aj lari melte kat lipemnä,
aj tuj melte kat lipemnä; azaz: én lakó, kis láp mell‹

ıázamban, kis tó melletti házamban. Az osztják városban tel
:sak a' *kar*-t tért, vagy utczát, 's a' *kart*-ot, *kort*-ot, *kurt*-ot ı
'art vagy kertet, találjuk részei gyanánt megnevezve.

A' városok, mint az énekekbül látjuk, folyók melletti hágókc
'agy hátakon vannak, fa karókkal megkerítve, azért *juhung vu*
= fa város, vagy *karing nang pantep vuas* téres veresfenyű felj
'ásu város. De a' leirásban homályos az, hogy a' város négy-háro
kiálló csúcsú, 's hogy *eleje* (alngel) különösen őriztetik, vagy laka
ik. Ennek felvilágositására szolgálhat az, a' mit az orosz kutatól
ɩ' régi orosz gorodok felül a' régészek tavali kievi gyülésén hoztal
:lő, a' mit én csak egy francia tudósításbul merítek *).

ák *kort*, *kurt*. Talán ebbül a' magyar-latinos *kort*, *kurt*-bul származik a' magya
:*ert* is, ha a' német *garten*-bul való nem volna, a' mellytül bizonyosan a' fin
:*artano* származik. De a' magyar *kert* szinte azonos a' vogul *kart*-tal, mellye
Reguly igenesen *kert*-nek magyaráz.

A' szók költözése valóban csudálatos néha; de sokszor a' véletlennek i
'an dolga. Így a' vogul *kart* és a' magyar *kert* találkozása véletlen; annak ke
:artanunk a' magyar *ház* és német *haus*-nak találkozását is. Ahlqvist a' *ko*
:*urt* szót a' finn kareliai nyelv útján jutatja az Ural elvre. A' híres *biarmi jár*
ok — a' Nordcap megkerülésével a' Fejértengerbe, 's ebbül a' Dvinába j
'án — a' szirjén-permi nép elődjeit szokták kereskedő rablással meglátoga
:80—1180-ig, 's Ahlqvist ebbül a' látogatásbul származtat sokat, tehát a' vo
:sztják *kart*, *kort*, *kurt*-ot is. Valóban a' permi nyelvben *karta* az udvar, *go*
ıáz; a' votjákban is *gart* a' ház (de *korka* is, mi a' permiben *kerku*, a' szir
)en *kerka*).

*) *Revue d. d. Mondes* 1874. dec. 15-ki füzetében (782—814 l.) *Kief*
Congrès archéologique, souvenirs de voyage. par M. Alfred Rambaud.

Gróf *Uvarov*, a' hires orosz régész, a' *meri*-ek, egy elenyészett finn népség, földjét kutatván ki, azt találá, hogy a' mit a' nép *gorodišče*-nek nevez, az régi városnak romja; *Samokvasov* a' varsói egyetem tanára, pedig a' csernigovi és kurszki vidékek gorodjait nyomozta ki. A' csernigovi kormányzóságban 160, a' kurszkiban 60, a' tulaiban 50-et talált. Rendszerint meredek parton, a' folyónak hajlatjai mellett vannak, úgy hogy a' folyó meg a' földszakadások által biztosítvák. Azon oldalon, a' hol természetes erősítés nincsen, mesterségesen vannak erősítve, árokkal és földtöltéssel, a' mellynek tetején bizonyosan karó kerítés volt. Köröskörül mesterségesen nagyították a' hely meredekjeit, de a' belseje, az osztják leírás szerint tehát *kar*-a (*tér*-e) lapos. A' legkisebb gorod 200, a' legnagyobb 1000 lépés kerületü. A' helynek természetes alakja szerint a' gorod hol három, hol sok szögletü, hol kerek, hol tojás-alaku; a' kapu, természetesen, a' kevesbé meredek oldalon akármellyik tájék felé nézett.

Ebben a' leírásban a' *kapu* felel meg az osztják énekbeli város *aling*-jának (birtokos ragu alakjai: *alngem*, *alngen*, *alngel*), azért említtetik mellette a' *pant* is, feljárás, út. A' három vagy sok szegletüségnek, úgy látszik, az osztják *šoper nogül* felel meg, a' mit kiálló csúcscsal fordítok. Immár jobban értjük az osztják vuas-nak leírását. De a' *csúcs*-ot még inkább megmagyarázzák az eszt népnek legrégibb erősségei, a' mellyeket ma a' nép *Kalevi poeg ágyainak* nevez. Egyiknek hossza 80, szélessége 50 lépés. Azok szarvaik, vagy két végbeli töltéseik által válnak ki. Az úgynevezett *Kalev széke* az Elva partján, egy elliptikus emelkedés, mintegy amphitheatrum, mellynek hossza 50, szélessége 36 lépés. *) — Illyen emelkedések lehettek az osztják városok csúcsai, *nogil*-jai, 's azért nevezi az ének *nohling aut*-nak, csúcsos városnak, is.

Még egyszer: mit jelent a' magyar *vár-as, vár-os?* Összó lévén az, 's utó részét, az *oš*, *aš*-t a' vogul, oszják, mordvin szó által ismeretesnek fogadván el, a' kérdés csak elö részét, a' *vár*-at illeti. Azt lehetett gondolnunk, hogy szóbeli jelentése *magosság*, azért Budenz a' magyar és Finn-Ugor nyelvekbeli szóegyezések 1868-ki kiadásának 95. lapján a' finn *vuore*, *vaara*, lapp *vare*, *varre* »hegy« szóval azonosította. De evvel a' magyar *orj*, *orom* vogul *ur*, *urem*,

*) Lásd : Utazás a' Balt-tenger vidékein. I. kötet. 324. 325. lap.

és *uram* egyeznek meg, innen vogulul *uring* magos; osztjákban is *ur* hegy, *sungting ur* nyíres hegy. Egy más vogul *ur* erdőt jelent, osztjákul *var*. Egy harmadik vogul *ur* jelent őríz, és vár, innen *urkat* és *urhat* őr-köd-ik és várakozik; *urne* pedig őrző és váró; oszjákul is *urup* őrző, különösen a' női szemérem-test kötője. Egy negyedik vogul *ur* azt teszi, hogy süt, főz, a' mellynek megfelelője a' magyar *verő*-fény, *verő* malacz, *verej*-ték, osztjákul *var*. Azért hozom elő a' négyféle egyhangú vogul-osztják szót, hogy lássuk, menynyire otthonosak a' homonymok a' mí nyelveinkben, 's lássuk, hogy a' vogul *vor* már az osztjákban is *var*-rá lesz. Ez egyhanguak har madika (*ur* = őr, őriz és vár, *urne* őr, őrző és váró, *urakat*, *urka* őrköd-ik és várakoz-ik) a' *vár*-nak szóbeli megfelelője; *vár* és ... tehát hasonló jelentésüek. Nem a' magasság, hanem az őrzés ... magyar *vár* szónak eredeti jelentése, a' mellyel a' *kő-vár*, *föld-vár* *sár-vár*-féle szók is tökéletesen megegyeznek; a' *mező-város* is em... értelmezés mellett világos jelentésüvé lesz. Annál fogva *vár-a* *vár*-os eredetileg őr-kerítés. A' német *burg* is a' *bergen* szóval ... kapcsolatban; mint a' skandináv *tun*, *tuna*, angol *town* az ismerete sebb *zaun* (sövény kerítés) szóval azonos; tehát a' híres svéd *Sigtuna* = *Szig-vár*, 's az angol *Charles town* = Károlyvár.

Megtalálván a' *vár-nak*, *város*-nak, *váras*-nak eredeti szóbeli jelentését, általlátjuk, hogy vadásznépnek, annál inkább nyájaival költözködő és hadakozó népnek is voltak *várai*, *városai*, sőt szükségbül kellett is lenni. A' hol illyen nép megszállott, habár rövidebb időre is, ott mindenik csapat számára *vár* kellett, melly erdős vidéken természet szerint *fa-vár*, erdőnélküli vidéken *föld-vár*, köves vidéken *kő-vár* volt. Sőt táborozásban *szekér-várat* csináltak a' magyarok még a' Mohácsi csatahelyen is.

Mihelyt némileg állandóan letelepedtek, a' török népek szokása szerint a' fejedelmi várat *fejér-vár*-nak nevezték. Innen nálunk a' *Székes-Fejér-vár*, Erdélyben *Gyula-Fejérvár*, a' régi bolgárok építette *Nándor-Fejér-vár*. Illyen *Fejér-vár* (*ἄσπρον κάστρον*) volt a besenyőknél, a' kazaroknál is, mint Constantinusbul tudjuk.

Sokan azt vélik, hogy Jordanes egy *hun-vár*-rul beszéll, 's a Nagyszótár hozzá teszi, hogy az egykoru Procopiusnál »castrum

---

*) Csakugyan Grimm szótárában ezt találom a' *burg* alatt: »Dem Wo... verstande nach war burg *bergende, schützende stätte.*« Annyira találkoznak legkülömbözőbb népek felfogásai!

vetus Hannorum-nak van nevezve. De a' szótár nem mondja, hol áll ez Procopiusnál, én nem találhattam meg: Jordanes »hunnivar«-ja pedig nem vár-rul, hanem a' Deneper ágairul szól, »eas partes Scythiae, quas Danapri amnis fluenta pretermeant, quae lingua sua Hunnivar appellant« *).

A' mai Magyarországban a' hunok *castrumai*-rul mit sem tudnak a' szemtanúk, jelesen *Priscus*, a' ki Maximinus követ társaságában ment *Attilá*-hoz 448-ban, 's ennek lakását úgy írja le, hogy egy igen nagy faluban (ἐν μεγίστῃ κώμῃ) emelkedő helyen fa tornyos fa épületekbül áll vala, mellyeket egy fa kerítés vett körül. Hasonló Onegesius lakása, ugyanollyan kerítéssel. Bleda özvegye is egy tó melletti faluban lakott, a' mellynek egyes házait καλύβη-k-nek nevezi Priscus. De alkalmasint ollyan lakás, millyen az Attiláé, vagy Onegesiusé, *oš*, *voš*, *vuas* vagy *vár* vagy kurt nevü lett volna, ha tudnók hun nevöket.

Híresek az avarok *ring*-jei (*hring*). De bajos képzelni azokat. Mert ha a' sz. Gallus szerzetese azt írja: »Terra Hunnorum novem circulis cingebatur,« azaz »novem haganis muniebatur« (mi németül »neun Hage, Gehege), 's hogy mint az első kerítés« secundus circulus similiter erat exstructus«. t. i. »stipibus quercinis, faginis et abiegnis«, — »similiter usque ad nonum, quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerunt. — de circulo quoque ad circulum sic erant possessiones et habitacula undique versum ordinata, ut clangor tubarum in singula possit cujusque rei significativus audiri« **), nem tudni, szemtanúnak tudósítása-e az? Hogy a' kilencz kerítés mind *egy* középpont körül futott volna, minél fogva a' külső az ország határait tette, az lehetetlen; inkább gondolható, hogy kilencz tartományra volt felosztva az Avarország, 's mindenikben volt egy fő hely, egy *vár*, tegyjük, *földvár*, vagy *tábor*, melylyet kerítés formájárul a' frank írók *ring*-nek neveznek vala. Evvel a' felfogással egyezhető Eginhardus tudósítása ***), melly így szól: »Missus est ad haec Engilbertus, abbas monasterii S. Richarii, per quem etiam tunc ad S. Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus dux Forojuliensis spoliata Hunnorum *regia*, quae *ringus* vo-

*) Jordanis. Edis. Closs. pag. 180.

**) Pray: Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum. Pag. 280.

***) Ugyan ott, pag. 276.

cabatur, eodem anno de Pannonia regi (N. Károlynak) detulera misit.« Folytatja Eginhardus: »Pipinus autem Hunnis trans Tibisum fugatis, eorumque regia, quae ut dictum est, *ringus*, a' Longobardis autem *campus* vocatur, ex toto destructa, direptis fere omnibus Hunnorum opibus ad patrem (N. Károlyhoz) Aquisgrani hiberna habentem venit, ac spolia regni, quae secum detulit, eidem praesentavit.« Ha campusnak nevezték a' longobardok az avar ringet, az csakugyan tábor-kerítés lehetett, 's helyesen mondhaták: »Pipinum cum exercitu suo in rhingo sedere«, midőn azt jelentik, hogy Pipinus az avarokat legyőzte.

Itt is mondjuk, nagy kár az, hogy se Priscus nem jegyezte fel, mint nevezik vala magok nyelvén a' hunok akár a' falut, akár kitetsző házait Attilának és Onegesiusnak, se a' latin krónikások nem mondják meg, mint nevezik vala az avarok a' magok ringjeit. Lehet, hogy most e' csekély dolgok segítségével dönthetnénk el némelly kérdést, mellyeket kerülve sem kerülhetünk *).

---

*) Némileg szokás a' *Győr* város- és helység-nevet az avar *ring*, *hring*gel összekapcsolni, de mi hagyomány útján, nem tudom. Úgy látszik nekem csak a' *gyűrű* szónak hasonlatossága a' *győr* szóval keltette azt a' véleményt. Én azt sem tudom, a' latinos nevezet *Jaur* szülte-e a' *Győr*-t, vagy ez a' *jaur*-t. Az avar kerítéseket síkságon kell gondolnunk, 's e' helyi viszonynál fogva *Győr* városa, úgy látszhatnék, hogy illyen avar kerítésnek lehetne az utódja; de a' történeti híd az avar kerítés és a' már Sz. István idejében létező *Jaur*-*Győr* között nincsen meg. Viszontag *Diós-Győr* már nem illenék ollyan avar kerítés-féle fogalomhoz. Azután van *Kis-Győr* is, ugyancsak Borsodmegyében és *Győr* puszta, Biharban.

Toldások.

A' hangtanban a' **13.** §-hoz hozzá lehet tenni, hogy a' nyelv néha, mikor három mássalhangzó összetorlódik, kiugratja a' *t*-t, mint a' magyar is közbeszéd szerint *kerbe* megyen, nem *kertbe*. Több példát szolgáltat erre a' *potard-ta*, szólni ige, mint: *potarl* szól, *potardl*, vagy *potartl* helyett, *potarman* szólván, *potartman* helyett. Más példák: *lovï ungïl katna* (*kartna*) *pona* a' lovat kantározd fel; — *kalman ulta* e' helyett: *kaltman ulta* látszani, csillámlani.

A' **22.** §-hoz az Obdorszki és Berezovi szók sorába iktasd ezeket is:

Obdorszkban:		Berezovban:
jega	együtt	*i paja i jot*
ogol	szán	*tajt*
taj	tő	*tïj*
pugol, kort	falu	*kurt*
vand-ta	nézni	*nï-ta*
vïjï-ta	kiáltani	*uvï-ta*
vïjïpsa	kiáltás	*uvïpsa*
mogïd-ta	rént kifogni	*lozïd-ta*

A' **61.** §-hoz. A' kettős számnak többesi példája: *semgalan* két szemeid. *hodï nïng sidï semgalan ellïpela šogïrsalan* hogy te úgy előre meresztetted két szemedet.

A' **147.** §-hoz. A' bíró névszó után is kitétetik a' harmadik személyü birtokos rag, minek példáját már a' 18. lapon felhoztam. Több példája ím ezek: *lovï sermatl ellta vanltata* lovat kantáránál fogva vezetni; — *torïm numbi verel usla* isten főhatalma határtalan; — *rep kutpel moža nïla* a' hogy a' közepéig látszik meg; — *hanneho nel enmïpsa tall* az ember négy növekvés szaka stb.

---

*

Utóirat.

Az eredeti énekek, a' mennyit közölni szándékoztam, e' kötetbül kiszorulván, a' következőben jelennek meg.

SZÓ-TÁR.

Az éjszaki osztják nyelv szavai után mindenütt, a' hol lehe vala, a' déli osztjákot tettem ki, hozzácsatolván a' megfelelő Kond vogul és az éjszaki vogul szókat is. A déli osztják szók, akár Szurguti, akár az Irtisi nyelvjárás szerint valók legyenek, *C*-v vannak jegyezve, mert azokat *Castrén* osztják nyelvtanából é szótárából szedtem ki. A' Kondai vogul szókat *Kv*-vel, az éjszak vogul szókat *V*-vel jegyeztem meg. Néha-néha *Pv.* és *Lv.* is for elő, a' mi a' Pelimi vogult és Loszvai vogult jelenti. Az éjszaki osztják igeszókat a' *ta* névmódi (infinitivus) alakban tettem ki. Azonképen tettem ki a' megfelelő vogul névi módot, elválasztva írván az *uhv* vagy *ungve* képzőt. Castrén nem a' *ta*, hanem az *m* névi módot teszi ki, ezt tehát többnyire meghagytam, de a' külömbséget a' magyarázással kifejeztem.

Az orosz szók (or.)-val, a' török-tatár nyelvből kölcsönzöttek, akár arab, akár perzsa szók legyenek is eredetökre nézve, mind *(tör.)*-vel vannak megjegyezve, úgy mint a' *Kondai Vogul nyelv* czímű munkámban.

A

a (or.) de. *nïng evillen, a ma an evillem* te hiszed, de én nem
:em.

aj kicsiny. *Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat* Jézus
gfordula minden való nagy és kis városokban. 9, 35. — *hoj tam
pamtïpsajet elta it pasagat verl* a' ki azon kis parancsolatokbul
'et megmásít. 5, 19.

aj ker tïlis marcziushó.

aj ńavïrem gyermek, *aj ńavïrem pora* gyermek-kor.

aj lil kis lélek, gyávaság; *aj sam* kis szív, bátortalanság; *aj
ïsïpsa* gyenge eszüség.

aj vaš, aj voš kis város, falu.

aja ji-ta kicsinyedni.

ajamd-ta kicsinyíteni, *ajamtïm* kicsinyített.

ajie kicsinyke. *ježaśa ajie* bátorodjál fiam! 9, 2.

ajot a' kicsiny, *ajodet* kicsinyek. *hoj tam ajodet elta i ho jaś-
otïm jink* ki azon kicsinyek közől egyet itat hideg vízzel.

ajotïje a' kicsike.

ajilta kicsinyen, halkkal. *muj ma jastalem ajilta pal ohtïna
n* mondok halkan a' fülbe. 10, 27. — *ajilta potartot* halkkal
l lő.

ajlat kicsiny, kicsinység, *ajlatot* u. a.

aj-šik kicsinyke.

C. *âj* kis, *ajǯek, âjeli, âjohtep* kicsike.

ajk

ajkol, ajkel hír, szózat; *jim ajkol* jó hír, *jeming ajkol*

ajkol tu-ta hírt vinni, ajkol tudot a' hírvivő, ajkol tupsa hi[illegible]
, ajkol tutlata hír hordozó; ajkol potar hír, mese.
jemïng ajkol-jastïpsa isteni hírmondás, evangeliom. Matv[illegible]ej
jemïng ajkol-jastïpsa Mátétul szent isteni evangeliom.
ajkol païdta hírt adni; hun ujidleta luel, ajkol manem paït[illegible]tal
a megtaláljatok öt, küldjetek hírt nekem. 2, 8.
Kv. ajgel kiáltás; V. ajji, ajgi kiált.

ajim, ajm enyv; hul ajïm hal enyv; ajïm put enyves faz[illegible]él
ajmïng enyves.
ajïmd-ta és ajïmta-ta enyvezni; ajmtïlï-ta enyvezgetni.
C. âjem, êjem; âjemd, êjemd enyvez.

auti dárda. Kv. ovte. C. ongtep, angdep?

aki bátya; aki anki sagat anyai nagy bátya, aki azi s[illegible]a,
atyai nagy bátya. (sagat = szerint).

akid-ta gyüjteni és gyüjtő.
akïdta jah gyüjtő nép, gyüjtők.
aktïpsa akïdta jah vámszedők. — voh akïdta jah pénzszed
— akïdl šomši lant semlal hožap libija gyüjti a' búza szemei
csürbe. 3, 12. — lï anta eyïdlet, anta akïdlet hožabet libija ők
nem aratnak, se nem gyüjtenek a' csürökbe. 6, 26. — akits iz
ulta og-popet i nebekïng jah mur elta gyüjte minden való fő
és tudóst (könyves népet) a' népbül. 2, 4.
aktat gyüjtsetek. al aktat nïngilana mu ohtïna taź ne g
tek magatoknak a' földön kincset. 6, 19.
aktïpsa gyüjtés, 's a' gyüjtésnek tárgya, p. o. vám. I
las hanne-ho aktïpsajet akïdta tagana omïstot Jézus lát
bert a' vámszedő helyen ülöt. 9, 9. — siršna ar aktïpsa
pa krekïng jah jogotset i omïsset Isus pilna akkor sok v
bünös eljöve és üle Jézussal. 9, 10. — ut aktïpsa adósz
aktïlïjï-ta gyüjtögetni, akïtlïjïpsa gyüjtögetés.
aktaźa-ta gyülni, aktsitïpsa gyülés.
akmaźa-ta gyülni kezdeni, akmaźapsa és akma
akmazïpsa a' lakadalmi nép gyülekezése.
Kv. aht-uhv gyüjteni, ahtkat-uhv gyülekezni
gyülekezni, ät-ungve szedni = äht-ungve.

aga együtt, l. ega, jega.

agan báb, aganïje bábocska. — C. agan é

agan folyó név.

agid-ta függni, l. *ïgïd-ta*.

al köz, közönséges; *al ho* közember, paraszt, *al hojïng* paztos; *al lant* rosz liszt; *al taga* közhely; *al ulman* foglalatosság kül lévén.

al ne. *al hurïja vïta Maria nïng imen* ne félj venni Máriát nődet. 1, 20; — *hurïjat, nem hojatna al uśla* vigyázzatok, senki al ne tudassék. 9, 30; — *ma nïng jubenna manlem, kuš holta nïng manlen* én te utánad megyek, akárhová te mégy. 8, 19. — (Itt lönös az *al manlen*). — Kv. *ul* ne; V. *ul*.

al-ta hordani, emelni. *alta hïr* zacskó, viselhető zacskó; *ink a jug* víz emelő fa, szivattyú. *panna al vïjat anta alta hïr* vele agatokkal) ne vigyetek se zacskót. 10, 10.

altel teher, hordható teher.

alliji-ta hordozni. *ma než an tïjilem lu sopeklal allijita* nem vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11.

alind-ta hordani. *seda tusa lu hoža hoňsman veïla pitïmot, alïnd-jug ohtïna oltot* akkor vitteténak ő hozzá betegen erőtelenek, rdozható széken levők. 9, 2. — *alïndta keži* tőr; *alïntipsa* vitel, rdás.

alïm-ta emelni, hordani. *lu lu ohtela vïsle mung kažilau, mužlau mïs* ő magára vette mí gyengeségeinket, betegségeinket horozta. 8, 17.

alïmsa vitetett. *si jubina kuľna alïmsa luel jemïng voža* azután ördög által viteték ő a' szent városba. 4, 5.

C. *ât-ta* hordani, *âtem-ta* emelni. Kv. alm-uhv, V. alm-ungve nelni.

aľ-ta mutatni, *aľta ho* mutató, tanító; *panta aľta ho* útra muó ember, kalaúz; *juš oľta ho* kezet mutató ember, vezető; *alïm* tatott, vizsgált; *alïpsa* mutatás; *alïjï-ta* mutatgatni.

alïlï-ta jelentgetni.

alša-ta mutatkozni, igérni; *alšïpsa* igérés, *nultïpsajïng alšïpsa* ivéses igérés.

C. *êt* = aľ; *êttept* mutat.

aling reg, reggel; *alïnga* és *alïnga sagat* reggel; *alïng hunt* al; *alïng hus* reggeli, hajnali csillag.

C. *adanŋ, adeng* reg, reggel.

aľ-ta füteni, *kor aľta* kemenczét füteni.

alľa-ta és *alľi-ta* fütögetni; *kor alľadot* kemencze fütöget
alľijipsa fütés.

C. *ed* = *al*, *ed-ta* füteni.

alli ingyen. *allï vïsta, pa allï mijat* ingyen vettétek, 's ingy
adjátok 10, 8.

Bizonyosan = *al-la* (*lï*), a' *la* (*lï*) fosztó képzö.

an edény, *anïje* edényke; *kevï an* kö edény, palaczk; *lop*
an tál, *an-sun* nyír edény. V. *ani* csécze.

an nem. *hanne-ho i ńan levïman an voll* az ember egye
kenyeret evén nem él. 4, 4.

an-ke ha nem.

an-tita (*an-tî-ta*) semmire kellö; *antîdot* (*an-tîta-ot*) u. a

an-partïpsa tiltás.

an-mata (nem adni) tartózkodni, megállapodni, *anmatot* f
vást való.

Az *an* mint tagadó, összeforr a' szókkal, 's mintegy új sz
képez, p. o. *nïta* látni, *nïtot* látó, *annïtot* láthatatlan; *pard-ta* pa
csolni, *anpardta* (nem parancsolni) tiltani, *anpartïpsa* tiltás;
kažaslem belé egyezek, *ma ankažuslem* nem egyezek bele stb.

ankeš borsó. C. *angeš*, *ankič*.

anki anya. *lu ankel Maria* ö anyja Mária. 1, 18.

jï-anki atya-anya (szüle). 10, 26. — *perna anki* keresztan

C. *anga*, *ange*; V. *angve* anya.

ankil tuskó, tölgy; *parïs ankïl* árbocz; *païlta ankïl* l
vács ülö.

ankirma-ta nézni. *ankïrmatï turum tohlïng vojet ohtïja*
kintsetek az ég tollas állatjaira. 6, 26. — *ankïrmïjïl-ta* nézeget
ankïrmapsa pillantás, nézés. *kuš hoj ankïrmal imi chtija* akárki
a' nörc. 5, 28.

ankïrtï-ta pillantani; *jogoś ankïrtïta* vissza nézni.

anži tüske; *anži jug* tüskés fa, tövis. *akïdlet pela anži*
elta vïna reh szednek-e tövisrül szölöt? 7, 16.

Kv. V. *ini* tüske, *inget* tüskék.

anta nem, nem is. *anta elen olïnpela al šugaśat, mujna lu*
śata nem is testeitek végett aggódjatok, mivel ruházkodni. 6, 25

Kv. *at*, *at*', V. *át* nem.

antake (anta-ke?) vagy. *nomïsna al šugaśat, hodï an*

muj potardta pidleta gondolatban ne aggódjatok, hogyan vagy mit fogtok beszélleni. 10, 19.

antake pelka vagy külömben. *izidï an šožimla jilïp vïna karra hïret libija, antake pelka oremalet si hïret* azonképen nem öntetik új bor régi tömlökbe, vagy külömben elszakadnak a' tömlők. 9, 17.

antelkem (antel-kem) vagy csak. *hoj tam ajodet eľta i ho jašťal potïm jink, tob antelkem unltïjilta ho nem vorna, an uš'al lu justamel* a' ki a' kicsinyekbül egyet itat hideg vízzel avagy csak a' tanítvány neve miatt, nem veszti el a' jutalmát. 10, 42.

antïp öv. *panna al vïjat anta sorni voh, anta padaruh voh nen anťïplan libija* magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se réz pénzt a' ti öveitekben. 10, 9.

anťïp-pogol öv gombja.

anťïpta-ta övezni.

anťïpťïjilša-ta övedzeni. *pa anťïpťïjilšas ńuki anťïpna* és övedzik vala bőr övvel. 3, 4.

C. *êntep*; Kv. *entep* öv.

antom nincs, nem. *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* mielött hogysem ők együtt élni kezdtek (ketten). 1, 18; — *Rahïl an lidl volïjïta, hun lï antomet* Ráhel nem akar vigasztalódni, hogy ők nincsenek. 2, 18.

C. *endam, endem*; Kv. *atim*, V. *âtim* nincs.

as Obi folyó; *as ho* obii lakos, *as halta tïlis* januarius (Obihaló hó?).

as halta hul ponty, karcsu ponty (mivel januariusban fogják?).

as lap podta tïlis september (Obi-majd fagyó hó).

as podta tïlis october (Obi fagyó hó).

Jegyzet. A' Reguly hozta osztják énekek az Obït *jeming As* = szent Obï-nak nevezik. Az egyik éneknek czíme: *Jeming As miu(?)ar* a' szent Obï .... ének; a' másodiké: *As pogol ar* Obï szigetének éneke. stb.

C. *As-jah* Osztják = Obi népe; *avas as-jah* alsó osztják, berezovi osztják (*sungït vaš* = nyír-város, Berezov); *num as-jah* felső vagy szurguti osztják; *as-paj* jegenye fa.

astarosta (or.) starosta, falu, város feje.

azi atya. *hulïs, Arhelaj hana ull Judej vošna lu azel vola hallotta,* Archelaus királyul van Judea városban ő atyja helyett, 2, 22. — *ferna azi* kereszt-apa; *pungïl azi* mostoha atya.

C. *aťa, ťada*; Kv. *ťať* atya, V. *aže* atya.

asveśa gyertya (or.). *pa asveśa uziptïmna put libija an omïsŽa* és gyertya, meggyujtatván, fazék alá nem ültettetik. 5, 15.

ar ének.

arî-ta, arïji-ta énekelni, *arîpsa* éneklés.

C. *âra, âreh* ének. Kv. *eri, erih.* V. *eri.*

ar sok. *ar mur* sok nép.

arat sokaság.

aradtel mindnyája (az *el* birtokos rag), minden. *sidï aradtel rudet Ávram elta Tavït vonda nelhošjang rud* így minden nemzetségek Ábrahámtul Dávidig 14 nemzetség, 1, 17. — *aradtel vogel* minden pénz.

aradtïna soknak, sok előtt. *aradtïna lïkïnga tajta pidlajitta ma nemem vorna* sokak által haragosnak (gyülöltnek) kezdődtek tartani én nevem miatt. 10, 22.

ar-ur sok mód, *arurna* sokféleképen. *nen ojanget, hun arurna nïngïlan takïlïje lavïdta pidlajitan* tí boldogok, hogy sokféleképen hijában fognak szidni. 5, 11.

ar-sïrpa sokféle; *ar-tïnpa* sokbecsű, áros; *ar-šik, ar-šiki* [illegible]o kacska.

arpuš = *ar-puš* gyakran, sokszor. *mola vorna mung pa orkašta jah arpuš uś verlu* miért mí és a' farizeus nép sokszor csinálunk böjtöt? 9, 14.

arla-ta sok lenni, bő lenni; *arlïpsa* bőség; *arlïm* bőven lévő, sok. (*arat* sokaság, bő), *artem, arten, artel* én sokaságom, mindenem stb. *mung arteuna* mindnyájunkban; *artïja ulta* felesnek lenni.

C. *âr*, Kv. *ari*, V. *äri* sok.

ar-a el, szét, szélt. *pa jogoś kerlatelna nïngïlan ara al manŽilajita* 's megfordúlásukban tík azon felül szélt ne szakíttassatok. 7, 6.

araš savanyú, *araš jink* savanyú víz; *arašta-ta* savanyítani.

arngalim šiski pacsirta — talán *argalïm* énekelgető?

art idő, *i artna* egy időben. V. *arm* idő, *armt* időben, kor, *äm armtom* én időmbeli.

arten, *artn, ardn,* adósság; *ardnïja lonhta* adósságba esni.

artneng, artnang, artnïng adós.

C. *ârent* adósság, *arendeng, arndeng* adós. Kv. *arent* adósság, *arenten* adós.

artala-ta kisérteni, próbálni.

artmalïpsa kisérlet.

at hogy. *tami izagat edïs sit vorna, jena at ull* ez mind tör-
t azért, igazzá hogy legyen. 1, 22. — *hun nïng torïm pog, jasta,*
ı *kevet ńańa at versalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré
·y legyenek. 4, 3. — *at jogodl nïng turum nubten, nïng kaženat*
hogy jöjjön te mennyei országod, te akaratod hogy legyen. 6, 10.

at éj; *atïje* éjjel. *lu kilïs, ńavïrem pa lu ankel vïs atïje, pa*
ipet mua mans ő kele, a' gyermeket és ő anyját vevé éjjel, 's
yiptom földjére mene. 1, 14. — *neljang atgnen pa hadïlgnen uslïi-*
jubina jugot lita lanhmas negyven éj és nap böjtölése után me-
t enni akara. 4, 2. — *at porana* éj idejében. — *adïng* éjes, éjjeli,
ng hadl éjes nap = 24 óra.

C. *ât, at*; V. *ét,* Kv. *jej* éj.

ataman hetman, főnök (tör.). *nïng met izi ataman, tol nïng*
žen sasl te mint a' hetman (vagy), csak te torkod (szavad) hallik.

adel (at-el birtokos ragu) maga, csak. *nïng hun pojksalen,*
g adel hotena longa te ha imádkozol, te magános házadba menj
6, 6. — *torïma og pona, pa adel luela lužita* istennek hajts fejet,
csak neki szolgálj. 4, 10.

adel-ogp, adel-ogpa egyenkint (maga fejü).

C. *at, atem* mag, magam.

adim rossz, *admet* rosszak. *lu pardl lu nayla ellïta adïm i*
ı *hannc-hojet ohtïna* ő parancsol ő napjának kelni rossz és jó em-
·ekre. 5, 45. — *adïma verta* elrontani.

adïm hot rossz ház, azon hely, a' mellyben hónapszám idejé-
ı tartózkodik a' nő.

admas rosszúl. *muj vorna admas samlanna nomïslata* miért
ndoltok rosszat szíveitekben? 9, 4.

C. *âtem, âdem.*

apsi öcs. *Jakop tajis Juda i lu apsilal* Jákob nemzé Judát
ő öcceit. 1, 2. — *sorm ohtïja jaj mal apsel* halálra adja a' bátya
csét. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi, *ne apsi* húg, *jaj-apsiangen.* 4, 18

C. *mańa* (kicsiny) öcs, *jâja* bátya; V. *apši* öcs.

avi-ta szagos lenni. *pos ebïlna = adïm ebïlna avïta* büdös
ni, büzölni.

amir-ta merülni.

àmïrd-ta meríteni; *amïrtïjita* merítgetni; *amïrtïjipsa* *ℓ-ãbi* kanál (merítgető edény).

amïrma-ta elmerülni.

C. *êmerd*, Kv. *amert* merít.

amid-ta örülni, *amïtset* örültek, *amdïtlat* örüljetek. *amdï lat i kažïnga ullat* örüljetek és vigan legyetek. 5, 12.

amdïp öröm; *amdïpïng* örvendő; *amdïpsa* örvendés, ör öm. *hus lolimtïm kažalamna lï amïtset šenk un amdïpsa* a' csillag m eg-állását látván ők örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

amdïpta-ta örvendeztetni.

amdalta-ta, *amdïlta-ta* örvendeztetni.

C. *amd* örül.

amp eb. *al mijat jemïng pukïtotlan amba* ne adjátok sz ent dolgaitokat az ebnek. 7, 6. — *ambïje* ebecske.

har amp kan eb, *ne amp* szuka.

olïng amp első kutya a' fogatban.

lankï amp evet-vadászó kutya.

ńogos amp nyuszt-vadászó kutya.

voj-hul amp vadászkutya (vad-hal-kutya).

vohsar amp róka-vadászó kutya.

C. *âmp*. Kv. *amp*. V. *amp; ampikve* ebecske.

E.

ehta-ta = *agïd-ta* függni, függeszteni; *lap ehtata* bé, *e ibe* függeszteni; *ehtïpsa* eresz, szín.

ehtaša-ta függni, hajlani; *ehtïsim* előrehajló.

el el.

elïp külső, *elïpna* künn, kívül; *elpa païdta* kivetni, legyő ni, megszégyeníteni; *elbi* = *elpa* előre. Lásd *jel.*

C. *it* el, előtt, *itpeja* elé, *itpena* előtt. Kv. *el* stb.

el test. *semen tut-novï jukana ull elena; hun nïng semen* is-*tam, siršna elen izagat novïja ulta pidl* szemed tüz-világ gyan ánt ʃvan testednek; ha te szemed tiszta, akkor tested mind vilá gos og lenni. 6, 22. — *anta elen olïnpela ul šugašat* testeitek miatt se aggódjatok. 6, 25.

C. *êt*, test, V. *älpi*.

ella-ta, *ellï-ta (edla-ta, edlï-ta)* hányódni, támadni. *siršna nalna an pardïs vota polta i śarasa humbetna ellata* akkor fel-vén eltiltá a' szélnek fúni 's a' tengernek habok által hányódni. '6; — *evi-poget ellalet jï-ankilal ohtïna* a gyermekek támadnak léikre. 10, 21; — *šenkap śaras ohtïna ellas šenk un votas* hirte-a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24; — *vodet polta ·et, pa izagat si hot ohtïja ellaset* a' szelek fúni kezdtek és mind ı a' házra támadtak. 7, 25.

ellï-ta támadni. *lu pardl lu nagla ellïta adïm i jim hanne-hojet ·na* ő parancsol ő napjának támadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

ellïpsa támadat, *hadl ellïpsa* napkelés, naptámadás.

ellaśa-ta emelkedni.

elta tól, ból. *Matvej elta jeming ajkol jastïpsa* Mátétul szent írás, evangeliom. — *Salmon tajïs Voos Rahav imel elta* Sala-ı nemzette Boozt Ráháb nejétül. 1, 5. — *luel jožel elta hun vïsle* ·ezénél midőn vette (fogta). 8, 15.

eltem, elten, eltel tőlem, tőled, tőle. *i lu eltel pernaja longïltïji-Ordan joganna lï kreklal sïstamman* 's ő tőle megkeresztelkö-ek a' Jordán folyóban bűneiket tisztítván. 3, 6.

eltï által. *eltem, elten, eltel* általam stb. *lu eltel* ő általa. 3, 6. — ·*ulet vožadl kim lï kańažel eltï* ő az ördögöket fejedelmök által tja ki. 9, 34. — *jena at ull torïm elta jastïmot jellï jastata je-·g iki eltï* igazzá hogy legyen az istentől mondatott a' jövendölő ıt öreg által. 1, 22. C. *ivet, evet bŏl, tŏl*; *evïlta* ki, ból, ből.

enim-ta nőni. *vandatï harna ulta loget ohtïja, hodï sagat ·nïmlet* nézzétek a' mezőn lévő liliomokra, miképen ők nö-·. 6, 28.

enmïpsa növés.

C. *énemta*, Kv. *jänim-ahv*, V. *jänim-ungve* nőni.

enmïlta-ta nevelni, nagyobbítani. *hoj nen elta, nomïsna šugaś-n, pusl enmïltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki tí közöletek, ıéjében aggódván, nagyobbíthatja ő magát akár egy kézszár ·nyök) darabjával? 6, 27.

C. *enmet-ta* nevelni, Kv. *jänemt-uhv*, V. *jänemt-ungve* nevelni.

Jegyzet. Ezen igéknek tő-szója a' vogul *jäni* nagy, C. *êne*, ı; lásd *un*.

enkir-*ta* káromlani; *torïm enkïrta* istent káromlani, *torïm enkïrtot* istenkáromló.

enkrïpsa (enkïrpsa) káromlás.

esl-*ta* 1) bocsátani, ereszteni, 2) elfogadni. *hun hanne-hojeta lï kreklal eslta an pidleta, i nen turum azen an esll nen kreklan* ha— a' felebarátok büneit nem fogjátok megbocsátani, tí mennyei atyáto— sem bocsátja meg ti büneiteket. 6, 15; — *tur huvat eslta* a' torko— ereszteni, lenyelni; — *i esla mungeu mung kreklau, hodï i mun*— *eslïlu kuteuna kreklal* és bocsásd nekünk mí büneinket, a' hogy m— is megbocsátjuk közeleinknek ő büneit. 6, 12; *al eslu mungeu hu*— *zipsaja pidta* ne hagyj minket kisértetbe esni. 6, 13; — *siršna Iva*— *luel eslale* akkor Iván őtet bocsátá. 3, 15; — *nem hojat si juš muh*— *manta an eslaset* senkit nem eresztettek azon úton menni. 8, 28. —

eslïpsa kibocsátás; *puskan elta eslïpsa* lövés.

eslïji-ta eresztgetni.

eslśa-ta megbocsáttatni, elindúlni hajón; *jellï eslśata* előre tör— kedni. *nïng kreklan eslśalet nïngena* te büneid megbocsáttatn— neked. 9, 2.

2) *hun hojat nïngïlan jogo an esll* ha valaki titeket el n— fogad. 10, 14; — *nïngïlan esltot manem esll, a manem esltot man*— *kitïmot esll* a' titeket elfogadó engem fogad el, 's az engemet el— gadó az engemet küldöttet (küldőt) fogadja el. 10, 40.

C. *est-ta* bocsátani, ereszteni.

esim melly, *esmet* emlők (*ezïm* is), *esmïng* emlős, *esming* —*a*- *vïrem* csecsemő gyermek.

esïm-ink (jink) tej (emlő-víz).

esïm hïr melly zsák, béllés.

C. *êsem; êsem-jink* édes tej

ezalt előtt, szembe; *ezalt pelka* tulsó oldal; *ezalt edta* eleibe menni; *ezalt ujïdta* találkozni; — *ezaltot* eleibe való. Lásd *jezalt.*

ernas üng, gatya, lásd *jernas.*

ed-*ta* kimenni, előteremni, lenni. *eta* menj ki, *etat* menjetek ki. *kim etatï, evi an užis, no hojl* menjetek ki, a' leány nem halt meg, hanem hál (alszik). 9, 24. — *tami izagat edïs sit vorna* az mind lett azért. 1, 22. — *nïng elta edl lavïlta ho* te belőled jő ki pásztor. 2, 6. — *an edlen tolta si vonda, hun an malen hïzim voh pelak* nem szabadulsz ki onnan, míg meg nem adod a' maradék (utolsó) fél-pénzt is. 5, 26.

edtem, edten, edtel kimenésem stb. *sit hoža ulat edtan moža* annál legyetek kimenéstetekig. 10, 11.

etïm kimenve, kimenetel, föltetszés; *etmem, etmen, etmel; etmeu, etmen, etmel* kimenetelem stb. *siršna Irot hanija mudra jah vogïmna hus etïm pora lï eltel purïjïlis* akkor Heródes titkon hívân a' bölcseket, a' csillag föltetszésének idejét kérdezé ő tőlök. 2, 7. *si hot elta mola si vož elta kim etmanna* azon házbul vagy azon városbul kimenéstökben. 10, 14. — *lï etmelna longset purset pakït libija* ők kimentökben bémenének a' disznók nyájába. 8, 32.

sïri edta megelőzni.

etïp kimenő; *etïp ink* kimenő víz, fa-lé, *etïpla* és *etïp inkla* lé nélkül való, száraz fa.

etma-ta szökni.

edlta-ta kivezetni, menteni, támasztani. *tormïje! mung lïlau edlta, mung si hallu* uram! mí lelkeinket (életünket) mentsd meg, mí itt halunk. 8, 25. — *ilba edltata* kifejezni; *nomïs elta edltata* elméből kiereszteni, kifejezni; — *torïm než tam kevet elta edltal evi pog Avrama* isten még e' kövekbül is kelt, támaszt gyermeket Ábrahámnak. 3, 9. — *i lï tažel edltïmna luela majlïpsa tuset* és ő kincsöket kivevén nékie adományt adának. 2, 11.

edltïjiśa-ta megjelenni. *torïm levï olïmna pasi Osip hoža edltïjiśal Jegipet muna ulman* isten követje álomban megint megjelen Józsefnél, Egyiptom földében levén (élvén). 2, 19.

C. *êd; êttept* mutat.

edir derü, derült; *edïra jis* derültté lett, kitisztult.

edïrla borús, nem világos.

edïrma-ta derülni; *edïrmapsa* derülés, derület.

C. *eder, êder; ederohtep* derűs; Kv. *ater*, V. *ater*.

ebil szag; *eblet* és *eplet* szagok; *jim ebïl* jó szag, *jim ebïl avïdot* jó szagu; — *adïm ebïl* büz, *pon eblet eslïjita* fing szagokat ereszteni.

ebïlpa szagu; *jim ebïlpa, adïm ebïlpa* jó szagu, rosz szagu.

eplïng szagos; *eplïng reh* szagos, édes bogyó, fige. *akïdlet pela anži jug elta vïna reh, mola pelping vanži elta epling reget* szednek-e azonfelül tüskéről szőlőt, vagy szúrós kórórul figéket? 7, 16.

epsand-ta megszagolni, *epsantïpsa* megszagolás. Lásd: *avi-ta*.

C. *êbet, âpet* szag, *êpsend, âpsind* szagolni (Geruch empfinden).

ebid-*ta* ömleni, önteni. *jert manta pits, jogan jinket ebïtset i vodet polta pitset* eső kezdett menni, a' folyó vizei kiöntöttek 's a' szelek fújni kezdettek. 7, 25.

evi leány, *evem, even, evel. si, evi undrelna vïl* íme, egy leány méhében visel. 1, 23. — *ma evem in ušta pits* én leányom most halni kezdett. 9, 18.

evi-pog leány-fiú = gyermek (*ji-anki* atya-anya = szüle) *evipoget ellalet jï-ankilal ohtïja, i lïel velta pidlęt* a' gyermekek támadnak szüléikre, 's őket megakarják ölni. 10, 21. — *Rahil hollal lu evipohlal olïnpela* Ráhel sír ő gyermekei miatt. 2, 18.

C. *êva, êvi* (euva); Kv. *a,* V. *âj* leány, Kv. *a-püv,* V. *áj-pi* leány-fiú = gyermek.

evi hit, remény, *evïjipsa* hit, hitvallás.

evïla hitetlen. *hun harna ulta pom torïm sidï lumtïpsal, evïlat, nïngïlan si numbija lumtïpsal* ha a' mezőn lévő füvet az isten így ruházza, hitetlenek, benneteket annál inkább ruház. 6, 30.

evïl-ta hinni. *mana, i hodï nïng evïlsen, sidï i at ull nïngena* menj, és a' hogy hittél, úgy hadd legyen is néked. 8, 13. — *evïlleta muj, ma tami verta puslem? Evïllu, tormïje!* hiszitek-e, én azt tehetem? Hisszük, uram!

evïl hit, *evla* hitnek.

evïlpsa hit. *anta Israil muna ma an ujitsem simiś evïlpsa* nem is találtam én Izrael földén ollyan hitet. 8, 10.

evlïpta-ta bíztatni, biztosítani.

A' tő tehát a' vogulban is *äu = evï = hi*; *äut = evïl = hit.* V. *äut*, Kv. *agt*.

evid-*ta* vágni, aratni, vágó, arató. *lant har ar, a evidta jah šimil* a' gabonamező sok, de az arató kevés. 9, 37.

evïtma-ta bévágni, *evïtmapsa* vágás.

C. *agïd-ta, eud-ta, eved-ta* vágni.

I.

i és (or.) *Juda tajïs Fares i Zar* Juda nemzé Farest és Zart. *nen hoža i og ubïtlan izagat lunhtïmet* nálatok a' hajszálaitok is mind megolvasvák. 10, 30.

i, *it* egy. *hun nïngïlan vožadta pidlajïtan i vošna, hondat pa vožna* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba.

23. — *hoj nen elta, nomisna šugaśman, pusl enmiltata lu luel kuš š sur palatkem* ki ti közöletek, elméjében aggódván, nevelteti ő gát akár egy kézszár darabjával? 6, 27.

i jaj-apsi egy báty-öcs, testvér.

i-simiś egy ollyan.

i-toda ugyan ott.

i-siršna ugyan akkor.

i-sagat, izagat egyszerint, egyaránt, minden.

i mort egy mérték, egyenlő, *i mortla* egyenlötlen.

i molti egy valami, *i moltiršna* valamikor.

i-kašna manta együtt, egy akaratban menni.

i-poraïng egy idejü.

C. *i, ja, it,* Kv. *aku,* V. *äkve, äu.*

iki férj. *ikem, iken, ikel. Osip lu ikel* József ő férje. *Osip ia iki* József Mária férje.

ikeng férjes, férjnél lévő nő; *ikeng pelak* férfi fél, nem.

ikila férj nélkül.

C. *ika, iga* házas ember, V. *ojkä.*

ig, *jig* atya, *ig-pog* atyafi; *un ig-pog* bátya, *aj ig-pog* öcs *apsi.*

pungil ig mostoha atya.

C. *jig, jih.* Kv. *jeg;* V. *jäg.*

igid-*ta* akasztani; *igidta niret* akasztófa, *igitśa-ta* magát sztani.

il, *jil* le; *ilpa, illa, illi* lent, alatt, alá, *ilta* alatt, alól? — *illa a, iliś pela* lefelé, *ilbi* alsó, *mû ilbi* föld alatti, pokol; *torim mu ja vohliliјis edltata luel veśkata vohtimodet* isten a' pokolba lelott, feltámasztani az őt igazán kérőket.

C. *it, idn, itta; jit, jideng* alsö. Kv. *jol.*

ila est, *ilna* estve; *il-art* (ila art) esti idő, *ilaïng* estvéli, késő.

ilam-ta esteledni, késni.

C. *ida, itn, idaina* este.

ilip új, lásd *jilip; ilba verta* ujjá tenni, *ilbid-ta* és *ilbad-ta* ni.

ilbi forrás; *ilbeng* forrásos.

C. *jêdep, jidep.* Kv. *jälp-el.*

in most. *ma evem inušta pits* én leányom most meghalt (halni lett). 9, 18. — *in moža* eddig.

inot mostani.

C. *in* most.

inzisa-ta tudakozni. *aküts izagat ulta og-popet, inzišas li ellel* összegyüjtvén minden való főpapot, kérdezé ő tőlök. 2, 4.

inzipsa kérdés.

C. *ingis-ta* kérni.

inaitsa-*ta* reményleni.

ink l. *jink* víz; *at-ink* harmat = esti víz, *sem-ink* köny, *sol-ink* tócska = só-víz; *inkna-vïta* kiönteni; *šank-ink* izzadság.

inking vizes; *šank-inking* izzadós.

C. *jink*.

int, *intl* él, élesség.

ind-ta varrni; *horametna indta* hímezni, hímet varrni.

intïp, intep tű; *seving vaj intpet* kötő tűk; *intping* tűs.

intïs-ta tűzni, foldozni; *sojp intïsta intïp*, vagy *sojp sadista intïp* a' háló kötésére való fa tű.

intïstïpsa folt.

C. *indep, jindep* tű; V. *juontep, juont-ungve* varrni.

ingil ebben; *ink ingil* nyírhéjból való víz-edény.

is ó, régi; *is-kem* régi szerint, rendes; *is-rod* régi nem, rokon, *is-rodïng* régi nemzetségü; *is-potar* agg beszéd, mese.

izaita = *iza-jita* öreggé lenni; *ho izaita* emberré válni.

Kv. *is* ó, régi.

isid-*ta* és *is-ta* őrleni, szitálni; *isipsa* szitálás, szita; *isilita* szitálgatni.

lant ista ho lisztet szitáló ember = molnár; *lant ista hot* malom; *inking lant ista hot* vizi malom; *isim* őrlött, *lant isim sem* korpa szem; *isim semet* liszt szemek.

C. *is-ta, isend-ta* őrleni; *isen* malom.

isirpa közel való, rokon = *i-sïr-pa* egyféle. *nen hulseta, muj jastïm us: nïng isïrpa hojen mustïja taja* ti hallottátok, mi mondva volt: te közel való emberedet szeresd = kedvesnek tartsd. 5, 43 — Lásd: *sïr*.

iskor árnyék. *hŭna i sormïng ishorna omïstodeta novï turum kaltmas* a' távolságban és halálos árnyékban ülőknek nagy világosság kelt fel. 4, 16.

iskar tünemény, rém, árnyék.

V. *iskor, iskuor* árnyék-kép (Schattenbild); *is ....?* 's *kor kuor* kép, alak.

iski hideg; *iskina laptïlšata ho* fázó ember.

ismïji-*ta* megtudni. *noh ismïjat* ismerjetek föl. *mujsïr un mola aj voža longleta, noh ismïjat, hoj seda mustïmšikot vll* akármiféle nagy vagy kis városba bémentek, ismerjétek fel (tudjátok meg), ki ott a' jóra való. 10, 11.

ismalï-ta kérdezni.

isi bizony (régi magyar *isa*). *levija izi tarmal, lu jorel lamha at us* a' szolgának bizony elég, ő ura féle ha lett. 10, 25. — *adïm jug jim tïipsa izi an verl* rossz fa jó gyümölcsöt bizony nem terem. 7, 18.

izi (*i-si* egy-az) azon.

izi šosna azon órában. *tï izi šosna holïplal hïjiman manta pitset lu jubel* ők azonnal hálójikat odahagyván menni kezdének ő utána. 4, 20. — *lu level izi šosna tungtak i jis* ő szolgája azon órában egészségessé lett. 8, 13.

izi kurïmna azon pillanatban. *lu izi kurïmna s'stamtïjis muž elta* ő azon pillanatban megtisztúla a' betegségtül. 8, 3.

izagat (i-sagat) egy-ként, egyszer-int, mind. *tami izagat edïs sit vorna* ez mind lett azért. 1, 22.

izagat ulta minden való, levő. *akïts izagat ulta og-popet mur el'ta* egybegyüjte minden főpapot a' népbül. 2, 4.

izimiš (isimiš) ollyan. *muj sudna suditleta, izimiš sudna sudïdta pidleta* a' millyen itélettel itéltök, azon itélettel fogtok itéltetni. 7, 2. — *muj mortna... izimiš mortna ...* a' millyen mértékkel, ... azon mértékkel. u. o.

izit (i-sit) ugyanaz.

izikem (i-si-kem) ugyanannyi.

isiršna (i-siršna) ugyanakkor.

isïr (i-sïr) egyféle, *isïr-ho* egyféle ember, hasonló.

isïrpa (i-sïr-pa) egyféle, közel való, rokon. *isïrïng* rendes, szokott.

imoltï (i-moltï) egy némelly.

imoltïisna egynémellykor, hajdan (*is* régi, *isna* régen).

išik-*ta* (*išk-ta*) dicsérni. *mur sit vanman, serïmtas i torïmks* a' nép azt látván csudálkozék és istent dicséré. 9, 8.

išiklaji-ta dicsértettetni. *hodï vörlet rogop-vešpa jah pojkšatalalna, hanne-hojetna tïel at išiklajit* úgy tesznek a' képmutatók az idkozó házaikban, az emberek által hogy dicsértettessenek. 6, 2.

iškïpsa dicséret.

Kv. *ešk; ešhene aš* dicséret. V. *esiem* dicsérek, *esgilem* d csérem.

iški és *iśki* hő; *iškiny* meleges, *iškama-ta* melegedni, *iškam ta* hevíteni.

Kv. *išem* hőség.

išni, *išni vïs* = *išnus* ablak; *išnus jug* ablak fája.

C. *îsen* ablak.

ir szél, oldal, vidék, ország; *sem-ir* halánték; *ovï-ir* ajtófé *tîm-ir* születés helye, haza. — *lu pa pelka unžis Gergesinsk i* ő más oldalra mene által, a' Gergesénus országba. 8, 28. — *pa jušna manset lï irel pela* más úton menének ő országuk felé. 2,

pa mûng ir-ho más földbeli; külföldi.

iring széles, a' minek szélei vannak.

ir, lásd *jir* áldozat; *ir verta* áldozni, *ir verta pazan* áldo asztal, oltár; *ir tuta* áldozatot hozni.

irš kor, *irš-na* koron, kor. *ning uźa pidten iršna* a' te böjtö fogásodkor = a' mikor böjtölsz. 6, 17.

ir-*ta* kötni, hozzá kötni.

irśa-ta kötődni, *irśala-ta* kötözni, *jurna irśalata* erővel fe kötni, terhelni; *irïslïpsa* kötés, terhelés.

C. *jir-ta* kötni.

it, *i* egy. *sidï hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl* úg a' ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19.

idem, iden, idel (idl) egyem, egyed, eggye. *mujpa idl lïkïn tajta pidl, a kimidtotel mustïja tajta pidl ;mujpa idla tarïnlata pi a kimidtotel olïnpela an tarïnlata* vagy az egyiket gyülölni fog a' másikat pedig szeretni fogja, vagy egyiknek (kedveért) fá dozni fog, de a' másikért nem fog fáradozni. 6, 24.

it ez; *idï* így. *al ula rogop-veśpa jah idï* ne légy úgy, a' hamisképü. 6, 5.

jug idi fás, ollyan mint fa.

it, *itïng* gyors, tüzes, *itïpsa* gyorsaság, ügyesség.

ipti-*ta* felfejteni, elválasztani.

iptïlï-ta fejtegetni.

iv? *ivem? ivem iki* ős atya.

ivei *(i-veï)* egy hatalom, egyenlő hatalom, l. *veï*.

ivitat *(i-vït-at)* négyszög, l. *vït*.

im l. *jim* jó; *šaka im, šenka im* elökelö = nagyon jó; *im ver* jó tett, *im verïpsa* u. a. — *imas* jól.

imal-ta gyógyúlni, *imald-ta* és *imad-ta* gyógyítani; *imaltï-ta* gyógyítani; *imaltïp, imïltïp* gyógyszer.

C. *jem, jemat* valami jó, *jemsaj, jemse* jobb oldal; Kv. *jomas* jó.

imi nö, asszony. *imem, imen, imel* nöm, nöd, nöje. *Tavït tais Šolomon Urija imi elta* Dávid nemzé Salomont Urija nejétül. 1, 6. — *Voos tais Ovït Ruf imel elta* Booz nemzé Obedet Ruth nejétül. 1, 5. — *al kurïja vïta Marija nïng imen* ne félj venni Máriát te nödet. 1, 20. — *imija vïta* feleségül venni, *imi-ver* nöi munka, *imiot* a' nö, a' nöé.

imeng nös (ember); *imep* nejü, *kad imep ho* két nejü ember.

C. *imi.*

imaš'a-*ta* (*ima-l-ta*-ból-e?) békülni. *nïng jiren seda hïja torïm hotna, pa mana, sïri imaša si ho panna* te áldozatodat hagyd ott az egyházban, 's menj, elöbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *imaša soraja nïng nurïng hojen panna* békülj meg hamar te ellenségeddel. 5, 25.

imazipsa béke.

imazipta-ta békíteni, csendesíteni.

O.

oj szerencse, boldogság; *is oj* kincs.

ojla szerencsétlen, *ojla ver* szerencsétlenség, *ojlïpsa* boldogtalanság.

ojang boldog. *ojanget sidet, madet lïlel sagat koñara vollet* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegényül élnek. 5, 3.

C. *ŏj* szerencse, *ajang* szerencsés.

og fej, fejezet, l. *uh; og-kol* fej-szíj, gyeplö; *oh-šam* fejre való.

C. *oh-čam* kendö, *sabïl oh-šam* nyakravaló.

Jegyzet. Az *oh-šam (og-šam)* jelentése feltetszönek látszik, mert a' *šam* ismeretlen elöttem; *oh-šam rozet* festö ecset = arczképet festö?

og ponta fejet hajtani. *ajkol manem païtat, ma manlem luela og ponta* hírt vessetek nekem, én is menjek neki fejet hajtani. 2, 9.

— *torïma og pona, pa adel luela lužita* istennek hajts fejet és csak nékie szolgálj. 4, 10. — *og ponïpsa* kérés.

og-pop főpap. *izagat ulta og popet* minden lévő főpapok.

og-ubït hajszál. *nen hoža i og-ubïtlan izagat lungtïmet* tí nálatok a' hajszálaitok is mind megolvasvák. 10, 30.

ogem, ogen, ogel fejem, -ed, -e. *anta nïng ogenna al ńulta* se te fejedre ne esküdjél. 5, 36.

nar og kopasz fej, kopaszság.

ogïng fő, fejes; *ogïng voš* fő város; *ogïng jintep* fejes, gombos tű.

oht rajt, fen. *ohtem, ohten, ohtel* rajtam, rajtad, rajta. Mind *oht*, mind birtokos ragosai viszonyító ragokat vesznek fel. *hus mani lï jelbina, hun jugot jogots i lolïmtas si taga ohtïna* a' csillag mene ő előttök, míg elérkezett 's megálla azon hely felett. 2, 9. — *šanžul ohtïja korïjimna luela og ponset* térdre esvén nékie fejet hajtának. 2, 11. — *lu lu ohtela vïsle mung kažilau* ő ő magára vette m: gyengeségeinket. 8, 17.

C. *oh, ôh, ouh, ûh; oht, ohteja* fölé, *ohtena, ogotena* felett, *ohtivet* felől.

ogïl-*ta* l. *jogol-ta* leszállani; *ohlïpsa* leszállás. *torïm mû ohtïja ohlïpsa* istennek a' földre való leszállása, megjelenése.

ohlïlï-ta, il ohlïlïta leszálldosni.

ogol, *ugol* szán; *jor ogol, ur ogol* nagy szán, szamojéd szán.

C. *ôgot, augotl.*

ogïr-*ta* ebben: *puln ogïrta jug* guzsaly.

ogor magos; *ogora verta* magassá tenni, *ogorna* magasan.

C. *ôgor* magos.

ogod-*ta* okádni; *ohtïs* okádott; *ohtïpsa* okádás.

C. *aht-ta, ugod-ta* okádni.

ol-*ta* fekünni (külömbözik az *ul-ta*-tul). *tormïje, levem olal ma hoža hońsman* uram, szolgám fekszik nálam betegen, lázason. 8, 6 — *seda tusa lu hoža hońsman veïla pitïmot, olïndta jug ohtïna olto* ott hozaték ő hozzá betegen erőtelen, hordozó fán (ágyon) fekvő. 9, 2.

olïpsa fekvés; *olïl-ta* gyakran fekünni; *oltïpïl* ágy.

olïnpela (*olïn-pel-a?*) azért, végett. *pa lu olïnpela sïjaldtan litman* ő végette (kedveért) kihirdetni nem akarván. 1, 19. — *Rahil hollal lu evi-pohlal olïnpela* Ráhel sír ő gyermekeiért. 2, 8.

oling első. *hun jugot lu tajis lu oling pogel* míg ő szülte ő első fiját. 1, 25. — *olingna kanža·i torim hoža ulta nubit pa lu veškatel* elsőben keressétek az istennél lévő országot és annak igazságát. 6, 33. — *olingis, olngas* először.

olngil-ta, olngila·ta kezdődni.

olingilta-ta kezdeni; *olingsa-ta* kezdődni.

C. *odeng* első, *odeng pang* mutató újj. Kv. *el, elol,* első.

olim álom. *olim elta noh rakinmalna Osip veris sidi* álomból fölébredvén József tőn úgy. 1, 24.

olimla álomtalan, *olming* álmos.

C. *ôdam* álom, *ôtmang* álmos. Kv. *ulem.*

old-*ta* állatni (anstellen); *olti'i-ta* állatgatni.

old-*ta* ötni (ötvös), forrasztani; *jega oldta* összeforrasztan (zusammenlöthen); *oltman* egymásután, mintegy összeforrasztva.

oltiša-ta összenőni.

olping festő; *olping pukit* festő szer.

olpiji-ta festeni, *olpijita ho, olpijita hot* festő ember, festő ház.

V. *olp* festék.

ong verem. *vohsaret ong tajlet pa turum tohling vojet tihlet* a' rókák vermet vallanak, 's az égi szárnyasok fészkeket. 8, 20.

ošni ong medve verem.

C. *ong* nyílás, *vanh* gödör, Kv. *vonh,* V. *vonga* sír, verem.

ongit szarv, kürt. *šar ongit* tobák szelencze. — *kažalas ongitna jondtodet pa jah liltipsana* láta kürtön (furuglyán) játszókat, és a' népet sírásban. 9, 23. — *ongit-pelak* egy szarvu.

C. *onget, anget* szarv, ínykapcza; *ongdeng* szarvas.

onk, *onh* szurok; *saran onk* fejér szurok, *torim onk* viasz.

jeming onk szent szurok, tömjény. *majlipsa tuset, sorni, jeming onk pa jeming voj* ajándékot adának, aranyat, tömjényt (szent szurkot) és szent kenőt. 2, 11.

Kv. *onh.*

onl-*ta* l. *unl-ta* szokni.

onlipsa szokás.

ons éjszak; *ons holenting, ons holaing* éjszak-keleti, *ons keveng* éjszak-nyugoti. — Lv. *uns; katl uns* naplemenet.

ontas segítség, *ontas verta* segíteni; *ontasla* segítség nélkül.

ontas-ta segíteni, *ontasta ho* segéd; *ontastipsa* segítség; *ontastip* segítő.

ontasta-ta, ontïpta-ta segiteni.

V. *antes* segitség; *nem mät antes ät voari* semmi segitség nem teszen, nem segít. *äm mänä antes kinzem?* én millyen segítsé get kérjek? (Vata-kum, IV.).

ontïp bölcső, *ontïpïng* bölcsős; *ontïpïng lobïs* bölcsős takar

C. *ântep, ôndap.*

osmar tréfa; *osmarla-ta* tréfálni, *osmarlata ho* tréfás.

oš és *uš* ész, meggondolás; *ošla* esztelen.

V. *us* ész, *ustal* esztelen, *using* eszes.

ošni medve; *novï ošni* jeges medve; *ošneng* medvés.

ozïm *hïr* vánkos, vánkos zsák. K. *osem* vánkos.

ož és *oš* juh. *madet nen hoža johtïjillet ož sahna* 'a kik tí hoz tok jönnek juh ruhában. 7, 8. — *si ma nïngïlan kidlem met o jevret kuta* ime én titeket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 1

ho-ož kos, *ne-ož* anyajuh; *ožïje* juhocska.

C. *oš, ač* juh, *oš-pun* gyapju; Kv. *oš*; V. *oš*.

orid-*ta* szakítani.

orema-ta szakadni, pukkadni. *antake pelka oremalet si hïr i vïna kim manl* nehogy külömben felszakadjanak a' tömlők 's bor kimenjen. 9, 17.

orjas, *orkas* gőg.

orjaś-ta és *orkaś-ta* gőgös lenni, dicsekedni, *orkaś-ta jah fa* zeus. *hun nen veśkaten nebekïng jah pa orkaśta jah veśkat numbija c pidl, siršna turum nubta an longleta* ha a' tí igazságtok az irástud és farizeusok igazságánál feljebbre nem lesz, akkor a' mennyo szágba nem mentek be. 5, 20.

orkazïng büszke, gőgös; *orkazïpsa* büszkeség, gőg.

ort szolga, *ort ne* szolganő, szolgáló; *ordïng* rabszolga.

C. *ort* béres.

ord-*ta* osztani. *ma jogotsem hannc-ho lu jïl pilna ordta* jöttem az embert ő atyjával (szét) osztani = viszályt támaszt az ember és ő atyja között. 10, 35. — *pungla ordta* szétosztani.

ortïpsa osztás; *ortśata, ordaśta* oszlani.

C. *ôrd-ta, ûrd-ta;* Kv. *urt* osztály, *urt-uhv* osztani.

ot-šam, *od-šam* vad, ostoba; *otšama jum* eszeveszett, *otš jita* eszeveszetté lenni.

otšamïng, odšamïng esztelen, bolond.

obi néne, C. *opa, oba, aba* néne.

obraz (or.) ábráz.

obruč (or.) abroncs.

ovi folyó; *oving* sebes folyó, *oving jogan* ragadó folyó.

ovíjï-ta folyni, *muhtï ovíjï-ta* keresztül folyni.

ovïma-ta dagadni (vízről), *lap ovïmta* feldagadni (verschwellen).

V. *au* folyó, *aung* sebes folyó.

ovi ajtó. *pa nïng jubenna ovï tuhrïmna pojksema nïng torïm azena* 's te megetted az ajtót bezárván imádkozzál te isten atyádnak. 6, 6. — *longtïjat jermat ovetna* menjetek bé a' szük ajtókon. 7, 13.

C. *au* ajtó. Kv. *av.* V. *au, aui.*

omal (tör.) eszköz, csuda.

omalïng csudás.

Kv. *amel* mód, tehetség stb.

omï-*ta, omïjï-ta* bőgni, *omïjïpsa* bőgés.

omïs-*ta* ülni. *hun Isus omsïs pazanna lu hotelna* midőn Jézus ült asztalnál ő házában. 9, 10.

omsïm ülés. *Isus Ivan turmaja omsïm olïnpela hulman* Jézus Jánosnak fogságban ülése felől hallván. 4, 12.

omïsajï-ta ültettetni; *pa asveša uziptïmna put jilbija an omïsla* és a' gyertya meggyújtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

omïsta ülő. *turmanna omïsta hanne-hojet un novï turm kažalaset, pa huna i sormïng ishorna omïstodeta novï turum kaltmas* setétben ülő emberek nagy égi világosságot láttak, és a' távolban 's a' halál árnyékában ülőknek égi világosság kelt fel. 4, 16. — *tas omïsta ho* örökös.

omsïpsa (ülés) társaság, mulatság.

omsïša-ta ülepedni, leülni. *mur kažalamna lu rep ohtïja hungïs, pa hun omsšas, siršna* a' népet látván ő hegyre hága, 's midőn leült, akkor . . . 5, 1.

omïd-*ta* ültetni; *lant omïd-ta* gabona vetni. *madot lu hotel omïts sej ohtïna* a' ki a' házát ültette homokra. 7, 26. — *madet šaras pidarna holïp omïtset* a' kik a' tengerbe hálót ültettek, vetettek. 4, 18. — *lï anta lant omïdlet, anta evïdlet* ők se mezőt nem ültetnek, se nem aratnak. 6, 26.

omdïm ültetés. *lu jïlli an pits, kevï ohtïja omdïm vorna* az alá nem esett, kőre (való) ültetése miatt. 7, 25.

omdïpsa ültetés, alapítás.

omsïmtas vagyon.

omsïmtïlïjï-ta ülepedni; *il omsïmtïlïjïta* lenyugodni.

C. *omïs-ta, umïsta* ülni, *omïd-ta* ültetni. Kv. *unl* ül, *unt* ült. V. *unl* ül, *unt* ültet.

U.

-*ta, uu-ta* kiáltani, *ûta sï* üvöltő, kiáltó szó. 3, 3.

ńań ûta kenyeret kiáltani, koldúlni. — *uvïs* kiáltott. *kad sem-du jubina jitel sagat uvïset* két vak, ő utána jövése szerint kiáltán 9, 27. — *ûpsa* kiabálás, *uvïd-ta* kiáltani, üvölteni.

ûmd-ta kiáltani, *ûmtïpsa* kiáltás.

C. *vig, vih-ta* kiáltani.

u-s volt, lásd *ul-ta; tuvïm us* vitetett volt. *si jubina Isus mïng lïlna tuvïm us tal tagaja* azután Jézus a' szent lélek ált puszta helyre vitetett volt. 4, 1.

u-ta ismerni, látni; *ujïpsa, ujpsa* látás, tudás.

ujd-ta, ujïd-ta találni. *manat, pa hun ujïdleta luel, ajkol m-nem païtat* menjetek 's ha megtaláljátok őt, hírt küldjetek neke 2, 8. — *kanšat i ujidleta* keressetek és találtok. 7, 7. — *jena nï gïlan potarlem, anta Israil muna ma an ujïtsem simiś evïlpsa* bizo mondom nektek, Izraél földén nem is találtam én illyen hitet. 8, — *jeźalt ujïdta* találkozni.

ujïdlaji-ta találtatni. *hodï vaś ovet pa jermat juš, madet tu jemïng volpaza, pa hodï šimil hojadetna lïel ujïdlajit* milly keske ajtók és szűk út, mellyek visznek 'a szent életre, 's milly kevés e berek által találtatnak meg azok. 7, 14.

ujdandta, jeźalt ujdandta szembe találkozni.

ujdantï-ta egymást látni.

ujdanśa-ta, jeźalt ujdanśa-ta találkozni.

ujdla-ta látogatni. Lásd *uśta, uśantïlśata.*

C. *uj-ta* látni, tudni. Kv. *u, uj, u-hv* látni, tudni.

uksïm undok, undokság, tisztátalanság; *uksïma verta* u-kítani, *uksïma jupsa* undokságba esés; *ne tïlsang uksïma j* nőnek hónapszáma (nőnek havi tisztátalanságba jutása).

uksïmïng csunya, undokos.

uksïmd-ta pisztolni, gyalázni; *uksïmtïpsa* gyalázás.

ug l. *og* fej, *uh-ho* fő ember.

ugol híg, vékony. C. *vâgat, vôgotl.*

ugol l. *ogol* szán; *jotïng ugol* szamojéd szán; *kalang ugol* szarvas szán.

ul-*ta* lenni, élni; való.

ull van. *lu undrelna tïïmot jemïng lïl elta ull* az ő méhében ımzott a' szent lélektül van. 1, 20. — *semen tut novï jukana ull* ıa a' szemed tűz-világosság gyanánt van testednek. 6, 22.

ulïm volta, élet. *hun Isus sema pits Vïpleem Judej vošna Irot ulïm hadletna* midőn Jézus szembe esett (világra jött) Bethleı Judeai városban Heródes király élete napjaiban. 2, 1.

ulta való, lévő. *Irot han nomïsna lïllas i izagat ulta Ierusalim tel mur lu panna* Heródes király a' lelkében meghábborodék 's usálem városának minden való népe ő vele. 2, 3. — *kitas velta leem vošna i izagat ulta lu mulalna ho ńaviremet* külde ölni hlehem városába 's minden való ő földjeibe a' férfi gyermeke-. 2, 16. — *Judej mur aradtel pa Ordan jogan lakka ulta mur* udeai nép mindene 's a' Jordán folyó környül való nép. 3, 5. — *ï verl izagat hot libina ulta mura* világosságot csinál az egész ban levő népnek. 5, 15.

ultot való. *jim verat nen panna lïkïnga ultodeta* jót tegyetek életek haragosan levőknek. 5, 44.

ultem, ulten, ultel voltom, voltod, volta. *juš ohtina ulten pul'ang* úton voltod alatt. 5, 25.

ulïpsa lét, *ulat* a' mi van, dolog.

ulla-ta gyakran lenni.

C. *ud-ta, vad-ta* lenni; Kv. *ol-uhv*, V. *ol-ungve* lenni.

ulas pad, szék; *ulaśïje* padocska; *hojta ulas* ágy, *omïsta s* szék.

V. *ules, ulos* szék (mert *ul-ungve* és *unl-ungve* ülni).

ulam öltő, szerszám; *verta ulam* csináló eszköz, szerszám *ta ulam* ló- vagy rénhám.

ultahtï öltözködő, ruha; *veš mungta ultahti* arcz törlő ruha; *ahtï lobïs* ruha törlő.

V. *ulem, ul-ungve* öltök, ölteni; *ulem* öltő, ruha, *ulmut* vagy *mut* ölteni való; mondják: *mašne ulem* is (mez(ő) ruha. Kv. *ulem* ha; *tinen ulemtel maškatem holes* áros öltővel mez(tetett) ember.

— Az *ultahtï*, déli osztják, alak csaknem ἅπαξ λεγόμενον, mert vogulos; *ul* ölt, *ul-laht* öltözködik, itt *ul-taht*.

C. *ôdap*, *ûdap* vászon ruha, takaró a' szúnyog ellen, m = *ulep*.

ulïm, l. *olïm* álom; *ulmïjï-ta* álmodni, *ulmïjïpsa* álmodás álom, *ulmïjïpsa ulmïjïta* álmot álmodni.

C. *ôdam* = *olïm* álom; Kv. *ulem*, V. *ulem*, *ulum*, *ulm*.

ultï (*ulta* való?). *ultï sagat jastata* való szerint, igazságo beszélleni; tanúskodni. (*rogpa, rogop jastata* hamisat beszélleni hamisan tanúskodni). — *ultï sagat potardta* tanúskodni. *tulajïta ningilan hanet hoža ma jukana ultï sagat potardta pada lï ježal* vitetni fogtok a' királyokhoz, én érettem tanúskodás végett ő előttök. 10, 18.

ultï ver tanúság. *pa torïma jir vera, mujsïr Mojsej sud-nbekn pardïs, ultï ver pada lïela* és tégy áldozatot istennek, mifélét Móze a' törvénykönyvekben megparancsolt, nékiek tanúság végett. 8, — *ultï ver jastata* tanúságot mondani. — *sem ultï ho* szemtanú.

ultï által; *isagat ultïna* folyvást.

V. *ult, ujlt* által; *ultem, ulten, ultä* általam, -ad, -a; *tal* télen által, *ti uor ultä auves jäni vit* ez erdőn által folyt a' nag víz. Vesd össze Kv. *ujl*.

un nagy (*aj* kicsiny). *un novï* nagy világosság. *ningïlana justam ull turmet ohtïna* nektek nagy jutalmatok van a' mennyeben. 5, 12.

un jemïng hadl nagy szent nap, húsvét; *un ho* kormány *un vaš, voš* nagy város, kormányzóság; *una verta* nagygyá ten

un ker tïlis márczius, április.

un ir tïlis október.

unang nagy, csodás; *unšik* nagyocska.

unlta-*ta* tanítani, tanító. *lu unglel pušmal jubina unltata lïel* ő szájának megnyitása után tanítani kezdé őket. 5, 2.

hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl pa sidï hanne-h unltal a' ki azon legkisebb törvényekbül egyet teszen mássá, 's tanítja az embertársakat. 5, 19.

unltata ho tanító ember. *unltata ho! ma nïng jubenna ma* tanító (mester), én te utánad megyek. 8, 19.

unltïm tanítva, tanított, *unltïm jah* tanítványok; ugyana =

unltïjilta jah.-hun omssas, sirsna lu hoża lep jogotset lu unltïm jahlal midőn leült, akkor ő hozzá közel jöttek ő tanítványai. 5, 1. — *kad-hoś-jang lu unltïm jahlal vohmalna, lïela veï mas kulet ohtïna* tizenkét ő tanítványát híván, nékiek erőt (hatalmat) ada az ördögökre. 10, 1.

unltaman tanítván. *Jisus jangas Galilej mu lovatna, lï pojkśata hotlalna unltaman nubït olïnpela* Jézus megfordúla a' Galileai föld környékein, ő imádkozó házaikban tanítván a' mennyország felől. 4, 23.

unltïpsa tanítás. *mur lu unltïpsajel olïnpela jasïmla pits* a' nép az ő tanítása miatt szótalanná lett (elcsudálkozott). 7, 28.

unltïjil-ta tanúlni, tanuló. *unltïjilta jah* tanítvány. *unltïjilta jahlala pardïs pa pelka unšta* tanítványainak parancsolá más oldalra menni által. 8, 18.

unltïjiśa-ta tanúlni. *manat, unltïjiśat, mujsïr si jastïpsa: jim ver lïdlem a anta jir* menjetek, tanuljátok, miféle e' parancs: jó tettet akarok 's nem áldozatot. 9, 13.

unlśa-ta tanúlni; *unlśata ńavirem, ho* tanuló gyermek, ember. l. *onl-ta* szokni, innen *unlśata* összeszokni is.

C. *untâj, untt* tanít.

unš-*ta*, *ušta* hajózni, által menni. *pardïs pa pelka unšta* parancsola más oldalra menni által. 8, 18. — *hun lu pa pelka unšis Gergesinsk ira* midőn ő a' más oldalra általment a' Gergesénus országba. 8. 28.

el-unšta elhajózni; *unšïpsa* hajózás.

unšid-ta, unšipta-ta által vinni; *unšiptata ho* révész.

V. *uns-ungve* által menni, múlni; *äm vorïm unsung päts* én haragom múlni kezd. — *ja unsilem* a' folyót átkelem.

unš lazacz pisztráng, Salmo nelma. C. *unč.*

unši fenyü, *unši jug* fenyü fa; *unšeng* fenyves.

C. *unǯa, unǯeh* fenyü, *unǯ-ele-tïliš* a' fenyü síkhéj hava, az évnek második hava.

unši-*ta* kúszni, *unšilï-ta* kuszálni.

und vad, erdő; *undïje* erdőcske; *unding* vados, erdős. — C. *unt, vont* erdő, hegy.

unda ig l. *vonda; in unda* eddig, idáig. C. *unda, andaga.*

unti, *unkti* dárda, fulánk. C. *ongda, ongdep.*

untïp, *undïp*, ebben: *untïp iki* após, *untïp imi* napa.

untpel-imi napa. *Jisus Petr hota jog(ts i kažalas lu untp-imi tut-mužna hojtot* Jézus Péter házába ment be 's találá ő napáját forró lázban beteget (fekvőt). 8, 14.

undïr, *untïr* méh, has. *undrem, undren, undrel. leramas, lu undrelna tajl jemïng lïl elta* meglátszott, ő méhében visel vala a szent lélektül. 1, 18. — *untïr pelak* has oldal, lágyék; *undïr ko* hasaló, hasszíj.

undïrna bent, belül; *undreng* belső.

undli-*ta* menteni, üdvözíteni, *undlita ho* üdvözítő, *undlïps* mentés, üdvözítés.

undliśa-ta üdvözülni. *lïl sogondta moža verïdtot, sit undliśa* az élet végeig tűrő, az üdvözül. 10, 22.

ung, *ong* nyílás; *poškam ung* puska szája, nyílása.

ungïl száj; *unglïje* szájacska. *unglem, unglen, unglel* szám, szá- szája. *hanne-ho i ńań levïman an voll, no izagat ulta torïm ung elta edta jazïngetna* az ember egyedül kenyeret evén nem él, hane az isten szájábul kijövő minden igaz beszédekbül. 4, 4. — *lu u lel pušmal jubina unltata pits lïel* ő száját megnyitása után tanít kezdé őket. 5, 2.

ungïl kart szájvas, zabola; *ungïl karta ponta* zabolázni, kés késlelni.

ung, *ong* szurok, *ungas-ta* szurkolni, *ungasïpsa* szurkolás.

uś böjt. *uś verla* böjtölünk. *hun uźa pidleta* ha böjtbe fogtok 6, 16. — *uzïng* böjtös.

uśltïji-ta böjtölni. *mung pa orkaśta jah arpuš uś verlu, a nïn unltïjilta jah an uśltïjilet* mí és a' farizeusok sokat böjtölünk, 's tanítványaid nem böjtölnek. 9, 14.

uśltïjim böjtölés. *neljang atgnen pa hadïlgnen uśltïjim jubina got lita langamas* negyven éj és nap böjtölése után megint e akart. 4, 2.

uś' és *uš?* ismeret, tudat? *vźa verta* köszönteni, üdvözl *uźa verat* köszöntést tegyetek. 10, 12. — *pa uźa (vuźa) vert* bucsúzni.

uśla ismeretlen.

uś-ta ismerni, tudni. *nïng pua pelak jožen al uśl, muj ve pelak jot te* bal félkezed ne tudja, mit csinál a' jobb fél kéz. *i an uśsle luel si vonda, hun jugot lu tajïs lu olïng pogel* 's ismeré meg őt addig, hogy szülte ő első fiját. 1, 25. — *uś*

ne-ho pog veï tajl mu ohtina kreket eslta tudjátok ti, az ember nak hatalma van a' földön, bünöket bocsátani. 9, 6. — *li tüpsasagat ušlalan liel* iv gyümölcseikről ismeritek meg őket. 7, 16. *ma ningïlan nemhuntsï an ušsaiam* én benneteket soha sem ismertelek. 7, 23.

usipsa ismerés, *usipsaing* ismeretes.

ušl-ta tudakozni, ismergetni; *ušlipsa* ismerés.

uzilita megismerni, tapasztalni.

užmn-ta elötünni; *ježalt užanta* eleibe tünni. *hun lu pa pelka šis Gergesinsk ira, ježalt užanset lueʼa kadn* midőn ő a 'más olra általment a' Gergesénus földre, eleibe menének nekik ket. 8, 28.

užanša-ta találkozni; *mung ning panna užanšalu* mí veled lálkozunk.

užand-ta és *ježalt užant-a* találkozni; *mung ning panna užandlu* te veled találkozunk.

uš szél, határ; lásd *už*.

ušta veszni, halni. *ma evem in ušta pits* én leányom most ghalt. 9, 18. — *jima ningena jil, hun ning naklan elta i nak ušl* bb lesz neked, ha te tagjaidbul egy tag elvész. 5, 30. — *vina kim nl, i hïret ušlet* a' bor kimegyen, 's a' tömlők vesznek. 9, 17.

ušim halva, holt· *ušimot* a' holt; *ušipsa* vész, halál.

ušta-ta veszteni. *hun sol lu veel uštal, siršna mujna luel vern solanga* ha a' só ő erejét elveszti, akkor mivel teszed azt sá? 5, 13.

uštipsa vesztés.

uš-*ta, unšta* általmenni, által hajózni; *el-ušta*-elhajózni.

uzipt gyújt. *asveša uziptïmna put jilbija an omïsla* a' gyertya eggyujtatván fazék alá nem tevődik. 5, 15.

už (orosz) már. *už i lajim juget ler hoža hojl* már is a' fejsze 'fák gyökerén fekszik. 3, 10.

už szél, táj, tartomány, határ; *mu už* tartomány. *pungla mans alilej mu už ohtïja* el mene a' Galileai föld tája felé. 2, 22.

užing a' határhoz tartozó, *užing ho* kormányzó.

užas-*ta* irígyelni, *užasïpsa* irígység, *užasïpsaing* irígységes.

užalïpsa álnokság, *užalïpsaing* álnokságos.

užalïpsa-ta álnok lenni.

Látjuk, két igető van itt: *užaś* és *užal,* mind a' kettő *uš, už* gyökérszót teszen föl. Ezt meg is találjuk a' vogulban, a' hol *uš, uoš* harag, indúlat; ebből *uš-ungve* haragunni, *ušmungve* indúlni; Kv. *ušem* irígység, *ušmen* irígy.

užas-*ta* foglalatoskodni, *užasïpsa* foglalatosság.

Talán *uš, vuš,* Kv. *aš.*

užiji-*ta* és *užitï-ta* kivakarni, *užijïpsa* kivakarás. (*uš-ta* veszni, *uš'a-ta* veszteni?)

užinajd-*ta* (or.) uzsonálni.

ur vonal, ár-ok? *soma ur* igenes vonal, *joura ur* görbe vonal. *ńogos šaš ur* a' nyusztnak hátbeli szőre.

uram árok töltése; *ńulïm uram* seb forrása; *mû uram* földvár.

urek határ, vég; *urekla* végetlen, folyvást, *nïng manem urekla vohlen* te engem folyvást hívsz.

ur mód, *ar-ur* sokféle, *arurna* sokféleképen.

V. *ur* mód; *urä ti* módja ez.

ur fátlan gyepföld; *ur ho* illyen földnek lakosa, költözködő; *ur hot* sátor; *har ur* rét, kaszáló; *urïng* vad hely.

V. *ur* száraz; *ur-ungve* soványodni.

ur és *jor* szamojéd, *ur ogol, jor ogol* szamojéd szán.

ura erő, *urana* erővel, félig meddig.

ura-verta ellentállani, *ura vïta* visszálkodni, perleködni; *uraïng* ellenes, szófogadatlan.

ura-ta törekedni, erőlködni, *uraïpsa* erőszak.

uralta-ta észrevenni, *uraltïpsa* figyelem.

urup a' nők szemérem kötője.

Kv. *ur-uhv* őrzeni.

urt hold, holdvilág, hónap.

urtla holdvilág nélküli = *tïlisla.*

urt haszon; *urtïng* sikeres, hasznos. L. *jurt* és *vurt.*

urt leánykérő; *urtï-ta* leányt kérni, hősleni.

ut adó; *ut pard-ta tïlis* adótparancsoló hónap = februárius; *ut ponta tïlis* adófizető hónap = deczember.

utïng adófizető.

utïs? *sem utsïng* személyes, jelen való.

uvïd-*ta* üvölteni, kiáltani, lásd: *û-ta, uu-ta. lï roman uvïdta pitset* ők mindjárt üvölteni kezdének. 8, 29.

uveng lármás, (tehát *uvï*=*û* lárma ?).
uvemï-ta, uvema-ta elkiáltani magát.
uvï-ta nyeríteni, *uvïpsa* nyerítés.
ub ipa, *ub imi* napa. *ub ńavïrem* a' nő férjének fija.
C. *ûp*, *ôp* ipa, *ûp-iga* ipa, após, *ûp-ima* napa.
ubït hajszál. *anta nïng ogenna al ńulta, nïng an puslen než i novïja mujpa pïtïja verta* sem te fejedre ne esküdjél, te nem képes csak egy hajszált is fejérré vagy feketévé tenni. 5, 36.
ubïtpa hajú; *ubtïng, uptïng* kinek haja van; *hû uptïng* hoszhajú.
ubïtla hajnélküli, kopasz.
um-*ta* meríteni; *umbi* merítő edény.
umïlï-ta merítgetni.
C. *umbâ* merítő kanál (Kelle).
umis ? kedves.

K.

kaï-*ta* bánni, *kaïpsa* megbánás.
kaïd-ta és *kaïtï-ta* megbánni, megtérni, megtérő, megtérés. *as: kaïtïjat, si vanamas turum nubït* monda: térjetek meg, mert közeledett a' mennyország. 3, 2 — *ma nïngïlan pernaja longïllajink libina kaïtïta vorna* én benneteket megkeresztellek vízben megtérés végett. 3, 11. — *ma jogotsem anta veśkatodet no krekïnet vohta kaïtïta* én jöttem nem az igazakat, hanem a' bűnösöket megtérésre. 9, 13.
kaïdta pop gyóntató pap.
kaïtïlśa-ta bánkódni.
Jegyzet. Finn : *katua* megbánni ?
kak varr, kosz, rüh; *kaket og ohtïna* a' fej kosza; *kak kar* kosz kérge, rüh; *kaking, kak-karïng* rühes.
C. *kâk* viszketés, rüh.
kalang rén, *ne kalang* nőstény rén; *oling k.* első, azaz gyeprén; *pelïk k.* jobb kéz felől való rén; *kalang lojtata kel* rént fogó (horog) kötél.
kalï és *kalï* vér; *kali eslta* vért ereszteni; *kali pogol* kelevény.

kaleng és *kaľeng* véres; *kalila* vér nélkül.

kaľema-ta véresedni.

Kv. *kelp* vér és véres való. E' *kelp* okvetetlenül *kel* szót teszen fel, 's ez azonos a' *kali*-val.

kalt, többesben *kaldet*, hosszú póznák a' madarászatnál.

kaltma-ta felkelni, feltetszeni. *sormïng ishorna omïstodeta novï turum kaltmas* a' halálos árnyékban ülőknek világosság tetszett fel. 4, 16.

Kv. *kval-uhv* kelni, *kvalt-uhv* kelteni.

kaldïm nyom.

kanan könyök, *još kanan* kéz könyöke.

C. *kungnaj*, *kungni*.

kanš-*ta* és *kašta* keresni. *vogat i mijišal nïngilana; kanšat i ujidleta* kérjetek 's megadatik nektek; keressetek 's tálálni fogtok. 7, 7. — *olïngna kanžatï torïm hoža ulta nubït* elsőben keressétek az istennél való országot. 6, 33. — *ojanget, madet kanšlet i lidlet veškat ver* boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot. 5, 7.

kanšïm keresve, keresett, *kanžimot* a' kereső. *ńavïrem lïl kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20.

C. *kenš-ta*, *kinš-ta* keresni; Kv. *kinš-ahv* és *kiš-uhv* keresni

kańaz' (or.) kenéz. *lu kuľet vožadl kim lï kańažel elťi* ő az ördögöket hajtja ki ő kenézők által. 9, 34.

kand harag, *kandïng* haragos, *kandïpsa* keseredés.

kandaša-ta haragunni.

kandma-ta megharagudni.

kandmala-ta haragos lenni.

kandmald-ta haragítani.

kandmaltïpsa haragítás.

C. *kend* harag, *kendeng* haragos, *kendmâjita* haragudni.

V. *känt-*, *käntl-ungve* haragudni, *kantmâu-ngve* u. a.

kasïr kártya; *kad semba kasïr* kétszemü kártya; *kasret inijilita* kártyát osztani.

C. *kiser*, *keser*.

kasl-*ta* vinni, vitel; indúlni. *Jekim tajïs Jehon i lu apsila Vavilon voža kaslta jelbina* Jekim nemzé Jehont és ő öccseit a' Babilon városba való vitel előtt. 1, 11.

kaslïm vitel. *Vavilon voža kaslïm jubina Jehon tajïs Sala* a' Babilon városba való vitel után Jehon nemzé Szalafilt. 1, 12.

kaslïpsa költözés, indúlás.

kaslïpta-ta átvinni, szállítani; *pa tagaja kaslïptata* más helyre átvinni, átszállítani.

C. *kes-ta* húzni, szakítani. V. *kas-ungve* húzni.

kaš akarat, kedv (emlékezet?). *nïng kažen at ull i mu ohtïna te* akaratod hogy legyen a' földön is. 6, 10. — *kaš verta* mulatni; *kaš sagat* önkényt; *jondta kaš* mulatság, kedvtöltés.

kažïng örvendő, mulató. *ojanget hollatodet, lï kažïnga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendővé (örvendőkké) lesznek. 5, 4.

kašla kedvetlen, szomorú. *hun uža pidleta, al ulat kašla-hur-iet met rogop vešpa jah; lï neman kašla horaz vïlet lï ohtel* midőn böjtöltök, ne legyetek örömtelen képüek, mint a' hamis képüek képmutatók), ők mert szomorú alakot vesznek magokra. 6, 16.

kašta-ta egyezni, egyezkedni, egyeztetni; *kaštïpsa* egyezés.

kaštala-ta emlékezni, *kaštalïpsa* emlékezés.

kažaśa-ta és *kažaś-ta* beléegyezni.

C. *keš* így szólítják meg egymást férj és nő. Kv. *kaš* kedv.

kaži betegség, fájdalom. *izagat ulta kažet hanne-hojet kutna ingtaka verman* minden való betegséget az emberek közt gyógyítván. 4, 23.

jink kaži vizi kórság; *mur kaži, adïm k.* ragadós betegség; *sïta k.* járvány, *hońdta k.* száraz betegség.

kažid-ta fájni, beteg lenni; *ma hoźa og kažidl* nekem fejem fáj.

kaženg beteg.

C. *keǯe, kiǯe* betegség, *keǯeng* beteg, *keǯed-ta* beteg lenni.

kažmaśa-*ta* felsodorni, felnyitni, lásd: *kasl-ta.*

Kv. *kašpel* emelködik; *kašpelap har* magasztalódó.

kaš-*ta* és *kanš-ta* keresni, kereső. *Irot han tam ńavïrem kašta idl velta luel* Heródes király a' gyermeket keresni fogja, ölni t. 2, 13.

kašta ho kereső ember. *izagat kuš hoj vohta ho vïl, kašta ho idl* minden akármillyen kérő veszen, kereső talál. 7, 8.

kanžïpsa keresés; *kanšïlïjï-ta* keresgélni.

kanžimot kereső. *ńavïrem lïl kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghalának. 2, 20.

C. *kenǯ-ta, kinč-ta* keresni. Kv. *kinš-uhv, kiš-uhv* keresni.

kaś-*ta* tudni, emlékezni; azért *kaś* = *kaš* is.

kaźala-ta látni, találni. *hota longset, kaźalaset ńavïrem lu*

ankel Marija panna a' házba bémenének, találák a' gyermeket ő anyja Máriával. 2, 11. — *kaźalam* látva. *hus lolimtïm kaźalamna ľï amïtset šenk un amdïpna* a' csillag megállását látván ők örülének igen nagy örömmel. 2, 10.

kaźaśa-ta megjelenni. *torïm levï olïmna luela kaźaźas* az isten követe álomban megjelenék neki. 1, 20.

kaśta-ta tudatni, emlékeztetni; *kaśtala-ta* u. a.

Kv. *kačel-ahv* látni; V. *käš-ungve* tudni.

kar kéreg, haj; *ńań kar* kenyér haja, kérge. *jink kar voj* (víz-kéreg állat) rák. *lujkar* gyűszű.

C. *kâr* kéreg, *kar-moh* tojás; *kareng* kérges. V. *kêr*, *mongo kêr* tojás héja; *kvüs kêr* az újj körme.

karala-*ta* szedni, ásni?

karanta-*ta* őrizni, *karandtot* őr.

karasïld-ta felvigyázni; *karasïldta ho* felvigyázó.

kari egy hal, veres Sterljäd. C. *kari, kera.*

karek trágya, *kareki paj* trágya domb, *karek sïstamdta ho* trágya-tisztitó.

karis magas; *karsat* magasság.

C. *kereš* magas.

kargam gyors. *kargam ver* gyors tett, gyorsaság. V. *karkam* eleven.

karra (= *katra*) ócska. *nemhojat an ponl jolïpta jilïp sah elta karra sah ohtïja; jilip jolïpta menïmśat sah elta, i vïs karraol kińźa adma jil* senki sem tesz foltot új ruhábul ócska ruhára; az új folt leszakad a' ruhárul, 's a' lyuk az ócskán rosszabb lesz. 9, 16.

kart udvar, ház; *kardïng* udvaros, *kardïng ovet* kapu, (udvaros ajtó).

kardïng har udvar.

V. *kart* udvar, *kart aui* kapu.

kart, *kard, kardï* vas; *još kardï* bilincs, *hur kardï* béklyó, *luj k.* gyűszű (*lujkar* is az); *sem kardet* szemüveg, pápaszem; *ut kardï* tűz aczél; *kardï kol* láncz, vaskötél; *tangïrdta kardï* csavaró vas, csavar.

kartna evïdta fűrészelni; *penking kart* fogas vas, fűrész.

V. *kêr, kêrt* vas, *kêr kat* harapó fogó = vaskéz.

kati macska; *har, hor kati* kandur, *ne kati* nőstény macska; *katïje* kis macska, *hateng* macskás. — V. *käťi.*

kad két, *kadn* kettő, *kadna* ketté = kettővé. *kadna manta* álni; *kadna manta nebek* elváló, elbocsátó levél; *kadna manïm ne* ílt nő. *lu pilna kadna manta* ő tőle elválni. 1, 19.

kad jaj-apsiangen két testvér (báty-öcs). 4, 18. — *kad i ji-ïen* két egy-atyafi. 4, 21. — *ho ńavïremet kad tal eľta aja* férfi rmekek két félnél kisebbek. 2, 16. — *hoj nïngen vohta pidl i ta, mana lu pilna kadn* a' ki téged híni fog egy verstre, menj ő kettőt. 5, 41.

kad-hoś-jang tizenkettő.

kad kaš (két elme, kedv) rossz, kétes; *kad kut* (két köz) ké-*k-adkuta jum* szerencsétlenségre jutott ember.

kadpa két féle, *kadpaïng* kettős, iker = *kadpaïng ńavïrem.*

kadpelak két oldal; *kadpelak eľta* két oldalról, viszonyos.

kadna kadna ketten ketten.

C. *kât, kâd, kâdn, kâden, kathen; kâdenat* kettesével. Kv. *kit, g*; V. *kit, kiti* és *kitäh.*

kadïlï-*ta* megszállani; *kadïlïta taga* szálló hely = *vïta taga.*

kadl-*ta* tartani, igazgatni, fogni. *Ivan luel jogo kadlta pits* os őt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *al kadla manem* ne tarts za engem. 3, 15. — *pa tulajitan nïngïlan sud kadlta jah hoźa* tettök tík az itélet-tartókhoz. 10, 18.

kadlta taga szálló hely (*kadïlï-ta*); *vata kadlta* partnál ki-ni; *olagunna kadlta* hajóval kikötni.

još kadlïm kéz-fogás, eljegyzés.

kadlïpsa fogás, tartás, birtok.

kadlïpta-ta fogatni, által adni; *još kadlïptata* eljegyzés; *kad-ıta jega* egyesíteni.

kadlïptïm általadás, eljegyzés. *lu ankel Marija Osip panna lïptïm jubina* ő anyja Mária, Józseffel való eljegyzése után. 1, 18.

kadlïmtïjïta tartani, megállítani.

kadlïpśata eljegyződni, egyesűlni.

C. *katt* fog.

kaftan (tör.) kaftan. *hoj lidta pidl suda manta nïng pilna, asen nïng eľta vïta vorna, mija luela i kaftanen* a' ki akarni fog étbe menni te veled, ingednek tőled való elvevése miatt, add i kaftánodat is. 5, 40.

kabad-*ta* vádolni, mutatni; *kabatïpsa* vád, magyarázat.

kabaśa-ta jelentkezni, mutatkozni; *kabasipsa* jelenés.

Finn: ? *kaipaan, kaivata* vádolni.

kavïs-*ta* inteni, *kavsipsa* intés. V. ö. *kabasa-ta* jelentk

kavïr fa sulyok a' halak elbódítására.

C. *kevi, kava* kalapács, *kevel* famozsár.

kavïrïm forró, forróság; *kavïrïm kardïna labïdta* forró vas
sal étetni = átfúrni. — *kavïrmïng* forró.

E' szó *kavïr* igét tesz föl. C. *kêvert, kôvert, kâvert* forr.

kam = *kim* ki; *lel-kam* lapos.

kamïng külső, utcza. 6, 2.

C. *kêm* ki, *kêmen* kinn. Kv. *kvan* ki. V. *kvon*.

kaman és *kamïng* hány. *kamïng puš* hányszor.

kamka (tör.) selyem; *kamka sah* a' bálványnak selyem r
hája. V. *kamkä* selyem.

ke. — *sidï-ke* úgy. *pa sidïke pojksat lant-har jora* és úgy
nyörögjetek a' mező urának. 9, 38.

kel, *kol* kötél, *ńuk-kel* szíj; *huldta kel* hálókivető kötél;
kel hátra való kötél. — *kelet* szerszám, *kelet païd-ta* leszerszám
a' hajót.

kel-*ta* bűvölni, jósolni, *kelta ho* varázsoló.

kelpsa bűvölés.

ken, *kon* könnyű. C. *kêne, kanneh.*

kenas kád; *ńań tangïrdta kenas* sütő tekenő.

V. *kênes*; *kênes-kis* abroncs.

kenš rénbőr harisnya. C. *kenč* puha rénbőr harisnya. V
finom bőrharisnya.

kež, *keža* alatt, ben. *tarmal hadlundï keža lu lu mukla*
(egy) napra, napi tartásra, az ő munkája. 6, 34. — Talán
jelent; *vek keža* örökké, élethosszáig.

keži kés, kard. *ma jogotsem anta šitak volpas no se*
keži tuta én jöttem nem békét, hanem vágó kést (kardo
10, 34. — *alïndta keži* vadász kés.

C. *kêǯe, kâčeh, kôčeh*, kés.

ker fagyos hó kérge.

ker-*ta* viszálni, *sugum kerta* czérnát viszálni.

kerd-ta 1) fordítani. *jim nomïs kerta mung ohtïja*
örüli) mí reánk. 9, 27. — *jogos kerdta*
kerdta jug henger; k

2) kerülni. *an sohnïptaleta Izrail vožet lakka kerdta* nem gzitek el Israel városait megkerülni = meg nem kerülitek stb. , 23.

kerla-ta és *kerlï-ta* kerülni, fordúlni. *olïmna lïela partïpsa us ïm elta, an kerlata Irot hoža* álomban parancsok volt istentül né-k, nem fordúlni Heródeshez. 2, 12. — *jogoś kerlatelna nïngïlan ı al manžilajïta* visszafordúltokban tík meg ne szaggattassatok. 3. — *kerlïpsa* fordúlás.

kertśa-ta kerülni, fordúlni. *sirśna nen litïm śitak volpazen nen ıa jogo kertśal* akkor a' tí kivánt békességtök tí hozzátok viszfordúl. 10, 13.

C. *kered-ta* visszafordúlni.

kerdila-*ta* sulykolni; *kerdïlata jug* mosó sulyok.

ketim-*ta* érinteni; *ketïmta ho* sértő. *nïngen ketïmta hoja al śa* a' téged sértőnek ne ellenkezzél. 5, 39.

ketmïpsa megérintés, sértés.

ketmild-ta háborítani.

kevï, *kevet* kő, kövek. *jośla1 ohtïna nïngen tulajin, kevï ohtïja ıg kurenna al vangïmlen* kezeiken vitetel, kőbe ne ütközzél te lá-iddal. 4, 6. — *hun nïng torem pog, jasta, tam kavet ńańa at verlet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4. 3.

kevï here, *kevïla* here nélküli; *kevïla ho* herölt ember; *kevet ïdta* heréket vágni, herölni.

C. *keu* kő, *keveng* köves. Kv. *kav*, *kaven*.

kevï, *kevï pelak* nyugat, *hola pelak* kelet. — *ar hojadet jodlet hola pelak elta i kevï pelak elta* sokan jönnek keletrül és ugatrul. 8, 11.

kem, *si-kem* annyi, *palat-kem* darabnyi, *arat-kem* sok, mennyi, *el-kem* csak, *is-kem* rendes, régi szerint. — *ježalt užanset luela ľn, kuľ tajtodet, hom-juget elta etïmodet, si-kem parpïnget* eleibe nének neki ketten, ördögvallók, koporsókbul kijövők, annyira agosak. 8, 28. — *joś sur palatkem* kéz szár darabnyi. 6, 27.

V. *kem* mint mennyiséget jelentő, sok szóhoz járul, p. o. *au-kem* forma, *ti-kem* annyi, *ma mät-kem* a' föld mi nagysága szerint

C. *meda-gem* mennyi, *ťe-gem*, *ťi-gem* annyi.

kil-*ta* kelni. *kila, ńavïrem pa lu ankel vïja* kelj, a' gyerme-és ő anyját vedd. 2, 13. — *lu kilïs, ńavïrem pa lu ankel vïs*

atïje ő kele, a' gyermeket és ő anyját vevé éjjel. 2, 14. — *si ne noh kilïs i luela lužits* a' nő felkele és neki szolgála. 8, 15.

kilïm kelvén. *siršna kilmalna an pardïs vota polta* akkor felkeltiben nem parancsola (eltilta) a' szélnek fúni. 8, 26.

kilta-ta kelteni. *noh kiltata luel pitset jastaman: tormïje* fel— kelteni kezdék őt mondván: uram! 8, 25.

kiltïpsa keltés.

C. *kîd-ta* kelni. Kv. *kval-uhv*, V. *kual-ungve* kelni.

kińź, köz; *kińźa* közzé, közt, nál. *nïng nemmoltïna aja* ullen judej ogïng vožet kińza te semmiképen kisebb nem vag a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *ma jubem jitot ma kińźa tak* én utánom jövő én nálamnál erősebb. 3. 11. — *lïl letot kińźa pa lumïdta sah kińźa una an ull* a' lélek az ételnél és a' test a' ruhá ruhánál nagyobb nem-é? 6, 25. — *nen lï kińźa hu taga jima ulleta?* tí azoknál nem vagytok-e sokkal jobbak? 6. 26. —

kid, *kad* két; *kid puš* kétszer.

kitit kettőd; *kitit puš* másodszor.

kid-ta küldeni. — *jert kidl veśkatodet i veśkatla jahet o* esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45.

kitas velta ho ńavïremet kad tal elta aja külde ölni a' gyermekeket két évnél kisebbeket (kisebbé) 2, 16.

kitïm küldve. *hun jah kim kitïmet uset* midőn a' nép ki küldve 9, 25. — *torim kitïm ho* isten küldöttje. — *kitmam, kit* *kitmal* küldvém, — éd, — éje. *lïel Vipleem voža kitmalna ja* őket Bethlehem városába küldvéjé (-ben) monda. 2, 8.

kitis-ta rendelni.

C. *kid-ta* küldeni hajtani. V. *kiet-ungve* küldeni.

kim kü, ki. *kim pelak* ki—oldal, külső. *kim kitïm us* kikül volt. *kim julmata* kivetni; *kimľa* kifelé; *kimbi* külső. C. *kém*, *kû*, *kemen* kün, *kimetta* kivül. Kv. *kvan*. V. *kvon*.

kimïl ruhaszárny, (rockschoss), *pungil sah kïmïl* ruha— C. *kîmet* szegély, (falte, saum).

kimit második. *šažimta luela kimit venž punglen ny* neki a' második orczádat. 5, 39. *mujpa idl lïkïnga tajta pidl, midtotel mustïja tajta pidl, mujpa idla tarïnlata pidl, a kim olinpela an tarïnlata* vagy az egyiket haragosnak fogja ta de a' másikat szeretettel fogja tartani, vagy az egyik miatt sz maskodni fog, a' másik miatt nem (fog) szorgalmaskodni 6,

C. *kîmet* második.

kïn ing-gomb ; *kinet* kapcsoló szalágok à' ruhà összecsolására.

V. *kin, kên, kêngn* gomb gyanánt szolgáló zsineg; *kin-äs* az lyuka, gombház.

kïr sérülés, *kïring* sérves.

kïr-*ta* rént, lovat befogni.

kïrili-ta gyakran befogni. — V. *ker-ungve* befüzni, befogni.

kïziji-*ta* hugyozni l. *hos.*

C. *hos*-ta.

kïs-kan madárfogó háló.

kol, *kel* kötél, alatság, *og-kol* az első rént igazító kötél, *kol* orr k.-kantár.

sermat kol gyeplő, *lïirt kol* öv; *sojp kol* hálónak húzó kö- ; *kolna tallïta* hajót felszerelni.

V. *kuali* kötél.

kon könnyü. *muj kona ull?* mi könnyebb? 9, 5. — *konat* ami könnyű.

konamd-ta könnyíteni.

C. *kêne, kanneh* könnyü; Kv. *kigne*, V. *kinegu, komi* söt *pńi*; *kominu jemtsem* könnyebbé lettem.

końar szegény.—*ojanget sidet, madet lïlel sagat końara vollet* dogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

C. *końar, kener* szegény, nyomorult. V. *kuńer.*

kor kemencze. *holejt kor.libija julmala* hónap a' kemenbe vettetik. 6, 30; *kor allata, al'l'ïta* kemenczét füteni.

C. *kôr, kûr.* Kv. *kür.* V. *kur, kür älä* kályha födele.

korïji-*ta* esni. *hun nïng torïm pog ullen, jil korïja* ha te n fija vagy, essél le. 4, 6. — *lu jillï korïjis* ő alá esett. 7, 27.

korïjim esvén. *šanžuh ohtïja korïjimna luela og ponset* térdre én, neki fejet hajtának. 2, 11.

korïjipsa esés. *lu jillï korïjis, i lu korïjipsajel šenk veïng us* ő esett, s ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

korïjitla-ta gyakran esni, hullani.

C. *korg-ta* esni.

kujipsa büvölés énekszóval és szellemek hivogatásával.

kukari kosár? *piruš kukari* vén legény.

C. *kugur, kukkur* kosár.

kukkuk-*ta* kakukolni.

C. *kagi, kogi, kova* kakuk.

kulï vastag; *kulat* vastagság, testesség; *kuleng* vastagos.

kulama-ta vastagodni, *kulamd-ta* vastagítani.

V. *kôt-ungve* hízni, *kötep-tungve* hizlalni.

kul' ördög. *kul' huzipsa vorna* az ördög kisértetése végett. 4, 1. — *kul'šiki* ördögöcske, ördögöm. 4, 10.

kul' tajtot ördögöt valló, biró, ördöngös. *jeźalt uźanset kadn, kul' tajtodet* eleibe menének ketten, ördöngösök.

C. *kul'*. Kv. *kul'*. V. *kul'*.

kus-*ta* fütyülni; *kuzipsa* fütyülész.

kuśkur csíkos evet C. *kut'ker* repülő evet.

kunš köröm, *kunštel* marok.

kunšta körmölni, gereblyézni; *kunšta jug* gereblye. *kunžip* fésü; *kunžaśa-ta* fésülődni.

C. *kunǯ* köröm, *kunǯeng* körmös; *kunǯ-ta* fésülni, *kunǯalah* = *kunštel* egy maroknyi. — V. *kvons, kvos* = *kunš*.

kuš, *kunš*, köröm, *kuš ker* köröm; *kuštel* marokkal; — *kušta* fésülni.

kuš bekecs, rénbunda csuklyával; *sah kuš* ruha.

C. *kus, kunguš* bekecs (Oberpelz) V. *kus* férfi ködmen.

kuš akár, *kuš hun* akár mikor; *kuš hoj* akarki, minden. *kuš hoj, takïlïje lïkaźatot lu lamba ho ohtïja, suda pidl* akárki hiába haragvó ő felebarátjára itéletbe esik. 5, 22. — *hoj nen el'ta pusl enmïltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki tí közületek nevelheti maga magát akár egy kéz-szár darabnyival? 6, 27.

C. *kuš, kuč*. V. *kvos* bár.

kuźaj (or.) úr — *hoting kuźaj* házi úr.

? **kuž-an** nyír héj kas száraz halakra.

kur láb; *kevï ohtïja nïng kurenna al vangïmlen* kőbe te lábaddal ne ütközzél. 4, 6.

kur-pad' lábtalp. *kim etmanna nen kur-pad'lanna hanïm nambïr hol parkatat* kimentetökben te láb-sarúidra ragadt port rázzátok le. 10, 14.

kur jangta gyalogló, *kur sugus* lábszár, *kur juget* a' folyó gereblyének lábai; *tujt kur* szánnak lába, szántalp?

kuring lábas, *kuring-ho* gyalogló; *kuring voj* jávor, talán magas lábairól, mint nálunk is *lábas-jószág* = magas marha.

kurna gyalog.

C. *kur* láb, *kur pura* lábikra, *k. jattang* lábsark, *k. jit* lábszár, *kur pede* lábtalp, *k. pêlek* sánta (félláb); *kurang hoj tîliš* gyalogló hó, 8-ik hó, a' mikor már jégen járhatni.

kurïm lépés, pillanat. *lu izi kurïmna sïstamtïjis muž elta* ő azon pillanatban megtisztúlt a' betegségtül. 8, 3. — *sora kurimna* hirtelen; *kurming* gyors.

C. *kurem* lépés. C. *kurmang* gyors lábu; *kurmad-la* lépni. Ez fölteszi a' *kur-ta* igét, minél fogva *kur* láb, és *kur-ta* lépni, *kurlem* lépek.

kuras fürdő seprü, talán *kur*-ról, mert hosszú nyelü?

kurek tyúk. C. *kurek* kacsa-féle (Anas acuta).

kurïk sas; *kad ogpa kurïk* két fejü sas, *kurking* sasos, hol sok a' sas. — C. *kuruk* sas.

kurïn irás. l. *horen*.

kut köz, *kutna* között; *kutem, kuten, kutel* közöm stb. *kuteu, kuten, kutel* közünk, közetek, közök; felebarátunk stb. — *izagat ulta kažet hanne-hojet kutna tungtaka verman* minden való gyengeséget az emberek közt egészségessé tevén. 4, 23. — *ull muj nen kutenna simiś ho* van-e tí köztetek ollyan ember? 7, 9. — *elsa mungeu mung kreklau, hodï i mung eslïlu kuteuna kreklal* bocsásd meg mí büneinket, a' mint mí is megbocsátjuk felebarátjainknak büneit. 6, 12. — *si kutna* a' közben.

kutïp közép; *hadl k.* nap közepe = dél, *at k.* éjközepe = éjfél.

kutpïng közepes; *hadl kutpïng, at kutpïng* déli, éjfél.

C. *kut* köz, *kuda* közzé, *kutna* között, *kudîvet* közöl; — *kuttep* közép, *kutteba, kultepna, kuttebivet* közepé, közepett, középől V. *kvot, kvot́, kvät́l* köz, *kvot́l* közép.

kut harag?

kuting haragos, gyülöletes. *kutïng ho* ellenség, hamis. *lïkinga ulanïng kutïng hojen pilna* haragos légy te ellenségedre. 5, 43. — *kutïng jah hanne-hoja ullet lu hotïngotlal* ellenségei az embernek az ő házbelijei. 10, 36.

kutaś-ta veszekedni, kötődni; *kutazïng* kötődő; *kutazipsa* veszekedés kötődés.

kutïr, *kudïr* forró, *kudring* forrós, *kutird-la* égetni, sütni; *kutïrśa-ta* melegedni, *kudïrma-ta* megindúlni, indulatba jutni, verekedni; *kudïrmapsa* verekedés, *kudïrmapsaing* verekedős.

kutśata részegedni, *kutśïm* részeg; *kutsipsa* borosság.

kutsïptïjïlśa-ta gyakran részegedni.

Talán a' *kut*-tól való származék, mert *kutïjim* is részeg.

kum tehetség; *kum antom us* tehetség nem volt, lehetetlen volt.

kumiška (tör.) üveg, *kumïška verta ho* üveges.

krek (or.) bün, *esla mungeu mung kreklau, hodï i mung eslïlu kuteuna kreklal* bocsás meg nekünk büneinket, a' mint mí is megbocsátjuk felebarátjaink büneit. 6, 12. — *lu lu murel šavïjil lï kreklat elta* ő ő népét megszabadítja büneinktől. 1, 21.

H.

haj-*ta* hagyni, *hajïpsa* hagyás, l. *hi-ta*,

haś-ta maradni, *hazïm* maradt, *hazïmot* maradék.

hazïlïta gyakran hagyni.

haziptïjïl-ta hagyogatni.

C, *hij-ta* hagyni; V. *kul-ungve, kul'ungve* hagyni.

hal-*ta* halni, haló. *tormïje, mung lillau edlta, mung si hallu* uram mi lelkeinket mentsd meg, mí itt halunk. 8, 25.

halta sorïm haló halál, halál. *sit pada vïtïng ovet pa leśkam juš tulet halta sorma* mert tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13. — *as halta tïlis* januarius; *as halta hul* ponty, harcsa ponty (mert januariusban fogják ?). *As halta* Ob halása, fagyása.

hala halott; *halïpsa* halás.

halïm holt. *juva ma jubem, hïja halïmodeta lï halalal śamildta* jöjj én utánam, hagyd a' holtakat, ő halottjaikat temetni. 8, 22.

hallï-ta sürün halni, dögleni.

haltïpta-ta ölni.

C. *had-ta*; V. *kul-ungve* halni, *kalä* holt, holt tetemek.

halat háló ruha. V. *kôl-ungve* hálni, *kôlom* háló hely; *koj-ungue* u. a. Kv. *kuj-uhv.*

halïd-*ta* hasítani.

? *halsa* rézből vagy csontból való horog, a' gyeplő számára a' rénnek bal oldalán.

han (tör.) király, császár. *Javit han* Dávid király. — *han imi* császárné, *han pog* korona herczeg, *han ir* császárság; *han lankïr ho* senator (a' császár válla embere).

han-*ta* érni, valamihez ragadni; lásd *hanïm.*

hani titkos. *siršna lrot hanija mudra jah vogïmna, hus etïm pora lï eltel purïlïjis* akkor Heródes titkon, a' bölcseket meghiván, a' csillag föltetszésének idejét kérdezé ő tőlük 2, 7.

haniot titok. *nïng milostïńajen at ull hanija, pa nïng turum azen, haniot vandtot, sem vanman nïngena mal* te alamizsnád hadd legyen titokban, 's te menyei atyád, a' titkot látó, szem látomást adja meg neked. 6, 4. — *nemmoltï antom haniot, madot an leramïs* nincsen semmi titok, a' mi fel nem tetszett. 10, 26.

hanila nem titkos, nem képmutató; *hanilot* u. a.

hańad-ta titkolni; *hańatïm* elrejtett. *nemmoltï antom hańatïmot, madot lulna jelba an edïs,* nincsen semmi elrejtve, a' mi újra (?) elő nem jő. 16, 26. *hańas-ta* rejtezni; — *hańatïjï-ta* titkolgatni. *hańatipsa* titkolás.

hanïm ragadt, lásd: *han-ta* ragadni. *nen kur-padlanna hanïm nambïr*te lábsaruidhoz ragadt por. 10, 14. — *hanïld-ta* érintgetni.

hanïm-ta érintkezni. *hun tob hanïmlem lu sahlal hoža, tungtaka jilem* ha csak érintkezem ő ruhájihoz, egészségessé leszek. 9, 21.

hanïmta-ta érinteni. — *hanïmtas lu sahlal sïl hoža* hozzá érinte ő ruhájának széléhez. 9. 20. — *lu hoža hanïmtas* ő hozzá ért. 8, 3.

hanïmša-ta érni. *siršna lu, lï semlal hoža hanïmsaman jastas* akkor ő, ő szemeikhez érvén monda. 9, 29.

C. *han-ta* hozzá érni, ragadni; Kv. *han-uhv*; V. *kan-ungve.*

hanne-ho ember. *hanne-ho pog* ember fija. *hanne-ho i ńań levïman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *hanne-ho pog an tojl taga, hoda kuš ogel lep ragildta* az ember fijának nincs helye, a' hol akár fejét letegye. 8, 20.

hanne-hola embertelen.

hanšta, l. *haš-ta* írni, tarkázni; *hanšta-ho* író; *hanžang* tarka, iratos.

hanžïm irva. *jellï jastata jemïng iki nebekna hanžïm sidï* a' jövendölő szent öreg könyvében így (van) irva. 2, 5.

hanžïpsa irás. *jemïng hanžipsa nebketna jastim ull* a' szent irás könyvében mondva van. 4, 4. — *jemïng nebket hanžipsajetna jastïm ull sidï* a' szent könyvek irataiban így van mondva. 4, 6.

hanžipsa pos irás jegy. 5, 18.

hanžïlï-ta irogatni.

C. *hanǯ-ta* tarkázni, irni; *hanǯeng* tarka. *hanǯeng luk* fajdtyúk. Kv. *hanšta* irni. V. *kanz-ung*.

handï Konda folyó. *handï-ho* Kondamelléki osztják; *handiot* osztják. A' Konda folyóról lásd a' Ny. Közl. IX. 2. lapján is, miből megtudjuk, hogy a' Konda mellékeinek nagyobb részén osztjákok laknak. — C. *kanda-ku* és *handa-ku* osztják.

has édes gyökerű mocsári növény. V. *kâs* bokor, de fű is, mert *kâsing iu* széna villa; *kâs ńariš* a' füzfának kihajtása.

haś, *haś*, *haś* elég. Alkalmasint a' *haś-ta* maradni igéből való.

haś-*ta* maradni, l. *hajta*.

haš-*ta*, *hanš-ta* irni, tarkázni; *hašta unltïta hot* iskola = irni tanító ház; *hašta pada* iró tábla, *hadśa-ta* (=*haśśa-ta*) magát aláírni, *još hadśa-ta ho* maga kezével aláiró, megerősítő. *hadsipsa* (= *haǯipsa*) aláirás.

hašap előfüggő, *hašap veš* fátyol. Kv. *hašep*, N. *kasep*.

har mező, üres, puszta hely; ellentéte az erdős helynek.

vandatï harna ulta loget ohtïja nézzetek a' mezőn lévő liliomokra. 6, 28.

vož-har város piacza. *vož-haretna poikśata* város piaczain imádkozni. 6, 5.

tal har puszta. *uta šï śasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztának helyén. 3, 3.

har voj pusztai állat, méh. *har voj mavï* pusztai méhnek méze. 3, 4.

turum har ég. *lu ohtïna turum haret punžaśset* ő felette az egek megnyilásnak. 3, 16.

lant har gabona tér, mező, szántóföld; *lant har verta* szántani; l. *h. verta ho* szántó vető; *pum har* kaszáló, rét; *har ur* fátlan erdő, rét.

C. *kara*, *har* mező; Kv. *har;* V. *kar.*

har bika, mén; *harïje* bikácska.

C. *kâr* bika, *kâr tlau* mén; V. *kâr* hím, ember, *kâr mis* bika, *kâr lu* mén, *kâr pasi* bika borju

har gyér, *haras* gyéren.

V. *kara, karä*, gyér, *kara uosem* ritka nagy szemű vészháló; — *kar-ungee* gyérülni, *pong âtanä karset* a' fej hajai gyérültek.

harśa-*ta* ropogni. *harsïpsa* ropogás; *harśala-ta* gyakran ropogni.

hadïl, *hadl* nap. *hadlet* napok. *lrot han ulïm hadletna* Heródes király életének napjaiban 2, 1. — *si hadletna* a' napokban. 3, 1.

holeit hadl holnap. *holeit hadl olïnpela nomïsna el šugaśat* a' holnapi nap felől elmében ne aggódjatok. 6, 34.

hadla-ta nappalodni; *hadlata artna* hajnalban.

hadlungdi napontai? *tarmal hadlungdi keža lu lu muklal* elég egy napra az ő munkája. 6, 34. — Lásd *lungta.*

C. *hat, hatt (hatl)*, Kv. *hotel.* V. *katel* nap.

had-ta csapni; *hatïpsa* csapás, csattanás. *hadna-ta* csapni. *hun hoj hadnal nïngen jim pelak venž punglena* ha ki ütne téged jobb félkép — orczádra. 5, 39.

hatśata csapni; *hatsipsa* csapás; *pal pungïl hatsipsa* pofon csapás.

hatma-*ta* akarni. Talán = *kandma-ta* megharagunni, indulatba jutni, indulatosan akarni.

haptï (or.) herélt.

V. *kapt, koapt* herélt ökör, rén, ló.

hï-*ta*, l. *haj-ta* hagyni. *luel jožel elta hun vïsle, i tut-muž luel hïjis* őt kezénél fogva midőn megfogta, egyszerre a' forró betegség elhagyta őt. 8, 15. — *siršna kulna hïjisa luel* akkor az ördög által elhagyatott ő. 4, 11.

hïjim hagyván. *Nazaret hïjimalna jogots i volta pits śaras honïng vošna Kapernaumna* Nazaretet elhagyván ment és élni kezdett a' tengerpartos városban, Kapernaumban. 4, 13.

hïs-ta maradni, hagyódni; — *hïzim* maradt, utolsó. *jena jastalem nïngena, an edlen tolta si vonda, hun an malem hïzim vohpelak* igazán mondom neked, nem mégy ki onnan addig, hogy meg

nem adod az utolsó (maradék) félpénzt. 5, 26. — *hïzim (hïzem) ebilpa* elpárolgás. *hïzimna* utoljára.

C. *kij-ta* hagyni.

hil sógor, *ho hil, ne hil.* C. *kida* (schwager), V. *kil.*

hïn himlő, *visïng hïn* himlő.

hïning himlős, bélpoklos, *hïningot* bélpoklos ember. *mužingodet tungtaka verat, hïningodet sïstamtat* a' betegeket egészségessé tegyétek, a' bélpoklosokat tisztítsátok. 10, 8.

hïn erdei szellem.

hïr tömlő, zsák. *an šožimla jïlip vïna karra hïret libija* nem öntetik új bor ócska tömlőkbe 9, 17.

alta hïr hordozó zacskó, tarisznya. — *al vïjat anta alta hïr, anta kad sah* ne vegyetek se hordozó zacskót, se két ruhát. 10, 10. *panne hïr* cserzett bőr zsák. *sojp hïr* a' háló zacskója. — Kv. *huri* zacskó. V. *kuri.*

hïr-*ta* ásni; *muhtï hïrta* által ásni; *hïrim* ásva, *hïrman* ásván. *hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman longtïjilet i lolïmlet* a' hol a' tolvajok aláásván bémennek és eltolvajlják. 6, 20. — *inkna hïrta* vizzel elönteni.

hïrilïta ásogatni.

ho, *hu* ho-, lásd *holta* és *hun.*

ho ember férfi; *hojet* emberek. *Osip, lu ikel, jim ho ulma* József ő férje, jó ember lévén. 1, 19.

hojet semat emberek szemében 6. 1.

ho ne férjes nő. *rahta ne, pa ho ne, mola evi panna al jurtï* rokon nővel és férjes nővel vagy leánynyal ne társalkodjál. 5, 27

ho ńavïrem gyermek, férfi gyermek. *kitas velta ho ńavïrem* küldе ölni a' férfigyermeket.

unltata ho tanító. *mola vorna nen unltata hojen lel pa ja* ... *kreking jah pilna* miért a' ti tanítótok eszik és iszik a' bűnösökkel. 9, 11.

hanne-ho ember. *hoj hanne-ho vell* a' ki embert öl.

lamba-ho felebarát, *lamba hojen* felebarátod.

ńurïng-ho ellenség.

sud-ho bíró. *nurïng hojenna nïngen sud-hoja al masajin, a st*...*d-hona al masajin turma hot šavïjita hoja* ellenséged által ne adassál a' bírónak, 's a' bíró által ne adassál a' sötét ház őrzőjének. 5, 25.

śavïjita ho őr.

veng ho vőlegény.

hoj pelak férfi nem; *hojïng* férfias, férjes; *hojing ne* férjnél nő.

C. *ku, kuj, huj* ember. V. *kuj.*

hoj ki. *hoj nïngïlana nomïs mas hondta vanamïm lïk elta* ki ›t nektek tanácsot futni a' közeledő harag elől? 3, 7. — *hojot* kié.

hojat valaki, *nem hojat* senki. *nem hojat an pusl lužidta kad* senki sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *hojadet* valakik, *ar* ›*det* sokan. — *sit pada vïtïng ovet pa leśkam juš tulet holta* ›*a, i sidet huvat ar hojadet jilet* azért tágas ajtók és széles út ›nek a' halálba, 's azokon sokan mennek bé. 7, 13.

C. *hoj.* Kv. *hon, hot.*

hoj-*ta* fekünni, fekvő; *hojtot* a' fekvő. *każalas lu untpel imi* ›*nužna hojtot* találá ő napáját forró betegségben fekvőt. 8, 14. — ›*n juget ler hoża hojl* a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 19.

hojs (hojis) feküdt. *lu hojs* ő fekszik vala. 8, 24.

hojta ulas ágy; *hojta taga* fekvő hely.

hojipsa fekvés.

hojla-ta szállani, érkezni.

Kv. *kuj-uhv,* V. *kuj-ungve* feküdni.

hoj-*ta* veszni; *jogoś hojs (hojïs)* oda lett, de meglett is (es sich); *nem sajat hojta* névszerint híni.

hojipsa veszés, *jogoś hojipsa* elveszés, veszteség.

C. *jogad-ta* veszíteni.

hogol-*ta* futni, szaladni.

hohlïpsa futás, *hohlïpsaïng* futó; *hohlïpsaïng lovï* poroszkáló ›passgänger).

C. *hoht-ta* futni.

hola hol (hol — val, reggel), — *hola vot* keleti szél; *hola* ›*tl* hajnal; *hola pelak* kelet. *mung lu turum husel vantsu hola pe*›*na* mí ő csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *mudra jah hola pelak jogotset* bölcsek jöttek kelet felől. 2, 1.

C. *hoda, hodai huntl* hajnal. Kv. *hol* reg, *holge* = holva.

holeit, holejit, holajit hol-nap. *holeit kor libija julmala* holnap ›emenczébe vetetik. 6, 30.

Kv. *holt* holnap. V. *kolitä.*

hol el, le. *nen kur pad'lana hanïm nambïr hol parkatc* láb-talpaitokra ragadt port rázzátok le. 10, 14.

holïś elé, hova, felé, el. *holïś senkta* elverni; — *holśa* val — *pa holïs jogodleta, sïmïltat jastaman: turum nubït vanamc* hová jöttök, szóljatok mondván: a' mennyország elközeledett

V. *kot* le, el, *kot puleln* fúdd el, *kot angves* levete.

hol, *hul* hasadék; *holïje, hulïje* kis hasadék.

holïd-ta, hulid-ta hasítani.

hola-*ta* folyni, *holatot* a' folyó.

holalï-ta folydogálni; *holalïpsa* folydogálás.

holïm három, l. *hulïm*; — *holmit* harmad.

holïm hoś jang 13.

holïm jang 30; *holïm jang pela vet* 35.

C. *hûdem, hôdem* 3, *hûtmet* 3-dik. Kv. *hurum, hurmi ment.* V. *kôrom, koımit.*

hol-*ta* hallani, érteni; *holla* ismeretlen.

holïnd-ta hallgatni.

holïntïji-ta szót fogadni, *holïntïjïpsa* szófogadás.

C. *hud-ta* hallani, *hûdand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv* l *hontl-ahv* hallgatni. V. *kol-ungve, kal-ungve* hallani, érteni.

hol-*ta* halni, veszni, l. *halta;* — *holta-ta* veszteni, fogya soványítani; *holïptïjï-ta* vesztegetni.

holta onnan, hol. *ma nïng jubenna manlem, kuš holta* ı *manlem* én te utánad megyek, akár honnan te mégy. 8, 19. – *sagat* honnan.

C. *ho, hot* hol, *hoda* hová. Kv. *hot* ki, *hott* hol, *hotal'* ho *kot, kotüle.*

holïp háló, l. *hul-ta;* — *holïbet* hálók. *lï izi śosna h hïjiman manta pitset lu jubel* ők azon órában hálójikat ott ha menni kezdének ő utána. 4, 22.

C. *hôdap.* Kv. *hulp*; V. *kulp* = háló. Az osztják, vo magyar szó egy igét teszen föl, melly az éjszaki vogulban ı van: *kul-ungve, kul'-ungve* = hálóval halászni. A' Loszvai vog *kulop* és *kuolp* (hängenetz).

holïmd-*ta* és *holïmta-ta* keresni, nyerni, elérni; *hol* nyereség, *holmïpsaing* hasznos.

holïmd-*ta* és *holïm-ta* felszabadítani, kiváltani, *hol* kiváltás, *holmïlï-ta* szabadítgatni.

holunti mindenki. *ho* és *lunta, luntï* ember és szám.

holla ismeretlen, l. *hol-ta.*

holup (or.) galamb. *mudrainga ulat met jemïng voj pa lïk al tajat holup nemba voj idï* okosak legyetek mint a' szent állat (kigyó), és haragosak ne legyetek a' galamb nevü állat szerint. 10, 16.

holla-*ta* sírni. *Rahil hollal lu evi-pohlal olïnpela* Ráhel sír ő gyermekei miatt. 2, 18.

hollatot síró. *ojanget hollatodet, lï kažinga jilet* boldogok a' sírók, ők örvendezőkké lesznek. 5, 4.

hollïpsa sírás. *toda hollïpsa pa penkna serkemapsa jil* ott sírás és fogak csikorgása lesz. 8, 12.

hol'-*ta* folyni, l. *hola-ta; hol'al-ta* folydogálni, *hol'a-lipsa.*

hol'l'a-*ta* költözni, nomad életet élni.

hon, *hun* gyomor, has, oldal; *hon-loh* oldalborda, *hon-tarmïpsa* jóllakás; *hon huzi* vékony lemez, mellyet a' nők öv gyanánt viselnek széles szíjjal.

honïng oldalas, part; *sejïng honïng* homokos part; *śaras honïng voš* tenger parti város. 4, 13.

honïlï-ta, hol honïlï-ta elválasztani.

honïm ne a' vőnek, menynek anyja, tehát napa.

C. *hon, honaj* gyomor.

hond-*ta* és *honta-ta* futni. *hoj nïngïlana nomïs mas hondta vanamïm lïk elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közelgő harag elöl? 3, 7. — *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 2, 13. — *hun nïngïlan vožadta pidlajitan i vošna, hondat pa voža* ha titeket üldözni fognak egy városban, fussatok más városba. 10, 23. — *hontïpsa, hondïpsa* futás.

hondïtla-ta szökni, *hondïtlatot* szökevény, *hondïtlïpsa* szökés.

C. *hond-ta* futni.

hoń láz, *hoń mož, muž* veres himlő.

hońs-ta beteg lenni, *hoństot* a' beteg; *hoństa ita* beteg lenni; *hoństa jumot* lázas, hideglelős. *lu hoźa tutlasa aradtel mužingodet arsïr mužetna i hoństa jumodet* ő hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben, és hideglelősök. 4, 24. — *hoństodet hot* betegek háza, kórház; *hońzïpsa* betegség, láz.

hońsman lázasan. *levem olal ma hoźa hońsman i šenk šugašl* szolgám van én nálam betegen és nagyon szenved. 8, 6.

C. *hont* láz.

hońza, *hongza* pipa; *hongza talta* pipázni.

C. *hangsa*, *kansa* pipa.

hong-*ta*, *hung-ta* hágni, felmenni.

hongïla-ta kúszni, *hongïld-ta* kúszatni.

C. *hông-ta*, *kung-ta* hágni, felfelé menni; *hangdep*, *kangdep* hágó, lépcső, tulajdonképen: hágató, felléptető. Kv. *hang-uhv*, V *kang-ungve*.

hos húgy, *hos ink* húgy, *hos-ta* húgyni.

C. *hos-ta* húgyni. V. *kus* húgy, *kus kuri* húgy-hólyag.

hosait? *hosait edta* férjhez menni, *hosait mata* férjhez adni.

hosna (or.) pénztár, zárt hely; *hosna šavita ho* pénztárnok, *hosna hot* tömlöcz, *hosna hoda vïta* fogságba vinni.

hosnang pénztárbeli, tömlöczös.

hoš-*ta*, *haš-ta* érteni, tudni, akarni. *hun nen*, *admet ulma hošleta jim mijipsa nen ńavïremlana mata* ha tí, rosszak lévén, adományt tudtok tí gyermekeiteknek adni. 7, 11.

Kv. *haš-uhv*, *hanč-uhv* tudni.

hošmald-*ta*, *hošmïld-ta*, *hošmïlta-ta* melegíteni.

C. *kušem-ta* égni, *kušmed-ta* égetni.

hož hoz, *hoža* hozzá, nál, hoz. — *lu hoža tutlasa* ö hozzá vitetének; *ma hoža* nálam. *kerlata Irot hoža* fordúlni Heródeshez.

hozïng mellette való, környékező, *hozïńla* környékezés, teketoria nélkül.

hozïnga közel hozzá, *hozïngna* közelben, *hozïngna voltah ho* szomszéd; *hozïng elta* mellől.

hožap pajta, csűr, *hožabet* csűrök. *akïdl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti búza szemeit a' csűrbe. 3, 12. — *lï an akïdlet hožabet libija* ők nem gyűjtenek a' csűrökbe. 6, 26.

pum ponta hožap jászol; *ńań ponta hožap* sütő ház; *ans ... omïdta honžap* edény rakó szekrény.

V. *kusep* tok, kivájt hely, üreg; *aurä kusep* mély völgy, *auremä kuseping ur* mély zugos hegy.

hor l. *har* hím állat.

hor kéreg, haj.

hor-ta szántani, *ńogï horta* bőrt nyúzni, *horïs-ta* hámozni, *horïsla-ta* hántani; *horïslïjï-ta* leszaggatni.

C. *hor-ta* nyúzni.

hor alak, kép, báb.

horas **alak**, kép (ollyanképü). *kuš hoj, madot ma si jazinglam nomsïng iki horaza tajlem* **akárkit, a'** ki én **beszédeimet hallja,** öregnek (öreg **képünek**) tartok. 7, 24.

horas verta **képet** csinálni. — *torïm hulïm horas* isten három-; *torïm hulïm horas jeming hadl* isten **háromságának** szent a.

horazïp alaku. *pa mu lovï horazïp voj* idegen föld ló-alaku ja = teve. 3, 4. — *ïï horaspïja al juvati* ő alakuakká, hozzá-hasonlókká, ne legyetek. 6, 8.

horasla **alaktalan**, csúnya.

horam, horem előrajz, kép, ékesség; *sevï horam* hajfonadék agja, gyöngyös és csillogó **pitykés**.

horamïng ékes, szép.

horamd-ta ékesíteni; *horamïpsa* ékesség, *horamtïpsa* ékesítés.

Kv. *hor* **kép**, alak, *horemen* szép. V. *kûri, kuori* **kép**, mód, módu, alaku, szép; *kuortal* képtelen, rút.

hora költözködőnek sátra; *horang* ahhoz tartozó. C. *kuran* tálló.

horahs zsivány. Kv. *horohs*.

hord-*ta* ugatni, kórogni. *hortïpsa* ugatás.

C. *hord-ta*.

horvogand-*ta tïlis* október hó (Obdorszkban).

A' szót így kell taglalni, úgy látszik: *hor* és *vagandta,* melly bi a' *voh-ta* híni szónak származéka lehet. — A' Berezovi osz-ban az október: *as podta tïlis* Obi fagyó hó.

hot ki, ho-; *hoda* hol? *hoda jilba sema pitïm Judej han* hol ij született Judeai király? 2, 2. — *hoda mosl* **mindenütt.**

hodï a' hogyan. *Osip verïs sidï, hodï torïm levi luela pardïs* sef tőn úgy, a' mint az Isten követe neki parancsolta. 1, 23.

C. *hot, hot sagat* mi szerint, a' hogyan. Kv. *hot* **ki, melly.**

hot ház. *hota longset* a' házba bemenének. 2, 11. — *madot otel omïts kevï ohtïna* a' ki ő **házát** ültette **köre**. 7, 24.

hanšta hot **iró ház**, kancellaria; *unltilïta hot* **iskola**; *karand-t ulta hot* őrház; *letjasta hot* **étszoba**; *lungeta (lońeta) pojksata* **bálvány imádó ház**, pogány templom; *lovet longta hot* ló istálló; *i hot* felső ház, szoba; *sisket hot* madarak **háza**, kalitka; *sirsïm* **kolostori kápolna**; *peïlt hot* fürdő ház; *poś hot* árnyékszék; *is hot* disznó ól; *pojksata hot* **imádkozó ház**; *pum hot* széna

pajta; — *hot šaš kardïng har* a' ház megetti udvar; *handi hot* kondai osztják háza; *sojbïta hot* hordható ház, sátor, halász kunyhó; *jeming hot* szent ház, egyház.

hodïje házacska; *hodïng* házhoz tartozó, házi; *hodïng tormïjet* házi istenkék, bálványok.

C. *hôt, hât,* Kv. *kval,* V. *kvol.*

hotïng hattyú. C. *hôteng, hôdang, kotteng.* V. *koteng.*

hop 1) hajó, fatörzs; *sojbïta hop* halász sajka, hordható sajka; *hun lu lelïs hop libija* midőn ő bément a' hajóba. 8, 23. — *lï izi šosna hopel pa lï azel hïjiset* ők azonnal hajójokat és atyjokat elhagyák. 4, 22. — *hobïje* sajkácska.

2) czölöp. *ov-hop* ajtó félfája.

Kv. *hap;* V. *kâp* jegenye fa, sajka.

hoplal-*ta* kopogni.

hoptï (or. skopec) herélt; *hoptï nomna* egy éves herélt r—

hovïl-*ta* hullámozni, *noh hovïlta* felmerülni, előre úszni.

hovïjï-ta hullámozni, *hovïjïpsa* hullámozás.

hovema-ta, hovemï-ta felmerülni.

hom ebben: *hom-jug* koporsó. *hom-juget elta etïmodet* ko— sókbul kijövők. 8, 28.

Kv. *homel* sír.

homalïng kerek.

homolga kagyló.

homzi ostor. C. *homde.*

homït hanyatt? *homda manta* ledülni, *homda mukïrl*— hasra esni; *homdï sagat* előre hajolva, görbedve.

hombïlta-*ta* rakásra gyüjteni, feldönteni, *hombïltïpsa* gyüjt—

hombïltïjï-ta feldülni.

hombïltïša-ta kiesni, kifordúlni.

hu hosszú, messze. *hua, huva kidta* eltávolítani, messzi— küldeni.

hu taga messze hely, sokkal. — *nen lï kinža hu taga jima* — *ulleta?* ti nálatoknál sokkal jobbak nem vagytok-e? 6, 26.

huna hosszan, messzeségben. *huna i sormïng ishorna omï*— *deta novï turum kaltmas* a' távolságban és halálos árnyékban ül— nek nagy világosság tetszett fel. 4, 16.

hulta messziről, *hutel* ő messzesége, *hutelna* hajdanában.

huat, huvat hosszuság, messzeség.

huat-kem messzeségnyi; *huat-kem hodï ho* valamillyen távol, idegen ember; *huvadtel* hosszúsága szerint.

C. *hou, kouh*; *hova* messzire, *hovat* messze, *hovatta* messziről. Kv. *hočä, hočat.* K. *kosä.*

hugol-*ta* futni, szaladni, *huglïpsa, huhlïpsa* futás.

hugopla-ta futni.

hugolma-ta elfutni. *lavïlïm jah hugolmasat* az őrzők elfutatának. 8, 33.

C. *hohta-ta* futni.

hul hal, *hul velta* és *hul veltaslata* hal-fogó, halász. *lï hul veltaslata jah uset* ők halászok voltak. 4, 18. — *jagan hul* folyóbeli hal, lazacz; *hondï hul* márna, rózsa hal (barbe), *kerih* és *vousen hul* hering. — C. *hut, hutl*; — *kera, kari* (rother Sterljäd).

hul keh, köhögés; *hulla-ta, hullï-ta* köhögni.

C. *hût* köh, köhögés, *hudes-ta* köhögni.

hul korom; *hanšta hulet* iró kormok, tinta; *hul jug* fekete fa, fenyü.

huleng kormos, fekete.

hulïd-ta kormosítani, rondítani, rágalmazni; *hulitïpsa* feketítés, rágalmazás.

C. *hula* korom.

hul és *hol* hasadék, lyuk.

hul-*ta* hallani, észrevenni. *madot si jazïnglam hull* a' ki e' beszédeimet hallja. 7, 24. — *nïng semenna ulta païrt an hullen* te szemedben lévő gerendát nem veszed észre? 7, 3. — *hulïs, Arhelai hana ull Judej vošna* hallá, Archelaus királyul van Judea városban. 2, 22. — *nen hulseta, muj jastïm us jis jaha* tí hallottátok, mi mondva volt az öregeknek. 5, 21.

hulïm hallván. *sit hulïmna Isus serïntas* ezt hallottában Jézus csodálkozék. 8, 10. — *sit hulman Irot han nomïsna lïllas* azt hallván Heródes király az elméjében megháborodék. 2, 3. — *lï, han partïpsa hulmalna, manta pitset* ők, a' király parancsát hallván, menni kezdének. 2, 9.

hullaji-ta hallatni. *lï nomïslet, lï ar potrelna hullajit* ők azt vélik, ők sok beszédök által hallatnak meg. 6, 7.

hulïnd-ta és *hulïntï-ta* hallgatni, szót fogadni. *hoj tami? vodet pa šaras luel hulïndlet* ki az? a' szelek és tenger hallgatnak reá. 8, 27.

kulïntïpsa szolgálás, szófogadás.

hulma-ta hallani, érteni.

C. *hûd-ta* hallani, *hûdand-ta* hallgatni. Kv. *hol-uhv.* V. *kol-ungve* hallani.

hul-*ta,* l. *huld-ta* hálóval fogni; *hulta kel* háló kötél; *hulïp* háló; *huldta kevï* hálónak köve; *huldta pun* = V. *kulïne pan* egy háló.

V. *kul-ungve* hálóval halászók. Lásd: *holïp* háló.

hulï csók.

hulïh, *hulag* holló. C. *hûlah, kolak.* V. *kulah.*

hulïm, *hulum* szemhéj, szemöldök.

hulïm három, *hulmït* harmad.

C. *hûdem, hûtmet;* Kv. *hurum, hurmit;* V. *korom, kormit.*

hu ho-, *hun* hogy, mikor, midőn. *hun lïn jega volta pitsange*— midőn ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18.

hun jugot míg; — *hus mans lï jelbina, hun jugot jogots* a' csi-lag ment előttök, míg eljutott. 2, 9.

kuš hun akármikor.

C. *hun, hunti* mikor. Kv. *hun,* V. *kun.*

hun, *hon* has, gyomor, oldal; *hunïng* oldalas, *hunïng pa—et* hón alja.

hun-*ta* húnyni, *hunïm* húnyott.

hund-ta bétapasztani, *huntïpsa* betapasztás.

hunïmta-ta húnyorítani; *sem hunïmtata* szemet hunyorítani.

hunt; *hundïke* valamikor; *huntelna* régen, *huntsï* = *hun—tïš* hová, *huntsï iršna* egyszer, valamikor.

Jegyzet. Nem tudom, oda tartozik-e a' C. *huntl* hajnal, sz—ó-hoz? vagy idő-tartást jelent?

hung-*ta, hong-ta* hágni, kúszni. *lu sep ohtïja hungïs* ő heg—re hágott, ment fel. 5, 1.

hungïpsa kúszás, hágás.

C. *hong-ta, kung-ta:* V. *kang-ungve.*

hus húsz, *hus pela vet* 25; *husmït* 20-dik.

hus, *hos* csillag, régi magyar *húgy.* — *hus mans lï jelbi—na* a' csillag méne előttök. 2, 9. — *mu lu turum husel vantsu hola —pe-lakna* mí ő mennyei csillagát láttuk keleten. 2, 2. — *jetn hus —sti* csillag, *aling hus* hajnali csillag.

huzïng, hozïng csillagos. C. *hûs.*

hus? *husla ïta* elhallgatni, *husla ulta* hallgatva lenni; *husla sa* hallgatás.

huś-*ta* kisérteni, zenebonázni. *al huźa nïng tormen* ne kisértsd ιedet. 4, 7. — *hun nïng jim pelak semen nïngen husl* midőn te ι fél szemed kisért. 5, 29. — *jošna huśta* simogatni.

huśtot kisértő, lázasztó. *siršna lu hoźa jogots huśtot* akkor ő ιája jutott a' kisértő. 4, 3.

huzipsa kisértés, lázasztás. *kul' husipsa vorna* az ördög kisér-végett. 4, 1.

hur, *hor* kép, arcz, szín; *hurïp* képü, *kašla hurïp* örömtelen morú) képü. *al ulat kašla hurbet met rogop-veśpa jah* ne legye-szomorú képüek, mint a' képmutatók. 6, 16.

hurbïng képes, *pa hurbïng* külömböző.

ilb hurbija verta új képüvé, szinüvé tenni; *padï, pitï hurbï* ιa színü, *kaleng hurbi* veres színü, *novï hurbi* sápadt színü.

hurbel (*hurïp* + *el*, *ïl*) szín, külsőség, haj; *ńań hurbel* ke- haj.

hur láb, *još-hur* kéz-láb. l. *kur*.

hurï félős, veszedelmes; *huriot* u. a. *hurila* és *huriotla* nem bátor.

hurïji-ta félni, őrizködni. *al hurïja vïta Maria* ne félj venni ιát. 1, 20. — *hurïjat nen jim veren verta hojet semat* őrizködje-tí jó tetteiteket emberek szeme alatt tenni. 6, 1.

hurïjipsa vigyázat; — *huramd-ta* reá ijeszteni.

hurla-*ta* oltódni, oltódó, eltespedni.

hurlata tut oltódó tüz; *an hurlata·tut* olthatatlan tüz. *lant pom ιurlata tutna labïdl* a' mező füvét (szalma) olthatatlan tüzben ι = elégeti. 3, 12.

hurd-ta oltani, elfojtani, *hurtïpsa* oltás, fojtás.

Kv. *haril-uhv* oltódni, V. *karil-unqv* elaludni, oltódni, *karit-v* oltani.

hurma-*ta* siketülni.

hut, *hot* 6, *hutmït* és *hudïmt* 6-dik.

hut jang 60, *hut jangmït* 60-dik.

hut hoś jang és *jang arka hut* 16.

huplema-*ta* kopogni.

huvat hosszúság, hosszában, mentében. l. *hu*.

hadl huvat nap hossza. *Saulon pa Nefalim mu*, *pant ohtïna*

śaras pela, Ordan jogan huvat Szabalon és Neftalim földje, az úton a' tenger félen, Jordan folyó mentiben. 4, 15. — *nïng hoža ull tu-rum nubït i veï i sïmïltïpsa nubït huvat* te nálad van a' mennyor-szág, és hatalom és dicsőség örökké. 6, 13. — *sidet huvat ar hoja-dot (-det) jilet* azokon, azok által, igen sokan mennek. 7, 13.

hump hab, *humbet* habok. *si mort hop humbetna temta pïts-* annyira (hogy) a' hajó a' habokba temetni kezdődött = temettetni kezde. 8, 24.

C. *hump, kump*. Kv. *hump*; V. *kump, kup.*

J.

ja megszólító szócska. V. *jaga, jâ, jaga tä!*

jaj bátya. *sorm ohtïja jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

jaj-apsi bátya-öcs, atyafi; *Galilej śaras lep šoštal sagal lu kažalas kad jaj-apsiangen* a' Galileai tenger partján mentiben ő két atyafiát láta. 4, 18. — *un jaj* nagy bátya; *azi sagat jaj, aŋki sagat jaj* atyai nagy bátya, anyai nagy bátya.

jaïje bácsi.

C. *jâja.*

jaul-*ta* legyezni, mozgatni; *togolna jaulta* szárnyalni, repülni.

jak-*ta* tánczolni, forogni, l. *jang-ta.*

C. *jâg-ta, jïk-ta.* Kv. *jek-, jeh-uhv.* V. *jêgv-ungve.*

jakan zár, retesz; *jakanna ponta* elzárni.

jah nép; többnyire *emberek* helyett állván a' többes számot fejezi ki, mint: *unltïm jah* tanítványok, *pernala jah* (keresztelen nép) pogányok, *roh akïdta jah* adószedők, vámszedők, *orkaśta jah* farizeusok, *kreking jah* bünösök, *aktïpsa akïdta jah* vámszedők, *jis jah* öregek, *jellï jastata jah* próféták, *rogop jellï jastata jah* hamis próféták.

jahla néptelen.

V. *jah,* — *mït jahpe sujung ater* millyen népü híres fejedelem?

jagat ág, *jagat jug* széna villa, l. *jogart jog.*

C. *jâgal* és *jâgart* ág.

jank-*ta, jang-ta* szaladni, utazni ; *jangïpsa* út, utazás, *śa-ιa jangïpsa* tengeri út.

jangd-*ta* fonni. *jangdï* rén kötő féke.

C. *jangd-ta, jêngd-ta* fonni; *jinda* istráng.

jań-*ta, janï-ta* inni. *ilana let-janïta* vacsorálni (este enni inni). *jańs-ta* és *jaśta* inni. *mola verta nen unltata hojen lel pa jańsl osa akïdta i krekïng jah pilna* miért tí tanítótok eszik és iszik szedő és bűnös néppel? 9, 11.

nalina jaństa kanállal merni, kanalozni. — *jańsïpsa* ivás

jańsïlï-ta iddogálni; *jaństï-ta* itatni; *jańzemata* inni kezdeni.

C. *jand, jend, jind* iszik, *jentt* itat. Kv. *aj-uhv* inni, *ajt-uhv* ıi. V. *äj-ungve* inni, *äjt-ungve* itatni.

Ha összevetjük a' magyar *iv*, vogul *äj, aj*, finn *juo* tőket, ι lehet abban kétség, hogy az osztják tő nem volna *ja*, kivált ıozzá vesszük a' *jaś* tőt is, a' mellynek *ś* képzője reflexiv jelen-., mint a' magyar *iszik* szó. Tehát a' vogul *ja-ta* = finn *juo-da* vogul *äj-ungve, aj-uhv* = magyar *iv-ni*. De az osztják szereti ι-nel bővíteni a' tőt, innen van: *jan-ta* és *jans-ta*.

jang tíz. *jang vož elta* tíz városbul. 4, 25.

kad-hoś-jang tizenkettő. *pa kadhośjang lu unltïm jahlal vohna lïela veï mas kulet ohtïja* és tizenkét ő tanítványait híván, ik hatalmat ada az ördögökre. 10, 1.

jang arka it 11; *jangmït* 10-dik.

C. *jang* 10, *jangmet* 10-dik.

jang-*ta* l. *jank-ta* fordúlni, járni. *kila pa janga* kelj és forj. 9, 5. — *Isus jangas izagat ulta un i aj vožet sagat unltaman* us jára minden való nagy és kis városokban tanítván. 9, 35. — *jangas Galilej mu lovatna* Jézus jára az egész Galileai földön a' Galileai föld nagyságában. 4, 23.

C. *jang-ta* menni. V. *jang-ungve* fordúlni, járni. Kv. *jonk-uhv*.

jasta-*ta* mondani, szólni, mondó, szóló. *jasta, tam kevet ńańa verśalet* mondd, e' kövek kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *to-levï jastal* az isten követe mond. 2, 13. — *torïm levï olïmna a jastas* az isten követje álomban monda neki. 1, 20. — *si hadlna ıojadet jastalet manema: tormïje, tormïje! mung ning nemenna ver an jastasu-muj* a' napon sokan mondják nekem: uram,

uram! mí te nevedben jövendöt nem mondtunk-e? 7, 22. — *lï jastaset luela* ők mondának neki. 2, 5.

jastatot mondó. *anta hojat ho jastatot manema* senki, a' ki mondja nekem. 7, 21.

jastïm mondva. *jemïng hanžipsa nebketna jastïm ull* a' szentirás könyveiben mondva van. 4, 4.

jastïmot mondás, mondott.

jellï jastata iki próféta, előre mondó öreg; *jellï jastata jeming iki* előre mondó szent öreg = próféta. *širšna jellï jastata jemïng iki Jeremija jastimot veškata jis* akkor Jeremiás próféta mondása igazzá lett. 2, 17. — *jastïpsa* mondás.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantïpsa* szövetség, *karra jastantïpsa* ó testamentum, *ilba jastantïpsa* új testamentum; — *jastantla* szó nélkül, okvetetlen.

jazing szó, beszéd. *jellï jastata jeming iki jazing sagat* a' próféta szava, beszédje szerint. 2, 23. — *sud ul verat polïs jazïngna* itéletet ne tegyetek hamis, hazug beszéddel. 7, 1. — *hanne ho voll izagat ulta torïm ungïl elta edta jazingetna* az ember él minden való az isten szájábul kijövő beszédekbül. 4, 4. — *madot ma si jazïnlam hull* a' ki ezen én beszédeimet hallja. 7, 24.

jazingla szótalan, néma. *mur lu unltïpsajel olïnpela jazïngla pits pasi* a' nép ő tanítása miatt némáva lőn (elcsudálkozék) ismét. 7, 28.

C. *jaseng* szó, beszéd, *jasta-ta* mondani, beszélleni.

jaś-*ta* lásd: *jań-ta* és *jańs-ta* inni. *nen lïlenna al šuksemañ, muj nen leta pa jaśta pidleta* tí lelketeitekben ne aggódjatok, mit fogtok enni és inni. 6, 25. — *nen unltata hojen lel pa jaśl* a' tí tanítótok eszik és iszik. 9, 11. — *numbi jaśta* ittasodni.

jaśta-ta itatni. *pa hoj tam ajodet elta i ho jaśtal* és a' ki ezen kicsinyekbül egy embert itat. 10, 42.

jamšik (or.) *jamšik ola* posta; *jamšik ola ho* postás.

jega együvé, együtt. *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* előbb mintsem ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18. — *jegast* közönségesen, közös.

jelang kis házi bálvány.

jelem szemérem, szégyen.

jelemla szemtelen. *hoj jastal: nïng jelemla ho* a' ki mondja: te szemtelen ember. 5, 22.

jelenïng szégyenlős; *jelemdta, jelemta-ta* szégyeníteni, reányítani.

jel el, előre. *jel medsimna* előre nyújtván. *Isus još jel medsïmu hoża hanïmtas* Jézus a' kezet előre nyújtván ő hozzá ért. 8, 3.

jel-šik (messze-*cske*) el, távolabb. *tolta sagat jel-šik pitmal a każalas pa i jï pogñen* onnan egy keveset távolabbra jutásaláta más két egy atyafit. 4, 21.

jelna el-be, előre; *jelnašik* távolacska. *jelnašik lï elta lavïlśaset purset pakït* távolban ő tőlük őriztetik vala egy nagy disznó j. 8, 30.

jelbi előre. *lu sit, madot olïnpela jelbi jastas jellï jastata jeg iki Isai* ő az, a' ki felől előre szólt a' próféta Jezsáijás. 3, 3.

jelbina előtt. *Vavilon voža kaslta jelbina* Babilon városba :özése előtt. 1, 11.

jellï előre. *jellï ver* és *jellï ulta ver* jövendölés; *jellï jastata* e mondani. — *mung nïng nemenna jellï ver an jastasu-muj* mí ievedben jövendölést nem mondtunk-e? 7, 22. — *jellï ulta ver ata jemïng iki Isaj jastïm sagat at us* a' jövendölést mondó at öreg, Jézsáiás, mondása szerint volt. 8, 17.

Kv. *el,* V. *el.*

jena valóban, igazán, amen. *jena jastalem nïngena* valóban adom neked. 5, 26. — *ma jena nïngïlana potarlem* én igazán lok nektek. 5, 18. — *jena at ull torïm elta jastïmot* igazzá hogy yen az isten által mondatott. 1, 22. — *nïng hoża ull turum nubït, ï i sïmïltïpsa nubït huvat, jena* nálad van a' mennyország és ham és dicsőség örökké, amen. 6, 13.

jengïd-*ta* fonni; lásd: *jangd-ta. an tarïnlalet, anta jengïtlet* a dolgoznak nem is fonnak. 6, 28.

C. *jengïd-ta, jangïd-ta* fonni.

jenit él, valaminek éle.

jendï az íjnak idege, lásd *jang-ta, jangdï.*

jengïl kas, *jenglïje* szatyor, kis kas.

jengït orsó; *sukmïng jengït* fonással való orsó.

jengïtlah forogható.

C. *jênget* fonószék, guzsaly, *jêngïd-ta* fonni.

jeżalt előtt. *sidï vera, hodï nultsen torïm jeżalt* úgy tegyél nt esküdted isten előtt. 5, 33.

jeżalta elébe. *izagat voštel mur edïs Isus jeżalta* az egész város népe kimene Jézus elébe. 8, 34.

ježa 1) közép; *hadl ježa* dél, *at ježa* éjfél; *ježaing* közepes; *hadl ježaing, at ježaing* délies, éjfeles.

ježad-ta, mint *hadl jeżadta* ebédelni.

C. *ječe* közép; *ječega* közzé, *ječen* között, *ječegeuh* közől; — *ječ-ta* viszálni (zwirnen). Kv. *jat.*

2) valami, kevés; *ježa ježana* lassankint, aprónként; *ježaot* a' kevés, *ježaodet* kevesek.

ježaś-ta bátorodni; vívni, férfias lenni. *ježaśa, ajie! nïng krëklan eslśalet nïnena* bátorodjál, fiam! te bűneid megbocsáttatnak neked. 9, 2. — *ježaipsa* bátorság, *ježaipsang* bátorságos.

adel ježaśta ho párbajvívó; *adel ježaïpsa* párbaj.

ješka-ta goromba lenni, *ješkata ho* goromba ember. *jeskažïng* durva, szemtelen.

ježï-*ta,ježa-ta* érni, készen lenni; *ježipsa* érés, készülés.

ježïm és *ječim* érett, kész; *ježaman* készen, reá érkezvén, dologtalanul, *ježaman ulta* reá érni, *ježaman ulïpsa* reáérés.

ježilï-ta gyakran érni.

ježïpta-ta, ježïptï-ta érelni, siettetni, megtökéllenni, *ježïptïpsa* siettetés.

ježiptijï-ta haladni, sikerülni, *ježiptïjïpsa.*

C. *ječem* elérett, érett (erreicht, reif), *ječ-ta* érni.

jerïsla-*ta* kötni.

jerïm szűk, szegény; *jerïm hot* sátor, szegényes ház; *jermïpsa* inség; *jermas* szűkség; *jerïm-ta* szűkölködni.

jermad-ta szorítani, szorúlni; *jermatïpsa* szorítás, szorúlás.

jertïlï-ta szorongatni.

V. *jarom, jarm* szorultság, nyomor. *mänä jarm, tarom jaromne pätsen* mi baj, nagy bajba estél?

jernas ümög, üng. *hoj lidta pidl suda manta nïng pïlna, jernasen nïng elta vïta vorna* a' ki akarni fog itéletbe menni te veled, üngednek te tőled elvevése miatt. 5, 40. — C. *jernes, jirnas* üng.

jerlśa-*ta* hatalmába ejteni, magáévá tenni, *jerlsïpsa* hatalmaskodás.

jerśa-*ta* ellentállani, makacskodni; *uśta jerśata* elismerni vonakodni, nem akarni elismerni. *hoj manem an uśta jerśal hannehojet jeżalt, i ma an uśta jerśalem ma turum jïm jeżalt* a' ki engem

merni vonakodik az emberek előtt, én is vonakodom őt elis-
-ni én mennyei atyám előtt. 10, 33. — *nïngen ketïmta hoja al*
ta a' téged sértő embernek ne állj ellene. 5, 39. — *jersïpsa* ma-
-sság.

jert eső. *jert kidl veškatodet i veškatla jahet ohtïja* esőt küld
z és igazságtalan emberekre. 5, 45. — *aj sempa jert, un sempa*
: kis szemü, nagy szemü eső. — *jertïng* esős, *jerd-ta* esni, az eső-
— C. *jert* eső.

jert-*jang* 9; *jert hus* 19; *jert sot* 90.

C. *âr jong, ürh jong* 9.

jerd-*ta* bétenni; *lap jerdta* béfedni; *kîn jerd-ta* bégombolni.
jertïpsa bétevés, béfedés.

jetn estve. *jetna pelka* estve felé. 8, 16. — *jetnaot* estveli;
ïng esties.

C. *idai, itn* estve; *idaina* estvel = *jetna*. Kv. *et*. V. *et* est.

jevïn sigér, sügér (barsche). C. *jeu, jeuh* (barsche).

jevïr farkas, *jevret* farkasok. *lï undrelna jevïr lamba ullet*
sejökben farkas félék. 7, 15; — *ma nïngïlan kidlem met ožet*
-*et kuta* én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közzé.
16.

C. *jeura, jeureh.*

jem, l. *jim* jó, *jem pelak* jobb oldal; *jem voj* medve.

C. *jem, jemat* valami jó. Kv. *jomas.*

jemïng jóságos, szent. *jemïng lïl* szent lélek, *jemïng iki* szent
g, *jemïng voj* szent állat = kigyó. *hun vogïl hul, mal luela je-*
ng voj midőn kér halat, ád neki kigyót. 7, 10; — *siršna mudra-*
a ulat met jemïny voj, pa lïk al tajat holup nemba voj idï tehát
-sak legyetek, mint kigyó, 's haragot ne tartsatok, mint a' ga-
-b nevü vad. 10, 16.

jemïng hot, vagy *torïm hot* egyház. *ma evïllem i jemïng hoda*
hiszek az egy szent egyházba. — *jemïng hot ovi jelbi* egyház
-rnoka.

jemïnga verta szentté tenni, megszentelni.

jemïngla nem szent, gonosz.

ji, lásd *jï* atya. *luel izidï mosl pojkšata i čes mata, hodï malu*
: *i poga* hozzá úgy kell imádkozni 's (neki) tiszteséget tenni, a'
-nt teszünk az atyának és fiúnak.

C. *jig, jih* atya.

ji-*ta* 1) jönni, menni; *jis* jött.

juva jöjj. *sidet huvat ar hojadet jilet* azokon sokan jönn
7, 13. — *hun Isus tolta sagat jis* midőn Jézus onnan jött. 9, 27.
i hoja jastalem: mana, i manl, pa pa hoja jastalem: juva, i jog
az egyiknek mondom: menj, és megyen, 's másiknak mondo
jöjj, és jő. 8, 9.

2) lenni; *jima n'ingena jil* jobb lesz neked. *ma levem tungt*
jil én szolgám egészségessé lesz. 8, 8. — *n'ing muj ma hoźa j*
te minek jösz én hozzám. 3, 14. — *at jileta nen turum azen poget*
hogy legyetek mennyei atyátoknak fijaivá. 5, 45. — *hun Isus to*
sagat jis midőn Jézus onnan jött. 9, 27.

ji-tot jövő, *jitodet* jövök. *ma jubem jitot ma kiṅźa tak* az
utánam jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *Ivan lu hoźa jitod*
kaźalamna jastas János az ő hozzája jövőket látván monda. 3,
— *lu jubina jitodeta jastas* az ő utána jövőknek monda. 8. 10.

jitel (jitem, jiten) a' jövetele. *kad semla lu jubina jitel sag*
uvïset két vak ő utána jöttekor üvölte. 9, 27.

jita hadl (ita h.) jövő, levő nap, holnap.

C. *juvem, jivem* jött, Kv. *jej-hv* jönni; V. *jim* jövök, *ju* j
ji-ngve jönni.

jï atya. *ma an uśta jerśalem ma turum jïm jeźalt* én nem ak
rom ismerni én mennyei atyám előtt. 10, 33.

jï-anki atya-anya (szüle). *evi-poget ellalet jï-ankilal ohtij*
a' leány-fiúk (gyermekek) támadnak szüléjikre. 10, 21.

jï-pog atya-fi, egy atyának fijai. *tolta sagat jelšik pitmal latn*
kaźalas pa kad i jïpogńen onnan továbbra jutvájakor talála má
két egy*) atyafiat. 4, 21.

Kv. *jeg* atya.

jil le. *hun n'ing torïm pog ullen, jil korïja* ha te isten fi
vagy, essél le. 4, 6. — *jil sevïrla pa tuta jutla* levágatik és tűz
vettetik. 3, 10.

jillï alá, le. *lu jillï an pits, kevï ohtïna omdïm vorna* az
nem esett (rogyott), köre lévén rakva. 7, 25.

jilbija alá. *hanne-hojet kuret jilbija* az emberek lábai alá. 5,
jilta alatt, alá. *hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman an lon*

---

*) Mint egy testvér.

pa an lolimlat a' hol a' tolvajok alá ásván nem mennek be és nem tolvajlanak. 6, 19.

C. *jit* al, le; *jit hot* alház, pincze; *jit vot* alszél, éjszaki szél. Kv. *jot.* V. *jot.*

jil új, *jilip* új, *jilba* újra. *hoda jilba sema pitim Judej han* hol az újdon született judeai király. 2, 2. — *jilip jolipta* új folt.

jilbala-*ta* éledni. *lu longmalna luel jožel elta visle i evi jilbalas* ő bémenvén azt a' kezénél megfogta 's a' leány fölélede. 9, 25.

jilbata-ta éleszteni, feltámasztani. *mužingodet tungtaka verat, hiningodet sistamtat, užimodet jilbatat* a' betegeket egészségessé tegyétek, a' bélpoklosokat tisztítsátok, a' holtakat támasszátok fel. 10, 8.

C. *jêdep, jîdep* új = *jilip.* Kv. *jäl* = jil; *jält-uhv* = jilbata, *jältept-uhv* = jilbatata. V. *jält-ungv* éledni, éleszteni.

jink, l. *ink* víz. *jink elta edis* a' vízbül kijöve. 3, 16. — *jogan jinket ebitset* a' folyó vizei kiöntöttek. 7, 25.

C. *jink.*

jis, l. *is* öreg, *jis jah* öregek. *nen hulseta, muj jastim us jis jaha* tí hallottátok, mi mondva van az öregeknek. 5, 21.

jir, l. *ir* áldozat. *hun ning jiren tulen torim hota* ha te áldozatodat viszed isten házába. 5, 23.

Kv. *jur,* V. *jur, jir, ir.*

jitot, *jitel* lásd *ji-ta* jönni, lenni.

jim, l. *jem* jó. *jim ho* jó ember, *jim ho ulman* jó ember lévén. 1, 19.

jim pelak jó fél, jobb. *jim pelak sem* jobb fél szemed. *hun ning jim pelak semen ningen husl* ha a' te jobb fél szemed téged kisért. 5, 29.

jo meg, vissza, lásd *jolta.*

joupsa folyás, *jou-ta?*

joul, *vaj joul* lábszár kötö.

joul-*ta,* l. *jul-ta* vetni, ingatni, mozgatni; *jošna* v. *lujna joulta* kézzel vagy újjal fenyegetni; *joulipsa* vetés, mozgatás.

joulša-ta reszkedni, *joulsipsa* reszkedés.

jouland-ta egyszer vetni? *joulantipsa* vetés.

joulma-ta elvetni, *pungla joulmata* visszavetni.

joura görbe; *joura ungilpa* görbe száju; *joura lilba* görbe

lelkü, hamis; *jouraja* görbén; *joura tagaja* csapinós irányba; *jo*
raing görbés.

joura-ta görbülni, göndörödni, *jouraïpsa* hajlat, görbülés.

uptet jourata hajat göndöríteni.

joural-ta, jourla-ta görbülni; *lilna jouralta* lélekben görbül
tettetni, kétszinü lenni; *jourlïpsa* görbülés, csavargás.

jouraltï-ta görbíteni.

jouraś-ta görbülni.

jourd-ta csavarni, takarni; *jourtïp* takaró, pólya; *jourtï*
ravaszság.

jourtïjï-ta csavargatni, tévedésbe ejteni; *jourtijitot, jourt*
ravasz, álnok.

jourma-ta göngyölödni.

C. *jouraj, joura, jograh* görbe; *jour-ta* forogni, fúrni; *jour*
hamd-ta sebesen forgatni.

joutla-*ta* lőni, *joutlata ho* lövész; *joutlïpsa* lövés.

joutlïjï-ta lőddögélni.

C. *jevd-ta* lőni.

joh, *jog, juh* fa; *ńazïdta joh* mázoló fa, ecset.

jogan folyó. *jogan jinket* a' folyó vizei. *lu eltel pernaja lo*
giltïjiset Ordan joganna ő általa megkereszteltettek a' Jordán f
lyóban. 3, 6.

C. *jeaga*. V. *jâ*.

jogart ág? *jogart jug* ágas fa, villa; *kur jogart* térdhajl

C. *jâgart* ág. Talán *joura, jourad-ta*-tól.

jogo vissza, meg; lásd: *jo*. *Ivan luel jogo kadlta pits* Ján
öt vissza kezdé tartani. 3, 14. — *nen liṭïm šitak volpazen nen h*
jogo kertśal a' tí kivánt békességtök tí hozzátok visszatér. 10,

jogoś meg, vissza. *jogoś kerlatelna nïngïlan ara al manžila*
azok vissza fordúlatukban tík meg ne szaggattassatok. 7, 6.
jogoś pela visszafelé; *jogot* utó, *jolta* megöl, utól, *jolta ńogolta* u
érni, üldözni.

C. *joh*, Kv. *ju* be, meg; *jot* utó.

jogod-*ta* jutni, érkezni, jönni. *ma jogodlem, talanga ve*
luel én jövök (megyek), éppé teszem öt. 8, 7. — *jogots Israil*
juta Izrael földére. 2, 21.

johtïp, jogtïp béfogadó, kas, nyírhéj edény; *johtïpïje k*
szatyor; *johtïpsa* és *jogtïpsa* érkezés, jutás.

johtïpta-ta juttatni, iktatni, szerezni.

johtïla-ta, *jogtïlï-ta* gyakran jutni, érkezni, *johtïlodet* szállók, szállások.

jogtïjï-ta gyakran érkezni, halkkal érkezni. *madet nen hoža jogtïjillet ož sahna* a' mellyek hozzátok jönnek juh ruhában. 7, 15.

johtanta-ta, *johtantï-ta* összehasonlítani, *johtantïpsa* hasonlóság; *an johtantïpsa* külömbség.

johtanša-ta összeütközni.

C. *jogod-ta*, *johd-ta*; Kv. *joht-uhv*; V. *joht-ungve*.

jogom bozót (gestrüppe).

jol hódzsír.

jold-ta füstölni (hódzsírral); *joltïp* hódzsírra való edény; *joltïpsa* füstölés.

joltand-ta füstölni, *joltantïpsa* füstölés.

jolïh, *joloh* levegő, nedves; *jolhïpsa* nedvesség.

jol-*ta* foldozni. *jolïpsa* foldozás, folt. *nem hojat an ponl jolïpsa ïp sah elta* senki sem teszen foltot új ruhából. 9, 16.

jold-ta foltozni, *joltïpsa* folt.

jolta utol, *jolta sagat* hátulrul. *jolta sagat šužemïmna hanïmtïs lu sahlal sïl hoža* hátulrul jövén érintkezék ő ruhájinak széléhez. 9, 20.

jolta jogodta utólérni; *jolta sup* v. *šup* utó rész; *jolta supna, šupna* hátrafelé; *jolta šolp viš* hátulsó bélü lyuk, segglyuk; *jolta sah* bunda; *jolta olïp* utolsó fekvő hely, szent Mihály lova.

jong, *jang* 10. C. *jong, jang.*

jon utó, *jon šup* hát, hátulsó rész; *jon šupïl* segg.

jonk, *jenk* jég. *jonkna ebïdta tïlis* jégre öntő hó = május. — *jonkïng* jeges.

C. *jenk*. V. *jang*.

jonkta-*ta* útazni, forgatni.

jond-*ta* játszani; *kazïrna jondta* kártyázni; *šahmatna jondta* sakkozni; *ongïtna jondtot* sípoló.

jontïng játszós; *jontïp* játék; *jontïpsa* játszás.

C. *jantk* — *janth* — játszani.

jond-*ta* varrni, *jontas-ta* varrogatni. *lï holïplal jontasman ïïstodet* ő hálójukat varrván ülők. 4, 21. — *lap jondta* bévarrni.

C. *jond-ta*, *jund-ta* varrni. V. *juont-ungve*.

još kéz; *jožem, jožen, jožel* kezem, kezed, keze. *sar lu joželna*

lapát ö.keziben. 3, 12. — *jošlal ohtem…*
tetel. 4, 6.
još-sur kéz szára, könyök. *hoj nen elta pusl enmïltata lu luel*
i još sur palatkem ki tí közületek képes nevelni magamagát
ár egy könyökdarabnyival. 6, 27.
kardï jažet vas fogó, harapó fogó; *lunt još* lúd láb; *još it* réf;
…š-pat tenyér (*pad*).

jor úr. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki sem szolgál-
hat két úrnak. 6, 24. — *levïja izi tarmal, lu jorel lamba at us a*
szolgának bizony elég, ö ura félévé ha lett. 10, 25. — *un jor* nagy
úr; *voš lavïlta jor* kormányzó.
jorïng úri, büszke, elökelö; *jorïng ho, joring ne*, urias; *jo-*
rasla-ta uraskodni, büszkélkedni.
joraś-ta úgy tenni, mint úr, fontoskodni.
jormïltïjïta fontoskodni, úriaskodni.
Kv. *jor* méltóság, *joren* méltó, *jorl-ahv* tisztelni. V. *jor* **kevély,**
jorelaht-ungve büszkélkedni.

jor szamojéd, *jor-ho* szamojéd ember; *jor ogol* könnyü szán,
egyes embernek való.
C. *jaran, jargan* szamojéd; V. *jarn* szamojód, *jarn sun* sza-
mojéd szán.

jorema-*ta, joremï-ta* felejteni; *joremapsa* felejtés.
C. *jarad-ta, jard-ta, jorog-ta* felejteni; Kv. *jorevl-uhv*, V.
jorul-ungve felejteni; *kot jorulem* elfelejtek; *jorulaht-ungve* felejtkezni.

jotlang sark, *kur jotlang* láb sarka.
C. *jattang, kurjattang* láb sarka.

jovïmta-*ta* vetni, l. *joumta-ta*.

jovra, l. *joura* görbe; *jovraïng* = jouraing; *por javraïn…*
hajma?

jom esö, lásd *jert*; *jomïng* esös.
jomï-ta esni az esöröl. C. *jom* esö, mint *jert* is.

jomtï? *jomtï krek* bújaság? *jomtï krek verta pa ho-ne (ra*
ne) pilna házasságtörést követni el; *jomtï krek verta evi pilna*
jálkodni egy leánnyal.

jukan osztály, rész.
jukana gyanánt, részben. *nen mu sol jukana ulleta* tík a…
…gyanánt vagytok. 5, 13. — *sem sem jukana, pa penk p…*
…és fog fogért. 5, 38. — *ojanget, madet ho…*

ńatśalet, si jukana lïel ńatśala boldogok, a' kik a' felebaráton könyörülnek, azért rajtok könyörültetik. 5, 7.

jukand-ta osztályul nyerni, örökölni. *ojanget, madet romet, lï joming mu jukandlet* boldogok a' kik csendesek, szelídek, ők a' szent földet öröklik meg. 5, 8.

C. *jukan* osztály, sorsrész.

jug fa, *juget* fák. *izagat ulta jug, jim tïipsa an tajtot, jil sevïrla: už lajim juget ler hoža hojl* minden fa, jó gyümölcsöt nem váró, elvágatik: már a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10.

hom-jug koporsó. *hom-juget elta etïmodet* koporsókbul kijövök. 8, 28.

pum jug a' katlan fája, a' mellyen függ; *hala jug* = *hom jug* koporsó; *tut jug* tüzi fa; *naras j.* hegedű; *alta j.* hordható szék: *sobek j.* sámfa; *jink alta j.* szivattyú; — *jugïng* fás.

C. *juh* fa. Kv. *jejv*, V. *jiu, iju*.

jugol íj. *voj-hul jugol* vadász íj, melly magától lő; *jugol elta ńol jontlita* íjról nyilat lőni.

jugol-ńol íjnyil = fegyver; *jugol-ńolla* fegyvertelen.

juhlïje, juglïje íjacska.

C. *jogot*, V. *jaut, jajt*.

jugot, l. *jogot* utó, megint. *neljang atńen pa hadlńen uśltïjim jubina jugot lita langmas* negyven éj és nap böjtölése után megint enni akart. 4, 2.

hun jugot míg. *an uśle luel si vonda, hun jugot lu tajïs lu olïng pogel* nem ösmerte meg őt, míg szülte ő első fiját. 1, 25. — *si hus mans lï jelbina, hun jugot jogots* az a' csillag méne ő előttök míg eljutott. 2, 9.

C. *joh* meg, haza, *jokon* honn. Kv. *ju* be, meg, *jun* ben, honn V. *ju* bele, meg; *jun*.

jul-ta vetni. *al julat tïning tunen purset šožilïta tagaja* ne vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók tapósó helyére. 7, 6.

julta-ta vetetni; *jultala* vettetik. *turum nubït poget padlem turma jultalajït* a' mennyország fijai setét helyre vettetnek. 8, 12.

julma-ta vetni. *tob luel kim julmata ragïl* az csak kivetni való. 5, 13. — *menma luel i nïng elta julma* szakitsd ki 's azután vesd el te tőled. 5, 29. — *anta ńogajen izagat julmala tutïng śarasa* hogysem egész tested vettessék tüzes tengerbe. 5, 39. — V. ö. *jotïmta-ta, joulma-ta, joulta*.

jun ben, *jun taga* belső hely, belső. V. ö. *jugot*, *jògot*.

juntï-*ta* alakítani; *pa hurbïja juntïta* átváltoztatni.

Talán csak annyi, mint C. *jond-ta*, *jund-ta*, V. *juont-ungve* varrni. Vagy inkább V. *junit-ungve* kalapálni, Kv. *junit-uhv* ütni, csapni.

justam jutalom. *nïngïlana un justam ull turmet ohtïna* nektek nagy jutalmatok van az egekben. 5, 12.

justa-ta jutalmazni; *justïlï-ta* jutalmazgatni.

Kv. *just-uhv* jutalmazni, *justel* bér, jutalom.

juś szádló, dugó.

juśla-ta dugúlni; *juśta-ta* dugni, teli dugni; vágni, szúrni; *muhtï juśtata* általszúrni, fúrni.

juš, *još* kéz; *juš alta ho* vezető.

jur erő, hatalom, *jur muhtï* hatalommal; *jurna* erősen, *jurla* erőtelen, gyenge.

jurïpsa erő, hatalmasság; *jurïpsala* erőtelen.

V. ö. *jor* és *ur*.

juram barázda.

jurt haszon, nyereség, *jurtïng* hasznos.

jurtï-*ta* társalkodni? *rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtïja* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál 5, 27.

V. ö. Kv. *jurt* társ.

jurbïd-*ta* panaszolni; *jurbïtïpsa* panasz.

jurbïld-ta imádni, *jurbïltïpsa* imádság.

jud-*ta* vetni; *jutla* és *judta* vettetik. *jugjil sevïrla pa tuta jutla* a' fa elvágatik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *sevïrla pa tuta judla* 7, 19.

jutsajem vettetem. *al jutsajen nïngen turma hot libija* ne vetessél a' fogházba. 5, 25.

jub utó; *jubem*, *juben*, *jubel* utánam, utánad, utána. *ma jubem jitot ma kińźa tak* az én utánam jövő én nálamnál erősebb. 3, 11. — *manatï ma jubem* menjetek (jöjjetek) én utánam. 4, 19. — *manta pitset lu jubel* menni kezdének ő utána. 4, 20.

jubina után. *Vavilon voža kaslïm jubïna* Babilon városba költözése után. 1, 12.

juva jöjj, légy, l. *ji-ta*. *hoja jastalem*: *juva*, *i jogodl* a' kinek mondom: jöjj, és jő. 8, 9. — *langalem*, *sïstama juva* akarom, tisztává légy. 8, 3. — *lï horaspïja al juvatï* hozzájok hasonlókká ne legyetek. 6, 8.

juvïlï-ta lenni; *ńogenga juvïlïta* húsossá lenni, vastagodni.

juvïnd-ta válni, lenni. *šitaka* v. *husla juvïndta* elnémulni, csendes lenni.

C. *jivem, juvem* lett, jött. V. *ji-ngve* jönni.

L.

la, *lï* talan, *kaš-la* örömtelen, *nomïsla* esztelen; *nomïslapsa* esztelenség; *veïla* erőtelen, *semla* vak, *pernala* kereszteletlen, pogány stb., *hotla* ház nélküli, *horasla* éktelen, *hanila* nem titkos stb.

lajïm, *lajm* fejsze, balta.

C. *tâjem* fejsze. V. *langmi, lujmes.*

lak kerék, golyó, gyürü, kör.

lovï lak jó járom; *sem lak* szem golyó; *pal' lak* fül gyürü, fülbe való; *venšata lak* menyasszonyi koszorú; *sugum lak* fonal gombolyag.

lakïje golyócska; *sem lakïje* szem golyó; *lakïng* gömbölyü, kerék.

lakka körül, széllyel; *lakkïng* körös-körül. *lakkïpsa-ta* utazni, költözködni. *sï mans sit olïnpela izagat si mu lakka* hír mene a' felől mind ez országban. 9, 26.

lakka kerdta megkerülni. *an sohnïptaleta Israil vožet lakka kerdta* nem végzitek Izrael városait megkerülni. 10, 23.

Kv. *lah* világ, *lahve* széllyel. V. *lak, lah* kör, *lahu* kerék; *lahu* széllyel; *laku* is, *amp laku* a' huzó ebnek járma; *kér lahu voarem* vas kereket csinálok, megvasalok kereket.

lak-*ta* 1) pökni, hákogni; *vïrna lakta* vért pökni; *polsïngna lakta* nyállal megpökni. *lakïpsa* pökés.

2) enyvezni, ragasztani.

lakta-ta kenni.

lal öl, *lalïng* öles. C. *tet* öl, V. *tel*; finn *syli.*

lald-*ta* lélekzeni, lengeni; *laltïpsa* lélekzés, *lavirt laltïpsa* nehéz lélekzés.

C. *tït* lélekzés.

lanka széllyel, l. *lak, lakka.*

lanki evet. C. *tanga, tenki.* V. *lên, lejn, lin.*

A' legrégibb vogul és osztják szójegyzékekben azt találjuk, ogy vog. *šät lin*, osztj. *sot langa* = rubel, egy orosz pénz, szó sze-

rint *száz evetke* = egy rubel. Tehát az *evet* (bőr) pénz gyanánt szolgált. A' déli osztjákban *tenki* az evet; az oroszban *denga* most egy kis rézpénz, fél kopcka. Hajdan bizonyosan egy kopekát tett; egy *denga* egy kopeka volt. *Denga* pedig csak az ugor *tenki, langa, lin* (= evet), 's száz denga vagy kopeka = 1 rubel, azaz száz evet — *šät lin, sot langa.* Alább a' *ńuhki* alatt mutatjuk, hogy finnben *nahka*, esztben *nahk* is bőr, 's hogy a' régi eszteknél a' pénz *nagata* azaz bőr volt. Az oroszoknál is *nogata* egy régi pénz, mellyből négy egy *kuna*-t ért. *Kuna* pedig nyestbőr, 's mint illyen, régi pénz. Finnben *raha* = pénz, de a' szó a' lappoknál máig becses bőrt, szőrös bőrt »pellis ferina carior«-t jelent (lásd: De Vestfinska spåkens Kulturord-nak 168. lapját, Ahlgvisttől). A' magyar *marha* = pecus, egyszersmind pénzt is tett, *arany marha, ezüst marha* annyi, mint arany, ezüst holmi. — Kérdés: az oroszbul mentek-e a' dolognevek az ugorokhoz, vagy ezekből jöttek-e az oroszokhoz? V. ö. Vogul föld és nép, 105. lapját.

lank-*ta* fedni, ruházni; *lap lankta* befedni, *lankïp* és *langïp* takarás; *lankïpsa* fedés, napleáldozás; *tïlis lankïpsa* holdfogyatkozás.

langïl tető, *langlet* tetők. *losaltasa luel hot langïl ohtïja* állatték a' ház tetejére. 4, 5. — *sïmaltati hot langlet elta* hirdessétek a' háztetőkről. 10, 27. — *hod langïl* háztető, *olagun langïl* hajó fedele.

lankïša-ta rejtőzni. *vož an pusl lankïžata rep ohtïna lolman* a' város nem rejtőzhetik a' hegyen állván. 5, 14. — *lankïzïp* takaró = *lovï lankïzïp* ló takaró.

C. *langem, lïnkem* fedett.

langa-*ta* akarni. *langalem, sïstama juva* akarom, tisztáv légy. 8, 2.

langma-ta kezdeni kivánni. *ušltïjïm jubina jugot lita langma* böjtölése után megint enni kivánt. 4, 2.

C. *tangam* akarva, akart. Kv. *tanh-uhe* akarni. V. *tang-ung* Finn. *tah-t-oa.*

lankïr váll, *lankret* vállak; *han lankïr ho* királyi tanácsnok a' király válla (mellett) ember.

C. *tenger* váll.

langsïpsa reszkedés, ijedés.

langsald-ta rázni, *ogna langsaldta* fejet rázni; *langsaltïp* rázás.

lant liszt, gabona, halszálkával vegyült liszt pép; árpa kása

landï is, mert *lū landï* szárított halszálka, télre; *lantïje* liszteeske, pépecske.

lovi labïdta lant zab — lóetető gabona.

torïm lant manna.

lant har szántó föld, *lant har verta* szántani, *lant har verïpsa* szántás.

lant verta kevï lisztet csináló kő; örlő kő. -- *lï anta lant omïdlet anta evïdlet* ők se nem vetnek (gabonát ültetnek), se nem aratnak. 6, 26. — *seming lant* szemes liszt, dara; *novï seming lant* fehér szemes liszt = sáska. *lu levipazel us novï seming lant pa har voj mavï* ő eledele volt a' sáska és vadméz. 3, 4.

lant sem gabona, *lant pom* szalma: *akïdl šomši lant semlal, a lant pom tutna labïdl* gyüjti a' búza szemeit, de a' szalmát tüzben égeti. 3, 12.

lanting a' kinek, a' minek enni valója van; *lanting As, koling As* táplálós Obi, halas Obi.

C. *tant* gabona; *tant šeška* gabona madár = veréb.

lar sigér (maulbarsch).

laras, *larïs* szekrény, iskátulja féle.

C. *tares* tető, fedél, *hot tares* sátor teteje.

larbi méreg, étető, csalét.

larbïd-*ta* eloldani, kioldani, kifejteni; *jogoś larbïdta* megfejteni, leoldani.

larbïptïlï-ta fejtegetni; *larbïptïlïpsa* fejtegetés.

lat kor. *tolta sagat jelšik pitmal latna kažalas* onnan tovább mentében láta. 4, 21.

Kv. *lat.*

lat'ala-*ta*, *lat'alï-ta* számolni, külömböztetni, dönteni. — *lat'alïpsa*, *lat'alapsa* számolás, döntés.

Kv. *latkat-uhv* egyezkedni?

lap be; *lap verta* betenni, bedugni, bekeríteni, *lap verïpsa* fákkal bekerítés; *lap tugorta* bezáródni, *lap tuhrïpsa*, *tugrïpsa* bezáródás; *ńulïm lap tugrïpsa* a' sebnek összeforradása.

lap lap, *jod-lap*, *još-lap?* tenyér.

labïd-*ta* étetni; *tutna labïdta* égetni, tüzben emészteni. *lant pom an hurlata tutna labïdl* a' szalmát nem alvó tüzben égeti. 3, 12 — *czïmna labïdta* szoptatni, *iskina labïdta* fázni; *laptïpsa* étetés, fogyasztás.

labïdlaji-ta étettetni, tápláltatni. *nen turum azenna lïel labïdlajit* a' tí mennyei atyátok által tápláltatnak. 6, 26.

lapta-ta fogyasztani; *tutna laptata* égetni; *laptïlï-ta* fogyasztgatni.

lavema-ta enni (egyszerü cselekv.)

laptald-ta táplálni.

laptalśa-ta, laptïlśa-ta táplálkozni, de evődni is, p. o. *iskina laptïlśata ho* fázó ember, hideg által evődő ember.

A' *lavïd-ta* ige a' *le-ta, lï-ta* igének tétetője.

C. *tîv, têv* = *le* = en-ni; *tîpt* = *lavïd* = étet.

labïndï lepke.

labït hét, 's a' hét (septem, septimana), *labït-mït* 7-dik.

labït hoś jang vagy *labït moltas jang* 17.

labït jang 70.

labït hutmït hadl a' hét hatodik napja.

labït luńtï hét-szám, hetenkint. *voj leta labït* vaj evő hét, vajas hét, böjt. — C. *tâbet* 7.

lavïl-*ta* őrzeni, védeni, gondozni, legeltetni. — *hod lavïlta* ház-őr, *lavïlta ho* pásztor. *nïng elta edl lavïlta ho* te belőled jő ki őrző ember. 2, 6. — *mujsïr justam lavïlta pïldleta* miféle jutalmat fogok kapni. 5, 46. — *lavïlïpsa* őrzés, vigyázás.

lavïltot őrző. *lu lïlel lavïltot luel uštal* a' maga lelkét megőrző azt elveszti. 10, 39.

lavïlïm jah őrzők, pásztorok. *lavïlïm jah hugolmaset* az őrök elfutának. 8, 33.

lavïlśa-ta őrködni, őriztetni. *jelnašik lï elta lavïlśaset un purset pakït* távolabb ő tőlük őriztetik vala egy nagy disznó-nyáj. 8, 30.

lavïlśaman őrizkedve. *lavïlśaman ulat rogop jellï jastata jah elta* őrizkedve legyetek a' hamis prófétáktul. 7, 15.

lavïlsïpsa őrködés.

lavïrt, *lïïrt* nehéz, teher; *lavïrta verta* terhessé tenni; *lavïrta jum ne* teherbe esett nő.

C. *tâgert*. Kv. *tarvït*. V. *tarut* = teher.

lavïd-*ta* szólni. *takïlïje lavïdta* szidalmazni. *nen ojanget, hun nïngïlan arurna takïlïje lavïdta pidlajitan* tí boldogok, ha tí sokféleképen szidalmaztatni, rágalmaztatni fogtok. 5, 11. — *uksïm jasïngna lavïdta* csunyát, trágárságot beszélleni.

Kv. *lav-uhv, lat-uhv* szólni, V. *lau-ungv, lât-ungv*.

lavïm szén; *lavmïje* kis szén.

C. *lâvum.*

lam? *lam-ba* hasonló, féle. *levïja izi tarmal, lu jorel lamba at us* a' szolgának bizony elég, ha ura félévé lett. 10, 25. — *lï undrelna jevïr lamba ullet* ő belsejökben farkas-félék. 7, 15.

lamba ho felebarát. *takïlïje lïkażatot lu lamba ho ohtïja* hijába haragvó ő felebarátjára. 5, 22. — *lamba hojen nïng ohtïja nur tajl* felebarátod te ellened haragot tart. 5, 23.

le-*ta*, *li-ta* enni. *let-jaśta* enni, inni, *let-jaśta hot* ebédlőház. — *nen unltata hojen lel pa jańsl aktïpsa akïdta jah pilna* tí tanítótok eszik és iszik a' vámszedőkkel. 9, 11. — *muj nen leta pa jaśta pidleta* mit tí enni és inni fogtok. 6, 25. — *tutna leta* égni; *ar leta* sokat enni; *lela* étlen; *levïpsa* evés; *tutna levïpsa* égés.

letot az evő, az étel. *lïl letot kinża una an ull* a' lélek az ételnél nagyobb nemde? 6, 25. — *ar letot* sokat evő.

levïm evén, *levïman* u. a. *jelemelna levïm* lelkösmérete által evődvén. — *hanne-ho i ńań levïman an voll* az ember egyedül kenyeret evén nem él. 4, 4. — *levïmot* étel; *levïmot hon libina kavïrtïpsa* az ételnek a' gyomorban főzése = emésztés.

levïpas étel. *lu levipazel us* ő étele vala. 3, 4. — *ńań mung mosta levïpaseu mïja mungeu* kenyerünket kellő ételünket add nekünk. 6, 11.

levïndta fogyasztani.

Lásd: *labïd-ta, laptald-ta.* C. *tev-ta* enni. Kv. *te-hv.* V. *tê-ngve*

leïla-*ta, leïlï-ta* felvigyázni, ügyelni; *leïlata, leïlïta ho* felgyelő; *leïlïpsa* felügyelés.

V. o. *lavïl-ta.*

leh nyom, *pant leh* ösvény, útnyom.

C. *lêk* nyom (spur).

lekkar (or.) orvos. *tungtakodet an tajlet nuża lekkarna* egészségesek nem szűkölködnek orvos nélkül. 9, 12.

lel alacsony, *lel-kam* lapos, *lel-ta* szállani, reászállani. *lu lelïs libija* ő reászálla a' hajóra. 8, 23.

V. *tel-kve* alacsonyka.

leld-*ta* és *lelta-ta* terhelni, *leltïpsa* terhelés.

leń restség.

leni-ta heverni, restelkedni; *lenipsa* heverés.

leng, *lung* bálvány; — *lavïlta torïm leng (lenï)* őrangyal.

C. *tonh* 1) bálvány, 2) csúd. V. *long, lang.*

lenkïr, *lengïr* egér; *un lengïr* nagy egér, patkány, vakc dok; *tohlïng lenkïr* szárnyas egér, denevér.

C. *tenger.* V. *tänger; jäni tänger* patkány.

leś-kam széles, tágas, nyúlt. — *vitïng ovet pa leśkam juš let halta sorma* tágas ajtók és széles út visznek a' halálba. 7. 13.

leśkamtïlïjï-ta szélesedni, terjedni; *leśkamtïlïjïpsa* szélesed terjedés. Lásd *lel-kam* lapos.

leźala-*ta, leźal-ta* érni, lehető lenni, illeni, *leźalïpsa* ére kellés.

leźamata, leźam-ta érni, illeni, kelleni.

leźad-ta kelletni, illeszteni, késziteni, *jilba leźadta* kijavítani *velpas ulamna leźadta* fegyverruhába késziteni, fegyverezni; *par luela pajla leźatat* az ösvényt tegyétek neki egyenessé. 3, 3.

leźatïpsa illesztés, készítés, rendezés.

ler gyökér.

mû ler földi gyökér, pázsit; *lerïng* gyökeres. *lajim juget le hoźa hojl* a' fejsze a' fák gyökerén fekszik. 3, 10. — C. *turt;* Kt *tar;* V. *tar.*

ler, *lïr* ismert, nyilván való; *lerïng* ismeretes; *lera-jita* nyilván ná lenni, *lera-jûpsa* nyilván-lét, *lera-païdta* nyilvánítani, fölfedezni

lerama-ta látszani, nyilvánítani. *nem moltï an haniot, mado an leramïs* nincs semmi eltitkolva, a' mi nem nyilvánult. 10, 26. — *siršna lïla leramlem: ma nïngïlan nem huntsï an uśsalem* akko nekik nyilvánítom (mondom): én titeket soha sem ismertelek. 7 23. — *leramas, lu undrelna tajl jemïng lïl elta* imc, ő méhében visı szent lélektül. 1, 18.

leramd-ta, leramta-ta nyilvánítani, magyarázni, megfejteni *leramtïpsa* magyarázat.

lert ismeretes, bizonyos; *lerta-jita* nyilvánná lenni, *lerta jûp-* nyilvánná lét; *lerta païdta* nyilvánítani.

V. *têr-ungve* feltünni, feltetszeni?

lerma-*ta* fekünni, terülni.

lermïpsa ágy. *kila lermïpsajen vïja* kelj föl, ágyadat ve *Lu kilïs, lu lermïpsajel vïsle* ő felkele, ő ágyát vevé. 9, 6. 7.

lermad-ta fektetni, teríteni.

lermïlta-ta és *lermild-ta* teríteni, álmot vetni, aljazni. *ler-tipsa* terítés, aljazás.

lečïd-*ta* (or.) gyógyítani, *lečitïpsa* gyógyítás.

lep közel, *lepna* közelben. *siršna lu hoża lep jogotset lu unltïm jahlal* akkor ő hozzá közel menének ő tanítványai. 5, 1. — *Galïlej śaras lep šoštal sagat lu każalas* a' galileai tengerhez léptekor látá ő. 4, 18. — *hanne pog an tajl taga, hoda kuš ogel lep ragïldta* az ember fijának nincs helye, a' mellyhez akár a' fejét hozzá értetni. 8, 20.

leptald-ta térni, fértetni, *leptaltïjï-ta* u. a.

lepśa-ta térni, férni.

V. *lâp-ing, lâp-ungve* férni.

lepïld-*ta* csalni, *lepïldta ho* csaló, *lepïltïpsa* csalás.

lepïlśa-ta csalatkozni.

C. *tlapestem* csalt.

lebïn, *lïbïn*, p. o. *torïm hot lebïn* előháza a' templomnak.

lebïs galy, ág; *vïna reh lebïs* szőlő fürt; *lebïs reh* bogyó-fürt. *lebset, lepset* galyak, *lepsïje* kis galy, fürtöcske.

lepsïng galyas, fürtös

lebït lágy, *lebït sampa ho* lágy szivü ember.

lepta-jita lágyúlni.

leptamd-ta lágyítani, *leptamtïlïjï-ta* lágyítgatni.

C. *têbet* lágy.

levï követ, szolga; *levem* szolgám; *torïm levet* angyalok. *torïm levï olïmna luela każaśas* az isten követje álomban meglászott neki. 1, 20. — *torïm levet jogotset i luela lužitset* isten angyalai előjutának és neki szolgálának. 4, 11. — *levem olal ma hoża hoŕisman* szolgám van én nálam betegen. 8, 6.

levï a' Szoszvá-nak osztják neve. Vogulban *tajt;* a' Reguly-osztjákban *leu* a' neve ; *leu kudob* (kutep) *ar*, vogulul: *tajt kvätl eri* a' Szoszva közepéről való ének. Ez a' *leu* az osztják Szoszva, vogulul *man tajt* = kis Szoszva.

levïm, *levïman* evén, *levïpas* étel, lásd *le-ta* enni.

lï-*ta, le-ta* enni. *lita langmas* enni akara. 4, 2.

lï és *lij* fark, *lijla* farkatlan.

C. *teg, teuh* fark, V. *lî, lij, lig.*

lij lapos fa tál, *lija verta* lapossá tenni, kiásni.

liji-ta kiásni.

C. *têges* lapos.

lï (lu ő) ők. *lï anta lant omïdlet, anta evïdlet* ők se nem vet-

nek, se nem aratnak. 6, 26. — *l'iel Vipleem voža kitmalna jastas* őket Bethlehem városába küldvén monda. 2, 8. — *jastas l'iela* monda nekik. 3, 7.

lïirtap = *lavïrtap* teher, nehézség.

lïirtama-ta = *lavirtama-ta* nehezedni, terhesedni.

Lásd: *lavïrt.*

lïk harag. *hoj nïngïlana nomïs mas hondta vanamïm lïk elta* ki adott nektek gondolatot (tanácsot) futni a' közeledő harag elöl? 3, 7. — *lïka-ita* haragunni; *lika païdta* haragitani, *lik verta* boszantani.

lïkïng haragos, gonosz. *lïkïnga ula nïng kutïng hojen pilna* haragos légy a' te ellenségeddel. 5, 43.

lïkaś-ta, lïgaś-ta haragunni, boszankodni; *lïkaśïpsa* és *lïgazïpsa* haraguvás, bosszuság, keserüség.

lïkamd-ta, lïgamd-ta boszantani.

lïk, *lïkïm?*

lïkïm-ta történni, elötünni; *lïkmïpsa* történet, eset, történet-helye, *an-lïkmïpsa* ritkaság.

lïkma-ta történni, *lïkmapsa* történet, körülmény.

lïkmad-ta tehetni, valamit végrehajtani.

lïkśa-ta történni, megesni; *lïksipsa.*

lïkmïjilï-ta gyakran történni, történni szokni.

V. *lïkom* szerencse, *mänä lïkom* mi szerencse! — *lïkm-ung-* történni, sikerülni; *ät lïkmi* nem sikerül.

lïl lélek. *jemïng lïl* szent lélek. *lu undrelna tajl jemïng lïl el-* ő méhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *Isus jemïng lïlna tuv-us tal tagaja* Jézus a' szent lélek által vitetett volt a' pusztába. 4, — *hanne-ho lïl lavïlta torïm levï* az ember lelkét örző anyal, angyal.

lïlïng lelkes; *lïlba* lelkü.

lïlta-ta elpárologtatni, elgőzölögtetni.

C. *tït* = *lïl*, Kv. *lil*, V. *lil.*

lïl-*ta?*

lïld-ta zavarni, vegyíteni, *lïltïpsa* vegyités, zavarás, *vïr- lïl-tïpsa* v. *kali lïltïpsa* vérfertőzés; — *lïltïpsala* vegyületlen.

lïlśa-ta vegyülni, beleavatkozni; *potar kuta lïlśata* beszédbe avatkozni, abban résztvenni.

lïltïlï-ta vegyítgetni.

liltïpta-ta zavarni, keverni; *nomïsna liltïptata* valakit elméjében megzavarni, botránkoztatni.

lilla-ta megháborodni. *Irot han nomïsna lillas* Heródes király lelkében megindúlt. 2, 3.

Kv. *telit-uhv* botránkoztatni, *telil-uhv* fogódzani, botránkozni; V. *têl* gond, *têl-ungve* keveredni, *têlil-ungve* zavarodni, fogódzani, *têlit-ungve* keverni.

lil-*ta* sírni; *lild-ta* síratni, sírni, *liltïpsa* sírás, síratás. *kaźalas jah liltïpsana* látá a' népet sírásban. 9, 23.

C. *ťel-ťa* sírni.

ling gyenge; *lingamd-ta* gyengíteni, *lingamtïpsa* gyengítés.

lis hurog, tőr; *varas lïs* szőr hurog.

lir, *ler* ismert, *lirla* ismeretlen, *lirïng* ismeretes.

lir-ta világos, látható lenni.

liramd-ta nyomozni, kitudni, bizonyítani; *liramtïpsa* bizonyítás, kitudás.

li-*ta*, *le-ta* enni; *lita lidta* enni akarni, megéhezni.

lid-*ta* akarni, v. ö. *langa-ta* akarni. *samel lidta* igyekezni; *samna an lidta* nem igyekezni, mulasztani. *jim ver lidlem a anta jir* jó tettet akarok, de nem áldozatot. 9, 13. — *an lidl voľijita* nem akar vigasztalódni. 2. 18. — *tam hota šitak volpas lidlu* e' háznak békét kivánunk. 10, 12. — *hodï lidleta* a' mint akarjátok. 7, 12.

litïm kivánt, akart. *siršna nen litïm šitak volpazen lu ohtïja an jogodl* akkor a' tí kivánt békességtök ő reá nem jut. 10, 13.

litman akarván. *lu olïnpela sïjaldta an litman* ő végett hireszteln nem akarván. 1, 19.

leta lidlem ehetném; *leta lidtot* éhező; *litïpsa* akarás.

lit újj, ruha újja, *lit-sïl* újj szele, szegélye; *litïp* újjas.

V. *tajt* újj, újjas.

lib, *libi* edény, bél; *sola libi* só-tartó, *poškam libi* puska-cső, *ink mungta libi* víz lapát, *mortalata libi* mérő, mércze, *tut tulata libi* lámpás, *libeng* belső.

libi elta belőlrül; *libina* ben. *man longïllalam nïngilan jink libina* én keresztellek títeket vízben. 3, 11.

libija belé. *akïdl šomši lant semlal hožap libija* gyűjti a' búza szemeit a' csűrbe. 3, 12.

C. *tïbe, tigbi* bel, belső.

libas szabad, *libaza* szabadon, *libaza edlta*, v. *eslta* szabadon ereszteni.

lïbït levél, viráglevél, virág; *nebek lïbït* könyvlevél; *libtet (liptet) sugodta* leveleket fosztani; *kardï lïbït* vas levél, lemez; — *lïbïtla* leveletlen; *lïbïtpa* levelü, *un lïbïtpa nebek* nagy levelü könyv; *lïptïng* leveles, lombos.

C. *lîpet, lîbet*, Kv. *lupet*, V. *luopt* levél.

loj-*ta* függni; *lap lojta* betenni, *lojpsa* betevés, befüggés.

lojma-ta egyszer függni, leereszkedni; *šanšuh ohtija lojmata* letérdelni.

lojta, *lolta*, *lol-ta* állani; *lap lojta* elállani, *ulti lojta ho* által, elöálló; *nohla lojta* felállani, *jellï lojta* elöre állani.

lojbas, l. *libas* szabad, kötetlen.

lok, *loget* liliom. *vandatï harna ulta loget ohtïja* nézzetek a' mezőn lévő liliomokra. 6, 28.

lokel? *sem lokel* szempilla, szemhéja.

loh csont, *hon-loh* has csontja, oldalborda.

log hó fajd.

logï-ta kodácsolni, *logema-ta* egyszer kodácsol, *logemapsa* kodácsolás.

C. *luk, pegda luk* fekete fajd; *huj luk* kakas, *neng luk* jércze.

log öböl (bucht), tengeröböl.

C. *lôh*, V. *loag*.

logïs, *lugïs* barát, *logset* barátok, *logsïng* barátságos; *logsïpsa* barátság.

C. *tôgos* barát.

logïd-*ta*, *logïd-ta* mosni; *logidta ne* mosóné; *logïtïjï-ta* mosogatni, *logïtïjïpsa* mosogatás.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut-ungve*.

logod-*ta* köszörülni, esztergályozni.

lohta-ta u. a., *lohtïpsa* esztergályozás.

lohtïla-ta, *lohtïlï-ta* köszörülgetni, *lohtilïpsa* esztergályozás, köszörülgetés.

C. *toht-em* köszörült.

lola-*ta* olvadni, *lolïpsa* olvadás.

lolpi ólom, ón, *lolpïng* ólmos, *lolpïnga verta* megónozni.

C. *toppa* (nyilván = *tol-pa)* ólom; V. *tol-*, *tal-ungve* olvadni; *tolpa hatel* olvadó nap.

lol-*ta* 1) állani; *lolta jug paj* bokor (álló fa rakás), csalit. 2) méltó lenni. *ma an lollem, nïng ma hotema at longsen* én nem vagyok méltó, te én házamba hogy bémenj. 8, 8. — *pogel mola evel ma numbija tajtot manema an loll* fiját vagy leányát én nálamnál feljebbre tartó, én reám nem méltó. 10, 37.

lolïpsa állás, *lolïpsala* szakadatlan.

lolimta-ta megállani. *lolimtas si taga ohtïna, hoda navïrem us* megálla azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hus lolïmtïm kažalamna lï amïtset* a' csillag megállását látván ők örülének. 2, 10.

lolïmd-ta megállítani.

V. *lul-ungve* állani, *lulïmt-ungve* megállítani.

lolïm-*ta* lopni, tolvajlani, tolvajló. *lolïmta jah* tolvajok. *hoda lolïmta jah jilta sagat hïrman an longlet pa an lolïmlet* a' hová a tolvajok alá ásván nem mennek bé és nem tolvajlanak. 6, 20. — *lolmïpsa* lopás.

lolmah torkos borz.

C. *totmem* lopott, *totma* lopva, titkon; Kv. *tul-uhr* vinni, lopni, *tulp* vivő, lopó; *tulmeh* titkos, *tulment-uhv* lopni; V. *tulmah* tolvaj *tulmant-ungve* lopni.

lon húr, ér, ideg; *naras-jug lon* hegedű húrja, *kur hoža lon* ábszár kötő, inakból; *lon-kel* ín zsineg, *lon sugat* ín, idegczórna.

lonïje erecske.

C. *ton*, finn. *suoni*.

lonïs, *loňs*, *lunïs* dér, zúz, hó; *seming lonïs* jégeső, szemes hó, *potïm lonïs* fagyott hó; *loňs ravïjï-ta* havazni.

loňzïng deres, zúzos, havas.

loňzak szappan; *lonza ita* hülni, lásd *lunza ita*.

C. *toňt* hó. Magyarban a' *lom* »pruina in arborum ramis congelata«, *lomos* »pruinosus«, (finnben *lumi*) tartozik ide: ellemben a' *hó*, *hava* szó a' *tujt*-hoz való.

long bálvány, *longa pojkšata ho* bálvány imádó.

C. *tonh* bálvány.

longa, ebben: *longa jogan* Irtis folyó.

C. *tangat* Irtis; *tangat-jah* Irtis melléki osztják.

lonh-*ta*, *long-ta* 1) bemenni. *hota longset, kažalaset navïrem* a' házba bemenének, találák a' gyermeket. 2, 11. — *longïpsa* bemenés; naplemente.

2) *pernaja longta* keresztelődni; *longïm* keresztelődve; *longmal* keresztelődése. *hun Isus pernaja longmal jubina jink eľta edïs* midőn Jézus a' keresztelődése után a' vízből kijött. 3, 16. — *pernaja longïllalam* keresztellem a' sokat; *ma nïngïlan pernaja longïllalam jink libina* én titeteket keresztellek vízben. 3, 11.

longema-ta elérkezni; *longemïpsa* elérkezés.

longtïjï-ta bémenni. *longtïjat jermat ovetna* menjetek bé a' keskeny ajtókon. 7, 13. — *hoda lolïmta jah longtïjilet* a' hová a' tolvajok bémennek. 6, 19.

longïlta-ta bemenetni; *pernaja longïltata* keresztelni; *pernaja longïltïm iki* keresztelő atya, keresztelő. *Ivan, torïm pernaja longïltïm iki* János, isteni keresztelő, vagy szent keresztelő. 3, 1.

longïltiji-ta bémenetni; *pernaja longïltijita* kereszteltetni. *lu eľta pernaja longïltijiset Ordan joganna* ő tőle megkereszteltettek a' Jordán folyóban. 3, 6.

C. *tangam* bémenve, bément.

lonh-*ta*, *long-ta* hasadni, *longïm jug* hasadt fa a' tüzelésre.

longïd-ta hasítani, *longitïpsa* hasítás.

C. *langadem* hasított.

longanzïp csengettyű.

V. *longančup* és *lanšïp* csengettyű.

lonś-*ta*, *loś-ta* állani.

lonśta-ta állítani, állatni.

lonsïlï-ta széllyel állani.

lonsïmd-ta megállítani.

lonśan-ta felállani, *lonśanda-ta* felállatni.

loś-*ta* állani.

lośalta-ta és *loślta-ta* állítani, állítgatni; *noh losltata* felállítani. *pa lośaltasa luel langïl ohtïja* és állítá őt a' tetőre. 4, 5.

C. *ťondem, ťodem* állva, állott; Kv. *tunč-uhv* és *tuč-uhv* állani; V. *tunš-ungve* és *tuš-ungve*.

losta-*ta* nedvesíteni; *jinkna lostata* vízzel meglocsolni.

lośta-*ta* és *lonsta-ta* jelenteni, tanítani; *lonsïlï-ta* oktatni; *lonsïlïpsa* oktatás, tanítás.

loš-*ta* belökni.

lozïd-*ta* rént, lovat kifogni.

ložap, ebben: *jink talta ložap* szivattyú.

lor alacsony, sekély part; *lor važi* egy kacsa faj, *lor lunt* egy lúd faj, talán alacsony lábaikról.

C. *tôr* alacsony hely, lapos hely.

lord-*ta* beretválni, *lordta kežï* beretva; *lortïpsa* beretválás.

lot gödör, *ink lot* kút, tócsa; *mû lot* árok; *hala lot* sír.

lotïng gödrös, *lotïnga hïrta* által dúrni; *lotïng taga* gödrös hely, a' vadnak fekvő helye.

C. *lât* gödör.

lot folt, *lotïpa* foltu, *novï lotïpa* fehér foltu.

lotah, lotïh folt, *novï lotah* sápadtság.

lothïng foltos; *novï lothïng* sápadt.

lotham-ta foltossá lenni, *novï lothamta* sápadni.

lothamd-ta foltossá tenni.

Kv. *lal* folt, *lalt* u. a. V. *lalit-ungv* foltozni, *lalt* folt.

lotema-*ta* megbotlani.

lot'ala-*ta* számolgatni, l. *laťala-ta*.

lod-*ta* venni (emere), *lotïpsa* vét, vétel.

C. *tudem* véve, vett.

lop-ta, *lob-ta* szólni.

lobïjï-ta dadogni, súgni; *lobïjïpsa* dadogás, súgás.

Kv. *lav-uhv* mondani.

lobïjï-*ta* viszketni, *lobïjïpsa* viszketés.

lobas, *labas* élés kamara, pajta; *han lobas* koronai magtár; *lant tïnïta lobas* lisztes bolt, lisztet áruló bolt, *ńoga tïnïta lobas* mészárszék.

C. *tupas* (magazin).

lobïs törlő, ruha, vászon rongy; *jelbï lobïs* előkötő, *lovï lankta lobïs* ló fedő, takaró, *več potlang lobïs* homlok kötő.

lopsïng darabos, rongyos, szalagos.

lopsah lapos; *lopsah ńań* lepény; *lopsah vanži* lapos levelü fü, bojtorján; *vitïng lopsah* tág laposság, lapos föld.

lovï ló, *lovet* lovak; *har lovï* mén, *ne lovï* kancza, *haptï lovï* herélt ló, *šaš lovï* hátas ló; *lovï šavïta ho* lovász. — *pa mu lovï horazïp voj* idegen föld lova-féle állat = teve. 3, 4. — *lovet longta tot* ló-ól; *hurï lovï* vad ló; *lovï labïdta lant* zab; *loveng* lovas.

C. *tau*, V. *lu*.

lovat nagyság, magasság, termet, élet hossza. *mu lovat* környék, egész ország. *Isus jangas Halilej mu lovatna* Jézus megfor-

sz Galileában. 4, 23. — ...
ők kimenvén elhiresztelének felőle ...
31.
ulïm tal lovat három tél (év) hossza.
lovat vorna jum ho meglett ember ; un lovat nagy termet, aj
kis termet, aj lovadot kis termetü.
lovatïng temérdek, felséges.
lovatelna egész terjedelmében.
lovïl-*ta* evezni, *lovïlta ho* evező ember.
C. *tûp* evező. V. *tuop* evező és halnak úszó szárnya, innen
ajl tuop mell-szárny, előszárny, és elő evező ; *sis tuop* hát-szárny,
s hátulsó evező ; *sis perne tuop* kormány (hátat forgató evező).
lomïrd-*ta*, *lomïrtï-ta* ránczolni, *lomïrtïpsa* ráncz, *lomïrtïpsa*-
ing ránczos.
lomïrśata ránczolódni.
lomïd-*ta*, *lumïd-ta* ölteni, felölteni.
lomï-*ta* tévedni, *lomïpsa* tévedés.
lomïd-ta téveszteni, *lomtïpsa* tévesztés.
lomtïla-ta tévedezni.
lomtïpśa-ta tévedni.
C. *têbem* tévedt, *têbettem* tévesztett ; Kv. *tepl-ahv* tévedni.
lu ő, *luel* őt, *luela* neki.
lïn ők (kettős sz.). — *lu lu murel šavïjil lï kreklal elta* ő ő m[illegible]é-
lï ők (több. sz.). — *sïri antom hun lïn jega volta* p[illegible]it-
pét megőrzi ő büneitül. 1, 21. —
sangen előbb mintsem ők (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18.
lu csont, *og lû* agy, koponya ; *hul lû* hal szálka ; *još serkcep* ;
lû könyök, *kur śugos lû* lábszár ; *lankïr lopsah lû* vall lapoczka ;
pungïl lû oldal borda ; *šanšuh lû* térd kalács ; *šaš lû* hát gerincz.
V. ö. *loh* (lou, luu, lû).
lûng, luung csontos.
C. *teu, tlouh* csont. Kv. *lušem*, V. *lu* és *lušm*.
luj újj ; *un luj* nagy újj, hüvelyk újj ; *jontïsta luj* varró újj,
mutató újj ? *luj kar* gyüszü.
C. *tuj* újj ; V. *tuľe*.
lujt gyürü.
C. *tujit* ; V. *tuľe nur*.
luj-*ta* csörögni mint a' szarka.

luk, *lök* nyírfajd.
lukït, *log* öböl.
lukema-*ta, lukemï-ta* lökni; *libija lukemïta* belélökni, dugni.
lugol-*ta, luhlï-ta* rágni, kérődzeni.
luhlïli-ta rágcsálni.
luhlema-ta egyszer rágni.
C. *tohtem* rágott, rágva, megköszörülve. Tehát a' déli osztan *tohtem* rágott és köszörült: az éjszakiban *lugolta, luhlïta* i, 's *logodta* köszörülni.
lugïs, *logïs* barát, *lugset* társak. *hun ragija ulleta nen lugïsïlna* ha nyájasok vagytok tí barátjaitokkal. 5, 47.
C. *tôgos* barát.
lugup = *lubïh* merítő edény.
C. *tôgop* merítő háló (eishamen).
lul-*na? nem moltï antom hańatïmot, madot lulna jelba an edïs* mi sincs elrejtve, a' mi nyilvánosságra megint nem jő. 10, 26.
lulgep horgos pózna a' halak kergetésére.
lung, *long, leng* bálvány. *al vera nïngena lunget* ne csinálj adnak bálványokat.
lung nyár; *tal-lung* tél-nyár = esztendő; *i tal lungpa* egy s; *lung kudïp tïlis* nyár-közép hó = julius.
C. *tung* nyár; Kv. *tujmah*, V. *tuj* nyár.
lunk szeg, szálka. *muj ning vandlen lamba hojen semna ulta* c *ohtïja* mit nézesz te a' felebarátod szemében lévő szálkára? 7, 3.
lunk senkta szegezni, ékelni; *jourtïm lunk* csavaró szeg, csa; *naras lonet talta lunk* hegedü szeg; *lunkïja* szegecske.
lunkta-ta és *lunkïl-ta* szegezni; *lunktïpsa* szegezés.
Kv. *lig* szálka, szeg, *liht-ungve* szegezni; V. *lig, lij* szeg; — , *leh* (a' Pelimi vogulban).
lungïd-*ta* öltözni, lásd *lumïd-ta; lungïdta sah* öltözet, *luna-ta* öltözködni, takarózni. — *hun ning libina ulta novï turmana yïtśal* ha a' te benned lévő világosság sötétbe takarózik. 7, 3.
lungtïpta-ta öltöztetni, ékesíteni.
lungïd-*ta* olvasni, számolni; *lungtïm* olvasva, számolva. *nen* i *og-ubïtlan izagat lungtïmet* tí nálatok a' fejetek hajszálai is vannak mind olvasva. 10, 30. — *lungtïpsa* olvasás, szám.
lungïlta-ta számítani, fizetni.
C. *tungdem* olvasva, olvasott.

luńza-*ita* hülni, *luńzïd-ta* hüteni; *luńzïtïjï-ta* u. a. lásd *lonïs*, *lońs* dér.

lunt lúd; *aj lunt* kis lúd (anser bernida); *as lunt* Obi lúd, *lor lunt* parti lúd, alacson partokon tartozkodó? alacsony lábu?

lunting ludas.

C. *tunt*, V. *lunt*.

luntï, *lundï*, úgy látszik, egy a' *lundta*, vagy *lungta*, szám, szóval, tehát: *tal-luntï* évenkint, *tïlis lunti* havonkint. De többnyire *i* = egy, szó előzi meg a' szerkezetet, így:

i-hadl-lundï (egy-nap-szám) naponként.

i-labït-lundï (egy-hét-szám) hetenkint, hét számra.

i-taga-lundï (egy-hely-szám) mindenütt.

i-tal-lundï (egy-tél-szám) évenkint, tél, vagy év számra.

i-mesta-lundï u. a. mi *i-taga-lundï*.

lund-ta számolni, *luntïpsa* számolás. V. ö. *lungïd-ta* olvasni, számolni.

lužba (or.) szolgálat, *l'al' lužba* hadi szolgálat; *lušbana pidta* szolgálatba lépni.

lužid-ta szolgálni. *nem hojat an pusl lužidta kad jora senki* sem szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *lužitïpsa* szolgálat, *torma lužitïpsa* istennek való szolgálat.

lurïm vékony kötél a' halászatra.

lud-*ta*, *lod ta* venni; *ludta ho* vevő.

lup lapát, evező lapát; *lup verta ho* evező, evező-csináló.

lubïh = *lugup* merítő edény.

lumzema-*ta* hülni, lásd *luńza-ita*.

lumïd-*ta* ölteni, öltő; *lumïdta sah* öltő ruha. *el lumïdta sah kinźa una an ull?* a' test az öltő ruhánál nagyobb nem-e? 6, 25.

lumïtša-ta öltözni. *anta elen olïnpela al šugaśat, mujna lumïtśata* se testeitek felül ne aggódjatok, mivel öltözni. 6, 25.

lumïtliji-ta öltözködni. *Solomon han izagat ulta sïelna sicï an lumïtlijis* Salomon király minden való dicsőségében nem öltözködött úgy. 6, 29.

lumtïpd-ta öltöztetni. *harna ulta pom torïm hodï lumtïptal* a' mezőn való füvet isten úgy öltözteti. 6, 30.

L'

l'ak-*ta* folyni, *l'akïpsa* folyás; *vïrna l'akïpsa* vér has = *kalina l'akïpsa* is. V. ö. *lak-ta* pökni.

l'al' öl; *alta jug l'al'* építő fa öl, *tut jug l'al'* tüzi fa öl. V. ö. *lal.*

l'al' ellenség, had. *l'al'-jah* hadi nép, katonák. *manema pitïm l'al'-jah tajlem* nekem (szót) fogadó hadi népem van. 8, 9. — *l'al ho* katoná, *loveng l'al' ho* lovas katona.

l'alïng hadas, ellenséges, sereg.

l'alista vívni, csatázni; *l'alista ho* katona, *l'alipsa* csata.

Kv. *l'al'* ellen, *l'al'h* ellenébe, *l'alt* ellen; V. *l'äl'* ellen; *näng kuml'e katel l'al't l'ul'en* te minek állasz a' nap ellen?

l'al'd-*ta* lehelni, *nol sungna l'al'ta* az orr szögibe lehelni = súgni; *l'al'tïpsa* lehelés.

l'al'tïmd-ta valamit meglehelni.

V. ö. *lald-ta* lélekzeni.

l'abït 7, és a' hét; *l'abït og hadl* hétfő. V. ö. *labït.*

l'avïd-*ta* gyalázni, káromolni, szidni. *lu torïm l'avïdl* ő istent káromolja. 9, 3.

l'avidtot szidó. *jim jazïng jastat nïngïlan l'avidtodet olïnpela* jó beszédet mondjatok a' benneteket szidókra. 5, 44. — *l'avitïpsa* veszekedés, *l'avïtipsaing potar* szidalmazó beszéd.

V. *l'aut-ungve* szidni; *l'auti äm nobelom* szid (reám), haragszik reám.

l'avïd-*ta* mosni, *l'avïdta jug* mosó sulyok.

l'avema-ta egyszer mosni.

Kv. *lovt-uhv* mosni. V. *laut-ungve.*

l'amka húzó szíj.

l'eh nyom, l. *leh* és *lek.*

l'el'ta-*ta* megrakni, terhelni; *l'el'tïpsa* megrakás, terhelés, lásd *leltata.*

l'ogïd-*ta* mosni. *nïng uža pidten iršna nïng venžen l'ogita* te böjtölésedkor te képedet mosd meg. 6, 17. — *l'ogidta ne* mosóné.

l'ogitiji-ta mosogatni.

l'ogitïjïpsa mosogatás. — V. ö. *l'avïdta* mosni.

l'ol'-*ta* állani, méltó lenni. V. ö. *lolta.*

l'ol'a-*ta* olvadni; *l'ol'pi* ólom, *l'ol'pi nol* golyó. V. ö. *lola-ta.*

l'on (or.) len. C. *tong*.
l'ortśa-*ta* beretválkozni. V. ö. *lordta*.
l'othamtïpsa sápadság. V. ö. *lotah* stb.
l'opsah lapos, *an l'opsah* tál. V. ö. *lopsah*.
l'ugol-*ta* rágni, *l'uhlïpsa* rágás. V. ö. *lugolta*.
l'ubïd-*ta* (or.) szeretni, *l'ubïtïpsa* szeretés.

N.

naj, *naȷ* tüz, nap; *naj edta pelak* kelet; *najïng* napos.
C. *naj* tüz, nap. V. *nâj* tüz, fény.

najtśa-*ta* reményleni, *najtsipsa* remény, *najtsipsaïng* reményes, *najtsipsïnga verta* reményt gerjeszteni; *najtsipla, najtïpsala* reménytelen, hirtelen. Talán a' *najt* büvölö, jövendölö, szótól való, mellyből V. *ńajt-ungve* büvölni, jövendölni, Kv. *ńajtehl-uhv* jövendölni; tehát *najtśata* reménykedni, magát a' jövendővel bíztatni.

nak tag. *jima nïngena jil, hun nïn naklan el'ta i nak at ušl* neked jobb lesz, ha te tagjaidbul egy vesz el. 5, 30. — *hun naklan el'ta i mada nak at ušl* ha te tagjaidbul egy valamelly tag elvesz. 5, 29.
V. *näk* íz, tag, *näk-lu* csukló.

nag, *naj* nap, napfény. *nagem, nagen, nagel* napom, -od, -ja. *lu pardl lu nagla ellïta adïm i jim hanne-hojat ohtïna* ő parancsol ő napjának feltámadni rossz és jó emberekre. 5, 45.

nahsema-*ta* tüsszenteni, *nahsemapsa* tüsszentés.
C. *nahtes-ta* tüsszenteni.

nal nyél, *honza nal* pipaszár.
C. *nütl* nyél. V. *näl*.

nank veres fenyü. C. *nânk*. V. *nânk, nâng*.

nar és *narït* csupasz, lásd *ńar; narta verta* csupasszá tenpenket *narta verta* fogat mutatni, vicsorítani.
C. *nara*, V. *nar*, Kv. *nar* csupasz.

naras, *narïs* játék, *naras jug* hegedü féle.
narïsla-ta játszani, muzsikálni; *narïslata ho* zenész, muzsikus
C. *nâres* játék, *nâres juh* hegedü féle, *nâres-ta* muzsikálni.

narep a' hó leporolására való bot.

V. *nârep* poroló bot.

navïr-*ta* ugranni, futni.

navrïpsa futás, ugrás.

navïrma-ta, navrïma-ta hanyatt ugranni, vetődni. *roman purïs pakït izagat navïrmas rep elta śarasa* mindjárt a' disznó falka mind hanyatt ugrék a' hegyrül a' tengerbe. 8, 32.

noh navïrmata felugranni.

navïrmapsa ugrás.

navïrmïlta ugrálni.

navrïtla-ta ugrálni.

C. *naur-ta* ugranni.

namïk lágy; *namkïng* lágyas, *namkïng taga* lágyas hely.

namkamd-ta lágyítani.

C. *namak* gyenge, laza.

nambïr por, szemét, semmire kellő. *si vož elta kim etmanna nen kur-pad'lana hanïm nambïr hol parkatat* a' városbul kimenvén ti a' lábszáraitokra ragadt port rázzátok le. 10, 14. — *nambra sevïrta* kivágni, *nambra senkta* kibonyolítani.

nambrïng szemetes, piszkos.

ne nő; *ho ne* feleség; *rahta ne* rokon nő. *rahta ne pa ho ne mola evi panna al jurtïja* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne paráználkodjál. 5, 27. — *ezïmna labïdta ne* szoptató nő; *ne kalang* rén tehén; *samba voj ne* coeur dame; *puppa voj ne* carreau dame; *nenïje* kis nő.

C. *ne* és *neng* nő; Kv. *ne;* V. *nê.*

nel, *nil* négy; *nelna, nelna* négyen, négyen; *nel sungpa* négyszögü, *nel kurpa* négy lábu.

nel hoś jang tizennégy.

nel jang negyven.

nelmït 4-dik; *nel hoś jangmït* 14-dik.

C. *neda, neta* 4; Kv. *nile;* V. *nile.*

nel-*ta* nyelni, *nelïpsa* nyelés, mohó éh; *nelïng* nyelős, falánk.

C. *netlem* nyelt.

nelah ebben: *nelah pun* ebszőr, pih.

nelïk hering faj, kis hal.

V. *näläk.*

nen tík. *nen veśkaten* tí igazságtok. 5, 20. — *nen olïnpela*

magatok felől. *al nomïsatï nen olïnpela jastaman* ne gondoljatok, magatok felől mondván. 3, 9.

než mégis; tagadó mondatban: nem is. *torïm než tam kevet elta edltal evi-pog Avrama* isten még a' kövekbül is támaszt gyermeket Ábrahámnak. — *ma než an tïjilem lu sopeklal allijita* nem is vagyok méltó ő saruit hordozni. 3, 11. — *sud-sir elta než i hanžipsa pos mola i šurtïpsa an manl sidï hun* a' törvénybül még egy irásjegy vagy egy vonás sem megyen el addig. 5, 18.

V. *nes* hijába, csak.

neš tompa.

nešlta-ta tompítani, *nešltïpsa* tompítás.

nešmï-ta tompúlni, *nešmïld-ta* tompítani, *nešmïltïpsa* tompítás.

C. *ńeš* tompa, *nešmem* tompúlt, *nešmettem* tompított.

neži horog, *než:d-ta* horgot vetni.

ner-ta kenni, festeni, mázolni; *olïpna nerta* béfesteni; *novï vohna nerta* megezüstözni; *nerïp* festék.

nerša-ta dörzsölődni; *nerïslï-ta* veszekedésre hajlani.

V. *nêrep, nêrp* festék.

nerema-*ta* fosztani, rabolni; *neremïpsa* fosztás.

C. *ńeremem* fosztva, fosztott.

nerïji-*ta* tenni, cselekedni, bánni valamivel, vesződni; *pogatura nerïjïta* úriasan, zabolátlanúl cselekedni; *katkuta*, vagy *parohna n.* dühösködni. — *hodï lidleta, hanne-hojet nen pilna at nerïjilet, siršna nen izidï nerïjat lï panna* a' hogy akarjátok, az emberek tí veletek hogy tegyenek, tehát tík is úgy tegyetek ő velek. 7, 12.

nebek, *nepek* könyv, levél; *rud-nebek* nemzetség könyve; *kadna manta nebek* váló levél, elbocsátó levél. 5, 31. — *evïltata n.* hiteltető írás, felhatalmazás; *unltïjïlta n.* tanító könyv; *arïjita n.* énekes könyv; *im ajkol n.* evangelium, *imengen hojngen kadna marata n.* nöt-férjet elválasztó levél; *han nebek* ukáz, *hanšta n.* író papir; *još pos n.* v. *jos n.* nyugtatvány; *jastandta n.* szerződés, írott jegy, *jurdïdta n.* kérő levél, *lungtasta n.* számadás. *nem jasïnget n.* szókönyv; *pos n.* bélyeg papir, *pos nepket* per-irományok; *posïng n.* nyugtatvány, *pant n.* útlevél, *pamtïldta n.* parancs; *pojksata n.* imádságos könyv.

nebeking könyves, tudós, *nebeking jah* tudósok.

C. *nêbek, nípek* papir; Kv. *nepek* könyv, papir.

nem nem; *nem urna* semmi módon.

nem hojat senki. *nem hojat an pusl lužidta kad jora* senki
ı szolgálhat két úrnak. 6, 24. — *nem hojata al jasta* senkinek
szólj. 8, 4. — *nem hoda* semmikor.

nem hunti és *nem huntsi* soha. *ma nïngïlan nem huntsi an uś-am* én benneteket soha nem ismertelek.

nem tagana sehol.

nem moltï semmi. *nem moltï antom hańatïmot* semmi nincs
ejtve. 10, 26. — *lu už nem moltïja an patïmdta pidl* az már
ımire nem fog érni. 5, 13. — *nïng nem moltïna aja an ullen*
semmiben kisebb nem vagy. 2, 6.

nem-molti-kem se mennyi.

V. *nem; nem-kat* senki, *nem-kotl* sehonnan, *nem-mät (ne-mät)*
.mi.

nem név. *nem ponta* nevet tenni, adni. *nem luela ponlen Isus*
us nevet add neki. 1, 21. — *nem mata* nevet adni; *nem sagat*
ta névszerint híni, nevezni.

puš nem? obraś nem? nemba nevü. *Nazaret nemba voš* Naza-
nevü város. *holup nemba voj* galamb nevü állat, 10, 16.

nemïd-ta nevezni, *nemï-ta* is, *nemïpsa* nevezés.

nemïtśa-ta neveződni. *hotïng kužaj nemïtsa kuľet kańaźa* a' ház
neveztetik ördögök fejedelmének. 10, 25. *lu Nazarea nemïtśal*
azarenusnak neveztetik. 2, 23.

nemïtśatot neveztetett. *tïïs Isus Hristos nemïtśatot* született a'
ıs Krisztusnak neveztetett. 1, 16.

neman mert, névszerint? *lï neman kašla horaz vïlet lï ohtel*
mert szomorú képet vesznek magokra. 6, 16.

C. *nem* név; Kv. *nam;* V. *nem.*

nï-*ta* nézni, *an nitot* nem látható, titkos, *nïla* látszik, látható.
'*sema nïng torïm azena, madot an nïla* imádkozzál mennyei
ádhoz, a' ki nem látható. 6, 6. — *nïn torïm azenna at uśla, ma-an nïla, pa nïn azen, si an nïtot vandtot, sem vanman nïngena*
te mennyei atyád által tudatik, a' mi titkos, 's te atyád, az a'
ost látó, szem látomást adja meg neked. 6, 18.

nïlï-ta nézegetni, *nïlïpsa* nézés; *an-nïlïpsa* nem látás, *sem an-psa* vakság.

nil nyolcz, *nîlmït* 8-dik; *nîl hos* 18; *nîl sot* 80 és 800; *nîl sot*
ı hulïm 83; *nîl sot nîl* 808.

C. *nît*, *nîda* 8, *nîdamet* 8-dik; *nît hûs* 18; *nît sôt* 80 és 800.
Kv. *nol-lov*, V. *ńol-lu*.

nïng te; *nïng nimen* te nőd. *nïngen* téged, *nïngena* neked, *nïngilan* titeket. *ma nïngïlan pernaja longïllalam* én benneteket megkeresztellek. 3, 11. — *nen ojanget, hun nïngïlan ńavrïjita pidlajitan* tí boldogok, ha tík sértettetni fogtok. 5, 11.

nïngïlana nektek. *hoj nïngïlana nomïs mas* ki adott nektek tanácsot. 3, 7.

C. *neng* te és tí; Kv. *nag* te, *nan* tí; V. *näng* te, *nän* tí.

nïnk nyű, *nïnk voj* nyű. *hoda anta nïnk voj anta samï volla an verl* hol se a' nyű se a' penész nem emészt. 6, 19.

C. *nink* nyű; V. *ńing*, *ningve*.

ninktahne légy. V. *ńimser êgva* pók.

niži, l. *neži* horog, *niži kard* a' horog vasa.

nižilï-ta horgászni.

nižing a' hal teje; *nižing pohlet?*

V. *ńisin* hal teje; *ńisning kul* = *kum kul* tejes hal.

nišla-*ta* nyúlni.

nišlta-ta nyújtani; *nižiptï-ta* u. a. *nižiptipsa* nyújtás.

nir lábbeli, csizma; *nir kuš* lábbeli; *sah nir* ruha; *sugaing nïr* bőrös láda.

C. *nîr* csizma.

nïr vessző, pózna; *sojp tagïrdta nïr* szárító állás a' hálókra.

niršiki vesszőcske, poznácska.

C. *ńerem* vessző. V. *nir* vessző, *nir sau* bokor.

nirimd-*ta* elvenni, fosztani, l. *nerema-ta*.

C. *neremem* fosztott; V. *ńirmt-ungve* elrántani, fosztani.

nïp teher, vihető batyu, tarisznya; *nïpïje* tarisznyácska.

nïbït, *nubït* tartósság; *nibïtla, nubïtla* nem tartós, *hû nïbïtla* hosszú tartás nélkül.

nïm al, éjszak; *nïm vot* al szél, éjszaki szél.

nïm mû alföld = Sziberia; *nïm hola-vot* éjszak-keleti szél; *nïm kev olta vot* éjszak-nyugati szél. — *nïmiš* alá felé.

nïmïl, *nïmlet* havon járó bocskorok, szőrös réntalppal.

nïmïr kerek.

no (or.) de. *no lu jastas sit ohtïja* de ő monda arra. 4, 4.

nog, *noh* fel, *noh ismïta* felismerni, megtudni. *olïm elta noh*

rakïnmalna verïs sidï álombul felserkenvén tőn úgy. 1, 24. — *si ne noh kilïs i luela lužits* a' nő felkele 's neki szolgála. 8, 15.

nogïl, nohla fel, *nohla pela* felfelé.

nogiś fel felé.

C. *noh, nok* fel; Kv. *noh* és *nonh* fel; V. *nong* fel, *nongo* felé.

noh-*ta* sántítani, *nogïlï-ta* sántikálni, *nagïśa-ta* heverés által megmerevülni.

noh-*ta* nevetni, *nohtï ho* nevető ember.

C. *ńah* nevetés, *ńagam* nevetett, nevetve.

nogor toboz; *nogor jah* sziberiai czédrus, *nogor sem* czédrus mogyoró.

C. *nâgar* czédrus mogyoró. V. *när* mogyoró.

nor, *nïr* pózna, gyertyatartó. *asveśa put jilbija an omïsla, nor ohtïja* a' gyertya fazék alá nem tétetik, de gyertyatartóra. 5, 15. — *nor juh* pózna, a' mellyhez a' *vožim*, vészháló, alsó végit kötik; *nor laket* gyürük a' pózna két végén.

V. *nert* és *nerteh* gyertya.

nor gerenda.

nori fali oldaldeszka a' szánban és jurtában.

norït hidas, patka, a' mellyen hálnak.

norïm és *norom* híd, szárító pajta, tehát hídlás; *norom sogol*-*s torïm lojta norïm* szentség tartó; *hojta norïm* vaczok, háló-hely, ágy.

nord-ta hídalni, fával burkolni, kövezni, *nortïpsa* csinált út, kövezés; *jink ulti nortïpsa* vizen által való hidlás, híd.

C. *nart* híd; Kv. *nor* gerenda; V. *nor* gerenda, többesben *nort*; *kvol nor* ház fala; *nor-ungve* leterülni, *nort-ungve* teríteni; *nortkat-ungve* leterülni, p. o. *iu jole pates, jole ti nortkates* a' fa lesett, leterült.

nor gyürü, *nor-juh* gyürüvel való pózna, fa, a' mellyhez a' vészhálónak (*vožim*) két végét kötik; *nor-laket* gyürük azon pózna két végén; — *lujt nor* újjak gyürüje.

norïng gyürüs, *pal norïng* fülczimpa.

nobtald-*ta* elvitorlázni (*nubït, nobït, nïbït* tartósság, meszszeség?)

novï fejér, világos, világosság. *nïng an puslen než i ubït noa mujpa pïtïja verta* te nem vagy képes csak egy hajszálat is fejérré vagy feketévé tenni. 5, 36. — *turmanna om…*

un novï turum kaŝalaset sötétben ülő emberek nagy mennyei világosságot láttak. 4, 16.

novï semïng lant (fehér szemes fü) sáska. *lu levïpasel us novï semïng lant pa har voj mavï* ő étele volt sáska és pusztai állatnak méze. 3, 4.

novï ulït fejér haj, *novï ubïtpa* fejér haju; *novï jink požïh libina* tojás fejére; *novï nerïp* fejér festék; *novï sem lah* fejér szem golyó, fejérség a' szemben; *novï voh* ezüst, *novï vohna verta* ezüstözni; *novïja jis* világosodott; *novïja verta* fényesíteni, fejéríteni.

C. *nova, novi, nogi* fejér, *nova rok, roh* fejér róka, canis lagopus.

nom-*ta* gondolni, emlékezni; *nomït* emlékezet, *ma nomtemna* emlékezetemre, a' mennyire emlékezem.

nomïs elme, gondolat, *nomsem, nomsen, nomsel* elmém, -éd, -éje *nomïsna lïllas* elmében megháborodott. — *krek verta nomïsna* gondolatban bünt tenni. 5, 28. — *hoj nïngïlana nomïs mas* ki adott-t nektek tanácsot? 3, 7. — *lï nomsel uŝman jastas* ő gondolatjokat tudván, monda. 9, 4.

jim nomïs könyörület, jó tetszés. *jim nomïs kerta mung ohtïn*-a jót tégy (könyörülj) mí rajtunk. 9, 27. — *madot hoŝa izagat ul*-a *ma jim nomsem* a' kinél minden én tetszésem. — *adïm nomïs* g-o-noszság.

nomsa vïta eszébe venni, *nomïs verta* = *nomïs mata* taná-csot adni.

nomïsla esztelen, *nomïsla jah sidï verlet* esztelenek tesz-ek így; *nomïslapsa* esztelenség.

nomïlma-ta gondolni, emlékezni. *hun lu nomïlmas sit* midőn ő gondolja vala azt. 1, 20. — *hun nïng jiren tulen, pa nomïlmalen* ha te áldozatodat viszed és megemlékezel. 5, 23.

nomïlmata-ta, nomïlmad-ta emlékeztetni; *nomïlmatïpsa* emlékeztetés.

nomïs-ta gondolni, képzelni. *al nomïsat, ma jogotsem sud-sir pasagat verta* ne gondoljátok, én jöttem a' törvényt mássá tenni. 5, 17. — *al nomïsati nen olïnpela jastaman* ne gondoljátok magatokban mondván. 3, 9. — *lï nomïslet, lï ar potrelna hullajït* ők gondolják, ő sok beszédjök miatt hallgattatnak meg. 6, 7. — *muj vorna admas samlanna nomïsleta* miért gondoltok rosszat szíveitekben. 9, 4.

nomïsïp képzelet, gondolat, *nomïsïpsa* és *nomsïpsa* képzelés, *ïsïpsaing* képzelgős.

nomïsïl-ta képzelni, *nomïslïng* képzelt.

C. *nom-ta*, *num-ta* emlékezni; *namas* ész, emlékezet, *namseng* ꞏs, okos, *namas-ta* emlékezni, gondolkodni. V. *namt*, *nomt* ész, ékezet, *namtïng*, *nomteng* okos; *names-*, *nomes-ungve* gondolni; *ı-ungve* emlékezni. Kv. *numt* elme, gondolat; *nums-ahv* gondolni, lékezni; *numelmat-uhv* gondolni, emlékezni.

nomi, *numi* felső, *nomïlta* felülről.

nomna rén, *har nomna* bika, *hopti nomna* ökör.

nomsïra egy éves rén üsző.

nuj posztó, *nujïng* posztós. — C. *nuj*, V. *nuj*.

nuh-*ta* pedzeni (a' halról), vágni (a' madárról).

C. *noh-ta* vágni, elkapni (a' madárról); Kv. *nahv-uhv* ebben: *en ujt johtem tavame nahvsanel* a' szárnyasok jövén azt elkapda- Mát. 13, 4.

nuža (or.) szükség. *nen torïm azen uśl, mujsïr nuža tajleta* tí nyei atyátok tudja, miféle szükségtek van. 6, 8. — *nen turum uśl nen aradtel nužalan olïnpela* tí mennyei atyátok tud a' tí len szükségeitekrül. 6, 32. — *nužaing* szegényes, *nužaš* sze-rül.

nur harag. *lamba hojen nïng ohtïja nur tajl* felebarátod el-d haragot tart. 5, 23. — *nurïpsa* bosszúság, *nurïpsaing* bosszús.

nurïng haragos, gonosz. *nurïng ho* ellenség. *imaśa soraja nïng ng hojen panna* egyezkedjél ki előbb te ellenségeddel. 5, 25.

nurïng voj gonosz állat, kígyó. *nurïng voj ełta tïïmodet* kigyó ıtjai. 3, 7.

nurd-ta boszúlni. *nurtïs-ta* bűvölni.

nur vékony botocska, a' mellyre halat szúrnak, hogy meg-'jon; *asveśa nur* gyertyatartó. l. *nor*.

nur, *nor* 1) gyűrű, abroncs; *nuring* gyűrűs, abroncsos, *nu-put* katlan. *laket ohtïna ulta nurt kerdta* kereket megvasalni. 2) tengely.

V. *nur* gyűrű, *tuľe nur* újj gyűrűje, *nurïng* gyűrűs.

nubït, *nïbït* életkor, tartósság, örökké valóság. *nubtem, nub-nubtel* országom stb.

turum nubït mennyország. *at jogodl nïng turum nubten* jöj-te mennyországod. 6, 10.

urum nubta an lonhleta a' mennyországba nem me…

20.

nultïng tartós, örökké való. *i nubtïng* egy koru; *nubïtla* nem

…os.

Kv. *ńuv* nagyság.

num fel; *num hot* felház; *num holejt* délkelet, *num kevï* dél-
…ugat; *num tvj* felső tő, csúcs, *num pelak* déli oldal, *num taga*
…lső hely, oltár, *num vot* felszél, déli szél; *rep num* hegy felseje, háta.

numïn fent, *numïlta* felülről.

numbi felé, felső, felette. *numbi ševïnga jis* felette csendessé
lett. 8, 26. — *hun nen veśkaten numbija an pidl* ha a' ti igazságtok
felsőbbé nem lesz. 5, 20. — *unltïjilta ho untata hojel nambija an ull,*
levï lu jorel numbija an ull a' tanítvány a' tanítójánál nem feljebb
való, a' szolga ő uránál nem feljebb való. 10, 24.

C. *num, nom* fel, *num vot* felszél, déli szél, *numen, nomen* fenn.
Kv. *num*, V. *num, numen, numel* fel, fenn, felől, *numi* felső.

Ń.

ńah-ta nevetni. *ńahset lu ohtïl* nevettek ő rajta. 9, 24.

ńahim nevetve, *ńahming* nevetséges.

ńahïpsa kijátszás, megcsalás. *kaźalas ńahïpsa lu ohtïna mu…*
jah elta látá a' maga kijátszását a' bölcsek által. 2, 16.

ńahal-ta és *nahïl-ta* gúnyolni, kaczagni.

ńahmïltï-ta gúnyolni, *nahmiltïpsa* gúnyolás.

C. *ńah, ńâh* nevetés.

ńahsim kopoltyú, l. *ńohsïm*.

C. *ńahsem, ńansem*; V. *ńahsem*.

ńali kanál, *ńalina jaństa* kanalozni, kanállal inni.

C. *ńala*, V. *ńali*, *ńalujem* kanalozok.

ńalïm nyelv, *tut ńalïm* láng, *tut ńalïmna edta* lár…

ńalïmla nyelvetlen, néma, *ńalïmlaot* a' néma. *ńa…*
tardta pits a' néma beszélleni kezdc. 9, 33.

ńalmap nyelvü, *adïm ńalmap* rossz nyelvü, *jo…*
görbe nyelvü, dadogó.

C. *ńadam, ńadem* nyelv. Kv. *nilm*; V. *ńelm, ńil…*

ńań kenyér. *jasta, tam kevet ńańa at verśalet* mondd, e' kö-
: kenyérré hogy legyenek. 4, 3. — *ńań mung* kenyerünk. 6, 11.
ńań verta ho kenyérsütő; *tutïng ńań* lángon sült kenyér, lán-
; *mavïng ń.* mézes kalács; *put padi ń.* lepény; *torïm ńańet* ke-
ír az úr vacsoránál.
ńańïng kenyeres.
C. *ńań*, Kv. *ńań*, V. *ńań.*

ńar nedves, nyír. C. *ńorom* mocsár, V. *ńâr, ńär* vad vize
l, *ńäreng* nyirkos.

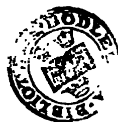
ńar kopasz, csupasz, lásd *nar; ńar-uh, ńar og* kopasz fej,
kurba mezítláb.
ńar-ta, ńarï-ta kopaszodni, *ńar oga jita* kopaszfejüvé lenni,
longïlta lemeztelenedni.

ńatïpsa vigyázat, *ńatïpsaïng* vigyázó, előrelátó.
ńatśa-ta kimélni, szabadúlni, könyörülni. *ojanget madet hanne-
katśalet, si jukana lïel ńatśala* boldogok, a' kik a' felebaráton
yörülnek, azért rajtok is könyörülnek. 5, 7.
ńatśïng könnyü, *ńatśingaśik* könnyebbé. *Sodom pa Gomor
ta si voź kińźa ńatśingaśik jil* Sodom és Gomorra városoknak
árosnál könnyebbé lesz. 10, 15.
C. *nod-ta*, Kv. *ńot-uhv* segíteni, lásd *ńod-ta.*

ńavïr hab, tajték; *ńavïrna edta* habozni, tajtékzani.
ńavïrśa-ta habozni, tajtékozni.
C. *ńâver, ńêver* tajték.

ńavïrem gyermek. *purïjat ńavïrem olïnpela* tudakozzatok
yermek felül. 2, 8. — *hoda ńavïrem us* a' hol a' gyermek volt.
ho ńavïrem férfi gyermek. *kitas velta ho ńavïremet* külde meg-
a' férfi gyermekeket. 2, 16.
aj ńavïrem pora gyermekkor; *ńavïrem tajta* szülni, *ńavïrem
a* nemzeni; — *ńavïremïng* méhben viselő.
C. *ńaurem, ńeurem* ifjú, fiatal, *aj ńaurem* gyermek. Kv. *ńaur
al*, csikó; V. *ńaurem* gyermek.

ńavrïjï-*ta* 1) megbeszélleni, alkudozni; *ńavrïjïpsa* alkuvás.
rágalmazni. *nen ojanget, hun nïngïlan ńavrïjïta pidlajitan* tí
dogok, ha tí rágalmaztatni fogtok. 5, 11.
ńavrïjïta-ho rágalmazó; *torïm ńavrïjïta* istent káromolni
rïjïtot káromló.
ńavrïjïlï-ta megbeszéllgetni.

ńamïk puha, lágy; *ńamka* barátságosan.

ńamkamd-ta puhítani, lágyítani. Lásd *namïk.*

C. *ńamak* gyenge, laza.

ńïlïm seb, *ńïlmïng* sebesült, sebes. l. *ńulïm.*

ńohsïm, *ńahsïm* kopoltyu; *hul ńohsïm* hal kopoltyu.

ńoga test, hús; *nïng ńogajen* te tested. 5, 29. — *sorïm ńoga* és *hala ńoga* halott, holt tetemek; *sem ńoga* szemhéj, *penk ńoga* foghús, ínyhús; *ńoga anpardta hadl* húst tiltó nap, böjtnap; *ńoga leta hadl* húst evő nap, nem böjt nap. *ńogaïng* húsos, kövér; *ńogala* sovány, *ńogala ita* v. *pidta* soványodni.

C. *ńôga, ńôgo* hús. Kv. *ńoul, ńovl* hús, test. V. *ńaul* hús.

ńogal-ta, *ńohla-ta* mozdúlni; *i pelka ńohlata* félre lépni.

ńogald-ta mozgatni, feléreztetni; *ogna ńogaldta* fejet rázni; *ńogaltïpsa* mozgatás, felérzés; *ńogaltïp* hinta, bölcsü.

ńogalśa-ta inogni.

ńogalľa-ta, nogallï-ta ide-oda mozogni.

ńogaltma-ta megindúlni.

C. *ńogod-ta* mozdulni, inogni, *ńohtïm* inogva, *ńogattem* mozgatva, hintáztatva. Kv. *ńov-uhv* indúlni, mozogni, *ńoult-ahv* mozgatni.

ńogol alacsony.

ńogol-ta utána menni, nyomozni, üldözni; *jolta ńogolta* utól érni, üldözni.

Kv. *ńoultaht-uhv* utána menni, következni. V. *ńaul* nyom, *ńaul-ungve* követni, üldözni, *ńaulkat-ungve* u. a.

ńogos nyuszt.

C. *ńôgos,* V. *ńohs* nyuszt.

ńogor-ta, *nohrï-ta* faragni, gyalúlni; *ńohrep* faragó kés, gyalu.

ńogord-ta, ńogard-ta gyalúlni.

C. *ńogrem, ńohrem* faragott, gyalult.

ńogom-ta futni.

ńol orr, fok, hegy; *siski ńol* madár orr, *šajput ńol* sárkány.

ńolïp orru, *un ńolïp* nagy orru.

C. *ńot, ńat* orr. Kv. *ńol, ńol-šam* orr-szem, arcz. V. *nal* orr, hegy.

ńol nyíl, *kardï ńol* vashegyü nyíl; *ńolïje* nyílacska, szeg

C. *ńot, ńatl* nyíl; V. *ńâl, ńâl näl* nyíl nyele, *ńâl kêr* nyíl vasa = *kardï ńol.*

ńolïjï-*ta* nyalni, *ńolïjïpsa* nyalás.
ńolïd-ta nyalni; *ńolïlï-ta* nyaldosni.
C. *ńadl-ta* és *ńadaj-ta*; az utóbbi reflexiv alak.
ńol-*ta* hámozni? hámlani? — *ńolta kev* malom kő.
ńold-ta, ńolta-ta őrleni; *ńoltïlïta* őrlegetni, *ńoltïlïpsa* őrlés.
ńoltśa-ta szét őrlődni.
ńolïm-ta, nolïmd-ta szőrt ereszteni, vedleni.
C. *ńotem* fosztott; V. *nuj-ungve* nyúzni, (lappul: *nuollat, nuollet* vetkezni.
ńońmïld-*ta* nevelni, *ńońmïltïpsa* nevelés.
ńongïl geny, *ńonglïng* genyes, *nonglïpsa* genyedés.
ńongïlśata genyesedni.
ńozï-*ta* kenni, *ńozïpsa* kenés.
ńozïd-ta kenni. *nïng ogen nozïta* te fejedet kend meg. 6, 17. — *sel vohna (novï vohna) ńozïdta* megezüstözni; *ńozïtïpsa* kenés.
ńožïtïpsa meghintés; *vïrna nožïptïpsa* vérrel meghintése az áldozati állatnak. V. ö. *ńozï-ta.*
ńorsi *paj* bokor, cserje.
ńord-*ta* nyomni, sajtolni, *ńordta jug* széna nyomó fa; *ńortïpsa* lenyomás.
ńortïlï-ta nyomogatni; *ńortïlïpsa* nyomogatás.
C. *ńord-ta, ńorod-ta* nyomni.
ńod-*ta, ńotï-ta* segíteni, reményleni, hozzá tenni. *lap ńodta* előre lépni; *ńotïpsa* segítés, reménylés, előre lépés, hozzáadás.
ńotïlï-ta segítgetni. V. ö. *ńatïpsa* és *najtśata.*
C. *nod-ta,* Kv. *ńot-uhv* segíteni.
ńomïn, *ńomnïng* kényes, gyengéd
ńomïnlï-ta kényesztetni, puhítani.
ńuki bőr; *ńuki antïp* bőr öv. *antïptïjïlśas ńuki antïpna* övedzik vala bőr övvel 3, 4. — *ńukïng* bőrös.
Jegyzet. Finnben *nahka,* esztben *nahk. Nogata* egy régi orosz pénz, a' hajdani esztekńél is *nagata.*
ńugol-*ta, ńuhlï-ta* üldözni, *jolta-nuhlïta*; *ńuhlïpsa* üldözés.
ńugod-ta hajtani. V. o. *ńogol-ta.*
ńugum-*ta* és *ńugomta* felelni; (ńugumïm), *ńugamman* felelvén. *sotnïk jogoś ńugamman luela jastas* a' százados visszafelelvén, monda neki. 8, 8.

ńuhma-ta felelni. *Isus sit ohtïja ńuhmas luela* Jézus arra felele neki. 3, 15.

ńugmïlï-*ta* leányt kérni, *ńugmïlïpsa* leánykérés.

ńul ebben *ńul-velïpsa* sebütés, verekedés.

ńulïm seb, *ńulmïng* sebes, sebesült, *ńulmïnga verta* sebesíteni.

ńulïmd-ta és *ńulmïld-ta* sebzeni.

C. *ńûlem* seb; de van *ńut-ved-ta* is, verekedni, mi azonos a' *ńul-vel-ta*-val; V. *ńulem*, *ńulm*, (V. Pelïm. *ńali* seb), *ńulmïng* sebes, sebzett.

ńuld-*ta* reáesküdni, átkozni. *volla al ńulta* soha ne esküdjél. 6, 34.

rohpa ńultot hamis esküvő.

ńultïpsa eskü, esküvés. *ńultïpsajen pasagat al vera, no sit... vera, hodï ńultsen torïm jeżalt* esküdet mássá ne tedd, hanem úgy tegyél, a' mint megesküdtél isten előtt. 5, 33. — *ńultïpsa elta man...ta* esküt törni.

ńultśa-ta esküdözni, összeesküdni. Kv. *ńul* eskü, *ńul aš* eskü, *ńul-uhv* és *ńult-uhv* esküнni.

ńurïm mocsár, *ńurmïng* mocsáros.

C. *ńorom*.

ńurśa-*ta* lesütni, *il ńurśa-ta* (szemet) lesütni.

ńuvel-*ta* verekedni; *ńuvelta ho* verekedő. Lásd: *ńul-vel...* (*ńul-vel-ta*).

ńumïr kerek, *ńumïr podalïje* kerek csomócska, golyócska. *ńumïrot* kerek valami; *ńumïrotïje* kerekecske. Lásd: *ńïr...ïr*.

S.

sajk, *sajt* józan, éber, eszes.

sajkal-ta ébredni, józanodni.

sajkad-ta, sajgad-ta felkölteni, ébreszteni, vidítani.

sajgïm-ta ébredni.

C. *sâu*, *sâven* éber, V. *sajk*, *sajkal-*, *sajkel-ungve* ébredni; *sajket-ungve* ébreszteni, *sajhtâl (sajktâl)* bolond.

sajla-*ta* védelmezni, *sajlapsa* védelmezés. V. *saj* csend es?

sajna (or.) megett.

sajt, *sajk* józan, éber, derült, víg. V. *sajt* és *sajk*. Kv. *sajt* mélet, ész.

sajt, *sajït* szerint = *sagat*.

sajma kölcsön, *sajmaja mata* kölcsön adni, *sajmaja vïta* lcsön venni.

sajmata kölcsönözni; *sajmapsa* kölcsönzés.

Kv. *saj* ajándék?

sak gyöngy. Kv. *sak* gyöngy; V. *säk* serét.

sakar (or.) czukor.

saklat (or.) zálog. *saklada ponta* zálogba vetni, *saklat vïta* ogot venni.

sah csuklyás bőr ruha, mind férfinak, mind nőnek; *langïsta* ágytakaró; *sah-kušgnen* ruházat.

C. *sah;* V. *sau* bőr.

sahsï kövérség, *sahsïng* és *sahsang* kövér.

C. *sahse* kövérség, faggyú, *mît-sahse, mîs-sahse* vaj (tehén); *sahseng* kövér. P. v. *saj-vuaj* = vaj.

sagat 1) szerint, ként. *pora sagat, mada mu lra jah el'ta pu-* az idő szerint, mellyet a' bölcsektül megtudott. 2, 16. — *to-jastïpsa sagat* isten mondása szerint. — *hodï sagat* miként.

2) ért. *kad siški tïnïšalet i aj sel voh sagat* két veréb vétetik kis ezüst pénzen. 10, 29.

3) kor. *Halilej šaras lep šoštal sagat lu kažalas* a' Galileai erpartján mentekor látá ő. 4, 18. — *kad semla lu jubina jitel t uvïset* két vak ő utána jöttekor kiálta. 9, 27.

jolta sagat után, *tolta sagat* onnan, *jilta sagat* alatt, alá stb. *Isus tolta sagat jis* midőn Jézus onnan jött. 9, 27. — *tolta sa-elšik pitmal latna kažalas* onnan távolabb csvén-kor láta. 4, — *jolta sagat šužemïmna* utána lépvén. 9, 20. — *hoda lolïmta ïilta sagat hïrman longtïjilet* a' hol a' tolvajok aláásván bémen-. 6, 19.

izagat (i-sagat egyként, egyszerint) mind, lásd *izagat*.

pa-sagat másszerint, más. *pasagat verta* másszerint tenni, változtatni. *ma antom pasagat verta jogotsem no sidet tarmadta* em megváltoztatni, hanem teljesíteni jöttem azokat. 5, 17.

C. *tet sagat* innen, *tem sagat* így, *hot sagat* hogyan.

sajït (annyi mint *sagat*) miatt. *hoj kadna manl lu imel panna*

anta pa ho panna krek vermel sajït a' ki elválik feleségétül nem más férfival bün tevése miatt. 5, 32.

sagïlti, ebben: *sagïltï paj* bokor, csalit.

V. *sau* p. o. *iu sau* fa sürüje, *ńir sau* bokor, vessző bokor.

san fa gomba. C. *sâna, saneh* nyírfa gomba.

sanhra prémzés, posztóból és bőrből.

sar szóró (lapát). *sar lu jozelna* szóró lapát ő keziben. 3, 12. — *ńań omïdta sar* sütő lapát; *kardï sar* ásó.

sar de. *moj-pori ohtïna ultodet tïštalet muj, muj moža lï pilna- veng-ho? sar jogodlet hadlet stb.* a' lakadalomban levők búsúlnak-e míg velek a' vőlegény? de jönnek napok. 9, 15.

saran szirjän, V. *särän, säreng.*

A' szirjänek az éjszaki Ural és Ob tartományainak kereskedőji hajdanban, sőt az újabb időben is; azért a' vogulok és osztjákok a' külföldit *saran*-nak nevezik. Így a' lazacz az osztjákokn- *saran hul* (szirjän hal), mert a' lazacz kerüli az Obot, azt tehát szirjän folyókból, Pecsorából, Dvinából, lehet csak kapni; — sa- *ran ong* szirjän szurok, bizonyosan finomabb szurok, mint a' b- földi. A' voguloknál is *särän âni* szirjän edény, mi *jangetïm* (fazekas keréken csinált edény); *särän kâp* szirjän sajka; *sär- tulilp* szirjän tréfa.

saras, *śaras* tenger; *halïm saras* holt tenger.

sastrak (or.) reggeli, *sastrakajdta* reggelizni.

sadïs-*ta* kötni, foltozni. *sojp sadïsta inïp* háló foltozó tű- C. *sadem* folt.

sabïl nyak.

hatïng sabïl (hattyunyak), egy 10—12 rézhúru zeneszerszán hattyú nyakkal.

sablïng, saplïng nyakas.

C. *sâbet, sâpet* nyak; V. *sip* nyak, *sip-lu* nyakszirt.

savep erkölcsü, szokásu, *adïm savep* rossz természetü; lásd: *sovï* szokás.

V. *sau* nóta, melódia, különösen: *êri sau* az ének nótája; *tan sau* zenedarab.

savïna szarka. C. *seuh, sauneng.*

sam szív. *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* az az ember avval a' nővel ő szivében bünt tett. 5, 28. — *namïk sam* lágy szív *jim sam* irgalom; *jug sam* fa-bél, *aj sam* gyávaság.

samïng szíves, *saminga tajta* szeretni. *azel mola ankel ma numbija samïnga tajtot manema an loll* az atyját vagy anyját én nálamnál jobban szerető, nem méltó reám. 10, 37. — *samïnga verta* bátorítani.

vina pela samïng borszerető.

sampa szívű; *lebït sampa* könnyelmű, *namïk sampa* lágy szívű; *ıj sampa* gyáva.

samipsa hajlandóság.

samaśa-ta szívesen tenni; *samaśapsa* kedv, hajlandóság.

C. *sem;* Kv. *šim*, V. *sim* szív.

samï rozsda, penész. *hoda nïnk vojna pa samïna volla verla* ' hol a' nyü (moly) és rozsda által semmivé tétetik. 6, 19.

samïjï-ta rozsdásodni; *samïjïm* rozsdásodott.

Kv. *simil* rozsda. Mát. 6, 19. V. *sim, simel.*

se az, l. *si*; *sega* azután, arra, *selta* onnan.

sej homok. *madot lu hotel omïts sej ohtïna* a' ki ő házát homokra ültette. — *sej hul* karcsu ponty (elritze).

sejïng homokos.

V. *sej* homok.

segï-*ta* ringani, lógni; *segïp* hinta, bölcső.

segïśa-ta ringatózni.

sela, *sela* puskapor, *selaïng* puskaporos.

C. *sita, sitla* puskapor.

sel fejér, *sel voh* ezüst. *panna al vïjat anta sorni voh, anta sel voh* e (magatokkal) ne vegyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt. 10, 9.

selta onnan *(tolta, jolta)*, lásd *se, sega. sit hoža ulat selta an moža* annál legyetek onnan kimenéstekig. 10, 11.

selu jajgatás, *selïpsa* zokogás. *sï Ramna śasl hollïpsa i sesa pa šenk numbi selu* szó hallik Rámában, sírás és zokogás és gyon hangos jajgatás. 2, 18.

selema-ta sírni kezdeni, vinyogni.

C. *ťel-ta* sírni.

selïd-*ta* és *selta-ta* vetni, dobni.

selïtand-ta vetődni, magát vetni.

selma-ta vetni, dobni.

sen, *seneg* serke.

C. *sêna, senneh.*

senï (or.) előház, pitvar, szín.

Kv. *sen.* Mát. 17, 4.

seniś pondró, nyű; *seniś-hïr* nyűfészek (madensack).

senïd-*ta* becsülni, árát meghatározni.

senïtïpsa becsülés.

senk-*ta* verni, kopogni. *lï pojkśata hotlalna nïngïlan senkta pidlet* ő imádkozó házaikban fognak benneteket verni. 10, 17. — *ova senkat, i nïngïlana puślet* az ajtón kopogjatok, 's nyitnak nektek. 7, 7.

nambra senkta porrá törni, *ra-ïja s.* összetörni, *seš pungïl s.* pofon ütni, *još padina s.* tapsolni, *voh s.* pénzt verni, *lankïr s.* vállat ütni, *jun kuretna s.* kirúgni, hátulsó lábakkal ütni; — *senkep* ütő, *senkïpsa* ütés.

senkïl-ta és *senkïlï-ta* ütögetni; *jega senkïlï-ta* összeverni.

senkand-ta csapni, megcsapni, *senkandtot* csapó; *senktantïpsa* csata.

senkanśa-ta verődni, verekedni, *senkanśata ho* verekedő; *pungla senkanśata* elvergődni, szabadúlni.

C. *sengem, senkïm* ütve.

seńs, ezekben: *sagolet seńs, handï s., ńorsi s.* nádfélék.

ser négy élü gerenda; *ultï ser* általgerenda; *ovï ser* ajtó fél küszöb.

C. *serak* fal, V. *sir* rúd, szarú fa.

sera talán ugyanaz, mi *ser; seraïng lup* kormánylapát. V. *sar* lapát.

serasla-*ta* alkudozni, kereskedni; *seraslïpsa* kereskedés.

serï-*ta* égni, *serïm* égés, égve; *serïjïpsa* égés, *sam serïjïp*... szív-égés, bú, szomorkodás.

serïlï-ta gyakran égni.

serïd-ta égetni.

V. *šär-ungve* égni, fölni, *šärum ńaul* tüznél sült hal; *šär*... *ungve* égetni; — *šêr-ungve* is égni.

serïm-*ta* csudálkozni, kétségbeesni, ijedni.

serïmlem csudálkozom; *serïmïm* csudálkozás, csudálkozva. *noh serïmman* fel, elcsudálkozván. *jah noh serïmman potarset* a' nép elcsudálkozván monda. 8, 27.

serïmta-ta, serïmd-ta csudálkozni, ijedni. *sit hulimna Isus serïmtas* ezt hallván csudálkozék Jézus. 8, 10. — *serïmtïpsa* csudálkozás.

serkema-*ta* csikorogni.

serkemapsa fogcsikorgás.

serd-*ta* és *serta-ta* bűvölni, jósolni; *serdta ho* bűvölő, jós.

sertïlï-ta bűvölgetni, babonázni, *sertïlïpsa* babonázás. Lásd: -*ta*, mi obdorszki osztják, *serd-ta* berezovi osztják.

serma *païd-ta* (tűzzel) kiirtani, elpusztítani, lásd *serï-ta, serïm* i, égés.

sermat kantár, fék; *sermat-kol* gyeplő.

V. *šermät* a' ló kantára.

ses ebben: *kardï ses* vas tőr, rókafogó vas.

C. *sese* csapda a' vad fogására.

seś tisztelet. C. *teštem* rendezett.

seda ott. *seda nomïlmalen* ott megemlékezel. 5, 23. — *seda n vïr manïpsana imi* ott rossz vérfolyásban (való) asszony. 9, — Lásd: *se, sega, selta.*

sep (tör.) zseb; *sepïng* a' kinek zsebe van. V. *šep, šäp.*

sevï szövet, fonadék, hajfonadék; *sevï kel* szalag a' fona-ban.

sevï-ta fonni; *kel sevïta ho* kötélverő; *sevïpsa* szövés, fonás.

sevïlï-ta fonogatni.

C. *seu* fonat, *sevem, sevgem* fonott; Kv. *sagem* fonott, *sag-uhv* i; V. *säg-ungve* szőni, fonni.

sevïs a' sajkának hátulja, *sevïs lup* kormányzó lapát, *sevïs un hoźa* u. a.

C. *sêves* sajka fara.

sevïr-*ta* vágni; *sevïrla* vágatik. *jïl sevïrla pa tuta jutla* el-atik és tűzbe vettetik. 3, 10. — *jug sevïrla pa tuta judla* a' fa ágatik és tűzbe vettetik. 7, 14.

sevïrand-ta vágni és vágó. *sevïrandta keži* vágó kés, kard. *jogotsem sevïrandta keži tuta* én jöttem kardot hozni. 10, 34.

pum sevïrta füvet kaszálni, *tut-jug sevïrta ho* tűzi fa vágó; *ïrta kardï* kasza; *sevrïpsa* vágás, vigályítás.

sevïrma-ta vágni kezdeni.

sem szem, *jink sem* víz csepp, *sugom sem, pun sem* háló szem; *ïm sem* három szem a' kártyában, *nogor sem* dió, mogyoró; *lant* gabona szem, *lant isim sem* korpa, *isim semet* polyva, talán in-b liszt-szemek; *sem utsïng* jelen való, személyes; *alïm* (?) *ńań* kenyér morzsa; — *semat* szem előtt, előtt, *torïm semat* isten

előtt; *hurïjat nen jim veren vorta hojet semat* őrizkedjetek a' tí jó tetteiteket tenni az emberek előtt. 6, 1. — *lep semna vantot* rövidlátó.

sema pidt szembe esni, születni. *Isus sema pits* Jézus született. — *jïlba sema pitïm han* új született király. 2, 2. — *sema pitïm mû* születés helye.

lu lant sem païlta harel sïstaml ő gabona-cséplő szérüjét tisztítja. 3, 12.

sem pelak félszemü, *semïje* szemecske; *semïng* szemes; *i semïng* egy szemü; *sempa* szemü, *i sempa* egy szemü, *joura sempa* kancsal szemü; — *novï semïng lant* fejérszemes szalma = sáska. — *lu levïpazel us novï semïng lant pa har voj mavï* ő étele volt sáska és pusztai állatnak méze. 3, 4.

semla (több. *semlet*) szemetlen, vak. *kad semla uvïset* két vak üvöltött. 9, 27. — *siršna šužemaset lu hoźa si semlet* akkor közelgetének ő hozzá a' vakok. 9, 28.

C. *sêm*, Kv. *šam*, V. *sem*.

seman *hadl tïlis* septemberhó.

si (or. *se*) ím. *si, evi undrelna vïl ime*, egy leány méhében visel. 6, 23.

si, *(sit)* ez, az. *Isus Hristos tïïpsa si horasna us* J. Kr. születése e' módon volt. 1, 18. — *ma si* én az (vagyok), magam.

si arat annyi, *si unat* olly nagy, *si huvat* olly hosszu, *si kem* annyi, *si kem ara* annál több, *si kut* a' közben, majd; *si vorna* az ért, *si vonda* addig.

si-miś ollyan. *ull muj nen kutenna simiś ho* van-e tí köztetek ollyan ember? 7, 9. — *hoda nen simiś jemïng taźen ull, toda i nen samen ulta pidl* a' hol a' tí ollyan szent kincsetek van, ott a' tí szívetek is fog lenni. 6, 21.

si mort annyi, annyira. *senk un votas, si mort hop humbetna temta pidsa* igen nagyon elszelesedett (nagy szél támadt), úgy hogy a' hajó a' habokban merülni kezdett. 8, 24.

sit *(si)* az. *sit izagat mijiśal* az mind megadatik. 6, 33. — *sit hulman Irod nomïsna lïllas* azt hallván Heródes, elméjében megháborodék. 2, 3. — *ojanget sidet, madot lilel sagat koňara volłd* boldogok azok, a' kik lelkök szerint szegények. 5, 3.

sidï úgy; *sidï-ke* tehát. *sidï aradtel rudet* így minden nemzetségek. 1, 17. — *Osip veïs sidï, lodï torïm levï pardïs* József tőn úgy, a' mint az Isten követe parancsolta. 1, 24.

sï és *sïj* szó, hang, hír, dicsőség; *sïem, sïen sïel* hírem stb. *sï Ramna śasl* szó hallik Rámában. 2, 18. — *sï mans sit olïnpela izagat si mû lakka* híre ment a' felől mind az országban. 9, 26. — *neš i Solomon han izagat ulta sïelna ulmen sidï an lungïtlijis* még Salomon király is minden való dicsőségében lévén, így nem öltözködött. 6, 29.

paľ-sïj hallás; *tur sïj* emberi hang; *sïj eslta* híre terjedni; *sïj verta* lármázni; *sïjïng* hangos; *i tur sïjïnga* egyhangulag.

sïjla hangtalan, siket, *tur sïjla-ita* elrekedni, *tur sïjla-jum* elrekedt.

sïlaš csendesen, hallgatva; *sïlaš jita* elhallgatni.

sïjald-ta és *sïjaltï-ta* híresztelni, hirdetni, dicsérni. *lu olïnpela sïjaldta an litman* ő felőle híresztelni nem akarván. 1, 19. — *lï at sïjallet nen torïm azen sit voına* ők hogy dicsérjék azért a' tí isten atyátokat. 5, 16. — *lï etmelna sïjalset lu olïnpela si mû lovatna* ők kimenvén híreszteltek a' felül azon föld környékein. 9, 31. — *sïjaltïpsa* híresztelés.

sijaś-ta hangzani, lármázni.

sïjema-ta megszólalni.

sïmïltata, sïjmïlta-ta hirdetni, prédikálni. *sïmïltata pits tal Judej mûna* prédikálni kezde a puszta Judeai földön. 3, 1. — *holïś jogodleta sïmïltat jastaman: turum nubït vanamas* a' hová juttok, hirdessétek mondván: a' mennyország elközeledett. 10, 7. — *sïjmïltïpsa* hirdetés.

sïmïltïpsa dicsőség. *nïng hoźa ull turum nubït i veï i sïmïltïpsa nubït huvat, jena* nálad van a' mennyország és hatalom és dicsőség örökkö amen. 6, 13.

C. *sej* szó, hang; Kv. *suj*, V. *sij*, *suj*.

sïj-*ta* rothadni, genyesedni.

sïjïm rothadt, *sïjïpsa* rothadás, genyedség; *sïjlïta* savanyodni, rothadni.

V. *säj* genyedség, *säjt-ungve* rothadni.

sïjïs sas, *sïjïsing* sasos.

C. *sîves* halászó sas (fischadler).

sïjï-*ta* fordúlni, *sïjïpsa* fordúlás.

sïjï'-ta forogni.

sijiśa-ta fordúlni.

sïjït tapló. C. *čeget, čiget.*

sïk vastag jég.

sikijak fecske. C. *čegajem.*

sïh ezekben: *sïh velta* agyon ütni, *sïh joudta* agyon lőni, *sïh evïdta* agyon vágni. Lásd: *śah.*

sïl szél; *mû sil* föld széle, part; *lït sïl* újj széle, karkötő. *hanïmtas lu sahlal sïl hoźa* érinte ő ruhájinak széléhez.

sïl'ïng széles, és szélen való.

sïltïl'ï-ta felfejteni, felvágni, *sïltïl'ïpsa* felfejtés.

V. *sil* szél, oldal.

silovat (or.) bűn. *silovat jim verta* magát kimenteni; *silovat jim verïpsa* kimentés; *silovat jim vohta* u. a.

sing *jug* szilfa; *tos juh* is.

sïngïm hegy, *sïngmïng* hegyes.

V. *šank* görbeség, *šangung* púpos.

sïs félbeszakadás, köz; *si sis* az alatt, a' közben, *sis ohtïja* arra, a' közre; *sizïng* ebben: *van sizïng* rövid tartásu.

V. *sis, ti sis* az alatt, *tal sis* tél alatt, tél közben.

siśki veréb. *kad siśki tïnïśalet i aj voh sagat* két veréb megvétetik egy kis pénzért. 10, 29.

arńal'ïm siśki pacsirta; *hot langïl siśki* ház fedelén lakó veréb; *hongra siśki* rigó.

C. *tant šeśka* veréb.

sïstep vakaró kés.

sïstam tiszta; *langalem, sïstama juva* akarom, tisztává légy. 8, 3.

sïstam samba tiszta szívü, *sïstam sambot* a' tiszta szívü. *ojanget sïstam sambodet* boldogok a' tiszta szívüek. 5, 8.

sïstamla tisztátalan.

sïstama-ta tisztúlni.

sïstam-ta u. a. és tisztítani. *lu el'a pernaja longïltïjiset Ordan joganna lï kreklal sïstamman* ő tőle megkeresztelkedtek a' Jordan folyóban, büneiket tisztítván (megbánván). 3, 6. — *lu lant sem païdta harel sïstaml* ő gabonaszem csépelő szérüjét megtisztítja. 3, 12.

sïstamd-ta tisztítani. *hïningodet sïstamtat* bélpoklosokat tisztítsatok. 10, 8. — *sïstamtep* tisztító; *penk sïstamtep* fog tisztító.

sïstamtïji-ta tisztúlni. — *lu izi kurïmna sïstamtïjis muž el'a* ő azon pillanatban megtisztúlt betegségétül. 8, 3.

sïs'al-ta tisztúlni.

Kv. *lišt-uhv* tisztítani, *lištïlaht-uhv* tisztúlni.

A' Kv. tanúság szerint *sïst (lišt)* igetöt kell fölvenni, mellynek ıazéka *sïstep, sïstam*. Azt a' töt lehet-e az orosz чисъ-tel összeıolni, a' mibül lesz чистить tisztítani, чистый tiszta stb. nem n. A' szirjänben *söstöm* tiszta (*šudaöś söstöm śölömajas = ojanstam sambodet*. Máté 5, 8.), azonos az osztják *sïstam*-mal. A' iben is *söstöm = sïstam* tiszta, *söstömt-nï* és *söstömtïnï = sïs-ta* tisztítani. Viszontag a' votjákban *śuza-nï, śuźa-nï* tisztítani, ·nek töjében nincs meg az *m* képző. Ezeket összefoglalva, a' töje gyanánt *sist, lišt, śuź* tünik elö; 's ez, a' magyar *tiszt-a* .l együtt az orosz-szláv чист-, *čist*-ből való-e? némi kérdés. z bizonyosabbnak látszik, hogy az osztják, szirjän, permi *sïs-söstöm*, nem így taglalható: *sïs, sös* (piszok?) és *töm, tam* ó = talan), minélfogva a' szó szirjän-permi kölcsönvét volna ztjákban. Ez ellen tanúskodik a' Kv. *lišt* meg a' votják *śuza*, — A' finn *siisti*, decens is ide tartozik.

sïr féle, törvény, rend, *pa-sïr* másféle, más; *i sïrna* közönséı; *ar-sïr* sokféle, sok. *lu hoźa tutlasa aradtel mužingodet arsïr na* ö hozzá vitetének minden betegek sokféle betegségben. 4, - *pasïr jušna manset lï irel pela* más úton menének ö országuk 2, 12.

sud-sir itélet, *pantïpsa sudsir* törvény, parancs; *seda nemmoltï ıtom* ott nincs rend; *hanneho sïr an tajtot* emberi törvényt nem , embertelen.

sïrla törvénytelen, rendetlen.

Kv. *sir* féle, példa; *šav sir* sok példa. Mát. 13, 3. — *ne-sir* en, *mat-sir* miféle, *šav-sir* sokféle. — V. *šir = ur* mód, kép; féle.

sïra egy éves rén.

sïram falat, darab.

V. *sirem* szelet, *ńań sirem* kenyér szelet; *sir-ungve* vágni.

sïri elöbb. *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* elöbb sem ök (ketten) együtt élni kezdettek. 1, 18. — *sïri imaśa si nna* elöbb békülj meg azon emberrel. 5, 24. — *sirija* elöre, ; *edta* megelözni.

C. *sira, sire* elöbb; *sâr* elöbb; V. *sâr* el, *sârt* elsö.

sïrïnda darázs, *sïrïnda tïgïl* darázs fészek.

V. *sir vuorp* légy.

sirsim szerzet, *sirsim og ho* apát, *sirsim imi, sirsim ne* apácza; *sirsim imet og ne* fejedelem asszony.

siršna (*si-irš-na*) akkor. *siršna mudra jah hola pelak ella jogotset* akkor a' bölcsek kelet felől jövének. 2, 1.

sit az, lásd *si*.

simiś ollyan, lásd *si*.

sït kielégített, kövér, *sït moža* elég, jól lakásig; *sïta verta* kielégíteni, jóllakatni.

sïtïng jóllakot, *sïtla* éhen.

sita (or.) szita.

sïmrï, *semri* sigér (barsch), *sïmrïng* a' hol sok sigér van.

V. *simri*.

sojm 1) hegyi folyó, patak; *ilbi sojm* forrás; *sojm juram* forrás.

2) vadnak fekvő helye. *sojmïng taga* vadnak fekvő helye.

C. *sôjem, sâjem* patak.

sojp háló, *sojpet* hálók; *sojp kevï* háló köve, a' melly a' hálót a' vízbe lehúzza; *sojp talta kel* háló húzó kötele; *sojp sogol* deszka, a' mellyen a' háló a' sajkában fekszik; *sojp sadïsta intïp* hálókötő tű.

sojbï-ta hálózni; *sojbïta jah* halászok; *sojbïta hop* halászó sajka.

C. *sâjep* háló (netz, reusse).

sous fonott kosár; *souzïje* kosárka.

soh, *sog* bőr, bekecs; — haj. *hïr soh* bőrzsák, *hon soh* has bőre, *mû soh* pázsit, *ńar soh* nyers bőr, *seń soh* a' színnek takarója, *verïm* vagy *toultïm soh* cserzett bőr; — *soh mil* bőr sapka; *ink soh* sár; — *pa sohna ulta* más bőrben = magán kívül lenni. — *sogïje* bőröcske, kis haj, héj.

sogïng, sohïng bőrös; — *ink sogïng* sáros, *mû sohïng* pázsitos, *seń sohïng* szín-takarós.

C. *soh* bőr, haj, héj. V. *sau*. Tehát: *saung mâ* nem »héjas föld, mint a' víznek ellentéte«, hanem »pázsitos föld.« V. o. *Egy vogul Monda*. M. Akad. Értes. IV. 1859. a' 386. lapon.

sogol deszka, *sohlet* deszkák (soglet); *hanšta sogol* író tábla, *hulta sogol* = *sojp sogol* deszka, mellyen a' háló fekszik; *šahmat sogol* sakkozó tábla; *sohlïje* táblácska, deszkácska.

C. *sâgat* deszka. V. *sogat, soht*.

sogon vég (szün-et), *sogonla* végtelen.

sogon-ta végződni, *an sogontot* véghetetlen; *sohnïpsa* vég.

sohnïm végződött, szakadt, *sohnema-ta* elszakadni.

sogonśa-ta végződni.

sogondta végezni, végező, végzés. *lïl sogondta moža veridtot* *ındliśal* élete végéig türő az üdvözül. 10, 22.

sohnïpta-ta végezni. *an sohniptaleta Israil vožet lakka kerdta* ı végzitek el Izraél városait megkerülni. 10, 23. — *hun Isus si* *nget sohnïptas* midőn Jézus ezen beszédeket elvégezte. 7, 28.

sogopta-*ta* fizetni, *sogoptïpsa* fizetés.

sogoptantï-ta lefizetni; *sogoptantïlï-ta* fizetgetni.

sogom czérna. C. *sugom*.

sol (or.) só.

solang sós. *nen mu sol jukana ulleta; hun sol lu veel uštal,* *ına mujna luel verlen solanga?* ti a' föld sava gyanánt vagytok; a' só ő erejét veszti, akkor mi által teszed azt sóssá? 5, 13.

C. *sat* só.

sol bél, *sol-kel* hasaló, a' befogott rénnek hasalója.

solïld-ta letekerni.

C. *sut*, *sot* bél (darm).

solomat (or.) híg lisztpép, vajjal, vagy zsírral.

soldat (or.) katona, *soldadet* katonák.

sondï-*ta* zendülni, *sondïtot* zendülő, *sondïma-ta* felzendülni, *dïmapsa*.

songep a' hó-korcsolyázásnál való bot.

sos hölgymenyét. C. *sos* (hermelin).

sos asz; *sosïlï-ta* aszogatni, aszalni, *sosma-ta* aszni.

sor-*ta* száradni, *sorïm* száradt, száraz, sekély; *sorïm lû* szá- :t hal szálka; *sorïm voj* a' kövér halbélből való étel, a' vendég mára; *sorïm noga* száradt hús, sonka; *sorïm taga* sekély hely.

sorïlï-ta száradozni.

sorlta-ta szárítani, *sorltïpsa* szárítás, *sorltïlśa-ta* száradozni.

C. *sôr-ta* száradni, *sôrom*, *sârem* száraz, *sôrettem* szárított; *sur-ungve* száradni, *surom*, *surem* száraz, kemény, *surt-ungve* ırítok.

sora (or. skoro) hamar.

soraja hamarább; *sorana* előtt. *soraja turum i mu volla manl*

hamarább az ég és föld elmúlik. 5, 18. — *si sorana, hun Isus jink el'a edïs* elöbb, hogy Jézus a' vízbül kijött. 3, 16.

sorïm sürü, l. *sor-ta, sorïm : sorma-ïta* sürüdni.

V. *sura* sürü, *surïng* u. a.

sorïm halál, dögvész, l. *sorm* ; *sorma païdta* megölni ; *jur ura sorïmna pożalïs* erőszakos halállal halt meg.

sorïmla halhatatlan ; *hanneho sorïmla ullal top torïmna evïlïpsa i jim veret sagat* az ember halhatatlan lesz csak az istenbe való hit és jó tettek által.

C. *sâram* halál ; finn. *surma.*

soroh pirosszárnyu ponty ; *soroh jogodta tïlis* junius (pontyhó, a' mikor a' ponty érkezik ?)

C. *sârah, sïrak* (plötze).

sorni arany. *majlïpsa tuset sorni, jeming onk* ajándékot vevének ki, aranyat, szent szurkot. 2, 11.

sorni voh arany pénz. *panna al vïjat sorni voh* magatokkal ne vegyetek arany pénzt. 10, 9. — *sorneng* aranyos.

C. *sarńa, sorńa,* Kv. *surń,* V. *surń.*

sort csuka. C. *sârt, sôrt.*

sorm halál, lásd : *sorïm ;* — *sorm ohtïja jaj mal apsel* halálra adja a' bátya az öccsét. 10, 21.

sormïng halálos. *sormïng ishorna onïstodeta novï turum kaltmas* halálos árnyékban ülőknek mennyei világosság támadt. 4, 16.

sot száz. C. *sôt, sât,* V. *sât.*

sotnïk százados (fél orosz szó).

sotïp hüvely, *sotïp libija ponta* hüvelybe tenni.

C. *sâtep, sôdop.*

sodom lárma, zenebona. V. ö. *sondï-ta.*

sopas szüleség, eleség.

sopazïng bőséges.

sopek, *sobek* (or.) csizma. *anta sïjat sopeket* ne is vigyetek csizmákat ; *sopek jon'sata ho* csizmadia. *sopekïng* csizmás.

V. *sapah, sapak ; sapakeng* csizmás.

sobïld-*ta, soblald-ta, soplald-ta* piszkítani, rondítani.

soplaltïjï-ta piszkolni.

soplal-*ta* locsolni, pacsolni.

sovï szokás, szertartás ; *sovï tajta* szokni. Lásd *savep* erkölcs.

sovïland-*ta, sevïland-ta* birkozni, *sovïlantïpsa* birkozás.

som kéreg, pikkely.
C. *som, sam* pikkely; V. *sam.*
su, *sû* bot, *još-su* kézi bot. *anta vïjat još-su* ne is vigyetek kézi botot. 10, 10. — *kardi sû* dsida, láncsa.
C. *sava, sova, seu* bot; Kv. *su.* V. *sû.*
suh, *soh* tok (hal); *aj suh* kis tok.
sugus szár, *kur sugus* lábszár.
sukspi szárral való férfi lábbeli.
sugod-*ta, sogodta* szakítani, tépni, nyőni, gyomlálni.
suhtïpsa szakítás, gyomlálás.
suhtïlï-ta szaggatni.
C. *sohtem* szakítva, nyőve, gyomlálva. *sagad-ta* szakítani.
sugum czérna, fonal; *sugum pun* = *sogom pun* czérna háló, mindenféle kötött háló; *sugum sem* háló szem.
sugmung, suhmïng fonalas, czérnás.
sul, *sol* bél.
sun nyír héjből való tekenő; *an sun* nyír tál.
sunk halom, domb; *rep sunk* magos domb.
sunkïje dombocska, *sunkïng* dombos.
L. *sïngïm* hegy.
sung szög, *hot sung* ház szöglete, *ńol sung* orrlyuk.
sungpa szögletü; *jertjang sungpa* kilencz szögletü.
C. *sung* (ecke).
sungït nyírfa, *sungït-vaš* nyírváros = Berezov.
sungtïng nyíres, *sungtïng taga* nyíres hely, *sungtïng ur* nyíres hegy, domb. Lásd *sumet.*
C. *sûmet, sugmet* nyírfa; *sûmet ele tïlis* nyír-héj-hó, 3-dik hó, mikor a' nyírben a' nedv megindúl.
sungïd-*ta* ölteni, fölvenni, lásd *sumïd-ta.*
sungïtlï-ta öltözni.
sungtïpsa-ta öltöztetni, ékesíteni,
sus ősz, *sus olïng tïlis* ősz-elő-hó, september.
susïng őszös.
sus-kurek valamiféle sas; *ho sus kurek* hím.
C. *sûs, sugus* ősz. V. *tükus.*
sur szár, *još-sur* kéz szára, könyök; *još-sur palatkem* könyök darabnyi. *hoj nen elta pusl enmïltata lu luel kuš i još sur palatkem*

ki tí közőletek képes nevelni maga magát akár egy könyök darabnyival? 6, 27.

C. *sur* szár.

sura ebben: *i suraja* egyáltalában.

suralt-ta? suralipsa? suralipsala észrevehetetlen.

sut köszörü kö.

C. *sût.*

sud (or.) itélet. *sud verta* itéletet tenni, itélni. *sud al verat polis jazingna* ne itéljetek hamis beszéd által. 6, 1. — *suda vohta* törvénybe idézni.

sud-ho bíró. *nuring hojenna ningen sud-hoja al masajin* ellenséged által a' bírónak ne adassál által. 5, 25. — *sut verta ho* bíró, *sud jah* felsöség, kormány.

sud-sir itélet-szer, törvény. *sud-sir ilta než i hanžipsa pos an manl* a' törvénybül csak egy irás-jegy sem megyen el. 5, 18.

sudid-ta itélni. *muj sudna suditleta, izimiś sudna ningilan suditta pidlajita* a' mi itélet által itéltek, ollyan itélet által tík fogtok itéltetni. 7, 2. — *suditipsa* itélés.

sudar homlok-, haj-ékesség, gyöngyökből és fémből.

suval, *čuval* tüzhely.

C. *čuval* (Ethnogr. 123); V. *šaval* füst csöve, kémény, *šoval pulep* a' kéménynek fedele.

suvet botocskák a' halak szárítására. Lásd *su* bot.

sumid-*ta* ruházni, l. *sungid-ta.*

sumtili-ta ruházgatni.

sumtita-ta, sumtipta-ta ruházni, takarni.

sump csekélység, bolondság, ostoba. *hoj jastal: ning sump ho, sit og-suda pidl* a' ki mondja: te ostoba ember, az fő itéletre esik. 5, 22; — *sump potardta* haszontalant, hazudságot beszélni; — *ning sump veretna šukšalen* te haszontalanságokkal kínlódol.

sumpa, sumpaš haszontalanúl; *sumpa jastata* hebehurgyán beszélleni.

Ś.

śak sulyok, kalapács; *kardï śak* nagy vas kalapács; *païlta śak* ütő, kovácsoló kalapács.

V. *šâk* furkós.

śak *voj* csóka, szarka, l. *śagïl voj.*

śakijak fecske, l. *sikijak.* C. *čêgajem* fecske.

śakïr fösvény, *śakïr ho*; *śakïra* fösvényen, *śakïra ulta* fösvényen lenni.

C. *ťeger* fösvény.

śah, l. *sah* mint: *śah evïdta* agyon vágni, leölni; l. *sih.*

śahrema-*ta* roppanni, *śahremïpsa* roppanás.

śahremïng ropogós, csikorgós. V. ö. *śarkemata, serkemata.*

śagïl *voj* csóka.

śagïr legelő, l. *śugïr.*

śan kád, véka, köböl; *tut-śan* tűzi szerszámra való zacskó.

V. *sân* tál, iskátulya.

śań a' rén kantára.

śaś érzés.

śas-ta érezni, hallani. *uta si śasl tal har tagana* üvöltő szó hallik a' pusztában. 3, 3. — *sï Ramna śasl* szó hallik Rámában. 2, 18.

śaś-kaš verta tréfálni

śazi ezekben: *śazi ho* nagy atya, *śazi ho azi sagat* atyai nagy atya, *śazi ho imi sagat* anyai nagy atya; *pungïl śazi ho* mostoha nagy atya, *śazi imi* nagy anya, *pungïl śazi ne* mostoha nagy anya.

V. *šâš, šaš egva* nagy anya.

śaras tenger. *jogots i volta pits śaras honïng vošna* ment és lakni kezdett a' tengerparti városában. 4, 13. — *śaras pela* tenger fele, oldala. 4, 15.

tutïng śaras tüzes tenger, gyehenna. *palat lïl i el tutïng śarasna veltot elta* féljetek a' lelket és testet a' gyehennában ölőktül. 10, 28. — *śaras loh* tenger öböl.

C. *sôret.* V. *saris.*

śari-*ta* szomorú lenni.

śarkan evet v. hölgymenyét kelepcze.

śarkema-*ta* csikorogni; *penkna śarkemata* foggal csikorogni.

V. ö. *śahremata.*

śat ezekben: *śat śazi imi* ős nagy anya, *śat śazi azi* ős nagy atya.

śapok csizma, l. *sopek; śapok jondta ho* csizmadia.

śamïld-*ta* bedugni, temetni. *esla manem sïri manta i ma azem śamïldta* hagy engem előbb menni, 's én atyámat eltemetni. 8, 21.

śamïltïpsa temetés.

śamlam kerek, *śamlama verta* kerekíteni.

śeras *ho* verekedő, veszekedő.

śerïd-*ta, serid-ta* perzselni. Lásd: *serïta* égni.

śos (or.) óra; *tam śos* mindjárt, most.

śoraslapsa alkudozás, l. *serasla-ta* alkudozni.

śorïs tenger, l. *śaras.*

śom, *śum* erő; *śom antom* nem lehet, lehetetlen.

śuksema-*ta* foglalatoskodni, bajlódni.

śuksemapsa foglalatosság, gond.

śugïr, *śagïr* legelő; *śugïr har* herélt ló.

śugos, *śugus* lábikra, láb-czomb.

śulan kézi éléstár.

śulejka palaczk. C. *sulajka* üveg palaczka, tintatartó.

śulï-*ta* fényleni, *śulïpsa* fénylés.

śulema-ta fényesedni, villámlani.

śultïm szikra. V. *sultom, sultem* szikra.

śulzi *voj* szalonka.

śunkar, *śunkïr* púp, *śunkareng* púpos.

śunkïng dombos, l. *sunk.*

śung bőség, *śungïng* bőséges. V. *šuńi* boldogság.

śuzi kedves, l. *śazi.*

śuś *kurek* kakas, *ne kurek* jércze.

śur vonal; *sojm śur* patak; *jink eslta śur* csatorna.

śurd-ta barázdalni, vonalozni; *mugoltïja surdta* körülvonalozni; *nebek surdta sogol* vonalozó, linealis.

śurtïp vas szánkatalp.

śurtïpsa vonás. *sud-sir elta než i hanžïpsa pos mola i śurtïpsa an manl* a' törvénybül csak egy irásjegy vagy egy vonás sem megyen el. 5, 18.

śurtema-ta egy vonást tenni.

śurt (or.) csetvert.
śurt-*juh* vashegyü bot, a' szánkának egyensúlyban tartására, *urťip* és *śur*.
śurtni retek, répa; *vïrtï śurtni* veres répa.
śurtni libït répa levél.
V. *šortńi* répa.
śutńeh (or.?) hajma. C. *sutńik* pázsithajma.
śudśa-*ta* szuszogni, magát kifúni.
śum, *som* erő; *śumla* gyenge.
śuma csuklya a' felső ruhán.
śuma hot = *adïm hot* rossz sátor.

Š.

šaj (or.) tea, *šaj-put* tea-edény, *šaj-put ńol* tea-edény orra.
V. *šaj* tea.
šak nagy (sok?); *šaka* nagyon, *šaka aj* nagyon kicsiny.
Kv. *šak* nagyon. V. *šau* sok.
šak ócskaság?
šakal-ta romlani, veszni.
šakad-ta rontani, veszteni.
V. *šak* ócska lom.
šak, *šakïn-ta* fúladni, *šahnïpsa* fuldoklás.
šakïnśa-ta fúladni, *šahnsïpsa* fúladás.
šaknïpta-ta és *šakïptata* fojtani, fulasztani.
C. *čaknem* fúlt; V. *šak-uhv* lélekzeni, *jel šakut-uhv* megfojtani.
šahmat ostábla, sakkozó tábla; *šahmatïng* tarka.
šagam dohány (berez.), l. *šar* (obdorszk.); *šagam talta* dohányt színi.
šal' (or.) irgalom; *šal' verta* irgalmat tenni, irgalmazni, sajnálni. *jah kažalamna šal vers lï metïpsajel pa lakka pozatïpsajel apela* a' népet látván megsajnálá ő fáradtsága és széllyel szórtsága miatt. 9, 36.
šalïng szomorú, siralmas, sajnálatos.
šalïd-ta szánni, megkönyörülni; *šalïtïpsa* szánás, könyörület.
šank hő, melegség; *šank-ink* izzadság.

šankïm-ta izzadni; *šakmïjï-ta* izzadozni, *šankmïltï-ta* izzasztani.

C. *čenk* hőség, *čenkmâjem* hevült. V. *sâk, sâh, sang* hőség.

šankan harang, csengettyű; *šankan hot* harang láb, *šankan senkta* csengetni, harangozni.

šankanïng csengettyűs.

šanš, *šaš* hát.

šanš-uh térd, térd feje; *šanšuga longta* térdelni. *šanšuh ohtija korijimna luela og ponset* térdre esvén neki fejet hajtának. 2, 11.

C. *čanč*; Kv. *šanš*; V. *sans* térd.

šaš, *šanš* hát, *šašna* hátul, *šaša* hátra, *šaš pela* hátra felé.

lanki šaš egy kacsa faj (evet hátárul neveztetik-e?).

šaži-*ta* mutatni; *šažil-ta* mutogatni. *izagat ulta mutel vožet i lï tažlal luela šažilal* a' földnek minden való városait és ő gazdagságait mutatja neki. 4, 8.

šažimt-ta egyszer mutatni, fordítni. *hun hoj hadnal nïngen jim pelak venž pungelna, šažimta luela kimit venž punglen* ha ki üt téged jobb orczádra, fordítsd neki a' másik orczádat is. 5, 39.

šašltijiša-ta látszani, tetszeni. V. o. *šaš*.

šaži lakó, *šaži ho* = *šeži ho* lakos.

šaži-ta lakni? *šažipsa* lakás?

V. *šaše* benszülött.

šar dohány, *šar talta* tobákolni.

šarïd-*ta* sütni; *šaritimot* sült, sütet; *šaritipsa* sütés.

V *šer*, *šär-ungve*, *šarij-ungve* égni.

šavïji-*ta* őrzeni, őrző. *nïng olïnpela lu levïlala pardl šavïjita nïngen* te felőled ő szolgájinak megparancsolja, őrzeni tégedet. 4, 6. — *madot ma Israil murem šavïjil* a' ki én Izraél népemet őrzi. 2, 6. — *lu lu murel šavïjil lï kreklal elta* ő az ő népét megmenti büneitül. 1, 21. — *mungeu šavïja kul' elta* minket szabadíts a' gonosztul. 6, 13.

šavïjita ho őr. *sud-hona al masajin turma-hot šavïjita hoja* a' bíró által ne adassál által a' tömlöcz-őrnek. 5, 25.

šavïša-ta megtartatni, mentetni. *jilïp vina ponla jilïp hïret libija, i šavišal sit i paot* új bor tevődik új tömlőbe, 's megtartatik az és a' másik. 9, 17.

šaman bűvész; *šamanipsa* bűvölés.

šenï-*ta* csengeni.

šenk nagy, nagyon. *siršna Irot han šenk likažas* akkor Hedes király nagyon megharagudott. 2, 16.

šenkla-ta naggyá lenni, erősödni; *šenklïm* felnőtt.

šenkap hirtelen. *šenkap šaras ohtïna ellas šenk un votas* 'telen a' tengeren támadt igen nagy szélvész. 8, 24.

šeži lakos, *voš šeži* városi lakos.

šežing lakosu, helybeli, *šežing sud-ho* helyparancsnok.

šešmïlta-ta telepíteni.

šešmaža-ta lakni, telepedni. *Nazaret nemba vošna šešmažas* zaret nevü városban letelepedett. 2, 23.

šeškan kendő; *šabïl šeškan* nyakkendő; *ńol pusta šeškan* '-fúvó kendő, orr-kendő.

V. *šeškän* kendő.

šep-*ta* szopni, *ńavïrem šepta ongït* gyermek-szopó, szopóka.

šebïpsa szopás.

šeban bűvölő, *šeban ho* bűvész; *šeban verta* bűvölni; *šeban ret* bűvölő szavak, reáolvasás.

šebanïpsa bűvölés.

V. *sepän* ügyesség; *sepenïng* okos, tudós.

ševïng csendes. *an pardïs vota polta, i numbi ševïnga jis* lta a' szélnek fúni, 's felette csendessé lőn. 8, 26.

šïj köd. V. *seng, šeng, šenh, šeh* köd, pára.

šïk sűrü, *šïka* gyakran sürüen; *šïkïng* erdő sürüje.

šik kicsinyítő szó. *kul' šiki* ördög. 4, 10.

mustïm-šik-ot a' jó. 10, 11.

ńatsinga-šik jil könyörülétessé lesz. 10, 15.

ar-šiki sokacska, sokaság.

šiirt ebben: *siïrt kol* öv.

šïl ebben: *jernas šïl* ereszték a' hónaljban, pálha az üngben.

šilšimilna lassan.

šingïš a' halász ágya a' sajka elején, *vožïm*-mal együtt, hogy ıe essék.

širšna egyszerre, akkor. L. *siršna.*

širpa közel.

šïd-*ta* elérni, utólérni; *šitïlï*-ta sietni.

šitaman titkon. *vïtsilas šitaman lu pilna kadna manta* gonzodék titkon ő töle elválni. 1, 19.

šitak békességes. *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik

békésen élnek. 5, 9, — *šitaka ulta* hallgatni; *šitaka ulïpsa* hallgatás; — *šitak volpas* békesség. *tam hota šitak volpas lidlu* e' háznak békességet kivánunk. 10, 12.

šip part, nyak; *šipïng* meredek.

V. *sip* és *šip* nyak, part.

šibat a' hálónak húzó kötele.

šimil kevés. *hodï šimil hojadetna lïel uidlajit* millyen kevés ember által találtatnak meg azok. 7, 14.

šimlamd-ta kevesbíteni, *šimlamtïpsa* kevesbítés.

C. *čimet* kevés.

šojt vessző, rúd. *huldta pun šojt* hosszú rúd, a' mellyre a' hálót kötik.

šojt köböl, kád, *šojt šulp* félköböl.

šour nyúl, *šovrïje* nyúlacska; *šourïng* nyúlas.

C. *čâver, čever* nyúl.

šokaś-*ta*, *šogaś-ta* szenvedni, tűrni.

šogaśta ho, šogaśta ne özvegy ember, özvegy nő.

šokasïpsa és *šogasïpsa* árvaság, özvegység.

šoga fajd, *novï šoga* fejér fajd.

šogad-*ta* szenvedni, l. *šokaśta*.

šogarï görbén nőtt fa.

šogïrd-*ta* feltátani.

šonzïnd-*ta* önteni, l. *šožïmta*.

šoš kacsa féle, l. *šaš, lankï šaš*.

šoz (or. *čas*) idő, óra. *izi šozna* azon órában, iziben.

šoži *taga* lakó hely.

šošd-*ta* közelíteni. *Halilej śaras lep šoštal sagat* a' galileai tenger partjához közeledése szerint. 4, 18.

šožili-ta menni, járni. *šožilita taga* járó hely. *al julat tïnïng tunen purset šožilita tagaja* ne vessétek becses gyöngyeitek a' disznók járó helyére. 7, 6.

šožim-*ta* ömleni, szóródni. *izidï an šožimla jilïp vïna karra hïret libija* akképen nem öntetik új bor ócska tömlőbe. 9, 17.

šožind-ta önteni, szórni, *šožintśa-ta* ömleni.

C. *čošmem* szórott, kiömlött. Kv. *šaš-vhv, šoš-uhv* omlani.

šožitak szívesség, nyájasság.

šožitakïng szíves, nyájas.

šot számolás, *šot verta* számolni.

V. ö. *sot* száz.

šop igaz, igazság, igenesség; *šopa* helyesen, igazán.

šobïng igaz, szokott, közönséges.

šoppa, šobpa igazságu, *šobpïng* igazságos.

šob, *šop, šub* darab, *šopa* darabra; *poter ultï šopa vïta* a' beszédet félbeszakasztani.

šobpa darabu, fél, *šobpïng* darabos, fél, *tïlis šobpïng* félhónap; *mera šobpïng* félmérő.

V. *sup* darab, el, mint: *sub jähtem* elvágok.

šom meredek; *šoma* meredeken, igenest, *si šoma* annak ellenében: *šomaïng* meredekes, igenes.

C. *čama* igenest, igenes irányba.

šomši és *šumši* búza; tulajdonképen fürt-e, vagy gabonafej? mert *šomši reh, šumši reh* ribiszke, tengeri szőlő. — *akïdl šomši lant semlal hožap libija* gyüjti a' búza szemeit a' pajtába. 3, 12.

šujla-*ta*, *šujïl-ta* fúlni, belefúlni. *purïs pakït izagat, šujïlas jinketna* a' disznónyáj mind beléfúlt a' vízbe. 8, 32.

šujlapta-ta, šujlïptï-ta fúlasztani, sülyeszteni.

šujld-*ta* terhelni, *šujlïpsa* terhelés *(súly?)*.

šujd-*ta* kiönteni, *jinkna šujdta* vízzel megönteni.

šuk, *šok* darab; *šuk nol* serét; *hïzïm šuk* ízék, maradvány; *šuk-šakïng* hitvány, jelentéktelen. V. ö. *šak* ócskaság.

šukïng apró, darabolt.

šukït, ebben: *šukalïm šukït* törött; *šukalt-ta* törni, darabra tördelni.

C. *čukadem* = *šukalïm* törött.

šuk restség, *šukïng* rest.

šukla-ta rest lenni.

šuk baj, kín, fájdalom, szomorúság; *šug vondta ho* kínszenvedő, mártír.

šugad-ta kínozni, sérteni, megkínlódni. *tï jogotsen pora jelbina mungeu šugadta* ide jöttél idő előtt minket kínozni. 8, 29. — *navïremna šugadta* gyermekszülésben lenni; *šugatïpsa* kínzás, kínlódás.

šugadtot kínozó, sértő. *torïma poikšat nïngïlan šugadtodet pa vožadtodet olïnpela* istennek könyörögjetek a' benneteket sértők és üldözőkért.

šugaśa-ta, šukaś-ta sértődni, szenvedni, kínlódni, aggódni. *levem olal ma hoźa hońsman i šenk šugaśl* szolgám fekszik nálam betegen 's nagyon kínlódik. 8, 6. — *anta elen olïnpela al šugaśıt* se testeitek miatt ne aggódjatok. 6, 25. — *lumïdta sah olïnpela nomïsna šugaśleta* öltő ruháért elmében aggódtok. 6, 28.

šugaśman aggódván. *hoj nen elta, nomïsna šugaśman, pusl enmïltata lu luel kuš i još sur palatkem* ki tí közőletek, elméjében aggódván, nevelheti maga magát akár egy könyöknyivel? 6, 27.

šuksem-ata aggódni. *nen lïlenna al šuksematï* tí lelkeitekben ne aggódjatok. 6, 25.

šuksïng fáradó, aggódó; *šukasïpsa* aggás, *nomïsna šukasïpsa* ugyanaz.

šuh-*ta, šug-ta* süvölteni; *šugïpsa* süvöltés.

C. *čogom* süvöltve, fütyölve.

šuľp fél, *šuľpa* keresztbe; *šuľp veder* fél veder; *lal šuľp* fél öl.

šuľpïng fél, feles, *tal šuľpïng* fél éves.

šungaś-*ta* rúgni, kirúgni; *šungïpsa* rúgás.

šungańśa-ta rúgni.

šungït boldog, boldogúlt, halott; *šungït ilśi* a' holtat ábrázoló fabáb, a' mellyet a' nők étetnek.

V. *šuńi* boldog, boldogság; *šuńinc pätem* boldogságba esem, boldog leszek; *šuńet* boldogság, *ti šuńetl olet* e' boldogsággal élnek.

šunla-*ta* sülni, fülni; *šunlïptï-ta* sütni, füteni, *šund-ta* sütni.

šuš-*ta* lépni; *šužem* lépve. *lu hoźa sužemelna noh kiltata pitset* ő hozzá lépvén (lépvéjök) föl kezdék kelteni. 8, 25.

šužïpsa lépés, menés.

šužilï-ta lépegetni; *tïj togo šužilïta* ide-oda lépegetni, menni.

šužema-ta egyszer lépni. *lu hoźa šužemas sotnik* ő hozzá lépe egy százados. 8, 5.

šup, *šop* rész, darab, rongy; *šub jug* darab fa, bot; *jug ankïl šup* tuskó, favágó tőke.

šum zúgás, zörej.

šumïd-ta zúgni, súgni.

šum-*ta* savanyodni; *šumïm* savanyú, *šumïpsa* savanyodás; *šummïng* savanyús.

V. *šäu-ngve* savanyodni, *šäum* savanyú, *šäum šäkvit* savanyú tej.

šumïl rovás, vágás.

šumïld-ta vágni.

C. *čumat* ház rovása (hausgerüst), koporsó; *čumed-ta* ácsolni, *čumdem* ácsolt.

—

čes, *śes* (or.) tisztelet, *česla* tiszteletlen, becstelen.

źajma (or.) kölcsön, *źajmaja mata* kölcsön adni.

žerebi (or.) sors, *žerebi sagat* sors szerint.

Kv. *śerep*. Mát. 27, 35.

R.

rag-, *rah-ta* érni, illeni, kelleni, jó lenni, rokon lenni, kedves enni; *rahta* rokon, kedves. *rahta ne pa ho ne mola evi panna ul urtïja* rokon nővel és férjes nővel vagy leánnyal ne társalkodjál. ', 27. — *rahtot* a' rokon.

rahlem, rahlen, ragïl érek, érsz, ér; kellek stb. *lu už nem mol-ia an patïmdta pidl, tob luel kim julmata ragïl* az már semmire iló nem lesz, azt csak ki kell vetni. 5, 13. — *ragïm* rokon.

ragï nyájas, kellő. *hun ragïja ullcta nen lugïslan pilna, muj ïtas verleta* ha nyájasok vagytok a' tí barátjaitokkal, mi felest ztek? 5, 47.

rahta-ta, rahtï-ta rokonná, kedvessé tenni. *rahtïpsa* rokonság.

rahtï rokon, *rahtïja verśata* rokonná lenni.

ragïlï-ta közelíteni, hozzá érni; *vana ragïlïta* közel érni hoz-*ragïlïpsa* hozzáérés.

ragïld-ta, ragïltï-ta szeretni, nyugtatni; *lep ragïldla* hozzá tni, illesztni. *hanne-ho pog an tajl taga, hoda kuś ogel lep ra-ta* az emberfijának nincs helye, a' hová akár fejét lenyugtassa. 0.

ragïlśa-ta belé szeretni; *samna ragïlsata* szívbe, azaz belé tni; — *ragïlsïpsa* szeretet.

C. *râgam* ismeretes. V. *rau-ngve* hozzá illeni, rokon lenni, kel-*rauilem* illesztem; *raunu* rokon, *raunut* egy nemzetségbeliek. 'án a' finn *rakas* = kedves, is ide tartozik.

raňï-*ta* hengerezni, *raňïpsa* hengerezés.

raňïpsa jug henger.

raňïľï-ta hengerezgetni, *raňïjïta-ta* hengerezni.

raňïśa-ta hemperödzeni.

rat tüzhely; *rat-hïš* hamu; *rat kardï* széntartó medencze.

rabota (or.) munka, robot.

ravï darab? *ravïja senkta* széttörni, széttaposni.

ravïd-ta csépelni, taposni.

reh bogyó, *reget* bogyók; *vïna reh* szölö. *akïdlet pela anži jug elta vïna reh* gyüjtenek-e csipkés fárul szölöt? 7, 16.

eplïng reh szagos bogyó, figc. *mola pelpïng vanži elta eplïng reget* vagy szurós pázsitrul (bojtorjánrul) figéket? 7, 16. — *vïrtï reh* veres afonya, *pïtï reh* fekete afonya, *mavï reh* málna, *mû reh* földi eperj, *siski reh* csucsor.

rep hegy. *lu rep ohtïja hungis* ö hegyre hága fel. 5, 1. — *pasi kulna vïsa luel pal rep ohtïja* megint az ördög által vitették fel egy hegyre. 4, 8. — *repïng* hegyes.

C. *rêp* meredek part, *rêp-vôje* parti fecske.

rid-*ta* fecskendeni, fecsenni.

rijema-ta meghinteni, feccsenni.

rîlta-ta, rîld-ta meghintegetni, *kalïna rîldta* vérrel meghinteni, *rîltïpsa* fecskendezés, meghintés.

rih, *rïget*, lásd *reh, reget* bogyó, bogyók.

rïgïng bogyós.

rïngïm, *rïŋkïm* köd, homály, alkonyat, *ringïm pora* alkonyat ideje.

rïngïm-ta homályosodni, alkonyodni.

rïnk-ta u. a.

rïnkïla-ta homályosodni.

rïpnik (or.) hallal kereskedö.

rohanla-*ta*, *roganlï-ta* roggyanni, *il roganlïta* ledölni, leszakadni, *muhtï roganlïta* általszakadni.

rohnï-ta rogyni, *rohnïpsa* rogyás.

rohnïmd-ta szakasztani, szakadni, dölni, *rohnïmdta vïs* földszakadás; *rohnïmtïm volet* romok, romladékok.

rohnïmtïlï-ta szakadozni, rogyni.

rohnïmśa-ta dölni, rogyni.

rohnïpta-ta dönteni, szaggatni.

rogand-ta szakasztani.

V. *ropsat-ungve* roppanni, p. o. *jang jole ropsatem* a' jég le-
szadt.

rogop hamis, hazug; *rogop jellï jastata jah* hamis előremon-
:, prófétàk.

rogop vešpa hamis képü, képmutató. *hodï verlet rogopvešpa*
a' mint tesznek a' képmutatók. 6, 2.

rohpïng hamis, csaló, hazug.

rohpïjita csalni.

C. *râgap* hazudság, *rahpang* hazug.

rohtot közel való, rokon, l. *rahtot, rahta.*

ron-*ta* késni, tartós, állandó lenni; *ronïpsa* félbenszakadás
küli tartás; *ronïng* lassú, késedelmező.

ronal-ta késedelmezni, tartózkodni.

ronald-ta visszatartóztatni.

ronša-ta, ronaš-ta késni.

Kv. *ratš-uhv* késni. Most látom, hogy jobb: *rač-uhv.*

rozï (*rozet*) bojt, bojtok, ecset; *ohšam rozet* festő ecset (arcz-
et?), *još rozet* kézrojt.

V. *ruzi* rojt,

roda maga? *lu roda* magában. *si ne lu roda potars* a' nő ma-
ban mondta. 9, 21. — *lï roda* magokban. — *i madodet nebekïng*
elta lï roda jastaset egy némellyek az irástudókbul magokban
odának. 9, 3.

rota = roda, *lu rota* magában, magából, *rotana* váratlan,
etlen.

V. *rotä*, p. o. *menki rotä olsmen* mí ketten voltunk magunk,
'edül.

ropsald-*ta* pislogatni, *semna ropsaldta* szemmel pislogatni.

rom szelíd. *ojanget, madet romet* boldogok, a' kik szelídek.
). — *roma volïpsa* szelídség.

rommama-ta csendesedni, szelídülni.

rommïld-ta szelídíteni; *rommiltïjï-ta* szelíddé válni.

rommalša-ta magát megalázni.

C. *ram* csendeség, béke; V. *ramä, rumä* barát, *ramïng* ba-
ságos.

roman hamar, mindjárt. *lï roman uvïdta pitset* ők hamar

üvölteni kezdének. 8, 29. — *roman purïs pakït šujilas jinketna* mindjárt a' disznó nyáj belefúlt a' vizekbe. 8, 32.

ru hév, hévség; *num rû* világosság.

ruung, ruïng heves, meleg.

V. *rêj* melegség, *rêjing* meleg.

ru meredekség; *rua* meredeken.

ruang lejtős.

rud-*ta* keverni, vegyíteni, tésztát csinálni, *ńań rûdta kenas* tészta dagasztó tekenő, *lant rûdta jug* lisztet keverő fa.

C. *rûvdem* kevert, vegyített.

rutïli-*ta* őrleni, *rûtïlïpsa* őrlés.

V. *räutil-ungve;* mint: *koles räutilem* lisztet őrlök.

rud-*ta* fecsegni, locsogni, l. *rîd-ta.*

jink libina rûdta vízben lubiczkolni, *rûtipsa* locsogás, fecsegés.

rûtak balga, ostoba; *rûtaka jastata* bolondúl beszélleni.

runk-*ta* ide-oda csapongani, tévedezni, képzelősködni, *runkïpsa* csapongás, tévedezés.

runkman šušta, runkman manta, runkman ita szerte szét kalandozni.

runkïtla-ta ide-oda csapongani.

ruś orosz, többesben *ruset, ruś ho, ruś ne* paraszt, orosz; *ruś voj* bolha.

V. *rus; rus tarom* szent kép.

rušïd-*ta* zavarni, bántani; *rušïtïpsa* bántás.

rud, *rut* (or.) nemzetség. *sidï aradtel rudet Avram elta Tavïd vonda nelhośjang rud* úgy az öszves nemzetségek Ábrahámtul Dávidig tizennégy nemzetség. 1, 17.

rud-nebek nemzetségi könyv. *Isus Hristos rud-ńebek* Jézus Krisztus nemzetség könyve. 1, 1. — *tïta rud* faj; *rudna* rokonban lenni.

rudung fajbeli, nemzetségbeli; *lel rudung* alacsony nemzetségü.

V. *ruot, rot*; *man rotau* nemzetségünkbeli; *ruoteng* rokon.

rubïd-*ta* (or.) dolgozni, dolgozó. *rubïdta ho* dolgozó ember. — *rubïdta ho mosta levïpas uidl* a' dolgozó ember a' kellő kenyeret megtalálja. 10, 10. — *rubïdta mit* munka bér.

rubïtïpsa munkálni, dolgozni.

rumka (or ?) ivó pohár, *un rumka* nagy pohár. V. *runkä* pohár.

T.

ta ez, az, lásd *talta.*

taj tő, vég, csúcs; *juh taj* fa teteje, csúcsa. *as taj* folyónak forrása; *ezïm taj* mell-csecs; *taj potali* gomtető, csúcs.

tajpa hegyes, parti, *tajïng* csúcsos, hegyes, *tajïng ogpa* hes fejü.

C. *tej, toj, tuj* tő, csúcs.

taj-*ta* bírni, tartani. *nïng ïsïrpa hojen mustïja taja* te felebadat kedvesnek tartsd. 5, 43. — *lu undrelna tajl jemïng lïl elta* néhében visel a' szent lélektül. 1, 18. — *pog tajl, pa nem luela len Isus* fija lesz, 's add neki Jézus nevet. 1, 20. — *mung azija u Avram* mí atyának bírjuk Ábrahámot. 3, 9. — *tungtakodet tajlet nuža lekkarna* az egészségesek nem tartanak szükséget osra (nem kell nekik orvos). 9, 12. — *Avram tajïs Isak* Ábran nemzé Izsákot. 1, 2. — *ńavïrem tajta* gyermeket szülni.

tajtot bíró, tartó. *jim tïïtïpsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem bíró, ó 3, 10. — *hun nen mustïja tajta pidleta nïngïlan mustïja tajtoha* tík szeretni fogjátok, a' kik benneteket szeretnek. 5, 46.

tajpsa (tajïpsa) használat.

tajlï-ta viselni, megviselni.

tajpśa-ta viselni, használni, koptatni.

taul'-*ta* rágni.

C. *tôht, tôgod* = *taul* rág; V. *taut-ungve* rágni.

tak erős, vastag, kemény; *tung-tak* egész erő, egészség.

takla és *takïla* erőtelen, hiába való, nélkül. *torïm takla nemoltï ull* isten nélkül semmi sincs. — *torïm evïlipsa takla i pernainga osa takla turum nubït volïpsaja nem hojat an eslśal* istenbe való nélkül 's megkeresztelés (kereszteltté tevés) nélkül az örök (a' nnyországi) életbe egy ember sem megyen bé. — *než it mu tïna an pidl nen torïm azen kaž takla* még csak egy sem esik a' dre a' tí mennyei atyátok akaratja nélkül. 10, 29.

takïlije hiába, ingyen; *takïlije lavïdta* rágalmazni, szidalmazni. *n ojanget, hun aruna nïngïlan takïlije lavïdta pidlajitan ma vorna* boldogok, ha sokféleképen szidalmaztatni fogtok én miattam.

5, 11. — *kuś hoj, takïlije lïkażatot, lu lamba ho ohtïja* akár ki, hiába haragvó, ő felebarátjára. 5, 22.

(takïs), taksang hatalmas.

takïpsa erő, erősség.

takamśata erősödni.

takamd-ta erősíteni.

V. *tag, tah* erős, kemény.

tah-*ta* vetni, *tagïpsa* vetés.

tagïlï-ta vetegetni, *tagïlïpsa* vetegetés.

C. *tagamem* vetett, kivetett.

takïl, *takal* hajfürt, üstök, *taklet* fürtök; *taklïng* fürtös.

takïld-ta göndöríteni.

tahtï cserzett rén bőr, törlő rongy.

hojta tahtï ágy.

taga hely. *hus lolimtas si taga ohtïna, hoda ńavïrem us* a' csillag megálla azon hely felett, a' hol a' gyermek vala. 2, 9. — *hanne-ho pog an tajl taga* az emberfijának nincs helye. 8, 20.

jilbi taga alsó hely, gyalog szék (zsámoly). *volla ul ńulta, anta mûna, lu torïm kuret jilbi taga* soha ne esküdjél, se a' földre, az az isten lábainak gyalog széke. 5, 35.

volta taga lakó hely, téli szállás, *śoži taga* lakás, tartózkodás; *kim jangta taga* kiforduló hely, árnyékszék; *hanneho lïl mučidta taga* az ember lelkét kínozó hely, pokol; *holäjet ponta* vagy *śamïldta taga* temető hely; — *ar taga elta* sok helyről, oldalról.

C. *taga* hely, *met tagaja* hová, *met tagana* hol, *met tagajîvet* honnan.

tagas szőrcsomó, szőrkoszorú a' házi állatnak és vadnak lábain.

tagar gyékény, *ruś tagar* szőnyeg.

tagïla hiába, l. *tahla, takïla.*

tagïrd-*ta* felaggatni; *sojp tagïrdta nïr* a' háló szárítására való állás.

tagïrla-ta, tagïrlï-ta felakadni, *ńalïm tagïrïl* a' nyelv hebeg, *tagïrlïpsa* hebegés.

tagïrma-*ta* befűzni, p. o. fülbefüggőt.

V. *täurmet-üngve* akasztani, *tägät-ungve* u. a. Kv. *taget-ahv* akasztani.

tal, *tel* tél, év; *talna vollata taga* téli lakás; *tal-lung* tél-nyár,

tendő; *tal kudïp tïlis* tél középhava, januarius. (*tal* tél, *tovï* ta-
sz, *lung* nyár, *sus* ősz). *taleng* télies.

C. *teda, tede* tél, *ene tet čenč tïlis* 11-dik hó, *âj tet čenč tïlis*
-dik hó. — Kv. *tal*, V. *tâl*, *tél*.

tal puszta, üres, lakatlan; *tal mû* puszta föld; *tal har* puszta
ző, puszta; *tal har taga* a' pusztának helye; *tal taga* puszta hely.
n šimïltata pits tal judej mûna János prédikálni kezde a' judeai
1 pusztájában. 3, 1. — *uta sï šasl tal har tagana* üvöltő szó hal-
a' pusztának egy helyén. 3, 3. — *si jubina Isus tuvïm us tal
aja* azután Jézus vitetett vala egy puszta helyre. 4, 1. — *tala
ta* üresíteni.

V. *tâl* nélkül, azután mint fosztó képző: talan.

talang egész, egészséges. *nïng semenna talang païrt ull* te
medben egész gerenda van. 7, 4. — *ma jogodlem, talanga verlem*
megyek, egészségessé teszem. 8, 7.

tal-*ta* 1) húzni, színi. *honza šar talta* dohányt színi; *talïpsa*
zás, szívás.

2) fojtani, megfojtani.

talta innen, *talta jelli* innen túl, innen fogva, lásd: *ta*.

talïša-*ta, talïsi-ta* költözködni, nomád életet folytatni.

hot elta talïsï-ta a' házból kiköltözni.

talïsïpsa menés, szánon, kocsin való menés.

tallа-ta szánon menni.

V. *tal-ungve* szállani p. o. hajóra, *talt-ungve* szállítani, rakni.

talïsï-*ta* szerelmeteskedni, *talïsïta ne* kurva, *talïsïpsa* sze-
lmeteskedés.

tanareng ebben: *tanareng ńolpa* tompa orru.

tanlta-*ta* törni, lent törni.

tangïr-*ta*, p. o. *ńań tangïrta* tésztát dagasztani.

tangrïmd-ta bécsipni.

taž, *taś* kész, készen való, áru, kincs, szüleség. *al ahtat nïn-
lana ma ohtïna taž* ne gyüjtsetek magatoknak a' földön kincset.
19. — *lï tažel edltïmna luela majlïpsa tuset* kincsöket elővevén
ki ajándékot adának. 2, 11.

hïzïm taś, omsïm taś örökség; *taś omïslu* örökös nélkül. —
zïng gazdag.

taśta-ta készíteni. — *juš torïma taštat* útat készítsetek isten-
k. 3, 3. — *taštaman* készen, készítve.

taśtam nászajándék, a' menyasszo-
u. a., *taśtamla* szegény meny; *taśtïpsa* készlet, szüleség-
taśtïlï-ta szerezni, keresni; *taśtïlïpsa* keresés.
C. *tâs* áru, *tâsang* gazdag, vagyonos. Kv. *taš* kész; V. *tâs*
kész, áru.

tarakan moly, csótán.

tarah tüdő, kopottyú; halnak mellyszárnya.

taras gyékény. C. *târes* fedél, *hot târes* sátor fedele.

tarasta-*ta* zavarni, *tarastïpsa* zavarás.

tarïn. (V. *tern*) vitéz; *tarnïng ar* hősi ének.
tarïnla-ta fáradni, dolgozni. *mujpa idla tarïnlata pidla, kimid-*
tutel olïnpela an tarïnlata vagy az egyikért szorgalmatoskodni fog,
de a' másikért nem szorgalmatoskodni. 6, 24. — *loget an tarïnlalet,*
anta jengillet a' liliomok nem dolgoznak nem is fonnak. 6, 28.
tarïnlaman fáradva, gondosan. *tarïnlaman purïjat ńavïrem*
olïnpela gondosan kérdezzetek a' gyermek felől. 2, 8. — *tarïnlïpsa*
fáradtság. — V. *terning eri* = *tarnïng ar.*

tarïpta-*ta* felejteni, *nomïsna tarïptata* elfelejteni.

tarïm kemény, *tarïm sam* kemény szív, *tarïm ho* fösvény.
tarma-ita keményedni; *tarma-verta* keménynyé tenni.

tarïm-*ta* elég lenni; *tarmal* elég. *tarmal hadlungdï keža lu l*
muklal elég naponkénti bajnak az ő maga munkája. 6, 34. — *t*
rïmta kem elégség, *tarïmta vonda* eléggé; *tarmïm* elégedve, *le*
tarmïm jóllakni, *tarmïpsa* elégség.
tarmad-ta, *tarïmd-ta* tölteni, kielégíteni. *ma antom pasag*
verta jogotsem no sidet tarmadta én nem mássá tenni jöttem, hane
azokat teljesíteni. 5, 17. — *olïm taïmdta* az álmot kitölteni, mag
kialudni.
tarmatïm töltött, teljesített. *i śurtïpsa an manl sidï, hun izagat*
tarmatïm an jil egy vonás sem megyen (múlik el) addig, hogy
mind teljesítve nem lesz. 5, 18. — *tarmatïpsa* kielégítés.
tarmatïng elégedett. *ojanget madet kanžlet i lidlet veśkat ver,*
lï tarmatïnga jilet boldogok, a' kik keresnek és akarnak igazságot,
ők elégedetté lesznek. 5, 6.

tabï-*ta* tévedni, veszni, *tabïpsa* tévedés.
tabïlï-ta tévedezni.
C. *têp-ta* tévedni, *têbem* tévedt, *têbed-ta* téveszteni, *têbettem*
tévesztett. Kv. *tepl-ahv* tévedni.

tam az. *torïm než tam kevet ella edltal evi-pog Avrama* isten
ig e' kövekbül (is) támaszt gyermekeket Ábrahámnak. 3, 4. —
n porana most, *tamidi* úgy.

tam hädl, tam gadl e' nap, ma. *mija mungeu tam hadl ohtïna*
j nekünk mára. 6, 10.

tami ez. *tami izagat edïs sit vorna* ez mind lett azért. 1, 22.
hoj tami? ki az? 8, 27. Lásd *tom, tomi.*

C. *tema* ez, *tem sagat, temida* így, *tem hat* ma.

tampsa szokás = *tajïmpsa.*

teknïpta-*ta, toknïptata, tuknïptata* megtölteni, *teknïptïpsa*
tés.

C. *têknem, taknem, tôknem* szük. — A' szók *tekïn, tokïn, tukïn*
; tesznek fel.

tel teliség, *tujt tel* szán telje, egy szán-teher.

telïng, telang teljes; *telïnga verta* tölteni, teljessé tenni.

C. *têt* teli, V. *täul,* Kv. *taul* teli.

teleka (or.) talyiga, kocsi.

telo (or.) test.

tertjak ezekben: *tertjak ho* tanú, *tertjak ver* tanúság, *tert-*
ka ulta tanúnak lenni. — Berezovi szók; (*ultï ho, ultï ver* Ob-
rszki szók).

terpïd-*ta* (or.) tűrni; *terpïtïpsa* türés.

termat sietség, *termatna* sietségben, sietve.

termalï-ta sietni, *termalïm* sietve.

termad-ta siettetni, hajtani, *termatïpsa* siettetés.

C. *termadem* sietve, *termattem* siettetve.

tevïl-*ta* ütni? szünni?

tevïlśa-ta benyomúlni, behatni.

tevïng csendes, lassú; *tevïngna* csendes időben.

tevïnglï-ta csendesedni.

Kv. *tavet* béke, *tavent-uhv* csendesedni. V. *tauent* csendes,
ent-ungve csendesedni.

tevtïm tetü; *tevtmïng* tetves, *tevtmïng kazi* v. *muž* tetvesség,
tegség.

C. *tagutem, taudem* tetü. V. *toahem* tetü, *toahmïng* tetves.

tem-*ta* merülni, temetni, temetődni. *hop humbetna temta pits*
hajó a' habokban merülni kezde. 8, 24.

tï ez, *tïj (tïji)* ide. *tïji jogotsen pora jelbina mungeu šugadta* ide jöttél idő elő minket kínozni? 8, 29. — *tïj togo* ide oda; *tïj moža* eddig. — Kv. *ti* ez, *tig* ide; V. *ti* ez.

tïï-*ta, tî-ta, tijï-ta* születni, lehetni, nőni. *mada elta tïïs Isus Hristos* a' kitül született Jézus Krisztus. 1, 16. — *an tïjïl* nem' lehet; *ma an tïjïlem lu sopeklal allïjïta* én nem viselhetem, nem lehet nekem viselni, az ő saruit. 3, 11. — *lap tïïta* benőni.

tïïm, tïjïm születve, született. *lu undrelna tïïmot jemïng lil elta ull* az ő méhében született a' szent lélektül van. 1, 20 — *it tïjïm pog* egy szülött fiú.

tïïpsa születés, szüleség, gyümölcs. *Isus Hristos tïïpsa si horasna us* Jézus Krisztus születése e' módon volt. 1, 18. — *jim jug adïm tïïpsa an verl, pa adïm jug jim tïïpsa izi an verl* jó fa rossz gyümölcsöt nem csinál, 's rossz fa jó gyümölcsöt azonképen nem csinál. 8, 18. — *lï tïïpsalal sagat uslalan lïel* ők gyölmölcseiek szerint ismertettetnek azok. 7, 16

tïïd-ta szülni. *tïïtïpsa* szüleség, gyümölcs. *jim tïïtïpsa an tajtot* jó gyümölcsöt nem hozó. 3, 10.

tïïlï-ta lenni, történni; *tïïlïpsa* történet.

tïïlta-ta teremni, teremteni, *mur tïïltïm ho* nép-teremtő.

tïïltïpsa termés, gyümölcs. *izagat ulta jim jug jim tïïltïpsajet verl, a adïm jug adïm tïïltïpsajet verl* minden jó fa jó gyümölcsöt terem, de rossz fa rossz gyümölcsöt terem. 7, 17. — *sidï lïel moštallan lï tïïtïpsalal sagat* így őket gyümölcseikről ismerik meg. 7, 20. — *tïïltïpsala* gyümölcstelen.

tîša-ta, tïïša-ta növekedni, benőni; *vanžina t.* fűvel benőni.

C. *tîvem* született; *tîvdem* kijött. Kv. *tel-uhv* születni, *tel-ahv* szülni, *telt-uhv* szülni. V. *têl-ungve* születni, *têlt-ungve* teremteni.

A' gyökér-szó tehát *tî, tîv, tê,* magyarban *sü,* a' többi mind képző.

tij-*ta* kötni, *tijpsa* kötés.

tijmïlï-*ta* fáradni, *tijmïpsa* fáradás.

tïgïl fészek, *tïhlet* fészkek. *turum tohlïng vojet tïhlet tajl* az ég madarainak fészkei vannak. 8, 20. — *tïgïl verta* vagy *omïs* fészket rakni. *tïglïje* fészecske.

C. *teagat* madárfészek.

tïliš hó, hónap; *jilïp tïliš* új hold; *tïliš muž* hold-kórság; *tïlšang* és *tïlšïng* havi, hónapos.

január: *as halta tïlis* Ob halálának hava.

február: *ut pardta tïlis* adót parancsoló hó.

martius: *aj ker tïlis* kis kéreg hava, mikor kissé kezd olvadni ıó. *tovï olïng tïlis* tavasz elő hava.

aprilis: *un ker tïlis* nagy kéreg hava, mikor jobban olvad a' hó.

május: *jonk nobïdta (nabïdta) tïlis* jég . . . hó.

junius: *soroh jogodta tïles* ponty érkezésének hava. *vońz tïlis.*

augustus: *muroh tïlis* bogyó hava.

september: *sus olïng tïlis* ősz elő hava. *as lep podta tïlis* Ob agyásának hava.

oktober: *un jir tïlis* nagy áldozat hava. *horvogandta tïlis* ɔdorszkban). *as podta tïlis* (Berezovban).

november: *amp kur tïlis* eb láb hava. *rohpïng kur tïlis* csaló hava. *van hadlep tïlis* rövid napu hó.

december: *ut ponta tïlis* adótfizető hó.

tïn ár, becs; *muj tïna* mi árba? hogy?

tïnla olcsó, becstelen, *tïnlïpsa* olcsóság.

tïnïng áros, becses. *al julat tïnïng tunen purset šozïlïta tagaja* vessétek becses gyöngyeiteket a' disznók járó helyére. 7, 6.

tïnï-ta árulni, *tïnïtot* árus, kereskedő; *tïnïsem* árultam stb. *maluel Jevrej mura tïnïsale* a' ki őt a' héber népnek árulta. 10, 4.

tïnes-ta kereskedni, *tïnesïpsa* kereskedés.

tïnïśa-ta árulódni. *kad siśki tïnïśalet i aj sel voh sagat* két éb árultatik egy kis fejér pénzért. 10, 29.

C. *tin* ár, *tinda* olcsó, *tineng* áros, drága, *tines-ta* kereskedni, *ȷ-ta* árulni. Kv. *tin* ár, becs. V. *tin* ár, *tinel-ungve* árulni.

tïnzan inakbul, idegekből font hurkos kötél a' rének befolására.

tïš, *tuš* bú, szomorúság; *tïžïng* bús, szomorú.

tïšla-ta búsulni.

tïšta-ta búsítani, de szomorkodni, búsulni is. *muj porï ohtïna* ıdet *tïštalet muj* a' lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15.

tïštam bú, *tïštema-ta* elszomorodni.

C. *tištem* szomorú. Kv. *tuš* baj, aggodalom, *tušt-uhv* aggódni, morkodni, *tuštem* szomorkodott, szomorú.

tïmtïpsa fohászkodás, lehellet. V. ö. *tïjmïlïta* fáradni.

to az, lásd *tot*.

togo oda. *paltamas togo manta* féle oda menni. 2, 22. — *pa togo jogotmalna* 's oda juttában. 2, 23. — *tolta* attul, onnan. *tolta sagat* attul való, onnan. *tolta sagat jelšik pitmal latna kaźalas pa kad i jï-pogñen* onnan tovább juttában láta más két egy atyafit. 4, 21. — *tolta sagat mantelna* onnan tovább mentében. 9, 9.

togol szárny, toll; *tohlet* tollak.

tohlïng tollas, *tohlïng voj* tollas vad, madár. *torïm lïl, madot jïs met tohlïn voj* isten lelke, a' melly jött mint madár. 3, 16. — *ankïrmatï turum tohlïng vojet ohtïja* nézzetek az ég madaraira. 6, 26. — *hul togol* hal szárny. — *togolla* tollatlan.

C. *tôgot* toll, Kv. *toul*, V. *taul* toll.

togol háló.

togon-*ta* szakadni.

togopta-ta, tohnïpta-ta szakítani, *tohnïptïpsa* szakasztás.

tohnïptïlï-ta szaggatni, *tohnïptïlïpsa* szaggatás.

C. *tâhnem* szakadt, *tagaptem* szakasztott. Kv. *togem* szétvált, oszlott.

togor-*ta* záródni, rejleni, *togrïpsa* les, rejlés.

togord-ta zárni.

C. *tôhrem* zárt. Kv. *tovrtaht-uhv* záródni.

tolmaś (or.) tolmács.

tondï nyírkéreg. C. *tunda, tondah.*

tonïld-*ta* csendíteni, hangoztatni.

tos-jug szilfa.

tošlta-*ta* sózni, *solna tošltata* sóval sózni. — Kv. *tuselat-uhv* sózni (tör. *tus* só).

tor torok; *torop, torïp* torku, *torbet* ajak, *torop punet* bajusz; — *torïng* torkos.

C. *tûr;* V. *tur*; *turp turïng vuat* torku torkos = nagy torku szél.

tor daru. C. *tôra, târah,* V. *täri.*

toras zavar, akadály; *toras verta* zavarni, *torasla* zavartalan, akadálytalan.

torasta-ta akadályozni, zavarni, keverni, *torastïpsa* akadály.

torastema-ta felkeverni.

V. *toros* alkalmatlanság.

torï-*ta* rázódni, rengeni, borzadni; *torïpsa* rengés, borzadás; *mû torïpsa* földrengés, földindúlás; *torïta hońzïpsa* 's *torïta* k... hideglelés.

torïma-ta rendülni.

Kv. *torn-uhv* rázódni. rengeni; *ma tornes* a' föld megindúla. t. 26, 51. — *torg-uhv* reszkedni, *torget-uhv* reszkettetni. V. *tori, i, targ-ungve* rendülni.

tor igenes?

torïl igenesség, igazság, *torla* igenességre, igazságra; *torla tata* igazságosan beszélleni, elmondani. *lavïlïm jah torla jastaset gat ulïmot olïnpela* a' pásztorok igazán elmondának mindent. 8, 33.

torlang érthető, világos.

toramd-ta igenesíteni, igenleni, helybenhagyni.

V. *tor, torï* irány, ellen; *torïng* igenes, rendes.

torïm isten, *tormem, tormen, tormel* istenem, -ed, -e. *al huža ıg tormen* ne kisértsd te istenedet. 4, 7.

torïm levï isten követje, szolgája; — *torïm jena* bizony isten; *ïm semat* isten előtt. — *torïm horem lonzïlata* isten képét állító, nt szekrény; *torïm elta paltot* istenfélő; *šavïjïta torïm* őr-angyal.

tormïje oh isten, uram. *tormïje, levem olal ma hoža hońsman ım*, szolgám van én nálam betegen. 8, 6.

tormïng istenies; *torïmla* istentelen.

C. *tôrem, tôrum*, Kv. *torem*, V. *târom*.

tot az, lásd *to; toda* ott, oda. *ula toda si vonda, hun ma nïn-a jastalem* légy ott addig, hogy én neked mondom. 2, 13.

toroh többesben *torhet* bél, tüdő. C. *targat, tarnget* tüdő.

torn fű, széna; *lant torn* szalma, *lant tornïng* szalmás.

torop, *torïp* (torku), *torop punet* bajusz. Lásd *tor* torok.

tob alig, csak; *tob an* majd nem. *tob jasta jazïng, i ma levem ıgtaka jil* csak mondj egy szót 's én szolgám egészségessé lesz. 3. — *lu už nem moltïja an patïmdta pidl, tob luel kim julmata jïl* az már semmi érő nem lesz, csak ki kell azt vetni. 5, 13.

V. *tuop* alig.

tobol *vaš* Tobolszk, Tobol város.

tovar (or.) áru, a' régi magyar *tavara*, mai *tár*.

tovï tavasz; *tovï olïng tïlis* tavaszelő hava, marczius-aprilis.

toveng tavaszos.

C. *taven, tauh* tavasz, Kv. *tujmah* (nyár), V. *toja, tuoja* tavasz, *tuj* nyár, C. *tung, tong*.

tom, *tomi*, l. *tam, tami* az, amaz.

tombi azon, *sit tombïna* azon kívül, *tombïja* azzá, arra, *tombïja pidta* elmúlatni, kikerülni, *tombïja pitïpsa* elmúlás; *ma tombemna* én kívülem.

C. *toma* amaz, *tom-pêlga, -pêja* túlsó, azon túl.

toman lakat, kulcs; *lojta toman* függő lakat.

tomand-ta zárni, *lap tomandta* bezárni.

C. *tuman* (riegel), V. *tuman* lakat.

tomra (or.) tombora, csontból való szájdörömbölő.

tú tó; *tû-hul* kárász.

tuung tavas.

C. *touh, teu,* V. *tûr* tó.

tu-*ta, tû-ta* hozni, vinni. *ma jogotsem anta šitak volpas no· sevïrandta keźi tuta* én jöttem nem békét, hanem vágó kardot hozni. *tuvatï veśkat kajtïpsa* hozzatok igaz megtérést. 3, 8. — *hun nïng jiren tulen torïm hota* ha a' te átdozatodat hozod isten házába. 5, 23. — *sit pada vïtïn ovet pa leśkam juš tulet haltu sorma* a' végett tágas ajtók és széles út visznek a' halálra. 7, 13.

jetna pelka lu hoźa ar hojadet tusa este felé ő hozzá sok ember hozaték. 8, 16. — *luela majlïpsa tuset* néki ajándékot hozának ki. 2, 11.

tûm vive, vitel; *tûpsa* vivés, vitel.

tulaji-ta hozódni, vivődni. *jošlal ohtïna nïngen talajin* kezei-ken te vitetel. 4, 6. — *pa tulajitan nïngïlan sud kadlta jah hoźa*[illegible]*a* és vitettök a' törvénytartó bírókhoz. 10, 10.

tuśa-ta vivődni; *ar tovar tuśal* sok áru vivődik, sok árut visz[illegible]-nek; *mung tuśaju* vivődünk, minket visznek.

tutla-ta hordozni; *ajkol tutlata* hír hordó; *tutlatot* fuvaros.

C. *tuem* vitt. Kv. *tu-hv* bémenni, *tuj, tuv* bémegyen, *tutel-u*[illegible]*v* gyakran bémenni, *tutelt-uhv* bevinni, bémártani gyakran. — V. *tu*[illegible]*j-ngve* bémenni.

tuj tályog, fekély.

tujt szán. V. *tujt* szán, ló-szán; *tujt* hó, *târom tuji* hó es[illegible]k, *ujtukve* kis hó.

tujm-*ta* fáradni, kimerülni, *tujmïpsa, tujmápsa* fáradás.

C. *tujmem* fáradt.

tujmïla-*ta* harapdálni, l. *tugom-ta* harapni.

tuknïpta-*ta* tölteni, *tuknïptïpsa* töltés, lásd *teknïptata, toknïptata.*

tuga íj, görbe fa.
tugol más, többi.
tugor-*ta* zárni, keríteni. *lap tugorta* bezárni.
tuhrïm bézárván. *nïng jubenna ovï tuhrïmna pojksema nïng ïm azena* te utánad az ajtót bezárván könyörögj te isten atyád-k. 6, 6.
tuhrep retesz, toló zár.
tuhrïpsa kerítés.
tuhrï-ta benyomni, betenni, zárni.
tugrïli-ta és *tuhrïlï-ta* oda támasztani, betenni.
tugordata záratni. Lásd *togor-ta.*
tugotla sajka, komp; *tugotlana unžita ho* révész.
tugom-*ta* és *tuhma-ta, tugmata* harapni.
tuhmïm harapva, *tuhmïpsa* harapás.
tuhmos falánk.
tugmïld-ta, tujmïla-ta, tuhmïld-ta harapdalni.
tulah 1) szalonka, 2) evetfarkbul való nyakkötő.
tulïm-*ta* jutni, *tulïmta potrïpsaja* beszéllgetésbe jutni.
Kv. *tul-uhv* fordúlni, futni, befogadni?
tul-pul, *tul-bul* bolond, vad ember; *tula-pula jum* veszett ber.
C. *tul, tul-pul* ostoba.
tul' tegez. V. *täut.*
tun gyöngy; *tïnïng tun* becses gyöngy. 7, 6. — *aj tun* gyöngy.
tunk 1) moh, *tunkïng* mohos.
tunkta-ta dugatni, dugni.
tunkśa-ta dúgúlni.
2) penész; *tunk-ta* penészesedni.
C. *tunk* szálka, botocska, dugó?
tung igenes, *tunga* igenesen.
tungïm-ta igenesedni, *tungïmpsa* igenesedés.
tungïmd-ta igazítani, javítani.
tungmïl-ta igazodni.
tungmïlta-ta, tungmïld-ta igazgatni, *tungmïltïpsa* igenesítés.
tungmïltïpśa-ta egyenesedni, elkészűlni.
tung-tak, tunhtak (egész erő), egészséges. *ma levem tungtaka* én szolgám egészségessé lesz. 8, 8.

tungal *tal* taval? egy éves?

tungotl, *tongotl* = *tom-hadl* az nap, tegnap.

tuś, *tus* 1) ügyesség, mesterség; 2. ismertető jegy. *tus ho* müvész; *tusa* ügyesen, *tusla* ügyetlen, *tuzïng* ügyes, mesterséges; *tuzïpsa* mesterség, fortély.

tuš szomorúság, l. *tüš; tužïng* szomorú, *tužinga verta* szomorítani.

tuš szakál, *tušla* szakálatlan, *tužïng* szakálos.

C. *tuš* szakál, V. *tus, tuos* száj, *tus pun* szakál.

tur torok, *tur pukla* torok-dió, Ádám csutkája, *tur libi* gége, *tur-sïj* hang, *tur-sïjla* rekedt; *turïng* torkos, *turïng kevi an* torkos kő-edény.

turba, turpa cső, l. *torïp* is.

C. *tûr*, K. *tur* torok és cső.

turah (or.) bolond.

turema-*ta* hortyanni.

turïtla-ta hortyogni, *turïtlïpsa* hortyogás.

C. *tarasem* (geschnauft).

turum, *turom* menny, ég, idő. *turum azi* mennyei atya; *turum nubït* mennyország; *turum hus* égi csillag; *turum kïzï* szivárvány; *tevïng turomna* csendes időben.

turmïng mennyei.

Jegyzet. Az éjszaki osztják tehát külömbséget teszen a' *torïm*-[illegible] és *turum* közt, amaz isten, ez menny lévén. A' Castrén nyelvében a' menny-nek osztják kifejezése nem fordúl elő, *tûrum* csak isten. A' Kv. *torem* ég, menny, időjárás meg isten. A' V. hasonlóképen *târom* ég, menny, időjárás, isten, nagy.

turma (or.) torony, *turma-hot* tömlöcz. 5, 25.

turman setét, setétség. *turmanna omïsta hanne-hojet* a' setétségben ülő emberek. 4, 16. — *turmana-ita* setétedni.

V. *turep* borúlt, *tarom turep* az ég borúlt, tehát *tur-ungve*, ettől: *turep*; továbbá *turm-ungve* elborúlni, ettől: *turmene, turmen* elborúló, homály. Az osztják *turman* azonos a' vogul *turmen* szóval, ezt tehát vogulos szónak kell venni, mert az osztjákos alak *turma-ta* volna, *turman (turmen)* helyett.

tut tüz. *tuta jutla* tüzbe vettetik. 3, 10. — *torïm tut* vagy *turum palïng tut* villám; *tut levïm taga* tüzégés helye; *tut śan* zacskó a' tüzi szerszámra, egyszersmind női varró szerszámra.

tut-muž tüz betegség, forró láz; *tut-mužna hojtot* tüzes betegségben fekvő. 8, 14.

tuťing tüzes, *tuťing śaras* tüzes tenger, gyehenna.

C. *tût, tuget, tûd-uś* tüzi szerszámra való zacskó. Kv. *taut*. V. *tol*.

tutla-*ta* hozogatni, hordani, lásd *tu-ta*. *lu hoža tutlasa aradtel mužingodet* ő hozzá viteték mindenféle beteg. 4, 24. — *tutlatot* fuvaros, *tut tutlata libi* tüzhordó edény = lámpás; *tutlïpsa* szekeren járás.

tuva hozz, vigy, l. *tu-ta*. *nïng jiren torïma tuva* te áldozatodat istennek vidd. 5, 24. — *tuvatï veśkat kajtïpsa* hozzatok igazi megtérést.

tuda ott, lásd *to*.

tup, *top* alig; *tup allolïmta* bámulni, *tup allolïmpsa* bámulás.

tupa ló köröm, pata, *tupaïng* lókörmös.

C. *tonh* lóköröm.

tuvïm *us* (l. *tû-ta*) vitetett volt. 4, 1.

tuvema-*ta* (lásd *tû-ta*) vinni; *adïm jazingna tuvemata* rágalmazni.

tuma (or.) gondolat, *tumajita* = *tumaja-ita* gondolni.

t'urma (or.) tömlöcz, torony.

P.

pa más, meg. *kažalas pa kad i jï-pogñen* láta más két egy atyafit. 4, 21. — *purijat ńavïrem olïnpela, pa hun uidleta luel* kérdezzetek a' gyermek felől, 's ha megtaláljátok. 2, 8. — *pa ajšika* még egy kevéssé. — *pa iršna* néha, *pa-idï* másképen; *pa urïng* más módu, nem helyes.

pa-ot egy más. *paot lu unltïjilta johlal elta* egy más ő tanítványaibul. 8, 21. — *pa lamba* másféle.

pa-sagat másszerint. *pasagat verta* megmásitani. 5, 17. — *pa sagatïng* nem a' szerinti, nem helyes; *pa-si* meg-az, megint. 4, 8.

pa-sïr másféle. *pasïr jušna manset* más úton menének. 2, 12.

pa soha jum (más bőrbe jutott) magánkívül, megveszett, *pa soha ita* magánkívül lenni, megveszni.

pahadl másnap, holnapután?

C. *pa* ismétlő számokban, mint *ej pa* egyszer, *hudem pa* háromszor stb. Azután: mégis.

paj rakás; *mû paj* göröngy; *paja* rakásra, öszve, *paja akïdta* összegyüjteni, *i paja* együvé; — *pajna pon'a* rakásba tenni.

C. *paj* rakás, domb. V. *pa* part, fel.

pajïl sík, egyenes. *pant luela pajlaležatot* az ösvényt neki egyenessé tegyétek. 3, 3.

pajlaldta síkká tenni, *pajlaltïpsa* simítás.

païl-*ta* kovácsolni, forrasztani; *païlta ho* kovács, *païlta ankïl* vas ülő, *pajlïpsa* kovácsolás.

païrt gerenda. *nïng semenna ulta païrt an hullen* te szemedben való gerendát nem veszed észre. 7, 3. — *śur païrt* vagy *śurïng-païrt* ház tetőnek csatornája.

C. *pâgart, pôgert* gerenda.

païd-*ta* vetni, csépelni, cséplő; *païdta har* szérü. *lu lant sem-païdta harel sïstaml* ő gabona-cséplő szérüjét megtisztítja. 3, 12.

jogoś païdta megvetni.

ajkol païdta hírt vetni, üzenni. *ajkol manem païtat* hírt vessetek nekem. 2, 8. — *i jazïng elta pa jazïng ohtïja païdta* egyik nyelvről a' másikra fordítani; — *joža païdta* kézre vetni, kézhez venni, fölfedezni; — *noh païdta* magasítani, feljebbre tenni; *tamp-elta païdta* használatból kivetni; — *pungla païdta* elvetni, eltávolítani.

pakïn-*ta* ijedni. *muj elta nïng pakïnseta* mitül ijedtetek meg? 8, 26. — *paknïpsa* ijedés, csüggedés.

paknïpta-ta ijeszteni; *paknïld-ta* ijesztgetni; *pakïntïjï-ta* u. a.

C. *paknem* ijedt; *pagaptem* ijesztett; Kv. *paks-ahv* álmékodni, csudálkozni.

pakït nyáj, csorda. *purïs pakït* disznó nyáj, *purset pakït* disznók nyája. 8, 32.

lunt pakït lúd fólt.

pakrep földbeli lak, *ink pakrep* kút.

V. *pahrep, pangrep.*

pal magas, felső. *pasi kulna visa luel pal rep ohtïja* megint az ördög által egy magas hegyre viteték. 4, 8. — *pal šip* meredek part; *pal taga* fel hely, magasság; *pala verta* magasítani; *palat* magasság; *palatna* magasságban, magosan; *palating* magasságos.

V. *pal* fel.

pal fül, *palïje* fülecske.

palla siket, *pal-sïjla* siket.

C. *pet,* Kv. *pal',* V. *päl, pel* fül.

pal-*ta* félni. *al palat hanne-ho veltodet elta, a palat lïl i el 'ng śarasna veltot elta* ne féljetek az ember ölöktül, de féljetek elket és testet a' tüzes tengerben ölőtül. 10, 28. — *an palta* bálenni, *an palta ho* bátor ember. *torïm elta paltot* isten-félő.

palïpsa félés, *an-palïpsa* bátorság.

palta-ta ijeszteni; *paltap* ijesztő dolog, *patapla* bátorságos, *tapïng* ijesztős.

palśa-ta ijedni, *palsïm* ijedt; *paltapsa-ta* félemedni; *paltaptaijeszteni*.

paltama-ta félemedni. *paltamas togo manta* féle oda menni. 22.

C. *pedem* félve, félt, Kv. *pil-uhv* félni, V. *pel-*, *pil-ungve.*

palat darab; *palat-kem* = darabnyi. *hoj pusl enmïltata lu l kuš i još sur palatkem* ki nevelheti maga magát akár egy kööknyivel. 6, 27.

V. *pul, pol* falat.

palïng felhő, több. *palnget; palïng marïjïl* mennydörög; *lïngïje* felhőcske.

palïng-hur felhő-zsák, *palïng-hurïng* felhőzsákos.

C. *peteng* felhő.

palïd-*ta* oldani, *pungla palïdta* eloldani, szabadítani.

Kv. *päl-en,* V. *päleng* szabad.

pald-*ta* sütni, *paltïpsa* sütés.

V. *palt-ungve* füteni.

pań oldal? *panna* vel. *mung panna torïm* mívelünk isten. 1, . — *lu ankel Maria Osip panna* ő anyja Mária Józseffel. 1, 18. — *nna al vïjat* vel(etek) ne vigyetek. 10, 9.

pan fövény, zátony, part; *paneng* fövenyes, partos, partbeli; *neng ho* parton, hegyen lakó.

C. *pan* homok, hegy-csúcs; *paneng* homokos.

panne menyhal, kutyahal, békafi; *panne-hïr* menyhalból ló zacskó.

V. *pori-pane* béka.

pant nyom, ösvény. *pant luela pajla leźatat* az ösvényt neki.

egyenessé tegyétek. 3, 3. — *pant huvat* út hosszában; *pant nebek* útlevél.

Kv. *pat* ösvény. V. *pant* lapos hely; *pantem mâ* sík föld.

pangï gombolyag, czérnacsomó.

pangïjï-ta gombolyítani; *pangïl-ta* fonalat motolálni, *pangïlï-ta* u. a. *pangïlïpsa* gombolyítás.

C. *pöng*.

pangïl fonal? *pangïl holet* fonal-kötelek, madzagok.

V. *panel, manči panel* csalán, *rus panel* kender.

pank maszlagos redőszirom, csudafa (stechapfel).

V. *pang* gomba, *pazeng pank* légyvesztő gomba.

pasi megint, lásd *pa* alatt.

pazan, *pasan* asztal. *ir verta pazan* oltár; *pazanïje* asztalka; *omïsta pazan* ülő szék. *sit lu torïm omïsta jemïng pazana ull* az az isten szent székül van. 5, 34. — *sungït pazan* nyírfahéj asztal.

C. *pesan, pesen;* Kv. *pasen;* V. *päsen.*

pasik fém vagy fa csat a' rén hasalján, a' mellyen által az istráng megyen.

pazïrd-*ta* kinyomni, kisajtolni.

pazad-*ta*, *pozadta* kiadni, elkölteni.

paślal-*ta* szarral megrondítani.

C. *pať* fos, *paďem* fosott.

paslald-*ta* paskolni.

paslïmd-ta tenyérrel paskolni, csapdosni.

pažoh, *požoh* borju, *mis pažoh* borju (tör. *buzagu*).

pasta, *pastï* éles, hegyes; *pastïja* élesen, gyorsan, *pastïja verta* élesíteni; *pastïpsa* élesítés, élesség.

C. *peste* éles; V. *pâs-ungve* és *pâst-ungve* fúrni, átfúrni.

para (or.) pár, *paraja verta* párosítani; *paraïng* páros.

parïs, *parïš* vitorla, *parset* vitorlák.

parsing, paršing vitorlás.

parïš (tör.) haszon, nyereség; *parïš vita ho* uzsorás, *parïš vïpsa* uzsora.

paršïng hasznos; *parïšla, parïšotla* haszontalan, haszon nélkül.

parïpta-*ta* felejteni, *nomna p.* elméjében felejteni.

parka (or.) bárka.

parkan (or.) selyem.

parkad-*ta* rázni. *hol perkatat* rázzátok le. 10, 14.

C. *pergadem* tisztítva, lerázva, Kv. *parket-uhv* rázni, V. *pär-ungve.*

pargad-*ta* fonni.

parta, *parda* bal, *partatogïja, pardatogïja* baloldalon, ferdén.

parpïng kemény, erős, kegyetlen, haragos. *hom-juget elta odet si kem parpïnget* koporsókbul kijövők, olly erősek. 8, 28. — *pïnga an pardïs luela* erősen eltiltá neki. 9, 30.

pard-*ta* parancsolni. *nïng olïnpela lu levïlala pardl šavïjïta jen* te felőled ő szolgájinak parancsolja, őrzeni téged. 4, 6. — *s sidï, hodï torïm levï luela pardïs* tőn úgy, mint isten szolgája i parancsolta. 1, 24. — *parta mungeu manta purïs pakïta* pacsolj nekünk menni a' disznó falkába. 8, 31.

an pardta tiltani (nem parancsolni). *an-pardïs vota polta* a' szélnek fúni. 8, 26. — *jogoś pardta* megtagadni, *jur muhti dta* kényszeríteni.

partïpsa parancsolás, *an partïpsa* tiltás.

partïlï-ta parancsolgatni.

C. *pardem, pirdem, pirtem* parancsolt. V. *part* kivánság, teség (?) — *part ät aňši, ti-kvos têji* kivánsága nincs, még is eszik; *part at aňši, kosä ät nângi* a' szemnek nincs kivánsága, tehete, messzire nem fénylik.

patïmd-*ta?* érni? *hun sol lu veel uštal, lu už nem moltïja an ïmdta pidl* ha a' só ő erejét elveszti, az már semmire sem fog i. 5, 13.

pad, *pot* ebben : *još pad* tenyér.

pada ért, végett. *ultï sagat potardta pada* őszinte mondás ett. 10, 18.

sit pada azért. *sit pada vïtïn ovet tulet halta sarma* mert tágas ők vezetnek a' halálra. 7, 13.

C. *peda, pede, pedan, pedait* miatt, ért.

padï fenék, pad, föld; *padï hurïp* alsó kéreg; *padï ohtïja ïsta* a' földre leülni.

C. *pete, pede* fenék, föld, *ńir-pede* csizma talp, *kur-pede* láb p, *kêd-pede* tenyér. Kv. *päte* vég, *pätet* végett, miatt. V. *pät* vég. Látjuk, hogy *pad, padï* vég, végett stb. egy szó. V. ö. *padal* is.

padaruh réz, *padaruh voh* rézpénz. *panna al vïjat anta sorni h, anta padaruh voh* veletek ne vigyetek se arany pénzt, se réznzt. 10, 9.

padlem, *patlam* homály, setét. *nïng elen izagat padlem ulta pidl* te tested mind setét való lesz. 6, 23. — *muj ma jastalem padlemna, potartat novïna* mit én szólok setétben, mondjátok világosságban. 10, 27.

patlama, padlema verta homályosítani, tetétté tenni; *p. ita* homályosodni, *padlema jûpsa* alkonyat; *padlem-šiki* setétetske; *padlemïng* setétes, homályos.

C. *pêtlem* homályos, *pêtlôt* homályosodott, *pêdlidet* homályosódik.

padlata homályosodni = *turmana jita.*

padal, *padïl* fenék; *kur-padal* láb-talp, *padlana* talpaitokra. *si voš elta kim etmanna nen kur-padlana hanïm nambïr hol parkatat* azon városbul kimenéstökben a' .tí lábszáraidra ragadt port rázzátok le. 10, 14. — *padlang* fenekes, tetős.

pad'ka lelkész, pap. *no mana, pad'ka hoźa vanltïjiśa* de menj, a' papnál mutasd magadat. 8, 4.

pat'ka is.

patśa helyett. V. ö. *pad, padï.* Tehát: *padïś, patśa.*

patrald-*ta* csapni, paskolni.

pam hőség; *lung pamat* nyári melegek.

pamïng heves.

C. *pem, pôm* a' fürdőház gőze, *pemeng* hő, heves; *pemdem* hevült, *pemettem* hevített.

pamï-*ta*, *pamïjï-ta* tanácsolni, oktatni, *pamïpsa* tanács.

pamta-ta, pamïd-ta parancsolni, oktatni; *pamïdta ho* tanító.

pamtïpsa, *pamdïpsa* rendelet, parancsolat. *hoj tam aj pamtïpsajet elta it pasagat verl* a' ki ezen kis parancsolatokbul egyet megmásít. 5, 19. — *jong torïm pamtïpsa* tíz isteni parancsolat; *jong nakpa pamtïpsa* tíz czikkü parancsolat.

pamtïlï-ta, *pamtïl-ta* oktatgatni, utasítani, *pamtïlta nepek* utasítás.

peïl, *pejïl* fürdés, *pejïl hot* fürdő ház.

peïl-ta fürdeni, *peïlïpsa* fürdés.

peïlta-ta füröszteni; *peïlïpta-ta* füröszteni.

C. *pêget* fürdés, *péget hôt* fürdő ház, *pêgdem* fürdött, fürödv, *pêgettem* fürösztve.

peïr-*ta* hibát elkövetni, *peïrïpsa* hiba, hibázás.

peïmtï-*ta, peïmd-ta* fázni, fagyni, fogyasztani.

C. *pegmem* fázott.

pel fél, oldal.

pela felé, túl. *pasïr jušna manset. lï irel pela* más úton mené-
: ő országuk felé. 2, 12.

nîlsot pela hulïm nyolczvanon felül három = 83. — *olïn-pela*
.l, végett.

pelak, pelïk 1) fél, *pelak jož* fél kéz, *jim pelak jož* jobb kéz;
ı *pelak jož* bal kéz. 6, 3. — *voh pelak* fél kopeka, *lal pelak* fél öl.

2) vidék. *hola pelak* napkelet; *hadl edta pelak, naj edta pelak*
et. *mung lu turum husel vantsu hola pelakna* mí ő mennyei csil-
át láttuk napkeleten. 2, 2.

jim pelka jobbra, *pua* és *parta pelka* balra, *ar pelak sagat*
. oldalról.

pelkïng jeles, oldalos; *hola, holeit pelkïng* nap keleti

C. *pêlek* fél, oldal.

pela vajjon. *akïdlet pela anži jug elta vïna reh* szednek-e
jon tüskés fárul szőlőt. 7, 16.

pel-*ta* szúrni, kivágni, *pelïp* szuró.

pelpïng szúrós. *akïdlet pela pelpïng vanži elta eplïng reget*
dnek-e vajjon szúrós pázsitról (bojtorjánrul) figéket? 7, 16.

peldta, pelta-ta szúrni; *peldta* szúró, csipő pogár.

peltïp fulánk, *peltïpïng, peltpïng* fulánkos, *peltïpsa* szúrás.

pelïpta-ta beszúrni, bedugni.

V. *päl-ungve, pêl-ungve* szúrni; *pälem, pêlïm* szúrás, azután
:ázs, szúnyog; *pelïm ja* Pelim folyója, *pelïm uos* Pelim városa (a'
:ázsokról?); *pêlt-ungve* szúrni, szúratni; *pêltpi* szúrás, oldalnyi-
ís. C. *pêdem* darázs; *petńai* szúnyog.

peld-*ta* váltani, cserélni, *voh peldta* pénzt váltani, *peltïpsa*
ltás, *peltïpsaïng* változékony.

peltïlï-ta változtatni, cserélgetni; *peltïlïpsa* változás.

peltaś-ta változni.

Kv. *pelt-uhv* változtatni, másítani.

penk fog. *sem sem jukana, pa penk penk jukana* szem szem-
, és fog fogért. 5, 38. — *jelli penk, sïrï penk, lojta penk* elő fog,
ıt *penk* fűrész = lúd fog.

penkïng fogas, *penkla* fogatlan.

C. *penk, pank, pengeng* a' minek foga van, *pengeng juh* ge-
ɔlye, *pengaš* (fogas) csuka. Kv. *pank*, V. *ponk, pong* fog.

pender, *penǯer* (tör.) dob, *pender senkta* dobolni, *pender senkta ho*, vagy *pender senktot* doboló. *penǯer sebän* dobos bájoló.

peśat (or.) pecsét; *peśata-ta* pecsételni.

peś czomb, *peś punglet* czombok, ágyék, csipő.

V. *peš* czomb, *peš lu* czomb csontja, *peš ńaul* czomb húsa.

peži rén borjú.

pereman (or. ?) sor, *pereman verta* váltani, változtatni.

peremand-ta változtatni.

C. *perem* múlt.

perïna (or. ?) párna.

perkat *kevï* köszörű kő.

perna 1) ebben: *torïm perna* isteni keresztelés; *perna pos* — kereszt jegy. *torïm pernaja longta* keresztelődni; *pernaja longïpsa* keresztelés; *pernaja longïltïta* keresztelni; *pernaja longïltïpsa* keresztelés; *pernaja longïltata put* keresztelő edény.

2) kereszt. *hoj lu pernajel an vïl* a' ki ő keresztjét nem veszi fel. 10, 38.

pernaïng keresztes, *pernaïng ho* keresztyén, *pernaïng jaŋ* keresztyénség.

pernala kereszteletlen, pogány. *pernala mur* kereszteletlen nép, pogány nép. *pernala jah hotna tajta torïm* bálvány = pogányok házában lévő isten.

C. *perna* kereszt, *pernajat pan-ta* keresztelni, *pernaš-ta* magára keresztet vetni. Kv. *perne* kereszt, *pernel punuhv* keresztel... V. *perne* kereszt, *pernet-ungve, pernent-ungve* keresztelni, *pernent...* *jeri* keresztelő ének; *perntâl* kereszteletlen.

petkaš rigó, húros madár.

peda (or.) nyomorúság, ínség.

pevïr-ta hibázni, *pevrïpsa* hibázás, *pevrïpsaïng* hibázható.

pevïrśa-ta hibázni (sich irren). V. ö. *peïrta*.

pil fél, vel, *pil ho* feles, társ; *pilna* vel, *lu pilna* ő vele. *si ho si ne pilna lu samelna krek vers* az az ember azon nővel az ő szivében bűnt tett. 5, 28.

lu pilna kadna manta ő tőle elválni. 1, 19. — *i pilna* együtt.

pilïng feles, társ, egyesült; *pilïnga* együtt, *pilïnga volta ho* lakó társ.

pild-ta felesíteni, egyenlíteni, *piltïpsa* egyenlítés, egyesítés.

piltśa-ta, piltaś-ta, piltïśa-ta egyesülni, csatlakozni; *jèga pilt-*
ı felesülni, házas felekké lenni.

pïltïli-ta egyesítgetni, *jega pïltïlï-ta* össze egyesítgetni.

C. *pi, pe* ezekben: *itpeja, itpija* előfelé, előtte, *itpena* előtt.
pel, päl fél.

pilt madárháló, *pilt kelet* a' madárháló kifeszítésére való zsi-
ˌek.

piś csuda, nagy tehetség.

V. *peš, piš* ügyesség, embererő feletti igéző erő; *târom piš,*
ˌi piš jót tevő erő, *kul'piš* ördöngösség, rosszat tevő erő.

pïra ser. Talán a' *bor, boza*-nak megfelelője.

pïrek (or.) pastétom, lepény.

V. *pirik* lepény.

pïrïji-*ta* nyomozni, kérdezni, választani; *pïrïjïpsa* nyomozás.
pïrïjïla-ta kérdezgetni, nyomozgatni. L. *purïji-ta.*

piriś öreg, *pirśa-ita* öregedni.

pirśama-ta, pirśam-ta öregedni; *pirsamïpsa* öregedés.

C. *piriš* öreg, ősi.

pid-*ta* esni, fogni; *jil pidta* leesni; *humb idï pidta* összeom-
; *artna pidta* adósságba esni; *potrïpsaja pidta* beszédbe esni;
·*gla pidta* elválni; *untlïpsa eľta pidta* elszokni. *al esla mungen*
ïpsaja pidta ne hagyj minket kisértetbe esni. 6, 13. — *ul jastat:*
mung leta pidlu ne mondjátok: mit fogunk mí enni. 6, 31. —
ˌa jogots pa sïmïltata pits János eljöve és kezde prédikálni. 4, 1.
hop humbetna temta pitsa a' hajó a' habokban merülni kezde. 8,
— *sïri antom hun lïn jega volta pitsangen* mielőtt hogysem
együtt élni kezdettek (ketten). 1, 18.

sema pidta szembe esni, születni. *hun Isus sema pits* midőn
us született. 2, 1. — *sema pidta hadl* születés napja.

pitïm esett. *ma kuš veï jilbina ullem, no manema pitïm l'al'jah*
'em én valami hatalom alatt vagyok, de nekem (szót) fogadó hadi
ˌem van. 8, 9. — *hoda jilba sema pitïm judej han?* hol az új szü-
ˌtt judeai király? 2, 2.

pitïmot u. a. *seda tusa lu hoża hońsman veïla pitïmot* oda vi-
ˌk ő hozzá egy lázzal erőtlen való. 9, 2.

pidlaji-ta kezdetni. *nïngïlan sudïdta al pidlajita* tík ne itéltes-
ˌk. 7, 1. — *nïngïlan takïlije lavïdta pidlajitan* tík hijába, ok nél-
fogtok szidatni. 5, 11. — *aradtïna lïkïnga tajta pidlajitan ma*

nemem vorna mindnyájok által gyülöltetni fogtok én nevem miatt. 10, 22.

Kv. *pat-uhv* esni, lenni; V. *pät-ungve.*

pitśa kölcsön. *pitśaja nïng elta vïta langata ho elta al honda* kölcsönbe te tőled venni akaró embertül ne fordúlj el. 5, 42. — *pitśaja mata* kölcsön adni; *vogïng pitśa* pénz-kölcsön.

pitśaïng kölcsönös.

piǯa üdvöz légy.

C. *peťa, peďa* (grussformel). Kv. *pače* köszöntés, csók; *pače olen* üdvöz légy. V. *päš* üdv.

pidar szél, part. *madet śaras pidarna holïp omïtset* a' kik a tenger szélébe hálót ültettek. 4, 18.

V. *piter* szél, part.

pïtï fekete. *nïng an puslen nez i ubït novïja mujpa pïtïja verta* te nem teheted csak egy hajszálat is fejérré vagy feketévé. 5, 36. V. ö. *putï* fekete.

pojar (or.) úr, tisztviselő; *og pojar* fejedelem.

Kv. *pojer* úr.

pojk-*ta* kérni, *pojkïpsa* kérés.

pojkśa-ta imádkozni, imádkozó. *nen sidï sagat pojkśat* tï e' szerint imádkozzatok. 6, 9. — *hun pojkśalen, nïng adel hotena longa* midőn imádkozol, te magános házadba menj be. 6, 6. — *pojkśal luel* imádja őt. 8, 5. — *pojksset* kértek. 8, 34.

pokśata hot imádkozó ház, zsinagoga. *madet mustïja tajlet pojkśata hotlalna i vož haretna pojkśata lolimdta* a' kik szeretnek imádkozó házaikban és a' város térein imádkozni állani. 6, 5. — *pojksïpsa* imádkozás.

pojksema-ta imádkozni. *nïng jubenna ovï tuhrïmna pojksema nïng torïm azena* te utánad ajtót bezárván könyörögjél te mennyei atyádnak. 6, 6.

pojkamd-ta megkérlelni.

pog, *poh* fiú. *pogem, pogen, pogel* fiam, -ad, -ja. *pohlal* fijai. *evi undrelna vïl i tajl pog* egy leány méhében visel és szül fiat. 1, 23. — *sit ma šenk mustï pogem ull* ez én nagyon kedves fiam. 3, 17. — *Rahil hollal lu evi-pohlal ulïnpela* Rachel siratja ő gyermekeit. 2, 18.

pogïng fias.

C. *poh, pah* fiú, Kv. *püv*, V. *pi.*

pogïl csomó, gomb, daganat; *pohla* rakásba, rakással. *pohlïje* csomócska = *podalïje kerlata pohlïje* forgó golyócska.

pogol = *pogïl; antïp pogol* öv gombja; *jong, jeng pogol* jég darab; *pogol enmïpsa* = *pogol tïpsa* a' fának kidudorodása.

C. *pöng*. V. *pokel* darab, csomó; *jang pohlet* jég darabok; — *pahlep* gomb.

pohnï-*ta, pogon-ta* fakadni, pukkadni, felszakadni; *pohnïm taga* pukkadás helye; *pohnïpsa, pogonïpsa* pukkadás; *puškan pohnïpsa* puskalövés; *pohnema-ta* pukkanni.

pogor, *pugor* sziget, *pogorna volta ho* szigeti lakos.

pohrïng szigetes, szigetbeli; *pohrïng ho* szigetbeli.

C. *pôgor, paugor* sziget.

pogatur (tör.) úr, erőszakos.

V. *pogatur ; pogatur lu* táltos ló.

pol víz-gát, geréb a' folyóban. *vošta pol* hal fogó geréb.

V. *pol-ungve* fogni; *polne pis* hamar megfogó tehetség.

pol-*ta* fúni, lehelni. *vodet polta pitset* a' szelek fúni kezdének. 7, 25.

pold-ta, polta-ta, poltï-ta megfúni, fuvatni; *torïp poldta* ajkat fúni, fintorítani; *poltïpsa* fúvás, lehelés.

poltša-ta fuvalkodni, dagadni.

C. *pû-ta, pôh-ta* fúni; *pumem* pillanat. — V. *pu-ungve, pulungve* fúni.

polat vaczog, fekvő hely.

polïng mennydörgés, morgás.

polïjï-ta zörögni, dörögni, hebegni, *šitaka p.* magában morogni, *polïjïpsa* morgás, hebegés.

polemï-ta megmordúlni.

polïs hazudság, hamis. *sud al verat polïs jazïngna* ne ítéljetek hamis beszéddel. 7, 1. — *polïs jastata* rágalmazni.

polsïng hazug; *polsïpsa* rágalom, szemrehányás.

polsïng nyál, takony: *polsïngïng* nyálas, taknyos.

C. *palah* nyál; V. *palah* takony, *palkeng* taknyos.

polt rothadás, redvesség, *polt jug* tölgyfa.

poltïng redves.

pon-*ta* tenni. *nem hojat an ponl jolïpta jilïp sah elta* senki sem teszen foltot új ruhárul. 9, 16. — *pog tajl, pa nem luela ponlen Isus* fiut szül, 's Jézus nevet add neki. 1, 21.

pungla ponta eltenni, megszüntetni; *og ponta* imádni, panaszt tenni; *og pontot* panaszló; *ho ponta* embert herélni; *haret, lovet ponta* ökröt, lovat herélni. — *ponïpsa* tevés.

ponśa-ta tevődni.

C. *pan-ta,* Kv. *pun-uhv,* V. *pin-ungve* tenni.

pon, *pun* háló féle, *holti pon* halászó pon; *juh pon* fa poné, ugyanaz, mi a' vogul *kamka.*

pon fing, *pon ebïl eslta* fingani, *ponï-ta* fingani.

V. *pońit-ungve* fingani.

pon szegély, *kundï pon* a' bekecs szegélyezése, préme.

ponš-*ta, poš-ta* melegíteni, tésztát pörkölni, érni; *ponžïm* érett, *ponžïpsa* érés, pörkölés.

V. *panš-uhv, panš-ungve* érni, főlni.

ponži-*ta* fosztani, erőszakkal rabolni; *ponžita ho* rabló; *jurna ponžita* erőszakkal rabolni.

ponžïjï-ta fosztogatni.

pong, *pongï* gomba, *pongïpsa* fekély.

C. *pongot* fekély.

pos újjatlan keztyű, *još pos* u. a.

pozïng kesztyűs.

C. *pôs* kesztyű.

pos jel, csuda, jegy, czél. *pos tajta* czélozni, *pos jug* jel-pózn… *posna ponta* bélyegezni, *pos nomta pada* emlékeztető jegy. *ar p…* *an versu muj* sok csudát nem tettünk-e? — *han pos* ország czime… *hanžipsa pos* irásjegy, betü. *sud-sir elta než i hanžipsa pos* … *manl* a' törvénybül csak egy irásjegy sem megyen el. 5, 18. — *j…* *pos ponïpsa* aláirás.

pozïng jegyes, *perna pozïng* koczkás.

posta-ta jegyezni, *postîpsa* jegyzés

postśa-ta jelentkezni, jelenteni.

C. *pas, pos* jegy, jel. Kv. *pos.*

pos határ, vég.

pozala-ta végződni, halni, halál. *ńavïrem lïl kanžimodet pozalaset* a' gyermek lelkét keresők meghaltak. 2, 20. — *pa us toda Irot han pozalata vonda* és vala ott Heródes király haláláig. 2, 15.

pozalïm végezve, halál. *Irot han pozalïm jubina* Heródes király halála után. 2. 19.

V. *pas* határ, *kalne pas* v. *mas* halálig.

pozad-*ta* kiadni, kivetni, végezni.

pozatïpsa kiadás, kivetes; *lakka pozatïpsa* széllyel-, elszórás. *šal' vers lï lakka pozatïpsajel olïnpela* megsajnálá ő elszórások miatt. 9, 36.

posni, *pošni ho* szántó-vető, paraszt.

poś a' háló közepén való keskeny zsák.

V. *pos, posä* halászó kosár (zsák?).

poś fos, szar.

poś-ta szarni, fosni, *pozïpsa* fosás.

C. *pat'* fos.

poš-*ta* ázni, nedvesedni.

pošlta-ta, poštïlï-ta nedvesítgetni, *pošltïpsa* nedvesítés.

poštïjïlśa-ta, poštïjïśa-ta nedvesedni.

pošog has, többesben: *pošhet.*

pošhïng hasas.

poškan puska; *šuk ńolpi poskan* serét-tok.

pošni, *posni ho* szántó-vető paraszt.

pošneng parasztos.

pozar (tör.) vásár.

pozijï-*ta, pozi-ta* folyni, csepegni; *pozïpsa* folyás, csepegés.

pozem-ta cseppé válni, *pozemïpsa* cseppecske.

pozijema-ta cseppegni.

posïl, posl folyó ér, kis folyó.

V. *posel* folyó ága, ér.

poži száradt hal.

C. *paǯa* száradt csuka.

požï-*ta, ponšï-ta* fosztani; *jurna pošï-ta* erőszakot tenni.

požïh, *požoh*, ebben: *loniś pozïh* dér.

požoh (tör. buzagu) borju, gede; *amp požoh* kölyök, *oš požoh* bárány.

por fúrú, *još-por* ár, *nïr jondta por* ár; *porï-ta* fúrni, *porïtipsa* fúrás.

C. *par, por* fúrú.

por-*ta* marni, rágni, *porïpsa* marás, *porïpsaïng* marós.

pord-ta, porta-ta rágni.

porema-ta harapni, *porśand-ta* megharapni.

C. *por-ta* harapni, V. *pur-ungve*; *purn-uj* farkas.

porï-*ta* fordúlni, *porïta-ta, porïd-ta* fordítani.

porema-ta megfordúlni.

pora (or.) idő; *i pora ho* egykorú, kortárs; *porala* idétlen.

poriš serte? *lovï poriš* ló sörénye.

porïm-*ta, purïmta* lépni, hozzálépni, neki menni.

pormïlï-ta lépegetni, *pormïlïpsa* lépegés.

porimd-ta lépni.

C. *pormem, purmem* megtaposott.

porïjïpsa, (*porïjï-ta?*) áldozás, áldozó vendégség.

Kv. *pur* vendégség, lakodalom, V. *puri* áldozat.

porog, *poroh* gyökér, szár; *porog kel* szánra való kötél. — *sem poroh* szem fény?

porga bekecs, középső bőr ruha.

porget szemét, sepredék. V. *pores* szemét a' faragcsálás után *pors änä* szemét domb.

porgon *voget* posta pénz.

porlï pöröly.

pordon, *purdon* méreg, orvosság, timsó.

puti pordon gáliczkő, *vosti pordon* u. a.

pordon porïp verta timsó csináló.

pormas fegyver.

pot (or.) pud, *pot kenas* egy pudnyi.

potïng pudos.

pod-*ta* fázni, *iskina podta* hidegben fázni. *podta tïlis* fagy-hó —

potïm fagyott, *potïm sem* jégeső, *potïpsa* fázás.

potema-ta, potïm-ta hülni, *potemapsa* hülés

potïlï-ta gémberedni, fagyoskodni; *podlta-ta, podltï-ta* fagylalni.

C. *pôtâjem* hült, *potmem* hült, *pottem* fagylalt.

podalï gömbölyü dolog, *jong podalï* jégcsap; *veska podalï* mázsáló súly; *podalïje* = *pohlïje* golyócska.

podlang gömbölyüs; *veš-, venž-podlang* homlok, *og podlang* a' fejnek hátulja; *šaš podlang* nyakszirt.

V. *potali* gömbölyü, *sêtep potali* czérna gombolyag, *sans-Zup.* térd kalács.

poter, *potar* szó, beszéd. *is potar* agg beszéd, mese. *potripsa* beszéd, *potrïpsa sï* nyelvjárás. *lï ar potrelna hullajit* ő sok szavaik által hallatnak meg. 6, 7.

potard-ta szólni, *potartïpsa* beszéllés. *si pora elta Isus sïmïltata*

otardta pits azon idötül fogva kezde Jézus prédikálni és szólni. 17. — *madot potarl* (potardl) a' ki szól. 1, 22. — *pojksatanna ltas jazïnget al potartat* imádkozástokban sok beszédet ne mondok. 6, 7.

V. *poter, poater* beszéd, *potert-ungve, potert-uhv* beszélleni.

pom fü. *harna ulta pom, madot tam hadl enïml* mezőn való a' melly ma nő. 6, 30.

lant pom gabona fü, szalma. *lant pom an hurlata tutna labïdl* szalmát el nem alvó tüzben égeti. 3, 12.

C. *pôm, pûm,* Kv. *pum,* V. *pom, pum.*

pomasiba (or.) köszönet, *p. jastata* köszönetet mondani.

pomïng ebben: *pomïngna lakta* okádni.

puj 1) tő, *jug puj* fa tő; 2) segg, *puj-vïs* segglyuk.

C. *puj;* V. *puj* segg; *puj sunt* segg nyilása; *pujet* segg pofáji.

pujla-*ta* dagadni, *pujlïpsa* dagadás. V. ö. *pûla-ta.*

puka, *pukaj* madárbegy.

pukïng köldök; *pukaing* köldök zsineg.

pukïng ankï bábasszony.

C. *puklang, pukleng* köldök. V. *puhńe* köldök, *puhńe angu* bábasszony.

pukït tárgy, dolog; *pukïtot* a' dolog. *al mïjat jemïng pukïan amba* ne adjátok szent dolgaitokat az ebnek. 7, 6.

olpïng pukït festék, festő anyag, szer.

pukla a' fogónak, kelepczének felállító, igazító fája.

tur pukla torok-dió.

puklaing az igazító fához kötött zsineg.

V. *tur puhla* torok dió.

puhlïpsa sulyok-ütés.

puhrem zivatar; *puhremïng* zivataros.

puhtïpsa bohóczság, haszontalan beszéd.

puga púp, hát.

pugaïng púpos, hátas.

pugol falu, lakás; *tal pugol* téli szállás, *puhlïng, puglïng* usi, *puglïng ho* falusi ember.

C. *pogot,* Kv. *pavl,* V. *paul* falu.

pugol-*ta* törni, átbökni, vájni, vésni; *kim pugolta* kilökni; *nra pugolta* porrá törni.

puglïpsa, puhlïpsa törés, bökés, sulyok-ütés.

pugolma-ta, *puhlima-ta* bebökni, szemet kiszúrni, *pugolmipsa* átbökés.

puhlil-ta kivésni, *puhlilipsa* vésés.

pugor, *pogor* sziget.

pugod-*ta* fecsegni, képzelődni, haszotalankodni.

puhtipsa bohósság.

pul falat, darab, harapás; *pulije* falatocska.

C. *pul*, V. *pul* falat, harapás.

(**pul**-*ta*) dugni? fedni?

pulip fojtás, dugó, szádló; *kevan pulip* palaczk dugó; *pulipsa* hólyag a' bőrön.

V. *pulep* födél, *šoval pulep* kémény födele, dugója,

pulka (or.) zsemlye, fehér czipó.

V. *pulkä*.

puln csalán; *handi puln* csalán; *pa mû puln* len, *puln ogirta jug* guzsaly, fonószék.

C. *pûden*, *poden*.

pulnga-vas Obdorszk. *hun ma pulnga-vašna usem, an likmilis manem untlata jeming vojet* midőn én Obdorszkban voltam, nem esett nekem (módom) megismerni a' kigyókat. V. ö. Bevez. 17. l.

pun fan, szőr, gyapju; *nelah*, *ńulah puh* pehely, ebszőr; *sempun* szempilla; *turop punet* bajusz.

puning fanos, szőrös, *punla* szőretlen.

C. *pûn* gyapju, *rau pûn* pehely, pihe, *pûnang* szőrös, gyapjas. V. *pun*, *tus-pun* bajusz.

pun, *pon* háló féle; *pun sem* háló szem.

pulang kor, mellett, vel; *si pulang* akkor, ott. *si pulang i madodet nebeking jah elta li roda jastaset* akkor egy némellyek az irástudók közül magokban mondának. 9, 3. — *juš ohtina ulten pulang* úton voltodkor. 5, 25.

pulang jošna maga kezével.

i pulang (pulanga?) egyszerre.

pungil oldal; *hot pungil* fal; *pungla* oldalra, félre. *pungla mana ma elta* félre (oldalra) menj én tőlem. 4, 10. — *pojkśset, li mul elta pungla manta* kérték, ő földjökrül elmenni. 8, 34. — *pungla mans Halilej mu už ohtina* elmene a' galileai föld tájára. 2, 22.

venž pungil kép, arcz-oldal, orcza; *jim pelak venž pungil* jobb orcza. 5, 39.

pungïl azi mostoha atya, *pungïl anki* mostoha anya.

C. *pungat* oldal, *pungada* mellé, *pungatna* mellett, *pungadîvet* mellől.

punš-*ta*, *puš-ta* nyitni.

punžaś-ta nyílni; *siršna lu ohtïna turum haret punžaśset* akkor ő felette az egek megnyilatkozának. 3, 16.

C. *punǯem* nyitott. Kv. *punš-uhv* nyitni. V. *puns-ungve.*

pus-*ta* fújni, fejni; *ńol pusta* orrot fúni, *puzïpsa* fúvás, fejés. *puzïla-ta*, *puzïlï-ta* fújdogálni.

pusta-ta sérteni.

pus ok; *pus-ta* okozni, tehetni. *evïlleta muj, ma tami verta puslem* hiszitek-e, én azt tehetem? 9, 28. — *vož an pusl lankïśata rep. ohtïna lolman* város nem tehet rejleni (rejlhet) hegyen állván. 5, 14. — *an puslen verta novïja mujpa pïtïja* nem teheted fejérré vagy feketévé. 5, 36.

pustï-ta okozni, eszközölni, *pustïpsa* okozás.

pusta-kem lehető.

V. *pus* ép, *pus olem* egészséges vagyok, Kv. *puš* ép, egész. De *paš* (erő, tehetség) inkább idevaló.

puzïng füst, por, gőz; *pusnïng* füstös.

pusnïla-ta füstölögni, *pusnïlïpsa* füstölgés.

puzïngï-ta füstölgetni.

V. *posïm* füst. Lozv. *pošïm* u. a.

pusmek (or.) kézi mérleg; *pusmekïng* súlyos.

pusmekla-ta mérlegelni; *pusmeklïpsa* mérlegelés.

puš szer rét? *ar-puš* sokszor, *kamïng puš* hányszor. *i puš* egyszer; *tam puš* most; *kad, kid puš* kétszer, *kid puža* két részre; *hulïm puš* háromszor.

pušïng, — *kad pušïng, hulïm pušïng* kétszeres, háromszoros

puš-*ta* nyitni, l. *punšta. ova sekat, i nïngïlana pušlet* ajtón kopogjatok, 's nektek nyitnak. 7, 7.

pušïm nyitva, nyitás; *ungïl pušïm* száj nyitás. *lu unlel pušmal jubina unltata pits* ő szájának megnyitása után tanítani kezde. 5, 2. — *ungïl pelka punžïta* szájat feltátani, ásítani.

punžïpsa nyitás.

pužas sövény, kerítés, *pužas oš* juh-nyáj (egy kerítésbe való).

V. *poses* sövény, kerítés; *poses voarem* kerítést csinálok.

pužï fark, *pužïla* farkatlan.

C. *puisseg* (schwanzriemen), ebben *puis* talán = *puži.*

pušïng gombás.

pučka (or.) hordó.

pur-*ta, por·ta* marni, harapni; *purta voj* = *tugodta voj* kígyó.

purïm és *pïrïm* 1) görcs lyuka; 2) a' rénbőr alatti fekély.

purïs disznó, *purset* disznók; *ponïm purïs* ártány = *honti p. hor p.* = *an ponïm* kan.

purïs pakït disznó nyáj.

purset pakït disznók nyája. 8, 30, 31.

C. *pûraš, pûres, poreš;* Kv. *pures.*

purïjï-*ta* kérdezni. *tarïnlaman purïjat ńavïrem olïnpela* szorgalmasan kérdezzetek a' gyermek után. 2, 8. — *mada mudra jah elta purïjis* a' mellyet a' bölcsektül megkérdezett. 2, 16.

purïlï-ta kérdezgetni. *hus etïm pora lï elta purïlïjis* a' csillag föltetszésének idejét ő tőlük kérdezgeté. 2, 7.

purla-*ta* repülni, *purlïpsa* repülés.

purlïlï-ta repdesni.

purïndla-*ta, purïntïlï-ta* taposni. *al julat tïnïng tunen purset šožilïta tagaja, kurlalna al purïndlalal* ne vessétek becses gyöngyötöket a' disznók járó helyére, lábaikkal ne tapossák el. 7, 6.

purïntïlipsa taposás.

C. *purumem* taposott. V. *pormem* taposott hely, fészek, *ńohs pormem mâ* a' nyuszt fészke.

purtï-*ta, purtïd-ta* rontani, elrontani.

purtïjï-ta rongálni.

Kv. *porti ratuhv* lerontani, *tä haret šoho porti ratvet* ezek mind lerontattatnak. Mát. 26, 61. — *porti jovtïm terïm* eltörött edény. Mr. 14, 3.

put fazék, *šaj put* tea katlan, üst; *hanšta put* kalamáris; *ńavïrem longïltata put* keresztelő edény; *niring put* katlan; *sohta put, torïm hot jolïdta put* egyházbeli füstölő.

C. *put*, Kv. *put*, V. *pôt* fazék, katlan.

putï, *pïti* fekete.

pud, *pod* (or.) pud, súly.

pudlïpta-*ta* kitaposni, csizmát elnyőni.

pup (or.) pap, *pup·sir jah* papság, *pup·sir ho* pap.

pup jukan ho papi helyettes; *kaïdta pup* gyontató.

pubï medve, *novi pubï* fejér, jeges medve; *pubï ong* medve-szek; *pubï voj* füles bagoly, *pubeng* medvés.

V. *pubi, pupi* féliąten, bálvány; tehát rendkivüli.

puvïlï-*ta* dagadni, felduzzadni.

puvazïng feldagadt, hasas.

Egy *pû-ta* igét teszen fel.

C. *puem* fúvott, *pumem* percz. V. *pu-ungve* fúni.

pum, *pom* fű; *pum poj* széna boglya; *lant pum* gabona, zalma; *lant pum sugodta* gabona nyőni, szaggatni; *lant pum se-irta* aratni.

pumeng füves.

V.

va! vaj, ah!

vaj lábbeli, harisnya; *nuki vaj* bőr harisnya, *vaj joul* láb-zár kötő, harisnya kötő; *vaj kuš* meleg lábbeli; *vaj kuš jondta ho* sizmadia.

C. *vaj* harisnya-, csizma-szár, *vajeng* a' minek szára van, *va-m; keȝe* nyeles kés. V. *vaj, voaj* szőrös csizma és harisnya; *sägïm aj* kötött, szőtt harisnya.

valam vagyon, birtok.

C. *vadlem* volt.

van rövid, közel, *van kutna* rövid közben, gyakran, *van utla* (rövid közetlen) folyvást; *vanot* közel való; *van-šik* közelke; *anasna* közel, nál; *vanïlta* közelről; *vana* röviden, *vana verta* övidíteni, *vanïng* közeles.

vanam-ta közeledni. *si vanamas turum nubït* ime elközeledett ' mennyország. 3, 2.

vanamïm közeledő, közeledett. *hoj nïngïlana nomïs mas hondta anamim lïk elta* ki adott nektek tanácsot futni a' közeledő harag lől? 3, 7.

vanamd-ta közelíteni; *vanamtïpsa* közelítés.

C. *van, vana* közel hozzá, *vanen, vanna* közelben, *vanetta* özelről.

vangïm-*ta* ütközni, *kevï ohtïja nïng kurenna al vangïmlen*

kőhöz te lábaddal ne érjél. 4, 6. — Kv. *vonh-unv*, ütni.

vanlta-*ta, vanltï-ta* vezetni, *lovï sematl* (?) *ella vanltatu* lovat szemök elől elvezetni.

vanltïpsa vezetés.

Kv. *vanteml-uhv* vezetni; V. *vant-ungve, vanht-ungve* vinni, vezetni. — Úgy látszik, a' *vanlta* és *vant-l* között csak hangátvetés a' különbség.

vank-*ta* mászni, vánszorogni; *vankïpsa* mászás.

vankïlï-ta, vankïla-ta mászkálni.

V. *vang-ungve, vanhn-ungve* mászni, vánszorogni.

vankar horog, kapocs.

vangïr-ta görbülni, *vankrep* görbült, horog; *kur rûta vankrep* szénvonó.

vankïrd-ta, vankïrta-ta görbíteni, *vankïrtïjï-ta* görbítgetni, *vankïrtïjïtot* görbítgető.

vankïrša-ta görbedni.

vankrïla-ta görbülni, *vankrïlïpsa* görbülés.

V. *vanhrep* horog, *kêr v.* vas horog; *vangrït-ungve* kapcsolni.

vankïlta-*ta, vankïltï-ta* akasztani.

vankïm-ta beakadni, megakadni.

vankïlma-ta elakadni, *vankïlmïpsa* elakadás.

vankïlmapša-ta akadni.

vankïlmïjiša-ta botlani.

vanzep vágó, vájó?

vanzïlïpsa kivágás.

vanži pázsit, *pelpïng vanži* bojtorján. 7, 16. — *eplïng vanži* szagos fű.

V. *vanži* pázsit.

vand-*ta* látni, nézni; *vandta ho* felügyelő. *vandatï harna ulta loget ohtïja* nézzetek a' mezőn való liliomokra. 6, 28. — *naung lu turum husel vantsu hola pelakna* mí ő mennyei csillagát láttuk napkeleten. 2, 2. — *nïngïlan lï at vandlet* titeket ők hogy lássanak 6, 1. — *lï at vantlet nen jim veret* ők hogy lássák tí jó tetteteket 5, 16. — *muj nïng vandlen* miért nézesz te? 7, 3.

vandtot látó, néző.

vanman (*vantman*) látva. *nïng turum azen, haniot vandtot, sem vanman nïngena mal* te mennyei atyád, a' titkot látó, szemlátomást

ja meg neked. 6, 4. — *si ohtïja an vantman* arra nem nézve, nd a' mellett; *vantïpsa* látás.

vandlaji-ta láttatni. *hanne hojetna lïel at vandlajit* emberek al ők hogy láttassanak. 6, 5.

vanltïjïśa-ta (*vandlïjïśa-ta*) mutatkozni. *mana, pad'ka hoźa ıltïjiśa* menj, a' papnál mutasd meg magad. 8, 4.

C. *vanem* (gesicht), V. *uont-ungve, vantungve* látni.

vaś keskeny, szük, vékony; *vaźa verta* szükíteni, vékonyíıi. *hodï vaś ovet pa jermat juš* millyen szük ajtók és keskeny út. 14. — *vaś hu juh* vékony, hosszú fa, vessző (spiessruthe).

C. *vat'* keskeny, V. *vât* rövid.

vaska-*ta* csapni.

vazi kacsa, egy kacsa faj, *vazi punung a verśata* (?) támaszdni.

C. *vâsa, vâseh* kacsa. V. *vâs* rucza.

var geréb-gát a' halfogásra.

C. *var* (stromwehre beim lachsfang). V. *arpi.*

varas galy, vessző; *varas lobas* vesszős kunyhó.

varas szőr. *pa mu lovï horazïp voj varas* idegen föld ló alaku at szőre (teve-szőr). 3, 4. — *varsang* szőrös.

C. *vares* lószőr.

veï erő, hatalom; *veem, veen, veel* erőm stb. *nïng hoźa ull tun nubït i veï* te nálad van az ország és hatalom. 6, 13. — *veï bina ullem* hatalom alatt vagyok. 8, 9. — *hun sol lu veel uštal* a' só az erejét elveszti. 5, 13. — *hojat veïna ulta* valaki alatt lenni; *numbi* erőn túli, *veï numbija serïmlem* nagyon csudálkozom.

veïng erős, hatalmas; *numbi veïng* mindenható. *lu korïjipsajel ık veïng us* ő esése nagyon erős volt. 7, 27.

veïla erőtelen. *veïla jumodet.* 4, 24.

veïmta tehetni, erős lenni, *veïmpsa* hatalom.

veïmpta-ta kényszeríteni.

veamd-ta meggyőzni.

veïla-ïta gyengülni, *veïla verta* gyengíteni, *veïla païdta* u. a. *lam-ta* gyengülni, *veïlampsa* gyengülés.

veïlamtïjïśa-ta gyengülni.

C. *veg, vok* erő, *vegeng, vokeng* erős; Kv. *va, vagen;* V. *vau, j, voj, vauing, vojing.*

vek (or.) ebben: *vek keža* örökké, élethosszáig.

vekša tuskó, fahasáb.

vel-*ta* ölni, fogni, vadászni. *kitas velta ho navïremet* külde ölni a' figyermekeket. 2, 16. — *al vela, hoj hanne-ho vell, sit suda pidl* ne ölj, a' ki embert öl, az itéletbe esik. 5, 21. — *velïpsa* ölés, vadászás, *ńul velïpsa* verekedés.

velpas fegyver, fogó, csapda, vadászat, *još velpas* kézi fegyver; *velpasla* fegyvertelen.

velan-ta verekedni, *velantot* verekedő.

velpasla-ta halászni, foglalatoskodni, *hul velpaslata* halászni *velpaslapsa* halászás.

veltasla-ta öldösni, fogdosni. *lï hul veltaslata jah uset* ők ha fogdosók voltak. 4, 18. — *ma nïngïlan verlem hanne-hojet veltasla* *ta jahna* én titeket teszlek embereket fogdosókká. 4, 19.

C. *vedem* fogott. Kv. *al-ahv*, V. *äl-ungve* ölni, fogni.

velïm velő, *velïmla* velőtlen.

C. *vedem;* V. *valem.*

velśi (?) minap, nem régen.

venïk (or.) fürdős vessző-csomó (venyige?).

veng vő, *veng-ho* vőlegény. *hun lï elta viśal veng-ho* ha tő ük elvétetik a' vőlegény. 9, 15.

C. *veng, vong*; Kv. *vaps*, V, *vuaps, vuäps.*

venž, *veš* arcz, *venž pungïl* orcza. *jim pelak venž pungïl* j obb orcza. 5, 39.

vent feleség.

ventśa-ta, ventśatïji-ta házasodni. *hoj kadna manïm ne pilna ventśatïjil* a' ki elvált nővel házasodik. 5, 32. L. *venśad-ta.*

venśad-ta esketni, házasítani; *venśatïpsa* esketés.

venśatïlï-ta nősülni, *venśatïlïpsa.*

venśatla nőtelen, hitves nélkül.

Kv. *vant,* Lv. *voant* feleség.

veśkat igaz, becsületes, jobb (kéz), *veśkata jis* igazzá lett. 2, 17.

veśkatem, veśkaten, veśkatel igazságom stb. *hun nen veśkaten nebekïng jah veśkat numbija an pidl* ha a' tí igazságtok az írástudók igazságánál feljebb nem lesz. 5, 20.

veśkatot igaz, *veśkatïng* igazságás, *veśkatïpsa* igazságosság.

veśkatla igaztalan. *jert kidl veśkatodet i veśkatla jahet ohtïj*

esőt küld igazakra és nem igazakra. 5, 45. — *veškatla verla* becstteleníteni, gyalázni.

V. *veškal-ungve* jóvá lenni; *täu lul' ols, äň ti veškals* ő rossz volt, most jóvá lett; *veškät* becsületes.

ver tett, dolog, *veškat ver* igaz dolog, igazság. *menemïn mosl tarmadta izagat ulta veškat ver* nekünk (kettőnknek) kell teljesíteni minden igazságot. 3, 15.

jim ver jó tett, alamizsna. *hurïjat nen jim veren verta hojet semat* őrizkedjetek ti alamizsnátokat tenni az emberek szemében. 6, 1. — *han ver* koronai, országos dolog, *mur ver* köz ügy; *vera païdta* vádolni, *vera pïdta* bünösnek tartani.

verna igazán, valóban.

verla tétlen, nem bünös; *verla volta* foglalatosság nélkül lenni, *verla volïpsa* reáérkezés, heverés.

ver-ta tenni. *sud al verat* itéletet ne tegyetek. 7, 1. — *Osip verïs sidï* József tőn így. 1, 24. — *ma nïngïlan verlem hanne-hojet veltaslata jahna* én titeket teszlek ember fogdosókká. 4, 19. — *hoda anta nïnk voj, anta samï volla at verl* a' hol se a' nyű, se a' rozsda semmivé nem tesz. 6, 20.

veraji-ta tétetni. *hoda nïnk vojna volla verla* a' hol a' nyű (moly) által semmivé tétetik. 6, 19.

verïm csináltatott, csinálás; *vermem, vermen, vermel* csinálásom stb. *hoj kadna manl lu imel panna anta pa ho panna krek vermel sajït* a' ki elválik a' maga feleségétül nem más okbul, hanem más férfival való büntevése okábul. 5, 32.

verśa-ta tevődni, válni. *hun nïng torïm pog, jasta, tam kevet ňaňa at verśalet* ha te isten fija, mondd, e' kövek kenyérré hogy váljanak. 4, 3. — *nomïpsa elta verśata* emlékezetből kimúlni.

C. *ver* tett, *ver-ta* tenni. Kv. *var-uhv* tenni; V. *voar-ungve, vârmel* munka, valóság.

veres gyalog fenyű.

verïd-*ta* tűrni, tűrő; *verïdtot* a' tűrő. *lïl sogondta moža verïdtot sit undlisal* az élete végéig tűrő, az üdvezül. 10. 22.

verïtipsa tűrés.

V. *verit-ungve* tűrni, bírni valamivel, *äm ät veritêm* nem bírok (vele); *verm-ungve* u. a. *ti kâp nong ät vermaue* e' hajó fel nem bíratik, fel nem birják tartani; *veritaht-ungve* igyekezdni, vergődni.

verïnd-*ta* valakit utánozva gúnyolni.
veršta (or.) verszt. 5, 41.
vertï veres, *vertiot* a' veres, *vertiotïje* vereske.
C. *verde* veres.
vet öt, *vetmït* ötöd-ik.
vetjang 50.
C. *vêt* öt, *vêdat* öt-öt, ötével; *vêtmet* 5-dik.
vedra (or.) veder, *l'ogadta ink tajta vedra* mosó víz tartó veder.
vedraïng vedres.
vinovat (or.) bűn, *vinovata verta* vádolni, bűnössé tenni; *vinovatla* ártatlan.
ví-*ta* (*vïï-ta*) üvölteni, kiáltani, *vîpsa* (*vïïpsa*) kiáltás.
vivema-ta magát elkiáltani.
V. ö. *û-ta* kiáltani.
C. *vigem* kiáltva, kiáltott.
vï-*ta* venni, vinni. *evi undrelna vïl* egy leány méhében visel. 1, 23. — *mija, ma nïng semen elta lunk kim vïlem* hadd, én te szemedbül a' szálkát kiveszem. 7, 4. — *lu imel visle* ő nejét vette. 1, 24. — *ara vïta* elvenni (sokra venni?), *inkna v.* kiönteni, *jurna v.* erővel elvenni, rabolni, *jurna vïta ho* rabló; *noh v.* feltenni, védelmezni; *pitšaja v.* kölcsön venni. — *vïpsa* vét, vétel, *jurna vïpsa* rablás.
viša-ta vevődni. *sar jogodlet hadlet, hun lï elta vïšal veng-ho* de jönnek napok, mikor ő tőlük elvétetik a' vőlegény. 9, 15.
vïsajï-ta tartatni, mentetni.
noh visaji-ta fentartatni. *evi! nïng evïlpsajenna noh vïsajin* leányom! te hited által (fel) megmentetel. 9, 22.
C. *vejem* vett. Kv. *vi-hv* venni, vinni. V. *vi-ngve*.
vïjansa-*ta* szándékozni, valamibe fogni.
vïju süvöltő kacsa (anas Peńelope).
vïl rén-szarvas. C. *veta, veda* rén.
vïna (or.) bor, égett bor; *vïrtï vïna* veres égett bor, likvór
vïs lyuk, nyilás. *vïs karraot kińža adma jis* a' lyuk a' régi-nél rosszabb lesz. 9, 16. — *išni vïs* ablak. *lonhta v.* bemenet, torok. *muhtï manta v.* átmenet. — *vïzïng* lyukas.
C. *ves*, V. *äs* lyuk.
vïs bőrpattogzás, himlő; *vïs-kar* szemölcs, rüh.

vizïng pattanásos, *vizïng hiń* himlő, *vizïng hïń ponta* himlőt ani.

visti hólyag, himlő; *vistïpsa* kelevény.

C. *ves-kar* rüh; de *vestem* lyukat csinálva.

Talán egy a' *vïs* lyuk és *vïs* pattogzás.

vïźa, *viźa* üdvöz légy.

vïzïl a rossz útak ideje, sár?

C. *vitlah* sár. V. *voslah* sár, *viťing voslahn jälilïm* vizes sárn járván.

vïzïd-*ta* gyújtani, alágyújtani.

vizïla-ta gyúlni. *vizïlïpsa* gyúlás.

vizïtïjï-ta gyújtogatni.

vïr vér. *adïm vïr manïpsana kadhoś jang tal śugasim imi* ssz vér-menésben tizenkét évig szenvedett asszony. 9, 20.

vïr eslta vért ereszteni, *vïr lïldta* vért fertőztetni, *vïr lïltïpsa* r fertőzet; *sigi sarïm vïr* aludt vér; *torïm vïr-ink* úr-vacsora; *ïm vïr-ink jaśta* úr-vacsorával élni.

vïrïng, vïreng véres.

C. *ver*, V. *vur* vér.

vïrki a' hal kövérségéből való étel.

vït tágasság, szélesség.

vïtïng tágas, *vïtïnga verta* tágasítani.

vïtla, vïtlï szűk.

vïtat tágasság, *i vitat* egy tágasság, négyszög; *vïtatïng* messzire terjedő.

vïtïja-*ta* akarni.

vïtśa-ta szándékozni, *vïtsïpsa* szándék.

vïtsila-ta magát elhatározni. *vïtsïlas śïtaman lu pilna kadna* anta szándékozék titkon ő tőle elválni. 1, 19.

voj vaj, zsír. *jemïng voj* szent zsír, kenő. 2, 11.

undïr libi voj bél zsír, *jug voj* fa olaj, *puriš voj* disznó zsír, *is voj* faggyu, *mis voj aśveza* gyertya, *hon libi voj* bél zsír, *sorïm j* sűrű, aludt zsír. — *vojang* zsíros.

C. *voj*, Kv. *voj*, V. *voj, vuoj, vuaj.*

voj vad, állat. *vot voj* szarka. *pa mu lovï horazïp voj* idegen szágbeli ló féle állat = teve.

aj voj légy, *ink voj* hód, *undïr voj* bélgiliszta, *unt voj* vad rdei) állat, *kalang pordï (porta) voj* farkas (rén maró vad), *ka*-

pustïng voj hernyó, *jemïng voj* kígyó, *ler voj* földi giliszta, *lopsah voj* csimasz, poloska, *śaras voj* czethal, *senkta voj* harkály, *śulzi voj* szalonka, *tohlïng voj* madár, *tugodta voj* kígyó, *pïrïm, purïm voj* darázs, pók, *purta voj* kígyó, *mavï verta voj* méh, *mû har voj* egér? *un mû har voj* vakondok, *vanzi*, vagy *vanži ulta voj* szöcske, *mužina voj* béka.

voj-hol (hul) állat, vad-hal; *voj-holïng* állati.

C. *vâje, vâjah* vad, állat, *jem v.* medve, *jink v.* hód, *ene v.* jávor-szarvas, *pulah v.* légy, *rêp v.* parti fecske. — V. *uj, ujä-kul, (voj-hol)* állat.

vojm-*ta* elaludni, *vojmïpsa* elalvás.

vojmta-ta altatni.

vojlta-ta, vojltï-ta aludni, *vojltïjïpsa* alvás.

C. *âdem* aludt. V. ö. *olïm, ulem* álom, *ulmijï-ta* aludni stb.

vojdta-*ta* kitudakozni, kikémleni. V. ö. *û-ta, ujd-ta* tudni.

voh pénz, fém, *i voh* egy kopeka; *sel voh* ezüst; *novï voh* is az; *sel voh verta ho* ezüst müves; *sorni voh* arany; *padaruh voh* réz.

voh pelak félpénz. *an edlen tolta si vonda, hun an malen hïzim voh-pelak* nem mégy ki onnan, míg nem adott meg az utolsó (maradék) félpénzt. 5, 26. — *panna al vïjat anta sorni voh, anta sel voh, anta padaruh voh* (vele) magatokkal ne vigyetek se arany pénzt, se ezüst pénzt, se réz pénzt. 10, 9.

vogïng pénzes.

C. *vâh* pénz. V. *vogi* ezüst.

voh-*ta* híni, kérni. *hoj nïngen vohta pidl i versta* a' ki téged híni fog egy versztre. 5, 41. — *lu pogel vogïl lu hoźa ńań* ő fija kér tőle kenyeret. 7, 9. — *vogat, i mijiśal nïngïlana* híjjatok és adatik nektek. 7, 7. — *Jegipet mu elta ma vogsem pogem maotem* Egyiptom földjébül híttam én fiamat. 2, 15.

vogïm híván. *hanija mudra jah vogïmna* titkon a' bölcseket híván. 2, 7.

vohtot a' hívó. *nen turum azen mal izagat ulta jim lu hoźa vohtodeta* tí mennyei atyátok ád minden való jót ő tőle kérőknek. 7, 11.

vohtem, -en, -el kérésem stb. *nen torïm azen uśl, mujsïr nuža tajleta nen lu hoźa vohten jelbi* tí mennyei atyjátok tudja, miféle bajatok van, a' tí ő tőle kéréstök előtt. 6, 8.

vogema-ta híni. *lïel vogemas* őket hívá. 4, 23.

vogand-ta kérdezni, *vogantïjï-ta* sokat unszolólag kérni, kérni.

vogïlï-ta hivogatni, csalogatni.

C. *vâgem, vûgem* hítt, kért; Kv. *vov-uhv* híni, nevezni, kérni; *vou-ngve* híni.

vogol-*ta, vohla-ta* leszállani; *vohlïl* leszáll; *lu rep elta vohlas* hegyrül leszálla. 8, 1. — *vohlïpsa* leszállás.

vohlïlïjï-ta lassan leszállani. *torïm lïl vohlïlïjis Isus ohtïja* n lelke szálla Jézusra. 3, 16.

vogold-ta leszállítani.

V. *vajl-ungve,* Kv. *vojl-uhv* leszállani.

vohsar róka. *vohsaret ong tajlet* a' rókáknak gödrök van. !0. — *homïng vohsar* piros róka, *putï vohsar* fekete róka.

C. *vahsar,* Kv. *ohšer,* V. *ohser* róka.

vol alj, alap, hely; *vol ohtïja omïdta* alapítani (aljra ültetni); *moza* aljig, aljáig, *vol verta* alapítani; *rohnïmtïm volet* romškok.

vola helyett, *volàng* alapos, helyes, méltó, *volanga verta* megározni. — *hulïs, Archelaj hana ull judej vošna lu azel vola* hallá, helaus királyul van Judea városban (országban) ő atyja he:t. 2, 22.

vol-la, vollï alaptalan, helytelen; *volla manta* enyészni. *soraja* *um i mu volla manl* elébb ég és föld elenyészik, elmúlik. 5, 18. *a verta* elpusztítani, *volla verśata* elpusztúlni.

volla az időre vonatkozván, soha-t jelent, mint: *volla al ńulta, a turumna, anta muna* soha ne esküdjél, se az égre, se a' földre. 14.

vol-*ta* lenni, élni, lakni. *sïri antom hun lïn jega volta pitsan-* előbb hogysem ők együtt élni kezdettek (ketten). 1, 18. — *ne-ho i ńań levïman at voll* az ember egyedül kenyeret evén él. 4, 4. — *ojanget, madet šitaka vollet* boldogok, a' kik békéélnek. 5, 9.

volta ho lakos, *volta taga* lakó hely.

volïpsa élet, *tungtak volïpsa* egészség.

volpaś élet; *jïm volpas* jó élet, boldogság, üdvösség.

jemïng volpas szent élet. *hodï vaś ovet, madet tulet jemïng vol* *a* mi szűk ajtók, mellyek visznek a' szent életre. 7, 14.

šitak volpas békés élet, békesség. *tam hota šitak volpas lidlu* e' háznak békességet kivánunk. 10, 12.

C. *vd-ta, vad-ta* lenni, élni. Kv. *ol-vhv* lenni, lakni. V. *ol-ungve.*

voliji-*ta* vigasztalódni. *an lidl volïjita, hun lï antomet* nem akar vigasztalódni, hogy azok nincsenek. 2, 18.

voľa (or.) akarat, szabadság; *voľana* szabadon; *an volana ulta* nem szabad lenni.

voľala szabadtalan.

volam, *valam* dolog. L. *volta* lenni.

volï-*ta* fényleni, *volïjï-ta* u. a. reásütni.

volïjïpsa fénylés, sütés; *volïjïmot* fényes.

V. *voľoh* villogás, *voľgi* fénylik, *sau voľgi* a' csillag fénylik, *sauht voľget* a' csillagok fénylenek.

volï-*ta*, ebben: *jogos volïta* visszatartani.

volïjï-ta szünni, engedni.

volïh símaság? *volhing, voľkïng* síma.

volh-ta faragni, vágni.

voľkïmtï-ta simítani.

volta-ta, voltï-ta gyalúlni, simítani.

voltïp gyalú, vakaró kés.

volśam gyalúforgács.

C. *vattem* gyalúlt, faragott. V. *volt-ungve* gyalúlni, *voltep* gyalú; *voloht-, vologt-, voloht-ungve* gyalúlni.

vonh-*ta* vágni, *hol vonhta* elvágni.

vongïlï-ta vagdalni.

vongema-ta meg- belévágni.

vonhtlï forgács, *vonhtlï paj* forgácsrakás.

V. *vuong-ungve* kalapácsolni, *vuongop, vuonkop* kalapács. Kv. *vonh-uhv* ütni, csapni.

voňga rézsút, csapinósság, *voňgaja, vongatoγïje* rézsúton, csapinósan.

vonsem *hul* hering.

vonźaľa *verta* megfosztani, elvenni, *vonźala verïpsa* vesztés, fosztás.

vonźala-ita veszni, *vonźala jüpsa* veszés.

voňs *tïlis* junius.

vonda -ig. *Avram eľta Tavïd vonda* Ábrahámtul Dávidig. 1, 17.

C. *unda* -ig.
voś = *voš* város, *voś-ho* kereskedő, *voś-hojïng* kereskedői.
vozï füst.
vozïjï-ta füstölni.
vozïjïpta-ta füstölni.
vozïd-ta, vosïd-ta füstölni, húst füstölni.
tutna vozïdta füstölni.
vozïlta-ta füstölögtetni.
voskrem epe, savanyúság, *voskremïng* savanyú.
voskremïpsa savanyúság. Lásd: *vosrem*.
vośla-*ta* iszapban piszkoskodni.
vośłah iszap, *vośłagïng* iszapos.
V. *vošlah* sár, *vošlahing mâ* sáros hely, föld.
vosrem epe, *vosremïng* keserű, savanyú.
vosrema-ta keserűvé válni.
vosremla-ta keserű, savanyú lenni.
vosremd-ta keseríteni, keserűvé tenni.
Kv. *vočerem*, V. *vošrem, ošrem* epe.
vostï zöld, sárga, *pošek libi voštet* tojás sárgája.
vostïšik zöldes, sárgás.
C. *vasta* zöld.

voš, *vaš* város, *vožet* városok. *Isus sema pits Vipleem vošna* Jézus született Bethlehem városban. 2, 1. — *Vavilon voža* Babilon városba. 1, 11. — *nem moltïna aja an ullen Judej ogïng vožet kińźa* semmiképen legkisebb nem vagy a' judeai fővárosok között. 2, 6. — *Irot han nomïsna lïllas i izagat ulta Jerusalim voštel mur lu panna* Heródes király elméjében megindúla 's egész Jeruzsálem városának népe ő vele (együtt). 2, 3. — *aj voš* kis város, falu, *vožïje* városka.

C. *vač, voš* erősség, város; Kv. *uš*, V. *uos, uoš* város.
voš-*ta* veszni, halni, *vošïpsa* veszés.
vošta-ta veszteni, *voštïpsa* vesztés.
V. *uos-ungve* veszi, halni, *uost-ungve* veszteni, ölni.

vožad-*ta, vožatï-ta* hajtani, üldözni. *nen ojanget, hun nïngïlan vožadta pidlajitan* tí boldogok, hogy benneteket üldözni fognak. 5, 11. — *nïng nemenna kulet hanne-hojet elta an vožatsu muj* te nevedben az ördögöket az emberekbül nem hajtottuk-e ki? 7, 22. —
vožatïpsa kihajtás.

vošatajï-ta üldöztetni. *ojanget sidet, madet vošatlajit veškat ver vorna* boldogok azok, a' kik üldöztetnek az igazságért. 5, 10.

vošatša-ta üldöződni. *izidï vošatšajit jellï jastada jemïng iket* így üldöztetnek a' jövendölő szent öregek. 5, 12.

vošatïlï-ta hajtogatni.

voš-*ta* hálóval halászni; *vošta var* geréb, halászó gát.

vošïm háló; *munhlep* a' *vošïm* lemerítésére való pózna.

V. *uosem* vész. — *Jegyzet.* A' halászat fő életmód lévén az ugoroknál, annak eszközei is számosak. A' Vogul teremtés-mondában négyféle háló említtetik: *pôs, poas* halászó kosár, *uosem, talig* és *kämkä;* azonkívül van az osztjákoknál és kondai voguloknál *hôdap, holïp, hulp, kulp* is. Ez azonos a' magyar *háló*-val, mint azonos az *uosem, vozïm* a' magyar *vész*-szel, mellyet Kresznericz »sagena« szóval magyaráz; nevezik *vészháló*-nak is.

vor, *ur* vonal.

vor ér; *vorna* ért, végett. *si vorna* azért, *muj vorna* miért? 9, 4. — *tami izagat edïs sit vorna* az mind lett a' végett. 1, 22. — *veškat ver vorna* az igazságért. 5, 10.

vorem, voren, vorel érettem stb. *lï vorelna turum nubït ull* ő érettök (övék) van a' mennyország. 5, 10.

voronka (or.) töltsér.

vorïnga varju. C. *varngaj, urngi.*

vord-*ta* támasztani; *ultï vordta* eleibe tenni, *kadna vordta* ketté, szét feszíteni, *vortïpsa* támasztás.

vortïlï-ta támogatni.

vortša-ta támadni. *vodet polta pitset, i si hota vortašset* a' szelek fúni kezdének 's a' házra támadának. 7, 27. — *vortsïpsa* makacsság.

Kv. *vortp-uhv* ütközni.

vot szél, *vodet* szelek. *širšna kilmalna an pardïs vota polta* akkor felkelvén, eltilta a' szélnek fúni. 8, 26. — *vodet pa šaras luel hulïndlet* a' szelek és a' tenger őt hallgatják (szavát fogadják). 8, 27. — *torïm vot* nagy szél, *vot-voj* szarka, *votïng* szeles.

votas szélvész. *šenkap šaras ohtïna ellas šenk un votas* hirtelen a' tengeren támada igen nagy szélvész. 8, 24.

votazïng szélvészes.

votlta-ta szelelni.

C. *vôt, vât,* Kv. *vot,* V. *vuat.*

vod-*ta* száradni, hervadni.
voďing szürke, *voďinga-ïta* szürkülni, öszülni.
votka (or.) pálinka.
vul bátya, néne (idősbik testvér).
vul, *vulet* czölöp a' sátor felállítására.
vul-*ta, ulta* lenni.
vuś-*ta, uś-ta* gyúlni.
vuzïla-ta gyúladozni, *vuzïlïpsa* gyúladás.
vuš dolog, *loveng vuš* ménes.
vur, *vor* eszköz; *handï vur* csalány.
vur vér, *vurla* vérnélkül.
C. *ver*.
vurt haszon, *vurt ho* fő bálvány, *vurt porïp* neki való áldozat.
ırtïng hasznos. L. *jurt*.

M.

ma én, *ma jogodlem* én megyek, jövök; *ma vogsem* én híttam.
a murem én népem. 2, 6.
maot enyém. *Jegipet mu eľta ma vogsem pogem maotem* Egyip-
ımbul én híttam fiamat. 2, 15.
manem engem. *hun lidlen, manem sïstama vera* ha akarod, en-
əm tisztává tészesz. 8, 2.
manema és *manem* nekem. *manema mosl nïng eľta pernaja*
ngta nekem kell te tőled megkeresztelődnöm. 3, 14. — *ajkol ma-*
ım païtat hírt nekem küldjetek. 2, 8.
C. *ma* én, Kv. *am*, V. *äm*.
ma-*ta* adni. *lï nïngïlan suda mata pidlet* azok benneteket
életbe fognak adni. 10, 17. — *sit izagat malem ningen* ezt mind
lom nektek. 4, 9. — *hun an malen hïzim voh pelak* míg nem adod
eg a' maradék fél pénzt. 5, 26. — *nïng turum azen sem vanman*
ngena mal te mennyei atyád szemlátomást adja meg néked. 6, 4.
- *torïm mas hanne-hojeta simiś veï* isten adott az embernek illyen
ıtalmat. 9, 8. — *jel mata* eladni; *hozait mata* férjhez adni.
masaji-ta adatni. *nurïng hojenna nïngen sud-hoja al masaji*
ıragos embered által te a' bírónak ne adassál. 5, 25.

majlïpsa, mojlïpsa ajándék. *luela majlïpsa tuset* neki ajándékot adának, hozának elő. 2, 11.

majlïpta-ta, mojlïpta-ta ajándékozni. L. *moj.*

Kv. *majen* adj. *majep-uhv* ajándékozni. V. ö. *mï-ta,* C. *mej-ta.*

maj, *mavï* méz, *maj reh* mézes bogyó, málna.

C. *mag,* Kv. *mag,* V. *mau.*

maïrd-*ta, mïïrd-ta* igyekezni; *moltï maïrdta* valamin igyekezni.

maïrtïl-ta gyakran igyekezni.

V. *maert-ungve* venni igyekezni.

magadl, azaz *ma-hadl* tegnap, másnap.

mal mély, *malat* mélység, mély hely, *malïng* mélyes.

C. *met,* Kv. *mil,* V. *mil.*

maliji-*ta* tapogatni, tapasztalni; *malïjïpsa* tapogatás.

malema-ta egyszer tapni.

malśa-ta magát megtapogatni.

V. *malej-ungve* megtapogatni; *ponkä malejistä* a' fejét megtapogatta.

man-*ta* menni. *manta pitset* menni kezdének. 2, 9. — *ma manlem luela og ponta* én megyek neki fejet hajtani. 2, 8. — *si hus mans lï jelbina* a' csillag mene ő előttök. 2, 9. — *manïpsa* menés.

C. *men-ta,* Kv. *men-uhv,* V. *min-ungve.*

manastïr (or.) monostor.

manži-*ta* tépni, szakítani. *manžaji-ta* tépetni, szaggattatni. *pa jogoś kerlatelna nïngïlan ara al manžilajita* 's visszafordúltokban tík meg ne szaggattassatok. 7, 6.

mangema-*ta* elszunyadni.

mangïtla-ta, mangïtlï-ta szundokálni, *mangïtlïpsa* szundokálás.

mangmïsla-ta szudokálni.

C. *mongnid-ta, mongnidâji-ta* szunyadni.

mangnïtla-*ta* begöngyölni, *mangnïtlïpsa* begöngyölés.

C. *mungolǯem, munhlahtïm* csomózott; Kv. *manit-uhv;* V. *mań-ungve, moń-ungve, muń-ungve* göngyölni; *mańit-, mońit- muńit-ungve* göngyölíteni.

mažak ököl, *maśking* öklös, *maśking senkantïpsa* öklös verekedés.

C. *meǯek* ököl.

master (or.) mester.

V. *mâster, mâster-ne* mesterné.

mara idő; *i marana* egy húzomban, egyszerre.

Kv. *mar, mare* idő.

mar-*ta* merülni.

mard-ta mártani, meríteni, merülni, *noh mardta* felmerülni.

martïla-ta merítgetni.

C. *meredem* mártott, merített. Kv. *amert-uhv.* V. *amer-ungve, nert-ungve* mártani, meríteni.

marem szükesség, únalom, *marema* unalmasan.

marsïm aggodalom, únalom.

V. *mär-ungve* szorúlni, szükülni, *märm* szorúlat, *maremâuem* ıatkozom.

marïjï-*ta* mennydörögni, *palïng marïjïl* mennydörög, *paln-:t marïjïlet* u. a. *marïjïpsa* mennydörgés.

C. *merid-ta, paj meridet* mennydörög.

marïk szárny, váll, *marïk-lû* vállcsont.

C. *mêrek* szárny, *mêrkeng* szárnyas, Kv. *mareh,* V. *märeh, ärh* szárny.

mat mi, melly.

mada melly, ki, *kuš mada* akárki. *mada evi elta tïïs Isus* a' elly leánytul született Jézus. 1, 16. -- *mad-tajis,* rövidítve: *madta* intha (mi lett); *i madta ho* egy valamelly ember.

madot a' ki, a' mi. *jena at ull torïm elta jastïmot, madot potarl* azzá hogy legyen az isten által mondatott, a' melly szól. 1, 22. — *sit, madot olïnpela jastas* ő az, a' ki felől szólott. 3, 3. — *nïngelta l lavïlta ho, madot šavïjil* tőled jő ki a' pásztor, a' ki megent. 2, 6.

C. *met* mi, melly, Kv. *mat,* V. *mät, mäter* (milly).

matlïjï-*ta* tapogatni, *matlïjïpsa* tapogatás.

V. ö. *mangemata, mangïtlata.*

mavï, *maj* méz. — *lu levïpazel us har voj mavï* ő étele vala ezei állatnak méze. 3, 4.

meïl melly, sor, azaz egymásmellett valóság; *meïl targasa* ymásután.

meïl-lû mellycsont, *meïl lobïs* előkötő; *meïlap* mellyü, *pal meïp* nagy mellyü.

meïlïng mellyes, sorbeli.

C. *meget*, V. *majl*, *majl lŭ* mellycsont, *majl tars* melly irányában, ellenben.

meïdï rózsahal (meerbarbe, rothbarbe).

C. *megdeng* (Cyprinus Dobula).

melńica (or.) malom, *melńica tajta ho* molnár.

men mí ketten. *sidï menemïn mosl tarmadta izagat ulta veškat ver* úgy kell nekünk (kettőnknek) betölteni minden igazságot. 3, 15.

C. *mïn*, Kv. *min*, V. *men* mí ketten.

menïm-*ta*, *menema-ta* szakadni, menyülni, szakítani. *menma luel i pungla nïng elta julma* szakítsd (ki) őt 's azután te tőled vesd el. 5, 29. — *menïpsa* szakadás, menyülés.

menïmd-ta, *menïmta-ta* szakasztani, *noh menïmtata* felszakasztani.

menmand-ta, *menmïld-ta* szakasztani.

menïmša-ta szakadni. *jilïp jolïpta menïmšal sah elta* az új folt leszakad a' ruhárul. 9, 16.

Kv. *manit-uhv* szakítani, V. *mänit- mänt-ungve*.

menk, *meng* ördög, erdei szellem; *meng-voj* bőr egér.

V. *meng*, *mêhu* erdei isten.

menla-*ta*, *menlï-ta* hajlani, *jil menlïta* lehajlani, *menlïpsa* hajlás, *menlïpsaïng* hajlandó.

ment-ta, *menta-ta* meghajtani, görbíteni.

C. *mëndem*, *mênedem* hajlott.

meń, *meng* meny. *meń untpel-imi punna ordta* a' menyet a' napájátul elválasztani. 10, 34.

C. *meń*, Kv. *män*, V. *mäń*.

mesïd-*ta* dagasztani, tésztát gagasztani.

mesta (or.) hely.

mešajd-*ta* (or.) vegyíteni.

meža (or.) mezsgye, *meža verta* kimérni, kimezsgyélni.

mežïmd-*ta* adni, *mežïmtïpsa* adás,

mežïmtïlï-ta adogatni.

mera (or.) mérték, *meraïng* mértékes.

meraïd-ta, *merïd-ta* mérni, *merïtïpsa* mérés.

met mint. *lu unltas lïel met veï tajtot* ő tanítá őket, mint hatalmat bíró. 7, 29. — *si ma nïngïlan kidlem met ožet jevret kuta* íme én benneteket küldlek mint juhokat farkasok közzé. 10, 16. — *met jemïng voj* mint szent vad, kígyó. u. o. — *al ulat kašla hurbet*

met rogop-veśpa jah ne legyetek örömtelen arczuak, mint a' hamisképü nép. 6, 16.

C. *metta* mint.

med-*ta* fáradni, szenvedni.

metïpsa szenvedés. *śal' vers lï metïpsajel pa lakka pozatïpsajel olïnpela* megkönyörüle ő szenvedésökön és széllyel való szórásokon. 9, 36.

metïlïta fáradozni.

C. *metem* fáradt.

med-ta érinteni, csatlódni. *lovï volla metïs* a' lóhoz csatlódott.

medśa-ta nyújtozni, nyújtani, *jel medśata* előre, kinyújtani. *Isus joś jel medśïmna lu hoźa hanïmtas* Jézus a' kezet kinyújtván ő hozzá érinte. 8, 3.

muhtï medśata által értetni, tüzni.

medśïpsa tűbe tűzés.

mij ad. *nïng elta vohta hoja mija* te tőled kérőnek adj. 5, 42. — *al mijat jemïng pukïtotlan amba* ne adjátok szent dolgotokat az ebnek. 7, 6. — *nïng milostïńa sidï mijila* te alamizsnádat így add. 6, 3.

mijipsa adomány. *hun nen hośleta jim mijipsa nen ńavïremlana mata* ha tí tudtok jó adományt tí gyermekeiteknek adni. 7, 11.

mijla-ta adogatni.

mijiśa-ta adatni. *vogat i mijiśal nïngïlana* kérjetek 's adatik nektek. 7, 7. — *sit izagat mijiśal* ez mind megadatik. 6, 33.

C. *mej-ta*, Kv. *mi-hv*, V. *mi-ngve* adni. V. ö. *ma-ta*.

mil süveg, *ńukïng mil* börsüveg; *jemïng ho mil* papi, püspöki süveg.

C. *mil*.

milostińa (or.) alamizsna. *nïng milostińa sidï milija* a' te alamizsnádat úgy add. 6, 3. — *nïng milostińajen at ull hanija* te alamizsnád hogy legyen titokban. 6, 4. — *milostińa uvïtot* koldus.

mis tehén, *aj mis* borju.

C. *mis*, *kâr-mis* ökör, *mis sahse* vaj. V. *mis* tehén.

miś-*voj* héja.

miź kincs. Még *is oj*, *jeming vah* is.

mïrd-*ta*, *mïïrdta*, *maïrdta* igyekezni, *mïrtïpsa* igyekezés.

mit bér, fizetés; *mida mata* bérbe adni, *volta mit* lakó bér, *mit voget* bérpénz.

midala-ta, mital-ta bérleni, bérbe adni, *midalï-ta* bérbe adogatni.

mitas-ta bérleni, szegődni, *mitazïm ho* béres, *mitazïpsa* bérlés.

mitaśal-ta bérbe menni, szegődni.

mitanśa-ta bérbe, kölcsönbe adni.

C. *mît* bér, *midadem* bérlett, *midašem* szegődött. V. *mêt, mêtel-ungve* bérbe fogadni, *mêtelaht-ungve* bérbe szegődni.

moj vendégség; *moj jah* vendégek, *moj pori* vendégség, lakadalom. *moj pori ohtïna ultodet tuštalet muj* a' lakadalomban lévők szomorkodnak-e? 9, 15. — *moj-jah eslta ho* vendégfogadó, vendégszerető.

mojïng lakadalmas, *mojïng ho* lakadalmas ember.

mojla-ta vendégül lenni, *mojlatot* vendég.

mojlema-ta egyszer vendégül lenni.

mojlïlï-ta gyakran vendégül lenni.

mojlïpta-ta vendégnek ajándékot adni; *kadïs* (?) *mojliptata* viszont-ajándék.

C. *moj* lakadalom. Kv. *muj* lakadalom, és vendég. V. *muli, mul.*

mojdek szappan, *handï mojdek* fekete-szürke osztják szappan.

C. *mojteg, majtek,* V. *mojtek, majtuh*; *majtuh sân* szappanra való iskátulja.

mok, *muk* gond.

mokla gondatlan.

mohlï *juh* hársfa.

mogadl tegnap, *mogadlot* tegnapi. L. *magadl.*

V. *molel* tegnap, *mol* múlt.

mogïd-*ta* kifogni, leszerszámozni, *mogitïpsa* kifogás.

mogïma-ta egyszer kifogni. L. *mugïdta.*

mola 1) vagy. *muj kona ull, jastata muj . . . . . mola jastata* mi könnyebb: mondani-e . . . . . vagy mondani. 9, 5. — *rahta ne pa ho ne mola eri panna al jurtïja* szerelmes nővel és férjes nővel vagy lánnyal ne paráználkodjál. 5, 27. — *nеž i hanžipsa pos mola i śurtïpsa an manl* csak egy írásjegy vagy egy pont sem múlik el. 5, 18.

2) mi, miért; *mola vorna* miért. *izidï nen hulseta, mola jastïm us jis jaha* így hallottátok, miért volt mondva a' régieknek. 5, 33. — *mola verta nen unltata hojen lel pa jańsl* miért a tí tanítótok eszik és iszik. 9, 11. — *mola vorna mung pa orkaśta jah arpuš uś verlu* miért tartunk mí és a' fariuzéusok sokszor böjtöt? 9, 14.

mola pa ..... *muj pa* vagy ..... vagy.

mola-lamba miféle.

moltas sok; *moldaś* bőség, *moldaza ulta* bőven lenni, *moltasa* felette (sok). *muj moltas verleta* mi sokat (többet) tesztek? 5, 47. — *pojkśatanna moltas jazïnget al potartat* imádkozástokban sok beszédet ne mondjatok. 6, 7.

moltï valami.

i moltï egy valami; *moltï-kem* valami.

nem-moltï semmi. *si antom nïngïlana nemmoltï justam nen turum azen ełta an jil* mert különben nektek semmi jutalom nem lesz a' mennyei atyátoktól. 6, 1.

nemmoltï antom hanańïmot semmi sincs elrejtve. 10, 26. — *nemmoltïna aja an ullen* semminél kisebb nem vagy. 2, 6.

jang moltas labït 17.

labït jang moltas hulïm 73.

moltasa ulta bőségesen lenni, *moltasa volta* túl élni, *moltasa śamta* túlságig savanyodni.

molsa-ta (*moltsa-ta?*) kizárni.

monś mese monda.

monś-ta mesélni, mondani; *monsïpsa* mesélés.

C. *mont́, mant́* mese, *mond'-em* mesélt. V. *majt* monda, *majt-ungve* mondani, *majtl-ungve* mesélni.

mondal batyú, csomó; pergő.

mondïl-ta göngyölni, csomózni, *mondïlïpsa* csomó, kötés.

mondïlta-ta göngyölíteni, *mondïltïpsa* göngyölítés.

montïltïjï-ta takargatni, *montïltïjïpsa* takargatás.

C. *mungol* csomó. V. ö. *mangnïtlata.*

mos-*ta* kelleni, tetszeni, kellő. *ńań mung mosta levïpaseu mija mungeu tam hadl ohtïja* kenyerünket, kellő ételünket add nekünk ma. 6, 11. — *hoda mosl sema pidta Hristosa* hol kell születni a' Krisztusnak? 2, 4. — *si śosna torïm ełta miśal nïngïlana, muj mosl jastata* azon órában istentül adatik nektek, mit kell szólni. 10, 19. — *hodï mosl a'* hogy tetszik; *mosta horasna* illő módon; *mosïpsa* kellőség.

mostï szerető, kedves, *mostïja tajta* szeretni.

mosta-ta szeretni, csókolni; *mostïpsa* csók.

moslta-ta szeretgélni, csókolgatni; *mosltïpsa* csókolgatás.

C. *mosem* kedves, csókolt, szeretett; *most* kell. V. *mosti* ösz-

szeér, összeillik, p. o. *ti kit sau äkven ät mostei, äkvet mot kurip, äkvet mot kurip* e' két bőr össze (egybe) nem illik, egyik más féle, másik más féle.

moš vég, -ig, *moža* míg. *muj moža lï pilna veng ho* a' míg ő velök a' vőlegény. 9, 15.

Kv. *moš* . . . ig, V. *moš*.

moš, ebben: *mošla* ártatlan, *mošna* lehetségesen.

možïng lehető, *možïng . . . neš* talán, *možïng pa* ha mégis.

možïd-ta tehetni.

mošta-*ta* vélni, ismerni, *jelpi moštata* sejteni; *moštata ho* jósló. *sidï lïel moštallan lï tïltïpsalal sagat* így őket ismeritek ő gyümölcseikrül. 7, 20.

moštïpsa vélemény, jóslás.

moštïpïng észrevehető.

moštïpsala megfoghatatlan.

moštïpta-ta megvallani, elismerni. *ma lot manem moštïptal i ma luel moštïptalem* a' ki engem megvall, én is őt megvallom. 10, 32.

moštïjï-ta észrevenni, *moštïjïpsa* észrevét.

moštïlï-ta megkülömböztetni, *moštïlïpsa* külömböztetés.

moštand-ta vélni, gyanítani, *moštantïpsa* gyanítás.

V. *most-ungve* észrevenni, *mostl-ungve* u. a. 's emlékeztetni.

mož, *muž* betegség, fájdalom.

možmïld-ta, mužmïld-ta csonkítani.

V. *moš, mos* betegség, *mošïng, mosing* beteges.

moral-*ta* ázni.

moralta-ta, morald-ta nedvesíteni, áztatni.

moraltïjï-ta nedvesítgetni.

morï-*ta* törni, *jang il morïl* a' jég törik.

morïm törött, ráncz; *mormïng* ránczos.

morïd-ta törni; *mortïpsa* törés, *lûtna mortïpsa muž* csontok törésének betegsége, köszvény.

morema-ta megtörni (megtörik).

C. *mâram, môrom* ráncz.

moroh-*ta* bedugni.

mort mérték, *i mort* egyenlő, *i mort pelkap* egyenlő oldalú; *i mort tal-lungep* egy éves, *i mort talp* u. a. *mort numbï* mérték feletti; *mortïng* mértékes, *an mortïng* nem egyenlő; *mortla* mértéktelen, nem illő.

mortala-ta mérni. *muj mortna mortalaleta, izimiś mortna nïnna mortalata pidlet* a' mí mértékkel mértek, azon mértékkel tek fognak mérni. 7, 2. — *mortalïpsa* mérés, *mortalïpsala* mér-ætlen.

C. *mardadem* mért. Kv. *mort-uhv* mérni, *mortes* mérték. V. *'s* mérték, *mort-ungve* mérni.

mot? más? *mot vanna* imént, röviddel azelőtt.

motaïd-ta, motald-ta vesztegetni, pazarolni.

mú föld, ország. *honda Jegipet mua* fuss Egyiptom földjére. 3. — *izagat ulta mutel vożet i lï tażlal luela śażilal* a' földjének iden városát és ő kincseiket mutatja neki. 4, 8. — *Vipleem vośna agat ulta lu mulalna* Bethlehem városban 's minden ő földjei-.. 2, 16.

mûp, mûpa földi, *i mûpa ho* egy országbeli, földi, *pa mûp ho* gen.

C. *meg, meh* föld, *morda-meg, morti meh* az ország, a' hová a' ısák ősszel költöznek. — Kv. *ma* V. *mâ*; *mort mâ* az ország, lly felé a' madarak költöznek.

muj 1) mi. *muj ull: mung panna torïm* a' mi: mí velünk ın. 1, 23. — *muj sudna sudïtleta* a' mi itélettel itéltök. 7, 2. — *j* miért? *muj-kem* mennyi, *muj-kem, muj lamba* millyen, *muj voj* 'éle, *muj-sir* miféle, *muj-pa* mi más, vagy. *an jogotsem sud-sir jpa jellï jastata jemïng jah nebket pasagat verta* én nem jöttem törvényt vagy a' próféták könyveit mássá tenni. 5, 17. — *muj nïng* hány? *si-kem* mennyi . . . annyi.

muj 2) a' mondatok végén kérdő. *mung nïng nemenna jellï ver jastasa muj? . . . an vożatsu muj? pos an versu muj?* mí a' te vedben nem jövendöltünk-é? nem hajtottuk-e ki? . . . jelet nem náltunk-é? 7, 22.

muk, *mok* baj, munka, szükség. *holejt hadl lu nomïsata pidl lu muklal olïnpela; tarmal hadlungdï keża lu lu muklal* a' hónapi ő fog gondolni a' maga bajárul; elég a' napra a' maga baja. 34.

mukïs, *muksïld-ta* tördelni, szét gyúrni.

mukïr púp; *mukreng* púpos.

mukïrla-ta görbedni, *homda mukïrlata* arczul leesni.

C. *mûker* púp, *mûkreng* púpos.

muhsun eperlán-szemling (hal).

C. *mohsang, muhseng* muksun.

muhtï által, mellette el. *než nemhojat si juš muhtï manta an eslaset* csak egyet is azon úton által menni nem hagytak. 8, 28.

i-muhti egyfolytában.

C. *mohta, mogda, mugda* által.

mugïd-*ta* kifogni, *noh mugïdta* kifogni. L. *mogïdta.*

mugol máj. C. *mûgot.*

mugolta körül, *mugoltogï* körül. *Isus ar mur lu mugoltogïja kaźalamna* Jézus sok népet maga körül látván. 8, 18.

mugoltogïng kerek.

mugold-ta környékezni, kerekíteni, *ośna mugoldta* kerítéssel keríteni. *mugoltïpsa* kerítés.

muld-*ta* reáesküdni, kérve kényszeríteni, elátkozni; *multïpsa* reáesküvés, átkozás.

multśa-ta átkozódni. — V. ö. *ńuldta.*

mung mí. *mung panna torïm* mí velünk isten. 1, 23. — *mung azieu* mí atyánk. 6, 9. — *mung ho* belföldi, mink embere, magunk embere.

mungeu nekünk. *mija mungeu* adj nekünk. 6, 11.

mungoteu köröskörül. Lásd *mugol.*

mung-*ta* törülni, zsurolni, *veš mungta ultahti* arcz törlő ruha; *mungïpsa* törlés, törülés, zsurolás.

mungïla-ta, mungïlï-ta törülgetni.

mungaśa-ta, mungaś-ta, mungïśa-ta zsurlódni, törlődni, törülközni.

C. *mungdem, mongasem* törült, zsurolt.

mungïl csimbók, kötés; *muhlïng* csomós.

C. *mungol* csomó, *mungolǯem* csomózott.

muš tehén, l. *mïs.*

mustï szeretett, kedves; szeretet. *sit ma šenk mustï pogem ull* az én nagyon kedves fiam. 3, 17.

mustïja tajta kedvesnek tartani, szeretni. *nïng iśïrpa hojen mustïja taja* te magadféle emberedet szeresd. 5, 43. — *madet mustïja tajlet pojkśata hotlalna lolimdta* a' kik szeretnek imádkozó házaikban állani. 6, 5.

musta-ta, mosta-ta kedves, jó, kellő lenni. *hun si hot mustal* ha e' ház jó. 10, 13.

mustïm illő, kellő; *mustïmšik* jócska, jó; *mustïmšikot* a' jó. *hoj seda mustïmšikot ull* ki ott a' jó. 10, 11.

musmïlï-ta, mosmïlï-ta hasznos, érő lenni. V. ö. *mosta.*

muš betegség, *mužet* betegségek. *lu izi kurimna sïstamtïjis mue elta* ő azon pillanatban megtisztúlt betegségétül. 8. 3, — *izagat ulta mužet* minden betegség. 4, 23.

mužing beteg; *mužing ho* beteg ember.

mužingot a' beteg, *aradtel mužingodet arsïr mužetna* minden betegek sokféle betegségben. 4, 24.

tut-muš forró láz. *tïlis-muš* hóld-kórság. 4, 24.

mušmïl-ta csonkúlni, beteggé válni.

mučïd-*ta* (or.) kínozni, kényszeríteni, *mučïtïpsa* kínozás.

mučtïm ho kínszenvedő, mártir.

Kv. *mučt-ahv* kínozni.

muž betegség, l. *muš.*

muži száraz földi tó.

mužïng tavas, *mužïng hul* kárász. — C. *mugi* kárász.

muži hangya; *muži paj* hangyaboly.

mur, *mïr* (or.) nép. *lu lu murel šavïjil* ő a' maga népét megszabadítja. 1, 21. *mur kaži* (*adïm k.*) ragadós betegség; *mur paj* néprakás.

tîm mur hazai nép, *lal' mur* hadi nép, *hodïng mur* házi nép; *mur ulman, mur lovatna* nyilván.

murïng községhez, néphez tartozó.

murïd-*ta, morïd-ta* törni, lent törni.

mursïld-ta üveget törni, morzsolni.

murema-ta eltörni, *muremapsa* törés.

muroh hegyi málna (schellbeere), *muroh tïlis* augutus hó.

murhing málnás.

C. *mûrah, morok* (moltebeere).

mudra (or.) okos, derék, bölcs, bölcseség. *torïm mudra* isten bölcsesége. 4, 19.

mudra jah bölcsek. 2, 1.

mudraing bölcs, okos. *mudrainga ulat met jemïng voj* okosak legyetek mint a' kígyó. 10, 16. — *mudrala* ügyetlen, ostoba.

muvï folyó hajlatja.

muveng öblös, kígyós.

TOLDÁSOK ÉS JAVÍTÁSOK.

aj kicsiny.

aj vaš, aj voš kis város, falu. *aj važïng, vožïng* falusi. *lungna aj vožïng volïpsa un vožïng volïpsa kińźa mustïm* nyáron a' falusi élet a' városi életnél kedvesebb.

ajilta lassan; *ajilta longa* lassan, halkan menj bé.

aj-šik kicsinyke; *a i pa aj-šika* de még egy kevéssé.

ajli kicsike, *ajlaš* kicsinyes, *ajlaš hanžipsa* kis betü; — *ajlat* kicsinység.

ajkol hír, szó, *jemïng ajkol-jastïpsa* evangeliom, így is: *torïm jastïpsa nebek*, vagy: *Jisus Hristos mû ohtija johtïpsajel i verïm verlal i arsïr lu'unltïpsa mim oling pela hanžim jemïng nebek* Jézus Krisztusnak a' földre jövetele és cselekedetei és sokféle adott tanítása felől írott szent könyv. Ezt várná az ember: *arsïr unltïpsajel pela* stb.

altak-*la* = *olïmla* álom nélkül.

al-*ta* hordani, emelni; *altel* teher, *nïpïng altel* csomó.

al'-*ta* mutatni, igérni; *alipsa* mutatás, igérés.

alomïsl áldás, bőség (благодать, изобилие).

allojimd-*ta* ebben: *tup allojimdta* elámítani, *tup allojimtïpsa* elámítás.

al ingyen, talán: köz, közönséges; ebbül való: *al-li* ingyen.

allikidim (?) csekélység, *allikidimet tïnimot* csekélységeket áruló.

an edény, *anïje* és *anšik* edényke; — *jugïng an-sunet* fa edények.

an nem. *an ull* nincsen, *hodï an ull si* a' mint az nincsen; *an uśman* nem tudva, hijába; *antidot* (*an-tïta-ot*) semmire kellő = *sum ho*.

ankeš és *ankaš* borsó, *ankašing* borsós.

ankïrma-*ta* nézni, *ankïrmïjï-ta* (nem: *ankïrmijil-ta*) nézegetni. *lu van kutna ma ohtïja ankïrmïjïl* ő gyakran (rövid közben) reám tekintget.

angïld-*ta*, *ongïld-ta* kezdeni, megkezdeni.

angin, *angen* íny, áll; *ubïtla angin* szőretlen áll. C. *angen*. V. *egn*, *ên*.

ašnal közel. *jogan mung hoža ašnal ull* egy folyó mí hozzánk közel van. *ašnal nemmoltï jogan antom* közel nincsen folyó.

ar sok. *ar leta ho*, *ne* sokat evő ember, nő, falánk; *ar telnaot* közönséges (sok télen, éven való).

ar-ur sok mód; *ar-urp*, *ar-urbot* sokféle.

arot bő.

arla-ta soknak lenni, *arlatot* bőség.

arngalïm és *arńalïm siśki* pacsirta.

arten, *artn*, *artnï* adósság. *ma artnï kadlta jangsem* én adósságot szedni, behajtani, mentem.

artala-*ta* kisérteni, próbálni; *artalïm* próbált; *artalïpsa* kisértés, próba; *artalïpsala* kisértés nélkül való, *artalïpsalot* = *ošla* nem gondoló, meggondolás nélküli.

at hogy. *torïm nïngen at mal* isten adjon neked. *attïba* = *at-čtobi* hogy.

atïp l. *etip*, (*ed-ta*) nedv; *atïpla jug* nedvetlen, száraz fa.

adïm rossz; *adïm jazïng* rossz szó, gáncs; *adima verta* elrontani, gáncsolni.

admašik rosszacska.

abï, abïji hejhuj!

abïr mód, mesterfogás, ürügy.

avï-*ta* szagos lenni; *puzïnga avïtot* füstös büzü.

amïrd-*ta* meríteni stb. *amerma-ta* u. a. *amïrmaśa-ta* merülni.

ambar (or. tör.) hambár.

ehta-*ta* függni stb.

egïtma-ta függni kezdeni. *egïtman lolta* függve állani, lebegni.

el el, *elna* messzi. *elna olakun nïla* messzirül hajó látszik.

ella-*ta*, *ellï-ta* támadni, emelkedni. *noh ellata* = *noh purlata* fölrepülni; *noh ellïs met sijïs* fölreppent mint sas. *ellïm* magos, emelkedett.

enïm-*ta* nőni. *ma lu pilna (panna) jega enïmsem* én ő véle együtt felnőttem.

enmïpsa tal növés szaka. *hanneho nel enïmpsa tall*: *aj ńavïrem, enïmta ńavïrem, kutïp art ho i šenklim ho* az ember négy növés-szaka: kis gyermek, növekvő gyermek, középnagyságu ember és felnőtt, nagy, ember.

enkïr-*ta* káromlani, morogni, *enkrïjita* u. a. morogni, *enkrïšta* morogni. *piris imet, kuš šitaka, a enkrïslet* öreg asszonyok, bár csendesen, de morognak.

engï-*ta* nyeríteni, *engïpsa* nyerítés, *lovï engïpsa* lónyerítés.

esl-*ta, eslïlï-ta* bocsátgatni, *eslïlïpsa* bocsátgatás, *eslïpta-ta* bocsátani.

esïm és *ezïm* melly, csöcs, *esïm hïr* tőgy, *telang ezïm hïr tajdot* tőgyes rén; *purïs ezïm hïr* disznó tőgy.

ed-*ta*,

etas előtermett, előtünt.

etma-ta, etmïpsa kimenyülés, kimenés, *etmalta-ta* kimenetni, kimenyülni;

edmïptïjilta-ta haladni, boldogúlni.

edlsi-ta jelenkezni, nyilvánúlni = *kabasïjï-ta*.

edlta-ta kivezetni stb. *jilba edltata* kimutatni, kitalálni.

edïr, *edrïng* derűs.

ebïl, *eplïng vïna* édes bor.

eplema-ta ízlelni = *lavema-ta*.

evï, *evïji-ta* hinni, bízni, *evïjipsa* hit; *i torïm i i evïjipsa* egy isten és egy hit.

evïlta-ta hitetni, bízni = *kadlïpta-ta*.

evïltapta-ta bízni, bíztatni = *kadlïpta-ta*.

evïd-*ta* vágni = *sugodta, sevïrta*; *tur evïdta* torkot metszeni, ölni, vágni.

evïdla-ta vagdalni, *evïtlïm* vagdalt.

i, *it* egy. *i samna* egy akarattal, *i lilbot* egy lelkü, *i nomïpsa* egy gondolkodásu.

iki férj, *ikip* férjü, *kad ikip imi* két férjü nő.

igïd-*ta, igïdta nïret* akasztó fa. *tam ho igïdta nïret elta sohnemas* ez ember az akasztórul leszakadt.

ila est, *ila levïpsa* uzsonálás; *ilam-ta* esteledni, késni, *ilamd-ta* késleltetni, késni, *ilamtïm* elkésett, elmaradt.

in most, *inot* mostani.

inziśa-*ta* kérdezni, *inziśa eźalt jitot i ultï mantot* kérdezd a' szembejövőt és általmenőt.

ink víz, *ink-voj* hód, *ink-voj soh mil* hódbőr sapka.

is-*ta, isid-ta* őrleni, szitálni, és vetni; *izïm semet* liszt szemet, és *vető mag*.

is árnyék.

is-kor, is-hor árnyék-kép, árnyék, kisértet.

V. *is* árnyék. *is pati* árnyék esik, árnyék van; *katem isä tot nangi* kezem árnyéka ott látszik.

iski hideg, *iskija jita* hidegedni; *isking* hideges.

iskamd-ta, iskamta-ta hidegedni, hidegíteni.

isma-*ta* kérdeni, *ismapsa* kérdés.

ismïji-ta stb.

ištanet (or.) nadrág, l. *kaś.*

izi = *i-zi.*

izagat mind, *izagatïng* mindenes.

ižik-*ta* dicsérni, hálálni.

iškïpsa, ižïksa dicséret, hála.

iškaśta dicsekedni = *orgaśta.*

išni *vis* = *išnus* ablak. *tam lolïmta ho išnusna longïs* a' zsivány az ablakon ment bé.

ir szél, oldal stb. *irna hojtot, oltot* heverő (oldalon fekvő, háló.)

irïng a' minek szélei vannak, *iringa verta* szélessé, lapossá tenni.

it, *i* egy; *it ur* egy mód, *it ur-sij* egy módu, féle hang, *it ursijna* hármoniásan.

ipśal-*ta* helyesnek lenni.

an-ipśalta nem helyes = *sum*; *anipśalta* (= *sum*) *jazïnget* haszontalan beszédek.

ibi füles bagoly = *pubi voj.*

imi nő, asszony, *imi-tor* női törvény, nőies, annyi mint *imeng.*

imila nőtelen, *imilot* nőtelen, özvegy ember.

oj boldogság. *oj lidta* boldogságot kivánni. *ojang* boldog, szerencsés.

ojanget hoźa pa tazïnget hoźa ar logset; nužangot hoźa, hun it

ull, ar logset kińža noh ull boldogoknak és gazdagoknak sok a' barátjok; szegénynek, ha egy van, az sok barátnál feljebb való.

og fej. *og lon* fej húrja, fejszének foka, *og lu* agy, koponya. *nebek-oh vog* papir-fej pénz = papirpénz (talán inkább *vog-oh nebek* pénz fejében papir?)

olakun (or.) hajó. *elna olakun nïla* messzirül hajó látszik.

olin (?) *vit olin ho* víz parti ember.

olïp festék, *piti olïp* fekete, *kaleng olïp* veres festék, szín, festék. *olïpna verta* béfesteni, V. *olp, olep, alep* festék.

olïng, *alïng* első, *olïng verta ho* kezdő.

ongïld-ta, angïld-ta kezdeni.

ongïltïmot kezdet, *ongïltïpsa* kezdés.

ongiltïji-ta kezdeni.

ongtï kópja, l. *auti.*

oś kerítés, város, l. *voš.*

ośna verta, ośna mugoldta keríteni, *ośna verïm* = *pužasna verïm* békerített; *oś ješiptata* kerítést késziteni; *voj-hol oś* vadak kerítése.

oś-halt? *ośhalt ho* tréfáló, bohócz = *ńah kaš verta hojat* nevetést csináló.

ozïm vánkos. C. *âsem.* V. *osem.*

oš ész, *ošla, ožla* esztelen, *ožing* eszes.

oš, *ož* juh, *oš požoh* bárány.

ožïng? *ožïng liling* adakozó.

ožlil ajándék = *mojlipsa ožlil torïm elta mijiśal* ajándék istentül adatik.

orïji-*ta* morogni mint kutya, *orïjipsa* morgás.

orïd-*ta, orïtïta* szakítani.

volla orïtïta, manžilata egészen elszaggatni.

orjas, *orkas; orjaśta, orkaśta, orgaśta* = *iškaśta* dicsekedni.

ort szolga; — *ordïng*; *ortla* ki nem szolgál, felsőség nélküli.

ordnïng l: *artn*, adós.

ordnïngem, en, el adósom, od, a, és szolgám.

ot, *ut* vagyon, adó.

otang, odang, utang, udang gazdag.

otšam ostoba stb. *otšama vers* ostobául tett; *otšamot* ostoba, *otšamïng* ostobás. *lu hoža huntsitelna otšamïng potret* neki mindég

ostoba beszédei vannak. — Talán némi kapcsolat volna az *otšam* és *ostoba* között?

ovï folyó, *ovïng* stb. *Leu* (*Levï*) *jogan ovïng* a' Szozsva folyó sebes.

ovijipsa folyás.

ovïma-ta és *ovïmd-ta* dagadni (nem csak vízrül), *ma hoźa kur lap ovïmtas* nekem lábam megdagadt.

omïs-*ta* ülni stb.

omsalta-ta kirakni, kiültetni.

omsaltïpsa kiültetés.

u-*ta* kiáltani, *ûta pidta* kiáltani kezdeni, elkiáltani magát.

uort, *urt* fejedelem, úr.

uksïm undok; *uksïm kreket pilna ľalipsa veinga ull ľikïng jah pilna ľalipsa kińźa* az undok bünökkel való csata nehezebb, mint a' haragos ellenséges néppel való csata.

uksimla-ta undorodni.

ugol híg = *vas*; *uglotïje* vékonyka.

ul nagy.

ul-tahti lobïs törlő.

ul-*ta* lenni stb.

ulïm dolog = *volam*.

ulpsa és *ulïpsa* lét.

ulla-ta gyakran lenni, lakni. — *šenk vïna jańzipsa eľta numbi adïm ullal* a' nagy borivástul igen rossz szokott lenni. *ullata kaži, hun ńavïrem hoźa penket edlet* szokott betegség, midőn a' gyermeknek fogai jönnek. — *inkna ullatot* vízben lakó.

ulam ebben: *velpas ulamna leźadta* felfegyverezni. *kïrta ulam* hám, lószerszám, rénszerszám.

ulïm álom, *ulmïji-ta* álmodni, *ma tami ulmiman vantsem* én azt álmodva, álomban, láttam.

ùlta-ta altatni.

uln ón, de *lolpi* ólom.

un nagy; *un lovat* nagyság; *un uś* nagy böjt.

unang nagy, csudás, *unangot* u. a.

und vad, erdő, *und vïlï* vad rén; *unda longta* erdöbe bémenni

undïr has, *undïr voj* giliszta, *kažanga ulta undïr vojet eľta* beteg lenni giliszta miatt.

us-*ta* halat fogni, *uzom* vészháló. V. ö. *voš-ta* halat fogni *vošta pol* halfogó geréb.

Vog. *uos-ingve* hálót vetni, *uosem* háló, vészháló.

uš-*ta* = *voš-ta* veszni, *ušta-ta* veszteni, veszíteni, *hol uštata* elveszíteni = *hol voštata* = *tapta.*

učī-*ta* akarni. *met izi lela halta učimot* mintegy éhen halni akaró.

uš szél, határ, *ušla* határtalan. *torïm numbi verel ušta* istennek nagysága, nagyvolta, határtalan.

uś-*ta, vuś-ta* gyúlni *uzïpta-ta* gyújtani.

uś ismeret?

uś-ta, vuś-ta ismerni stb. *uśta-ta* ismertetni. *użan-ta* előtünni, *użantïji-ta* nyilvánúlni.

ur vonal, ár-ok?

uram töltés, *mû uram* földvár, *mû uramna mugoltïm vaš* földtöltéssel kerített város.

ur hegy, domb; *sungtïng ur* nyires domb, hegy; *hul jugïng ur* fenyüfás dombliget.

ur és *ura* erő; *urek* tehetség, erő; *pungla anmantot urek* félre nem menő tehetség. *nïng manem ureka vohlen* te engem erősen kérsz.

ur-*ta* őrizni, tartani. *urp, urup* őr, őrző, női szemérem kötője. *sem urp, sem urbot* szemöldök; l. *sem hulum, -hulmït. urïlï-ta* tartogatni, *jimas urïlïta* jól összetartani.

urt leánykérő, *urtï-ta* kérni, hősleni; *urtïliji-ta* leány után járni. *ar evi urtijilsem, a tam evi an šitsem* sok leány után jártam, de azt a' lányt nem mertem (kérni).

ut adó, vagyon, *ut akïdta* adószedő; *ut sogoptata* adót fizetni. *utïng* adófizető, gazdag.

uvi-*ta* üvölteni stb. bőgni, *ošni idi uvïdta pits* mint medve kezdett bőgni.

ub ipa és sógor.

um-*ta* meríteni, *umïpsa* merítés, *kim umïpsa* kimerítés. *umïlï*-ta és *umïltï-ta* merítgetni, *umïltïpsa* merítgetés.

kaï-*ta* és *kajï-ta* bánni.

kaïdta pop gyóntató pap. *tami hûnpelna manem kajidta pup* (sic!) ez régólta gyontató papom.

kalas (or.) kalács, *kerdïm k., sevïm k.* fonott kalács.

kaltma-*ta* csillámlani. *novï turum kaltmas* világos ég (világosság) csillámlott fel.

kanšt-*ta* és *kašta* keresni, *noh k.* felkeresni.

kanžaś-ta keresni.

kaś nadrág, vagy *ištanet* (or.)

kaš akarat, kedv, mulatság = *jontïpsa* játszás.

kaš sagat kedv szerint, szabad.

kažaśa-ta és *kažaś-ta* beléegyezni. *ma an kažaślem* nem egyezek belé.

kaži betegség, fájdalom.

kažid-ta fájni, beteg lenni; *kažitodet hojta hot* kórház.

kaženg és *kažang* beteg. *kažanga ulta* beteg lenni, betegedni; *kažanga païdta* beteggé tenni.

Jegyzet. *kaženg* örvendő, kedves, *kaženg* beteg, teljesen egyhangú.

kaś-*ta* tudni, emlékezni. *pozalïmodet lilet kaśta lant jemïng hotna* a' holtak lelkeire emlékező étel az egyházban = halotti mise.

kaśta-ta tudatni, említeni. *al kaśta nïng tormen nem takïla* ne említsd meg te istened nevét hijába.

kaśmïli-ta emlékezni, *kaśmïlïpsa* emlékezés.

kar kéreg stb. *još kar* újjasnak perémje, kéz perémje.

karaul (or.) őrzés, *karaul-ta* őrzeni.

karïs magas, *karïs lovat* magas növés, magasság; *karsat* magasság, *karsatïng* magas.

karra, *katra* ócska; *karrot*, *katrot* ócska; *karraja*, *katraja jita* ócskává lenni. *karrajita-ta* koptatni, elhasználni.

kart, *kard*, *kardï* vas; *luel kardïna ponsa* ő vasba tétetett. — *ungïl kart* zabola; *kartïng*, *karding* vasas, *ungïl kartïng* zabolás.

kad két stb. *kat pelak* két fél, *katpelak kaš ver* kölcsönös kedvezés.

kadpa, *katpa* két fél, *katpang* és *kadpaïng* kettős, iker. *lu katpang ńavïrem tajs* neki iker gyermeke lett.

kadïs ebben: *kadïs mojlïptata* viszont ajándékozni.

kadkačiv pintyőke.

kadl-*ta* tartani stb. *kadlïpsa* tartás, *jogoś kadlïpsa* visszatartás.

kadlśa-ta tartózkodni.

kapust (or.) káposzta, *kapustïng voj* hernyó.

kabad-*ta* vádolni stb.

kabaśa-ta jelenkezni, *kabasipsa* jelenkezés, hirdetés.

kabasïji-ta = *edlsï-ta* nyilvánúlni, mutatkozni.

kavïr-*ta* fölni. *levïmot hon libina* vagy *undïrna kavïril* az étel a' gyomorban vagy hasban föl, emésztődik. — *kavïrta mû* fövő föld, mész = *novï mû*.

kavïrïm forró stb.

kavïrta-ta főzni, *kavïrtïpsa* főzés; *kavïrtïp levimot* főzve ételt, *levïmot kavïrtïp* étel főző.

kavïrtïji-ta főzögetni. *ma už ar puš kavïrtïjisem, a nïng holna než i puš an kavirtsen* én már sokszor főztem, de te soha egyszer sem főztél.

kavdarï görbe út, úteza, kerület, *kavdaret* kerületek.

kam ebben: *lel-kam* lapos, *léś-kam*.

kam = *kim*, ki, kü (kive, kün).

kamïn kin; *kamïn novïja jis* kün világossá lett.

kel, *kol* szó. C. *ket, kot, kotl.*

kel, *kol* kötél. zsineg stb.

kardi kel láncz (vas kötél), *nir jondta kel* csizma varró szineg, czérna, dratva.

kenas kád, *paling kenas* füles dézsa, kád.

keš-*ta* (= *kaš-ta?*) vizsgálni, kitudni.

keži kés stb. *tuš lordta keži* beretva.

kerï-*ta* = *korï-ta* esni.

kerita kaži epilepsis, nehéz nyavalya, *šaš ohtïna kerïta* hátra esni.

kerid-ta hullani. *uptet kerïdlalet* a' hajszálak hullanak.

ketïm-*ta* sérteni, *ketmïpsa* sértés. *lu an verits ketmïpsajet* ő nem türt sértéseket.

ketmïld-ta háborítani, mozdítani = *ńogald-ta.*

kem, *si-kem* annyi stb. *moltikem* valamennyi. *moltïkem senkta* valamennyire verni.

kîn, *kiin* inggomb; *kîn jerdta* begombolni. V. *kén, kin* zsineg, melly gomb gyanánt van.

kińś (nem köz, hanem) nál, hoz, tehát 2, 6. *ogïng vožet kińźa* fő városoknál.

kïr-*ta* befogni, *kïrta ulam* befogó szerszám, hám.

kol, *kel* szó, *rogop kol* hazudság, rágalom. C. *kot, kotl, ket.*

kol fenyü, *kul*, *hul*. C. *kotl*, *hutl*.

kol, *kel* kötél. *kol sevïta master* kötélszövő mester, kötélverő.

koš, *hoś* hoz; *ma košem* én hozzám. — *kožing* nála levő, mellette való.

kuj-*ta* büvölni, gyógyítani.

kujta ho gyógyító, büvölő.

kujipsa büvölés, gyógyítás.

kujer ebben: *ozïm kujer* vánkos.

kulï és *kula* vastag, *kul honbï* vastag hasú; *kulot* vastag; *kulšik* vastagocska.

kulajï-*ta* (or.) sétálni, *kulajïta taga* sétáló hely.

kul'taga folyóköze = *lavï*, *ves*.

kuńśa? horog, *voj-hal šugadta kuńśa* vadat fojtó horog, tőr. V. *kunsep* tőr, horog.

kunš köröm, *kunštel* öszmarok.

kunžïp fésü, *kardï kunžïbet* vas fésük, gereblyék.

kunžema-ta körmölni, *noh kunžemata* megfogni.

kuś-*ta* fütyülni, *kuzïpsa* fütyülés = *šugta*, *šugïpsa*.

kuśkur és *kuśjar*, söt *kušar* csíkos evet.

kuš (or.) akár, bár stb. *kuš hun* akármikor, mindég.

kuš-kas ho, ... *ne*.

kuš-ke akár, ha, habár, *kuške nïng manem i voh pelak ohtïja lužitsen* habár te nekem egy fél pénzért szolgáltál.

kuš, *kunš* köröm.

kuš-ta körmölni, gereblyézni, fésülni. *kušta juh* gereblye.

kušar csíkos evet = *kuśkur*, *kuśjar*.

kur láb.

kur ilbi láb alatti, pokol.

kur ilbiot, *kur ilbeng* pokoli, föld alatti.

kurïm lépés, pillanat, *i kurïmna* egy lépésben, pillanatban.

kurï-*ta*, *kurïjita* = *keri-ta*, *korita* esni; *kurijïm*, *korijïm*, *pitïm jugi pajet untna* hullott, esett fa rakások az erdőben = omlás fa.

kurt, *kort*, *kart* ház, falu.

kurtna voltot falun lakó.

kut köz, stb.

kutïp közép, *kudob* is, p. o. *Leu kudob ar* a' Szoszva közepérül való ének, vagy a' Szoszva közepső éneke. *joudta kutïba* közzé vetni·

kutpel (*kutpem, kutïpem, kutpen, kutïpen*) közepe. *rep kutpel moža nïla* a' hegy közepéig látszik. *kutpel moža kalmatot, nïdot* közepéig kilátszó.

kut (or.?) harag. *kut verta* haragot okozni,

kutïng haragos, *kutïngot* u. a.

kutas harag, *kutazïng* haragos.

kutas-ta veszekedni. V. ö. orosz: *kutit'* lármázni, viszálkodni, *kutil'nij* veszekedős.

kud = *śazi ho* nagy atya.

kutïrd-*ta* szúrni = *peld-ta*.

kutśa-*ta* és *kutša-ta* részegedni.

kumïška üveg, *veš vanta k.* tükör.

A' *h* (ch) a' mondat és szók közepin néha *g*-vé válik.

gud = *hot* ház, *unltïjita god* iskola.

gon, *hon* gyomor, has.

gorod, *gord* (or.) város.

gurbï = *hurbi* színü, alaku.

hal-*ta* halni, *halïm, halm* holt; *hala* halott, *halajet* halottak. *halïpsa* halás, halál, *halïpsaing* halálos.

halïpta-ta ölni, *lelï h.* éhen veszteni.

hal-*ta, hol-ta* hálóval fogni, *halep, halp* háló.

halat és *kalat* (or.) háló ruha = *ruś sah.* Tehát nincsen viszony közte és a' Vogul *kol, kuj* szó között.

halevi (tengeri) csér madár, csinált szóval: sirály.

han-*ta* valamihez érni, ragadni; *hanïm* ragadt; — *hanaltï-ta* érinteni.

hań-*ta* hunyorítani, *hańta-ta* hunyorítani.

hani titkos stb.

hańad-ta, hańata-ta titkolni.

hańatïlï-ta rejtegetni, *hańatïlïpsa* rejtegetés.

hanźarï csavart? *hanźareng* u. a.

hanźarenga verta csavarttá tenni.

hašap, *hažep, hožap* előfüggő.

har mező, tér stb. *har taga* tundra, fátlan gyepes térség.

kartïng har udvar.

harśa-*ta* ropogni, harsogni, *harśalïpsa* harsogás, ropogás.

harśald-ta ropogtatni. *lu penkna harśaldta pits met jevïr* ő a foggal ropogtatni kezde mint farkas.

hadl, *hadïl* nap. *anta jatna anta hadlna šitak volpas antom* se éjjel se nappal nincs békeség.

hadla-ta nappalodni.

hadlïpta-ta nappá tenni.

hadlungdi, hadlungda mindennap. *kašïnga ulta hadlungda* vígan lenni minden nap.

hadl-*ta, kadl-ta* húzni; *kim hadlta* kihúzni; *tam loras kim hadlta* a' szekrényt kihúzni.

hadlta-*ta* akadályozni, reteszelni, *lap hadltata* bereteszelni.

hadltïla-ta zárogatni. V. ö. *kadl-ta.*

had-*ta* csapni, *hadna-ta* (*hadnal* 5, 39.) talán nyomtatási hiba, *hatša-ta* vagy *hatča-ta* helyett; — *tut hatšata* tüzet csaholni.

hatïlï-ta csapdosni, vágni.

havïrma-*ta* = *kavïrma-ta* felforrni.

hï-*ta, haj-ta* hagyni.

hïs maradék, hamú.

hïń himlő, *vïzïng hïń* u. a. l. *hoń.*

hïzem és *hïžïmot* penészes.

hïzïm penész, *hïžïmša-ta* penészesedni = *tunkta.*

hïzem ebïlpot penész szagu.

hïš hamu, maradék, l. *hïs*; *hïšïng* hamvas; *hïšïnga verta* hamuvá tenni.

hïr-*ta* ásni stb., *mua lap hïrta* a' földbe leásni, elásni.

ho, *hoj* ember, férj. *sormïng krek verl si ho, madot lu lamba hojela adïm verl* halálos bünt követ el az ember, a' ki felebarátjának rosszat teszen.

hojp férjü *kad hojp imi* két férjü nő.

hoj-*ta* veszni, *hojïpsa* és *hojpsa* veszés, veszteség; *tïlis hojpsa* hold fogyatkozás.

hojem (*hojm*) hamu. C. *hôjem.*

hojld-*ta* dugni, fojtani, *lap h.* bedugni, befojtani = *lunktata.*

hojltï ta fúlni = *šakïn-ta, hojltïpsa* fúlás.

hola holval, reggel stb.

holt reggel, holnap = *holt hadl* = *holejt* holnap.

holt hadlïng = *holejt hadlïng* holnapi.

hol, le el, *hol pela* léfelé.

hol-*ta* és *hola-ta* folyni, *holïpsa* folyás.

hol-*ta* hallani, *holla* ismeretlen, hallatlan, hangtalan, csendes, hiába való. *holla ulta* = *sïjla ulta* és *takïla, sumpa ulta.*

hol-*ta*, *hal-ta* hálóval fogni; *holïp* háló; *holtï pon* halászó pon.

holïm-ta vadászni, ölni.

holmïpsa vadászás, keresés, nyereség.

holïmtï-ta vadászgatni, keresni, nyerni.

A' *holïmd-ta*, *holïmta-ta* keresni stb. a' *hol-ta* tő alá tartozik.

holïm-*ta* szabadítani, kiváltani.

holmïpsa kiváltás. *mahadl holmïpsa voh un antom* most (e' napon) a' kiváltás pénze nem nagy.

holïmdta-*ta* keresni, kitalálni = *ježa païdtata.*

hol'-*ta*, *holata* folyni, futni, *tam hop hol'al* e' sajka fut, siet. *hol'atot* folyó.

holta-*ta* költeni, kiadni, *holtïpsa* költés, kiadás.

holtïpta-ta költeni.

hon, *hun* gyomor, has stb.

honïng part, *hongïje* partocska.

hong-*ta*, *hung-ta* hágni.

hongep hágó, part.

hongtep hágó, erdő. *lu hongtep huvat lungïs* ő az erdőn által ment.

hongza, *hoṅza* pipa, *hongza ṅal* pipa szár, csibuk.

hongra, *honhra siśki* = *petkaš* fekete rigó. V. *hohrä* (egy madár).

hohreng fa-kúszó.

hos húgy, *hos ïnk jogos kadlïpsa šenk adïm* a' hugyazást visszatartani igen rossz.

hosait, *lu obel hosait edïs* a' nénje férjhez ment.

hozak (or.) kozak, napszámos.

hoź, *hoś* hoz stb. *ma hoźa* én nálam, mint az orosz: *u meṅa.*

hoš-*ta* meleg lenni, *hožïm ink* leves.

hošmald-ta stb. melegíteni.

hožap pajta, csűr. *ṅaṅ ponta hožap* kenyeres pajta.

hor alak.

horam, *horem* előrajz stb. *un horam* pompa; *horamet jondta* hímet varrni.

horamïng ékes, *horamïng lïbït* virág.

hor, *har* bika, mén, *hor lovï* mén.

hot ki, ho-, *hoda* hol. *torïm hoda mosl turum ohtïna i mû ohtïna voll* isten mindenütt a' mennyben és a' földön van.

hot, *hat, gat, gad* ház; *torïm hot* egyház, *long hot* bálványos ház.

hop hajó, fa-törzs, *hop-jog,* vog. *kap-ju* kivájt fatörzs, komp. (hop-jog, kap-ju = hav-jó, hajó? mint sav-jog = sajó?).

hovïl-*ta* hullámozni, fennúszni, *noh hovïlïpsa* fennúszás.

homïng, ebben: *homïng vohsar* piros róka.

hompsa ingás, hullámzás, *hompsaïng* hullámzó.

hombïlma-*ta* dőlni, fordúlni. *lu jil hombïlmas ugol elta* ő lefordúlt a' szánbul.

hombïlta-ta düjteni, rakásra hányni, vetni.

hú hosszú, messze, *huot* a' messze, hosszú. — *hutel* ő messzesége, *hutelna* hajdan, régen. *tam und hutelna sevïrta pitsa, no holna izagat volla an sevïrsa* ez erdő régen vágni kezdetett, de korántsem vágatott ki mind.

huna hosszan, messze, *hunašik* messzecske, *hunašik ull* meszszecske van.

hulta messzirül, *hulta vandla* messzirül látszik.

huvat, hadl huvat nap hossza, egész nap. *huvatel* hossza.

hul, *hol* fenyű, *hul juh* u. a., *hul voj* szurok, fenyű zsir.

hul korom, *huleng* kormos, *hulengšik* kormoska.

hul-*ta* hallani stb.

hulïnd-ta, hulïntï-ta hallgatni, szót fogadni; *jimas hulïntïta* szívesen szót fogadni; *partïpsa ull jogodta ver noh hulïndta pada* meg van parancsolva a' jövés a' kihallgatás végett.

hulma-ta és *hultma-ta* hallani, érteni.

hu, *ho-, hun* hogy, mikor, *a hun* dehogy, pedig, *hun-ki* hogyha = *mozïng* talán.

hunt, hundï-ke valamikor; *huntïtelna* és *huntelna* mindég, *nem hunti* soha.

huntïs, huntsï hová, *huntsielna* akármikor.

hun-*ta?* húnyni? *hunïm?* húnyott.

hunïmdta-ta hunyorítani, *sem hunïmdata* szemet hunyorítani.

hung-*ta, hong-ta* hágni, kúszni; *ovï eżalt nohla hungta* (*hunhta*)a' patak ellenébe felmenni. *As huvat hunhta* az Obï mentiben felfelé menni.

huntïl, *huntl* hajnal (talán *hunt* meg *l* rag). *alïnga huntl* reggeli = *hola huntl* hajnal, *etn huntl* esti hajnal.

C. *hunt, huntl.*

huś-*ta* kisérteni stb.

huzilï-ta (*kim*) kicsalogatni.

huš-*ta* húzni, *lap huš-ta* behúzni, benyomni = *talta tangïrdta.*

hurï félős, *huri lovï* vad ló.

hurla-*ta* októdni, tespedni, rothadni.

hurtïlï-ta megsiketíteni, elbódítani.

hurtma-ta (*hurma-ta*) siketülni, elbódúlni.

hudla-*ta* alkonyodni.

huvïla-*ta*, *hovïl-ta* hullámozni, *noh huvïla-ta* fenúszni.

hump hab, hullám stb. *humbïng* hullámos, *humbïng ellipsa* hullámzás. *votas jubina kušhun śaras ohtïna humbïng ellipsa ullal* szélvész után rendesen a' tengeren hullámzás van.

humbït hullámok, *humbïda pïdta* összeomlani.

jakar (or.) vasmacska.

jak-*ta* forogni, tánczolni. *nïng alïnga jakta pitsen* te reggel tánczolni kezdtél.

jań-*ta* inni, *jańs-ta, jaś-ta* inni; *nalïna jańśta* kanalozni; *vïna jaństot* bor ívó.

jańzema-ta egyszer inni. *anšik padïl moža jańzemalem* a' csészét fenekéig kiiszom.

jang-*ta, jank-ta, janh-ta, jah-ta* járni; *lovï šaš ohtïna janhta* lóháton menni, lovagolni; *janhalï-ta* járdogálni. *ma tom hadl jonglet* (?) *versta janhalsem* én ma tíz versztet mentem.

jasta-*ta* szólni stb. *torla jastata* magyarázni, kifejteni.

jastand-ta értekezni, egyesülni; *jastantla* szó nélkül, feltétel nélkül, *jastantla evïllem* kikötés nélkül hiszem.

jazïng és *jadïng* szó, *jorïng jadïnget, potret* úrias, büszke szók. *adel hanžipsajet jazïnget vola* csak betük szók helyett.

jastantïpsa beszéd, szövetség. *kutra jastantïpsa torïm veres Avraam panna, a jilbot kits Isus Hristos elïï,* az ó szövetséget isten Ábráhammal tette, de az újat Jezus Kr. által küldte.

jekan = *jakan* retesz, *ovï jekan* ajtó lakatja.

jegan u. a. *kardïng har ovet jegan* az udvar ajtajájánk lakatja.

jega együvé, *jegaot* együtt való, közönséges. (*jegast* talán *jegaot* helyett van.)

jelem szemérem, szégyen. *lu hoźa volla jelem antom* neki semmi szégyene nincsen. — *jelemta-ta* megszégyeníteni, reá bizonyítani.

jelem, *jielem* isten = *torïm, tarom. num tarom ažem, num jelem jigem* felső tarom (isten) atyám, felső jelem (isten) atyám.

jelemla istentelen. *nïng jelemla ho* te istentelen ember. 5, 22. Az orosz безсовѣстный nem teszi ugyan azt, hanem lelkiösmeretlent, gondolatlant.

jel el, előre stb. *jel nubït* a' múlt; mert Vologodskinál *jogot nubït* a' jövendő.

C. *it, itpi* = *el, jel, jelbi*; V. *el*, Kv. *el*.

jengït guzsaly, *sukmïng jengït* fonnó guzsaly.

jengïd-ta fonni.

jengïm szabad = *larbït*; *jengïlï-ta* oldani, szabadítani, *jengïlïpsa* szabadítás.

ježa meg. *ježa potemata* = *tou p.* megfagyni, odafagyni.

ježaś-*ta* bátorodni, vívni. *adel ježaśta ho* magánosan vívó, párbajt vívó.

ježazipsa bátorság, *ježazipsaing* bátorságos; nem: *ježaipsa* stb.

ježik, ebben: *ma samem nïngena taśïma ull, ježik tormïje* én szívem néked készen van, ó istenem.

ješkaś-*ta* goromba lenni, *ješkaśta ho* goromba.

ješkazïpsa gorombaság.

ješkažïng goromba, szemtelen.

jerlta-*ta* birtokba ejteni = *joža païdta*, talán egy a' *jerlśa-ta* szóval.

jerśa-*ta* ellentállani; *jerśata takla* ellentállás nélkül.

jert-*jang* 9, *jert-sot* és *jertjang sot* 90.

jerd-*ta* betenni stb. bekeríteni, *jertïlï-ta* kerítgetni.

jetn estve, *jetna* estvel.

(A' »C. *idai, ita, idaina*« ki kell húzni).

jï atya stb. *ji-pog* atyafi = fiú. *un ji-pog* bátya, *aj ji-pog* öcs.

jï-*ta* jönni, stb. *jïta nubït* jövendő.

jil le stb. *jiliś* aláfelé.

jila, *ila* est, *jila evïpsa* uzsonálás.

jilbala-*ta* éledni, *jilbalapsa* feléledés. *jilbalapsa halajet elta* feltámadas a' holtakbul.

jink víz stb. *jink soh* sár, *jink sohïng* sáros.

jis régi stb. *jisot* a' régi; *jisna* hajdan, régen; *jistelna* hajdan.

jir, *ir* áldozat stb. *jir pazan* áldozó oltár, *jir verta ho* áldozó.

jirasla-ta áldozni.

jiraś-ta áldozni, *jirazïpsa* áldozás = *porïjipsa*.

jïtot jövő, *jïtel*, *jï-ta*.

jo meg, és *jou*, *jou kur* hátulsó láb, *jou kuretna senkta* kirúgni; *jou šubïje* hátulja valaminek = *jolta olïng*.

joul-*ta*, *jul-ta* vetni, csapni stb. *lu manem lujna jouls* ő engem újjal megfenyegetett; *ńolet joulta* nyílat vetni, nyílazni.

joulma-ta vetni, csapni. *holïs keži nïng joulmasen* hová dobtad a' kést. C. *jâvetmem* csapott.

joulśa-ta vetődni, rázkódni.

joura, *jovra* görbe stb.

jourak hajma.

jourd-ta jourdta-ta csavarni stb. fonni. *ubtet sevï j.* hajat, czibakot fonni.

joutla-*ta* íjazni, lőni.

jogat és *jogart*, innen: *jogat jug* = *jogart juk* ágas fa, villa.

jog meg, l. *jou*, *jo*; *jogo* megé, vissza; *jogïl* (mint *nogïl*), 's ebbül: *johla* vissza, *johla pela* visszafelé.

jogot, *jugot* utó.

jogol és *jugol* íjj.

jol hódzsír stb.

joltand-ta füstölni; *jovïlta-ta* u. a.

jolïh, *joloh* levegö, nedves; *joloha ulta* nedves lenni, *johlïng* nedves.

jond-*ta* játszani, *narset jontïpsa* hegedülés; *kazïrna jondta* kártyázni. *ma elbi narïs joh ohtïna jontsem* én az első hegedün játszottam.

jond-*ta* varrni, *vajkuš jondta ho* csízmadia.

jontša-ta, *jontïs-ta* varrni, hímezni, *jontśata imi* hímező asszony, *jontsïpsa* hímezés, varrás.

još kéz stb. *još-pad*, *jotpad* tenyér, *jodlap* is tenyér.

jor úr stb. *han-jor* ország, királyság, *nïng hanjoren at jogodl* te országod jöjjön; *un jor* nagy úr.

jor ura úri erő, erőszak. *lu jor-ura sorïmna posalïs, užïs* ő erőszakos halállal halt meg.

jorema-*ta* felejteni, *joremaśa-ta* felejtkezni.

jod kéz? *još jodpad* és *jotpad* tenyér, *jotlang* lábsark, lábtalp? C. *jattang, kur jattang* lábsarka.

jom eső, *jom jila* eső lesz; *jom pidl un semna* eső esik nagy szemmel.

jomi-ta esni. *torïm jomïl veśkadot ohtïja i veśkatladot ohtïja* esik igazságosra és nem igazságosra. (*torïm jomïl* = juppiter pluit).

jul-*ta, joul-ta* vetni.

julan-ta birkózni. *juland-ta?*

juś szádló, dugó = *lunk, pulïp, hojltïpsa.* — *juśta-ta* dugni, stb. *juśma-ta* dugúlni = *pugolmata, pelta.*

juš út = *lek, pant, juš torïma taśtat* útat készítsetek az istennek.

juram helyett *juraš* (юрашь), *jurašet verta* barázdat csinálni.

lajïng genyedős, l. *lïji-ta.*

lag ebben *vues lagat* homlok (Regulynél).

lakïpta-*ta* húzni, *kim l.* kihúzni.

lald-*ta* lélekzeni stb. *laltïpsa* lélekzés, ihletés. *lu laltïpsajelna jemïng jah potarset* az ő ihletései által szóltak a' szent emberek.

lanki és *langa* evet.

langa-*ta, langta* akarni stb.

langala-ta kívánni, *langalïpsa* kívánság, szomjuság.

larïs, *laras* szekrény, *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *larasïje* szekrényke.

larïs kannamosó fű (or. hvoše).

larïd-ta sulykolni, mosni, *larïdta joh* = *kerdïlata joh* mosó sulyok, sulykoló fa. *kim larïdta* kifogni.

larbï méreg, csal-ét; hajtó vadászat.

larbït szabad, *larbïd-ta* eloldani stb. *larbïtï-ta* oldogatni, szabadítgatni, *larbïtïpsa* szabadítás.

lat'ala-*ta* számolni, különböztetni stb. *laťalapsa takla* különböztetés nélkül.

labas (or.) éléskamara.

labïd-*ta* étetni stb.

lavema-ta egyszer enni, ízlelni.

laptalśa-ta táplálkozni, *pumna, vanžina l.* fűvel táplálkozni.

labït hét és 7. *labït og hadl* hétfő (nap), *labït kimit hadl* kedd, *labït nelmït hadl* csötörtök, *labït vetmït hadl* péntek, *labït hutmït h.* szombat = hatod nap. *jemïng hadl* szent nap, vasárnap.

lavï folyó köze = *kul' taga, veš.*

lavïl-*ta* őrzeni stb. várni, reményleni. *i lavïllem jogot nubït volïpsa* és várom, reménylem a' jövendő örök életet.

lavïd-*ta* szólni, szidni, *lavïtïpsa, lavïtapsa* szidás. A' V.-hoz kell tenni: *l'aut-ugv* szidni, *ul l'auteln, ul rateln* ne szidd, ne verd. Vátakum I.

le-*ta, lita* enni stb. *lela, leli* éhes, *lela ho met jevïr* éhes ember mint a' farkas.

lek és *leh* nyom, *lek alta ho* kalaúz. l. *juš, pant.*

leżala-*ta* érni, lehetni, illeni. *manem an leżalal huva nen hoża mojlata* nekem soha sem lehet hozzátok vendégül menni.

leżama-ta és *lesma-ta* érni stb. *lesmïl* ér.

leżad-ta kelletni, késziteni. *tomi i tami leżata* azt és ezt készítsd.

ler gyökér, *mû ler* földi gyökér, *mû ler voj* földi giliszta.

lerma-*ta* feküнni, *lermad-ta* fektetni, teríteni, *lermïlta-ta* teríteni. *voš hari izagat kevïna lermïltïm* a' város utczája, tere, mind kővel van kirakva.

lep közel stb. *lep semna vantot* rövidlátó.

lepśa-ta térni, férni. *tami an lepśal* az nem fér meg.

lepïld-*ta, lebïld-ta* csalni stb. *ar urna lebïltman vohta* sokképen csalogatva híni.

lebïs galy, ág, *vostï lebïs* zöld galy.

lïj geny, *lïjïng, lïng* genyes, *lïnga jita* genyesedni.

lïjï-ta rothadni = *pol-ta*; *lïjïm* rothadt, *lïjïpsa* rothadás.

lïjïma-ta genyesedni.

lïk = *log, lïkïb* öböl, *śaras lïkïb* tenger öböl.

lïk, *lïkïm-ta* történni, *lïkmapsa* történet, eset, *halïpsaing lïkmapsa* halálos eset.

lïlista-*ta* csatázni, *lïlistapsa* csata = *l'alïpsa.*

lïs hurok, tőr, *lïsna talta* megfojtani.

lïsïng hurkos, *lïsïng kol* hurkos kötél.

lït újj, ruha újja, *lïtïp* újjas, de hal, láb ikrája is; *kur lïtïp* láb ikra, *hul lïtïp* hal ikra; *lïtïpïje* ikrácska.

lïb, *libi* edény stb. tok is, *sotïp libi* hüvely, *libija ponilata* tokba tenni. *keži sotïp libija ponta* a' kést, kardot hüvelybe tenni.

lïbïndi lepke.

V. *lapah, lapoh.*

lïbït levél, *lïptïje* levélke, virág, *lïbïtpa* levelü. *un lïbïtpa nebek i ugol* nagy levelü papiros és vékony.

loj-*ta* állani, *kimna lojta* kin állani, *ultï lojta* jót állani, pártját fogni. *jemïng Nikola iki veskata ulta lojta ho mung vorna torïm ježalt* Sz. Miklós pátronus érettünk isten előtt.

loj-*ta* függni, *lap lojta* betenni = *lap jerdta.*

lojlï-ta zárogatni, berakogatni.

lokep, ebben: *sem lokep* szempilla, szemhéj. *kaži sem lokepet i hulmet ohtïna* betegség a' szempillán és szemöldökön. Tehát *»lokel«* kivetni való.

log, *loh* öböl, *śaras loh* tenger öböl.

logïd-*ta* mosni, *logïtïpsa* mosás.

lol-*ta* 1) függni, lebegni.

2) állani stb. *an lolman* meg nem állva.

lon húr, *kad lonpa narïs juh* kéthúrú hegedű.

lonïs, *lońs* dér, zúz, hó; *ar lońs pits* sok hó esett; *seming lońs* jégeső. *lant izagat seming lonïsna senksa* az élet mind jégesővel megveretett.

long, *lung* bálvány.

lonś-*ta* és *loś-ta* állani, *lonśïmd-ta* megállítani, belédugni. Azért alább nem *loš-ta* belökni, hanem *loś-ta. lap lonśta* = *pardta* megállítani, határozni.

lonśta-ta bétenni. *išnuš sogolna lap lonśta* az ablakot táblával tedd be.

lośalta-ta állítani. *šimilna nïngen veśkata usem, ar ohtïna nïngen losaltalen* lassankint téged becsületesnek ismertelek meg, sokra állítlak, tartalak.

loś, *lońïs, lońs* hó stb. *edïr loś sem, iski loś sem* dér.

loras szekrény, *tam loras kim hadlta* a' szekrényt kihúzni.

lord-*ta* beretválni stb. *tuš lordta ho, tuš lordta hot* borbély, borbélyműhely.

lortśa-ta beretválkozni.

lot gödör. *hala lot* sírgödör. *hïrta mosl hala lot pećatning lalą* ásni kell a' sírgödröt törvényes ölre.

C. *lât* gödör, *lottem* temetett.

lot folt; *lotïp*, *lodïp* folt, foltos, *novï lotïpna verïmot* fejér foltosnak meg van csinálva. Tehát *lotïpa* nem foltu, hanem foltosan, *novï lotïpa* fejér foltosan.

lod-*ta* és *lud-ta* venni (emere).

lobïji-*ta* viszketni, csiklandozni; *lobïjita vïs kar* viszkető szemölcs; — *lobijiśa-ta* vakarózni.

lobas, *labas* (or.) éléskamara.

lobïs törlő stb. *mejl*, *meïl lobïs* előkötő. *lopsah* lapos, *lopsah an* tál.

lovat nagyság, stb. *lu lovatelna torïjïl* egész nagysága, mivolta, megrázkódik. *lovatïng*, *lovadïng* teljes nagyságu.

lovï ló stb. *lovï idi ńahalta* nevetni mint a' ló nyerít. *lovï hodïś engïdta*, *ńahta*, *uvïdta pits* a' ló hogyan kezdett nyeríteni. — *vanda*, *lovet al esla* vigyázz, a' lovakat el ne ereszd.

lung, *long*, *leng*, *leń* bálvány.

lung nyár stb. *tal lungtï*, *tal lungta*. (mint *hadl-lungti*) télszámra való; lehet *i tal lungtip* és *i tal lungtïbot* is.

lunk szeg, szálka. *kerdta lunk* = *jourtïm lunk* csavaró szeg, csavar.

lungït, ebbül való *lungta*, *lungtï* ezekben: *hadl-lungta* (*hadlungta*), *i hadlungta* egy napra való, napontai, *tïlis-lungta*, *tïlislungtïmot* hónap számra, hónapra való, hónapos, *labït-lungta* hétre való, hétszámra, *tal-lungta* évre való, évszámra, évenkénti.

lungïd-ta olvasni stb. v. ö. *luntï*, *lundï*, a' minek töje talán hasonlóképen *lunït*.

lunt lud stb. *lunt penk* lúd-fog, fűrész, ráspoly.

lurot szabad = *lïbas*; *lurota* szabadon.

lud-*ta* venni stb. *ma laras lutsem* én egy szekrényt vettem. *ludot* vevő, *lutïlï-ta* vásárlani.

ľak-*ta* 1) folyni stb.

2) húzni, mázolni. *tam put-kor* (*kur*) *libija ľakta mosl* azt a' fazekot belül bé kell mázolni; *ľakïpsa* kihúzás.

ľakil-ta húzogatni.

ľaľd-*ta* lehelni, sziszegni. *ľaľdta pits met jemïng voj* sziszegni kezdett mint kígyó.

ľobï-*ta* susogni, súgni; *ľobïjipsa* súgás.

najtśa-*ta* reményleni, *najtsïpsa* remény, *izagat ulta najtsïpsa*

torïm ohtïja ponta minden reményt istenbe helyezni. Nem tudom, a' *najt*, bűvölő, vagy az orosz *nadešta*, remény, szótul való-e?

nahsema-*ta* és *ńahšemata* tüsszenteni.

nambïr apró, por, szemét stb. *nambra sevïrta* apróra vághi.

nel négy stb. *nel hadl* négy nap, és csötörtök, *nelmït hadl* helyett.

nel-*ta* nyelni, *nelïng* nyelős, *nelïnga* éhen, a' ki nyelhetnék.

než mégis stb. *ma sidï joulšajim, než noh kïlta šum antom* annyira levetődöm, hogy felkelni sincs erőm.

neš tompa, ámúló, magán kivüli. *(nežïm) nešmïld-ta* elragadni, *nešmïltïpsa* elragadás, ámulás.

neži és *niži* horog stb. *nežili-ta* horgászni.

nem név stb. *nemla, nem takla* nevetlen, nemetlen.

nïng te stb. *nïngoten* tiéd, mint *maotem* enyém.

nišla-*ta* nyúlni, *nišlïm* nyúlt, *nišlta-ta* nyújtani, húzni = *talta*.

nïp teher, vihető batyu, stb. *nïpïng* tehernek való, elvihető, *nïpïng altel* csomó, a' mennyit el lehet vinni. — V. *näp* hordható batyu, edény.

noh-*ta* és *ńoh-ta* nevetni.

nor gerenda, híd. *nor as ulti sohletna nortïm* híd a' folyón által deszkákbul borított.

nord-ta hídalni, burkolni. *ar sïr kevetna nortïmot* sokféle kővel borított.

nobït, *nubït* idő. *izagat ulta nobït jelbina* minden idő előtt.

nobteng idős, éltes; *hû nobteng* hosszü életü, *hû nobtenga jilen* hosszú életüvé léssz.

nobtald-ta távolítani, elvitorlázni, *nobtïlï-ta* vitorlázgatni.

novï fejér stb. *novï mû* fejér föld, mész = *kavïrta mû*; *novï voh* ezüst, *novï sem-lak* szem fejére, *novï ink požek libina* tojás fejére. *novïšik* fejéres, *novišika ulta* fejéresen lenni.

nom-*ta* gondolni, emlékezni stb. *nomïpsa* emlékezés. *tami ma hoža nomïpsa elta edïs* ez az emlékezetembül kiment, elfelejtettem.

nomïs elme, gondolat stb. *nomsïp* elméjü, gondolatú, *jim nomsïp* jó akaratú.

nomïsla esztelen stb. *nomïslot* nem emlékező.

nomïs-ta gondolni, képzelni, emlékezni; *nomisïpsa* emlékezés, képzelés, *nomïsïpsala* emlékezés nélkül.

nur harag stb. *nurašta* haragunni.

nur teher = *lïïrtap. lu ma ohtïja nur tajïl* ő reám terhet rak.

num fel, stb. *num ho* fő ember, fejedelem. Minthogy az Obï éjszak felé, tehát délrül foly, azért *num* dél is, *num mû* fel föld, és déli föld, *numïng* déli, *num keveng* délnyugati. Lásd a' 9. és 10. lapot.

ńah nevetés, *ńah-kaš verta ho* nevetést okozó ember, tréfáló, bohócz.

ńahšema-*ta* tüsszenteni, *ńahšemapsa* tüsszentés.

ńahšim vastag, feszes.

ńahšipsa, ńahšïmtipsa = etmïpsa kimenyülés, *lût ńahšipsa* csontok kimenyülése.

ńahšimd-ta = etmaltata kimenetni, kimenyülni.

ńatšipsa, *ńatsipsa* (nem *natïpsa*) vigyázás.

ńatša-ta könyörülni és őrizködni. *ńatšaman* őrizkedve. — Minthogy nem világos a' tő, azért nem tudom *ńatš, ńats*-ot kell-e írni, vagy csak *nač, nac*-ot?

ńoga és *ńogï* hús, test. *ńoga kavïrd-ta* húst főzni.

ńogal-*ta* mozdúlni, *ńogald-ta* mozdítani, *nogaltïpsa* mozdítás. *elli i jogoś ńogaltïpsa* előre és hátra mozgatás.

ńogor-*ta* faragni, gyalúlni, *ńohrïm* gyalult.

ńol orr stb. *sajk ńolpï ńolïng vuat* híves szél.

ńola-*ta, ńolï-ta* nyalni, *an ńolata* edényt nyaló, tányérnyaló.

ńoltïjï-ta nyalogatni stb.

ńolïs, ńolsïng ebben: *ńolsïnga ľaľdta pidta* nyelvvel sziszegni kezdeni (a' kígyórul).

ńong = *ńom* geny. *ńongïl* geny, stb. *lïjïm ńongïl* genyedtség, *sem ńongïl* szem csipája.

ńońmïld-*ta* (nem: nevelni) kényeztetni, *tam poh lu jim ankelna ńońmïlsa* e' fiú jó anyja által elkényesztetett. *ńonmïltïm jah hû-nubïtla* az elkényesztetett emberek rövid életüek.

ńozi-*ta* kenni, mázolni. *olïpna ńozïtïm* festékkel bemázolt, festett; — *saran ungna lap ńozïta = ungašta* szurokkal bekenni, beragasztani.

ńor porczogó, kavics.

ńom = *ńong*, vagy *ńoń* geny, innen *ńomung* taknyos.

ńuki bőr, szíj, *ńuki homzi* szíj ostor.

ńugom-*ta, ńugum-ta* felelni stb.

ńugomta-ta felelni, *an ńugomtot* nem felelő.

sajk józan stb. híves. *sajk ńolpi ńolïng vuat* frisorru szél, híves szél.

sajna és *sajn* (or.) megett, után. *ho sajn jahta ne* férfi után járó nő, kurva.

sajma (or.) kölcsön. Tehát nem szabad a' Kv. *saj* szóval egyeztetni.

sagat stb. = vogul *sogat, soht, saht* igaz, igenes.

sar szóró, *kardï sar* ásó.

C. *ser* ásó.

sabïl nyak, *sabïl šeš-kan* nyakkendő.

savtrah (or.) reggeli.

sam szív stb. *sam adma jupsa* szívnek, gyomornak rosszúl léte, rosszúl lét, okádásra hajlás.

samaśa-ta szívesen tenni, megkivánni, sovárogni valami után. *hodï lu tam vuš samaśal* hogyan megkivánja azt.

sel híg, folyó, *sela* hígan, *selot* híg.

sel fejér stb. finn *selvä, selkiä*, magy. *szőke* = *szöl-ke*.

selu sírás stb. *selema-ta* sírni, vinyogni, *selemïpsa* sírás, vinyogás; *vohsar selemïpsa* róka vinyogás, *amdïtlata amp selemïpsa* örvendező ebnek vinyogása.

senk-*ta* ütni, verni, kopogtatni, stb. *molti-kem senkta* egy keveset ütni. *senkta voj* kopogtató állat, harkály.

seńs stb. *handï seńs kel* osztják, azaz közönséges kötél. Ellemben *puln kol, kel* kender kötél.

ser gerenda, *ovï ser* küszöb. *tup ovïszer tombija pits, seda i korïjïs* alig hogy az ajtó büszöbén kiment, legott leesett. — *ser sogol* ajtó fél, gerenda deszkája, *kartïng har ovet ser sogol* az udvar ajtajának fél fája.

serek hirtelen, nagyon = *šenkap*.

serïm-*ta* csudálkozni. *veï numbïja serïmlem* felette csudálkozom.

sebän büvölő; *penžer sebän* dobos büvölő. V. *sepän*.

sevï-*ta* szőnni, fonni, tekerni.

sevidot fonó, szövő; *tïgil sevïl* fészket rak (sző).

sevïland-*ta*, *sovïland-ta* birkozni.

sem szem, stb. *torïm semat* isten előtt, valóban,

nogor sem mogyoró szem, czedrus mogyoró. *lanki nogor semet porta saming* az evet czedrus mogyorókat szeret harapni. *)

sit, *si* az, *sitna* úgy, azért. *ma sitna luel mosťija an tajlem, lu rohpïjïta ho* én őt azért nem szeretem, ő csaló ember.

sidiś oda, felé; *sitśa* és *sitša si kut* a' köz, néha; *tom vanda, šitsa ma jangsem si kut tiji si kut togo* azt nézd, a' merre én fordúltam, néha ide, néha oda.

sï és *sïj* szó, hír stb.

jïjïng hangos, híres, *sïjïngot* u. a.

sïjla hangtalan, hír nélküli.

sïjï-*ta* fordúlni.

sïjïl-ta és *sïjïlïta* forogni.

sïjït és *šïjït* tapló.

sijuš (*si-juš, si-* és orosz *čas* rész?) csak, elég, idő? *ver takla ulta sïjus* dologtalan idő. — *sijuš* = *tarman* elég.

sïk-*ta* = *seltan-ta* vetni. *sïkïlï-ta* vetegetni, hányni.

sih ezekben stb. *jevïr vïli sih pors* a' farkas a' rént agyon harapta. *sih talta* megfojtani = *lisna talta* hurokkal húzni, megfojtani.

sing *jug* szilfa, de jel-fa is (signal).

sïr *és sir* féle, rend, törvény stb. *i-sïrpa* egyféle, hasonló *i-sïrbot* u. a. *Hristojä, torïm poga, evïltodet i-sïrbodet* Krisztusba, isten fijába, hívők egyfélék. — *hoj Isus Hristos unltïpsa hulïndïl i si-sagat nerïjïl, sit lu sïrbotel* a' ki Jézus Krisztus tanítását hallgatja és a' szerint cselekszik, az neki hasonlója.

tung-sïr igaz; *hanžipsajet sïr* betűk.

sïrla törvénytelen, rendetlen. *hanneho sïrla* embertelen, *lu hanneho sïrla verl* ő embertelenül cselekszik.

sïralïpsala vegyítetlen = *lilïpsala*.

adïm sïma voltot rosszúl élő.

sogol deszka. *penkïng kartna evitïm sogol* fűrészelt deszka.

sogol lugos, *omsïpsa sogol* ülés, múlatás lugosa. V. *sau* bokor,

---

*) A' czédrusmogyoró hosszukás, kisebb és gyöngébb hajú, mint a' mí mogyorónk. Íze jó, ollyan, mint a' mí mogyorónké. Tromsőben tapasztaltam, hogy nagyon szeretik az emberek, magam is ropogtatám. Szibériábul viszik oda, Itt pedig a' bő czedrusmogyoró termés a' vogul és osztják vadászoknál bő esztendőt jelent, melly sok evetkét nevel. Az orosz asszonyok is szeretik azt a' mogyorót, azt hívén, hogy tőle híznak.

šaut pedig az *arpi*-nak, *kämkä*-nek (halfogó gátaknak) belső sövénye.

sogon vég, szakadás, *sogon-ta* szünni, *sohnema-ta* végződni, szakadni, *sohnemas* leszakadt.

sogopta-*ta* fizetni, *ut sogoptata* adót fizetni.

sohta agyag, *sohta put* agyag fazék, *sohta elta verïm an sun* agyagos edény.

sohtaïng agyagos.

sol bél, *solït* belek. *kaži solïtna tajdot* hascsikarásban szenvedő.

sol, *sola* só stb. *solal-ta* sózni, *hul solalïpsa* hal-sózás.

sor-*ta* száradni, *sorïm* száradt, száraz, *sorïmot* u. a.

sortïm-ta száradni, száraz betegségben lenni, *sortemïm* illyen beteg, *sortema-ta* u. a.

sorna, *sorne, sorñu, śorñi* arany.

soros arasz.

sovanta-*ta* ingerleni = *nemïd-ta, nemtïlt-ta* gúnyolni (nevezgetni?)

sovï szokás, erkölcs; *sovep* erkölcsü; *adïm sovep* rossz erkölcsü.

sugod-*ta, sogod-ta* szakítani, vágni, nyőni stb. *hondï jah tuš ub'et sugodlet* az osztják nép a' szakál szőreit kitépi.

tam hodl kad ur sugotsu ma két kerítést szakítottunk le. — *lant pum sugodta* aratni.

sul, *sol* bél, *undïr sulet* belek.

sultïm szikra, *sultmïje* szikrácska.

sun boldogság, bőség. *sunïng* boldog, *sunïng volpasna ulta* boldog életben lenni. Lásd *šungït*. V. *šuñi* boldogság.

sunk, *śunk* halom, és *sungïm* is.

sung szög stb. *holïm sungbï, sungot* három szögletü, szögü.

sut köszörü kő = *logodta kevï*.

sum, *sum ho* haszontalan ember = *an-titot*.

sump bolond, csekély, *sump ver* bolondság, csekélység, *sump vertot* bolondság tevő. *nïng sump veretna sukśalen* te bolondságokon törődöl; *sump* = *takla* oknélkül.

sumpa és *sumpasen* (?) híjába. *sumpasenen lilen vellata* (?) hijába megölni.

śak *voj* csóka, szarka stb. C. *sauneng, seuh*. V. *sakvalïh, sakvalïng* szarka.

śakïjak fecske, *śakïjak tïgil sevïl hot langïl jilbina* a' fecske fészket rak a' ház teteje alatt.

śan (or.) kád.

śaman ebben: *lavïlta śaman* őrizkedni.

śamijï-ta rendesen eltenni.

śamild-ta bedugni, temetni stb.

śorïs ezer.

śorńi arany.

śugos, *śugus* lábikra, czomb; *kur śugos lû* lábszár.

śulan (or.) kézi éléstár.

śuli-*ta* fényleni, villogni, *śulitot met śorńi* fényes mint arany.

śunk görbeség, l. *sunk.*

śunking dombos.

śur vonal, barázda stb. *hot langïl śur païrt* háztető csatornája; — *śurïng* barázdás, *śurïng païrt* fa csatorna.

śurtïp vas szántalp, *surmïng* szántalpos.

śurïs, *śorïs* ezer.

šak talán nem ócskaság, hanem savanyúság.

šakal-ta romlani, veszni, *šakaltïm vïna* romlott égett bor.

V. ö. V. *šäj* geny.

šankïm-*ta* botlani.

šangrïmd-*ta* beszorítani, becsíptetni, *šangrïmtïm* szorított, csíptetett.

šanš, *šaš* hát, *šanš-uh-lû* térdkalács.

šaš, *šanš* hát, *šaš ohtïna jangta* (ló)-háton járni, lovagolni.

šaper, *šoper* kiálló, kitetsző; *šaper nogïl* nagyon magos, *šaper naj* kitetsző asszony. — V. *šaper* nyakszirt.

šaper lû, šapri lu nyakszirt csontja, *šapri kuali* a' rén szarvainak kötője.

šavïji-*ta* őrzeni stb. *šavïjipsa* őrzés, *hot šavïjipsa* gazdálkodás.

šek, *šik* kicsinyítő. *šek ogïng* kis fejü = *ogïngšik, ogïngčeh.*

šenk nagy, nagyon = *šak; šenk hoństot* nagyon beteg.

šenkla-ta nőni, *šenklïm* felnött. *lu už šenklïm, lu hoža tuš i torop-punet edta pitset* ő már felnőtt, neki szakála és bajusza már kijönni kezdtek.

šep-*ta* szopni, *libija šepta* beszopni.

ševïng csendes stb. *ševïngli-ta* csendesedni.

V. *saj* hely, a' hová szél nem ér: *tavet* béke, *tauent* csendesedik.

šijït tapló. C. *čêget*, *čîget*.

šïd-*ta* elérni, bírni stb. *penk menïmta pitsem kuš, pa an šitsem menïmta* a' fogat bár ki kezdtem húzni, de nem bírtam kihúzni.

šip part, *jil rohnïmsim šip juž izagat elti šozmïs* a' leomlott part az egész útat elöntötte. *šipïng* partos, meredek, *šipïng honïng* meredek part.

šimil kevés stb. *šimilna* lassan, *šimlama-ta* kevesedni, *šimlamapsa* kevesbülés.

šour nyúl stb. *šour sogïje* nyúl bőröcske.

šogïrd-*ta* mereszteni, feltátatni. *hodï nïng sidï semgalan ellïpela šogîrsalan* (*šogïrtsalan*) hogy te így két szemedet előre meresztetted.

šot (or.) számolás. Tehát nem vethető össze a' V. *sot* száz, szóval.

šujla-*ta* fúlni, sülyedni stb. *šujlïm* súlyos, terhelt, *šujlïpsa* sülyedés, terhelés.

šujlap teher, súly.

šujlaman sülyedvén, terhelődvén.

šujlapta-ta fúlasztani, sülyeszteni = *leld-ta* terhelni, *šujlïptïpsa* terhelés.

šuk, *šok* darab stb. *šuk ńol* serét, *šuk ńolpi poškan* serétre való puska, *šuka puhlïpsa* darabra fakadás, törés.

šuk baj stb.

šugaś-ta stb. szenvedni, kinlódni, *šugasta ho, nė* özvegy ember, nő.

šugasïpsa özvegység. A' czikk végire vesd: V. *sau* baj, *savet-ungv* kínozni, *sovetaht-ungv* kínlódni, aggódni.

šunži zsineg = *kol, kel*; *šunžet* zsinegek.

šuš-*ta* lépni, menni stb. *hongep elta šušta* partrul, hágórul lelépni.

šup, *šub*, *šop* darab, rész, *jolta šup* hátulsó, *el šup* első rész. *šubïje* részecske.

šumïl rovás, vágás, *šumlïje* kis vágás.

žal' (or.), *šal' ho* nyomorúlt ember, *žal'a voll* nyomorúltúl él. *žalïp* nyomorúlt, *žalbot* u. a.

čagïl, *śagïl voj* csóka.

rakïnma-*ta* ébredni.

rag-*ta, rahta* érni, kelleni stb.

ragïpsa szeretet. *sam ragïpsana torïm pela vizülata* a' szív szeretetében gyúladni isten iránt.

ravï törés, töredék stb.

ravïti-ta széttörni, *ravïtïpsa* széttörés.

rep hegy stb. *kevï rep* szikla hegy; *undna lankïm repet* erdővel fedett hegyek. Kv. *rekv* meredek kőszikla, part. Mark ev. 5, 13. *rasthates ane rekvnïl sarïšne* vetődött a' nyáj a' meredek hegyrül a' tengerbe.

ri, *rijema-ta* csöppeni. *jert top rijemal* az eső csak csöppög.

rîl-ta csöppögni, főcsögni.

rîlta-ta vagy *rîd-ta* fecskendeni, hintegetni.

rogop hamis stb. *rogop kol* hazudság; *rohpïmman (?) vohta* álnokul híni.

ron ebben *rona jita* késni = *huva jïta.*

ron-ta késni. *lï si vonda ronlet* ők addig késnek.

ronśa-ta, ronaś-ta késni. Kv. *rač-uhv* (nem *ratš-uhv)* késni; *raš* késő, *raš-ungv, raž-ungv* késni.

roda nyilván *rot* a' tő, *rot-a, rod-a* ragos alak.

ropsald-*ta* 1) pislogatni, 2) tapsolni, kocczantani.

rû hév stb. *vot rû* szél melege, *rûng, rungšik* melegecske.

rudi-*ta* keverni stb. *ńalïmna rûdta* nyelvvel keverni, *nomïsla, takla rûdta* összevissza keverni.

taj, *tïj* tő stb. *num taj* csúcs, *rep num taj* hegy csúcsa. — *tajïng* hegyes, *tajïnga verta* hegyesíteni.

taj-*ta* bírni stb. *lu un kalang pakït tajïl* neki nagy réncsordája van.

tajpsa használat, bírás.

tak vastak, erős stb.

takla, takïla erőtelen, nélkül. *nem takla* nevetlen, *ver takla ulta* dologtalan lenni.

taga hely stb. *hot libi tagel* a' házban a' helye.

tahti cserzett rénbőr. *ult tahti lobïs, obï tahti lobïs* törlő ruha.

tal, *tel* tél, év; *tal-lung, tel-lung* tél-nyár, év. *sot tal hanneho nubït luntasl* száz tél ember korának számíttatik; *hulïm tal lovat* három éves.

talp télü, évü, *holïm talpa, hulïm talbot* három éves.

tal-*ta* húzni. *ma luel jorna kim talsem* én őt erővel kihúztam.
talïm húzott, nyúlt.
tallï-ta húzogatni, *talïlïpsa* húzogatás.
ungïl tallïta szájat tátani, *ungïl tallïpsa* szájtátás.
talïśa-ta, talïsï-ta húzódni, költözködni stb. *talïsïtot* csavargó, *talïsïta ne* kurva. *lap talïśa-ta* megfúlni, *lovï sih talïśas* a' ló megfúlt.

tangïr-*ta* nyomni, *ńań tangïrta* tésztát dagasztani. *tangïrta kard* csavar, sajtó.
tangïrta-ta benyomni, bezárni = *tuhrïlïta*. *unglen lap tagïrta, tuhra* fogd bé szádat.

taś, *taź* készen való stb. *tazïng* gazdag.
taś omïsla a' ki nem örökölt, *taś omsïpsala* örökségnélküli.
taśtam kész, *taśtamla, taśtamlot* készületlen.

tarïnla-*ta* fáradni, bajlódni.
tarïnlïpsa szenvedés. *tarïnlïpsajet i veritïpsa justam takla an hïslet* a' szenvedések és a' türés jutalom nélkül nem maradnak.

tarïs, ebben: *meïl-tarïsa* bajosan, erőszakosan. *kalanget meïl-tarïsa lonśat* a' rének nehezen állanak meg.

targas, ebben: *meïl targasa* egymásután.

tarïm kemény stb. *tarïm kevï* gyémánt.

tarom, *torum* levegő, ég, *tarom tut lïl* az ég tüz lelke = éjszaki fény.

tap-*ta* tévedni, téveszteni, mert *tapta* = *hol vośtata* elveszíteni. *hol pela mïs tabïl* hová téved a' tehén.

tabïlï-*ta* ölteni = *lomïd-ta, lumïd-ta*.

tengï-*ta* csengeni, *tengidot* csengő.

termat sietség stb.
termalï-ta, termala-ta sietni. *termalaman handï hot libija longemata* sietve az osztják házba bémenni.

tevïl-*ta* ütni = *senkta*.

tïï-*ta, tïjï-ta* születni stb. *lap tïjï-ta* benőni.
tïïm, tïjïm születve stb.
tïjïm mû születés földje. *hodï at us jim pa mû ohtïna volta, a aradtel litlet tïjïm mû ohtija kerlata* bárhogy is jó volt idegen földön lakni, megis mind a' születés-földre kivánnak visszatérni. — (A' czikk végin: magyarban *sü* helyett *szü*).

tïj, *taj* tő, csúcs; *num og tïj* fej' teteje, *as tïj* folyó töje, forrása.

tïj-*ta*, ebben: *lant tïjta labïs* kenyeres tár, pajta.

tïj-*ta* kötni stb. *tïjïta ne* kötő nő.

tïlis hó, hónap; január így is: *tal kudïp tïlis* tél közepe hava; julius *lung kudïp tïlis* nyár közepe hó.

tïn ár stb. *tïn ponta* becsülni, *tïn jastata* árat mondani, tartani, *tïn vohta* árat kérni; *tïn vogïpsa moltï sagat* árát kérni valaminek.

tïnï-ta árulni. *tïnïja manem kalanget, tam ogolna kïrïmodet* add el nekem a' réneket abban a' szánban béfogottakat.

tïnzan, *tïnzän* idegekbül font hurkos kötél. *tïnzänna veltaslatot* illyen kötéllel vadászó.

tïš, *tuš* bú stb. *tïšta-ta* búsúlni stb. *tïštïpsa* fohászkodás. — (Or. *tužiť* szomorkodni).

to az stb. *tou* oda, *tou potïnta* oda fagyni = *ježa p.*

tohtïng buvár madár.

tologsan=*pong* gomba, fekély. *uksïm tologsan* csunya fekély.

tongïld-*ta* hangoztatni, *tonïld-ta* h., *tongïltïpsa* hangoztatás, trombitálás. V. ö. *tengita* csengeni.

tor daru, *tor požoh* darufiú; *torïng darvas.*

tolota (or.) vésü.

tondï és *tondet* nyírkéreg, héj.

tos, *tus* ügyesség, *tostot* ügyes.

toṙ torok stb. *torïp torbet* ajak.

toroh, torhet bél. *vojhul undïr elta torhet jugodlet* az állat hasábul a' belek jönnek ki.

torï-*ta*, *torïji-ta* rázódni, boṙzadni. *lu lovatelna torïjil* ő egész mivoltában borzad.

tor igenes, törvény. *imi-tor* női jog.

torïm isten stb. *torïm semat* valóban; *torïm velïm mur* zsidó = istent ölt nép; *torïm tut lil* isten tűz lelke = éjszaki fény.

torn fű széna = *pom. torn kušta juget* szénagereblye; *rostï torn* zöld fű. *)

*) A' Közlem. X. kötetében a' Kondai Vogul Márk-evangelium 4, 28. verse homályosan van írva, mint azon kötet 309. lapján a' *pari* szó alatt olvasható. Az idézett versben: *vojlïn ma takŭ jinkimne telitä elolt pari*-t nyomattam. Lehet, hogy nem *pari*, hanem *torn* oda való, ha t. i. e' szó a' Kondai Vogulban is ott van, mi lehető.

tob, *tub*, *top* alig, csak.

tovï tavasz stb. *tovï vot* tavaszi szél, *tovï porą* tavasz ideje, *tovï pugol* tavaszi falu, lakás.

tu-*ta* hozni, vinni =*johtïpta-ta*, *vandta-ta* stb. Obd. *mung tusaju holïm ur ohlet ohtïna* = Berez. *mung tusiju hulïm jurïng uglet ohtïna* mí vitettünk három nagy (urias) szánon.

tuga (or.) íjj, görbe fa.

tugaïng hïr láda.

tugor-*ta* zárni, keríteni. *tuhrïpsa*, *tugrïpsa* kerítés = *oś verïpsa*.

tugom-*ta* és *tugol-ta* harapni, *kim tugolta* kiharapni.

tung igenes, stb. *tung-sïr* igaz, való, *tungsïr torïm* igaz isten, *tungïmd-ta* igazítani, javítani. *ma kaląng tungmïlsem* én a' rént béfogtam.

tungaltal ezt így igazítsd ki: vagy *tunjaltal* tegnapi. *tam puš lońś malšik tunjaltal kińźa* most a' hó mélyebb a' tegnapinál. Talán: tum-gadl-al, azaz 3-dik személyü birtokos ragu. V. ö. *tungotl*.

tuś, *tus*, *tos* ügyesség stb. *tuzïpsa* mesterség, fortély = *verïpsa* tevés.

tuš szakál stb. *un tuš* nagy szakál, *tuš lordta ho* borbély.

turum, *turom* menny, ég, idő stb. — *noh turum pela semet alïmtot* fel az égre a' szemeket emelő.

turum tut villám, *met turum tut volïjil* mint villám úgy fénylik. — *turum tut lil* éjszaki fény.

pa meg, más; *pa hojot* idegen.

paj rakás, *i paja kïrdta* egy rakásra hányni, hengeríteni.

pajïl sík stb. *pajla verta* síkká tenni; *pajlot*, *pajlodije* sík, síkocska.

païd-*ta*, *pajïd-ta* vetni stb. *ma luel païtsem mû ohtïja* én őt a' földhöz vágtam. — *sema poïdta* találkozni.

pajtemtï-ta vetni, *pajtïlïta* vetegetni, vetni. *sorma pajtïlïta* megölni.

pahnï-*ta*, *pohnï-ta* fakadni, *pahnema-ta* u. a.

pal magas stb. *palot* a' magas, *palšik* magaska, *palšikot* u. a.

pal fül stb. *palla*, *pallot*, *palïjila*, *palïjilašik* siket.

pal-*ta* félni, stb.

paltap félő, félelem, *paltap an tajtot* félelmet nem ismerő; *pal-*

tapla nem félő, félelmetlen. *paltapta-ta* félemíteni, íjeszteni. *tam hot korïjïpsana paltaptal* a' ház lerogyással íjeszt.

pan fövény stb. *luel pan ohtïja omsïltasa* ő homokra ültetett.

pant, *pont* út, *pant nebek* út levél.

parta, *parda* bal, *pardaja* balra.

pard-*ta* parancsolni, engedni = *esl-ta. partïpsa* parancsolás. *jong nakpa partïpsa* 10 parancsolat (tíz tagu parancsolás).

partïpsala, partïpsalot szabad.

pad, *padï, pada* fenék. *anšik padïl moža jańzemalem* a' csészét fenekéig kiiszom.

još pad tenyér, *juš padana senkta* tapsolni (kézzel ütni) stb.

padïrd-*ta, pazïrd-ta* kinyomni, sajtolni; *padïrtïpsa, pazïrtïpsa* nyomás, sajtolás.

padlam, *padlem, patlem* setét, *padlemšik,* de *padamšik* is setétke.

patśa helyett stb. *vïja keži lajïm patśa* vígy kést balta helyett.

patrad-*ta* csapni, *paskolni. ink soh libïja patraldta* sárba taposni.

pam hő, *lung pamet* (nem *pamat*) nyári melegek.

peïl, *pejïl* fürdés, stb.

C. *pêget* stb. Déli V. *päjlt-uhv* lovat úsztatni = *lovï pejltata.*

peïmtï-*ta, peïmta-ta* fázni, fagylalni = *iskińa labïdta* (hideggel étetni); *peïmtïmot* fázott, fagyott = *iskina laptïlśata ho*: *peïmtïlï-ta* fázni, *peïmtïlïm* fázott, fagyott.

pel fél, oldal; *pelak* u. a. vidék, hely. *hot libi pelkel* = *tagel* a' házban a' helye.

pel-*ta* szúrni, *peld-ta* u. a., *pellïlï-ta* szúrkálni.

penk fog, *peng ńogajet* fog-hús, íny; *sïrï, ellï lojta penket* előfogak.

peśat (or.) pecsét. *peśatïng* pecsétes, *peśatïng lal* pecsétes öl, törvényes öl.

peś ló üstöke.

perna kereszt, stb. *perna azi* kereszt atya. *pernaja jupsa* keresztelés. *torïm evïlipsa takla i pernaja jupsa takla turum nubït volïpsaja nem hojat an eslśal* istenbe való hit és keresztelés nélkül a' mennyországba (örök életbe) senki nem bocsáttatik.

petkaš rigó, húros madár = *hongra siśki.*

pedï, *padï* talp, *kur pedï* lábtalp. C. *pete*, *pede*, *piti* fenék, V. *pät́*.

pil fél, vel, *pil ho* társ, *pilhoang* társas.

pild-ta felesíteni, béfoglalni, *lungtipsaja p.* számításba befoglalni; *ma piltsem luel* én számba vettem őt; *piltïpsa* egyesítés, befoglalás.

piltśa-ta egyesülni, foglalódni, *piltsiji-ta* egyesülni, csukódni. Á' *pil* tőhöz felhozott hasonlatosság. C. *pi*, *pe* ezekben *itpeja* stb. nem áll, mert *itpeja* = *jilbija*.

piś csuda, nagy tehetség. *pising* csudás, *pisinga verïm* csudásan lett.

pïrïjï-*ta* nyomozni stb. kiszedni. *pïrïjïpsa* kiszedés. *ńoga elta lût pïrïjïpsa* = *aktïpsa* a' húsbul a' csontoknak kiszedése. *pïrïjïpsa takla* választás nélkül.

pïrbavïd-*ta* (?) kiegészíteni, toldani, segíteni = *ńotila-ta*.

pid-*ta* esni stb. *a* raggal beléesni, hozzá-tartozni, mint *sema pidta* születni, *sema pïtïm hadl* születés napja; *manema pidl* hozzám tartozik. *manema pïtïm l'al' jah tajtem* hozzám, alám tartozó hadi népem van. *izagat sit, mola pa hoja pidl* mind az, a' mi máshoz tartozik, mi a' másé.

pïtï, *putï* fekete, *pïtï olïp* fekete festék, *pitišïk* feketés.

C. *pegda*, *pegde*. *)

pogïl, *pogol* csomó, gomb, daganat stb. *mû pogol* göröngy.

pohnï-ta, pogon-ta fakadni, stb. *sopek pelka pohnïs* a' csizma felszakadt.

pogatur (tör.) úr, stb. *pogatura* erőszakosan, vadúl.

pol-*ta* fúni, stb. *pold-ta*, *polta-ta* fúvatni, fúni.

---

*) A' Castrén-féle osztják *pegda, pegde* szakasztott ollyan mint a' magyar *fekete*, mintha *fek* = *peg* volna a' tő. Már Kreznerics így magyarázta meg: *fek-ette*, mit a' N. Szótár emígy fejteget: »mit a' *fek*, *fekély* megrontott, vagy ollyan, mint a' fekvő testnek nem világos része!« A' czikk végéhez hozzáveti a' N. Szótár: »A' köznép a' két utóbbi mássalhangzó átcserélésével gyakran *feteké*-nek mondja.« A' köznépnek van igaza, mert *fete* a' tő, osztjákban *pïtï*, *putï*, a' melly tőbül egy torokhang (*pegda*, *pegde*, mintegy *fekte*) kiesett. Az utótag *ke* pedig kicsinyítő. Tehát *fekteke* az eredeti teljes alak, melly *feteke*-vé vált, 's melly most *fekete*. A' kicsinyítő pedig ott van a' *sző-ke* (sel-, sel-ke), *sár-ga* (sár = *šore*, vog. *sajr-eng*), vog. *telkve*, osztják *lel* alacsony, *szür-ke*, C. osztják *sur* szókban is).

poltma-ta egyszer fúni. *torïm poltmas hanneho libïja lilïng i sorïmla lïl* isten fút az emberbe élő és halhatatlan lelket.

polïng mennydörgés, morgás; *polïjï-ta* dobolni, zörögni stb. *polïjïpsa* dobolás, morgás, hebegés.

polos takony, nyál. *pusta kim polos* kifúni a' taknyot.

polsïng és *polžïng* taknyos, nyálas, *polsïnga verta* bepökni.

polt rothadás, rothadt = *lïjïm*.

pon-*ta* tenni, kiherélni, stb. *ponïmho purïs, porïs* = *hopt purïs* ártány.

ponïlï-ta teddegélni.

ponš-*ta*, *ponži-ta* nyitni, látni = *vandta*; *sem ponžipsa* látás.

ponš-*ta*, *ponži-ta* melegíteni, érni; *hodïs roninga reget ponžilet* mi lassan érnek a' bogyók.

ponžï-*ta* fosztani = *jorna vïta* erővel elvenni.

ponžïjï-ta fosztogatni, *ponžïjïpsa* fosztogatás, rablás.

pont, *pant* út, *pont nebek* útlevél.

porï-*ta* fordúlni, *porïta-ta* fordítani. *lu sogol izagat arurna porïtsale* ő a' deszkát mind sokképen fordítgatta.

pos jel, jegy, csuda, czél, stb.

pozïng jegyes, *pozïng nebek* bélyeges papiros.

pos-*ta*, *pus-ta* fúni.

poś fos, szar, *pos ebïl* fing, bűz.

poš-*ta* ázni.

pošl-ta gyakran ázni.

pošlta-ta áztatni, locsolni. *ïnkna noh pošltata* vízzel fellocsolni, feláztatni.

požoh (tör. buzagu?) 1) borjú, csikó, *mïs požoh* borjú, *oš požoh* bárány; *lovï požoh* csikó.

2) fiú, *požoh* = *ńavïrem*, *pošhïje* gyermekcse, *kul' požoh* ördög fija.

3) *požog, požoh* tojás, csirke.

pošni és *pošni rus* szántó-vető = *lant har verta ho.*

poroh, *porog* törzs, szár. — *sem poroh* szemgolyó = *sem lakïje*; *evïlpsa sidï lavïlman tajat met sem poroh* a' hitet úgy őrizzétek meg mint a' szemfényt.

V. *parah, parah supä* törzs, derék, *tatel parah* test törzse, tagok nélkül, *siri parah, park* kar; *kumit parkä* az ember dereka, törzse.

pordon, *porden* méreg, orvosság stb., tapasz, flastrom. *tam porden ľïjïm ńogïl kim tall* e' tapasz a' genyedtséget (rothadt húst) kihúzza.

pod-*ta* fagyni stb. *potïmśata* fázni, fagyni, *tou potïmśata* odafagyni, megfázni.

podalï gömbölyü dolog, *podlang* gömbölyüs; *og podlang* fejtető. — *vïzïng potlang* = *śaras voj* tengeri vad, némi czethal.

potar, *poter* beszéd stb.

potra longta beszédbe jutni.

potard-ta beszélleni stb. *lu i muhtï potarl, a izagat sumpa* ő egyre szól, de mindég bolondul.

pua bel, *pua pelak jož* bal kéz.

pujla-*ta* és *puglï-ta* dagadni. *sem kaži, hun semet puglïlet i virdet* szem betegség, midőn a' szemek dagadnak és veresek.

puka bögy, begy, *tohlïng voj puka* madárbögy.

puhrem zivatar = *votas, puhremïnga jïta* zivatarossá lenni.

pugol-*ta* törni, bökni; *kurna kim pugolta* lábbal kilökni, kirúgni; *puhlïpsa* lökés, *šuka puhlïpsa* széttörés.

pugolma-ta egyszer lökni. *kim luel pugolma* lökd ki őt.

pugot képzelődés, haszontalanság.

pugod-ta fecsegni, képzelődni.

puhtïpsa bohósság, *puhtïpsajet* haszontalanságok.

pul-*ta*, *pol-ta* fúni, *tut pulta* tüzet fúni.

pula-*ta* fuvódni, dagadni.

pulïm još dagadt kéz.

pulang kor, mellett, vel stb. *moltï pulang ulta* valami mellett lenni.

i pulang kad ńavïrem tajdot iker gyermeke van.

pulïn, *puln* csalán, *handï puln* csalán, *ruś puln* kender; *puln kol, kel, šunži* kender kötél, zsineg; ellentéte *handï sens kol* közönséges osztják kötél. *kardïng har izagat handï pulïnna lap ťïjïs* az egész udvar csalánnal be van lepve (növe).

C. *pûden, poden* csalán, V. *ponel, panel* kender.

pungïl oldal stb. *pungïl azï, anki* mostoha atya, anya.

pungïl poh, evï mostoha fiú, leány.

punt (or.) font, *punt podalï* egy fontnyi.

pus, *pos* jel, jegy.

pus-*ta* fúni, fejni; *mïs pusta* tehenet fejni. *ne vilet puslajit vedra* a' nőstény réneket vederbe fejnek.

puzïng fúvás, lehelés, *puzngïlta-ta* lehelni.

puš szer, rét stb. *pužïng* rétes, *holïm pužïng* háromszoros.

pušmek (or.) faczipő.

purla-*ta* repülni; *noh purlata* felrepülni = *ellata, togolna noh ellata.*

purlïlï-ta repdesni, *noh purlïlïta* fölrepdesni.

purïnd-*ta* taposni.

purïndla-ta taposgatni stb.

purtï-*ta* rontani stb. (or. portït).

putï, *piti* fekete, *putï gurbï vohsar* fekete színü róka. *vogema tïjï tomi putï ogpa ho* hídd ide azt a' fekete fejü embert.

put-hulïng fekete-kormos, *lu izagat puthulïngi senkïm* ő egészen kékre van verve.

vanlta-*ta* stb. vezetni, vonni. *lovï sermatl elta vanltata* lovat kantáránál fogva vezetni. (Hiba volt: *sematl.*) — *vanltata kol* alatság, hajóvonó kötél.

vankar horog stb. *vangrep* és *vankrep* horog. *hop šukadta vankrep* sajka .... horog.

vankïrd-ta görbíteni stb. *hul vankïrdta vunïp* halászó horog.

vans-*ta*, *vasta* vágni.

vanzep vágó, vájó stb.

vanži pázsit, fü. *vanži leta* füvet enni.

vand-*ta* látni stb. *vanda, lu hungïs juh ohtïja* lásd, ő felhágott a' fára.

vanltïjil-ta nézni. *mola lamba ma nïngen vanltïjilsem* mi félének néztelek én.

vas-*ta*, *vans-ta* vágni, *vaska-ta* csapni. *ma luel veš punglel sagat vaskasem* én őt pofon csaptam. l. *vozïk-ta.*

vaś keskeny stb. *vaśot* keskeny valami.

vaś hû-juh keskeny, hosszú fa = bot.

vaš, *voš* város, *vaš šeži jah* városbelick, polgárok.

C. *vač, voš*; V. *uos, us.*

veï erő stb. *veï numbïja serimlem* nagyon, szerfelett csudálkozom.

vel-*ho* özvegy, nőtelen. C. *huj vele* özvegy ember, *neng vele* özvegy nő. V. *vatp, votp.*

ventša-*ta* (or. *venčať* esketni) házasodni stb.

ves folyó köze = *kulťaga, lavï. hun tam ves muhtï manlen, šoma taja* ha azon folyóközön által mégy, igenesen tarts.

veska (or.) mázsa, *veskajet* = *pusmeket* mázsák.

veskala-ta mázsálni.

veśkaš, *veśkat* igaz, *veśkašla* igazságtalan, *veśkašla jïs* igazságtalan lett. *lu manem kamïn puš veśkašla verïlïp us, no ma an lïkaslem* ő nekem egynéhányszor igazságtalan tevő volt, de én nem haragszom.

veš kép, homlok, *veš podlang* homlok, *veš pungïl* orcza, *veš pungïl senkta* pofon csapni; *veš mungta ultahtï* orcza törlő.

ver tett, dolog stb. *imi ver* női munka, *vera païdta* okolni, vádolni, *vera pïtïm* bűnbe esett, *lu verel* az ő tette, bűne, *verla* dologtalan, *verla ho* semmire kellő = *an mostot.*

ver-ta tenni, *verta ho* mester.

verïpsa tevés, mesterség.

verïlï-ta, verïla-ta teddegélni, *verïlïpsa; — patlama verïlata* setétté tenni.

vï-*ta* vinni stb. *noh vïta, vïjita* kivenni, *noh vïjipsa* kivétel.

vijïlï-ta viddegélni.

vïji-*ta* merülni, *inkna vïjipsa* vízbe merülés.

vilt ebben: *lankïr vilt senkta* vállra ütni.

vïs, *vuš* (or. *vešč*) dolog, *longta vïs* bemenő dolog, bemenés = *longïpsa.*

vïzïng potlang czethal féle.

vïr, *vur* vér stb.

vïrla vértelen.

vïrki (or.) *varkï* a' hal kövérségébül való étel.

vïrtï veres, veres bogyó, ribiszke.

vïrdet veresek.

voj vad, állat stb. *mû har voj* giliszta; *mû har voj* kígyó, (nem egér). *jink ohtïna ulta mû har voj* vízi kígyó.

voj zsír, *hon, undïr lïbi voj* bélzsír; *purïs voj* disznózsír.

vojlta-*ta* aludni = *hojta.*

voh-*ta* híni stb. *nïng manem vohlen* te engem hísz. *luel voža vogla* ő városba hívatik.

vol alap, alj, hely stb.

volla stb. *volla velta, senkta* agyon ütni.

vol-*ta* élni stb. *manem togo tuva, hoda ning vollen* engem vígy oda, a' hol te élsz.

voľa (or.) akarat stb. *ning voľaen at ull* te akaratod legyen. *hoda torim voľa ull, seda izagat veret jeminget* a' mint az isten akaratja, úgy minden jó.

volita-ta reá beszélleni.

volï-*ta* fényleni, villámlani = *kaltma-ta*; *volsïs* villámlott.

vonh-*ta*, *vong-ta* vágni, *vongïm*, *vongïmot* vágott, *vongïm sogol* vágott, simított deszka.

vonhtli és *vondïl* forgács, *vondlet* forgácsok.

vondïr vidra = *ink voj* vízi vad.

C. *vander*. V. *vuanter* = *kul tep* hal evő.

vostï zöld stb. *vosteh* gerezd. *vostot* a' sárga. *požek libi vostot* tojás sárgája.

vozïk-*ta* vágni, simítani, *voškïm* vágott, csapott.

voskïjï-ta simítani, gyalulni, *voshïlïja luel ajïlta* simítsd őt egy keveset. V. ö. *vas-ta*, *vaska-ta*, *vans-ta* vágni.

vośla-*ta* iszapban piszkoskodni; *vośľah* iszap, *vośľaging* iszapos, de ikrás is. *vośľaging hul* ikrás hal; *vośľaging taga* iszapos hely.

voš, *vaš* város stb. *kurd voš hari* útcza.

voš-*ta*, *uš-ta* halat fogni, *vošta pol* hal fogó geréb.

vožem vészháló = *uzom*.

vorïnga, *voronga* varnyu, varjú.

vord-*ta* támasztani, *vortśata* támadni, *vortśata takla* makacsság nélkül.

vot szél stb.

hola vot, holejt v. keleti szél.

kevi vot nyugati szél.

nim hola, holejt v. éjszak-keleti sz.

nïm kevï olïng v. éjszak-nyugati sz.

nïm ous vot éjszak .... sz., *nïm ous vodet ajker tilis olïng elbïna i holïm jang hadl vultodet* az éjszak .... szelek a' márczius hó elseje előtt harmincz napig valók.

vobïjï-*ta* tudni, nézni = *vanditïjita*.

vobïjïpsa tudás, nézés.

vobïlï-ta kitudni, nézegetni = *vandïlï-ta*.

vunïp horog, halászó horog.

vuś-*ta*, *uś-ta* ismerni, *vuśtot* ismerős.

vuš, *veś* (or.) dolog = *pukït*, *ulam*, *volam*.

vur, *vïr* vér.

maïrd-*ta* stb. igyekezni stb.

maïrtïpsa törekvés.

mal mély stb. *mala* melyre, *malašik* melyecske, *halajet mûna mala lap hïrïlïta mosl* a' halottakat a' földben mélyen el kell ásni.

mal-*ta* megtapintani.

malïjïta topogatni.

malśa-ta tapogatózni, *malsiji-ta* barangolni.

maltï, *moltï* valami, *maltïja vïjanta* valamibe fogni.

man-*ta* menni stb. *pungla manta* kerülni, *manïpsa* és *manapsa* menés.

manïlï-ta, *manïla-ta* mendegélni; *pungla manilata* kerülgetni. *ma hun'ïtelna pungla manïlasem kutapsïpsajet eľta, i tam pora ohtïja arurna tarïnlasem pungla manta, pa pungla manta kum antom us* én mindég kerülgettem a' veszekedést, akkor sokképen igyekeztem kerülni, de azt kerülni mód nem volt.

manži-*ta* szakítani stb.

manzïlï-ta szaggatni.

mangema-*ta* elszúnyodni, *mangïtla-ta*, *mangnïtla-ta* szundokálni; *mangïtlïpsa* és *mangnïtlïpsa*.

mangnïtïlśa-ta elszundokálni.

mažak ököl, *mašket* öklök; *mašket ohtïja senkta* öklözni. C. meǯek.

marïjï-*ta* mennydörögni stb. *paling marïjïpsa ńol* isten nyíla.

mat, *mad* mi stb.

madta mintha. C. *metta?* *tomadta*, *tamadta* tegnap.

melek, *meleh* meleg, *meleh turpi turing vuat* meleg torku, leheletű szél.

C. *melek*. V. *maltep*, *maltïp* meleg.

menïm-*ta* szakadni stb. *noh menïmta* felszakadni.

men-*ta* hajlani, menyülni; *menïpsa* hajlás.

mend-ta meghajtani, görbíteni. *tam kardï mentïm* a' vas meg van görbítve.

menla-ta hajlongani stb. *menlapsa* és *menlïpsa*.

met mint stb. *novï met lońs* fejér mint hó; *met izi* mint az.

C. *ta-ment* ollyan mint az.

med-*ta* érinteni stb.

medša-ta, metša-ta nyújtani. *ma nïng ohten nebek metšasem* én neked papirost nyújtottam.

mïj ád stb.

mïjla-ta addogatni, árúlni. *lant mïjlata han lobas eľta* lisztet árulni az országos tárbul.

mil, *mal* mély. C. *met.*

mis, *mus* tehén.

mit, bér stb.

mitaš-ta bérbe szegődni. *lu mitazïs pum kušta* ő szegődött füvet gereblyélni.

moj vendégség stb. *moj-ho* vendég.

mojla-ta, mojľï-ta vendégül lenni, ajándékozni. *mojľïpsa* ajándék, *mojľïpsa vïta* vendég ajándékot elfogadni.

molgadl = *mogadl* tegnap.

moltas sok stb. *moltasot, moldasot* bőség, *moltasïpsa* u. a.

moltï valami. *ma ohtïja vïlem moltï pukïtot* magamhoz veszek valami dolgot. *moltï-kem* valamicske.

Lapp *maodde, modde* sok.

molsad-*ta, mqltsa-ta, molsadta-ta* kizárni, kirekeszteni.

mos-*ta* kelleni stb. *an-mostot* = *verla ho* semmire kellő.

mozïng kellő, lehető. *a hunki mozïng* ha pedig, *mozïngeš* lehetséges, talán.

mošta-*ta* vélni stb. *ma tami eľta moštalem, lu hanneho sïr an tajl* én ebbül azt vélem, látom, (hogy) neki ember módja nincsen, embertelen.

moštand-ta vélni, gyanítani, — jövendölni, jósolni. *hoj mostantïl, sït krek verl* a' ki jövendöl, az bünt követ el.

moroh-*ta* bedugni, *morgïmot* bedugott, befojtott. = *lap lunktïmot.*

mort mérték, határ, czél stb.

mort numbï mérték felett.

mortot mértekes, *mortotla* mértéktelen.

mû föld stb. *mû jilbi* pokol. *torïm mu jilbija vohľïs edltata luel veškata volïmodet* isten a' pokolra szállott alá, hihozni az ő igazságosan élőit. — *mû har, mû soh, mû ler* pázsit; *mû ler voj* földi giliszta.

mung földi, *mung ho* belföldi.

muj mi stb. *muj vorna* miért?
muj vorna . . . an miért . . . . nem?
muj vorna tami an versen miért nem tetted azt?
muk, *mok* gond, baj. *muk tajta* gonddal, bajjal lenni.
mukla gond, baj nélkül.
mukanï púp, görbeség = *sonk, sunk.*
mukaneng görbe.
muhtï által stb. *luel muhtï nila* ő keresztül látszik.
mungïl csimbók, kötés; *mungl̈ng* és *muhl̈ng* csomós.
mur, *mïr* (or.) nép. stb. *mur paj* nép sokasága. *mur kaži* ragadós betegség = *adïm kaži.*

Schlözernél (Allgem. Nordische Geschichte. Halle, 1771, a' 308—315. lapján) van egy kondai szójegyzék (Kondisches Wortregister) az Irtis mellékérül, mellyet Schlözer a' *Fischer* gyüjteményébül vett. — Ezen Fischer-féle szók az éjszaki osztják nyelvhez tartoznak, mert ott vannak következő igealakok: *ma omeslam* én ülök, *nu omeslan* te ülsz, *lu omesl* ő ül; *mung omeslu* mí ülünk, *nung omeslite* tí ültök, *lül omeslat* ők ülnek; másszor *lu lollat* ők állanak. — *Klaprothnál* is van (Asia Polyglotta, Atlas, zweite Aufl. Paris, 1831. a' XII—XXII. lapjain) egy osztják szó-jegyzék, még pedig, úgymond, a' Berezov, Narïm, Jugam, Lumpokol, Vašjugam vidékeirül, mellyet Kl. a'. Katalin császárné nagy Egybehasonlító szótárábul vett. — Tanúság kedviért közlöm itt, úgy, hogy a' magyar és a' Vologodszki-féle osztják szó után C. a' Castrénnél, F. a' Schlözernél, Kl. a' Klaprothnál lévő megfelelőket jelöli.

ajak torïp, torïbet, C. petem. F. pülem Kl. —
aczél jitip, C. — F. intl-vuah, Kl. —
arany sorni, C. sorńa, F. sorne, Kl. sorne, sarni.
arany pénz sorni voh, C. — F. sorneng vuah, Kl. —
atya jï, jig, aži, C. jig, jih, aťa, F. jüg, Kl. aǯa, igam = atyám.
anya anki, C. anga, ange, F. anke, Kl. ańa, anke.
agyag sohta, C. meg, meh, F. nembol (?), Kl. sare mïg = sárga föld, sohta.
asztal pasan, C. pesen, pesan. F. pesan, Kl. —

ablak išni vïs, C. iscn, F. teräca? Kl. —

ajtó ovï, C. au, F. hot-au, kat-au = ház ajtó, Kl. hot-onk = ház-nyílás, au, leveng, tepeh. A' két utolsó szó alkalmasint függőt jelent.

ágy tahtï, hojta tahti, oltïpïl, C. — F. vujdc soh = talán olta soh azaz fekvő bőr, mint az evangeliumban *olïndta jug* az ágy, Kl.

állani loj-ta, lol-ta, állj meg loja, lola; C. ťod, ťond, F. lol, — Kl. lolej = állj meg, rotä = csendes. Fischernél: ma lollam, ňung lollan (lolla), lu loll = állok, állasz, áll; mung lollu, nïng lollite, lu lollat állunk, állotok, állanak.

aludni hoj-ta, vojlta-ta. C. âd, ôd, ôdam = álom, F. ma vojtlam = alszom, Kl. vojtlem, hollem, voltlaj = alszik.

alvás hojpsa, vojltipsa.

árpa — C. — F. lant, Kl. — Tudjuk, hogy *lant* ételt, ehetőt, gabonát jelent. Déli vogulban *ašlah* az árpa.

alacsony lel, C. tet, F. lel, Kl. lel, teť nägol (?)

asszony imi, C. imi, F. — Kl. imi.

ég, *menny* turum, C. — F. pölh = felhő, Kl. nomen, num felső; num torom, jom = eső?

eső jert, C. jert, jom, F. jert, Kl. ert, jert, lovot?

jégeső potem loňś, semïng loňś = fagyott hó, szemes hó, C. — F. pojssam (?) = pot-sam, sem = fagy-szem? Kl. pojšem, keung lonč = köves hó. Déli vogulban is *ähtcžung* = *ahtesung* = köves.

éj at, C. at, jogon = késő, F. at, Kl. ej, jig (?)

ember ho, C. huj, ko, F. huj, Kl. ho, huj.

erdő und, unt, C. unt, vont, F. arjuh = sok fa, Kl. ar joh, vont.

ezüst sel voh, novï voh, C. — F. jim voah = jó ércz, Kl. im voh, naji voh = novï voh, azaz fejér ércz. Az *ezüst* úgy viszonylik a' szirjän *ezïś*-hez, mint a' *nyuszt* a' vogul-osztják *ňogos*-hoz, mellyekrül az utó *t* leesett.

est il, ila; C. ida, F. itn, Kl. etnopelik, itna, iten, itn. — A' tő *il* vagy *ila*, *it*, *ida*, a' *na*, *n* rag, tehát estvel: ilna, itna, itn.

éjfél (at = éj) at-kutïp, C. ât-kuttep, F. at-kutlep, Kl. (at, ej = éj).

év tal-lung (= tél-nyár), C. ôt, âtl, F. ool, Kl. tel (= tél), *al.* Tehát látjuk, hogy az *év*-nek megfelelnek finn vuot, osztják ôt, ôl, âl.

enni le-ta, lelem = eszem, C. tev-da, F. lelem = eszem, Kl. le-ta, lelem.

éhes lela (= étlen), C. — F. simgudai, a' mi érthetetlen, Kl. —

evet lanki, C. tanga, tenki, F. lanka, Kl. —

eb amp, C. âmp, F. amp, Kl. amp, amb.

egér lenkïr, C. tenger, F. lenkar, Kl. lenkïr, lungur, longur.

élő, *eleven* lileng, C. titeng, F. lilen, Kl. lil, vulta. A' lil = lélek, élet, a' vulta pedig ol-ta, vol-ta = élni.

isten torïm, C. tôrem, tôrum, F. turom, Kl. torom, torm.

iny angin, C. angen, F. angn, Kl. —

íjj jugol, C. jogot, F. jogodl, Kl. —

inni ja-, jań-, jańś-ta, C. jeń-, jińda, F. jandsa, Kl. jens-ta, janslem = iszom.

írni haš-, hanš-ta, C. hanǯ-ta F. kand-sa, Kl. —

ördög kuľ, C. kuľ, F. kull, Kl. —

orr ńol, C. ńot, ńat, F. net, Kl. ňol, ńul.

orcza venž pungïl = arcz-oldal, C. pôhtam, pugodem, F. ongl = ungïl száj, Kl. puglom, puglem. A' C. és Kl. megegyeznek.

ón uln, C. — F. uln, Kl. — Tudjuk, hogy Fischernél a' vogul *alna* ezüstöt jelent, 's hogy az ólom osztjákul *lolpi*, *tolpa*.

ülni oms-ta, omïs-ta, C. omïs-ta, umïs-ta, F. ma omeslam = én ülök, omeslan = ülsz, omesl = ül, omeslu, omeslite, omeslat ülünk stb. Kl. —

út pant, C. — F. pänt, Kl. —

úr uort, urt, C. — F. ûrt, Kl. —

újj luj, C. tuj, F. dluj, Kl. luj, loj, joj.

kéz još, C. kêt, kôt, F. ket, K. jaš, köt.

köldök pukïng, C. puklang, pukleng, F. poklong, Kl. —

könyök još kavan, još keven, još serkep, C. kungnaj, kunhńi, F. kungaj, Kl. —

kopeka voh, vog (pénz), C. tanga, tlenki, vah, F. jah langa (= tíz evet), Kl. — Lásd a' szótár 69. 70. lapjait.

kút, *forrás* sojm juram, ilbi sojm = patok árka, előpatak, C. — F. mï vong = föld-gödör. Kl. —

kés keži, C. keǯe, kaᶜeh, kočeh, F. keč, Kl. —

kanál ńali, C. ńala, F. ńala, Kl. —

kerék lak, C. — F. arba-lageb, Kl. — Az *arba* szó török = szekér, *lageb* pedig = lakep, lagep = kerekü, gömbölyü.

kötél šunši = zsineg, C. —, F. ǯánǯa, Kl. —
kantár sermat; C. —, F. šermat Kl. —
kancza ne lovï = nöstény ló, C. neng tau? F. nen lau, Kl. —
kenyér ńań, C. ńań, F. nan, Kl. nän.
kék pudï, piti = fekete, C. — F. langa ǯinǯ, Kl. — A' F. langa = ég, vog. ľeang; ǯinǯ talán az orosz sinij = kék.
kis aj, C. aj, F. aj, Kl. aj.
kő kevï, C. keu, F. keu, Kl. kiv, keu, koh.
has hon, hun, C. hon, honaj, F. hon, Kl. hon, kun, poroh = derék, ont = onder, under = has.
hó (nix) lonïs, lońs, C. ťonť, F. tonǯ, Kl. lonč, lonč.
hólyag — C. hama, komlang, F. kauvah, Kl. —
hó, *hold, hónap* tïliś, C. tiliš, F. tileš, Kl. tileš, tiliš.
hát šanš, C. čanč, F. ǯenǯ, Kl. čenš, čanč, tünč.
hol-(*val*) *hol-nap,* hola, holejt, C. hoda, F. kulangatl, holangatl *). Kl, holoet, huleut.
haj ubït, C. —, F. ubot, Kl. upat, obït, opta.
homok pan, C. pan, F. pan, Kl. pan.
hét labït, C. tâbet, F. sabat, Kl. labet.
hegy rep; C. rêp, F. raep, Kl. rep, ŕäf.
ház hot, hat, C. hôt, hât, F. hot, Kl. hat.
harisnya vaj, C. vaj, F. voj, Kl. —
hordó — C. — F. lagun? Kl. —
hús ńoga, C. ńôga, ńôgo, F. nogo, Kl. ńogo, ňuga, ńogaj.
hal hul, C hut, hutl, F. kul. Kl. kul, hul.
hideg iski, C. — F. ajdsek, Kl. iški, itik, itčih.
holt hala, halïm, C. hadem, F. kolom, Kl. —
gyermek ńavïrem, C. ńaurem, aj ńaurem; F. aj navrem: kis gyermek, Kl. —
fiu gyermek ho ńavïrem, C. —, F. pog ho = fiu ember, Kl. —
gyűrü lak, C. —, F. lageb, lásd a' **kerék** szót.
gyökér ler, C. turt, F. ler, Kl. ter.
jávor *szarvas* kurïng voj = lábas vad, nagy vad, C. noh, ńouh, F. krungoje = kurïng voj, Kl. —
juh oš, C. oš, ać F. oš, Kl. —
jég jonk, jenk, C. jenk, F. — Kl. jońk, jenk.

*) *holnap után* = puj gatl.

jégeső seming loníïs = szemes hó, C. — F. pojssam, Kl. pojšem, keung lonč. A' F. és Kl. pojszam. pojšem nyilván *sam, šem* = szem, és *poj* talán a' *pot, pod* = fagy szó. A' Kl. keung lonč = köves hó.

láb kur, C. kur, F. kur, Kl. kur.

leány evi, C. eva, euva, F. euva, Kl. eua.

levegő *ég* vot = szél, C. — F. aebach (sic)? Kl. epïl, pugram = puhrem, szélvész.

ló lovi, C. tau, F. tau, Kl. tlau, lou, log (kopta loh = herélt ló).

lakat toman, C. tuman, F. tuman, Kl. —

látni û-ta (tudni, látni), C. uj-ta, F. ent ulem = nem látok (= an ulem). Kl. —

lúd lunt, C. tunt, F. lunt, Kl. lont, lunt.

levél lïbït, C. lipet, libet, F. liibet, Kl. lipit, liibet, luvat.

nagy un, C. êne, una, F. enä, Kl. on, una, ele, helle. A' két utolsó szó lehet = vog. = *äl* fel, *äli* felső.

néne obi, C. opa. oba, F. opo, Kl. obe, jigem evai = atyám leánya.

nap hadl, C. hatt, F. hotl, Kl. hatl, kotl.

nő ne, C. neng, F. neng, Kl. näng.

nevetni ńah-ta, C. ńah-ta. F. ma ńahlom = én nevetek. Kl. —

nyelv ńalïm, C. ńadam, ńadem, F. nälem, Kl. nälem, nälim.

nyíl ńol, C. ńot, ńatl, F, nodl, Kl. —

nyúl šour, C. čaver, čever, F. ǯauvr. Kl. —

nyuszt ńogos, C. ńogos, F. ńogos, Kl. —

nyest — C. — F. susar, Kl. —

nyírfa sungït, sumet, C. sûmet, sugmet F. sumet, Kl. —

száraz sorïm, C. sôrom, sârem, F. sorom, Kl. —

szárny marïk, C. mérek, F. moreg, Kl. —

szán ogol, C. ôgot, augotl, F. ogol, Kl. —

száj lul,*) C. tut, F. lul, Kl. lul, jul, ungl = nyílás, száj.

szél vot, C. vôt, vât, F. vot Kl. vuat, til.

szív sam, C. sem, F. söm, Kl. sem.

szék — C. — F. omas-juk (ülés-fa) Kl. —

---

*) A' szótár 83. lapján a' *lul-na* szót nem értém, de a' F. és Kl. *lul*, a' minek a' C. *tut* törvényes megfelelője, bizonyság, hogy az idézett *lul* szájat jelent. Tehát *lulna jelba edta* száj által előjönni, nyilvánulni.

szem sem, C. sêm, F. sem, Kl. sem.

ször pun, C. pûn, F. pun, Kl.—

szakál tuš, C. tuš F. tuš, Kl. tuš.

szolga ort, C. ort, F. ort, Kl. —

szolni jasta-ta C. jasta-ta F. jasta, Kl. —

szomjas langalïp = kivánó, C. — F. jantlam = iszom, Kl. —

sárga novï hurbi, vostï = világos, zöld, C. — F. narba nejlẹb = narïp és nejl? Kl. —

sör araš ink = savanyú víz, C. — F. sur, *) Kl. —

sírni lïl-ta, C. tél-ta F. ma tülam = sírok, tüllam helyett, Kl. —

süveg mil, C. mil, F. mil, Kl. —

sötét patlam, padlem, C. pêtlem, F. botlem, Kl. —

zúz, dér loṅs = hó, C. — F. laum. Kl. — A' F. laum = lom lehet, mi nem csak a' finn lumi = hó, hanem az osztják loṅs, loṅïsszal is egyezhető.

zöld vostï, C. vasta, F. vosta, Kl. vošte.

zab lovï labidta lant = ló etető gabona, C. — F. vat-lant, Kl. vat-lant, turïn lant, sulo. — A' vat-lant = szél gabona, talán az orosz озимныи овѣсь = Winterhafer.

csillag hos, hus, C. hûs F. huz, Kl. hus, kos.

csizma nir, C. nîr, F. nir, Kl. —

részeg kutsïm, kutïjïm. C. —, F. kudsaj, Kl. —

réz padar-uh = padar-voh, C. — F. peter-boah, Kl. —

rubel — C. čaget, F. sot langa = száz evet (kopeka). Kl. —

ruha sah, sah-kuš C. sah, F. sah-ner = felső ruha-csizma, Kl. —

bőrruha oš C. ûč, ûš, F. oš (na), Kl. —

rén szarvas vïl, kaleng, C. veta, veda, F. vüle, Kl. —

tó tû, C. teu, touh, F. tou, Kl. —

---

*) Nevezetes míveltségi szó a' *sör*, osztják *sur*, votják *sur*, perm *sur*, déli vogul *sar* (Ahlqvist szerint, Culturord, 45. lapján *sara*), cseremisz *sra*; — habár a' török-tatár *sera* volna is eredete. A' magyar *bor* szónak is ilyetén eredete lehet, mert a mordvinben *puŕa* (*pure*), cseremiszben *pujro* méhser, ellemben a' cseremisz *pura* ser; ujgurban Vámbéry szerint *bor* (a' bor). Vajjon ez az ujgur *bor* egy-e a' csagataj-osmán *boza* = hevítő-ital-val? kétkedik Budenz, Nyelvtud. Közl. X. köt. 78. lapján), minthogy az ujgur nem látszik a' *z—r* változást úgy kedvelni, mint a csuvas; azonkivül a' *boza* szónak töröksége is kétes volna még. De akárhonnan származnak is a' *sör* és *bor* szók, a' magyarok magokkal hozták azokat, akár mint eredeti ugor, akár mint ott a' közös ugor hazában kölcsön vett szókat.

tüz tut, C. tût, tuget, F. tût, Kl, tugut, tut. *tüzi fa* sorĭm jog, juh = száraz fa, C. — F. sourum juh, Kl. —

tehén mis, mus, C. mis, F. sagar (tör.), Kl. mes, sagar.

teve = C. — F. tüja (tör.). Kl. —

disznó purĭs, C. puraš, poreš, pures, F, pures, Kl. puris, poris, poros.

tok-*hal* sog, soh, C. — F. soh, Kl. —

tej esĭm-ink (emlő viz), C. esem jink, F. esemik = esem-ink, Kl. esem-jink, tüti-jink (scecs-víz.

tojás požoh, C. moh, kar-moh, F. kar-moh, Kl. karemoh, moh, pažoh.

tegnap mogadl, C. — F. mohatl, Kl. —

pénz vog, voh, C. vah, F. vuah, Kl. —

fej og, oh, C. oh, uh, ouh, F. uh, Kl. uh, og.

fül pal, C. pet, F. pel. Kl. pel, pil.

fiú pog, poh. C. poh, pah, F. poh, Kl. poh, pah, pagam = fiam.

férj hó, hoj, C. ku, kuj, huj, F. huj, Kl. ho, huj.

fa jog, joh, juh, C. juh, F. juh. Kl. joh, jog.

folyó jogan, C. jeaga, F. tangat = Irtiš, Kl. jugan, jogan, tangat.

föld mû, C. meg, meh, F. mög. Kl. mig, mih.

fejsze lajĭm, C. tâjem, F. lajem, Kl. lajim, lajm, jajm.

falu pugol, C. pogot, F. ar hot = sok ház, Kl. —

fazék put, C. put, F. put, Kl. —

felhő palĭng, C. peteng, F. püllen, Kl. —

fürdö peĭl, pejĭl, C. peget, F. pegl hot = fürdö ház, Kl. —

fekete pĭtĭ, putĭ. C. pegda, pegde, E. pujta Kl. piti, pugete.

feküdni ol-ta, C. — F. ol-lam = fekszem, Kl. —

fark lĭ, lij, C. teg, teuh. F. lüg, Kl. —

farkas jevĭr, C. jeura, jeureh, F. jeura, Kl. —

fenyü hul, hol, C. hut, F. hul, Kl. — *feketefenyü* — C. unǯa, onǯeh, F. unǯa, Kl. —

fü pom, pum, C. pôm, pûm, F. pum, Kl. pom.

fejér novĭ, C. nova, novi, nevi, noga, F. nauva, Kl. novi, nevi näge.

forró hošem, C. kušem. F. hoǯem, Kl. —

veres vĭrti, C. verde, F. vürta, Kl. vĭrti, vĭrte.

vaj voj, C. voj, F. mis-sahse = tehén zsir Kl. —

város voš, C. vač, voš, F. voš, Kl. oš, vaš.

víz jink, C. jink, F. jiink, Kl. jing.

vas kardï, kordï, C. et vâh, F. voah, Kl. — (C. et-vâh = vas, F. intl-voah = aczél.)

madár tohlïng voj = szárnyas vad, C. — F. lunt-vas, = lúd-kacsa, Kl. —

mony — C. — F. mun, Kl. —

melly meïl, C. meget, F. megil, Kl. —

mező har, C. kar, F. kar, Kl. leita-gor = leta-gar (kar) = étel-föld.

menni man-ta, C. men-ta, F. ma mendlam = én megyek, menlu = megyünk, Kl. —

méz mavï, C. mag, F. majg, Kl. —

macska katí, C. mökek, F. müšek, Kl. mušok, mišak. *)

ma tam hadl, gadl, C. tem hat, F. tam gotl, Kl. —

*) A' *macska* szó és helyettesei *kati*, *mošek* stb. megérdemlik az észrevételt. Miklosich a' Slawische Elemente im Magyarischen. Wien, 1871. pag. 40.) a' *macska* szót a' déli szlávbul eredettnek mondja. De az osztják *mošek*, *mušok*, *mišak* a' mellett tanúskodik, hogy a' szó a' török-tatár népektül jutott az ugorokhoz és a' déli szlávokhoz, mert az oroszban *koška* a' macska. Valamint a' *kati*, *catus*, *Katze*, keletrül jött az ugor, német és szláv nyelvbe, úgy a' *macska* is.

